שו״ת · אחרונים

# שות הרדד אבן העזר א

רבי דוד דוב מייזליש

**ספריית אור ברסלב** · or-breslev.co.il

# שות הרדד אבן העזר א

רבי דוד דוב מייזליש

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שות-הרדד-אבן-העזר-א/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

# תוכן העניינים


**הקדמה** ..... 4
**סימן א** ..... 7
**סימן ב** ..... 18
**סימן ג** ..... 23
**סימן ד** ..... 30
**סימן ה** ..... 33
**סימן ו** ..... 38
**סימן ז** ..... 44
**סימן ח** ..... 48
**סימן ט** ..... 49
**סימן י** ..... 57
**סימן יא** ..... 62
**סימן יב** ..... 75
**סימן יג** ..... 86
**סימן יד** ..... 86
**סימן טו** ..... 92
**סימן טז** ..... 104
**סימן יז** ..... 108
**סימן יח** ..... 116
**סימן יט** ..... 121
**סימן כ** ..... 130
**סימן כא** ..... 139
**סימן כב** ..... 140
**סימן כג** ..... 144
**סימן כד** ..... 152
**סימן כה** ..... 155
**סימן כו** ..... 162
**סימן כז** ..... 186
**סימן כח** ..... 190
**סימן כט** ..... 196
**סימן ל** ..... 211
**סימן לא** ..... 224
**סימן לב** ..... 225
**סימן לג** ..... 234
**סימן לד** ..... 241
**סימן לה** ..... 246
**סימן לו** ..... 255
**סימן לז** ..... 275
**סימן לח** ..... 293
**סימן לט** ..... 296
**סימן מ** ..... 302
**סימן מא** ..... 310
**סימן מב** ..... 318
**סימן מג** ..... 327
**סימן מד** ..... 338
**סימן מה** ..... 342
**סימן מו** ..... 360
**סימן מז** ..... 366
**סימן מח** ..... 368
**סימן מט** ..... 376
**סימן נ** ..... 385
**מפתחות** ..... 401

## מודעה רבה

**גם** אלה לחכמים יבינו מדעתם כי לא כגוים שהיו בימי חכמי התלמוד ז"ל הגוים האלה אשר אנו מתגוררים בארצותם כי המה היו עובדי כוכבים ומזלות לא ידעו את ה' ואת דבר קדשו לא הכירו. אבל העמים שבזמנינו את ה' הם יראים ונותנים כבוד לתורתו עושים משפט וצדק בארצותם וחסד עם היהודים החוסים תחת כנפיהם וחלילה לנו לדבר או לכתוב שום גנאי עליהם וכל מקום שנזכר בספרים גוי או נכרי או אומות העולם וכדומה הכוונה על עו"ג אותם שהיו בימי חכמי המשנה:

# הקדמה

## הקדמה מבן המחבר בעזה"י

**תלי"ת** אשר זכיתי לסדר מתשו' אאמ"ו הגאון אמיתי מופה"ד זצלה"ה חיבור על אה"ע ועבור כי תוך אוצר הכתבי' אשר חבלים נפלו לי בנעימים חד"ת הנשארי' מכ"ק מר אבא הגאון ז"ל נמצא אצלי יותר מסודר על אה"ע לזאת נתתי לחלק זה משפט הקדימה והשי"ת יזכיני שאוציא לאור על כל חלקי הש"ע. ולאשר כי ראוי להקדים במילי דאגדה אמרתי להביא איזה דברים מאבי אבי הגאון הצדיק מו"ה א"י יעקב ז"ל שהי' האבד"ק פיעטרקוב מה שמצאתי בכתי"ק לפרש דברי המדרש הי' מביט בתורה וברא את העולם ואינו מובן וכי ס"ד שקב"ה הי' צריך להביט בתורה היאך לברוא את העולם לא יעלה זאת על הדעת כלל דהוא מקור כל התורה והחכמה והוא ודעתו אחד. ונראה דהנה במדרש לא לרעתכם נתתי לכם את התורה כי אם לטובתכם שהרי מה"ש נתאוו לה וג"כ אינו מובן מה ס"ד שלרעתכם ניתן התורה. וי"ל דהנה ישמעאל לא רצה לקבל משום דכתיב לא תנאף ועשו לא רצה לקבל דכתיב לא תרצח חזינן מצד פחיתות מדותם ותכונת נפשותם הרעות לא קבלו התורה והנה המלאכים שלא קבלו התורה מבואר במס' שבת פר"ע שמרע"ה השיב להם כלום יצה"ר יש ביניכם הרי מחמת זכות ובהירות מהותם בלתי יצה"ר אינם נאותים לקבל את התורה. אך איש ישראלי הממוצע בין מלאכים לאו"ה להם יאות לקבל את התורה. ועי' ברמב"ם בשמונה פרקי' שמסכים שכל אדם צריך לאחוז בדרך ממוצע לא להיות כילי ביותר ולא להיות נדיב ביותר לא מסגף ולא זולל ומזה שנתן התורה לישראל מפני שהם ממוצע בין מלאכים לאו"ה ראי' לדבריו שדרך יותר נכון ומובחר דרך הממוצע. ובזה יש לפרש בפ' ברכה והם תוכו לרגליך ישא מדברותיך פרש"י לשון תוך מתמצעין תחת צילך. היינו כי אמר ד' מסיני בא וזרח משעיר למו שפרש"י

שאו"ה לא רצו בקבלת התורה וזהו מרוב עובי ועכירת דעתם, ואתא מרבבות קודש היינו שלמלאכי' אף שנתאוו לה לא ניתן להם מפאת אורם רב וזכות דעתם. והם תוכו לרגליך פרש"י לשון תוך שישראל הם ממוצע בין מלאכים לאו"ה להכי ישא מדברותיך ניתן להם התורה ובא ללמדם שיבחרו תמיד בדרך ממוצע והבן. וזהו הברכה אשר בירך משה. איש אלקי' את בנ"י שיהי' כדמות מלאכי' מעורב עם בני ישראל. והנה הרואה אשר עדת ישראל נבדלו מכל אומות בקבלת התורה יש מקום לטעות ח"ו שבלתי שלימי' בנ"י במדות וצריכי' באזהרות יתירות יותר מאו"ה אמר לא לרעתכם ח"ו כ"א לטובתכם מצד טוב מעלתכם וראי' שמה"ש נתאוו לה שהם א"צ לאזהרות האלה. והנה יש מקום כי כפי טבע האדם הנברא ניתן התורה להישיר דרכו לבל יחמוד ויתאוה ובאמת אינו כן דגם המלאכי' בתורת ד' שעשועי' וכל פקודי' וכל תיבותי' מורה על עניני רוחני וכולה אורייתא שמותיו של קב"ה. וסוד ד' אל יראיו ופשוטו מורה על אזהרת ממאכלות אסורות ודומיהם ואינו יוצא מפשוטו. לכך ברא את אדם עם חיך ולשון כלי אכילה ושישמור פיו. וזהו פי' שהי' מביט בתורה וברא את עולם כלומר לא לפי עניני האדם נתן התורה כי התורה היתה קדומה בזמן אלא לפי התורה ברא העולם. ונכון:

**במדרש** בשעה שאמר הקב"ה נעשה אדם נעשו מלאכי שרת כתות כתות כו' מהם אמרו יברא כו' חסד אמר יברא שכולם גומלי חסדי' אמת אמר אל יברא שכולו מלא שקרי' בשעה שהיו מדיינים אלו עם אלו עשה את האדם אמר הקב"ה להם למה אתם מדיינים כבר נעשה אדם ותמוה מאד דכבר אמרו חכז"ל דהי' המלכה להורות שגדול ימלך בקטן ומה הועיל המלכה אם לא יעשה וישמע לו. גם מה התועלת בשעה שהיו מדיינים. אך י"ל דפרשתי הפסוק ויכל וכו' וישבות ביום השביעי ויברך וגו' את יום השביעי ויקדש אותו כי בו שבת כו' אשר ברא וגו' ויש בו כמה כפלי' במלות שונות ויתכן לפי מה שכתב הרמב"ן דתיבת ברא מורה על יש מאין והנה בראותינו איש אומן יגמור מלאכתו וישב בטל אינו מוכרח כי היום מקודש בעיניו דאולי גמר מעשהו ואין לו עוד החמרי' הנצרכי' למלאכתו להחל עשות כלי, מחדש משא"כ הבורא ית"ש שברא יש מאין זה החומר אין לא יתעב ולא יכלה לעולם ואם הוא ישבות ממלאכתו ע"כ דהיום, קדוש וחביב בעיניו וזה פי' ויכל וגו' וישבות וגו' ויקדש אותו כי בו שבת וגו' אשר ברא פי' יש מאין וכששבת לברוא ע"כ מורה על קדושת היום וזה פי' לעשות פרש"י מה שהי' ראוי לעשות ביום השביעי כלומר דאף ביום השביעי נמצא זה החומר והנה חזינן דכל מה שנברא יש מאין יותר חזק ושלם ממה שברא יש מיש דהרכבה נכרת בו יותר וכל מורכב עתיד להתפרד מהרכבתו בא וראה מעלות השכלים הנבדלים על האדם וכל הנבראי' השפלים

והנה באדם נמצאים שתים מתאימות הגוי' עם הנפש הנפש תכסוף לענינים העליונים ולפקודים הישרים משמחי לב והגף יכסוף תמיד לעניני העוה"ז ועפי"ז פרשתי מאמר ד' בנאה נסתכלתי בשני עקיביו של אדם ודומים לשני גלגלי חמה דנודע כי יש תנועות הפכיות דהחמה סובבת בגלגלה ממזרח למערב והגלגל סביבותיו ממערב למזרח נלאו כל המשכילים להבין טעם בדבר והנה מהלכתו של אדם ג"כ ע"ד הזה הנפש תקועה בגוף הנפש נכספה להטות מדרך העוה"ז ושואפת אל עניני עוה"ב והגוף הפכם ע"כ אמר נסתכלתי בשני עקיביו של אדם כלומר בשני עניני הלוכו ודומה לשני גלגלי חמה וישוה עמהם בתניעות הפכיות ובזה יתפרש המדרש הנ"ל דבלי ספק כאשר נמלך היוצר במשרתיו הקדושים על אופני עשיית, דאדם הראה להם מה טיבו והנה בראותם מדותיו הטובות וגמילות חסדיו וראו הכוסף החזק לענינים הרוחנים העליונים ע"כ הבינו כי בוודאי כח רוחני הוא כשכלים הנבדלים ע"כ חסד אמר יברא פי' יש מאין אשר הוא ע"צ היותר שלם ובראותם כחשי' וכזבי' אשר הוא מפאת מזגו הבלתי שוה ע"כ נולדו בו שינויים ע"כ אמר אמת אל יברא כלומר שאיננו ראוי לבריאת יש מאין אשר ע"ז מורה תיבת ברא וראוי להיות נוצר יש מיש כי כולו מלא שקרים והיוצר כל הבין כי צדקו יחדיו ע"כ בשעה שהיו מדיינים עשה את האדם מגוף ונפש ועצת שניהם כאחד טובים ע"כ אמר למה אתם מדיינים כבר נעשה אדם כדברי שניכם והבן:

**כי** ששת ימים עשה וכו' את השמים וכו' ופי' הרמב"ן ז"ל דחסר הבית כאילו כתב בששת ימים ונ"ל לפרש דבמדרש איתא אף סדר הזמנים נבראו דטרם הבריאה לא הי' סדר הזמנים והי' זמן בלתי משוער ע"כ אמר כי ששת ימים עשה וכו' את השמים וגו' כלומר דעם השמים נבראו סדר הזמנים אלו דברי אא"ז הגאון הנ"ל ופח"ח. ואזכור דבר נפלא אשר שמעתי מאאמו"ר הגאון אמיתי מוהרד"ד זצלה"ה לפרש דברי מ"ר פ' וילך קרא את יהושע אמר לפניו רבש"ע יטול יהושע ארכי שלי ואהא חי אמר הקב"ה עשה לו כדרך שהוא עושה לך מיד השכים משה והלך לביתו של יהושע כו' ואמר לו מה אמר לך הדבור אמר לו יהושע כשהי' הדבור נגלה עליך יודע הייתי מה מדבר עמך אותה שעה צעק משה כו' ופי' המת"כ בלשון תמי' כשם שאני לא ידעתי כן לא צריך לך לידע ויפלא שישיב כן וכ' שזו התשובה הי' עפ"י דיבור. ואמר אאמ"ו הגאון ז"ל לפרש כפשוטו דאיתא בסנהדרין פ"ט: תני תנא קמי' דר"ח הכובש את נבואתו לוקה אמר אביי חברי' נביאי מנא ידעי אמר אביי דכתיב כי לא יעשה ד' דבר כי אם גלה סודו ופריך בגמ' ודילמא הדרי בי' ומשני אודיע הוי מודיע לכולהו נביאי ע"ש חזינן שנבואת ה' הי' נאמר לכל נביאי' אלא שלא היו רשאין לומר רק מי שהשיג רשות להגיד אבל כולם

יודעי'. ולפי"ז י"ל דיהושע השיבו בניחותא אתמול הייתי יודע באמת מה שנגלה לך כי גלה סודו לכל נביאיו וא"כ מה לך לשאול ממני מה שגלוי לך ג"כ וע"כ כי ה' הסתיר עתה ממך ואין לי רשות לגלות לך מה שקב"ה מסתיר ממך ואין בי אשמה. וכששמע משה כן כי הקב"ה מסתיר סודו ממנו באותה שעה צעק וכו' ואתי' דברי מ"ר כהוגן ונכון מאד ופח"ח. ולע"ד נראה לפרש מ"ר הנ"ל שהביט בתורה הכונה שע"י תורה ינצח אדם ליצה"ר ובראתי יצה"ר בראתי תבלין עב"ב דף מ"ז וברא עולם. ומה שהשיב מרע"ה כלום יצה"ר יש ביניכם לבטל מהם טענת בר מצרא דמבואר בחו"מ סי' קע"ה סעיף מ"ח וזהו שיטת תוס' ב"ב דאם הלוקח לית ליה ארעא ודחיקא לי' שעתא והמצרן א"צ לה רק להרווחה בעלמא די"א דלית בי' משום דינא דבר מצרא וזהו כלום יצה"ר ורק צריכי' להרווחה בעלמא אבל ישראל שיצה"ר להם ודחיקא להו שעתא וצריכי' התבלין התורה וכה"ג לית בי' משום דינא דב"מ. ומה שבעת בריאת עולם שאל ונמלך במלאכים ועד שמדיינים ברא את אדם י"ל דמבואר בספרי מקובלי' והביאם הגר"י ז"ל בספריו דאותם מלאכי' שאמרו אל יברא הם היצה"ר וכת דילי' שרודפי' ומסיתי' את אדם שיחטא ח"ו כדי להראות שהיו צדקו בדבריהם אל יברא. ממילא מובן כי המלאכים שאמרו יברא המה מסייעי' לאדם לעבודת הש"י והם היצ"ט ומלאכי רחמים ורצון הש"י הי' שיהי' שני יצרים יצ"ט ויצה"ר ולאדם יהי' הבחירה להכי בשעה שמדיינים עשה את אדם כדי שיהי' תמיד שני כתות מיימיני' ומשמאילי' יצ"ט ויצה"ר ולאדם יהי' הבחירה. והתורה מלמדנו לבחור בחיים ומאור שבה מחזיר למוטב והש"י יזכינו ללמוד וללמד ולשמור ולעשות. ואפריון נמטי לבני החריפי' ובקיאים שי' שהשתדלו ויגעו א"ע לציין המראה מקומות בש"ס ופוסקים ולעשות מפתחות כהוגן. והש"י יזכינו לראות בנים וב"ב עוסקי' בתורה ובמצות לשמה:

דברי הק' צא"י **יעקב מייזלש** אבד"ק **לאסק** בן הגאון המחבר תשו' הרד"ד **זצל"ה**

## סימן א

**להרב המאוה"ג** מו' **מאיר** שמעון נ"י מ"**צ** בק"ק זדינסקאוואלע.

**בדבר** שאלתו בעסק ביש בכלה אשר מאסה בהשדוך ורצתה אחר מי שנתנה עיני' בו ולא הי' מפורסם הדבר וניתק התקשרות בעבור שהי' מדובר בין העם כי הי' לה מכתבים מהחשוק אשר ישב במאסר אז לבגוד בהשדוך ואח"כ נשתדכה משיעראדז ונשאת לאיש וגם שם ראו פריצות כי רקדה עם נערים אכן בצאת החשוק ממאסר באו אנשים והגידו כי אהבתם עזה ואם תראה בחנות את החשוק הרחק מאוד תעזוב מלאכתה בחנות ותטייל

אתו בפרהסיא ולא ידעה הכלה גם יעצו אבי' ואמה לשלחה עם סחורתם וכאשר ישבה על העגלה ונסעה בעיר ובבואה נוכח בית אבי החשוק קפצה מעגלה ונכנסה שם בחצי היום וע"י מעשים האלו פירש בעלה ממנה ונסע לביתו ובערב בשעה תשיעית הייתי בחצר אחורי בית אבי האשה ושם שדה אילנות שמעתי קול איש ואשה מטיילים בגן ומדברים זע"ז בקול רם ולא נבהלו בהרגישם קול צעדי וכ"ז באישון אופל לילה וקראתי לאנשים ועכ"ז לא חרדו לנפשם וכאשר קרבו אליהם הסתתרה תחתיו לבל. יראו אותה וכאשר שאלוהו מה לך פה העיז פניו מה לכם בכך ועוד אמרו אנשים כי לבד הטיול ברחובות ושווקים עוד יתוועדו במקומות מיוחדים אצל אנשים וע"ז יש כמה עדים והפריצות קול גדול בעיר אך אין קול של זנות ולא עדי כיעור וכיון שנתגרשה מבעלה אם מותרת להחשוק ואם לא נתיר להם יברחו למקום לא נודע הדבר או יקלקלו בחירתם:

**גרסינן** ביבמות דכ"ד הנטען על השפחה ונשתחררה על הנכרית ונתגיירה ה"ז לא יכנוס ואם כנס א"מ הנטען על הא"א והוציאוה מבעלה ה"ז לא תנשא לנטען ואם כנס מוציאין ובנטען על שפחה פרש"י שטוענין עליו דברי לעז ובא"א איתא בסי"א המחבר הביא דעת הרמב"ם דא"מ כ"א ע"י קדל"פ שזנתה ועדי כיעור והרמ"א סובר דמוציאין מנטען בחד בקדל"פ או עדי כיעור מיהת י"ל דוקא קדל"פ שזנתה אבל לא מפריצות בשוק אמנם להנשא לכתחילה כתב הב"ש סק"ז דאפילו משום לעז בעלמא לא כמ"ש רש"י בנטען על השפחה וכ"כ הרשב"א סי' תקצ"ו דלא גרע מנטען על השפחה ונהי דהרשב"א איירי בקדל"פ דזנות דקאי שם להסוברים כהרמב"ם מ"מ המעשה הי' כן ואפשר אף בקד"פ כן וכן מצאתי בא"ז ה' יבום דגם בקלא דפסק לא יכנוס מעתה יש לי לספק ביחוד לבד אם לא יכנוס ומצאתי בשו"ת תפארת צבי ח"ב בדיני מינקת כתב להסתפק ביחוד אם לא יכנוס וכיון דהאשה הזאת היתה בלילה בגן הוי יחוד דבעיר בלילה הוי יחוד וכן מבואר בסוטה פ"ק בירושלמי פלטיא בלילה הוי סתירה אף שהוא רה"ר מכ"ש בגן ודא צריכא רבה ונ"ל לדייק מהא דכתובות די"ג פריך לזעירי דאמר נסתרה מדרב מלקין על היחוד ואין אוסרין על היחוד לימא דלא כר"י ומשני דמעלה עשו ביוחסין ופר"ת דמלקין בפנוי' כדאיתא קדושין דפ"א ואין אוסרין בא"א דבפנוי' לכהונה עשו מעלה והקשה בת"י דבא"א פשיטא הא אין אשה נאסרת לבעלה אלא בקנוי וסתירה ונ"ל ליישב דר"ת מפרש לבועל א"א ביחוד דזה לא שמעינן מאין אשה נאסרת לבעלה כמו שמחלק ר"ת ביבמות שם לענין קדל"פ בין בעל לבועל מכח הא דא"נ לבעלה כ"א ע"י קנוי וסתירה:

**והרוחני** בזה ליישב קושית הראב"ד דמה פריך ליחוד לכהן לזעירי מיחוד דא"א הא נימא דיחוד כמו קול ולבעל הוי קלא דבתר נשואין דל"ח ולכהן הוי מקמי נשואין דחיישינן

בקול פ' המגרש עיין שמ"ק שהביאו ולפ"ז ניחא דגם לבועל הוי מקמי נשואין וכ"כ התוס' יבמות דלבעלה הוי קול דבתר נשואין רק לנטען הוי מקמי נשואין ודמי לכהן וע"כ לבועל איירי רב דאי לבעל פשיטא כקו' התו' הנ"ל. ובהכי יתיישב דברי התוס' שם הקשו מהא דנדרים דנואף עייל לביתי' ובא בעלה ואמר לא תיכול דטעמינהו חויא א"ר איתתא שריא א"א דעבד איסורא ניחא לי' דלימות הא לא"ה הוי אסורה ביחוד ותי' דנואף שאני וקשה דסתמא אמרינן אין אשה נאסרת לבעלה ולא מצינו לחלק בין נואף לאינש ב אחרינא תו למה לא הקשו תוס' ממעשה הקדומה דהוי מהרזק ואמר רבא א"א דעבד איסורא ארכוסי הוי מירכס ושם ליתא כלל דנואף הי' רק ההוא גברא ולא יכון תי' התוס' ולפמ"ש ניחא דודאי הא דאמר רבא איתתא שריא י"ל לבועל וכ"כ תוס' פ' אע"פ דס"ג א"כ הקשו אר"ת דמפרש א"א על הבועל מדמדמי בגמ' לכהן דהוי מקמי נשואין ועוד דלבעל פשיטא א"כ קשיא הא דנדרים ותי' דנואף חשוד בכך אסרינן לבועל אבל לבעל אין לחלק ולכן ל"ק מההוא גברא דהוי מהרזק דהרא"ש פי' שם שסגר במנעול והגפת דלת במנעול הוי כיעור כמ"ש באה"ע סי' י"א א"כ אסרינן ביחוד ועדי כיעור כמ"ש הרמ"א שם רק מכח דארכוסי הוי מרכס משא"כ ביחוד לבד בלא כיעור מותר לבועל לכן הקשו ממעשה השני' דעל לביתי' ולא הגוף במנעול דהוי יחוד לבד שפיר הקשו אר"ת ותי' דנואף אסור כמו כיעור באינש אחרינא והכל לבועל לבד אבל לבעל בלא קנוי לעולם משתריא:

**והשתא** אי נימא דביחוד לכתחילה לא יכנוס מה הקשו תוס' דלמא רב דאמר אין אוסרין שלא תצא מהמייחד אבל לכתחילה לא ורבא אמר איתתא שריא לבועל לכתחילה דהוי ניחא לי' דלימות אלא ע"כ התוס' משמע להו אין אוסרין לכתחילה ג"כ וא"כ שפיר הקשו דלמ"ל טעמא דא"א דעבד איסור א"כ מוכח ביחוד בלא קול או כיעור תנשא לכתחילה לנטען. הן ק"ל דלפ"ד ר"ת ע"כ א"א לכתחילה א"כ למה דחק ר"ת לאוקמי מלקין בפנוי' וא"א על היחוד בא"א לוקי הכל בפנוי' וא"א לכתחלה בפנוי' כמו נטען על השפחה ונהי דזה ל"ק דר"ת ור"י סוברים דנטען על פנוי' מצוה לכונסה אבל יקשה לדעת הרא"ש ביבמות דנטען על פנוי' לא יכנוס וכמו שכתב בתשובות מהרי"ק לדעתו ודוקא בבא שריא ואם כן דלמא א"א בפנוי' לנטען כיון דאינה אסורה רק משום לזות שפתים מקילינן ומה פריך בגמ' לזעירי דלמא בכהן דאיסור גמור איכא ביחוד נמי משא"כ רב דלמא בפנוי' דאיכא לזות שפתים ולא ספק איסור תורה הוא דמיקל אכן י"ל דלהרא"ש משמע לי' לישנא דא"א על היחוד אסור דיעבד ולא לכתחלה ולכן מפרש הרא"ש הובא בשמ"ק דבפנוי' לכהן איירי ומחלק דבאמרה לא נבעלתי לא עשו מעלה רק במודית ואמרה

מאיש פלוני וכהן הוא וכ"כ התו"י ולהר"ת דמפרש א"א לכתחלה מדהקשו תוס' מנדרים לטעמי' דבנטען על פנוי' אף לכתחלה יכנוס ע"כ בא"א מיירי דאיכא איסור גמור לבועל ושפיר פריך לזעירי ומכאן קשה על הישׁ"ש פ"ב דיבמות שכתב דכ"ע מודי האידנא דסתם פנויות נדות דלא יכנוס דלא גרע משפחה א"כ יקשה על ר"ת דלמ"ל למפסק בסכינא חריפא מלקין בפנוי' וא"א באשת איש לוקי הכל בפנוי' נדה א"א על היחוד לכתחילה וגם מה פריך בגמ' לזעירי דלמא משום לזות שפתים דאינו איסור גמור מיקל רב ביחוד ורב בפנוי' נדה איירי משא"כ כהן דהוי איסור תורה אלא ע"כ דלא כישׁ"ש וגם בפנוי' נדה שרי לכתחלה ולכן הב"ש סי' קע"ח לא הביא דברי הישׁ"ש כלל אלמא דלא סבר כותי' מיהת מדברי ר"ת מוכח דמותר לכתחילה ביחוד בא"א לנטען:

**אמנם** מדברי הרא"ש ותו"י ומהר"ם בש"מ שהקשו מאין אשה נאסרה לבעלה רק ע"י קנוי וסתירה ולא ניחא להו דלבועל קאי יש לדייק איפכא דסברי דנהי דחשׁש ליכא ביחוד מ"מ לזות שפתים איכא כיון דרואין שנושא אותה אלים ליחוד וכהך סברא מחלקינן ביבמות דכ"ה בהוציאה משום ש"ר בין בעל דלא אלים לקלא בין נטען א"כ סוברים דלנטען ודאי אסור לכתחילה ביחוד ומדא"ר א"א משמע דלא איירי לנטען לכן מפרש הרא"ש והני אשלי רברבי דע"כ לכהן או מגרש ולנה עמו בפונדק אבל לבועל ודאי אוסרין מיהת לכתחילה לכן לא ניחא להו לפרש לבועל ואי לבעל הא אין אשה נאסרת וכו' ופשיטא וא"כ יחוד אי לכתחילה יכנוס תלוי באשלי רברבי לר"ת שרי לכתחלה ולהני רבוותא אסור:

**ולכאורה יש** להביא ראי'לסברתינו מהא דפ' המגרש דפ"ט יצא עלי' שם מזנה בעיר א"ח מ"ט פריצותא בעלמא דחזאי מוכח דע"י קול אין אוסרין לכהן ואילו לנטען על א"א אף דיעבד תצא להרמ"א בקדל"פ ולהרשב"א עכ"פ לכתחילה ואמאי הא שם לכהן איירי ומצינו בכתובות דמעלה עשו ביחוד לכהן יותר ואמאי מקילין בקול לכהן יותר מנטען אלא ע"כ לנטען הואיל וע"י כניסה אלים לקלא יותר מיתסר מלכהן דלא אלים לקלא א"כ ה"נ לדעת הרא"ש ותו"י דביחוד מותר לכהן לכתחילה באומרת לא נבעלתי להמייחר עמה אסור לכן לא מפרשי הא דרב להמייחד דאסור לכתחילה הגם דאיכא לדחויי לפמ"ש הב"ח הובא בב"ש סי' ד' לחלק דבפנוי' תולין בפריצות משא"כ בא"א לא יוציאו על פריצות לבד שם מזנה וא"כ שפיר ניחא הא דקדל"פ דאסרינן לנטען בא"א דלא תלינן קלא בפריצות משא"כ בהמגרש דלפנוי' איירי אבל הב"ש דחה דברי הב"ח מהא דאמר התם לימא כתנאי דבא"א איירי אלמא דאין לחלק בין פנוי' לא"א:

**הגם** דדברי הב"ש תמוהים דתוס' פירשו דהא דלא הנחת בת לא"א היינו שיצא קול קודם נשואין דלקלא דבתר נשואין ל"ח רק שיחוש הבעל שיצא קודם נשואין וא"כ בפנוי' איירי ועמד ע"ז בישועות יעקב ונ"ל דרש"י פי' שם מזנה לכותי ותוס' פי' דאף בסתמא הואיל ואינה טוענת ורש"י ע"כ צ"ל דסובר דהא דבעינן טוענת בנבעלה אבל בקול בעלמא דאיכא ס"ס שמא אינו אמת ועוד שמא לכשר לא הוי מיתסרא ולמ"ל טעמא דפריצותא חזאי ע"כ שהקול עם כותי' וא"כ הא דלא הנחת בת לא"א דע"כ אינו קול דאחר נשואין וצ"ל כמ"ש תוס' דיצא קול קודם נשואין יחוש הבעל ולמה יחוש שיצא קול עם כותי ועבד כיון דמסתמא בודקת ומזנה ודאי לא יצא קול עם כותי ועבד ולמה להבעל לחוש לזה לכן י"ל דרש"י מפרש אלמנה היאך תנשא לכהן דיחוש שמא יצא קול תחת בעלה הראשון א"כ שפיר הקשה הב"ש על הב"ח כנ"ל לישב דברי' אמנם גם לסברת הב"ש שמחלק בין הכל מרננים י"ל דהא דביבמות בהכל מרננים אחרי'. והט"ז מחלק דשם יצא קול על פריצות לבד ולא על זנות ותמוהין דבריו דמה יפרנס הא דאמרו שם בעולה א"ח משום פריצותא א"כ לפ"ז דקול בעולה משמע זנות. וראי' לזה מהא שהקשו תוס' יבמות דכ"ד דתצא מבעל דהא הוי קלא דבתר נשואין ולא הקשו דעדיפא מיני' דאפילו מקמי נשואין ל"ח ביצא עלי' שם מזנה אלא ע"כ לחלק או כהב"ח או כהט"ז או כהב"ש דודאי לבעל ליתא לטעמא דאלמי' לקלא:

**אבל** לכאורה י"ל ראי' לסברתי מדברי אה"ע סי' ו' סט"ז אפילו הוציאה בעלה בעדי כיעור ומת קודם שנתן לה גט ה"ז מותרת לכהן והרמ"א שתק ולא חלק וכיון דהרמ"א בסי"א דבעדי כיעור תצא מנטען אמאי לכהן מותרת הא אדרבה ראוי לעשות מעלה יותר לכהונה אלא ע"כ דלכהן כיון דלא אלים לכיעור ע"י נשואין מותרת לו משא"כ לנטען דאלים לקלא ע"י נשואין א"כ ה"נ י"ל אף בנתיחדה דמותרת לכהונה כמ"ש הרא"ש וש"ג פ"ק דכתובות לנטען דאלים אסור עכ"פ לכתחילה [הגם דקשה כיון דבבעל בכיעור מצוה לגרשה מכ"ש איך לכהן תנשא לכתחילה ועיין ברמב"ם פכ"ד מה"א ולמה כתב סתם מותרת וצ"ל דהרמב"ם רק משנת חסידים הוא לגרש בכיעור אבל מי שאין לבו נוקפו שרי] אמנם יש לדחות ראיתינו דבסי"א מיירי בע"כ בהדי יחוד דאפשר שנבעלה לו אז דבכה"ג איירי המחבר ואז פסק הרמ"א דתצא משא"כ בס"ו מיירי בע"כ בלא יחוד דלפ"א שמא זנתה כ' הח"מ וב"ש סי"א דל"ח ומותרת לכהן אבל בכיעור בהדי יחוד לכהן י"ל דנמי אסור ואין ראי' לסברתינו וי"ל בנתיחדה לבד מותרת לכהן וה"ה להמייחד אתה גם לכתחילה:

**אכן** מדברי הב"ח שסובר דפנוי' ל"ח לקלא דפריצות בעלמא חזאי ואין מחלק בין הכל מרננים וגם על זנות מותרת לכהן לכתחלה דקאמר בגטין א"ח משמע לכתחלה ואיך נטען על השפחה לא יכנוס בדברי לעז הא כשם דלכהן מתירין לכתחילה דתולין בפריצות ואמאי אסור לנטען אלא ע"כ דלנטען יותר חיישינן לפי דאלים לקלא מלכהן כסברתינו בשלמא להט"ז וב"ש י"ל דנטען על השפחה בהכל מרננים על זנות ול"ד להא דגיטין אבל מהב"ח ראי' יש ועדיין יש לדחות די"ל דוקא בת ישראל שיצא קול כיון דגדורים בעריות כדחזאי פריצות יאמרו שזינתה אבל שפחה ועכו"ם דאינן גדורים בעריות ומרבה שפחות מרבה זמה תנן ושכיחי פריצות דעבדי אי לאו דחזי זנות ממש לא הו"ל להוציא קול כלל דבל"ז מוחזקים לפרוצים לכן חיישינן לקלא ובזה יתישב קושית הדו"פ סימן י"א להרא"ש דנטען על פנוי' אסור למה לא תנן נטען על הפנוי' ולפ"ז ניחא דשפחה אסור אף בקול אבל בפנוי' ל"ח לקול דתולין בפריצות והרא"ש אינו אוסר בפנוי' רק בכיעור אבל בקול לא ונקט מתני' שפחה למיסר לכנוס אף בקול משא"כ ב"י פנוי':

**עוד** דלכן יגזמו לומר מפריצות על זנות כיון שלדעתם ודאי קרובה לזנות יגזמו כדי שכהן לא ישאנה משא"כ בא"א כיון שחמור בעיניהם להוציא אשה מבעלה לכן לא יגזמו אם לא ראו זנות א"כ לפ"ז בשפחה דלא שייך שתאסר לכהן לכן למה יגזמו ודאי כן הי' שזנתה ה"ז לא יכנוס ובזה ניחא דרש"י פי' שם מזנה לכותי ועבד ולא פי' כפי' התוס' דבאינה טוענת הוי אסורה ולפ"ז ניחא כיון דאי טענה שריא למה יגזמו הא בידה לטעון לכשר הי' ועפ"ז מצאתי ישוב לדברי הרמב"ם וש"ע שהביא דנטען על השפחה ה"ז לא יכנוס וכו' וכן עכו"ם ועבד הבא על ב"י ולמה לא נקט נטען ולפ"ז ניחא דאין נפקותא לכהן בשפחה א"כ למה יגזמו שזנתה אלא ע"כ כן הוא ולכן לא יכנוס אבל בב"י דאם בא עלי' עכו"ם מיפסלא לכהונה אמרינן דפריצות בעלמא חזי ויכנוס ולא מיתסר רק בבא עלי' ומזה י"ל ראי' לסברת הב"ח דלהט"ז וב"ש מ"ש דנקט בכותי ועבד דוקא בבא עלי' ובאמת לא מצאתי למי שהרגיש בזה:

**וא"כ** אין ראי' למיסר לכתחילה ביחוד ומדברי התוס' שהקשו אהא דנדרים דאיתתא שריא דלמא לכתחילה אמר רבא דשריא מטעם דהוי ניחא לי' דלימות מוכח דמפרשי א"א על היחוד אף לכתחילה ומדברי הרא"ש ות"י אין ראי' ממש מדלא מפרשי לבועל די"ל דהם עדיפא משני דיהי' כל דברי רב בפנוי' ולא למפסק בסכינא חריפא מלקין בפנוי' וא"א בא"א או די"ל אין אוסרין ולא משמע להו לכתחילה דהו"ל על היחוד מותר לכנוס ומדנקט אין אוסרין משמע דאסורה הוי ס"ד וזה שמעינן כבר מדרב ביבמות דכ"ד ובעידים ואף בקדל"פ מותר לרב בדיעבד ותרתי דרב למ"ל א"כ בשביל ספק שיש

לנו בשיטת הרא"ש אין לזוז ממה דפסיקא לן בדברי ר"ת ותוס' כתובות דהוכחנו דשרי לכתחילה להמייחד. ועיין תה"ד בפסקיו סי' רכ"ב דמפרש דר"ת קאי לבועל כמ"ש תוס' דס"ג ועיין בב"י לחותני הגאון זצ"ל:

**ויש** להביא ראי' דביחוד מתירין לכתחילה מהא דכתובות ד"ט מפני מה לא אסרוה וכתבו תוס' דלא הי' עדים רק שלקחה לביתו והוי יחוד ופר"י דדוד עצמו ידע שאסורה עליו ומשני התם אונס הוי וקשיא להרא"ש דנטען אסור בפנוי' לכתחלה משום שיחזיקו הקול ואם באיסור קול של פנוי' כ"ש בא"א דלכתחילה לא יכנוס משום לזות שפתים ואיך עבר הצדיק על לזות שפתים וביותר תימה למ"ש הרש"ל דפנוי' נדה כ"ע מודים מכ"ש בא"א באונס נהי דמותרת דאין כאן איסור אבל לזות שפתים איכא אלא ע"כ כיון דרק עדי יחוד הי' מותר לכונסה. אבל בל"ז כיון דליצני הדור שאלו הבא על א"א מיתתו במה משמע דהי' קול וא"כ ודאי אסורה להרא"ש לכתחילה [ומה"ט י"ל דרש"י פי' דהרבה עדים יש בדבר דבקדל"פ סובר רש"י דתצא מבעל מקרי עדים] לכן נראה דהנה היתה הרה הי' ניכר ע"י יחוד שבא עלי' ואין לומר דלמה לא פי' תוס' מפני מה אסרוה דכריסה בין שיני' דזה אינו דשמא מאחר הוא שזינתה וכ"ז לפי הס"ד דרצון הוית א"ל דזינתה עם אחר משא"כ למה דמסקינן דאונס הוי וא"כ באונס ודאי מוקמינן אחזקת כשרות דלא נבעלה ואי שנבעלה מאחר הא י"ל קול כמ"ש תוס' כתובות ד"ט דהי' לה לצעוק משא"כ אצל מלך דלא הי' שייך הי' לה לצעוק כמ"ש תוס' כתובות דנ"ג אהא דסופה ברצון מאסתר ואין לומר דניקום הוא בחזקת כשרות שלא בא עלי' כיון דהי' יחוד כבר איתרע חזקתו א"כ הוי כבא עלי' ודאי דסובר הרא"ש דליכא לזות שפתים ומכאן תשובה למ"ש רש"ל בבא על הנדה ג"כ דלא יכנוס רק בבא שרי ועדיין יש לפקפק דמ"מ לא הוי כבא עלי' ממש וצ"ע:

**ויש** עוד להביא ראי' דבבא עלי' בנדה מותר לכנוס מכתובות ד"ל א"ב בעולה לכה"ג שכתבו תוס' דאף דאם נשא נשוי כיון דמדאורייתא אסור לא קרינן ול"ת לאשה וא"כ לדעת הרמב"ם דאף בשניות לא קרינן ולו תהי' א"כ אי מדרבנן אין ראוי' לכתחילה נמי דלא מקרי ולו תהי' לאשה א"כ למה אמרו שם הכל מודים בבא על הנדה שמשלם קנס הא לא קרינן ולו תהי' לאשה דאסור אלא ע"כ בבא מותר לכנוס. אמנם נ"ל דהנה איך נדחה מצוה דאורייתא מקמי איסור שניות דרבנן רק כמ"ש הת"י כתובות ד"מ דלא בעינא ליתא לעשה דהואיל ואשה מוזהרת כופין אותה לומר איני רוצה א"כ ה"נ באיסור שניות דהיא מוזהרת כופין אותה לומר לא בעינא וליכא כלל מצוה דאורייתא משא"כ באנוסה

דלדידה ליכא לעז דאנוסה היא וא"כ אינה מחויבת לומר לא בעינא א"כ איכא מצוה דאורייתא על המאנס ולא נדחה מקמי דרבנן או לזות שפתים:

**אבל** מהא דדוד דאונס הוי נדחין דברי רש"ל בבא על נדה דלא יכנוס דהשתא באיסור א"א במיתה נשאה דוד כ"ש בנדה אבל דברי הרא"ש דמחלק בין נטען בפנויה דאסור לבא דמותר לכאורה תמוה מתוספתא דיבמות דבא על השפחה לא יכנוס וכיון דהרא"ש מדמי פנוי' לשפחה למה בפנוי' בבא שרי ובשפחה אסור ואי נימא דפנוי' לא הוי לעז כמו שפחה מנלי' לאסור לנטען. ולישב נ"ל דרש"י פי' דאסור שלא יחזיק שקול אמת ועשה מעשה זנות והרשב"א יבמות כתב דאסור שלא יאמרו שלא נתגיירה בלב שלם וצריך פי' דהא הוי גר גמור לשם איש דהלכה כולן גרים גמורים הם רק תוס' כתבו בחולין ד"ג ע"ב דכותים גרים אריות דאף דגר גמור הוא מ"מ כותים את אלהיהם הם עובדים א"כ ה"נ יהי' לעז שלא נתגיירו רק כמו כותים ואינו בלב שלם לכן הרא"ש סובר דבשפחה אין לחלק בין נטען לבא דאף בבא איכא לעז שלא נתגיירה ממש אבל פנוי' דאינו רק לעז שעשה עון ויבאו למכשול עון ע"י הוצאות לה"ר או בושה א"כ בבא באמת ניחא לי' דליכסף בהאי עלמא והעם לא ירננו בשקר ולא יעברו אלה"ר שרי לכנוס אבל בנטען וידע בנפשו כי שקר הוא שאסור לכנוס שעי"ז יתחזק הקול ויבאו להוצאת דבה וממילא לפ"ז ל"ק קושיתינו מדוד כיון דידע בנפשו שבא עלי' מותר לכונסה ועיקר איסור פנוי' למי שידע שנקי הוא ויחזק קול של שקר אסור לעשות כזה. ומה"ט י"ל מ"ש דלמה ביצא שם מזנה א"ח דפריצות בעלמא וכאן אסור משום לעז דאדרבה לפי שבאמת אנן אמרינן ששקר הלעז ופריצות בעלמא חזו לכן מותרת לכהן ולכן אסור לכנוס שהעם יחזיקו קול של שקר ויוציאו דבה ולכן ניחא דכתבו הפוסקים במינקת חבירו במודה שמיני' דשרי לכנסה אף להרא"ש כן דכל שמודה אינו לזות שפתים כיון שכן הוא האמת. ובזה יש לקיים דברי רש"ל דפנוי' נדה כ"ע מודי דאסורה לנטען ורק כשאומר ששקר הוא אבל כשבא עלי' או מודה עכ"פ שבא עלי' מותר לכנוס:

**והנה** בעובדא שלפנינו יש שני דברים הן מצד נטען על הפנוי' או מצד אשר היתה אח"כ א"א ונראה לדייק מדברי רש"י שפירש נטען על השפחה בדברי לעז ובר"פ נושאין דצ"ו אהא דנטען אסור באמה ובתה פירש"י נחשד ויצא עלי' קול וכבר עמד ע"ז החת"ס תשו' מ' ומה שתי' הוא דחוק מאוד לכן נ"ל אחר שבארנו דעיקר איסור לנטען לרש"י שיחזיקו קול שהוא אמת מה שטוען ששקר הוא א"כ אפילו לעז של פר פריצות נמי אסור לכנוס דע"י נשואי' יאמרו אח"כ שהוא בא עלי' ולכן לא יכנוס דיהי' לזות שפתים משא"כ לאסור באמה ואחותה דאין חשש רק אם הקול הוא אמת בעינן נחשד ויצא עליו קול

של זנות ממש דאז חיישינן שגם הלאה יזנה אתה דנחשד לא מצינו בשום מקום רק ע"י עדים כמו בפ' ז"ב החשוד על העריות פרש"י שבא עלי' או בקדל"פ על זנות משא"כ לכנוס הנטענת דלכתחילה לא כל שלועזין עליו משום פריצות ויותר מסתבר שלא זינה יותר יש לחוש דע"י הכניסה ילעיזו שזינה לכן כתב רש"י רק דברי לעז ואין לדחות מהא דפריך ספ"ב דיבמות אהא דכולן מותרות לבניהם מהא דנטען אסור באמה הא בלעז בעלמא לא מיתסר באמה דז"א דהא וכולן קאי נמי אנטען על א"א דמוציא אם כנס ושם דוקא בקדל"פ דאל"כ משום לזות שפתים אינו מוציא וא"כ דוקא בקדל"פ של זנות ומ"מ מותרות לבניהם שפיר פריך בגמ' וא"כ כיון דכל העם ריננו על פריצות יתירה שעשו לעיני השמש בהיותה פנוי' או א"א י"ל אף שלא הי' קול של זנות מ"מ לא יכנוס דע"י נשואין תצא הקול שודאי זינו:

**ואמינא** לפ"ז לישב מה שתמה מהרח"ש סי' מ"ב והמל"מ הביאו אדברי הטור סט"ו אנס אשה מותר לישא אחותה לאחר מיתה דאמאי לא הביא דנטען נמי אסור בחייה לישא אחותה והניחו בתימה. ונראה כיון דרב מפרש נטען על א"א בעדי זנות אלמא בעדי זנות נמי נטען קרי לי' סובר הטור דהא דנטען אסור באמה דוקא בעדי זנות אבל בכיעור או קול מותר וביבמות ספ"ב דפריך אוכולן מותרות לבניהם לרב פריך דנטען על א"א בעדים ומ"מ תנן מותרות לבניהם אבל בקדל"פ וכיעור לא מיתסר באמה לכן כיון דכתב הדין באנס אשה לא הביא נטען דסובר דוקא בעדים כן אפשר לישב דברי הטור וא"כ נהי דרש"י סובר ביצא עלי' קול נמי אסור באמה מ"מ בעינן קול של זנות ממש ואילו בנטען על השפחה סגי קול של פריצות וכיון שמהטור משמע דבאמה דווקא בא ואילו הנטענת אסור בלעז א"כ ודאי סברת החת"ס להחמיר באמה יותר לא מסתבר לן:

**וראיתי** לרש"י ר"פ מי שקינא בהא דמוזרות בלבנה פי' דפריצות דאפילו מיא לא בדקי מוכח דאף קול של פריצות לבד מהני אחר קנוי וסתירה לגלות שודאי זינתה שלא יבדקו המים א"כ אמאי לא נימא דקול של פריצות ויש עדים בדברי פריצות דלכתחילה לא יכנוס הא ודאי נכלל בלשון רש"י דברי לעז הגם דרמב"ם פ"א מסוטה ה"ח הביא מוזרות בלבנה שזינתה דלא כרש"י ותליא הדבר דהרמב"ם פ' כ"ד מה"א הביא דיוצאת משום ש"ר א"ל כתובה בעדי כיעור א"כ משמע בקדל"פ של זנות יש לה כתובה ולכן מפרש הא דמוזרות בלבנה כשלא קינא דיתן כתובה בקלא של זנות וכן מה דמיא לא בדקו בקול זנות אבל רש"י לטעמי' בכתובות דק"א היוצאת משום ש"ר פי' שזינתה ולא פי' בכיעור א"כ מוכח דבקלא סובר מפסדת כתובה א"כ א"א לישב הך מתניתין דמוזרות בלבנה דיתן כתובה בקלא דזנות רק בקול פריצות וא"כ הא דאמרינן בסוטה ד"ו דמיא לא בדקי

הוי בקול פריצות א"כ ממילא דברי לעז דפי' בנטען נמי בפריצות דחזינן דלעז זה אלים דאחר קנוי אפילו מיא לא בדקי א"כ י"ל בלעז כמו נ"ד לכתחילה לא יכנוס:

**בפרט** בנ"ד שטיילה בגן בלילה בשעה תשיעית באופל מקום לא יעברו אנשים דלא די שיחוד הוי רק אפילו כיעור מקרי כמ"ש סי"א בש"ע יוצאין ממקום אופל והרש"ל בתשו' ל"ג לא היקל רק היכי שבעיר ושומרים סובבים ולומדי תורה הולכים אבל מה להם כאן בגן. ואי משום שדברו בקול רם א"א דעבדי איסורא לא היו מדברים בקול רם כהא דנדרים דצ"א דאירכוסי הוי מירכס שם פגע בעלה וקנאה חמת גבר אבל הזוג שפרצו לעיני השמש בוש לא יבושו ומקרא מלא הוא מצח אשה זונה הי' לך מאנת הכלם כאשר סופו הוכיח שענה עזות אין זה ראי' ובזה מתישב לי מה שעמד מהרי"ק בשורש ק"ס אהא דראוה מדברת לזעירי דאמר נסתרה למה נקט מדברת ולכן דחק עצמו דבעינן שדברה דברי תפלות קודם לכן אסורה לכהן ביחוד והא דפריך מא"א על היחוד דלמא בלא דברה דברי תפלות תי' מהרי"ק מלשון כפול מלקין על היחוד וא"א על היחוד לינקוט מלקין וא"א על היחוד עכ"ד והפנ"י שם הניח בצ"ע דברי הרמ"א סי' ז' דא"כ מה פריך מא"א על היחוד ולא ראה דברי מהרי"ק שתקנו מיהת נ"ל דא"צ לדברי מהרי"ק די"ל דהשמיענו דאף דדברו בקול רם מ"מ סתירה מקרי ולא אמרינן דלא נבעלה מדדברה בקול רם ואי מודית ליהמנה במגו דלכשר נבעלה קמ"ל אף שדברו סתירה מקרי. ואפשר דמהרי"ק לא תי' כדברינו דלשון ראוה מדברת משמע שדברה קודם שנסתרה דאל"כ שמעו מדברת הו"ל למתני מ"מ אין כאן ראי' דלא זינתה מדדברו. ועוד דלמא קודם שדברו עשו תועבה ול"ד למ"ש הב"ש דאם באותו פעם ל"ח שזינה פעם אחרת דמיירי כגון שראו מתחלה ועד סוף שלא זינו וא"כ קרוב בעיני דכיעור מקרי ותצא להרמ"א:

**אכן** כיון שהסתתרה עצמה ולא הכירוה אף שידענו שהיתה אשה אתו בגן ואומדן דעת כיון דקשורה בו ככלב שהיא היתה וגם קרוב לבית אבי' דהולכין אחר קרוב אם היתה נשאת לא תצא אבל לכתחילה כיון דודאי לעז גדול ואומדן דעת איכא שהיא היתה למה לכתחילה תנשא הא הא"ז פסק בקלא דפסק לכתחילה לא אף דקלא דפסק היינו שיצא קול ששקר לא מבטלינן קלא קמא מכ"ש כשכולם ילעיזו עפ"י אומד הדעת והב"ש כתב משום לעז בעלמא משמע שאפילו על פריצות לא והרוצה להתיר לכתחילה עליו להביא ראי':

**הן** לכאורה ראי' ממ"ש הרא"ש בתשו' כלל ל"ב סט"ו לאה שהלך בעלה למדה"י ובא ע"א והעיד שמת ונשאת לשני ואח"כ מת השני ונכנסה בבית בע"ה אחר לשמשו ויצא קול שנתיחדה עמו ואחר כ"ז בא בעלה וגירשה אם יוכל בע"ה לדור אתה לשרתו כאשר

בתחלה תשובה נ"ל שמותר להיות עמה דמה שיצא הקול שנתיחדה עמו בעודה א"א לא נאסרה דאין נאסרת לבעלה אלא ע"י קנוי וסתירה ואמר נמי בשלהי גיטין לקלא דבתר נשואין ל"ח וכיון שלא נאסרה לבעל לא נאסרה לבועל דדרשינן ונטמאה ונטמאה כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל וכ"ז שלא נאסרה לבעל לא נאסרה לבועל וכ"ז כשאומר שלא בא אלי' וכו' עכ"ל וק"ל נהי דהרא"ש סובר כל שלא נאסרה לבעל גם מבועל לא תצא אבל לכתחילה לא יכנוס דהכי חזינן לרב בעדים ומ"מ אמרינן שלא בעדים אפילו אפסקי' אחר לכתחילה לא יכנוס ואי דשם רק יחוד הי' מ"מ מה מייתי ראי' מאין אשה נאסרת וכן כשם שאסורה לבעל וכו' הוא שתצא אבל לא הביא שום ראי' דלכתחילה לא ואין לומר דסובר דלא יכנוס רק תוכל לדור לשמשו דהא הוא עצמו כתב דכולן שאמרו לא יכנוס לא תדור עמו במבוי והביאה המחבר בסי' י"א אחר נטען על השפחה משמע דגם בזה לא תדור עמו במבוי אף דרק לכתחילה לא ואיך התיר לדור אתו בבית תו קשה איך כתב דהוי קלא בתר נשואין הא התוס' והרא"ש הביאו דלבועל הוי מקמי נשואין להר"ת וצ"ל להרא"ש דאף דמה ראי' מבעל לבועל רק סובר דא"א לעשות שני דברים סותרים זא"ז דאם אתה מתיר לבעל ע"כ אנו מתירין לבועל בשלמא אם הי' משכחת זנות שנאסר לבועל לבד לא הי' דברים מתנגדים אבל כיון דלא משכחת זנות שיאסר לבועל ולא לבעל א"כ סובר הרא"ש דלבועל ע"כ לזונה תחשב מדוע נתיר לבעל ע"כ דבחזקת כשרה מעמידין אותה דמחזי מילי דרבנן כחוכא ואטלולא שני הפכים בנושא אחד וממילא מה"ט מותרת לדור כיון שרגילה לזנות תזנה עוד אתו הא לגבי בעל מחשבינן אותה לכשרה והא דכתב כולן שאמרו לא יכנוס לא תדור במבוי אין כוונתו רק נטען על השפחה דשם באמת חשדינן לה בזונה ואם תדור במבוי כיון דאין כאן דבר והפוכו כמו א"א דמתירין לבעל שאמרינן שכשרה בשפחה שפיר חשו רבנן שמא זינתה ותזנה והא דבנטען על א"א בלי עדים דלרב לא יכנוס ול"ת מבעל ובועל דשם אין זה דבר והפוכו אדרבה יאמרו שקמו רבנן במלתא שכשרה היא וחשו שהעולם יראו הכניסה ויליזו בשקר ולא הוי דבר והפוכו אבל לדור במבוי למה ילעיזו עליו כיון דלא אלים לקלא כלל דלא נשאת לו בא"א מותרת משא"כ בשפחה חיישינן שאמת הדבר ותזנה אתו כנ"ל לישב בדוחק א"כ משמע דרק בשביל דבר והפוכו הא לאו מה"ט הוי נתיחדה אסורה לכתחילה א"כ לדידן נהי דאסרינן לבועל בלי בעל אבל בהא י"ל כהרא"ש בנתיחדה חיישינן לכתחילה ומ"מ איכא לפקפק בזה:

**באמת** הי' ראוי לחקור מפי הנטען ונטענת מי הי' אז אתו כי אולי יתברר הדבר ובאמת דברו נבלות ופריצות בפומבי ועוד יפשיטו טלפיהם לומר שאלה אנו שואלים אי מותר

או אסור ואם עד כה פרצו גדר עתה ישמעו אם הי' ידינו תקיפה הי' ראוי למסית אשה מבעלה להדיחה ממנו לקחתה אשר הוא מעוות לא יוכל לתקן לקנסו אף שלא כהלכה לבלי יעשה ידיו תושי' וחזינן ביבמות דק"י בהא דאותבי' אכרסי' וחטפה דהפקיעו קדושין ועקרו דבר מד"ת מכ"ש שראוי לקנוס בכה"ג בפרט כי הננו במסופק בזה קצת לכן ראוי לבלי להזדקק להחטאים בנפשותם ואם לא זינו קשין הרהורי עברה ואש בנעורת הוא ואיני אומר לא איסור ולא היתר ואם יעשו נשואין בלי הוראה מה לנו בכך וטוב משיאמרו ב"ד שריא גם כי יותר אשר חקר כבודו שמעתי כי נסע אתה יחידי ליער ועזבה שם ור"מ שמש יודע בדבר וכפי אומד דעת לא נקיים הם ואם אין לפסוק עפ"י אומד לא גרע מדין מרומה שמסלק עצמו הדיין ואם הי' הדבר מאשה לבעלה מחויבים להתיר וליכנוס בפרצה דחוקה אבל לזווג שני כלבים מה לנו בכך. דברי ידידו דו"ש:

**אמינא** דבר אחד הואיל ועסיקנא בהא דכתובות ד"ט מפני מה לא אסרוה שהקשו תוס' דלא הי' רק עדי יחוד ותי' דדוד עצמו ידע וקשה לשון מפני מה לא אסרוה דמשמע הב"ד מדלא אמר מפני מה לא אסר ע"ע לכן נ"ל לישב דהנה בקרא כתיב שלקחה בעודה הרה והנה מעוברת חבירו לא ישא ואם נשא יוציא בגט ואף דתקנתא דרבנן י"ל שנתקנה מקודם כמו שנסתפק הט"ז יו"ד סי' קצ"ב לענין חימוד כן י"ל דהי' גם בימי דוד התקנה ובפרט להרמב"ם משום דחסא וא"כ מה שנשאה לפי שידע שמיני' הוא א"כ ממ"נ מפני מה לא אסרוה אי ממנו אסורה מטעם אסורה לבועל ואי לאו ממנו א"כ אסורה מטעם מעוברת או מינקת חבירו והי' להב"ד לאסרה ויש להביא ראי' לומר דזונה מינקת אסורה דמעוברת למניקה קיימא וא"א דזונה מותרת גם מעוברת שריא דלא אסרו רק בשביל מינקת והוי שריא א"כ הדרא קו' התוס' דאין עדים:

## סימן ב

**נשאלתי** מלאדזי ע"ד אלמן אחד דברו לפניו אלמנה ויען היה לה ילד שאל לשדכן אם שלמו ימי הנקה ושאל השדכן אותה והשיבה כן ונשא אותה ואח"כ נתודע לו כי גמלה הילד כשבועים קודם השידוך ונשואין והילד עתה בן כ"א חדשים אי מחויב להוציא בגט או יפרוש עד כד"ח:

**תשובה** המהרי"ו כתב בס"י דבשוגג א"צ להוציא בגט בשם הא"ז ובנ"ד שוגג הוא כי אמרה ששלמו ימים זולת כי האשה מזידה ואיתא במהרי"ו שם דאם האשה מזידה יוציאה ובנ"ד האשה שכיחשה לו היא כמזידה אבל באמת צל"ע בשלמא היכי דבעל מזיד קנסינן לי' שיוציא דהאיש מוציא לרצונו ואפילו לדידן דאיכא חר"ג מ"מ כיון

שתחילת נשואין באיסור לא תיקן ר"ג אבל אם הוא שוגג איך שייך שיקנסו אותה להוציא אטו בדידה קיימא להתגרש ולא שייך שיכופו אותו אם אין כפי עליו היכי שהוא שוגג וכן יש לדייק מהא דפרק החולץ לא ישא אדם מעוברת חבירו ואם נשא יוציא ולא יחזיר עולמית וחכ"א יכול להחזירה ודייק עלה דלחכמים יוציא בגט ואילו בפ' אע"פ תניא מעוברת חבירו וכו' ה"ז לא תיארס ולא תנשא עד כד"ח וכו' ולא תניא דאם נשאת תצא ולפ"ז ניחא דשם פ' החולץ לא ישא קאי על הבעל ואם נשא ועבר במזיד יוציא משא"כ בפ' אע"פ תניא לא תיארס ולא תנשא דהאשה מוזהרת אף שבעל לא ידע כלל אי הוי מעוברת או מניקה ואף דהאשה ידעה ועברה לא יוציאה משא"כ בהחולץ דאמרו לא ישא משמע דידע והזיד שפיר יוציא הרי מוכח כדברינו דאין להוציאה בשביל שהאשה מזידה ואפשר לומר דמהרי"ו מיירי אם שניהם שוגגים אפילו רוצה הבעל לגרש א"י לגרש בשביל חר"ג בע"כ דידה כיון דלא פשעה אבל בהיא מזידה יוכל אז להוציאה בע"כ דבזה לא תיקן ר"ג במקום שאיכא קנס לה דלא עדיפא מיני' כשהוא מזיד דיוציא אבל אם הבעל א"ר להוציא מודה מהרי"ו דבשביל שהיא מזידה אינו מחויב להוציא דלמה יקנסו אותו בשביל שפשעה וא"כ שפיר בימי הגמ' דלא הי' חר"ג לא תניא בפ' אע"פ דמיירי בהיא מזידה דתצא דאם הוא רוצה בל"ז הוא יכול ואם אינו רוצה לא קנסוהו בשבילה שפשעה:

**ובדברינו** י"ל קושית התוס' בהחולץ אהא דיוציא בגט דיקא נמי דלא קתני יפרוש שהקשו מסוטה מעוברת חבירו או מינקת חבירו לא שותת דברי ר"מ וחכ"א יכול להפרישה ולהחזירה לאח"ז ולא תנן יכול להוציאה ולפ"ז י"ל דאם הי' מחויב להוציא אף שיכול להחזירה מ"מ לא היתה שותת רק מתניתין דהבעל שוגג דשם לא תנן לא ישא ואם נשא כלל י"ל בשוגג לכן שפיר רק מפרישין ולא יוציא לחכמים כיון דאינו רק איסור דרבנן לא קנסו שוגג אטו מזיד דחכמים דר"מ היינו ר"י דלא קניס בדרבנן שוגג אטו מזיד כדאיתא בגיטין דנ"ב ע"ב דמטמא ומדמע והא דלר"מ לא שותת דר"מ לטעמי' שם דקניס בדרבנן שוגג אטו מזיד ומחויב להוציא ולא יחזיר לא שותת והא דפ' אע"פ דלא תנן דאם נשאת תצא בשביל ר"י דסובר דלא קנסו שוגג כלל והכי קיי"ל ובזה מיושב מה דתנן סתמא שותת והא באשת כהן א"י להחזירה כיון דיוציא בגט ולפ"ז ניחא אי איירי בשוגג דאז לא יוציא בגט ועפ"ז י"ל מה דהכריע הרמ"א באש"כ דוקא בשוגג לא יוציא דלפי דמתניתין סתמא תנן אפילו בא"כ לכן סובר דמתניתין בשוגג ולכן נהי דא"י בגט שותת דיכול להחזירה ובא"כ יפרוש ואינו מוציא ומדברי השאלתות פ' וירא היכי דעבר וקידש בא"כ מוציא בגט ולשון דעבר וקידש מוציא בגט משמע בעבר במזיד הא

בשוגג י"ל דא"מ בגט וא"ל דהא תנן סתמא אפילו במזיד די"ל דהשאלתות סובר דכל שבא ביאה אסורה מימיו דאין המים בודקין וע"כ צ"ל דמעוברת חבירו רק בשוגג אייריי וכמ"ש המשל"מ פ"ב מסוטה ה"ח דבשוגג מקרי מנוקה מעון ואפילו לדעת האומר שם שבשוגג ג"כ מקרי א"מ מעון זה י"ל דוקא באיסור תורה אבל דרבנן דאף ספיקא שרי ודאי בשוגג א"צ סליחה וכפרה ומקרי מנוקה מעון ועיין ברמב"ם שם ה"ט שכתב דאין זה עברה וכבר נתקשה המל"מ שם וי"ל דהשאלתות לא סובר כותי' בהא רק דמקרי ביאת עברה ומתניתין דמעוברת בשוגג אייריי:

**אמנם** התוס' בהחולץ שהקשו מהא דקתני לפרוש ולא תנן להוציא ולא מוקי לה בשוגג משמע דחולקין אדברי א"ז ומהרי"ו אבל י"ל דהתוס' שם סוברים דאלמנה ושניות לאו מטעם דא"ר לקיימה אינה שותת רק מטעם דאינו מנוקה מעון וכ"כ המל"מ שם בה' סוטה וא"כ סוברים תוס' כיון דשניות דתנן ברישא לא שותת ע"כ במזיד אייריי דאי בשוגג נמי תשתה דמקרי מנוקה מעון כמש"ל ועוד גם לר"מ אמאי אינה שותת אפילו לר"מ נהי דקנס שוגג אטו מזיד וא"ר לקיימה הא לא תלוי בראוי לקיימה רק במנוקה מעון ובשוגג מקרי מנוקה מעון לכן ע"כ במזיד אייריי ושפיר הקשו תוס'. עוד זה ראיתי להא"ז סימן תש"מ שכתב דבין לר"מ בין לר"י לא קנסו בשוגג שיוציא ולפ"ז לא מצי לאוקמי הא דסוטה בשוגג דא"כ גם לר"מ ראוי' לקיימה ותשתה ולכן כתבו תוס' דראוי' להפרישה היינו להוציא בגט:

**וראיתי** להמל"מ הביא ראי' מדברי הרא"ש שהביא להוכיח מאריסי' דאביי דלא צוה שיוציא בגט אלמא בקידש ל"צ גט והרא"ש דחה דאפשר שכן הי' ולא אמר משום דשוגג הי' עפ"י הוראת חכם שאביי התיר לו לארס אחר ט"ו חודש אלמא דאין לחלק בין שוגג למזיד דלא כהא"ז ונ"ל דהנה י"ל שני טעמים דצריך להוציא בגט או משום קנס שעבר אדברי חכמים או חששא שמא יבא עלי' לכן בעי גט והנה שם הר"י מאוריינוש כתב דל"ח בקידש שמא יבא עלי' לפי דכלה בלי ברכה אסורה כנדה והביא ראי' מסוטה דתנן יכול להפרישה אבל אפשר לומר דכשם שלר"מ קנסו שלא יחזיר לרבנן קנסוה מיהת השתא אבל יכול להחזירה וא"כ בקידש דעבר אתק"ח דלא תיארס נמי קנסינן ולכן הביא הר"י דאוריינוש דסובר בקידש דלא יוציא ע"כ אינו משום קנס דא"כ קידש נמי וע"כ סובר דלא קנסו לרבנן לכן כתב הר"י דאוריינוש דבקידש א"צ גט כדי שלא יבא עלי' משום דאסורה כנדה לא ובא עלי' כמו בסוטה ואף דיש לדחות דסוטה דאורייתא ועוד דמאוסה בעיניו כמו שדחו תוס' הרא"ש לכן הביא מאריסא דאביי דודאי לטעמא דחיישינן שמא יבא עליה צריך גט אין לחלק בין קידש לאשה במזיד או בשוגג א"כ אמאי

בארוסי' דאביי לא הוצרך גט אלא ע"כ דלא אמרינן לפי שאסורה כנדה לא יבוא עלי' א"כ בקידש א"צ גט וכיון דהר"י אורליינוש ע"כ ל"ל משום קנס דדייק בסוטה דא"צ גט משום דלא יבא עלי' ולהרא"ש משום דמאוסה אבל אי מטעם קנס כיון דקודם שנסתרה קנסוהו אטו בשביל שנסתרה איתגורי איתגור א"כ ודאי אין לחלק בין שוגג למזיד אבל תוס' פ' החולץ דכתבו דיכול להפרישה היינו להוציאה א"כ י"ל דלרבנן לאו שמא יבא עלי' רק מטעם קנס תו יש לחלק בין שוגג למזיד כמ"ש הא"ז וא"כ לפ"ז המתיר בקידש ל"ל קנס וא"כ בנשא אין חילוק בין שוגג למזיד רק למה דקיי"ל דגם בקידש מוציא יש לספק אי הטעם שמא יבוא עלי' אז א"ל בין שוגג למזיד ואי הטעם רק משום קנס אף בנשא י"ל בשוגג א"צ גט ולכאורה צ"ע על הרמ"א שהיקל בא"כ כיון דרוב פוסקים חלוקים ולדידהו גם בא"כ נמי כן תדע דמה מייתי מאריסי' דאביי דלמא כהן הוי לכן לא צוה להוציא:

**הן** י"ל על הר"י והרא"ש דמייתי ראי' מאריסי' דאביי הא בגמרא בהחולץ בעי באשת כהן יוציא או לא ופשט לה מהא דנתקדשה ומת בתוך שלשים באשת כהן דאינה חולצת ודחי בגמ' דהתם רבנן פליגי עלי' דרשב"ג אבל מעוברת בין לר"מ בין לרבנן יוציא בגט משמע אף דקיי"ל כרשב"ג מ"מ בא"כ סמכינן אדרבנן רק בהא כ"ע מודי ולפ"ז אחר ט"ו חודש דאיכא ר"י וב"ה נהי דקיי"ל כרב ושמואל עד כ"ד חדש מ"מ כיון דאיכא תנא דאף לכתחילה תנשא ראוי בא"כ שלא יוציא וא"כ דלמא אריסי' דאביי כהן הוי ולכן לא צוה להוציא ומה ראי' הוא. ובאמת ראיתי להא"ז סי' תש"מ שחוכך אחר ט"ו או י"ח דלא יוציא ומשמע דאף בא"י וזה י"ל דחולקין עליו כיון דקיי"ל כר"מ א"כ יוציא והא"ז סובר דאפשר בשלמא התם שפיר בא"י חולצת כיון דיכול לקיימה אבל כאן שיוציא נהי דאפשר להחזירה שמא לא תרצה האשה לשוב אליו כדאי ר"י לסמוך עליו בשעת הדחק ונהי דהרא"ש ל"ל הך סברא אבל בא"כ דמשמע בגמ' דהיכי דאיכא תנא דפליג אף דלא קיי"ל הכי מ"מ סמכינן בא"כ שלא יוציא קשה דלמא הי' אריסי' דאביי כהן ובדוחק אפשר לישב דלכאורה כיון דמינקת סכנה הוא כמ"ש התוס' פ' ארוסה דכ"ד א"כ היאך מדמה בגמרא סכנתא לאיסורא דלמא שם אינה חולצת אבל במעוברת או מינקת דאיכא סכנת הולד מחמירינן לכן צ"ל כיון דמינקת הך דיוציא בגט ולא סגי בהפרשה אינו אלא גזירה בעלמא לכן הוי בעי לדמויי להדדי ודחי בגמ' כיון דכ"ע מודים דיוציא בגט ולר"מ אפילו לא יחזיר עולמית א"כ דחזינן דר"מ מחמיר כולי האי משום סכנה מה שלא גזר ר"מ באשת ישראל במת הולד דיוציא וסגי בחליצה א"כ מוכח דר"מ מחמיר לפי שהוא סכנה שלא יחזיר עולמית ורבנן לא חלקו בשעת הסכנה א"כ אין לדמות וי"ל שיוציא בא"כ אבל זה דוחק:

**אבל** נ"ל דהנה רשב"ג דחייש שמא נפל הוא מדרבנן דרוב בני קיימא וכיון דאיכא מאן דפליג דאף מדרבנן שריא לכן באשת כהן מקילין ובמינקת אף דסכנתא מיהת הך דיוציא ולא סגי בהפרשה אינו אלא חומרא א"כ אי לאו דכ"ע מודים היו סומכין באשת כהן דלא יהי' תקנה אמאן דאומר דלא יוציא משא"כ אחר ט"ו חדש כיון דחזינן דכ"ע מודים בחשש סכנה דיוציא וכיון דקיי"ל דכ"ד חדש הוי סכנה ואפילו להקל כמו בע"מ שתניקי את בני דאם הניקה יום אחד תוך כ"ד חדש אז הוי גט א"כ מדשרינן א"א לעלמא מוכח דקיי"ל דסכנה א"כ איך נקל בא"כ כיון דקיי"ל דסכנה הוא ובמקום סכנה כ"ע מודים דיוציא ור"י דאמר י"ח חדש נדחה דאפילו להקל קיי"ל דעד כ"ד חדש לכן סבר הרא"ש דשפיר יוציא ועפ"ז י"ל לחדש דבכ"א חדש דרשב"ג דמיקל לפי שאין חלב נעכר עד ג"ח ונהי דר"מ מחמיר שלא להנשא עד כד"ח טעמא בעי' ובהפלאה תי' דהוא סובר דנעכר חלב קודם ג"ח ודבריו תמוהים דלמה פסקו רב ושמואל חוץ מיום שנולד ויום שנתארסה הא ודאי בחד יומא לא מיעכר חלבא וקליטת הזרע ג' ימים ולכן נ"ל דגזרו שלא יטעו העולם דדי להניק כ"ד חדש ונ"מ לגט ע"מ שתניקי א"כ כיון דרק גזירה דרבנן ורשב"ג ל"ל הך גזירה אבל סכנה ודאי ליתא א"כ בא"כ י"ל אחר כ"א חדש לא יוציא רק יפרוש:

**וסעד** לזה החילוק מהא דקיי"ל סד"ר לקולא ומ"מ כתבו האחרונים היכי דנולד ספק בדאורייתא וע"י גילגול הוי דרבנן מחמירין כן כאן בשלמא אם הי' פלוגתא במינקת אי יוציא הי' הדין בא"כ דלא יוציא אבל הא די"ח חדש הפלוגתא בסכנה ויוציא הוא נתגלגל מכח פלוגתא דסכנה לכן שפיר יוציא אבל בכ"א חודש דאין הפלוגתא בסכנה י"ל בא"כ דלא יוציא ויש לישב בזה מה דבהחולץ תניא אם נשא יוציא ואילו בפ' אע"פ לא תניא דיוציא לכן י"ל כיון דשם תניא במלתא דת"ק מניקה תוך כד"ח ואחר כ"א חדש מודים דלא יוציא משא"כ בהחולץ לא תניא רק מעוברת חבירו שפיר אם נשא יוציא ויש לאוקמי בפחות מכ"א חודש משא"כ ברייתא דכתובות דתניא שמת בעלה לא מצי למתני דיוציא כיון דאלמנה לכהן שריא א"כ יהי' משמעותו דאפילו אחר כ"א חדש יוציא ואף בא"כ ולא יוציא ותו דלר"מ דלא יחזיר א"כ א"י נמי שוה לא"כ כיון דל"ל תקנה שרי אחר כא"ח ובזה י"ל דלהרא"ש ג"כ לא יוציא אחר כא"ח:

**ונהי** מדברי רש"י יבמות דל"ו לא משמע כן שפירש בדברי ר"מ כד"ח מ"מ י"ל דלרש"י מה דלא תניא באע"פ דיוציא י"ל דסובר כמש"ל דמיירי בהוא שוגג אף שהיא מזידה לא יוציא דלא תנשא שם משא"כ ביבמות שם דלא ישא ואם נשא במזיד דיוציא והרא"ש דל"ל הך סברא לחלק בין שוגג למזיד א"כ י"ל דמפרש דאחר כ"א חדש לא יוציא לכן לא תניא בכתובות דיוציא א"כ לפ"ז בנ"ד שהולד עתה בן כ"א חדש א"כ אם בעלה כהן

ממ"נ לא יוציא או דשוגג לא יוציא או אחר כא"ח לא יוציא דאחד מהן מוכרח מכח דיוק הברייתות.

**אכן** דברי הרמ"א שהיקל בא"כ בשוגג צל"ע דהא מדברי הר"י דאורליינש ורא"ש וגם הא"ז רק מסתפק בשוגג ומה דמספקא לא"ז ופשיטא להרא"ש איך נפסוק כותי' דא"ז בא"כ דהרא"ש דהקש' מאריסי' דאביי ולא תי' דדלמא כהן הוי. ואפשר דסובר הרמ"א דכשם דבפלוגתא דתנאי אמרינן דבא"כ לא יוציא כמו כן בפלוגתא בין הפוסקים קיי"ל כן כיון דדרבנן הוא שומעין להקל אף דראוי לפסוק כהרא"ש וסייעתו דהכי קיי"ל כרשב"ג ומ"מ בא"כ סמכינן

**דלא** תחלוץ ה"נ אף דהלכה כהרא"ש מ"מ מקילין בא"כ משא"כ הרא"ש גופא אף בא"כ סובר דיוציא:

**אמנם** בנ"ד אחר החקירה בעלה ישראל אין להקל מכח הכרעת רמ"א זולת מה שיש לומר דדוקא כשהי' ע"ה אף דשוגג מ"מ לאו אנוס הוא וכן בהא דאריסי' דאביי כיון דהי' באתרא דרבי הי' לו לאריסי' לשאול לר' יוסף אבל כאן כיון דע"א נאמן באיסורים א"כ הוי כאנוס במה שאמר לו השדכן בשמה כי שלמו ימי כד"ח א"כ לא קנסו כה"ג דע"א באיסורים כמו שנים בדבר שבערוה וכיון דר"ש סובר בנשאת שלא ברשות מותרת לחזור דלא קנסו דאנוסה היא ונהי דאנן לא קיי"ל הכי בפ' האשה רבה מ"מ י"ל דוקא באיסור תורה הי' לה לדייק ולאו אנוסה וגם איסור חמור איסור א"א הי' לה לדייק אבל מינקת חבירו י"ל דכיון דרק איסור דרבנן כל כה"ג כ"ע מודים דלא קנסו שיוציא כיון שהי' לו להאמין מ"מ כיון שמהרי"ו החמיר בהיא מזידה קשה בעיני להקל נגד דעתו בפרט שאפשר בבריחה אין לכנוס בפרצה דחוקה להקל בלי בריחה:

## סימן ג

### א) נאשעלסק ער"ח כסלו תר"ח לפ"ק

**עסק** ביש אירע פ"ק אשה נשואה לבעל ולו אין בנים כלל וסמוך לחנותם ודירתם הי' דר איש אחד ג"כ איש מסחר ודרכם להתערב יחד האשה הנ"ל עם שכנה הרע והי' העם מרננין אחריהם בקלא דל"פ גם בעת נסעה האשה על אודות מסחרה בלאדז נסע כפעם גם שכנה ולא נפרדו זה מזה רק בעלה לא שת לבו ולא האמין לקול הרינון ורבים אשר הוכיחו לאבי האיש והאשה אשר יפרידו מלהתערב יחד ולא יהיו חנותם קרובים אך לא האמינו ולא שמו לבם ומפאת כבוד משפחה כיסו על קלונם כל רואה דבר פריצות מהם. וזה שבעה ירחים נתיעצו יחד ליסע ללאדו ומכרו כל אשר ביכולתם ומעט עזבו

בביתם אספו ממון גם לוו מאנשים אחרי' סך עצום באמרם כי רוצים לשלם הקפות וברצי כסף יקנו בזול ויהי בנסעם לקחו בגדיהם הטובים ומובחרים אשר לא הורגלו כפעם בפעם ועוד גנב איש הבליעל מבית אבי' חפצים ממושכנים ובווארשא עכבו איזה ימים אולי להשיג פאס' מעבר לגבול ואח"כ כאשר בוששו מלבא ותהום כל העיר כי רוח זנונים התעם לעזוב מקומם לדור בדרך אישות במקום רחוק לא נודע מי הם. וישלח אבי הבליעל הנ"ל ללאדו את בנו ושאל לאנשי המקום ויאמרו לא היו בזה וע"ע דרכם נסתרה ועקבותם לא נודעו. כעת נשמע דברים מכוערים מפי איש א' שמעתי כי זה ימים נסע אתם ובדרך נסע עגלון ערל במרכבה סתומה וחלונות סתומים וקפץ מתוך קרונו למרכבה וקרא להאשה הנ"ל לאמר שבה עמדי ודלגה מן העגלה לתוך המרכבה ויעד בה האיש המספר לא כן דרך ב"י לייחד עם איש זר במרכבה סתומה וצחקה וישבה על המרכבה והגיפו דלתותי' ונסעו יחד ועוד כהנה דברי כיעור וקול

**יש** כי גם בהיותם במלון דרכם ללון הי' יחד בחדר מיוחד. ויען אין לבעל האשה בנים מבקש מאתי התרה לישא אחרת:

**תשובה** הדין מבואר באה"ע סי' קי"ט בעוברת ע"ר דמתירין לגרש בע"כ או לישא אחרת ואפילו בשהה י"ש הואיל ואיכא מצוה דפו"ר נחלקו ראשונים ואחרונים אי מתירין דבכה"ג לא תיקן רגמ"ה ואפילו למהרמ"פ שהחמיר בשהה עשר שנים שלא לישא אחרת מ"מ הביא שיש מתירין בצירוף מאה רבנים. מיהת בעוברת ע"ד ל"מ מחלוקת כלל וכ"ע מודי דמתירין כיון דמצוה לגרש רשעה מתוך ביתו. אמנם אי בעי בעוברת ע"ד ק"ר לא נזכר בדברי הב"ש כלל. ובתשו' שב יעקב האריך להתיר בלי היתר מק"ר וחילק דבנשתטית או בשהה עשר שנים כיון דהדבר תלוי באשלי רברבי ואילו בעע"ד לא נחלקו עכצ"ל דשאני עע"ד דפשעה בעצמה לכן הקילו משא"כ נשתטית ושהה י"ש דלא פשעה לכן יש מחמירין א"כ הה"ד דבעוברת ע"ד דפשעה דל"צ ק"ר אבל בנשתטית וכיוצא דלא פשעה ונהי דקיי"ל כמקילים מ"מ מיהת ק"ר בעינן להתיר וכן מורה לשון הב"ש דבסי' קי"ט לא הביא רק אנשתטית ושהה י"ש דבעי ק"ר ואילו בעע"ד לא הזכיר ק"ר:

**ולפ"ז** בנ"ד כיון שכ' הב"ש סי' י"א סק"ו בעדי כיעור בשם תשו' מהרא"ם ומהר"ם לובלין דמתירין בזה"ז אף דאיכא חר"ג וטעמא דמצוה להוציא רשעה מתוך ביתו וא"כ עדי כיעור ודאי דל"ב ק"ר דחד טעמא לה לעע"ד א"כ יש לומר דה"ה לקלא דל"פ דלענין הנטען הן לכתחלה הן לדיעבד שוה עדי כיעור לקלא דל"פ וע"כ דמחזיקין אותה לרשעת ונהי דלבעל אין אוסרין בלי קנוי וסתירה מ"מ לענין הנטען הם שוים וא"כ כשם שבעדי כיעור **מתירין** בלי ק"ר ה"נ בקדל"פ דודאי שוה ג"כ דמצוה לגרשה:

**ואל** תשיבני דא"כ מדוע הביא הב"ש הדין בעדי כיעור ולא הביא דמתירין בקדל"פ אלמא דיש חילוק ביניהם ז"א דאדרבה הביא עדי כיעור וכ"ש קדל"פ דיותר איכא חשדא בקדל"פ מדבר מכוער וראי' לזה מדברי תוס' יבמות דכ"ד ע"ב דכ' ר"ת דל"ת מבעלה דאין אשה נאסרת כו' ועוד דלקלא דבתר נשואין ל"ח דהא רוק למעלה מן הכילה לא עדיף מקלא דל"פ דהא אמרינן בסמוך דלרבי אף בקלא דפסק מכח האי ברייתא כו' עכ"ל מוכח מתוס' דאף דקלא דפסק רצה לדמות קצת לעדי כיעור אבל פשיטא קדל"פ גרע יותר ואיכא מצוה יותר לגרשה מן כיעור ומדשמענו מהב"ש בדבר מכוער כ"ש בקדל"פ דמתירין:

**תו** נ"ל כיון דבגיטין דפ"ט יצא עלי' שם מזנה בעיר א"ח מ"ט פריצותא בעלמא דחזאי וכבר כ' הב"ש ס"ד דהכל מרננים גרע מיצא שם מזנה המוזכר בגיטין וכתב שם באה"ע דישראל אם רצה להתרחק מן הכיעור יחוש לזה ובכהן חוששין וכיון דאפילו בשם מזנה ולא רננו אחרי' אין אומרין שבשקר הוציא הקול רק פריצותא חזאי ששחקה בשוק או שמיעך לה בין דדי' כמ"ש רש"י ז"ל שם יצא לן דעכ"פ יש להחזיקה בעוברת ע"ד כמו משחקת עם בחורים המבואר בא"ע סי' קט"ו וכל מידי דפריצות א"כ יש להתיר לישא אחרת מטעם עע"ד. ואין להשיב דבגיטין איירי בקלא דקמי נשואין אבל בתר נשואין. ל"ח לפריצות כלל דז"א דדוקא להוציאה מבעלה יש לחלק בין קמי נשואין לבתר אבל לענין שיהי' מצוה לגרשה ולהחזיקה ברשעת אין לחלק בין קמי נשואין לבתר נשואין וא"כ פשיטא בקול רינון כזה דהקול נשמע שברחה כדי לזנות בפרהסיא אתו דלא גרע מעע"ד ואף בלי התראה מצוה שלא לקיימה כמ"ש התה"ד ועיין בית מאיר סי' קט"ו שכ' בכה"ג דל"ב התראה:

**עוד** נ"ל להביא ראי' ברורה דחמור קדל"פ מעע"ד דהא חזינן ברגילה להתיחד דהוי עע"ד ואפילו כתובה מפסדא כדמשמע מהב"ש סקט"ו אדברי הג"ה באשה שרגילה להתייחד עם כותים שפי' דוקא דרך מו"מ אבל בלא מו"מ אף בפ"א אחר התראה מיהא מפסדא מיהת לענין מצוה שלא לקיימה ל"ב התראה כמ"ש בתה"ד. וכיון דחזינן לרב דאמר מלקין על היחוד בקדושין דפ"א ואמרי עלה ה"מ בפנוי' אבל בא"א לא דא"כ אתה מוציא לעז על בני' ולבתר הכי איתמר רב אמר מלקין על לא טובה השמועה והובא ברמב"ם פכ"ד מה' סנהדרין הדין בחשוד על עריות בקדל"פ ומדשתקי בגמ' ולא חילקו בין פנוי' לא"א ורק ביחוד חלקן בין פנוי' לא"א מוכח דבקלא דל"פ לא חשו ללעז בנים ואפילו בא"א מלקין וכן בסנהדרין פ' ז"ב בחשוד על עריות עפ"י קול כמ"ש רש"י שם פוסל ר"נ לעדות אשה ור' ששת פוסל לכל עדות דארבעים בכתפי' וכשר הרי דהקול הועיל

לפוסלו לעדות ועיין ברא"ש פז"ב פי' דברי הגמ' כפרש"י וז"ל דברגיל וגס עם עריות להתיחד בפנוי'

**מלקין** אבל בא"א לא וכן בקדל"פ מלקין על לא טובה השמועה ומדלא כלל תרווייהו יחד רגיל להתיחד וקדל"פ לענין שדוקא בפנוי' מלקן מוכח דבקדל"פ אף בא"א מלקין אותו. מזה נשמע ברגיל להתיחד דאין מלקין בא"א מ"מ בקדל"פ מלקין וא"כ כיון דברגילה להתיחד הוי עוברת ע"ד מכ"ש בקדל"פ דמצוה לגרשה דארבעין בכתפה ולא נחשידנה לרשעת דלהכי לא מהימנא לכ"ע לעדות אשה ולר"ש אפילו לשאר עדיות א"כ ודאי דמצוה להבעל החרד לדבר השם לגרש רשעת כזאת והרי כתב הרשב"א בתשו' הובא בד"מ דאף היכי דרק משום מילי דחסידות ראוי להתיר לו מכ"ש בנ"ד דמסתברא דמצוה וחובה מוטל עליו לגרשה רק דאין אוסרין אותה נראה להתיר לבעל לישא אשה עלי' עפ"י יסודי היתר הנ"ל:

**ואם** לחשך אדם לומר דהואיל ולא הזכיר הב"ש בקדל"פ סובר דאין מתירין ולא סבר לומר דהב"ש סובר דמכ"ש נפקא קדל"פ מעדי כיעור דיש לומר דכמו דאמרינן דהיכי דאיכא אויבים חיישינן לאויבים דאפקא לקלא לכן לפמ"ש הרמ"א בסי' קע"ח דהבעל א"נ לומר שזינתה אשתו להתיר לו חר"ג דשמא עיניו נתן באחרת א"כ גם בקדל"פ י"ל דשמא הבעל נהפך לה לאויב ועיניו נתן באחרת והוא הוציא הקול למען יתירו לו חר"ג וע"כ לא התיר הב"ש בקדל"פ אבל בנ"ד דהקול זה ימים רבים והבעל לא שת לבו לקול הרעש קלא דל"פ ואף בעת רננו כל אנשי העיר שברחה עם איש בליעל הי' אצלו בשאלתו לשאול אם מתיר לו לנסוע תוך ימי אבלו לחקור אחרי' אולי אירע לה אונס באמרו כי אינו מאמין שתבגוד בו כי לפי דעתו היה לבה שלום עמו ולא האמין עדיין לקול עד עתה כי הדברים גלויים לעיני השמש והקול נתחזק ודמי להא דאמרינן בפ' כיצד ביבמות דא"א היוצאת משום ש"ר אם החזירה אין מוציאין ומנטען מוציאין משום דכשנשאה לנטען אלומי אלמי' לקלא א"כ מכ"ש בנסעה עמו ולא שבה ודאי דנתאלם הקול ומקרא מלא אני אומר הלכו שנים יחדיו בלתי אם נועדו פשיטא דנתחזק הקול לענין שיש לחוש ומצוה איכא להוציאנה מתוך ביתו. ואנן

**חזינן** דהבעל לא אפיק לקלא לכן בודאי ראוי להתיר לו חר"ג:

**ואף** היתר מק"ר מסתברא דלא צריך דהשב יעקב היקל גם בעוברת ע"ד דהיא פשעה ולפמ"ש קלדל"פ עדיף מב"ה ובתשו' שבות יעקב כתב דבהרתה לזנונים יש להקל מטעם אחר דלא שכיח ובמידי דלא שכיח לא תיקן כלל רגמ"ה. ומכ"ש בנ"ד דודאי לא שכיח שיקרה מקרה כזה שתברח אשה עם איש אחר למרחקים ועקבותיהם לא יודע אנה שמו

דרכם דבודאי ראוי להתיר אף בלי ק"ר. והב"ח המביא הדין דבעי ק"ר לא הזכיר רק בנשתטית אבל בעוברת ע"ד ג"כ לא הביא כלל. והא חזינן דאף בדבר שבערוה דאיכא איסור כרת ומיתה בא"ע סי' י"ז בלא הזכיר שם עירו ושם אביו דאין מתירין האשה מ"מ בצירוף אומדנות והוכחות מתירין וא"כ בחדר"ג דאינו אלא איסורא דרבנן ול"ג משום לתא דאיסורא רק משום קטטה והד"מ סי"א כ' דכל המיקל בתקנתא לא הפסיד לכן בהצטרף האומדנות כמו בנ"ד ששניהם לוו ממון הרבה ולקחו מלבושיהם הטובים וקבצו ממונם כל אשר הי' באילותם מה שלא עשו בשום פעם אין זאת כ"א בעצה אחד נועצו יחדיו ואין לך פריצות יתירה מזה ובכה"ג ודאי דלא תיקן ר"ג כלל ואף ק"ר לא צריך:

**וראי'** גדולה יש לי להביא דהרי מארי' דדינא המצריך ק"ר הוא הב"ח אשר הביא הב"ש בסי' א' משמו לדחות דברי הב"י שלא הצריך ק"ר. והא חזינן להב"ח א"ע בסי' ע"ח שכתב שם בשבוי' דאם ב' עדים מעידים שלקחה השבאי לו לאשה ואינה חפיצה שיפדנה אז בודאי נבעלת ברצון ואסורה, וא"ח לפדותה ומותר לו לישא אחרת וא"צ לזכות לה גט ע"י אחר וגם לא להשליש הכתובה ומדלא הביא הב"ח שם הדין דבעי מאה רבנן ע"כ זינתה שאני ואין לומר דשאני היכי שנאסרה מן הדין עליו דל"ב היתר מק"ר אבל בעוברת ע"ד גם הב"ח מצריך היתר מק"ר. דכיון דדעת האומר דבעי ק"ר הוא הואיל ובנוסח התקנה שהביא הכלבו שלא לישא כ' נשים אין מתירין לו כ"א בהסכמת ק"ר מג' ארצות וגם אותם לא יסכימו אם לא בטעם מבורר וכתב המהרמ"פ דאף שהמפקפק יוכל לומר כי תקנה זו שלא לישא ב' נשים אפילו יש טעם נכון מדכ' דבעי התרה מק"ר אף בטעם מבורר אכן נראה שזה טעם מבורר היינו במקום שלא נוכל לומר שלא חלתה התקנה אך יש צורך וטעם להתיר בזמן מן הזמנים או לעקור התקנה אבל במקום שנוכל לדון שלא חל כלל ובכה"ג לא תיקן ר"ג מעולם וכו' עכ"ד והשתא אי תימא דבמקום מצוה היינו טעם מבורר כהמפקפק א"כ גם בנבעלת ברצון נמי נימא כן ואי סבר כהמרמ"פ ה"ה לעע"ד:

**ומה** דמספקא לן בקדל"פ אי דמי לעע"ד מצאתי מפורש בתשו' מהרמ"פ סי"ג וז"ל ולא אצטרך לשנות כי יספיקו ראיותיו שהביא שהבעל יוכל להוציא בעדי כיעור או בקלא שלבו נוקפו ודבריו א"צ סעד רק באלה צריך סעד שחר"ג אינו חל עליו וע"ז אביא ראיות בקצרה בתשו' רשב"א כ' שר"ג לא תיקן במקום שמצוה לגרשה אכן משם אין ראי' ברורה כי שם מראין הדברים שזנתה והרי כריסה בין שיניה אכן מדברי הר"מ מרדכי פ' המדיר

שכ' בעע"ד מצוה לגרשה ור"ג לא תיקן בזה כו' הרי מבואר דמשוה קדל"פ לעע"ד וכל שלבו נוקפו מתירין לו חר"ג:

**וראיתי** להנו"ב חאה"ע סי' א' הביא בשם הגאון השואל לישב דברי הב"ש בדרך אחר דלגרש בע"כ ל"ב ק"ר אבל לישא ב' נשים בעי ק"ר. והן אמת שדבריו הם עפ"ד מהרמ"פ הנ"ל. אבל תמהני על דברי הש"י דמחלק בין פשעה ללא פשעה ועל הגאון השואל דאיך יפרנסו דברי מהרמ"פ בסי"ד שהתיר לישא ב' נשים היכי שיש לעז על אשתו שאמה נחבשה והעלה דכיון שכהנים נהגו סלסול בעצמן אף במותר להן ואינן שומעין לקרב מכ"ש במקום שגדולי עולם אוסרין ולבו נוקפו אין לחוש לתקנת ר"ג וכו' ואם אולי לא יוכל לגרש אשר תתעלם ממנו או ירא לבא למקום משפחתה תשב ער שתלבין וישא אחרת עלי' ואף שהמפקפק כו'. הרי דשם לא פשעה וליתא לטעמא דש"י וגם דלא כדברי השואל בנו"ב דהתיר שתי נשים אמנם למ"ש הנו"ב בעע"ד דצריך ק"ר לפי שאפשר לה לשוב בתשובה ואין מתירין לישא ב' נשים דאם תעשה תשובה ידור באיסור משא"כ לגרש בע"כ מותר ובזה יישב דברי הב"ש ממילא גם דברי מהרמ"פ נכונים דשם אי נחבשה אם אין תקנה לאשה לכהונה שפיר הותר לישא אחרת עלי' בלי ק"**ר** משא"כ בעע"ד דיש תקנה בתשובה אין להתיר בלי ק"ר:

**אבל** סברת הנו"ב הם רק בעע"ד דל"ח שזנתה רק שמא תזנה לכן כ' הח"מ וב"ש סקט"ו דאם שבה בתשובה מהני דאין מצוה לגרשה ונוטלת כתובה אם מקיימה אבל בעדי כיעור וקדל"פ דחיישינן שמא זנתה ומה יועיל תשובה דאי זנתה נאסרה עליו עולמית וא"כ מי שלבו נוקפו מאיסור קדום פשיטא דמצוה לגרשה אף אם תשוב א"כ מודה הנו"ב דמתירין בכיעור וקדל"פ לישא אחרת עלי' ויש לישב גם דברי מהרמ"פ בתשו' י"ג שכ' להשואל כי יספיק דבריו שבעל יכול להוציא בעדי כיעור וקלא ודבריו א"צ סעד רק באלה צריך סעד דשם לא הי' כיעור ממש מיהת גם לדברי הנו"ב בקדל"פ דאסרינן לנטען וחיישינן שמא זנתה כבר לזה א"מ תשובה לכן יש להתיר בנ"ד אף בלא ק"ר לישא אחרת עלי' בין לדברי הש"י בין לדבר הנו"ב ודברי השואל בנו"ב נדחין מכח דברי מהרמ"פ הנ"ל:

**ואפשר** לקיים גם דברי הש"י לחלק דבעע"ד פשעה משא"כ שהה י"ש ולא ילדה ול"ק מה שהקשינו ממהרמ"פ סי"ד שהתיר בקול שנחבשה אמו דהתם שאני לפי שהנשואין היו מיד באיסור משא"כ שהה י"ש ונשתטית י"ל דמזלו גרם לכן אין להתיר בלי ק"ר מיהת בנ"ד הוכחנו דיש להתיר בלי ק"ר. ובאמת תימה אהח"מ סי' קי"ט דהקשה מסי'

י"ג אסי' י"ט דברי מהרמ"פ אהדדי ותי' דלא התיר אלא כנגד יצה"ר ולא שת לבו שגם מהרמ"פ התיר בתשו' י"ד במקום מצוה:

**אמן** ראיתי לתשו' הב"ח סי' צ"ח שהחמיר בקדל"פ דאף אם ש הבעל מאמין בזה"ז דא דאיכא חר"ג א"נ שמא נתן עיניו באחרת ושמא אויבים אפקו' לקלא ע"ש שהאריך אבל בנ"ד דאיכא אומדנות מוכיחות וגם הבעל לא האמין עד עתה ל"ש לומר אויבים אפקוה לקלא ותו דהב"ח כ' שם דבעד כיעור וקדל"פ יש לאוסרה לבעלה דקדל"פ הוי כרגלים לדבר וע"א מהימן וכיון דיש ע"א כאן שהגיפו דלתות מרכבה וישבו יחד אחר שהתרה בהם כי לא יכון זאת לב"י הכשרות אין לך עד כיעור גדול מזה דמהני בהדי קדל"פ ורק הב"ח סובר דאויבים אפקו' לקלא משא"כ בנ"ד דנראה דקול שיש בו ממש ואומדנות גדולות דיש להתיר בלא ק"ר ובאמת חר"ג אינו כ"א איסורא דרבנן כדאי הנו"ב וש"י לסמוך עליהם בשעת הדחק:

**הן** אפשר לומר דעיקר תקנת רגמ"ה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה לכן אסר לגרש בע"כ גם שלא לישא אחרת בעבור הרעימה ותהי' מוכרחת לבקש גט ולמחול הכתובה וע"כ נרמז בתקנה ק"ר והשלשת כתובה ולכן בעידי כיעור שמבואר ברמב"ם פכ"ד מאישות דאין לה כתובה התירו חר"ג ומה"ט י"ל דעת האומרים דלא תיקן בארוסה לפי דהרבה סוברים דאין לארוסה כתובה כ"א בכתב לה ולכן הב"ש בעדי כעור דמפסדת כתובה לא הצריך ק"ר משא"כ בסי' קי"ט בעע"ד י"ל דמיירי בלי התראה דיש לה כתובה לכן לא התיר בלי ק"ר ועפ"ז אפשר לחדש בנשאת לשלישי ושהה י"ש הואיל דאין לה כתובה כ"ע מודים דמתירין אכן לא מצאתי לאחד מן המחברים לחלק בהכי:

**ובר** מן דין נלע"ד דכיון דבכל מילי תלינן במצוי' ואפילו בחמץ בפסח כמבואר בא"ח סי' תס"ז לענין כאן נמצא וזה ודאי דלא שכיח שיארע להם אונס בדרך מהלך שנים שיתעכבו עד חדש שביעי ואפילו פסיקת מברא כ' תוס' כתובות דק"ז דלא שכיח שיארע כ"א יום או יומים ע"כ נראה שהיא ברחה דאם אירע לה היתה מודיעה למשפחה ובית אבי' אין זה כ"א מרדה בבעלה ומבואר בא"ע סי' ע"ז בארגילה היא קטטה דמתירין ושם לא נזכר דבעי ק"ר ונהי דהרמ"א החמיר בנשואה תוך יב"ח הא כ' הב"ש דאין לחלק בין ארוסה לנשואה רק עיקר חילוק שלא יבא לידי קלות דכל אשה שתקדיח תבשילה יאמר שמרדה בו וכ"כ הח"מ וא"כ כיון שנעשה הדבר לפני טובי העיר וב"ד אין לחוש ומתירין לו עכ"ד א"כ לפ"ז בנ"ד שהדבר גלוי לכל אנשי העיר ודאי דמקילין אף בנשואה ובודאי דא"צ אפילו ק"ר דכן מוכח מב"ש דרק סגי שיציע לפני טובי העיר כ"ש בדבר דאיכא

הרבה צדדים להתיר דברים מכוערים וקדל"פ נראה דיש להתיר עפ"י השלשת גט וגם בענין כתובה קשה עדיין להפסיד כתובתה רק שיסכימו עמי עוד שלשה עמודי הוראה. הנלענ"ד כתבתי:

**והסכימו** עמי כבוד אאמ"ו הגאון זצ"ל וחותני הגאון נ"י גם הגאון מ' אייזיק בעהמ"ס בית יצחק אבד"ק טיקטין ואעפ"כ לא נזדמן לפניו שדוך ונתעכב עד אחר יב"ח וגם מהיות טוב צרפתי מאה לומדי תורה. ואח"כ נודע שהנואף ונואפת דרים ביחד כאיש ואשתו באמעריקא ותלי"ת כי כוונתי לאמתה של תורה:

## סימן ד

ב) **שאלה** בעיר שאדיק נער אחד שמו זאב בר"מ הכהן הי' באכסניא קרוב לזאלאשין ונשא אשה מארחי ופרחי ולא טבלה לנדתה וקודם הטבילה נודע כי יש לה בעל יושב בבית הסוהר בפיעטרקוב והיא, טענה לפני הב"ד מזאלאשין כי היא גרושה מאישה ר' משה מלוביטש וארכו הימים כשמנה שנים ועתה נגש לפני ובידו גב"ע מב"ד מלוביטש אשר זה כט"ו שנים נשאת לר"מ הנ"ל וזה קרוב לשלשה שנים נתגרשה מבעלה הנ"ל. והאשה הי' בנה כרוך אחרי' כבן חמשה שנים והודית שזנתה תחת בעלה והולד ממזר והנער הנ"ל מבקש לישא אשה:

**תשובה** לית דין צריך בשש שהנער מותר לישא אחרת כיון דהפה שאסר שהגיד שנשא הרשעה הזאת אומר כל המעשה ושהיתה א"א לא חלו הקדושין ואין כאן חר"ג ונהי דקיי"ל בס"ס י"ז דבנכנסה לחופה ולא נבעלה נמי באמרו לה מת בעלה צריכה גט מזה ומזה א"כ היא צריכה גט ממנו מ"מ דוקא קנסו לה לפי דלא דייקא אבל שיתקן רגמ"ה לקנוס אותו שלא ישא אחרת ודאי לא דעליו אינו מוטל לדקדק כלל וראי' לזה מדאין לה כתובה משני ופירות ומזונות ובלאית וא"כ אדרבה הי' ראוי לקנוס לבעל שני שיהי' חייב בכל אלה דכה"ג כ' תוס' ב"ק פ' המניח דר"מ סובר דקנסו בשטר שיש בו ריבית למלוה ולא ללוה דעבד איסורא דללוה לא הוי קנס דהא בדין חייב ומש"ה קנסו למלוה א"כ ה"ה הכא הי' לקנוס לבעל דמן הדין פטור שיתחייב ולא לאשה דמן הדין אינו מגיע לה אלא ע"כ דעיקר קנס לאשה ולא לבעל דעלה דידה רמי למידק ולא אבעל א"כ למה יקנסוהו למיסר לישא אשה אחרת עלי'. הגם דיש לחלק דכאן הוכרחו לקונסה ולא לו כדי שתידוק מתוך חומר ל"ד להא דריבית מ"מ מסתברא דלמה נקנסנו לאסור באחרת: **ואף** דקיי"ל א"א שפשטה וקבלה קדושין צריכה גט דחיישינן שגרושה וכבר טענה כן לפני ב"ד מזאלאשין מ"מ כיון דהאי גברא כהן והוי פסולה לו א"כ ודאי לא תיקן רגמ"ה

אם נשא בעבירה ובעמוד והוציא קאי ואפילו בעע"ד דאינו מחויב לגרשה רק שפשעה היקל שב יעקב בלי התרה מק"ר והנו"ב סי' א' דהחמיר שמא תשוב בתשובה ולא יהי' מצוה לגרשה וקאי באיסור שתי נשים אבל כאן דאיסור עולם ודאי דל"ב התרה כלל ואף זכוי גט לא בעי בנ"ד דכאן בעת קדושין פשעה:

**וקרוב** בעיני לומר דאף האשה א"צ גט ממנו דהר"א ששון בתשו' י"ח הובא דבריו בכה"ג לא"ע סי' י"ז דאם השני כהן דא"צ גט דל"ש לומר דמסתמא גירשה דלמה נשאת לכהן וגוף התשו' אינו ת"י לעיין וא"כ נראה דאף בשביל שנכנסה לחופה א"כ קנסו שתצא מזה ומזה אף בלי טעמא דאין אשה מעיזה רק משום קנסה מ"מ המהרשד"ם בא"ע סי' כ"ב נסתפק בלא נתיחדה אי קנסו א"כ ראוי לומר כאן דפירסה נדה ולא טבלה דודאי לא נתיחדה דהא הוא ישן בין האנשים ואסורה להתיחד א"כ ל"ב גט ואף אם ננקוט כחומרת הרשד"ם דבלא נתיחדה נמי קנסו מ"מ יש להקל בנ"ד שהוא כהן דהא טעמא מאי דקנסו דתהי' צריכה גט משני אמרינן ביבמות דפ"ט דעבדה איסורא קנסוה רבנן וא"כ מ"ט בלא נבעלה גם לא נתיחדה אמאי קנסו רבנן לכן צ"ל דפי' דברי הגמ' הם כך בקדושין דלא עבדה איסורא סברה דעוד לה פנאי לדייק ולא קנסוה אבל נשואין דמסורה לביאה והכל יודעין למה נכנסה לחופה א"כ ע"כ לא חשה לדקדק ועבדה איסורא מה שלא צייתה לדברי חז"ל לדייק לכן קנסוה רבנן מיהת נראה דכמו שסובר הר"א ששון דבכהן לא חיישינן שנתגרשה ונראה דבשלמא כל אשה שפשעה וקבלה קדושין דחיישינן מדר"ה דאין אישה מעיזה בפני בעלה דמה תתנצל בבא בעלה אבל כשנשאת לכהן אז לא הוי מעיזה נגד בעלה דתאמר שחקתי באיש אף אם גרושה אני אסורה אני עליו כנ"ל בטעמו. מעתה ה"נ בשלמא בהורו ב"ד להנשא ונכנסה לחופה קנסוה דודאי היתה נכונה להבעל ולא חשה לדקדק אבל היכי שיודעת שא"א היא ולא הורו ב"ד להנשא ואפילו היא גרושה אסורה לכהונה ודאי למה נימא שרצתה להבעל ודאי משחקת היתה בו דמוקמינן אותה אחזקת כשרות שלא תרצה להבעל כלל ובודאי לא נתגרשה האשה כלל רק שחוק בעלמא עשתה וכה"ג כ' הש"מ כתובות דע"ב אהא דפריך אי דידע נפרוש דלוקי שרצתה להאכילו ולהכשילו ותי' דתוכל לומר משחקת הייתי בך ונהי דתוס' שם ל"ל האי סברא דתירצו באופן אחר מ"מ י"ל דשם אין הבעל מחויב להאמין ששחקה בו אבל כאן למה נקנסוה היכי דאפשר להצדיקה ששחקה בו כיון דעדיין לא עשתה שום איסור.

**תו** לדעת הרמב"ם דחופת נדה אינה קונה עדיין ארוסה היא ומותרת לחזור לבעלה א"כ כיון דלא נטהרה מטומאתה ארוסה היא, ולא שייך כלל להצריכה. גט משני כיון דבשביל א"א שפשטה ליכא למיחש לשיטת הר"א ששון בשני כהן ונהי דרבים חולקים ארמב"ם

בכה"ג דאינו רק קנסא דרבנן ואיכא ספיקא שמא בלא נתיחדה לא קנסו דצריכה גט משני ואת"ל דהחמירו שמא קי"ל דחופת נדה אינו קונה ובארוסה לא קנסו כלל א"כ הי' ראוי להתירה

**לשיטת** הרא"ש ואף דטענה גרושה מ"מ אם תאמר אמתלא נאמנת. והמעיין במהרשד"מ נראה דבלא נתיחדה מיקל:

**ברם** בדברי מהרא"ש י"ל קושיית תוס' קדושין ד"ס ע"ב דהקשו דבגט ע"מ דלא אמרו א"ב שפשטה ידה וקבלה קדושין בין ר"ה ור"י כמו דאמר בגמ' בפלוגתא דר"ה ור"י לענין קדושין ע"מ ולפ"ז ניחא דהקשה הר"ן דמאי אמר א"ב שפשטה הא בל"ז צריכה גט מדין א"א שקיבלה קדושין דצריכה גט משני ולדברי מהרא"ש ל"ק די"ל דאיירי בכהן דאז לר"ה שפיר אינה מקודשת דל"ח כלל בכהן וממילא בגט ע"ת לא שייך לומר דא"ב שפשטה ידה דא"כ אף למ"ד לכשתתן צריכה גט ואין לומר בכהן דודאי כהן לא יקדש גרושה. ומסולק קושיית התוס'. אבל אין בזה לסתור דברי מהרא"ש מכח תוס' והר"ן שלא יישבו בכהן דהתם עדיפא משני דאפילו בישראל לא צריכה גט דשמא טעתה שאינה מקודשת דסברה דע"מ לאו כאומר מעכשיו:

**אמנם** הכה"ג הביא דהרש"ך והראד"ב הביאו עובדא דמהרא"ש ולא הזכירו היתר דמשום דשני כהן הוה ולכאורה י"ל להביא ראי' דאין לחלק מהא דגיטין דפ"ט שלחו לי' לשמואל ילמדנו רבינו יצא קול מראשון ובא אחר וקדשה קדושי תורה שלח להו תצא והעמידוני על בוריו ומסיק דאי קדושי קמא קדושי א"צ גט משני ופליגא דר"ה דאמר א"א שפשטה כו' ואמאי נימא דלא פליגא רק העמידו על בוריו דאם שני כהן דא"צ גט משני אלא ע"כ דאין לחלק:

**הן** אמת דהרי"ף והרמב"ם בל"ז דחו מהלכה הא דא"א שפשטה וקבלה קדושין והר"ן בפ"ב דכתובות כ' דדחו מהלכה מיהת שמחמירין אנן לפסוק כהרמב"ן דפסק כר"ה מיהת אין לחוש עליו משום חר"ג חדא דלרי"ף ורמב"ם לאו אשתו ואפילו לרמב"ן י"ל דקיי"ל כהר"א ששון דבכהן מודה ותו לדעת הרמב"ם אינו חופת נדה בנשואה ובארוסה לא תיקן רגמ"ה הגם שכתבתי במ"א דהרמב"ם לא איירי רק בפירסה נדה ולא בימי לבונה מ"מ כאן אפילו נשואה גמורה היא מנשים הנשואות בעבירה והשתא פסלינן לי' לכהונה עד שידור ויגרש נימא דרגמ"ה תיקן עליו:

**ומשום** צרת סוטה אין לחוש דהאשה זנתה והי' לה ממזר ז"א דכבר כתבנו שיש כמה סברות שאינה מקודשת לו ואפילו דניחוש הא הח"מ וב"ש תי' א' כתבו דלדידן דאין

מייבמין ליכא למיחוש וכיון שלא יוכל לחפש אחרי' שמשוטטת ע"פ תבל נ"ל דרשאי הנער לישא אשה:

**דברי הכותב בקיץ שנת תרכ"ה לפ"ק לאסק.**

## סימן ה

**יום ד' כ"ה למב"י תרי"ג לאסק.**

**שאלה** להרב וכו' מ' **אברהם משה נ"י אבד"ק סטערצוב**

**תשובה** מכתבו היקר קבלתי עם שאלתו בעובדא שקרה בעירו אלמן וטפלי תלוי בי' שנשא אשה אשר כבר זנתה רק לא ידע אם מעוברת היא ואחר ג"ח לנשואתו בא לפני כ"ת ואמר שאשתו הרה לזנונים והודית כי נתעברה יותר מששה חדשים וציוה כ"ת לפרוש ממנה ולהבריחה מעירו עד שהמליטה ולד וזה כשתי חדשים אשר נולד הולד ולא התחילה להניק כלל ואבי' ובני משפחתה רוצים להחזיק מינקת להניק הולד אם כי הם עניים מאוד ובעל האשה קשה לו לפרוש ממנה ולישב בדד כי יש לו בנים קטנים ואין לו מי שישמשנו ולגרשה כדתוה"ק וחק המדינה אין ביכולתו כי עני הוא:

**והנה** רצון מכ"ת להקל ע"פ שיטת היש מקילין במזנה והוא דעת הר"ם מטריוש הובא בהגה"מ פרק אע"פ גם קולא דלא התחילה להניק וכ' כ"ת בטעמא דיש לצדד בזה דאף בזונה לא שייך טעם דהרא"ש שהאשה חסה על בנה דלכן אסור בגרושה אף שאינה משועבדת להניק משא"כ בזונה שאין דרכה לרחם. ע"כ דבריו בענין גרושה רוב דעות חלוקי' על הר"ש ואסרו במינקת אף דאינה משועבדת להניק כמ"ש תוס' פ' אע"פ משום דמדמי מינקת למעוברת ומעוברת לטעמא דדחסא גם בגרושה הדין כן ונהי שנשתנה הטעם לא נשתנה הדין וקושיא זו ל"ק די"ל דכד אישתני טעמא אשתני דינא ועיין ר"ן גטין בסוגיא דמעמ"ש וכיוצא בזה מצינו רבות רק זאת קשה מ"ש דא"כ בתבעה כתובתה או אמרה א"נ וא"ע אמאי תאסר להנשא הא תו לא משעבדא להניק ואפילו לדעת תוס' כתובות דס"ג דשאר מלאכות חוץ מצמר לא מיפטרא באמירת א"נ וא"ע מ"מ ה"מ בחייו משום איבה אכן לאח"מ נגד יתומים ודאי מפטרא מכל וא"כ קושיית תוס' חזקה מאד. ונראה לענ"ד דכמ"ש תוס' כתובות דמ"ז דא"י לומר איני נפדית וא"נ פירות משום דפירות כל ימי' הם תחת פ"א פרקונה דשאר חיובים הם כ"א ביומא אבל פרקונה לאו בכל יומא מתרחיש שתשבה א"כ י"ל דהר"ש סובר דג"כ הנקה לאו בכל יום יש לה בן להניק ולפעמים תשהא כמה שנים בלי ולד ואפילו אם תשהא כמה שנים ותאכל מזונות ולא תניק שום ולד רק הוא נותן לה מחיר החוב שקבלה ע"ע להניק בעת שתלד ויחי' הולד

ותצטרך א"כ לא תוכל לומר א"נ ואיני מניק דא"כ לקתה שורת הדין לפעמים ישב עמה עשרים שנים ויכלכלה ולא יהא לה להניק ובשנת האחת ועשרים לא תאבה להניק ולמה נתן מזונות עד כה ואפילו כשימות הבעל כל ימי חייו לחנם זן אותה אם לא זכה שיהי' לו בן להניק לכן ע"כ תקנו שלא תפרוק מעלי' עול הנקה בין בחייו בין אח"מ ואפילו בתובעת כתובה ול"מ אמירת א"נ וא"ע לגבי הנקה זולת בגרושה דהוא רצה להפקיע מעצמו האישות וחיוב מזונות אבל באלמנה לא תוכל לסלק מעלי' חיוב הנקה ובזה נ"ל מ"ש הפלאה דלאנשי יהודה דאין מע"י ליורשים כמ"ש תוס' ר"פ אלמנה ניזונית אמאי אסרו מינקת חבירו ורב בעצמו אמר הלכה כאנשי יהודה דהניזונית תנן ופסק צריכה להמתין כד"ח. ולפ"ז ניחא דסבר הר"ש דבשביל מזונות הקודמים בחיי הבעל מחויבת להניק ול"ד לטוחנת ואופה דהן דבר יום ביומו ובמות בעל פסקו החיובים לא כן בהנקה ואפילו לאנשי יהודה מחויבת האלמנה שפיר להניק:

**אבל** נחלקו עליו התוס' ור"ן ורש"י פ' ארוסה והרא"ש ומי יבא אחריהם להקל. ובזונה לשיטת הרא"ש ור"ן בפי' דברי הר"ש דהר"ש לא היקל רק גרושה שבעל חי דיוכל למסמס בבצים וחלב אבל אם מת אפילו בגרושה אסורה א"כ מכ"ש בזונה דאסורה להנשא וכן החזיק הצ"צ בתשו' נ"ה דכ"ע מודים בזונה כיון דליכא אב למסמס ונסתייע מתשו' מהרי"ל ומהרי"ו ופסקו רקאנטי ונ"י פ' החולץ דכ"ע מודים בזונה דכסיפא למתבעה גם הלבוש תשמיש דעת מקילין במזנה והרמ"א לא היקל רק במופקרת לזנות ואחרוני זמנינו הגאון מו"ח ז"ל בס' בית יעקב והגאון מהרע"א ז"ל התירו רק בנשבעה המינקת עד"ר וע"ש שכ' מו"ח ז"ל מלתא בטעמא ואפילו בזונה שלא התחילה להניק הצ"צ אוסר וגם הגאון מהרע"א ז"ל ומי יקל נגד הני אשלי רברבי א"כ בנ"ד שבני משפחתה הם עניים מי ישמע להבטחתם לתת שכר הנקה לישבע המינקת עד"ר:

**ומ"ש** כ"ת דהואיל ובעקרה וזקנה אינו אלא משום לא פלוג בהבחנה א"כ אם כנס לא יוציא לדעת הנ"י פ' החולץ א"כ ה"ה נתנה בנה למינקת דלא יוציא בכנס עכ"ד אמת דהנ"י כ' כן בשם רבותיו אכן הדבר נדחה מהלכה שלא הובא בש"ע אה"ע והב"י הביא ג"כ לא להלכה ולכן השמיטו משלחנו הערוך. תו דהנ"י כ' רק בשם מקצת רבותיו ובתוס' מגמגמים בזה. ועוד דבחדושי אנשי שם הגיהו שם דכיון שזמנו קצר רק ג"ח אבל במעוברת ומינקת דזמנו ארוך לא. ויש לי להביא ראי' לזה דאל"כ מה מייתי הר"י דאורליינש ראי' והתוס' פלפלו וכן הרא"ש פ' החולץ באירס אם יוציא וראיתו מהא דלא תארס ולא תנשא דאי יוציא באירס פשיטא דלא תנשא ומאי ראי' דלמא ברייתא בנתנה למינקת דאינו אלא משום לא פלוג לכן לא יוציא מ"מ לא תנשא אלא ע"כ דלזמן ארוך

מודים דיוציא. ואפילו נאמר דהתוס' ורא"ש ור"י אורליינש פליגי על הנ"י אין לפסוק כמותו במקום שרבים חלוקים עליו עוד זאת דנתנה בנה למינקת י"ל דגרע מעקרה לענין הבחנה דשם רק משום לא פלוג ובנתנה למינקת טעמא רבה איכא שמא תחזור המינקת ובגמ' מדמי רק מכח כל שכן דמה בעקרה גזרו משום לא פלוג כ"ש בנתנה למניקה. אבל נהי דלענין שנכוף להוציא הוא יש לעיין אבל פשיטא דמיהת מפרישה כמ"ש שם הנ"י בעצמו וא"כ איך רצה כ"ת להקל לדור יחד כד"ח זה ודאי אינו:

**וראיתי** להגאון בס' ושב הכהן תשובה פ"ג כתב בגרושה דאם נשאת שא"צ להוציא ולהפריש כיון דדעת הר"ש להקל בשעת הדחק סומכין איחיד נגד רבים בשעת הדחק וחוששנו על המורה להפריש מחטאת דמשוי להר"ש כטועה בדבר משנה וחוזר עכ"ד. א"כ ה"ה בזונה דיש מקילין בדיעבד א"צ להפריש לפי סברתו. אבל לא מחוורא הדא מלתא לענ"ד דא"כ הר"י בהחולץ שמביא ראי' מאריסי' דאביי בכתובות ד"ס דקידש לא יוציא והרא"ש דחה דאה"נ דצוה להוציא רק בגמרא לא עסקי בהכי ואמאי כיון דעולא פסק כר"י ור"ח ומר עוקבא התירו נהי דרב ושמואל לא פסקו הכי דלמא בדיעבד דהוי שעת הדחק סמך עלייהו שלא יוציא ואין לומר דהואיל ובדרב ושמואל טעה הוי כטעה בדבר משנה כדאמרינן בסנהדרין דל"ג דאפילו טעה בדרב ושמואל דז"א דהא פרש"י דאפילו אמרי מלתא דסברא ולא ברייתא אבל היכי שיש חולקים ורק רב ושמואל הוי כטעה בשקול הדעת דמר אמר הכי ומר אמר הכי וסוגיין דעלמא כחד מינייהו. ואין לסתור דברינו דאי הוי כשקול הדעת א"כ אינו חוזר א"כ למה רהט אביי תלתא פרסי בחלא הא א"ח אלא ע"כ טעה בד"מ מקרי דז"א דהחכם עצמו יוכל לחזור אף בשקול הדעת אבל להוציא בגט סמכינן אדעת יחיד אלא ע"כ דלא סמכינן בדיעבד אדעת יחיד במינקת דאף דכ' הש"ך יו"ד סי' רמ"ב ונקה"כ דבדרבנן סמכינן אשעת הדחק ולא מיבעי' לדעת הח"מ בא"ע סי"ז סקל"א דסמכינן אשעת הדחק היכי שלא נחלקו בשעת הדחק י"ל דמחמירים מודים להקל בשעת הדחק א"כ רב ושמואל דלא אמרו רק צריך להמתין א"כ לא הורו רק לכתחלה מה הקשה הר"י מאריסי' דאביי דלמא בדיעבד מודים רב ושמואל דלא יוציא מ"מ י"ל דכיון דבמינקת איכא לתא דסכנה חמור כדאורייתא ולא סמכינן אשעת הדחק א"כ ה"ה ג"כ בזונה אף בדיעבד אין לסמוך להתיר וה"ה בגרושה. **הן** אמת שלפי' הרא"ש ור"ן בשיטת הר"ש לחלק בין גרושה שבעלה חי דיוכל למסמס י"ל קושיית הראשונים מהא דתניא דלא תארס ולא תנשא השתא מוציאין לא כ"ש דלא תנשא די"ל דלא תארס במת בעלה קודם ואפילו אירס מגורשת בהיתר ואח"כ מת בעלה לא תנשא דאין כופין להוציא אם אירס בהיתר ומה שהתוס' ורא"ש לא תי' כן לפי דאינהו

חולקים ואוסרים בגרושה שבעלה חי נמי מיהת לדברי ר"ש ניחא קושייתם וא"כ ה"ה לזונה דאין לה מי לתבוע דכ"ע מודי כמ"ש הצ"צ:

**תו** לפמ"ש הח"מ בא"ע דדוקא היכי שלא פליגי לענין דיעבד הוא דסומכין אשעת הדחק א"כ בגרושה דרש"י בסוטה פרק ארוסה פי' מתניתין דר"מ סובר יוציא ולא יחזר וחכ"א דיכול להפרישה דמיירי בגרושת חבירו אלמא סובר דאף לענין דיעבד יוציא בגרושה וכ"ש בזונה א"כ היאך נקיל כאן בדיעבד. ואף הרב ושב הכהן לא היקל רק בעובדא דידי' שנשאת עפ"י הוראת חכם בטעות דכה"ג סמכינן אדעת יחיד להקל כהא דנדה ד"ט שטעה רבי בהוראתו וכן בברכות ד"ט דאשתכור זוגא דרבנן שהיו שמחים בדבר מצוה וכן בשבת לטלטולי שרגא מקמי חברו שהיו אנוסים אבל כאן שהיא היתה מזידה דידעה שהיא מעוברת וגם הוא כיון דלאחר ג"ח לעבורה כיון שאז הוכר עוברה ולא מהימנינן לי' שלא ידע, וחזקה א"א שותה בכוס אא"כ בודקי ודאי קנסו אף אדיעבד כהא דאין מבטלין איסור לכתחלה דקנסו בדיעבד. ואפילו יאמר דלא ידע הא המהרי"ו כתב בתשו' ע"ג בזונה דאם לא ידע דצריך להפרישה רק לא יוציא לפמ"ש דבשוגג לא יוציא להא"ז ונהי דהיא ידעה שמא לא ידעה הדין והוי כע"ה ואפילו האשר"י לא כתב דצריך לנוד למרחקים רק במזידה אבל לא בשוגג דמיקל הא"ז וסגי בהפרשה בעיר אחרת ולא תצטרך לנוד למרחקי' עכ"ל הרי דאף בזונה פסק דיוציא במזיד ובשוגג עכ"פ הפרשה לעיר אחרת ואף השב הכהן בתשו' ל"ה בזונה שנשאת ושניהם מודים חוכך להצריך הפרשה כיון דבלי רשות ב"ד נשאת ול"ד למ"ש סי' פ"ג בגרושה דשם עפ"י הוראת טעות היתה נשאת:

**ולולא** דמסתפינא ה"א שאפילו בגט יוציא דהרמ"א הכריע סי"ג בישראל דאפילו בשוגג יוציא. תו דהכא נ"ל דגרע דהנה המ"ל הקשה בפי"א מגרושין דהרא"ש שהביא בשם הר"י להביא ראי' דבאירס לא יוציא דכלה בלא ברכה אסורה כנדה מאריסי' דאביי דלא איתמר יוציא דהא שם שוגג הי' עפ"י הוראת אביי אלמא דאפילו בשוגג יוציא עכ"ד וביותר יש לי לתמוה על מהרי"ו שכ' דאף האשר"י מודה בשוגג דלא צריך הפרשה לרחוק מכח הא"ז והא גופי' חולק כמ"ש המ"ל. ולכן נראה דהנה בל"ז קשה לי דהיכי דייק מדלא אתמר יוציא אטו לדידי' מי ניחא מי קאמר יפריש אלא ע"כ כיון דחזר אביי מהוראתו ידענו דיפרוש לעיר אחרת ה"נ נימא דלא הוצרך לאשמעינן דיוציא. לכן נראה כיון דטעמא דמ"ד טעה בשקול הדעת א"ח כ' הראשונים דמי יימר דבתרא עיקר דלמא דקמא א"כ אף דקיי"ל בשוגג דלא יוציא דכיון דלא חשיד לעבור אדברי חכמים דשוגג הי' א"כ סגי בהפרשה וזה דוקא בשוגג אבל כאן דיוכל להורות היתר דדברי ראשונים דאביי

עיקר כיון דעולא ור"ח ומר עוקבא קאי כוותי' ודאי ראוי שיוציא אף לסברת הא"ז לכן שפיר הקשה הר"י דא"כ הו"ל להשמיענו חדושא דיוציא בשלמא הפרשה לאו חדושא אבל יוציא חדושא נהי דבעלמא בשוגג וטעה לא אמרינן במינקת יוציא כאן די"ל דיורה היתר דהוראה קמא עיקר יוציא אלא ע"כ באירס לא יוציא דכלה אסורה כנדה. אבל מהרי"ו דסובר דכ"ע מודי' בזונה שפיר פסק בשוגג לא יוציא דלא יורה היתר ולפ"ז אנן דמבואר בש"ע דיש מקילין במזנה א"כ אדרבה איכא חששא יותר דיקל לעצמו דיסבור כיש מקילין ולכן אף בשוגג יוציא:

**אבל** עדיין יש לפקפק בישוב הנ"ל דמ"מ היאך הוכיח הר"י דאירס לא יוציא לפי דכלה אסורה כנדה דלמא דוקא אריסא דאביי דלא חשיד אדברי חכמים לעבור שפיר באירס לא יוציא דבל"ז לא יבעול ארוסתו דאסורה כנדה אבל במזיד דחשוד לעבור אדברי חכמים מינקת חבירו מ"ל חד איסור או תרי איסורי וי"ל דלא הוכיח רק דלא אמרינן שמא ישאנה לכן מייתי ראי' דא"כ באריסא דאביי נמי ניחוש שישאנה כיון דיורה היתר לעצמו והא דיש הבדל בין חד איסור לתרי כבר הוכיח שם מסוטה דהר"י אינו מחלק בין דאורייתא לדרבנן. אבל דעדיין קשה על הרא"ש דהוא סבר דבדרבנן מ"ל חד מ"ל תרי א"כ ל"ק מאריסא דאביי דשם לא חשוד כלל ולמה הוצרך לומר דאה"נ התם דיוציא אפשר לפי דרכו של הר"י דחה ואה"נ דמצי לדחות כה"ג. אבל זה דחוק ובאמת י"ל דהתוס' בשביל זה השמיטו ראיית הר"י מאריסי' דאביי ואפשר לישב דברי מהרי"ו דסובר כיון דבאתרא דרבה הי' דאמר אביי לא לבעי לאינש לאורי באתרא דרבי' חשיב כמזיד לפי שלא שאל לרבו. ועוד י"ל ואכ"מ להאריך:

**אמנם** מצאנו בזה מקום ישוב קצת להר"י דמייתי מאריסא דאביי הא באמת הרא"ש דחה שפיר דלא עסקי בגמ' בדיני יוציא ואפשר נמי דצוה להוציא לכן נראה דהר"י הוכיח דאם איתא דהי' הדין דיוציא א"כ אמאי רהט תלתא פרסי בחלא לחזור מהוראתו הא מה מכשול יהי' אם יארס כיון דיוציא כיון דחכמים י"ל דאמרי שלא תארס כדי שלא יצטרך להוציא אלא ע"כ הדין דבאירס לא יוציא וע"כ גוף ארוסין אסרו חכמים לכן רהט להפרישו מאיסור אבל אי תימא דיוציא דלמא חז"ל לא אסרו ארוסין רק עצה טובה שלא יצטרך להוציא או משום שמא ישא וא"כ אביי שלא התיר רק לארס למה הוצרך למרהט אבתרי' אלא דלא יוציא מ"מ אסרו לארס לכתחלה א"כ רהט להחזירו כדי שלא ישתקע הדבר למפסק דלא כרב ושמואל אבל אי תימא יוציא ידעו העם דקיי"ל כרב ושמואל ולא הי' למרהט בתרי' דודאי ברגע חדא לא חיישינן שיבעול ולא הי' מכשול:

**מיהת** ברירנא דמחויב עכ"פ להפרישם ובאמת נראה דהאשה מזידה וגבי לכוף להוציא אין בידיני משום חשש גט מעושה כיון דיש מקילין במזנה מ"מ עכ"פ מחויבים להפרישם אם לא שנשליש עכ"פ שכר הנקה לט"ו חדש והמינקת תשבע עד"ר שתניק כד"ח בין ישלמו או לא אז סומך אני להתיר ובלא"ה אין אני מן המקילין הנלענ"ד כתבתי:
**אחר** כותבי עלה בלבי להביא לדעת הנקה"כ דבדאורייתא לא סמכינן בשעת הדחק כיחיד נגד רבים מהא דסנהדרין דל"ג דמוקי טימא את הטהור דאגע בי' שרץ וטיהר את הטמא שעירבו עם פירותיו ולא אמר ג"כ דאגע בו אוכלין דנהי מדאורייתא אין אוכל מטמא אוכל כמ"ש הרמב"ם בהקדמתו לטהרות מדרבנן מיהת נטמאו רק התם מיירי בטעה בשקול הדעת למה דמוקי ר"ח כאן שנטל ונתן ביד וכ"כ הר"ן פ"ק דע"ז דחכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר ואילו התם תנן בשקול הדעת דחוזר ותי' דחכם עצמו יכול לחזור לכן משלם בנשא ונתן ביד ע"ש א"כ לפמ"ש תוס' נדה ד"ז דעירבו עם פירות הוי שעת הדחק שם בעובדא דרבי וכיון דשקול הדעת הוא דרוב הדיינין פוסקין מיהת הוי יחיד שפסק כהוראתו א"כ אם נגע לשאר פירות הוי שעת הדחק ויכול לסמוך איחיד במקום רבים כיון דאינו אלא איסור דרבנן דאין אוכל מטמא אוכל מד"ת לכן נקט בגמ' שעירבו ואינו ניכר א"כ בטומאה דאורייתא אם נתערב הוי איסור תורה ולכן לא מהני שעת הדחק לטהר ושפיר משלם וזה ראי' לס' נקה"כ הנ"ל:

## סימן ו

### שאלה

ד) **יום ג' כ"ח למב"י תרכ"ב. לכבוד הרב** הגדול מ' **אברהם משה** אבד"ק **סמערצוב**.
**תשובה** מכתבו היקר בדבר פנוי' הרה לזנונים ונשתדכה בעודה מעוברת וילדה בן ולא התחילה להניק וכאשר נודע שמעוברת מיחו בה מלהנשא והחתן רצה לנתק התקשרות ולא הניחוהו כי ידע בעת התקשר והנה עברו ג"ח ופסק חלבה ואם לא תנשא תוכל לצאת לתרבות רעה ע"כ המעשה:
**הנה** המרדכי בשם הר"ם מטורמשא פ' החולץ מיקל במזנה ובצ"צ סי' נ"ה כ' דאף המיקל בגרושה מ"מ מודה במזנה דמי יכופה להניק וחכמי דורו חלקו דאין חילוק בין גרושה למזנה והוא חלק דבגרושה ישכור הבעל מינקת אבל בזונה מי ישכור להולד מינקת ונסתייע מדברי מהרי"ל ופסקי רקאנטי ומהרי"ו ונ"י פ' החולץ. ומי יקל נגדם. אולם אין בהמ"ד בלא חדוש. יש לסייע לדעת הר"ם מטורמשא דאפילו המחמיר בגרושה מיקל במזנה מדברי רש"י סוטה ר"פ ארוסה שפי' מעוברת או מינקת חבירו בגרושה אלמא

דאוסר רש"י בגרושה ואילו בחגיגה די"ד ע"ב דבעי בגמ' שאלו את בן זומא בתולה שעיברה מהו לכה"ג ופשט דשריא ודשמואל לא שכיח וחיישינן שמא באמבטי עיברה ופרש"י בתולה שעיברה והיא אומרת בתולה אני א"נ שנשאה ולא ידע שהיא מעוברת עכ"ל וקשיא דת"ל שהיא מעוברת חבירו אלמא דבזונה לא אסרו (אחר זמן רב מצאתי להגאון הפלאה בס' נתיבות לשבת שרצה להסתייע מסוגיא דחגיגה ודחה דלמא בילדה ומת הולד).

**אמנם** לרש"י לפי' ראשון ל"מ לומר שילדה ומת ולדה או הפילה ודאי א"א לפתיחת הקבר בלי השרת בתולין וא"כ הוי עכ"פ מוכת עץ ופסולה לכה"ג בשלמא לפי' האחרון ניחא דכיון דכבר נשאה א"כ י"ל דהפילה אבל לפי' קמא קשיא אלא ע"כ אף דרש"י דמחמיר בגרושה מיקל בזונה ואם נדחוק דהתם הסוגיא כמ"ד מ"ע כשרה לכה"ג אבל לא משמע כן מדברי התוס' שהקשו מראוה מדברת אמאי מכשירינן אותה הא לר"י אינה נאמנת והכא משמע דהבעי' אליבא דכ"ע א"כ ה"נ אמינא דמשמע דאתיא לכ"ע דמוכ"ע פסולה לכה"ג. ואמאי לא הקשו כן ארש"י אלא ע"כ צ"ל דרש"י מיקל מעוברת ומינקת חבירו בזונה:

**תו** נ"ל דאפשר לו לישב קו' התוס' דדוקא כשאומרת מפלוני וכהן הוא סבר ר"י דלא מהימנא דאינו עומד להתברר ממי הרה אבל כשטוענת עדיין בתולה אני ויתברר אם ישאנה כשיהי' פתחה סתום ודמים אז במלתא דעביד לגלויי מודה ר"י דמהימנא והשתא אי נימא דלא תהי' מותרת לכה"ג כ"א אחר הלידה דאז יהי' בתולי' נושרין ואז נהי דמ"ע כשרה לכה"ג הדרא קושיית תוס' דלא תהי' נאמנת כיון דלא עביד לאגלויי שבתולה היתה דהא כד ישאנה אחר הלידה אז בתוליה כבר נאבדו אלא כ כמ"ש וזה אפשר לומר דעביד לגלויי עפ"י בדיקת חבית יין אבל דחוק דבשביל כה"ג דמאן יימר דיבדקוה דיהי' על"ג.

**ואף** לפי' שני ברש"י דעבר ונשאה לכאורה קשה כיון דיוציא בגם אף באשת כהן ולר"מ לא יחזיר עולמית אפילו באשת ישראל א"כ היאך תהי' מותרת לכה"ג ונהי דלרבנן דר"מ י"ל כגון שעבר וקיימה ולא הוציאה הוא דבעי אבל לשיטת תוס' דאתיא ככ"ע קשיא דהא כר"מ לא אתיא דהא לדידי' קנסינן שיוציא ולא יחזיר א"כ לא מהני אפילו מה שעיכבה אחר כד"ח והן אמת דיש לסייע לדברי הא"ז דבשוגג אם נשא לא יוציא וכאן לא ידע שהיא מעוברת וא"כ שוגג היתה דאז מודה ר"מ דלא יוציא ואתיא ככ"ע אחר לידה הבעי' אם מת הולד או אחר כד"ח אבל יש לעיין דהא בגיטין דנ"ג משמע דר"מ

בדרבנן קנס שוגג אטו מזיד א"כ הא"ז מודה אליבא דר"מ. מיהת לפי' ראשון דרש"י ודאי יש הוכחה לדעת הר"מ מטורמשא:

**ולכאורה** אפשר לומר דמעוברת דלמניקה קיימא אסורה והא אפשר שתתן למניקה רק דנתנה למניקה אסורה וכן הוכיח מהר"ם פדוואה בתשו' דלא התחילה להניק אסורה דאל"כ למה אסרו מעוברת דלמניקה קאי דלמא לא תתחיל להניק א"כ י"ל בדבי ר"ג לא מיתסר מעוברת חבירו דלאו למניקה קיימי דשמא תתן בנה להניק ובי ר"ג מותרין בנתנה בנה למניקה וא"כ ה"נ בכה"ג דגדלהו משל אחיו דינו כדבי ר"ג ולכן בעי לכה"ג ולא לכה"ד שמא נבעלה לפסול דלכה"ד בל"ז אסור משום מינקת חבירו אבל ז"א דהא הרא"ש בתשו' כלל נ"ג כתב דדוקא כשהתינוק הוא מדבי ר"ג יראין לחזור אבל לא כשנשאת לבי ר"ג דמה איכפת לי' בתינוק שזר ממנו וא"כ מה מועיל כאן כיון דהולד אינו של כה"ג ועוד מאן יימר שיראין מכה"ג דידמה לדבי ר"ג. ונהי שאפשר לדחוק דהבתולה הוא מדבי ר"ג דאז יראה המינקת לחזור מחמת שהן קרובי תינוק מצד אם. אבל בל"ז קשה אשיטת מהרמ"פ דא"כ למה סברי אמוראי להתיר נתנה למניקה א"כ אמאי מעוברת אסור הא שמא תתן למניקה ודוחק לומר דהני אמוראי סברי לטעמא דדחסא אבל כיון דקיי"ל דאסור נתנה למניקה לא צריכין לטעמא דדחסא. וא"כ בדבי ר"ג מעוברת חבירו נמי שרי:

**ולכאורה** אפשר לישב שיטת הרמב"ם דהשמיט הא דבתולה שעיברה לכה"ג דהוא סבר לטעמא דדחסא כמ"ש בה' גרושין א"כ אף דבי ר"ג נמי אסור מעוברת חבירו א"כ לא משכחת שתהי' מותרת לכה"ג מטעם מעוברת חבירו והגמ' קאי כשיטת הגמ' דיבמות דלמניקה קיימי וא"כ בדבי ר"ג משכחת להך בעי'. וטעם הרמב"ם דפסק להא דדחסא כיון דלהמתירין נתנה למניקה ע"כ מעוברת חבירו מטעם דחסא אסור דאל"כ לאו למניקה קיימי וא"כ נהי דדחה בגמ' כתובות דמשום לא פלוג אסור בנתנה למניקה מיהת מסברא דדחסא לא הדר לכן פסק כסוגיא דפ' אע"פ הגם שהוא סותר ליבמות. ולכן השמיט הא דבתולה שעיברה. אמנם יש לפקפק בזה:

**ובחדושי** כתבתי ישוב דהרמב"ם מייתי להא דדחסא דהנה יש לדקדק ביבמות דמ"ב דפריך מעוברת אמאי לא והתניא לא ישא אדם מעוברת חבירו ואם נשא יוציא ולא יחזיר דברי ר"מ דאמאי פריך מר"מ ולא מרבנן. תו קשה למה מייתי מברייתא ולא ממתניתין דסוטה דתנן מעוברת חבירו לא שותית. ועוד דהא הכי לא ידעו לפי הס"ד דמעוברת קיימי למניקה. לכן נראה דלפי הס"ד לא ידעו דבמינקת איכא סכנה דמעכר חלבה וקטלה לברה דא"כ אפילו דידי' נמי רק כיון דמשעבדא להניק לא תוכל להנשא ולפרוק

חיוב הנקה מעלי' משא"כ בדידי' הבעל מוחל חיוב הנקה ע"י שתתעבר מחמתו ומעוברת ג"כ אסור דלמניקה קאי ולא הוי קשה ממתניתין דסוטה די"ל דקנסו גם במעוברת דהואיל וגרמה ע"י נשואיה שתפרוק עול הנקה כדתשב תחתיו אח"כ בימי הנקה לכן גזרו תחתיו אף במעוברת שיוציא ולא יחזיר אכן מברייתא דתניא לא ישא והא אפילו לארס אסור ועכצ"ל כיון דארוסה רק לנשואין קיימי והשתא ליכא חששא לא קנס ר"מ דיוציא ולא יחזיר דדי למקנס בעת תנשא א"כ ה"נ מעוברת אמאי נקנוס שלא יחזיר הא די למקנס כשתלד אם לא יגרשנה שלא יחזיר ובעודה מעוברת די שיוציא ויכול להחזירה כמו דלא גזרו בארוסה שיוציא ולא יחזיר אף דלנשואין קיימה דדי לקנוס בשעתה בנשואין א"כ מה בארוסה דאיכא למיחוש שמא יבעלנה לא יוציא כ"ש מעוברת דליכא למיחוש השתא מידי ראוי דאפילו תנשא לכתחלה ויגרשה קודם שתלד אבל ממתניתין דסוטה אין להוכיח שלא קנסו בארוסה וגם מדרבנן לא הוי מצי להוכיח כלל כיון דמש"ה י"ל דתניא לא ישא דבארוסין ר"מ מודה ומשני משום דחסא ופריך דידי' נמי ואי דחייס דחברי' נמי חייס שאינו חשוד להרוג נפש ואף דיש מיעוט דחשודים ואינן חסים על נפש דחברי' משום מיעוט לא היה להם לתקן ולא שייך לומר דהואיל ותקנו בשביל מינקת דשכיח ה"נ גזרו במעוברת דל"ש דהא לא הוי חדא גזירה דמניקה לפי הס"ד ליכא סכנה דא"ה דידי' נמי רק בשביל לתא דממונא שפורקת חיוב הנקה נהי דתמסמס לולד או היורשים ומעוברת בשביל דחסא א"כ לאו חדא גזרה דליגזרו במידי דלא שכיח דידחוס ויהרוג נפש לכן משני דאשה בושה לבא לב"ד והורגת בנה וא"כ כיון דבשביל סכנה גזרו במלתא דשכיחא גזרו נמי אמעוברת דאיכא סכנה נמי ע"צ המיעוט שידחוס ולא יחוס אבן חבירו ותו נראה דלפי הס"ד אי חיישינן שלא יחוס ע"צ המיעוט א"כ דידי' נמי אפשר שידחוס למלאות תאותו ולא יחוס לכן משני כיון דגזרו במינקת דאיכא סכנה גמורה חששו על המיעוט נמי לאסור במעוברת וכ"ז בדחברי' אבל דמינקת דידי' אין שום סכנה דימסמס א"כ שיתקנו רק ע"צ המיעוט במעוברת לא תיקנו במיעוט גרידא ואם כי הדברים פשוטים לחומר הנושא נ"ל כי נכונים הם.

**אמנם** בעיקר קושיא מהא דחגיגה נ"ל לישב לפמ"ש מהרש"א כתובות ד"ס ע"ב דגרושה גזרו אטו אלמנה א"כ ה"ה זונה נמי גזרו אטו אלמנה א"כ י"ל דבתולה שעיברה באמבטי ל"ש למגזר אטו אלמנה כיון דלא יטעו העולם כלל דבשלמא בשאר זונה יטעו העולם לומר דנשואה ואתו למשרי נשואה מינקת אבל כיון דיראו דמתירין לכה"ג ידעו דהיא לאו נשואה דאלמנה אסורה לכה"ג משא"כ בשאר זונה גזרו דלמא יטעו דנשואה ואלמנה היא ואתו למשרי מינקת אלמנה. ועפ"ז י"ל קצת מה דלא בעי בעיברה באמבטי לכה"ד אי

חיישינן שנבעלה לפסול די"ל דבל"ז לכה"ד אסורה מטעם מעוברת חבירו ואף דמשכחת אחר שהפילה לא היו רוצים להאריך ולכן נקטו לכה"ג דאז מותר מיד משום דאין לאסור משום מעוברת אטו אלמנה דמידע ידעו דמדאורייתא אסורה אלמנה לכה"ג ולפ"ז אפשר לחדש דבזונה בנתנה בנה למניקה כולי האי לא גזרו חדא אטו אלמנה ונתנה שמא תחזור ואפשר לכוין בדברי התוס' כתובו' דהביאו בשם הר"ש להתיר בגרושה בד"ה והלכתא מת מותר גמלתו אסור ולא ציינו אברייתא דמינקת שמת בעלה די"ל דהר"ש מודה דגזרו גרושה אטו אלמנה רק בגמלתו או נתנה למניקה כולי האי לא גזרינן בגרושה וא"כ י"ל דרש"י בשיטת הר"ש אזיל לכן לכה"ג מותר' דלא שייך גזירה ושאר הראשונים סברי דלאו משום גזרה רק דגם בגרושה אסרו כמו אלמנה שאומרת א"נ וא"ע ותבעה כתובתה דאינו תלוי בשעבוד להניק ולפ"ז מיהת גם בזונה בנתנה למניקה תלוי בשיטת הר"ש והחולקים:.

**מיהת** אין להתיר כיון דרבים חלוקים אר"ש הזקן ואיך נעביד עובדא נגדם. וכן משמע בנ"י דבזונה לא הוי משום גזירה רק דבה גופה איכא טעמא דאיסור מינקת וא"כ אין להקל אפילו בנתנה למינקת.

**וראיתי** להנו"ב מה"ת אה"ע סי' ל"ח שכ' ג"כ דזונה וגרושה רק אטו אלמנה גזרו א"כ י"ל בנתעברה מעכו"ם ועבד דאינו בכלל מעוברת ומינקת חבירו והאריך והגאון מע"א ז"ל דחה דגם עכו"ם חבירו מקרי כהא דמצינו בשבת ק"ן לא יאמר לחבירו כ"כ בסי' צ"ה [ע' בשבת פרק השואל מחבירו]. ולדידי נראה דאף דעכו"ם חבירו מקרי מ"מ לא מקרי מעוברת חבירו דאין הולד מיוחס אחריו דעכו"ם ועבד הבא על ב"י הולד כשר וישראל מעליא הוא כמ"ש התוס' כתובות ד"ג ע"ב דרחמנא אפקרא לזרעי' ואין הולד מיוחס אחריו ולא מקרי מעוברת חבירו וכן מינקת חבירו דאין הולד שלו כלל ועפ"ז אפשר לישב סוגיא דחגיגה כיון דהח"מ סי"א באה"ע נסתפק בעיברה באמבטי אי קיים פו"ר א"כ אי נימא דלא קיים פו"ר דלא יתייחס הולד אחריו א"כ לא מקרי מעוברת חבירו ושפיר מותרת לכה"ג ומינה יש לפשוט ספיקו של הח"מ. ומעתה הואיל ובעי בגמ' רק לכה"ג ולא בעי לכל אדם אי חיישינן לדשמואל ואסורה מטעם מעוברת או תלינן דבאמבטי ואינו מעוברת חבירו דמספק הוי שרינן איסור מינקת ומעוברת דאינו אלא דרבנן לכן בעי לכה"ג דהוי איסורא דאורייתא אי מותר בספק א"כ ממילא ה"ה בספק אי זינתה מעכו"ם אי מישראל מותר מעוברת ויפשוט ספיקות הנו"ב ויש לכאורה להתיר בנ"ד שאומרת מעכו"ם נתעברה ונהי דלא מהימנינן לה עכ"פ ספיקא הוי ושריא:

**אבל** נראה דבספק מכותי ועבד י"ל דאסורה מטעם מעוברת דהוי דשיל"מ כמ"ש הנו"ב שם רק בכה"ג דלא הוי דשיל"מ דלא יוכל להמתין עד שתלד דאז א"א לפתיחת הקבר בלי השרת בתולים ותהי' מוכ"ע ופסולה לכה"ג לכן לא בעי לשאר אדם דלשאר אדם הוי דשיל"מ דיוכלו להמתין עד שתלד וי"ל דלהם פשיטא דחיישינן לדשמואל אף דלא שכיח דבר שיל"מ לא אזלינן בתר רובא ועוד נראה דהנה הרי"ו הובא בהג"ה יו"ד סי' ק"ב הביא במבשל בשבת שנתערב כיון דלדידי' אסור לעולם ולא הוי יל"מ גם לאחרים נהי דלהם מותר למ"ש וא"כ לגבייהו יל"מ מקרי מ"מ כיון דלגבי דידי' לא מקרי דשיל"מ ובטל לגבי אחרים לא מקרי דשיל"מ דלא מפלגינן בינייהו ולפ"ז אי נימא דמצד חשש בעולה לכה"ג ל"ח לדשמואל ומצד מעוברת חבירו מותר לכה"ג דא"א להמתין עד שתלד כדי שלא תהי' מוכ"ע א"כ לגבי כה"ג אל"מ גם לכל העולם שריא הואיל ולגבי כה"ג לא הוי מתירין כמו במבשל בשבת דלא הוי לאחרים דשיל"מ משום המבשל משא"כ אי נימא דלכה"ג לעולם אסורה מטעם בעולה לכה"ג א"כ לא שייך להתירה לכל העולם הואיל ולא מפלגינן בינייהו אדרבה לכה"ג לעולם אסורה משום חשש בעולה ולגבי כל עולם מצד מעוברת הוי יל"מ דאפשר להמתין א"כ לכל העולם תליא בכה"ג לכן בעי בגמ' לכ"ג וא"כ אין לפשוט דבספק מעכו"ם או מישראל דשריא. ונהי דהנו"ב חוכך לומר דדוקא באיסור אכילה דפ"א יאכל או היום או מחר לכן מקרי דשיל"מ אבל לא באיסור טלטול וכן באיסור תשמיש מ"מ לא מלא לבי להקל וגם אנכי פלפלתי בזה במ"א וכאן בל"ז לא מסתברא לי דיהי' מקרי דשיל"מ דפן יקדמנו אחר דלכן התירו לארס במועד מיהת בל"ז אין זה ספק גמור דאדרבה חזקה אשה מזנה בודקת ומזנה מסייע דלאו מעכו"ם הוא ואפשר לצדד ולומר דהזנות מצוי בפסולין כמבואר בירושלמי כתובות פ"ק בטעמא דר"י דפוסל ונהי דקיי"ל כר"ג ומכשיר דנגד זה איכא סברא דבודקת ומזנה והוי ס' השקול ומהימנא התם משום חזקת הגוף אבל כאן אין להתיר דאפשר דהוי דשיל"מ ואף בודאי מעכו"ם לא ברי לן התירא דנו"ב ובמינקת דהחמירו מאד הפוסקים לא מסיקנא להתירא כדמסיק תעלא מבי כרבא כ"א בדבר שדשו רבים והורה זקן מוח"ז הגאון ז"ל בס' בית יעקב שתשבע המינקת עד"ר שתינוק הולד בין ישלמו לה או לא והבעל יקבל עליו לתת שכר הנקה ואם המינקת נשואה די"ל שמא תתעבר כמ"ש הגנו"ב סי' כ"ה מחויבים להשליש שכר הנקה כדי שתוכל למסמס ונהי דבכ"מ לא סמכינן על השלשה דמי יודע שיעור המסמוס כאן בעני' ויש חשש שתצא לתרבות רעה גם כי בזונה בל"ז אין חסות על בניהן וכן מצדד הצ"צ ס' נ"ה א"כ ישלישו שכר הנקה וגם הבעל ישבע שאם יצטרך למסמס שיעשה כמו שהי' שלו וגם בעל המינקת ישבע שלא יפר לה אז

אני נמנה להתיר. וראיתי לשבות יעקב ח"ג סי' ק"ח שכתב פסק הלכה למעשה בפנוי' שזינתה שתי פעמים דהוי מופקרת לזנות ויש לסמוך ארמ"א דמיקל. ולפי זה הי' ראוי להתיר בכל זונה בתולה כיון דאין אשה מתעברת בביאה ראשונה ודאי זינתה פעמים והוי מופקרת אבל באמת זהו תימה דמופקרת לא מקרי רק היכי דאפקרה נפשה לגבי רבים ובגיטין פרק השולח אשר משם מוצא הדין של ר"י מינץ להקל במופקרת שם קרי לה מצוה דרבים לפי שרבים נכשלין אבל אם זנתה לאחד אפילו הרבה פעמים ל"מ מופקרת ואסור להרמ"א וזה פשוט לכן אף דרב גוברי' דהגשב"י מ"מ קשה לסמוך ע"ז רק בצירוף כל הדברים הנ"ל. דברי ידידו:

## סימן ז

**בתשובה** עה"ג סי' ס"ז בעדות שהעידו האנוסים שא' אמר שהבעל מת ואח"כ האשה וא' אמר שהאשה מתה ואח"כ הבעל דלשניהם מת הבעל חקר לענין אי מחזיקין שזה האיש מת וגיסתו מותרת לשוק בלי יבום דאנן קיי"ל דע"א ביבמה מהני בשעת הדחק רק באנוסים הואיל ופסולים הם חיישינן לבדדמי אף בשנים והעלה הואיל ואנוסים אינן פסולים אלא מדרבנן ולא הי' הכרזה א"כ כשרים הם ואח"כ נסתפק דמ"מ כיון שמכחישים זא"ז בחקירות זה אומר בעל מת קודם האשה וזה אומר האשה קודם א"כ הוי הכחשה בזמן ועדותן בטלה הגם שאפשר לומר שבהריגת בעל לא הוי הכחשה רק בבת היינו שודאי הבעל נהרג בשעה ד' רק אם האשה קודם או לא מ"מ מספיקא היאך נתיר והא כ' הר"ן בתשו' מ"ד בעדות נשים שהוכחשו בחקירות דעדותן בטלה. אבל בתר העיון נראה דהא מתניתין דהאשה שלום זה אומר מת זה אומר נהרג ר"י ור"ש אומרים הואיל וזו וזו מודים שאינו קיים ינשאו והלכתא כר"י ור"ש שמעינן מינה דאף הכחשה בחקירות דאי מת או נהרג הוי הכחשה בגוף העדות דלדעת הרמב"ם הוי הכחשה בחקירות ומ"מ עדותן קיים. והר"ן לא מיירי רק שא' אומר מת בי"א והשני אומר חי הי' באותו שעה והשני אינו מעיד כלל אמיתה אבל שתרווייהו מודו שמת רק אינם מכוונים השעות כשרים הם וא"כ בתרווייהו ל"ח לבדדמי כלל ואיתתא שריא להנשא דודאי מת יבמה עכ"ד בקיצור:

**לכאורה** נראה דאין ראי' כלל ממתניתין להך עובדא דשפיר י"ל בכל חקירות היכי דבעי שנים וא"כ בעינן צירוף א"כ כשנצטרף יחד א' המכחיש בחקירות בטל כל העדות משא"כ במת ונהרג דמתניתין כיון דעדות אשה באחד כשר ול"ב צירוף כלל א"כ אי הוי השני כמאן דליתא כלל מ"מ עדות הראשון כשר לכן כל שאינו מכחיש זא"ז מגוף

המיתה מיהת אף שאין אנו יכולין לצרף עדותן מ"מ אכל חד בפ"ע שריא האשה. ודוקא שמכחיש כל הדבר הוי עד בהכחשה. וכ"ז ניחא במתניתין אבל התם באנוסים כיון דאי לאו דתצטרף עדות שנים כל חד לא מהני עדותו דחיישינן לבדדמי. וא"כ רק אתה בא להכשיר מכח צירוף והוי שני עדים א"כ כשהוכחשו בחקירות עדותן בטלה דכל מקום דבעינן שני עדים כשהוכחשו בחקירות בטלה עדותן ואין מועיל כלל וא"כ לא הביא כלל ראי' לעובדא דידי' להתיר שיהי' מועיל עדות שניהם דלא נחוש לבדדמי וזה נכון מאד ובאמת להח"מ סי' י"ז ס"ק י"ט שהקשה ק' עה"ג והב"ש דחה קו' הח"מ על המחבר בסי' י"ז דפסק בע"א אומר מת או נהרג דמותרת הא לדעת הרמב"ם הוי הכחשה בחקירות. והב"ש העלה דלדעת הרמב"ם ג"כ אינו מקרי חקירות רק כיון דאינו חי אינו מדקדק באיזה אופן או מת או נהרג והוי כמו מנה שחור או לבן. עוד תי' דהיכי דבעי שני עדים פסול כשהוכחשו בחקירות אבל היכי דסגי בע"א כשר עכ"ד. והנה לתי' השני נסתרו דברי עה"ג דשפיר באנוסים דחיישינן לבדדמי מטעם חד ובעי צירוף ליתא לדברי עה"ג כמ"ש. ולתי' הראשון בל"ז אין כאן ראי':

**עוד נ"ל** דאף אי הוכחשו בחקירות אין עדותן בטלה ומצטרפין להיות שנים כגון בא' אומר מת וא' אומר נהרג דנימא דמצטרפין עדותן והוי כשנים שהעידו דאין אחד יכול להכחישן ולומר קיים הוא מ"מ דברי עה"ג צל"ע כיון דשם הי' העדות לענין הירושה אם בת יורשת להנחיל לאבי' חמיו של הבעל או אם הבעל מת אח"כ וירש אשתו א"כ חד מינייהו שקרא קמסהיד א"כ חד פסול הוא. וע"כ יש לעיין בהך דינא של חכמי בריסק הובא בחו"מ סי' ל"א בש"ך אם ע"א מכחיש ע"א אם מצטרפין לעדות אחרת. ולפ"ז אי נימא דאין מצטרפין לעדות אחרת א"כ ה"נ איך מצטרפי לענין זה שמת הבעל כיון דחד מינייהו שיקרא קמסהיד. ובשלמא במת או נהרג כיון דאינם מכחישים בדבר שיש תועלת בעדותן דמ"מ מת הוא א"כ שפיר יש לצרפם אבל כאן כיון דלענין עדות ירושה מכחישים הם זא"ז לגמרי א"כ חד מינייהו שקר העיד וא"כ עדיין יש לחוש לבדדמי. וא"כ לפי מה שפשט הש"ך דדברי הר"ן שהקשה בע"א אומר נתגרשה דתרווייהו בא"א קמסהדי דהא חד מינייהו פסול הוא דמוכח דאין מצטרפין א"כ ה"נ לא ליצטרף הנך שמת האיש הנ"ל וא"כ הוי שפיר חשש בדדמי:

הן אמת שאף במת ואחד אמר נהרג אם נצטרף הנך תרווייהו לעדות אחרת צל"ע דלפי דברי העה"ג דלשיטת הרמב"ם דהוי הכחשה בגוף עדות כהכחשה בחקירות דלא כהב"ש שאומר דהוי כמנה שחור או לבן צ"ע ואדרבה משמע בגמ' דאין מצטרפין דהא בגמ' דשבועות פ' כל הנשבעין אהא דא' אומר גבוה ב' מרדעות וא' אומר שלשה

מצטרפין לעדות אחרת מאי לאו לעדות ממון ופריך לר"ח דבהדי סהדי שקרי ומינה דלר' הונא מיהת תרווייהו ביחד לא מצטרפי דדוקא זו באה בפ"ע אבל אין מצטרפין יחד ואף דשם אין נ"מ בגוף העדות אי גבוה ב' או ג' רק הכחשה בחקירות ומ"מ חזינן דלא מצטרפי. וא"כ הא דמתירין אותה הוא כמ"ש הב"ש בתי' השני דע"א מיהת הוי אבל לפ"ז א"ר להצטרף לעדות אחרת. הן אמת די"ל דבעל עה"ג סובר כשיטת חכמי בריסק בע"א המכחיש זא"ז דלא נפסל לעדות אחרת דלא כהש"ך. אבל באמת קשה עליו מדברי הר"ן וכן תמה התומים מהא דפריך לר"ח מהא דגבוה ב' וג' מרדעות דמאי פריך הא שם בע"א לא נפסל לכן מצטרף לעדות אחרת:

**ומה** שנ"ל עפמ"ש הרמב"ן דלא מפסל ע"א משום חשש דמשקר רק דהתורה פסלה לע"א משום גזיה"כ דבעינן על פי שנים עדים יקום דבר. והנה אי נימא דמשום שמא שקר הדברים ודאי הי' ראוי לפסול כשע"א מכחיש ע"א לעדות אחרת דמ"מ חד מינייהו שקרן רק סברי חכמי בריסק כיון דע"א כשר הוא שאינו שקרן א"כ ידעינן דהמעשה אמת ורק משום גזיה"כ דאין ע"א יוכל להוציא ממון א"כ בכה"ג שפיר מצטרף העד השני דגם הוא עד גמור הוא דלא איתחזק להיות רשע עפ"י שני עדים. ודוקא כשהוכחשו תרי ותרי אינן מצטרפין יחד משום דאחד רשע גמור הוא שהוכחש מפי שני עדים וא"כ הוי כמו עד כשר וקרוב שאינו מועיל עדות דהתורה גזרה דבעינן שני עדים אבל כאן דלא נעשה רשע כלל עפ"י עדות ע"א א"כ מה"ת נפסל העדות זה שהעידו יחד. ודמי למ"ש הש"ך בסי' קי"ט ביו"ד בטעם דחשוד בשלו נאמן באיסורין בשל אחרים דלא חשיד לשקר בשל אחרים דא"א חוטא ולא לו ואע"ג דבד"מ פסול לאו משום דמשקר רק משום דהתורה גזרה אל תשת רשע עד עכ"ד וא"כ ה"נ אף שע"א כשר הוא ואמרינן דודאי אינו משקר מ"מ כשהשני הוא רשע מכח תרי שהכחישוהו בעדות אחרת א"כ לא נוכל לחרוץ משפט דהא ידעינן שאחד רשע והתורה גזרה עפ"י שני עדים כשרים יקום דבר אבל בשני עדים מכחישים זא"ז לעדות אחרת מצטרפין כיון דלא איתחזק לרשע עפ"י ע"א. ואי דנימא כיון דאחד שקרן דלמא משקר גם בהא דז"א דהא לדעת האמת סגי גם בחד דגם חד אינו משקר ומשום גזה"כ ליכא כיון דאין השני רשע עפ"י עדים וזה נכון מטעמם. מעתה י"ל דבשלמא באחד אומר לוה וא' אומר לא לוה שיבאו שניהם לעדות אחרת לחייב ממון דכל חד אמרינן חזקה דאינו משקר א"כ כל חד בפ"ע ע"א גמור הוא להאמינו לעדות הזאת שיאמרו שזה חייב ממון וכל חד דאינו משקר וא"כ אנו ידעינן דהמעשה אמת ורק אם באנו לומר היאך נוציא ממון עפ"י אחד הא גזה"כ דאחד א"נ הא גם יגיד ריעו והוי שנים. ואף שממ"נ השני הוא משקר הא לענין משקר כבר מוכח מהראשון דחד נמי לא

משקר. משא"כ בהא דע"א אומר נתגרשה דשם אם באנו לאסור האשה עפ"י עד אומר נתגרשה בשביל סברא שאינו משקר אדרבה הסברא להתירא דאומר שגירש ואין כאן אישות ואי דהשני אומר לא גירש הא א' משקר א"כ נימא דמ"ד לא גירש משקר. וכיון דהוא משקר אין כאן עד האוסר דעד אומר נתגרשה הפה שאסר הפה שהתיר וא"כ מצד הסברא אין לאסור האשה כיון דא' משקר א"כ אין לאסור כלל ולומר שא"א היא דאחד אמר שאינה א"א דגרושה היא וא"כ היאך אמרינן תרווייהו בא"א קמסהדי הא כיון דאחד משקר א"כ דלמא לאו א"א היא ויפה הקשה הר"ן. וממילא י"ל קושיית התומים דסברת חכמי בריסק אינם רק לר"ה דיכול להעיד בפני עצמו חזינן דאינו משקר דהא בא בפ"ע ומעיד וא"כ עד כשר הוא רק ע"י צירוף ידעינן דא' מהן משקר א"כ מ"מ כיון דאחד אינו משקר ולא איתחזק שום א' להיות רשע א"כ העדות מהני. דהמעשה נתאמת עפ"י ע"א כשר וכל חד אי דנין בפ"ע כשר הוא. אבל לר"ח דסובר בהדי סהדי שקרי למ"ל א"כ כ"א בפ"ע אנו דנין למשקר ולא מוקמינן אחזקי' א"כ אם באת לדון כ"א בפ"ע עד פסול הוא משום דמשקר. א"כ היאך תאמר כיון דאחד אינו משקר נוציא ממון הא התורה גזרה שיהי' שני עדים וכל חד בפ"ע אינו עד כלל דכל חד בפ"ע פסול הוא א"כ ליכא שני עדים כלל כיון דכל חד בפ"ע אין ראוי לקבל עדותו א"כ לא האמינה תורה לעד שפסול הוא משום משקר. משא"כ לדידן דקיי"ל כר"ה אם אתה דן כ"א בפ"ע כשר הוא דבא בפ"ע ומעיד. ורק בתרי ותרי דאינן מצטרפין יחד א' מכת זו וא' מכת זו אף דכל חד כשר הוא בפ"ע מ"מ פוסל הצירוף משום דא' מהן רשע. אף כשאתה דן בב"א המעשה אמת מכח אחד דגם אחד ל"ח למשקר כנ"ל מ"מ אחד מהן רשע אבל בחד וחד מכחישים דרשע לא מקרי דלא נפסל משנים וא"כ ע"י צירוף ג"כ אינו מקרי רשע דלא הוכחש משנים ואי דעכ"פ ידעינן דא' משקר מ"מ מצטרפין דממ"נ אם אתה דן כ"א בפ"ע אמרינן דאינו משקר דבא בפ"ע ומעיד ואם אתה דן ביחד מיהת ידעינן דמעשה אמת כיון דחד איכא מיהת. כלל הדבר דהתורה הקפידה בשני עדים שנוכל לדון כ"א בפ"ע דאינו משקר וגם ע"י צירוף עכ"פ א' מהן אינו משקר וממילא ידעינן דהמעשה אמת רק אם ע"י צירוף א' מהן רשע נתבטל עדותו מדין קא"פ או משום שהתורה אמרה אל תשת רשע עד. וזה נכון:

**מיהת** לדינא צריך עיון אחר שהש"ך העלה דלא כחכמי בריסק א"כ בעובדא דתשו' עה"ג נראה דאין להתירה כלל:

**שוב** ראיתי להצ"צ סי' פ"ח שכ' בעובדא ההיא שאין להתירה מטעם זה דדוקא בשתי צרות אע"ג דמכחישות זא"ז והא' מהן שקר קאמרה מ"מ השני' נשארה בחזקתה שהרי א'

מעידה שאינו קיים הרי אלו ינשאו שכל א' אומרת שהיא נשארה בחזקתה אבל כאן כיון דלא אמרו קברנוהו א"כ י"ל דעדותן בטלה כיון שחזינן שמכחישין זא"ז אמרינן דאומרין בדדמי ונמשך מזה שאף שניהם מצטרפין לעדות אחרת ולא אמרינן דעדותן בטלה כיון שהכחישו זא"ז דכיון דאפשר לומר ולמתלי שאין מכחישין רק אומרין בדדמי תלינן ע"ש. א"כ מדברי הצ"צ למדנו דסובר כשיטת הש"ך דבכ"מ שע"א, מכחיש ע"א אין מצטרפין יחד דלא כחכמי בריסק רק כיון דלא אמרו קברנוהו א"כ חיישינן לבדדמי. ואף דבתרי ל"ח לבדדמי כ"ז שאין מכחישין אבל כשמכחישין מיישבין דבריהם שאומרים בדדמי כי היכי שלא יוכחשו ולא יפסלו. וצ"ע:

## סימן ח

**בתשובה** עה"ג סי' ל"ו באחד שנשבה אשתו בין הקדרים והמירה דתה והתיר הגאון בעל הט"ז לישא אשה אחרת בלי זכוי גט. והנה תמהו עליו גאוני ישראל. והמחבר ההוא רצה להצדיקו אשר נהי בהמירה לא חיישינן שזינתה מ"מ עוברת ע"ד היא אף מאונס כמ"ש בתשו' הרא"ש דיהרג ואל יעבור וא"כ בעוברת ע"ד מותר לישא אחרת ומה שהתיר בלא זכוי הגט משום שדבר תלוי במנהג וע"כ במעהרין אין מנהג ברור והצ"צ דחה אותו שכל המדינה ההיא מנהג אויסטרייך ומבואר בתה"ד סי' רנ"ו שמנהג אויסטרייך להתיר ע"י זכוי גט עכ"ד. ונ"ל להצדיק את הצדיק מעיקרא הגאון בעל הט"ז והוא דבמהרא"י לא נתבאר דבעינן זכוי גט רק בהמירה ברצון דאז אמרינן דודאי זנתה ג"כ וא"כ שפיר אנו יכולין לתקן ע"י זכוי גט דזכות הוא לה דמוטב שתדון בפנוי' ואל תדון באשת איש. וכ"כ הרמ"א בד"מ סי' א' באה"ע. ועוד כתב הד"מ טעם אחר משום חשש צרת סוטה. אבל בהמירה באונס דלא חיישינן כלל שזנתה וכמ"ש הצ"צ עצמו בתשו' ע'. וא"כ רק משום עוברת ע"ד הוא דמותר לישא אחרת א"כ מה יועיל זכוי גט הא אינו זכות הוא לה כלל, כיון דלא חשודה לזנות וא"כ כשאין כאן תקנה ע"י זכוי גט דהא חוב. הוא לה א"כ מתירין אותו לישא אחרת בלי זכוי דזכוי אינו מעלה מוריד כלל כיון שאין כאן זכות כלל וע"כ תמי' לי מאד על הגאונים איך לא חילקו כלל בזה ודברי הגאון בעל ט"ז נכונים ועיין בט"ז אה"ע סי' א' שסובר ופוסק ג"כ כדעת הד"מ דבעינן זכי' גט אף במקום דליכא מנהג משום צרת סוטה. וא"כ ע"כ שלא יהי' דברי' סותרין לפסק ההוא דבהמירה באונס אין כאן חשש צרת סוטה דלא חשודה שתזנה. וה"נ לא מועיל זכוי משום דלא שייך מוטב שתדון בפנוי' כלל כיון דלא תזנה לכן שפיר העלה הט"ז דינו דלא בעי זכי' כלל ומתירין אותו וזה נכון מאד.

## סימן ט

**בתשובה** עה"ג סי' צ"ג באשה שנשאת לכהן והנה הרתה לזנונים וילדה ולד לה' חדשים ואמרה שנבעלה מח"כ ופסולה לכהן העלה דאמרינן שעיני' נתנה באחר ולא מהימנא שמח"כ נבעלה רק מאחר נבעלה אם איכא תרי רובא כשרים ואי ליכא רוב אסורה דלא גרע מלא אמרה כלל דפסולה לכהן ואפילו נשאת תצא בליכא רוב. ואי איכא חד רובא כשרים יש לעיין קצת בדין זה ואם הבעל מאמינה אף בתרי רובא אסורה עכ"ד. והצ"צ בתשו' פ"ב כ' לאסור האשה אף אם אין הבעל מאמינה מטעם אחר וז"ל אלא לפענ"ד דהוי במקום איסור כהונה דחמיר טפי יש להחמיר ולומר דודאי קושטא קאמרה כיון דהוכחא טובא איכא ולא תלינן בנתנה עיני' באחר דאיסור כהונה שאני כדאמרינן ביבמות דפ"ח ואע"ג דההיא מעשה דמייתי בתשו' מיימוני מיירי נמי באשת כהן ואיכא הוכחא טובא ואפ"ה מסיק התם דאמרינן עיני' נתנה באחר ול"ח לאיסור כהונה הא כבר העלה מהרא"י בפסקיו סי' רכ"ב דלא אמרינן איסור כהונה שאני אלא היכי דלא הוי איסורא אלא משום איסור כהונה דלגבי ישראל הוי שריא ולגבי כהן הוא דאסור התם הוא דאמרינן איסור כהונה שאני וחמיר טפי ואזלינן בס' לחומרא אבל מידי דשייך בישראל כמו בכהן כגון שאמרה שזינתה תחת בעלה אין חילוק בין כהן לישראל ולעולם תלינן בעיני' נתנה באחר כיון דאין האיסור תולה באיסור כהונה ע"ש שהאריך ובאמת המעיין בפסקי מהרא"י סי' רכ"ב כ' שני תירוצים התם האחד דלא אמרינן איסור כהונה שאני רק בתרי ותרי ונשאת לא' מעדי' והביא ראי' מבולשת דלא משני איסור כהונה שאני ועוד סברא לחלק בין איסור כהונה לבד שלא מיתסרא לישראל לאיסור כהונה שאסורה גם לישראל עכ"ד:

**והנה** באמת דברי התה"ד בתי' הראשון לכאורה ראי' חזקה מבולשת בכתובות פ"ב דף כ"ז דאמאי פריך מניסוך להא דעיר שכבשוה כרכום דהא י"ל איסור כהונה שאני לכן כל הכהנות, אסורות אלא ע"כ דלא אמרינן בכל מקום איסור כהונה שאני. וא"כ מדוע החמיר הצ"צ אחרי דדברי תי' מהרא"י הראשון לכאורה נכון מראי' מהא דבולשת דדוקא ביבמות דפ"ח אמרינן דאיסור כהונה שאני לפי דאיכא תרי ותרי. ומה שהוסיף התה"ד בתי' השני היינו דשניהם אמת דתי' ראשון מוכרח מהא דבולשת אמנם גם התירוץ השני מוכרח דאל"כ עדיין קשה דלמה בשני אומרים מת אם נשאת לא תצא סתמא תנן ומשמע אף בכהן דלא מפליג אם השני כהן ואמאי הא אם לא מת הראשון מיד בביאה ראשונה של השני נעשית זונה ואסורה על הבעל השני גם מצד איסור כהונה וא"כ אמאי תנן

סתמא לא תצא אלא ע"כ כיון דאסורה עליו מלבד איסור כהונה מצד אשת איש לבעל השני א"כ שפיר לא אמרינן איסור כהונה שאני:

**עוד** נ"ל דע"כ תי' השני של תה"ד אינו מוסכם דהא שם באומרם בעלה קיים הי' ומת אח"כ כיון דמיירי בנשאת לא' מעדי' ואומרת ברי לי הא בלאו איסור כהונה קאי באיסור סוטה לבועל כיון דהיא אמרה ברי לי ועי"ז תהי' מותרת לו א"כ אין לך מזידה גדולה מזה דאסורה לבועל אף אי הי' ישראל. והא שכ' התה"ד דלא מיתסרא רק לכהן לבד היינו דקאי בשיטת רש"י דלשיטתו אזיל דסובר בכתובות דף כ"ב באומרת ברי לי היינו שאין לבו נוקפו דאילו קיים הי' בא א"כ שפיר מדאורייתא שריא לישראל כיון דאינה מזידה ואף שטעתה בדמיונה מ"מ אנוסה היא ודמי לע"א שאמר מת בעלה דמדאורייתא שריא רק מדרבנן קנסוה אבל הר"ן בכתובות דחה דברי רש"י דבכה"ג שאינה יודעת בבירור באשם תלוי קאי ואף דלבה אינה נוקפה לא סמכינן להתיר בשביל זה ספיקא. א"כ גם התם איירי באומרת ברי לי בבירור א"כ מזידה היא ואף בלא איסור כהונה אסורה מטעם סוטה לבועל הרי דאמרינן איסור כהונה שאני אף בכה"ג דאיכא איסורא אחרינא לישראל. תו קשיא אף לפי' רש"י דברי לי היינו שאינו בבירור מ"מ נ"ל לפמ"ש הב"ש בסי' י"א סק"ג דבועל שאנס אשה מ"מ אסורה לו כיון דלגבי דידי' רצון הוא אסורה לבועל אף דהיא אנוסה והביא מירושלמי ולפ"ז היאך אמרו איסור כהונה שאני הא ג"כ אסורה על העד דודאי ברצון זינה כיון שהי' הוא המעיד עלי'. והנה ע"ז יש לדחוק די"ל דהת"ה סובר דהך שנויא איסור כהונה שאני סובר כל"ק דכתובות ד"ט בבת שבע דאונס הוי וא"כ אונס מותר לבועל רק אנן קיי"ל כל"ב דגט כריתות כותב א"כ אף אונס אסורה לבועל ע"ש בב"ש הנ"ל:

**והנה** ראיית הצ"צ הוא ממה שפי' רש"י שקיים הי' באותו שעה ועכשיו מת דליכא איסור לישראל. והנה לכאורה זאת אינו ראי' כל כך די"ל לפי דשם יליף מקרא דוקדשתו משמע דמיירי באיסור כהונה ולא באיסור א"א. אמנם יקשה קושייתינו דא"כ בתרי ותרי דקיי"ל דנשאת לא תצא אמאי לא מחלקינן בין כהן לישראל. ומה שנ"ל דודאי היכי שהיא אשת איש ונשאת לא' מעדי' אף שהוא כהן לא שייך להחמיר משום איסור כהן דהא באמת איסור כהונה דזונה לא חייל אאיסור אשת איש דזה חל קודם שנבעלה להשני ואילו מטעם זונה לא מיתסרא רק אחר בעילת השני א"כ לא חייל כלל דא"א חע"א וגם כולל ליכא לפי שנאסרה אכל כהנים דעתה אשת איש היא וליכא כולל דבל"ז אסורה לכ"ע מצד א"א וכהא דא"א ונעשה חמותו דל"ח כולל אף שכולל לאחר מיתת הבעל דעתה ליכא כולל לכן לא תצא משא"כ אם אומרים שקיים הי' באותו שעה א"כ תו ליכא איסור

מצד א"א ושפיר אסורה מטעם זונה לכהן. ואף דאיכא איסור גם מצד שנאסרה לבועל מ"מ הנך איסורי חיילי בבת אחת דבשעה שנבעלה נאסרה לבועל מצד איסור כהונה ואיסור סוטה. ולכן שפיר אמרינן בהא איסור כהונה שאני וא"כ אין ראי' כלל מרש"י שמפרש שקיים הי' ואח"כ מת כסברת התה"ד רק דאילו עדיין קיים ל"ש איסור כהונה שאני דהא לא חל כלל איסור כהונה אאיסור א"א דליכא כולל כלל וזה ברור. ומעתה אחר דלא הובא בא"ע סי' י"ד סמ"ב בתרי ותרי באומרת ברי לי דעת רש"י דאין לבי נוקפי רק הובא בש"ע סתם משמע דבעינן שיהי' ברי לו בבירור גמור ואין לבו נוקפו לא מועיל למשוי כברי א"כ ע"כ מוכח דליתא לסברת התה"ד דאף בהא דיבמות מיירי שאמרה ברי לי בבירור גמור דאז מזידה היא ואסורה לבועל משום סוטה ומוכח דאין לחלק כלל באיסור כהונה גרידא לאיסור כהינה בהדי איסור אחר. וא"כ חששת הצ"צ ליתא כלל להחמיר:

**תו** נראה לנו להקשות בהך סוגיא דמאי פריך מברייתא דוקדשתו דדפנו דמאי לאו כשניסת לא' מעדי' דהא התוס' הקשו דהא בחטאת קאי. ותי' דדייקא ומנסבא מרעא לחזקה דידה. ואף בב' אומרים נתגרשה דייקא פן יוזמו עדי'. ובתוס' ב"ב דל"ב כ' דאף למ"ד נשאת שלא ברשות מותרת לחזור מ"מ כאן דאיכא תרי ותרי אסורה לחזור. והשתא קשה לשיטת רש"י דבאומרת ברי היינו אין לבי נוקפי א"כ נהי דאנן שרינן להנשא לא' מעדי' משום דליכא רק אשם תלוי ומהני ברי דידה לפי דחזקה דייקא דאם יתודע תצא מזה ומזה משום קנסא דהי' לה לדייק אבל מן התורה פשיטא דאם יבאו עדים ויזימו או יבא בעלה לפנינו חי ודאי דשריא דהא לא הזידה במה שאין לבה נוקפה וא"כ לא דייקא כלל דמותרת לשוב לבעלה הראשון וא"כ כיון דלא דייקא א"כ מדאורייתא הוי קאי בחטאת ולא מהני אמירת ברי דידה. וא"כ קשה דמאי פריך מקרא דוקדשתו הא מדאורייתא דל"ש סברת דייקא כיון דאם נתירנה לא תאסר על הבעל הראשון אם יברר הדבר.. וא"כ שפיר לא מהני ברי דידה ודעד משא"כ רב דאמר דמהני ברי לי הוא לבתר דתקנו חז"ל דקנסו לאשה על דלא דייקא שתאסר על הבעל לכן שפיר סותר החזקה דדייקא לחזקת א"א והוי באשם תלוי לכן מהני ברי וזה קושיא גדולה. ועכצ"ל דמודה רש"י שפיר דנהי דבע"א שאמר מת בעלה דאם בא בעלה מותרת מה"ת לחזור רק מדרבנן אסורה מ"מ בתרי ותרי אף שאמרה אין לבה נוקפה מ"מ מדאורייתא אסורה דהי' לה לדייק. וכמ"ש התוס' בב"ב לחלק בין נשאת ברשות לב' אומרים מת וב' אומרים לא מת וא"כ מוכרחין אנו לומר דבכה"ג אף רש"י מודה דאם יבא בעלה מה"ת אסורה לחזור לאישה הראשון. וא"כ ממילא דברי התה"ד תמוהים דאיך אמר דאינה רק איסור כהונה

לבד הא גם לישראל אסורה משום סוטה מן התורה אי קיים הי'. הן אמת דהרשב"א בקדושין דס"ו ל"ל סברת התוס' דמשום דייקא הוא דסמכינן אברי רק אף בתרי ותרי אי מוקמינן אחזקה דא"א מ"מ לגבי עצמן נאמנין דאדם נאמן ע"ע נגד חזקה ועיין פנ"י בכתובות פ"ב ולדידי' ניחא דשפיר י"ל דאף דלא מיתסרא מדאורייתא כשאמרה ברי שאין לבה נוקפה כיון שאנוסה היא מ"מ אף דל"ש דייקא שפיר פריך אמאי תצא והי' אפשר לישב קושייתינו אתה"ד אבל כ"ז אינו מעלה ארוכה דודאי הא דרש"י סובר דמהני ברי מה שאין לבי נוקפי דוקא היכי דליכא חטאת דדייקא מרעא ורק באשם תלוי ותליא בלבו נוקפו מהני כשאין לבה נוקפה להתיר משא"כ היכי דליכא דייקא ודאי אף דהרשב"א סובר דמהני מיהת לא מהני כ"א ברי גמור דאדם נאמן ע"ע אבל דליהני מה שאין לבה נוקפה להתיר נגד חזקה דא"א זה אי אפשר לומר ומה שהרשב"א תי' בקדושין היינו משום שחולק ארש"י ומפרש ברי היינו שיודעת שמת כשיטת הר"ן. א"כ מיהת דברי רש"י א"א לישב דממ"נ אי ברי לי גמור א"כ ודאי אסורה דברצון זינתה ואי בשאין לבה נוקפה א"כ מדאורייתא אמאי מותרת הא ל"ש דייקא מדאורייתא ועכצ"ל כמ"ש דלשיטת רש"י בתרי ותרי אף מדאורייתא אם יוזם כת אחד אז תצא מזה ומזה דהואיל ומכחישים זא"ז א"כ מדאורייתא אסורה מיהת תמוהים דברי התה"ד דהאיכא איסור סוטה. מיהא נראה לפי דברי הט"ז ביו"ד סי' שצ"ז דהיכי שידעינן שמת ולא ידעינן אימתי דלא מוקמינן אחזקת חי דעכשיו מת ולכן מיקל באבל שמא מת קודם ל'. ולפ"ז ניחא כיון דאומרים דקיים הי' ועכשיו מת א"כ תו ליכא חזקת חי כלל לכן שפיר מהני ברי ול"ק ק' התוס' דבחטאת קאי ממילא ניחא דברי התה"ד. אמנם לשיטת הש"ך בנקה"כ דאף בכה"ג מוקמינן אחזקת חי דעכשיו מת הדרא קושייתינו:

**הן** איכא לאקשויי דבגמ' משמע דמיירי הך ברייתא דדפנו אף בנשאת ואח"כ באו עדים מדמוקי בתר הכי בבאו עדים ואח"כ נשאת. וכרנב"י משמע לפי הס"ד אף בנשאת ואח"כ באו עדים א"כ פשיטא דלא דייקא דאי מת בשעת נשואין הא נשאת ברשות עפ"י ב' עדים ואי כשבאו עדים האחרונים למה תדייק הא בעלה הראשון כבר מת ול"ש חומר שתצא מבעל ראשון ואי לגבי בעל שני בל"ז אסורה משום כהן וא"כ למה תדייק וא"כ מאי פריך כל דאמאי תצא. ואפילו למ"ש דבאמרה ברי לה תצא א"כ דיקא מיד בעת נשואין מ"מ קשה מנין להגמ' דאמרה בעת נשואין ברי דלמא אמרה עתה בעת שבאו שני עדים אחר נשואין דא"כ ל"ש דייקא דאימת דייקא אז לא דייקא דנשאת ברשות מותרת לחזור ובידה שתאמר שאינה יודעת ותהי' מותרת לשוב לבעלה וכשבאו עדים אחרונים אז ל"ש דייקא דכבר מת בעלה ולשני ל"ש דייקא דבל"ז אסור לקיימה משום

איסור כהונה והוא קושיא גדולה. וע"ד הפלפול הי' אפשר לומר דהנה בל"ז קשה לשיטת הרמב"ם דספיקא מה"ת לקולא וכ' הכ"מ דדוקא בח"כ דחייב אשם תלוי הוא מדאוריית' לחומרא אבל בחייבי לאוין ספיקא לקולא דלמד מממזר ספק יבא. וא"כ אמאי דפנו כאן הא ספיקא דאורייתא מה"ת לקולא. אמנם נ"ל דהנה בכת א' אומרת מת ביום א' וכת אחת מכחישתו רק א' אומר מת ביום שני וא' אומר לא מת ביום ראשון נראה דודאי לענין מיתה ביום א' ודאי הוי תרי ותרי ולענין מה שא' אומר ביום ב' מת הוי רק חד ולא מהני עדותו מן התירה דחד לא מהימן לומר מת בעלה רק מדרבנן מהימן א"כ מה"ת חד לא מהימן אמיתת יום ב' ואמיתת יום א' תרווייהו מכחישים. והנה הקשו בתוס' בכל תרי ותרי מכחישים ניהימני במגו דפסלי לקמאי ותי' דלא אמרינן מגו בשנים רק מגו דאי בעי שתק אמרינן. והשתא בהך עובדא דאמרי סהדי דבעלה קיים הי' באותו שעה והשתא מת ליהמני לאסרה לבעל השני במגו דאי בעי שתקי שעכשיו מת רק אמרו שלא מת אז או שתקי מאמירתם שעכשיו מת ואף אם אחד שותק תו לא משתריא האשה כלל לבעלה ע"י ע"א שאומר מת ביום ב' דחד לא מהימן מן התורה להתירה וא"כ באשם תלוי קיימא א"כ ממילא מהימנא במגו והוי כודאי איסור ולכן אף דכהונה איסור לאו מדאורייתא אסור דליכא ספיקא רק הוי כודאי מכח מגו דאי בעי שתקו. והשתא ניחא קושייתינו דשפיר הוכיחו בגמ' דאי ס"ד דאי אמרו דקיים הוא גם עכשיו בנשאת לא' מעידי' ואמרה ברי לי לא תצא דשפיר דייקא דיראה שתצא מבעל ראשון דאם לא נדע שמת אז שייך דייקא גם אחר נשואין דעד עתה היתה נשאת ברשות ועכשיו בשתדור אחר ביאת עדים תהי' כמזידה ע"י ברי דידה וא"כ סותר לחזקת א"א ומותרת לדור תחת בעל השני. א"כ הדרא קושיא לדוכתי' אמאי תצא בכהונה הא הוי ספיקא מה"ת לקולא ומגו לא שייך לומר דאי שתקו מזה שמת עתה ג"כ לא תצא כיון דנשאת לא' מעדי'. ומשני בגמ' דאיסור כהונה שאני דהחמירו חז"ל בספיקא אף דבכ"מ ספיקא דאורייתא לקולא כמו בס' ממזר בכהונה החמירו. ודו"ק:

**אמנם** באמת פסקו כל הפוסקים דמדאורייתא ספיקא לחומרא. לכן נראה דמשמע להגמ' סתמא דדפנו אף דאמרה ברי לי קודם הנשואין ואי דתצא מבעל ראשון דמזידה היא כשאמרה ברי ואיכא דייקא מ"מ דפנו לכן פריך הגמ' וא"כ ממילא מוכח דאף דאסורה לישראל ג"כ מ"מ שפיר אמרינן איסור כהונה שאני. וא"כ דברי הת"ה צ"ע. איברא קשיא דא"כ התינח לשנויא דאיסור כהונה שאני אבל לאידך שנויא אמאי נקט קרא דדפנו הא בל"ז אסורה מטעם שאסורה לבועל א"כ למה נקט קרא דדפנו באיסור כהונה לינקוט בשאר דוכתא. בשלמא לשנויא דאיסור כהונה שאני א"כ בישראל שריא אבל לאידך

שנויא דגמ' בכל אשה נמי כן הוא. וא"כ מזה ראי' להתה"ד דכה"ג מיירי בגמ' שאינה אסורה מצד איסור אחר וקמ"ל דדפנו ומקדשו בע"כ משום איסור כהונה אבל אי מיירי שאסורה ג"כ משום איסור סוטה לבועל למה אשמעינן קרא בוקדשתו דמיירי בכהן כיון דאף בישראל דפנו שתצא משום איסור סוטה ולמה נקטו קרא דכהן. וביותר קשה למה דמוקי שבאו עדים ואח"כ נשאת כרמב"י הא בזה באומרת ברי לי ודאי דאסורה לבועל דמזידה גמורה לשיטת הר"ן דברי ממש בעינן. וצ"ע כעת. וליישב דברי התה"ד נראה דקוטב דבריז הוא דשם איסור כהונה ודאי איסור נבדל הוא מה שאין בישראל דנהי דלגבי בעל שני תרווייהו איכא איסור כהונה ואיסור סוטה מיהת לגבי שאר כהנים אם ימות בעל השני אז לגבי כהנים תאסר האשה מצד כהונה דהוי תרי ותרי ותאסר אף שאומר ברי לי לגבי שאר כהנים דמטעם סוטה לא מתסר להו וא"כ לכהנים אחרים איכא איסור כהונה לבד וה"ה שנחמיר בזה שהוא הבועל דאיכא גבי' גם איסור סוטה מ"מ לא גרע משאר כהנים שאסורה אף שיאמרו ברי לי ובשביל שנוסף עלי' איסור סוטה לא גרע. משא"כ באיסור שאמרה טמאה אני ברצון ליכא למימר איסור כהונה שאני דשם ממ"נ לגבי זה הבעל איכא איסור מלבד איסור כהונה ואין להחמיר עלי' והוא דנאמר הואיל ולגבי שאר כהנים אם ימות דנחמיר עליהם משום איסור כהונה א"כ ה"ה לבעל הזה דליתא דודאי לגבי שאר כהנים לאו משום חומר מתסרא דהא אם מת הבעל אסורה לכהונה כמ"ש הרמב"ם פי"ח מה' א"ב דלגבי אחרינא ל"ש להקל שעיני' נתנה באחר וא"כ מן הדין אף אם נאמר שעיני' נתנה באחר לשאר כהנים אסורה לקיימה וא"כ רק אנו חוקרין לגבי הבעל לבד אי בכה"ג דאיכא רגלים לדבר נחמיר משום איסור כהונה ובבעל לאו משום איסור כהונה לחוד מיתסר רק משום איסור שאסורה גם בישראל דלגבי ישראל נמי אסורה כשזינתה ברצון וא"כ כשם שלגבי ישראל אנו מחזירין דאמרינן שעיני' נתנה באחר ה"נ לגבי כהונה. ולגבי כהנים אחרים אף אם נאמר דעיני' נתנה באחר בלי רגלים לדבר אסורה דנהי דלא מהני הודאתה לגבי בעל לגבי אחרים אסורה וא"כ אין שייך בכהן להחמיר יותר כנ"ל לפרש דבריו. ודברי הצ"צ ג"כ נכונים. אמנם לפ"ז בתרי ותרי ונשאת לא' מעדי' שהוא כהן נמי י"ל דתצא לפי דהוי איסור כהונה גם לשאר כהנים אחרים אם ימות בעל הראשון והשני וצ"ע:

**אמנם** מסתברא כתי' הראשון דלא החמירו רק בתרי ותרי משום לזות שפתים כמ"ש בתי' קמא אבל בהודית אף דאיכא רגלים לדבר לא. דראייתו מהא דבולשת לכאורה ראי' נכונה דאין סברא לחלק בשאר מילי בין איסור כהונה. ואפשר ליישב דבולשת כיון דאיסור שבוי' אינה אלא מדרבנן א"כ ל"ש איסור כהונה שאני משא"כ בהא דטמאה

אני דמדאורייתא אסורה י"ל דאיסור כהונה שאני. אבל תמוהין לי דברי הצ"צ שהתחיל לומר ואע"פ שנראה מענינה בהיפך שלא הודית אלא לאחר הבטחה שהבטיחה בעלה שלא יבגוד בה מ"מ אפשר שמערמה עשתה כן שלא הודית מיד כדי שיהיו מאמינים לדברי' ותאסר על בעלה והכל הוא משום שעיני' נתנה באחר וכה"ג נמצא בתשו' מיימוני מתחלת מעשה באדם אחד כהן שראה אשתו הולכת נגד בחור א' במקום יחוד כו' ושמע מאחורי הכותל שהם ביחד ומחמת קול נשימתן הבין שקלקלו וכו' והתיר מהר"ח וכ' בסוף דאני המעתיק נראה לי להביא ראי' מדברי מ"ו שי' מההיא עובדא דמייתי בשלהי נדרים וקאמר דלמא עיני' נתנה באחר ה"נ דלמא נתנה עיני' והשמיעה קול תשמיש כדי שיוציאנה דאם לא נאמר כן אלא נאסר אותה עליו א"כ מה הועילו חכמים בתקנתן כל אשה הנותנת עיני' באחר תוכל למצוא דרך לפטור מבעלה וא"כ אית לן למיליף מהתם מק"ו ע"ש שהאריך. ולכך אילו בכה"ג שלא במקום איסור כהונה לא הוי מצינן לאסרה על בעלה דהא כ' בפסקים וכתבם סי' רפ"ג דהיכא דאיכא רגלים לדבר לא תלינן שנתנה עיני' היינו דוקא דאיכא רגלים לדבר שזינתה כו' אבל היכא דליכא רגלים לדבר על הזנות רק דקושטא קאמרה אכתי חיישינן דלמא עיני' נתנה באחר לכך בנ"ד אילו לא הי' בעלה כהן לא היינו אוסרין אותה ואע"ג דההיא מעשה דמייתי בתשו' מיימוני בכהן איירי ואפ"ה מסיק המעתיק דאמרינן דעיני' נתנה באחר הא כבר העלה מהרא"י בפסקיו דל"א איסור כהונה שאני רק באיסור כהונה גרידא לכך בעובדא דתשו' מיימוני אע"ג דבעלה כהן כיון דאיסורא לאו בכהן תליא לכך שפיר קאמר דלמא עיני' נתנה באחר אבל בנ"ד דאיסורא תליא בכהן דלישראל שריא כשזינתה עם בעל אחותה א"כ מחמירין באיסור כהונה עכ"ד. ודבריו מרפסין איגרא דנהי דתשו' מיימוני מיירי שזינתה ברצון ששמע יחד מנשימין והי' ברצון דאז נאסרה לישראל שפיר חילק אבל כיון דמעתיק הביא ראי' לדבריו דלא אזלינן בתר אומדנא רק חיישינן דמערמת מהא דשלהי נדרים וכוונתו להך דאמרו בנדרים דצ"א ההיא איתתא דכל יומא דתשמיש משיא ידי' לגברא יומא חד אתיא לי' מיא לממשא א"ל הדא מלתא לא הוית האידנא אמרה לי' א"כ חד מן נכרים אהלויי דהוו הכא אי אנת לא דלמא מנהון אר"נ דלמא עיני' נתנה באחר וכן ההיא איתתא דלא הוי בדיחא דעתה בהדי גברא א"ל צערתן בדרך ארץ כו' והנה כ' הר"ן באשת כהן איירי דאי באשת ישראל כיון דסברה דבעלה אונס הוי ושריא. וא"כ כיון דהמעתיק מדמה להההיא עובדא בתשו' מיימוני משמע שגם הך דנדרים איכא רגלים דלא משקרא מ"מ מקילינן דמערמא ועיני' נתנה באחר והא באשת כהן ודאי מטעם זונה לבד אסורה א"כ הוי איסור כהונה ומ"מ אמרינן דמערמא. ומה יתרץ בזה הצ"צ דמ"ש שאומרת שזנתה

מח"כ או אשת איש שזנתה באונס. ונהי דממתניתין דטמאה אני לך דמיירא באשת כהן מדתנן במשנה ראשונה דנוטלת כתובה ל"ק דהצ"צ לא החמיר רק באיכא רגלים לדבר דלא משקרא אבל במתניתין ליכא רגלים לדבר אבל כיון שהיקל באשת ישראל מכח דברי תשו' מיימוני ויליף לה בק"ו מעובדא דתשו' מיימוני ותשו' מיימוני הוציא דינו מעובדא דשלהי נדרים ושם מיירי באונס באשת כהן א"כ חזינן דלא אמרינן כלל איסור כהונה שאני אף ברגלים לדבר שאינה מערמת. וזה תימה רבה אדברי צ"צ. הן אמת שגם על הר"ן במתניתין שרצה לתרץ באיסור שלה להיכן הלך ותי' דאפקעינהו רבנן לקדושין וכתב דא"כ רק מותרת באומרת טמאה אני לכשר אבל לנתין או לממזר אסורה דאף אי אפקעינהו מ"מ אסורה וא"כ קשיא הא דאהלויי דשם עכו"ם הי' א"כ אף אי אפקעינהו עכו"ם הבא על ב"י פסלה לכהונה אבל כבר דחה הר"ן שיטה זו וכתב שאינו במשמע:

**תו** נראה דהנה הר"ן כתב בטמאה אני דמן הדין אין האשה נאמנת להפקיע עצמה מבעלה שהיא משועבדת לו אלא משום דהא מלתא דטמאה אני לך כסיפא לה תקנו רבנן במשנה ראשונה דמהימנא דאי לאו דקושטא קאמרה לא הות מזלזלה עצמה למימר הכי וכיון דחזי רבנן בתראי דאיכא למיחש שעיני' נתנה באחר אוקמוה אדינא עכ"ד וטעם הר"ן הוא כשם שהודאת בע"ד כמאה עדים א"נ לחוב לאחרים ה"נ כשמשועבדת א"נ בהודאתה לחוב לבעל ורק משנה ראשונה האמינה דאל"כ לא היתה מזלזלה נפשה. א"כ ק"ו איכא מה אם כשלא נודע לנו כלל שזינתה דאז מזלזלה נפשה במעשה הזנות באונס או ברצון ומ"מ אמרינן דעיני' נתנה באחר מכ"ש כשילדה ולד לסוף ה' ואנו רואין שהוא בן קיימא דודאי זינתה והיא מזולזלת וקאי דידעינן אנו שזנתה א"כ למה נחוש להאמינה שמבעל אחותה נתעברה ואף דמזלזלה נפשה שהוא מח"כ הא כי אמרה זנתה ברצון מזלזלה עצמה יותר באיסור אשת איש ומ"מ חיישינן שעיני' נתנה באחר והכי קיי"ל וכ"פ הרמב"ם וש"ע להדיא אף דהתם אינה מזולזלת כלל מכ"ש כאן שכבר נודע שהרתה לזנונים א"כ במה שאמרה שמח"כ ודאי לא מהימנא:

**עוד** נראה לי דאף למשנה ראשונה דמהימנא דוקא שאמרה סתמא טמאה אני דידעינן דאיכא הרבה זונים בעולם ושמא נטמאה ואף שמן הדין א"נ להפקיע מבעלה מ"מ הא ראינו שמזלזלה עצמה ואיתרע חזקתה א"כ אף שמשורת הדין א"נ מ"מ חיישינן דקושטא קאמרה אבל כשאמרה שזנתה עם אדם פלוני א"כ פשיטא נהי דמאמינין אותה שזינתה מדמזלזלה נפשה אבל עבור סברא זאת היאך נוכל להאמינה שזינתה עם פלוני אדרבה יש להלה חזקת כשרות שלא זינה עמה. וא"כ י"ל שבכה"ג אף שאמרה לא תקנו כלל משנה ראשונה וא"כ כשאמרה שמבעל אחותה נתעברה כיון שא"נ לגבי בעל אחותה

ואדרבה אמרינן טובי' חטא וזיגוד מנגיד א"כ י"ל דאף למשנה ראשונה לא האמינוה שמבעל אחותה הוא וממילא אין כאן איסור אף לכהן. ונהי די"ל דפלגינן דבורא א"כ י"ל שזנתה עם אחד מחייבי כריתות ולא מבעל אחותה וא"כ מ"מ פסולה לכהונה מ"מ יש לחלק דלא אמרינן פ"ד רק היכי שהוא עד גמור כיון שמן הדין נאמן הוא לגבי אחר ונהי דא"נ לגבי עצמו לכן פלגינן דבורא אבל כאן שמן הדין א"נ להפקיע מבעלה רק מסברא מהימנינן לדברי' וא"כ כיון שע"כ לגבי האיש שאמרה לא מהימנא תו אנן מחזקינן אותה למשקרת וא"נ כלל וצ"ע:

## סימן י

**פנוי'** שהרתה לזנונים והיא אומרת שזינתה פ"א עם פסול לה ואח"כ פירסה נדה ואח"כ זינתה עם כשר אם הולד כשר לכהונה. וליכא תרי רובי:

**תשובה** הנה היכא דליכא תרי רובי בעי בדיקה שבודקין את אמו ואומרת לכשר נבעלתי הא לא"ה הולד פסול לכהונה כיון דא"י ממי נתעברה הוי פסול לכהונה:

**אמנם** ראיתי לתשו' עה"ג סי' כ"א וז"ל ממשנה שלימה שנינו המפלת ליום מ' אינה חוששת לולד ומשמעות הפוסקים הוא אפילו ניכר צורת הולד אם זכר או נקבה מ"מ אינה טמאה לידה א"כ פשיטא בנ"ד שאין לה צורת ולד אינה טמאה לידה כו' ונסתפק מר אי זה מה שראתה נדה קודם שירדה לטהר את עצמה הוא בירור גמור שלא נתעברה קודם לכן דאילו נתעברה קודם לכן שוב לא תראה ובודאי אינו בן מ' יום או דלמא אף שמעוברת דמי' מסולקין ואין שכיח שתחזור ותראה אחרי שקבלה הריון מ"מ אין זה בירור שיש לסמוך עלי' להתיר איסור כרת. והביא ראי' המחבר מרש"י שפי' ליום מ' לטבילתה ומלשון הרמב"ם דמוכח דמונין לטבילה. וחזר והקשה לעצמו מהא דנדה ד"ל ע"ב דהביאו חכמים מעשה בקלאפטרא מלכתא שבדקה שפחות ודחי בגמ' דאימר דקדים ואעברה ורבנן סמא דנפצא אשקוה ואידך דאיכא גופא דלא מקבל סמא ואמאי לא משני שפירסה נדה קודם לכן א"כ מוכח דאין זה ראי'. אבל בתר עיון אין ראי' דכיון דאם הי' שמסרה אותן לתשמיש אחר שראו נדה א"כ היאך ר"י ורבנן יחלקו במציאות שלא כך הי' המעשה לכן ע"כ מוקי באשקוה סמא ור"י סובר שלא קיבל גופם הסם עכ"ד. א"כ כיון דבאיסור כרת סמכינן דאי איתא דמקודם לכן נתעברה לא ראתה נדה א"כ ה"נ בנ"ד י"ל דאי איתא דמפסול נתעברה לא פירסה נדה וע"כ שמכשר נתעברה:

**אבל** באמת תמוהין לי דברי העה"ג דבהדיא איתא בנדה ד"ח ע"ב דאימת אמרי במעוברת די' שעתה משהוכר עוברה ובעי בגמ' ד"ט ראתה ואח"כ הוכר עוברה מהו כיון דבעידנא

דחזאי לא הוכר עוברה מטמיא או דלמא כיון דסמוך לה חזאי לא מטמיא א"ל מידי הוא טעמא אלא משום דראשה ואברי' רבדין עלי' בעידנא דחזאי אין ראשה כבד עלי' ואין אברי' כבדין לה. וא"כ כיון דטעמא דמעוברת דמי' מסולקין אינו רק משום שראשה ואברי' כבדין וקידם לכן אף סמוך להכרת עוברה אינה בחזקת דמי' מסולקין כלל א"כ היאך העלה דודאי כשקבלה הריון לא ראתה הא אדרבה אינה בחזקת דמי' מסולקין כלל. ויותר תמהני דהיאך רצה לומר בתשו' עה"ג דאי אפשר לומר דאחר שראתה נדה מסרה המלכה אותה לתשמיש דא"כ היאך יאמר ר' ישמעאל וע"כ צ"ל דר"י יאמר לא כך הי' המעשה וא"כ יחלקו במציאות וזה מרפסא איגרא הא אף אחר שראתה נדה מה יהי' פירכא לר' ישמעאל אטו לא משכחת שתהי' מעוברת מקודם לכן ומ"מ ראתה נדה בנתים כיון דאין דמי' מסולקין קודם שהוכר עוברה. ותו קשיא דא"כ לא לישתמיט לא' מן הפוסקים ובגמ' בהא דס' בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון לומר דאם פירסה נדה בנתים ודאי בן ז' לאחרון ומותר ליבם את יבמתו.

**והנה** ראיתו מרש"י שכ' לטבילתה אינו ראי' דמה שלא כתב רש"י מתשמישה כגון שלא שמשה קודם זמן רב דרש"י אשמעינן כיון דבנדה דל"א פליגי בה אי אשה מתעברת סמוך לטבילתה או סמוך לוסתה א"כ למ"ד סמוך לוסתה שורת הדין דא"ר למנות מטבילתה רק מסמוך לוסתה וראוי לומר דאינו בן מ' יום לכן קמ"ל רש"י דמחמירין מקודם לכן מעת שטבלה לבעלה דשמא מאז נתעברה אבל אי שמשה מקודם אף שפירסה נדה בנתים מנלן להקל וא"כ לעולם י"ל דרש"י מיירי שלא שמשה קודם לכן רק דמונין לחומרא לטבילתה שמקרי יום מ"א אף דמן שעת ווסתה אינו מ"א יום.

**ותו** נ"ל דהא לר' יוחנן דאמר אין אשה מתעברת אלא סמוך לטבילתה ויליף מקרא דבחטא יחמתני אמי דהוא לישנא דדכויי א"כ היאך משכחת ס' בן ט' לראשון ובן ז' לאחרון הא כיון דע"כ בנתים לא פירסה נדה דלשיטת עה"ג הנ"ל אם ראתה נדה ודאי לא מראשון נתעברה דהוא סובר דבירור גמור הוא אף נגד איסור כרת. אלא ע"כ שלא ראתה כלל בנתים. וא"כ כיון דאין אשה מתעברת אלא סמוך לטבילתה אחר טהרתה מדם נדות וכיון שלא ראתה בנתים ולא טבלה א"כ נתעברה ודאי מראשון והא לר' יוחנן רוב גמור הוא דאין אשה מתעברת רק סמוך לטבילתה וא"כ למה מספקינן כלל. ואין לומר דדוקא מבועל הזה שרגילה בביאתו לא מתעברת רק סמוך לטבילתה אבל מאחר לא דהא בסוטה דף כ"ז אמרינן דלר"י אין אשה מתעברת אלא סמוך לטבילתה ידע בה ומנטר פי' סמוך לטבילתה מאחרים שלא תתעבר ומה מהני הא מאחר תוכל להתעבר אף אחר כך זמן רב אלא ע"כ דדוקא סמוך לטבילתה מתעברת כדדייק מקרא דהוא סמוך

לדם נדות א"כ דין בן ט' לראשון ובן ז' לאחרון לא משכחת לה.. אלא ע"כ אף שפירסה נדה מ"מ מספקינן שמא בן ט' לראשון הוא. ואין לומר דהך סברא דאין אשה מתעברת אלא סמוך לטבילתה לאו רוב גמור הוא לסמוך שהוא בן ט' לראשון דזה אינו דהא התוס' הקשו בסוטה דכ"ז מהא דמר שמואל דבדק בשפורא שהי' בן מ' וקא מני משעתה דטבלה אמר האי בנדותה בעל וא"כ קשה למ"ד סמוך לוסתה ותי' דרוב עבורין קאמר מיהו מודי דזמנין דמתעברא בין ווסתה לטבילתה וכן למ"ד סמיך לטבילתה, עכ"ד א"כ מוכח דרוב הוא ואמאי לא נימא דבן ט' הוא מדמעברא סמוך לטבילתה וכה"ג פריך ביבמות דל"ז דנימא הלך אחר רוב נשים דלתשעה ילדן ומשני בגמ' דמיעוט לז' ילדן ויולדת לט' ניכר עוברה לשליש ימי' וזו הואיל ולא הוכר איתרע רובא. ואי איתא דאיכא גם רוב דאינה מתעברת אלא סמוך לטבילתה א"כ הוי כמו מיעוטא דמיעוטא דלשבעה הוא ונימא דבן ט' אלא ע"כ אף שפירסה נדה בנתים מ"מ ספיקא הוא:

**עוד** נ"ל להביא ראי' דאמאי דחק בגמ' לתרץ דהואיל ולא הוכר עוברה לישני שפירסה נדה בנתים דהואיל ורוב אין להן נדות א"כ ספק לראשון או לשני הוא דאיכא רוב דלט' ילדן ואיכא רוב דאינן רואות נדות. ואין לומר דבכה"ג שרואות נדות אף מיעוטא ליכא דתהי' מעוברת רק מיעוטא דמיעוטא דאדרבה הוכחנו מנדה ד"ט דאין דמי' מסולקין. אלא ע"כ דאף רוב ליכא שאינן רואות נדות משקבלה הריון. ומה שכ' רש"י לטבילתה דברינו נכונים מאוד דהכי הוי חומרא דלא סמכינן אדר' יצחק לחשוב משעת סמוך לוסתה ולא הוי עדיין מ' יום. וזה נכון:

**ומה** שהביא עוד בעה"ג ראי' מדברי הרמב"ם שכ' הפילה יום מ"א אחר התשמיש משמע אחר התשמיש הסמוך שלא ראתה אחרי' נדה עכ"ל דברי תימה הן דאדרבה ראי' להיפך דאי איתא דהרמב"ם סובר כוותי' הו"ל לומר אחר תשמיש בשעה שטבלה ולמה סתם דבריו אלא ע"כ כוונתו דכל תשמיש שאפשר לומר שממנו נתעברה חוששין שמא מתשמיש זה נתעברה ותשב לזכר ולנקבה ולנדה. ומה שרצה תו להביא ראי' מהא דנדה דף כ"ה דמר שמואל דבדק בשפורא ואמר האי בר מ"א ומני משעה שטבלה ואמר בנדותה בעל כפתי' ואודי ואמאי דלמא קודם לנדותה בעלה אלא ע"כ דאי איתא דקיבלה הריון לא ראתה דם ודחה בעצמו דשמואל דרב גוברי' ידע בהשפיר דמ"א ולא יותר. ובודאי דחייתו אמתית וע"כ הכי הוא דאל"כ אמאי כפתי' בשביל שראתה נדה נהי דרוב גמור הוי דלא תראה דם אחר שקבלה הריון אבל מיעוט איכא אמאי לא הצדיק אותו דממיעוט הוא. תדע דהא התוס' בל"ז הקשו בסוטה למ"ד אינה מתעברת אלא סמוך לוסתה מהא דשפורא דמר שמואל ותי' דמ"מ מיעוט איכא שמתעברת א"כ אמאי חשש

דבנדותה בעל כיון שמיעוט הוא שרואות דם בתר קבלת הריון הא בלא"ה האי איתתא ממיעוט היא דאינה אלא סמוך לוסתה הי' לו לומר דצדיק הוא ולא חטא וסמוך לוסתה בעל אלא עכצ"ל דשמואל הכיר דהוא בן מ"א ולא יותר ובהכרח דבנדותה בעל. והנה העה"ג לפי שיטתו שרצה לומר שכמעט מהנמנע שמשקבלה הריון תראה דם נדה לכן רצה שפיר להביא ראי' משמואל דלכן מפרש דהא דקלאפטרא מלכתא לא מיירי בראו נדות קודם שימושן דא"כ היאך יאמר ר' ישמעאל:

**אכן** אחר שכבר הוכחנו דזה א"א לומר כלל מהא דנדה ד"ט א"כ ודאי דאף רובא ליכא וא"כ מנלן להקל באיסור כרת. אחרי כתבי זאת מצאתי להשבות יעקב בתשו' ע"א שהשואל תמה אדברי עה"ג מהא דבעינן הכרת עובר ותשובתו לא ידעתי מה קול הרעש הגדול כי לענ"ד דברים פשוטים הם דודאי לענין לטמא למפרע או לענין קביעת ווסת לא מחזקינן למסולקת דמים כיון שרואות דם לפנינו וגם לא ידעינן שהיא מעוברת ודאי אם לא שהגיעה לשליש ימי' שהוכר עוברה שאז ידעינן בודאי שהיא מעוברת ומסולקת דמים. אבל ביולדת נהי דמחמירין מספק שמא ולד מעליא אבל אין לספק דלמא היתה מעוברת קודם טבילתה ובעילתה ואפ"ה ראתה כי תולין במצוי שמצוי שמיד שנתעברת היא בחזקת מסולקת דמים וזו שראתה לא מספקינן שמא נתעברה קודם לכן כיון דהיתר שכיח טפי עכ"ד:

**והנה** מ"ש הטעם משום דקודם שהוכר עוברה לא ידעינן שהיא מעוברת דבר תימה הוא דהא אף שאח"כ הוכר עוברה אמרינן דמ"מ כיון דלא הי' אז ראשה ואברי' כבדין לאו מסולקת דמים. ומה שחילק דשם אינה בחזקת מסולקת דמים עכ"ז אין הדבר הזה מועיל לתרץ דברי עה"ג שרצה לומר שהוא מהנמנע שיהי' הא דקלאפטרא מלכתא ראי' לדברי חכמים ור' ישמעאל מוכרח לומר שלא הי' כן המעשה ואמאי אדרבה נימא דר"י אומר נהי דאינו מצוי מ"מ משכחת דמעברה קודם לכן ואדרבה מה הביאו חכמים ראי' דנהי דמצוי יותר שהיא מעוברת מעתה מ"מ מאי בירור הוא דצורת נקבה שוה לזכר ע"כ איני רואה תירוץ לדברי עה"ג. מ"מ לענין הדין הסכים גם השבות יעקב דתולין במצוי יותר ולפמ"ש לעיל איכא ראי' להיפך לענין בן ט' לראשון דע"כ לדברי' מיירי בלא פירסה נדה וא"כ קשה לר' יוחנן דנימא דבן ט' לראשון הוא כנ"ל

**ואחר** שראיתו מרש"י וכן מהדא דמר שמואל ליתא א"כ צ"ע מנין לנו להקל. מיהת אפשר לומר כיון דאף במפלת ליום מ"א מיירי מתניתין שמספקינן אם ולד הוא מדתנן תשב לזכר ולנקבה ולנדה והנה איכא בל"ז ספק שמא לאו ולד כלל הוא אף דידוע שמפלת ליום מ"א דלמא ליכא ולד א"כ בכה"ג סמכינן מה שמצוי שמעוברת אינה רואה דם

לברר הספק דאינו ולד כלל והוי כמו ס"ס דלמא אין ולד כלל ואת"ל ולד שמא קודם מ' הוא עדיין לכן נוכל לסמוך ולמנות מעת טבילה ואף דלכאורה אנ"מ בין אם אין ולד או שהוא תוך מ' יום והוי כמו שם אונס חד הוא מ"מ כיון שמצוי יותר סמכינן בהא להתיר. אבל לענין בן ט' לראשון לא מהני מה שפירסה נדה להקל ולפ"ז בנ"ד לא סמכינן להתיר ולומר שמכשר נתעברה כיון שאפשר לומר שמפסיל נתעברה:

**ובאמת** כה"ג צריכין לישב דברי תשו' בית יעקב שכ' דבקרטין שנאבדו ולא בדקו אם נמוחו כיון דאין בקיאין במראות דם איכא ס"ס שמא לאו דם הוא רק ברי' או שמא דם טהור שתמה הסדרי טהרה דהא שם אונס חד הוא ולפ"ז אפשר לומר כיון דדרך דם שלא תצא כמין קליפה או שערה הוי מצוי יותר שברי' היא ומתירין בס"ס אף גרוע כמו ששם אונס חד ה"נ כאן כיון שמצוי משתתעבר לא תראה דם א"כ בס"ס כהאי דלמא אח"כ נתעברה ואת"ל נתעברה סמוך לטבילה שמא לא הי' ולד גמור מקילין ולכן בנ"ד צ"ע:

**ולכאורה** הי' אפשר לומר דבל"ז לא תהי' נאמנת כיון דעיקר היתר הוא דאשה בודקת ומזנה וכאן שהודית שלפסול נבעלה תו ליכא הך חזקה. אבל הא ליתא דהש"מ בכתובות אהך דתנוקת שהיתה יוצאת מן המעיין ונאנסה הקשה דהא ר"ג נמי מודה דל"ש בודקת ומזנה כיון שנאנסה ותירץ דהך טעמא בודקת ומזנה לאו דוקא ע"ש. א"כ גם כאן לפי דברי תשו' עה"ג וש"י הי' אפשר להתיר דתולין במצוי שאח"כ נתעברה. אבל נראה דלכאורה הולד פסול לכהונה דהנה פליגי בכתובות די"ג אי המכשיר בה פוסל בבתה ונהי דאנן קיי"ל מכשיר בה מכשיר בבתה היינו משום דהועיל חזקת כשרות דאם להבת אבל כאן דהאם מודית שנבעלה לפסול לה ונפסלה לכהונה א"כ איך יועיל חזקת כשרות להבת כלל ואף דידעינן דודאי לא נתעברה בביאה שקודם לכן מ"מ דלמא נבעלה אח"כ לפסול לה ולא מהימנא דחזקת כשרות דידה אינו מועיל כלל להבת דכבר יצתה מחזקת כשרות האשה קודם לכן עפ"י הודאתה ואין דנין רק על הבת א"כ איך נתירנה כיון דלהבת לא הי' חזקת כשרות מעולם. וכ"ע מודי דפוסל בבתה:

**ובזה** ניחא מה דנקט בכתובות די"ג מה טיבו של זה איש פ' וכהן הוא דמאי ענין כהן וכבר עמדו ע"ז בשיטה מקובצת ולפ"ז ניחא דאשמעינן מתניתין דמיירי שאותה פנוי' לא נפסלה לכהן מעולם. דא"כ ממילא הי' פסול הולד כשכהן בא עלי' דמיד שבא עלי' שהיא מקודם נפסלה לכהונה א"כ הוי הולד חלל. ובכה"ג משמע שהאשה עד עתה כשרה לכהונה אז מהני חזקת כשרות דידה לבת. אבל אי הוי נקט מאיש פ' וכשר הוא הוי אפשר לומר דמיירי שזה האב כשר ומ"מ קודם לכן זנתה עם פסול. דבכה"ג היא פסולה דמ"מ סובר ר"ג הולד כשר. וזה אינו דל"ש שוב חזקת האם לבת ושפיר א"נ לכן אשמעינן

איש פ' וכהן כנ"ל לישב למ"ד דמתניתין סובר דמכשיר בבתה. וא"כ אשה הפסולה לכהן שנבעלה י"ל דלא מהני טוענת להכשיר הולד ויהי' הולד ממזר דשמא ממזר נתעבר דלא שייך לומר דנכשיר בבתה כיון דחזקת כשרות דאם ליכא דכבר פסולה לכהונה ואי ממזר נתעברה או מכשר לא מהני לגבי דידה א"כ שפיר לא יועיל הכשר לבתה. ולפ"ז הא דמבואר באה"ע סי' ד' סכ"ט באשת איש דאם היא אומרת מכותי או מעבד נתעברתי נאמנת להכשיר הולד אף שהבעל אומר שאינו ממנו דאמאי הא שם ליכא חזקת כשרות דאם דהאשה ודאי נאסרת לבעל ולכהונה אף אם מכותי נתעברה. אמנם ל"ק כלל דהתם להכשיר משום ס' ממזרת לא בעינן חזקת כשרות דאם כיון דס' ממזר מה"ת מותר לכן מקילינן כשאומרת מכותי נתעברתי משא"כ לענין איסור כהונה דספק דאורייתא אסור ולחומרא ורק בשטוענת מותר משום חזקת כשרות דאם לכן בעינן שיועיל לאם אז מועיל גם לבת אבל כל שאם פסולה אסורה הבת לכהונה. וצ"ע:

## סימן יא

**שאלה** עובדא באשה אחת אשר בעלה מאנ"ח בעיר פעטערסבורג ובאה לביתה והביאה גב"ע משלשה אנשים שנתגרשה לפניהם בג"פ ואינו מקוים והגט אינו בידה ויש לעיין בהך דינא:

**תשובה** מבואר באה"ע סי' קנ"ב סי"ב אשה שיש בידה מעשה ב"ד א"י לינשא עד שיוכרו ח"י הב"ד וראיתי לנו"ב מה"ת סי' קל"ו שהוא והגאון מליסא הק' דבס"ט פסק באשה שהביאה גט ואמרה גרשני בעלי דא"צ קיום וכן בסי' קמ"ב סי"ג סתם כדעת הרמב"ם דא"צ קיום ובסי"ד הביא דעת הראב"ד דצריך קיום בלשון וי"א דמשמע דפסק דאינו צריך קיום וסתרי אהדדי ורצה הנוב"י לחלק דאם מביאה הגט בעצמו א"צ קיום ואילו בסי' קנ"ב מיירי בהביאה מעשה ב"ד בלא גט צריך קיום וע"כ מוכרח לחלק בהכי דבסס"י קמ"ב הביא רמ"א דבמקום דחיק ועגון יש לסמוך אדעת רשב"ש להקל דא"צ קיום במעשה ב"ד ובסי' קנ"ב שתק הרמ"א אע"כ דרמ"א איירי בהגט ומעשה ב"ד בידה לכן היקל והמחבר באין הגט אתה עכ"ד. ואתפלא על הגדולים האלו דל"ק כלל דבסי' קנ"ב ס"ט הביא בהוציאה גט ואמרה גרשני א"צ קיום ובס"י כתב אם בא בעל לערער ואמר מזויף או פקדון יתקיים בחותמיו וכן בסי"א אם לא נתקיים לא תנשא אבל פסלה מכהונה. וא"כ גם בסי"ב עלה קאי בבעל מערער שפיר פסק דמעשה ב"ד צריך קיום דנהי דהרי"ף ורמב"ם סברי אפילו בבע"ד מכחיש מעשה ב"ד א"צ קיום וכן מוכח מדהקשו תוס' כתובות ד' כ"א מהא דעד ודיין אין מצטרפין והרי"ף בג"פ פי' פי' אחר בסוגי' ולא

מוקי בהבע"ד מכחיש ולכן השמיענו המחבר דמ"מ לא קיילי"ן כותייהו ובזה מיושב דבסי' קמ"ב היקל דשם מיירי באין בעל מערער משא"כ בסי' קנ"ב כשהבעל מערער וממילא מיושבין דברי הרמ"א דבסי' קמ"ב דשם מיירי בשליח שהביא ולא אמר בפ"נ דמיירי באין בעל מערער לכן היקל במעשה ב"ד בדחק אבל בסי' קנ"ב שפיר שתק הרמ"א דל"מ לדעת הר"א כהן כשהבע"ד מכחיש מדאורייתא קיום בעי לא שייך בהבעל מערער סברת הרמ"א דהואיל מה"ת כמי שנחקרה עדותן ועב"ש סי' קמ"ב סק"ב דאפילו בפ"נ ובפ"נ לא מהני כשמערער הבעל מיד וא"כ בסי' קנ"ב דמיירי כשעומד ומערער א"כ לא שייך סברת הרשב"ש שהיקל בתשובה במעשה ב"ד מידי דהוי שהקילו דסגי בשליח בפ"נ וא"כ לא שייך זה במערער ואפילו להחולקים על הר"א כהן מ"מ י"ל דלא סמך הרשב"ש להקל רק בעובדא דידי' שלא הי' ערעור דקולא גדולה היא והבו דלא להוסיף כשהבעל עומד וצוח. ובאמת דברי הנו"ב תמוהים דהרשב"ש בשו"ת מיירי באשה שמנתה שליח לקבלה והשליח קבל וקרע ושלח שטר עדות מדיינים איך שקבל וקרע א"כ ג"כ מיירי באין הגט עם מעשה ב"ד וא"כ היאך יפסוק הרמ"א כוותי' בפלגא ולא דיבר בד"מ כלום אלא ע"כ דאין לחלק כלל בין גט עם מעשה ב"ד בידה או לא רק כמש"ל בשבעל מערער לא היקל גם הרשב"ש וא"כ אחר שהוכחנו דאפילו אין הגט בידה היקל הרשב"ש ורמ"א דלא כנו"ב א"כ יש להקל בנ"ד:

**אבל** לכאורה יש לדון ולהחמיר ויתישב ג"כ דברי הרמ"א ואעתיק לשון תשב"ץ ח"ג סי' ס"ו וז"ל מה שנפל הספק ביניכם מפני שאין בו ג' חתומים רק שנים ואילו הי' ג' הייתם מורים לעשות מעשה זה ודאי אין ספק שהרי אמרי במותב תלתא כחדא הוינא וכו' וזה אפילו בקיום שטרות שצריך ג' אבל בקבלת הגט סגי בשני עדים כדאמר פ' התקבל דס"ג צריך שני כיתי עדים וכו' אבל מה שיש לחוש לפי שלא נתקיימה עדות העדים שאנו חוששין שמא נזדייפה ואפי' קיום ב"ד צריך קיום וזו חששא דרבנן דמן התורה כמי שנחקרה וכו' איכא למימר בנידון זה שהיא מותרת שלאיזה זיוף ניחוש לזיוף הבעל הא א"ח לקלקלה בידי שמים ולזיוף השליח ליכא למיחוש דאא"ח ולא לו ולזיוף האשה ליכא למיחוש שהרי ממקום אחר בא זה העדות וידועה מלתא בדוכתי' דאיהי לא זייפתי' וכיון שאנו רואין שחז"ל הקילו שלא להחמיר מד"ת והתירו ע"א לומר בפ"נ נראה שבכאן א"ח לזיוף והרמב"ן ורשב"א ז"ל בפ' מי שאחזו כ' דהשתא מפי כתבם דאורייתא מקילין בעדות אשה כ"ש קיום דרבנן ומה שהחמירו לומר בפ"נ ובפ"נ קודם אבל כשכותבין שנמסר בפניהם יש להקל עכ"ל. א"כ ממילא לא היקל התשב"ץ רק בבא ממרחקים דאשה לא זייפתי' והשליח אינו חוטא ולא לו וכן היקל הרמ"א בסי' קמ"ב

בשליח שהביא גט משא"כ בסי' קנ"ב דמחבר הביא אשה שיש בידה מעשה ב"ד א"כ חיישינן דזייפה כדי שנתירה מעיגון לכן שתק הרמ"א דבכה"ג לא איירי הרשב"ץ. ולפי"ז יש להחמיר בנ"ד שהאשה בעצמה הביאה וראי' לזה מדברי רשב"ץ ח"א סי' קע"ג כ' השואל כתבת בתשובה שאלתך אשה שיש בידה מעשה ב"ד לא תוכל להנשא עד שיוכרו ח"י הב"ד ובתשו' האריך דלא קיי"ל כהרי"ף ורמב"ם וב"י הביאה בקיצור סי' קנ"ב וא"כ סתרי אהדדי ודברי הנו"ב אינן מעלים ארוכה לסתירת תשב"ץ דבח"ג שמיקל מיירי ג"כ במעשה ב"ד בלא גט אלא ע"כ כדברינו דמחלק דאשה עצמה שהביאה חיישינן יותר שמא זייפה:

**הן** צריך לעי' דברי הרמ"א דע"כ התשב"ץ היקל אפילו בלי מעשה ב"ד וכ"כ הרשב"ש בנו סי' רס"ו שיישב דברי אביו הרשב"ץ מ"ש מדברי הרמב"ן שלא כתבו רק במת בעלה דמהני בכתב אבל בגט לא הקילו מ"מ כיון דאין קיום אלא מדרבנן סמכינן אהרי"ף לקולא במקום עגון דכדאי הרי"ף ורמב"ם לסמוך עליהן בשעת הדחק אלא שלפמ"ש אני דוקא ביש קיום ב"ד ולפמ"ש א"א ז"ל אפילו בלא קיום ב"ד לענין מעשה הייתי סומך על הוראתו שע"כ כבר הורה זקן ועוד שאפשר לפרש דברי הרמב"ן ורשב"א שכתבו דוקא בשאר עדות אשה אבל לא מקילין יותר ממה שהקילו חז"ל להצריך בפ"נ ובפ"נ שלא אמרו אלא דוקא בגט עצמו דסהדי משוי לה גיטא אבל בשאר עדות שקבל לגט השליח כיון דקיום דרבנן וא"א בד"א אקילו רבנן שהרי בגט אפשר שיאמר בפ"נ וכיון שיש לתקן הדבר לא הקילו יותר אבל כאן אין בידו לתקן יותר למה נעגן האשה יותר כיון שמותרת מה"ת עכ"ל א"כ יש לתמוה דהתשב"ץ לא היקל מטעם מעשה ב"ד יותר רק דמחלק בין שליח שאפשר לומר בפ"נ וכ"כ התשב"ץ גופי' שהבאתי א"כ כיון דהרמ"א מיירי בהשליח שלא אמר בפ"נ ובזה מבואר בגמ' דאפי' בדיעבד יוציא א"כ מודה התשב"ץ דלא מקילינן מכח דברי הרמב"ן כיון דהי' בידו לתקן באמירה והוא שינה ממטבע שטבעו חכמים א"כ ע"כ מה שהיקל הרמ"א רק דסמכינן אהרי"ף ורמב"ם בשעת הדחק כמ"ש הרשב"ש אבל מ"מ מנין לו להקל היכי שהשליח הי' אפשר לו לומר דהרשב"ש ג"כ י"ל דלא היקל רק היכי דהוי לקבלה דאז א"א בענין אחר דאביו מיקל אפילו בלא מעשה ב"ד והוא מסברתו חוכך בדבר ומ"מ בכה"ג סמך להקל במעשה ב"ד אבל בשליח להולכה שלא אמר אפילו במעשה ב"ד י"ל כיון דשינה ממטבע חכמים צריך קיום אפילו בענין ובמעשה ב"ד. מ"מ י"ל דנ"ל להרמ"א דהרשב"ש היקל בשביל דעת הרי"ף לחוד וא"כ אפילו בשליח להולכה כן דכדאי לסמוך בשעת הדחק:

**ובעברי** ע"ד הרשב"ץ שכתב דאפילו הי' רק שנים בקבלת הגט סגי שנים כדאמר פ' התקבל תמיהני דהא שם מעידים בפנינו קבל וקרע אבל בשטר הוי מפי כתבם והרי הרשב"א פרק מי שאחזו דע"א נסתייע אהא דמצאו כתוב פ' מת דל"ב קיום מק"ו דמקילין מפי כתבם דאורייתא כ"ש קיום דרבנן ול"ד לגט דבעי בפ"נ דהכא איתתא דייקא טפי ומנסבא ומילתא דעל"ג עכ"ד וא"כ נילף איפכא בק"ו השתא גט בעי קיום דאינו אלא מדרבנן כ"ש דפסול מפי כתבם דהוא דאורייתא ותו ק"ל דלדעת הרשב"ץ דמחלק בין שליח להולכה דתקנו הואיל ואפשר לומר משא"כ לקבלה סמכו אדאורייתא א"כ היל"ל להרשב"א דבגט אשה דאפשר לומר בפ"נ לא הקילו אבל במת בעלי א"א בענין אחר לכן מהני כמ"ש הרשב"ש אע"כ דהרשב"א לא מחלק בהכי והוצרך לומר במיתה דאיכא דייקא טפי ועל"ג וא"כ דברי הרשב"ץ תמוהים ואף אם י"ל בדוחק מ"מ מנ"ל להקל במפי כתבם דהוא ד"ת. ואם נאמר דסובר דעדות בשטר מדאורייתא מהני דלא כהרמב"ם והא דמצאו כתוב פלוני מת שהקשו הראשונים ובירושלמי אמרי דהוי מפי כתבם שם בע"א אין לו דין שטר וכ"כ הנוב"י מהד"ק חא"ע סי' ל"ג דהירושלמי לטעמי' דע"א בכתב וע"א בע"פ אין מצטרפין לא חשיב ע"א בשטר אבל לש"ס דילן דע"א בכתב מצטרף א"כ חשיב עדות בשטר ע"ש א"כ הוי דברי תשב"ץ ניחא דהתשב"ץ לטעמי' כמ"ש הש"ך בשמו סי' כ"ח בחו"מ דעדות בשטר מהני אבל זה אינו דהא שטר שנכתב שלא ברצון מתחייב לא מהני וכאן במת בעלי מי צוה לכתוב וכל שאינו בצווי הבע"ד הוי זכרון דברים לחוד ונהי שאפשר לומר דכמ"ש בחו"מ סי' ל"ט וסי' פ"א דמחילה א"צ לומר כתובו דרק לחוב הבע"ד אין לכתוב כמ"ש התוס' ב"ב דף מ' אמחאה ומודעא אבל כשמחל נסתלק הבע"ד ועיין באו"ת וקצה"ח סי' פ"א שדברו אמחילה ולפי"ז במת בעלה ונסתלק הבע"ד אין כאן חוב כלל ויש לו דין שטר ממש אבל מ"מ ז"א דהא איכא כתובה למשקל ואפילו אין בשטר אלא ע"א מ"מ הואיל ואנן קיי"ל דע"א בכתב וע"א בע"פ מצטרפין א"כ אם יהי' עוד ע"א בע"פ יועיל השטר לכתובה א"כ הדר אין לכתוב שלא ברצון מתחייב ושפיר הוי מפי כתבם דאין דין שטר עליו כלל ושפיר פלפלו אי מקילין בעיגונא בפלוני מת דאין לו דין שטר דלא כמ"ש הנו"ב ויש להאריך שם ואכ"מ מיהת בעידים שנתגרשה דודאי הוי חוב לבע"ד לענין כתובה אין כותבין כ"א ברצון מתחייב אמנם ב"ד כותבין אף שלא ברצון מתחייב וא"כ מה זה שכתב בהתחילו במותב בי תלתא דאפילו לא הי' מהני בכ"מ כשחתומים שנים כאן מועיל הא כיון שכתבו אדעתא דב"ד י"ל דכתבו דלא ברצון מתחייב שהוא המגרש ולסוף שלא הוי רק שנים השטר שלא ברצון מתחייב הוי מפי כתבם ויפסול ולכן צ"ע:

**ויש** לי להקשות בדברי רשב"ץ ורשב"ש בגט נשלח מנוא אמון שכתב דלמי ניחוש שזייף הבעל אין חוששין לקלקלה בידי שמים והשליח אא"ח ולא לו והאשה ודאי לא משמע דלא ידעינן מי שלחו א"כ קשה דהאיך כתב דד"ת לא בעי קיום הא בכה"ג י"ל דאף מדאורייתא בעי קיום כמ"ש הש"ך בחו"מ ר"ס מ"ו סק"ט במצאו כתוב שטר קדושין בשוק דצריך קיום ד"ת דבשלמא כשהבע"ד מוציא שטר ל"ב קיום ד"ת דלא חציף איניש לזיופי שטרא דאם יהא ניכר הזיוף יהי' ניכר שהמוציא יהי' הוא המזייף אבל בנמצא בשוק לא יהא ניכר מי הוא המזייף י"ל דבכה"ג חיישינן ד"ת לזיוף וא"כ הכא נמי בעובדא דהגט הנשלח מנוא אמון למה לא לבעי קיום ד"ת וא"כ למה הקילו לפי דד"ת כמי שנחקרה בב"ד. והנה הש"ך בחו"מ שם כתב במצאו כתוב פלוני מת לפי דד"ת בעי קיום לכן שקלי וטרי בירושלמי וקשה מדברי הרשב"א פ' מי שאחזו דע"א בשם הרמב"ן דאף נמצא כתוב פלוני מת קיום לא בעי דהשתא מפי כתבם מהני אף דד"ת פסול מ"מ בעדות אשה מקילין קיום דהוא דרבנן לא כ"ש וקשי' היאך קרי לה קיום דרבנן כיון דלא שייך לא חציף לזיופי בנמצא בשוק. ולכן נ"ל בדברי הרמב"ן דה"פ כיון דבאשה לא יכול לחושדה שזייפה כיון דנאמנת לומר מת בעלי אף מפי עד מפי עד למה תזייף הי' לה להגיד בב"ד סתם ששמעה שמת ואחר לא חשדינן שיכשילנה דאין אדם חוטא ולא לו א"כ לא בעי קיום ד"ת ויצא לרמב"ן מפ' התקבל דמי שהי' מושלך בבור ופריך בגמ' דלמא צרה משמע דאחר א"ח לקלקלה לומר כתבו גט לאשתי מכ"ש דלא יטרח לזייף לקלקלה ואפילו לצרה מסיק דבשעת הסכנה כותבין אלמא דמן התורה לא חיישינן דאל"כ גם בשעת הסכנה ניחוש דאין לחלק בדאו' בין שעת הדחק או לא וא"כ כיון דע"כ אחר כתב ראובן או שמעון שוב נאמן להתירה ואי דנבעי קיום דניחוש לצרה או לפסולי עדות מן התורה לא חשדינן לשום אדם שיקלקלה. ובזה ג"כ כוונת תשב"ץ דכיון דידענו דאשה לא עשתה ולאחר ל"ח שיקלקלה א"כ לא צריך קיום ד"ת כלל דלא חיישינן לצרה או שאר רשעים כדמוכח מהרמב"ן ז"ל דבשלמא בנמצא בשוק שטר קדושין חשדינן דהבעל עשה כדי לישא אותה או תתן לו תרקבא דדינרי לגרשה וסברא דלא חציף לא שייך כיון דנמצא בשוק הוא דדברי הש"ך נכונים דבעי קיום ד"ת. ולפי"ז ממילא בנ"ד יש להתיר כיון דהוא ביד האשה שייך לא חציפה לזיופי ול"ב קיום ד"ת דהא דהוכרח התשב"ץ לומר דאשה לא זייפתי' דהתם א"י מי הוציא השטר רק נשלח ממרחקים ואילו הי' אפשר לחשוד האשה אז ד"ת בעי קיום כמו בשטר קדושין הנמצא כיון דלא שייך לא חציף לכן הוצרך לומר דהאשה לא ידעה ואין מקום לחושדה מה"ט ל"ב קיום מד"ת. אבל היכי דהאשה מוציאה הגט זה פשיטא דד"ת ל"ב קיום כמו מלוה שמוציא שטר דלא בעי קיום

ד"ת א"כ שפיר באשה שיש בידה מעשה ב"ד כנ"ד ודאי דמקילין ואדרבה הא עדיפא חדא דודאי שייך לא חציף ותו דאומרת ברי לי וראוי להקל יותר מעובדא דתשב"ץ דא"י מאומה. והא דרמ"א שתק בסי' קנ"ב כמש"ל י"ל דקאי אלמעלה בבעל מערער ואפשר גם התשב"ץ בח"א שהבאנו לעיל מיירי בבעל מערער או דמיירי כשאין דחוק ועגון ובקל אפשר לקיים לכן הוצרך קיום דשם לא נזכר כלל עגון רק אם תוכל להנשא ודאי היכי דאפשר בקל לקיימו לא סמכינן להתיר דהוי כלכתחילה אבל בנ"ד שרחוק ממאתים פרסה מסתברא להקל:

**ונראה** דאפילו בלי מעשה ב"ד רק בעדים שקבלה הגט אי לאו סברא דמפי כתבם היינו מקילין בכה"ג בלי קיום אף בלי טעמא דהרי"ף דמעשה ב"ד א"צ קיום דכבר כתב הרמב"ם בפ"ז מגירושין ובפי"ב דאשה שהביאה גט ואמרה גרשני בעלי דנאמנת וא"צ קיום ונהי שהראב"ד פי"ב חלק עליו מ"מ הא יש לדקדק מדוע פ"ז מה"ג לא חלק עליו והמתין מלחלוק עליו עד פי"ב דבפ"ז מחלק בין שליח להולכה לאשה י"ל דהרמב"ם לא כיון רק לענין דיעבד בשליח שלא אמר בפ"נ דבדיעבד יוציא אבל באשה לא תצא ובזה מודה הראב"ד משא"כ בפי"ב דנקט הרמב"ם דנאמנת ותנשא משמע אף לכתחילה בזה חולק עליו הראב"ד ולקמן נאריך בס"ד א"כ י"ל היכי דשעת הדחק ועיגון כדיעבד דמי ומודה הראב"ד להרמב"ם ובאמת הר"ן בגיטין פ"ק פי' דברי רש"י במתני' דהמביא גט דבשליח להולכה איירי דאילו לקבלה ל"ב קיום דאשה נמי אם קבלה גיטה א"צ קיום דאין אשה ממונו של בעל ועוד דדייקא ומנסבא ודוקא בשנתן להולכה חיישינן שבעל יערער כיון דלא גמר לגרש וכ"כ הרמב"ן ז"ל א"כ ודאי ראוי להקל בשעת הדחק:

**וראיתי** להרשב"א גיטין אהא דפריך בדף כ"ג אמתניתין דאשה מביאה גטה ובלבד שצריכה לומר בפ"נ ובפ"נ דכי מטי לידה אגרשה דמזה הוציא הרמב"ם דאשה שקבלה גט א"צ ותמה עליו מפ"ב דכתובות דכ"ב האשה שאמרה א"א אני וגרושה אני נאמנת ואם יש עדים שהיתה א"א א"נ והכ"מ פי"ב מגירושין תמה על הרשב"א דמאי הקשה דילמא מיירי באין גטה בידה לכן לא מהימנא אבל כשגט בידה א"צ קיום עכ"ד ולכאורה י"ל דהרשב"א סובר דמתניתין סתמא תנן אפילו הגט בידה. אבל אוסיף להפליא עליו דהא הרמב"ם בבעל מערער דצריך קיום אף באשה שקבלה הגט ותמה הלח"מ דנאמנת תהי' מחזקה דא"א מעיזה כיון דבעל מכחישה ותירץ דכיון דגט מסייע מעיזה ומעיזה. ולפ"ז ק"ל דאי איתא דמתניתין בגט יוצא מת"י האשה א"כ היאך אמרינן בכתובות דכ"ג אהא דמשנשאת באו עדים לא תצא דפליגי אי אריש אי אסיפא ומאן דמתני אסיפא אבל אריש לא וקאמרי דפליגי בדר"ה אי אשה מעיזה ומסיק דכ"ע אית לי' דר"ה ופליגי שלא

בפניו אי מעיזה ואי מתני' בגט יוצא מת"י א"כ פשיטא דמעיזה דגט מסייעה ולא שייכא לדר"ה כלל אלא ע"כ דמיירי באין הגט יוצא מתחת ידה וא"כ דברי הרשב"א תמוהים:

**ומה** שנ"ל דלמ"ד שלא בפניו אינה מעיזה א"כ אפילו לא אמרה גרושה אני רק דלא הי' עדים קודם שנשאת שהיא א"א מ"מ אם נשאת ואח"כ באו עדים אמרינן מדנשאת ודאי נתגרשה וכהא דר"ה בגיטין ד"צ ע"ב באשה שפשטה וקבלה קדושין דאמרינן אין אשה מעיזה וא"כ אם לא הוחזקה לא"א אפילו גט שאינו מקוים בידה אי אמרינן דשלא בפניו איכא חזקה דאא"מ נהי דגט מסייעה נאמנת די"ל מגו שתטמין גטה דאז תנשא ושבקינן לה דלא ידענו שהיתה א"א ואף כשיבואו אחר הנשואין עדים תהי' מותרת דמדנשאת ודאי היא נתגרשה דאל"כ לא היתה נשאת דהנשואין גופה העזה כהא דא"א שפשטה אבל אי שלא בפניו מעיזה א"כ אם תנשא בהך נשואין לא תהי' נאמנת ואם יבואו עדים אחר שנשאת תצא דאחר הנשואין אפילו בפניו א"נ כמ"ש הרא"ש הובא בר"ס י"ז בא"ע דכיון דנשאת ונאסרה עליו אז ודאי מעיזה ועפי"ז מיושב קו' התוס' דאי כר"ה למה משנשאת באו עדים לא תצא אפילו קודם שנשאת באו עדים לא תצא ולפ"ז ניחא דמיירי בהגט אינו מקוים בידה דאז שפיר ל"ש דחזקה אא"מ דהא הגט מסייע ואין לומר דאי בעי תטמין גטה ותטעון גרושה אני הא כיון דשלא בפניו אינה מעיזה, א"כ אינו מגו דאם תטמין הגט לא תוכל להעיז משא"כ כשמראית הגט ומסייע לה תוכל להעיז בשלמא כשלא באו עדים קודם הנשואין תוכל להנשא ולא תצטרך לומר כלל גרושה ולא הוי רק מה שנשאת העזה וזה אינו כיון דתוכל להנשא דידעה שאחר הנשואין אם יבאו עדים תהי' יכולה להעיז כיון דנאסרה עליו א"כ תוכל להטמין הגט משא"כ באו עדים קודם שנשאת אז לא תוכל לומר בפה שהיא גרושה דא"י אז להעיז וא"כ רק מוכרחת להעיז ע"י סיוע הגט ל"ש מגו וא"כ ליכא חזקה. ובזה י"ל קושית הכ"מ דמה הקשה דילמא מיירי באין גטה בידה ולפ"ז ניחא דהי' קשה לרשב"א קושית התוס' דא"כ גם באו עדים קודם שנשאת נמי ולכן הוכיח דמיירי בגט בידה וכמש"ל. אבל כיון דהתוס' ושאר הראשונים לא תירצו כן מוכח דסוברים כדעת הרמב"ם בגט שא"מ דתנשא וא"כ יש סעד מכל הראשונים להקל בנ"ד:

**ויש** לנו להביא ראי' לדעת הרמב"ם דתנשא לכתחילה דהריב"ש סי' שפ"ה פסק כדעת הראב"ד ומ"מ כתב דאם נשאת לא תצא ורא"יתו מהא דאמרינן בגיטין ד"ה טעמא מאי דילמא אתי בעל ומערער כו' אנן ניקום ונערער כשנשאת אבל לחוש אשה ושליח שוין בא"י ל"צ ובח"ל חוששין אפילו בלא מערער עכ"ד וא"כ קשי' למה דחקו בגמ' לומר דאם משנשאת באו עדים כר"ה ואפילו שלא בפניו והוי דלא כהלכתא לוקי בגט שאינו מקוים

יוצא מת"י דאז קודם שנשאת באו עדים לא תנשא כדעת הראב"ד אבל אחר שנשאת לא תצא כ"ז שאין בעל מערער כמ"ש הריב"ש אלא ע"כ כדעת הרמב"ם דאף לכתחילה תנשא. אבל זה אינו ראי' דא"כ אפילו באו עדים ואח"כ נשאת לא תצא כיון דהשתא מיהת לא מערער אכן י"ל דהנה הקשו התוס' למה דמוקי כר"ה שלא בפניו דא"כ גם באו עדים קודם שנשאת לא תצא ויש לישב קצת דרבותא נקט לא מיבעיא קודם שנשאת דלא נאסרה על הבעל ועדיין טוענת גרושה אני דודאי נאמנת מכח א"א מעיזה רק כשנשאת ואח"כ באו עדים ה"א כיון דלא הוחזקה לא"א קודם ל"ש חזקה ועתה כשנשאת ונאסרה עליו א"כ מעיזה ה"א דתצא קמ"ל דגם בלא נודע שנשואה היתה שייך העזה ולא תצא. וא"כ ממילא הדר קושיתינו לוקי בגט שאינו מקוים ולרבותא נקט ל"מ באו עדים קודם שנשאת דה"א דשייך חזקה דאא"מ לכן ל"ת רק אפילו בנשאת ובאו עדים דליכא העזה דלא הוחזקה א"א ועתה כבר נשאת ונאסרה ודאי מעיזה וא"כ ה"א דתצא קמ"ל דלא כיון שאין הבעל מערער וא"כ יש להביא ראי' להרמב"ם אבל מ"מ אין זה ראי' מוכרחת:

**אכן** דברי הריב"ש תמוהים לי דהיאך כתב שם מהא דגיטין להקשות אראב"ד ומשני לחלק בנשאת דל"ת דהא התם בנתקיים בחותמיו איירי ולאחר שלמדו דליכא חשש שלא לשמה רק גזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו דהכי תניא בהדי' בברייתא דיתקיים בחותמיו ומוקי לה אחר שלמדו שפיר כיון דאינו אלא חומרא בעלמא אמרינן דכ"ז שאינו מערער אבל היכא דלא נתקיים אפילו נשאת תצא וא"כ מאי מקשה הריב"ש כלל להראב"ד וכ"כ התוס' גיטין שם דבלא נתקיים אפילו נשאת תצא ואם נדחוק שהריב"ש מחלק דבשליח אפילו נשאת תצא ובאשה עצמה באינו מקוים לא תצא אבל לשונו לא משמע הכי דאחר שכתב דאשה ושליח שוין בא"י ובח"ל ואל תשיבני מהא דגטין כו' התם בשנשאת איירי ומה קושיא הא אדרבה אי שוין אף באשה תצא כבשליח בא"מ ומה קושיא. תו דהרשב"א שהבאנו דמתניתין דא"א וגרושה אני מיירי בגט שא"מ א"כ מוכח התם דאי לאו דר"ה תצא ואפשר לישב דהרשב"א סובר דסתמא קתני בין בגט שא"מ ת"י ובגט ת"י לא תצא בנשאת ואח"כ באו עדים מטעם הריב"ש ובאין גט ת"י אז ל"ת מטעמא דר"ה כיון דאין הגט מסייע והא דלא נקט באו עדים ואח"כ נשאת משום היכא שאין הגט ת"י די"ל דדוקא בנשאת בהיתר סמכינן אדר"ה בשלא בפניו אבל באו קודם שנשאת דנשאת באיסור לא סמכינן אדר"ה בשלא בפניו כלל ומיושב קו' התוס' שם משא"כ אי דלא כר"ה א"כ ע"כ א"א לפרש באין הגט ת"י דאז תצא גם בנשאת קודם שבאו עדים ובהגט יוצא מתחת ידו אפילו באו קודם שנשאת לא תצא. אבל הדבר רחוק

להעמיס כן ברשב"א ומלבד זה תמוהין כל לשון הריב"ש למעיין שם דנראה דלא מחלק כלל וצע"ג:

**אמנם** ק"ל לדעת הראב"ד ורשב"א כיון דבא"י אפילו באשה שקבלה א"צ לקיים כ"ז דלא מערער כמ"ש הריב"ש סי' שפ"ה דהרמב"ן שחילק בין ממון ואשה היינו בא"י א"כ ע"כ בשליח לקבלה או אשה שקבלה בא"י א"צ קיום וע"כ דאנן לא חשדינן שזייפה כמו בשטרי ממון דטענינן מזויף כמ"ש דאין אשה ממונו של בעל אם כן רק בח"ל הצריכו קיום דלפי שא"מ לקיימו חיישינן שיבא הבעל ויערער ולכן מצריכו קיום דבפ"נ ובפ"נ לא מהני כשקבלה כיון דכבר נתגרשה דאין בפ"נ מועיל רק בשעת גרושין וכן פי' הריב"ש דקושית הגמ' מכי מטי לידה אגרשה להראב"ד דתו אינו מועיל בפ"נ כיון דכבר נתגרשה א"כ חזינן דבאשה צריכה קיום וכן שליח לקבלה שמא הבעל יערער א"כ קשי' לרבה דאמר משום לשמה מה יועיל הגט ביד האשה ניחוש שמא יבא הבעל ויערער שלא הי' לשמה ואין תקנה כלל לאשה ועכצ"ל דלרבה אנן מחלקינן דבשלמא להולכה כיון דלא גמר לגרש חיישינן שיערער אבל בקבלה ל"ח לערעור א"כ מנלן דלרבא דסובר משום קיום דחיישינן בקבלה שמא יבא ויערער הא לתרווייהו לרבה ורבא לא חיישינן כלל דא"כ בא"י ג"כ ניחוש באשה לזיופא ונבעי קיום וא"כ ע"כ דרק משום חשש לשמה מנין ידעו לחלק בין קיום לחשש לשמה. ודוחק לומר כיון דאין תקנה לומר בפ"נ משום לשמה באשה שקבלה לכן ל"ח לערעור אבל לקיים אפשר החמירו אפילו בקבלת אשה או שלוחה דמנין להו לחלק בהכי. ותו דאי תימא הכי מאי פשיטא לי' לגמרא דגיטין ד"ה למיפרך ארבה דמביא גט ממדינת הים וא"י לומר בפ"נ דיתקיים בחותמיו מאי קשי' כשם שמחלקין בקבלה דמשום לשמה דא"א בתקנה דבפ"נ סגי ומיהת קיום דאפשר לטרוח אחר עדים צריך לקיימו א"כ ה"נ נימא כיון דרבה א"ל דרבא ומשום לשמה באינו יכול דאין תקנה לא חיישינן אבל משום קיום אפשר להתקיים ונהי דבידו לעשות שליח אחר שיכול לומר בפ"נ מ"מ הא א"כ גם בשליח לקבלה נימא דיפסל דאפשר בשליח להולכה שיאמר בפ"נ ותו מאי פסיקא לגמ' להקשות לרבה דלמא בא"י מודה רבה דאנוס הוא אלא עכצ"ל דבגמ' פריך דא"כ אם תחלק בין יכול לא"י א"כ אף קיום לא לבעי א"כ מוכח דלא מחלקינן בין לשמה בין קיום א"כ ע"כ כשם דלשמה ל"ח באשה שקבלה כן לא בעי קיום וכשיטת הרמב"ם והגם כי יש לדחוק ולתרץ מ"מ מנין לחדש הך חילוק בין לשמה לקיום:

**עוד** יש קצת ראי' דבגיטין דס"ד דפריך ל"ל שנים שיאמרו בפנינו קבל (פי' אפילו ראו גט בידה נמי כמ"ש התוס') והוצרך לשנויי כר"א דעדי מסירה כרתי ומיירי שאין עדים

חתומים לוקמי כד"ה ואינו מקוים וא"א לקיימו כיון שנקרע ומ"מ כיון דאיכא עדים שהבעל נתן גט לידה ליכא למיחוש לערעור כמ"ש התוס' גטין ד"ב ע"ב אהא דאתיוה בי תרי דכיון דבעל שלחם ליכא למיחוש לערעור א"כ שפיר נקט בפנינו קבל אלא ע"כ דל"ב קיום בשליח לקבלה וקשיא על הראב"ד ולפמ"ש למעלה דלא נחלק הראב"ד רק אפי"ב דשם כתב דנאמנת ותנשא משמע לכתחילה והחמיר לכתחילה ואילו בפ"ז לא חלק דמודה הראב"ד אם נשאת או בשעת הדחק אפי' לכתחלה וא"כ כיון דתנן קבל וקרע א"כ כבר א"א בקיום שפיר פריך בפנינו קבל למ"ל. וממילא גם קושיא הראשונה ל"ק אליבי' אבל להרשב"א וריב"ש קשי'. ואפשר לומר דהרשב"א רק באשה דחיישינן שזייפה הוא דמצריך קיום אבל בשליח לקבלה לא דאא"ח ולא לו וכמש"ל לחד פי' בתשב"ץ ומה"ט ניחא הא דפריך בפנינו קבל למ"ל ויתישב מה שלא הקשה הראב"ד ולא השיג פי"ב מגירושין הי"ג בשליח לקבלה כמו שהשיג ה"ג באשה משום דמודה הראב"ד בשליח לקבלה דאא"ח ול"ח לזיוף. ומה"ט י"ל דרש"י פי' במתניתין רפ"ק פי' בשליח להולכה אבל באשה עצמה מודה לראב"ד אבל בלא זה אין ראי' מרש"י דבשליח לקבלה אינו מועיל בפ"נ כמ"ש הריב"ש דא"מ רק בשעת גירושין:

**וראיתי** להריטב"א ספ"ב אהא דמכי מטא לידה אגרשה דרצה לפרש כפי' הריב"ש דאינו מועיל בפ"נ ודחה הפי' ומסיק דל"צ לומר א"כ גם הוא מסכים לדברי רמב"ם דל"צ קיום ומאחר שהרמב"ם והר"ן וריטב"א מסכימים לדעת אחת והמחבר הביא דברי הראב"ד בשם י"א ודאי להקל סמכינן ובשעת הדחק י"ל דאף הראב"ד מודה כמש"ל א"כ דעת הרשב"א יחידאה הוא:

**עוד** נ"ל להביא ראי' מהא דגטין ד"ט דחשיב גטי נשים ששוה לשחרורי עבדים לענין מוליך ומביא ופריך ותו ליכא ומשני דלא חשיב רק מלתא דליתא בקדושין ופריך והא חזרה דאיתא בקדושין ומשני בשליחות בע"כ בקדושין ליתא ואמאי נקט למוליך ומביא לינקוט נמי לקבלה דבעי קיום דהא מסקינן התם דגם מילתא דאיתא בשטרות נמי קתני אלא כדעת הרמב"ם וא"כ לא שוו גטין לשחרור דהא טעמא דגט לא בעי קיום כמ"ש הרמב"ם פ"ז מגירושין דאין איסורין כממון א"כ עבד דהוי ממונו דאדון עבד שהוציא גט בעי קיום וזה ראי' גדולה להרמב"ם. אבל עדיין אינו מעלה ארוכה דהרמב"ם כתב פ"ו מה' עבדים ה"ז דעבד שהביא גטו ג"כ א"צ לקיימו כשם ששאה המביאה גטה וכ' הכ"מ דהוא בכלל מוליך ומביא וא"כ גם להראב"ד י"ל דבעי קיום בתרווייהו ואין כאן ראי' כלל אבל מ"מ נ"ל בשלמא להרמב"ם דע"כ באשה ועבד תקנו דיועיל בלא קיום משום עגונא ולהתיר בב"ח שפיר הוי בכלל מוליך ומביא דאידי ואידי משום תקנה

להקל אבל אי תימא כדעת הראב"ד א"כ מוליך ומביא דיועיל בפ"נ תקנו להקל ובקבלה התקנה להחמיר דבעי קיום א"כ אינו בכלל מוליך ומביא דשם תקנו להקל דאי יערער לא משגחינן בי' ואילו בקבלה תקנו להחמיר דלבעי קיום לא הוי בכללא דמוליך לכן הוציא הרמב"ם דינו שפיר:

**עוד** ראי' דלפי הס"ד בגיטין ד"ב ע"ב דרבה ל"ל דרבא ואמרו בגמרא דאיכא בין רבה לרבא ממדינה למדינה בא"י ואמאי לא אמר א"ב בין רבה לרבא אשה המביאה גט לעצמה דלרבה משום קיום ודאי לא בעי דלמה יגרע בקבלה מהולכה דל"ב גם בהולכה בפ"נ משום קיום וע"כ בגט הקילו דל"ב קיום ומשום לשמה כתבנו דודאי כיון דלא מהני בפ"נ בקבלה כמ"ש הריב"ש א"כ האשה שקבלה הגט ודאי דרשאה להנשא אבל לרבא בעי קיום אפילו בשליח לקבלה או אשה שהוציאה גט אלא ע"כ כהרמב"ם ואין לומר דגם לפי הס"ד בעי קיום בשליח לקבלה אף בהולכה דלא בעי חדא דאין זה סברא וטוד דהו"ל למיפרך ליתני דשוה גטי נשים לשחרור לענין הם עצמם שקבלו גטם דבעי קיום דלא שייך לומר דבכלל מוליך ומביא דהא אי רבה ל"ל דרבא מוליך ומביא משום לשמה לחוד ולא משום קיום ואילו בקבלו הגט משום קיום אלא ע"כ דלא בעי קיום גם בקבלה לרבה ולימא איכא בינייהו בין רבה לרבא בשליח לקבלה ומוכח כמ"ש הרמב"ם:

**ולכאורה** י"ל דהרשב"א מודה ג"כ בשליח לקבלה דל"ח לזיוף דבעל א"ח לקלקלה בידי שמים וגם שליח לא משא"כ באשה וא"כ אף בא"י נמי בעי קיום והא דלא חשו לעגונא דחשו לזיופא משא"כ בשליח להולכה וקבלה ואפשר גם מד"ת בעי קיום דלא שייך לא חציף לזיופא שטרא דתוכל לתלות שהבעל נתן לה גט מזויף ולא תתבייש דאם יודע תתלה בבעלה בשלמא בכל מלוה לא אמרינן דזייף ויתלה בלוה דהא כותבין ללוה אע"פ שאין מלוה דז"א דמסתמא בדק המלוה קודם שהלוה כדאמרינן כתובות די"ט מלוה מידק דייק ומחתים ונהי דכותבין בלא דעתו רגיל לדייק קודם שהלוה אבל גט דבע"כ תוכל לומר הבעל נתן לי גט בע"כ ואנכי לא חשדתיו שיקלקל ולא יגרע בושתה לכן בעי קיום ד"ת שמא היא זייפה ובזה יתיישב מה שתמה הכ"מ עליו דמה ראי' מייתי מאשה שאמרה א"א וגרושה בבאו עדים דא"נ דילמא באין הגט ת"י דראיתו דא"כ ליהמנה כשאין בעל לפנינו במגו דהיתה מזייפת גט דכיון דתוכל לתלות בבעל וא"כ לפ"ז בהביאה מעשה ב"ד דאין דרכו של בעל להשתדל כלל להשיג מעשה ב"ד כהא דאמרינן לוה לא מקיים שטרא וכן מוכח בתוס' גיטין דכ"ז בבעל ג"כ א"כ אילו דיפה ודאי ניכר פחזיתא דלא תוכל לתלות בבעל א"כ מדאורייתא ל"ב קיום והקילו חז"ל בגט משום עגונא ובזה מודה הרשב"א:

**ובזה** אפשר להסביר טעם הרי"ף דמעשה ב"ד א"צ קיום אשר אינו מובן כשם שנוכל לזייף כ"י עדים כן ח"י דיינים ולפ"ז ניחא דבכ"מ מדאורייתא אמרינן דלא חציף אף שמצי לתלות בלוה דהעולם יאמרו ודאי הוא זייף ורבנן חשו דשמא יחצוף המלוה ויתלה בלוה ואפילו בשטר דלאו אקנייתא דאין כותבין כיון דאמרינן בב"מ די"ג דלמא אקרי וכתב ובנפל חיישינן ה"נ לא יתגלה לעין כל שקרו דהא אם יודע יתלה דלוה זייף ואקרי וכתב אבל בקיום ב"ד דאמרינן דלוה לא מקיים שטרא דאפילו בנפל בשטר שיש בו הנפק ל"ח כדאיתא ב"מ די"ז א"כ יהי' ניכר זיופו א"כ סובר הרי"ף דאף רבנן לא הצריכו קיום ונהי דחלקו עליו דרבנן בכה"ג נמי הצריכו קיום מיהת בגט דהקילו משום עגונא עכ"פ במעשה ב"ד י"ל דמודים להרי"ף דל"ב קיום בגט וא"כ פשיטא דיש להקל בנ"ד שהביאה מעשה ב"ד וא"כ כדאי הרמב"ם ור"ן וריטב"א והרי"ף המקיל במעשה ב"ד ולפמ"ש י"ל דהראב"ד ג"כ מודה וגם הרשב"א והמחבר נראה דסמך ארמב"ם להקל במקום עגון כנלענ"ד:

**ובשמתי** עיוני בגוף כתב שהביאה וזה נוסחא להיות לראי' ביד האשה ריזל בת ליפמאן איך שקבלה גט פטורין מאישה אביגדור ארי' המכונה ליב בן אברהם מפה פעטטרסבורג בשני בשבת בשנים ועשרים יום לירח ניסן שנת חמשת אלפים ושש מאות וחמש עשרה לב"ע ומעתה רשאה האשה הזאת להתנסבא לכל גבר דיתיצביין ולראי' בעה"ח יום ג' י"ג אייר שנת תרט"ו לפ"ק פה ע"מ פעטערסבורג ואח"כ כתוב נאום ולא נחתם עליו ולמטה הימנו ונאום שמואל יונה בר"ש פרידמאן שי"ב ואח"כ למטה ונאום שניאור זלמן במו' יקותיאל פארעלסקי ועוד למטה חתם (אחד מהבורים ומחתימתו ניכר ערכו) זעוו בן אוורההם ובמקום הנאום הראשון שלא נחתם עליו הי' כשיעור שני שיטין חלק אויר פנוי בין הכתב ובין ונאום השני והאשה אומרת שזה האיש שחתם עצמו בשיבושים הוא לא הי' בשעת הגט והוא בע"מ וסנדלר גם אמרה שקבלה הגט בשני בשבת שבוע אחת או שתים קודם פסח:

**תשובה** בנ"ד יש כמה ספיקות חדשות נולדו והנה אף שצדדנו להקל דל"ב קיום במעשה ב"ד כאן ודאי לא מיקרי מעשה ב"ד כלל דלפי דלא התחיל במותב בי תלתא כחדא הוינא רק להיות לראי' וגם בסוף מסיים לראי' באתי עה"ח בלשון יחיד נראה שלא היו מכנפין שלשה לישב בתורת ב"ד ביחד רק יחיד כתב ואח"כ נקבצו חתימות אין זה רק שטר בעדים דודאי צריך קיום תו כיון דהרחיקו שני שיטין מן הכתב א"כ שלא כדין נעשה מסתמא לאו ב"ד הי' דב"ד בקיאי מדלא דייקינן בתר בי דינא ועוד דהרחיק שני שיטין פסול וכן מבואר בח"מ סי' מ"ו סעיף ל"א ואם הי' בין הקיום והשטר ריוח שטה אחת

ושני אוירים פסול הקיום לבדו שמא יחתוך השטר שנתקיים ויזייף באותו שטר ב' עדים וימצא הקיום על שטר מזויף וכ' הסמ"ע ס"ק ע"ו דדוקא עדים דלא בקיאי דהן בע"ב ואין מדקדקין כו' משא"כ ב"ד צריכין לדקדק וכיון דלא הוי מעשה ב"ד צריך קיום:

**ואפילו** נאמר כדעת הרשב"ש שכתב בשם אביו דאפילו בשני עדים א"צ קיום כשהעידו על קבלת הגט דסמכינן אהרמב"ם לחוד דלקבלה א"צ עדים אבל לא הובא דין זה בש"ע כלל ויש לחלק דבשלמא בשהביאה גטה נאמנת שזה גטה כ"ז שאינו מערער להצריך קיום כמ"ש בטעמו הרמב"ם אכן בשטר בעדים יש לחוש דהוי מפי כתבם דלהרמב"ם אפילו בשטר גמור אינו רק מדרבנן ואף שהש"ך השיגו בסכ"ח ודאי הרמב"ם מחלק בין שטר מקנה דהוא דאורייתא אבל שטר ראי' אינו רק מדרבנן וכ"כ המרדכי ועיין נה"מ שם וא"כ כאן דאינו אלא לראי' אינו רק מדרבנן מנלן להקל בלי קיום כיון דעיקר סמך היתר הואיל דדאו' כמי שנחקרה וזה שייך במעשה ב"ד דלאו מדין עדות הוא דמדאורייתא כשר או בגט עצמו דשטר קנין הוא ומדאורייתא מהני וקיום חומרא הוא מדרבנן במקום עגון הקילו באיסורים אבל בגב"ע מעדים ולא מב"ד נהי דנכנהו כשטר בעדים מ"מ אינו אלא שטר ראי' ולהרמב"ם מדאורייתא פסול היכן מצינו שיקילו בגט לסמוך מפי כתבם בשטר עדות דלמא בממון הפקר ב"ד הפקר ויוכלו לתקן כל מה שרצו אבל להתיר ערוה מנין דלהרמב"ם לסמוך אכתב בעדים ואפילו אי הי' מצינן דסמכו וע"כ חז"ל יכלו לעקור ד"ת מנלן להתיר בלי קיום למעבד תרתי קולי דרק הרמב"ם הקיל במידי דמדאורייתא כשר דאוקמה אדאורייתא וכיון דבל"ז יש חולקין על הרמב"ם דצריך בכ"מ קיום ואנן אמרינן כדאי הרמב"ם לסמוך עליו ונסתר שיטתו בהא דשטר דרבנן והאיכא כעין ס"ס להחמיר שמא כהראב"ד ואת"ל כהרמב"ם דל"ב קיום בקבלה דלמא קיי"ל דאין שטר אלא מדרבנן ולא מהני לגטין ואפילו מהני מ"מ לא עבדינן תרי קולי גם בלא קיום:

**תו כיון** דהרחיק שני שטין מן הכתב ונהי דמבואר בח"מ סמ"ה ס"ז הא דאמרינן שאם הרחיקו שני שטין פסול היינו למגבי ממשעבדי אבל מב"ח גבי אם הלוה טוען להד"מ וכתב הסמ"ע דנהי דהשטר פסול מ"מ המעשה אמת שלוה ולכן אם טוען להד"ם הוא משקר אבל פרעתי שפיר יכול לטעון דאין לו דין שטר וא"כ לפ"ז בנ"ד נהי דהרחיקו שני שטין מ"מ המעשה אמת שנתגרשה וראוי להתירה להנשא אבל יש לעיין דנהי דמפי כתבם לא מקרי כמ"ש הש"ך דהואיל ואפשר למלאות בקרובים יש לו דין שטר לענין להד"ם אפילו להר"י דסובר בשטר פסול משום מוקדם יכול לטעון להד"ם מיהת שמא הא דד"ת כמי שנחקרה עדותן בב"ד אינו רק בשטר כשר ולא בשטר פסול ומדאורייתא צריך קיום דלא מקרי נחקרה עדותן בב"ד מידי דהוי בכת"י דלוה כתב הש"ך סס"ט

סקי"ב דבעי קיום דאורייתא ואף דשייך לא חציף לזיופי וע"כ כיון דלא מצינו לחז"ל שיאמרו בלוה רק בעדים חתומים על השטר כדי שיועיל שטר עשאה תורה כנחקרה א"כ מנ"ל בשטר פסול דנימא דמדאורייתא לא בעי קיום כיון דלא נעשה כנחקר בב"ד דהשטר פסול וכן נראה דלהאומרים דיכול לשלח כתב לב"ד דכל שהוא בר הגדה אינו מפי כתבם מ"מ קיום ודאי בעי ד"ת דלא מצינו רק עדים החתומים על השטר ולא בשאין לו דין שטר דאין זה נחקר בב"ד רק ב"ד צריכין לחקרו וצ"ע:

**בר מן דין** נראה דכמו דלא צריך בד"מ דרישה וחקירה ובדין מרומה בעי דו"ח ה"נ כיון דאשה אומרת קודם פסח שבוע או שתים נתגרשה א"כ כיון דסותרת לעדי שטר הוי דין מרומה ובדין מרומה י"ל דמדאורייתא נמי בעי קיום דלא סמכינן אחזקה דלא חציף לזיופי שטרא בכה"ג שרואין שהאשה לא מכוונת לדברי העדים ואפילו נכשיר עדותן מ"מ מיהת יש ריעותא ובעי קיום דאורייתא:

## סימן יב

**חנוכה תרכ"ז לאסק** להרב המאה"ג מ' **אהרן פנחס** נ"י אבד"ק **פדאשקי**

**שאלה.** ע"ד שאלתו מעיר לאנדסבורג פנוי' אחת הרתה לזנונים שנתיחדה לאיש אחד כמה פעמים וכאשר המליטה בת רצתה להגישו אל השופטים ולבושתו אשר יודע תזנותו שיחדה בממון. אח"כ בחר בה איש כהן ולא נשאה כדת רק עשה אתה קונטראקט להיות פלגשו וישבה אתו כמה שנים וטובלת לנדתה ועתה תחפוץ לשבת עמו בהיתר ע"י חופה וקדושין כי לא תוכל ליקח אחר מחמת חק הקונטראקט אשר יוכל לכופה לדור אתו. ע"כ כתב כ' כי נהי דהב"ש כתב בפנוי' שבא עלי' כשר חיישינן מדאפקרה נפשה לגבי זה אפקרה נפשה לגבי אחריני ובעינן עכ"פ חד רובא להתירה לכהן כמ"ש בסי' ו' מ"מ דחה הבית מאיר דלגבי אחר הוי ס"ס שמא לא זנתה עם זולת זה ואת"ל זנתה שמא לכשר ותו דהב"ש סי' ד' הביא בשם הב"ח דסברא דמדאפקרה הוא רק באיסור דאורייתא ולא באיסור דרבנן וא"כ כאן דמן הדין הלכה כר"ג אפילו ברוב פסולין רק דלכתחילה אסור מכח דאמר שמואל כתובות די"ד ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרין א"כ ודאי דלא חיישינן בבא עלי' דאפקרה לגבי אחריני. ותו דהרא"ש בתשובה כתב דבמיוחדת לזנות מודה הרמב"ם דלא אמרינן מדאפקרה ובנ"ד כיון שנתיחדה הרבה פעמים ונתן לה ממון רב ליכא למיחוש:

**תשובה** הנה אמת שהב"מ דחה דברי הב"ש גם הדגול מרבבה וגם בס' הפלאה ומוח"ז בס' קהלת יעקב מכח דאיכא ס"ס ראיתי להרב מ' ע"א ז"ל בתשובה שמיישב דאין זה

ס"ס שהזנות מצוי בפסולין כמבואר בירושלמי כתובות בטעמא דר"י וא"כ הוי ס' שאינו שקול דאינו מצטרף לס"ס כמ"ש תוס' כתובות ד"ט אי אונס הוי מעוטא דאורייתא. אבל מ"מ מנין להב"ש לחדש דבר זה אכן ראיתי כי הדבר תלוי באשלי רברבי ויש ראי' ברורה לדברי הב"ש:

**הבה"ג** בה' מיאון העתיק דינא דרב שימי ב"ח והביא נבעלה לבהמה באונס כשרה לכהונה ובאמת בגמ' דילן יבמות דנ"ט איתא נבעלה לבהמה כשרה לכהונה ולא נזכר שום הבדל בין אונס לרצון ומדוע הביא בה"ג באונס דווקא. הן אמת דלכאורה משמע כדבריו מדהביא שם בגמ' מעשה בריבה א' בהיתלי שהיתה מכבדת הבית ורבעה כלב מאחורי' והכשירה רבי לכהונה ולמ"ל לגמרא להאריך שכבדה הבית גם רבעה מאחורי' אלא ע"כ בא להשמיענו דבאונס הי' ושלא במתכוין משמע הא ברצון פסולה כדברי בה"ג. אבל יש לתמוה מהא דאמרינן התם תני' נמי נבעלה למי שאינו איש אע"פ שהיא בסקילה כשרה לכהונה ומדאמר בסקילה ע"כ ברצון איירי ומ"מ כשרה ודוחק לומר דבאיסור סקילה איירי ולא בחיוב סקילה ובאונס. תו איכא לאקשויי דהא איתא שם מנא הא מילתא דאמור רבנן אין זנות לבהמה דכתיב לא תביא אתנן זונה ומחיר ותנן אתנן כלב ומחיר זונה שנא' גם שניהם ולא ד' וכיון דאתנן כלב שנותן בעד ביאת כלב הוי ברצון ומ"מ לא חשיב זנות א"כ למה חילק בה"ג בין אונס לרצון:

**גם** יפלא דאי חשיב ביאת בהמה זנות אף באונס תפסל כמו ביאת כל עריות דמפסלא אפילו באונס ואי ל"מ זנות ברצון נמי אמאי תפסל. לכן נראה דבה"ג לטעמי' אזיל דסובר להא דאפקרה נפשה לגבי אחריני וא"כ אי הפקירה לגבי בהמה דבסקילה כ"ש דאפקרה נפשה לבני אדם דאינו בסקילה דכן הביא הב"ש בסי' ד' דבה"ג ורמב"ם סוברים לסברא מדאפקרה א"כ פסולה לכהונה שמא נבעלה לפסול ולכן כתב דבאונס דלא הפקירה נפשה דאז ליכא למיחוש לביאה אחרת כשרה דאין זנות לבהמה משא"כ ברצון חיישינן שהפקירה נמי לפסול. ול"ק כלל מהא דאתנן דשם אותה ביאה שנתן אתנן ל"ח לזנות אפילו ברצון. מעתה ל"ק הך ברייתא דאע"פ שהיא בסקילה דברצון איירי דהא באמת ר"ג מכשיר אף ברוב פסולין וא"כ נהי דאפקרה נאמנת לומר שלא נבעלה לפסול רק שמואל החמיר כר"י ברוב פסולין ברייתא אתי' כר"ג ולכן אפילו ברצון כשרה דנאמנת כר"ג או דברייתא איירי ברוב כשרים אבל בה"ג דפסק כשמואל דלא תנשא עד דאיכא רוב כשרים ורצה לסתום במלתא דפסיקא בין באיכא רובא או לא לכן כתב דבאונס דלא שייך לחוש מדאפקרה אז בכ"ג כשרה לכהונה אפילו ברוב פסולין ולכן הזכיר מעשה בריבה בהיתלי דנודע הי' להם דרוב פסולין הי' שם לכן ספרו דהיתה מכבדת הבית

ורבעה מאחורי' דבאונס הי' לכן מותרת וזה ברור. מעתה חזינן דבנרבעה ברצון לבה"ג פסולה אף דאיכא ס"ס שמא זנתה רק לכלב ולא לאחר ואת"ל הפקירה עצמה שמא לכשר אלא ע"כ דזה ל"ח ס"ס כמש"ל וזה ראי' גדולה לדעת הב"ש דלא כמו שהשיגו עליו האחרונים:

**ואין** לסתור דאדרבה מדברי הרמב"ם שלא הביא נבעלה באונס וסובר לסברת מדאפקרה דהוי ס"ס דלא כב"ש דז"א דהרמב"ם דרכו להעתיק מה שמפורש בתלמוד וסמך עצמו שהמשכיל יבין דדוקא ברוב כשרים כשר ברצון דאין דרכו להוסיף על דברי הגמ'. ועוד אפשר לומר דסובר דכשרה לכהונה היינו מן הדין דברוב פסולין רק לכתחילה לא תנשא. ולכאורה מזה יש ראי' מדהוצרך הגמ' לספר בהיתלי שהי' שלא במתכוין דאי בכוונה הוי חיישינן דאפקרה נמי לגבי בני אדם מוכח כשיטת הרמב"ם ובה"ג דפסקו כל"ק דיבמות דס"ט ע"ב דחיישינן מדאפקרה דלא כמ"ש הרא"ש בכלל פ"ב והרשב"א סי' תר"י דפסקו דל"ח דאפקרה וקשי עליהם מהא דריבה בהיתלי. ואפשר ליישב דבשלמא בהא דארוסה דבא עלי' הארוס דהוי התירא ולכ"ע איסורא ואפילו בכהן שבא על הפנוי' מ"מ כיון דלא חשידא אאיסור סקילה לא הוי מופקרת דפנוי' אינה אלא מדרבנן דלא אמרינן דאפקרה נפשה רק למי שיצרה גבר עלי' וראינו שזנתה עמו לא לזולת משא"כ כשחשודה על ביאת בהמה דבסקילה אמרינן מדאפקרה אבל זה דוחק:

**ונראה** לישב שיטת הרשב"א והרא"ש דכיון דביבמות דנ"ט על מעשה דהיתלי אמר שמואל אפילו לכה"ג וכבר כ' הישו"ש דע"כ שלא כדרכה איירי דאל"כ כיון שהשיר בתולים הוי מוכת עץ וכ"כ רש"י להדיא או דמיירי שלא השיר בתולין להאומרים דשל"כ אפילו בביאת אדם כשר לכה"ג וא"כ מאי רבותא דכ"ג יותר מדהדיוט עכ"ד. ולפ"ז נהי דהרשב"א והרא"ש ל"ל סברא דאפקרה לגבי אחריני דשמא חשקה נפשה בו לבד. מיהת לאותו שנבעלה חוששין לביאות הרבה ונהי דהשתא הי' של"כ או שלא השיר בתולין מיהת שמא הפקירה עצמה עוד פעם כדרכה והשרת בתולין ותפסל לכה"ג לכן סיפר רב דימי דהיתה בשוגג ול"ח שנבעלה עוד הפעם וכשרה לכה"ג. מיהת הבה"ג דלא הביא דכשרה לכ"ג רק לכהונה מוכח מדכתב באונס דסובר כדעת הב"ש בפנוי' שזינתה דבעינן רוב אף בנודע שבא עלי' כשר דחיישינן דאפקרה לאחריני דלא כהמשיגים ומאחר שדברי בה"ג דברי קבלה מי יקל נגדו:

**וראיתי** הלום שס' הב"ש והחולקים הם פלוגתא דראשונים רש"י ור"י בגטין דפ"ט אמר רבא יצא עלי' שם מזנה בעיר אין חוששין מ"ט פריצותא בעלמא הוא דחזאי ופרש"י מזנה לנתין וממזר וכן בסמוך אהא דבעולה א"ח פרש"י לכ"ג אלמא דרש"י סובר דאי

הי' קול שזנתה שלא לפסול היתה מותרת לכהונה אפילו בלא טעמא דפריצותא דחזאי ובתוס' חלקו ופי' דאפילו בסתמא חיישינן שנבעלה לפסול אי לאו טעמא דפריצותא בעלמא דאפילו ר"ג מודה בשותקת והשתא נחזי אנן דקול גרע מספק דבספק נתקדשה אפילו נודע הספק אחר קדושי שני תצא כדמוכח כתובות דכ"ג דפריך מ"ש רישא ומ"ש סיפא ובקלא בתר נשואין ל"ח רק מקמי נשואין א"כ קול גרע מספק ומ"מ סובר הר"י דלא נודע אי כשר או פסול פסולה אי לאו טעמא דאמרינן דלא זנתה רק פריצות אלמא דרוב פסולין הוי כודאי לפסול לפי שהזנות מצוי בפסולין ותדע דהא איתא דקול שיש בו אמתלאה כגון ספק קרוב לו או לה לא חיישינן לקלא דאמרי עיינו רבנן דהי' קרוב לו ואינה גרושה נימא נמי כאן עיינו רבנן וחקרו דלכשר נבעלה וליכא לעז אלא ע"כ דכאן קרוב לודאי שלפסול נבעלה או דל"ש לומר דחקרו רבנן שהמזנה הי' כשר דהא אפילו ראינו שכשר בעלה ניחוש כשם שהפקירה עצמה לזה הפקירה לאחרים ולא שייך לומר דרבנן לא זזו ידם מתוך ידה וא"כ איכא לעז ונהי דנאמנת לר"ג בטוענת ולא בשותקת. הרי לפניך דדעת הר"י בתוס' כדברי הב"ש דבשביל חשש דאפקרה פסולה אף בודאי בא עלי' כשר דאל"כ אמאי הוי חיישינן בלאו ה"ט דפריצותא חזאי הא לא גרע מספק קרוב לו ונימא חקרו רבנן אחר הקול ושמעו מעדים דלכשר נבעלה וזה ראי' נכונה. וי"ל לרש"י אפשר כיון דאיכא תרי לישני ביבמות אי חיישינן דאפקרא ולהך לישנא דל"ח דאפקרא א"כ נימא דעיינו רבנן דלכשר נבעלה לכן פי' שהקול הי' מפסול לה אבל לדינא י"ל דמודה להר"י כמ"ש הרמב"ם כל"ק דיבמות רק פי' שלא יקשה לל"ב דל"ח דאפקרה ונהי דאפשר דרש"י פליג מיהת דברי הר"י הן הן דברי ב"ש:

**עוד** ראיתי להתוס' סוטה דכ"ז לא יתישבו רק לשיטת הב"ש דשם אהא דאמר שמואל ישא אדם דומה ואל ישא בת דומה תמהו דכאן שמואל ל"ל רוב בעילות אחר הבעל ואילו בבא על ארוסתו בדיימא מעלמא אמרינן דבתרי' דידי' שדינן ול"ב בדיקה בשלמא לל"ק דבא עלי' בודאי י"ל דהכא גרע נהי דיושבת תחתיו דלמא לא בא עלי' כלל אבל לל"ב דדיימא מיני' ומעלמא בתרי' דידיה שדינן בלא בדיקה אפילו לא בא עלי' ודאי קשי' עכ"ד נראה מדברי תוס' סוטה מפרשים בל"ב דיבמות דיימא מיני' לא בא בודאי והם סותרים לדברי תוס' יבמות ד"ע שכתבו דיימא מיני' היינו שבא בודאי ובאמת הוכיח שפיר דאל"כ מאי מייתי רבא סייעתא לדבריו בדיימא מיני' ודיימא מעלמא דבתרא דידי' שדינן מהא דתנן ילדה תאכל בתרומה והא מתניתין בכהן שבא על הפנוי' בודאי איירי כמ"ש התוס' שם וא"כ קשי' לשיטת התוס' סוטה קושית התוס' יבמות דמה מייתי רבא סייעתא ממתניתין דמיירי בבא בודאי לכן נראה דבכהן הבא על הפנוי' ל"ש לחלק בין

בא בודאי דנהי בארוסה לענין הולד ממזר י"ל דבא בודאי תולין הולד בו אפילו דיימא מעלמא כיון דהוא ודאי בא ואחריני איכא ספק אמרינן ס' שמא לא זינתה עם אחר ואת"ל זנתה מ"מ שמא מביאת ארוס נתעברה והולד כשר ודמי לספק על ס' לא על ואת"ל על שמא לא דרס אבל בדיימא לחוד איכא ספק שמא לא בא ארוס כלל וליכא ס"ס להתיר ועכ"ז אמר רבא דכל דאיכא למיתלי בארוס דהתירא לא שדינן אביאת איסור א"כ שפיר מייתי ראי' מילדה תאכל בתרומה דבארוסה הואיל ודיימא מעלמא ומיני' דליכא ס"ס הואיל דלא ודאי בא עלי' הוי ממזר א"כ בכהן אפילו בא בודאי כיון דדיימא נמי מעלמא ניחוש שזנתה עם אחר ג"כ וליכא ס"ס דשמא מכהן נתעברה דאף אי מכהן נתעברה שמא נבעלה מקודם לפסול לה ונעשית זונה וכשבא כהן על הזונה הוי ולדה חלל שבא מאיסור כהונה אלא ע"כ דאמרינן מה דדיימא מעלמא שקר הוא א"כ בארוסה נמי נימא מה דדיימא מעלמא שקר ומארוס נתעברה לפי שהיתר הוא ה"נ דל"ח שנבעלה לפסול דהוי ביאת מלקות עם נתין וממזר משא"כ ביאת פנוי' דאינה אלא דרבנן אבל אי תימא בדיימא מיני' ומעלמא לא אמרינן דבהיתר נבעלה דדיימא מעלמא בודאי נבעלה לאחר ה"נ בכהן חיישינן שלפסול נבעלה א"כ מה יועיל שבא בודאי הכהן ואיכא ס"ס דמכהן הולד מ"מ מה מהני אי חיישינן שמא נבעלה מאחרי' ונבעלה לפסול חילל הולד ומעתה אי תימא דזה חשיב ס"ס כדעת המשיגים אב"ש הדרא קו' התוס' לדוכתי' דילמא בארוסה דיימא הוי כספק וליכא ס"ס רק שמא נבעלה לאחרים או לארוס וא"ל דהוי ס"ס שמא מארוס לבד ואת"ל זנתה עם אחרים שמא מארוס דאיכא למימר להיפך שמא לא זנתה כלל עם ארוס ואת"ל זנתה נמי עם ארוס שמא הולד מאחרים ואין לדחות דמה נ"מ אם הולד מאחרים אי זנתה עם ארוס והוי כשם אונס חד דז"א דכיון דכלה בלא ברכה מכין הארוס מכת מרדות ואף דמספק אין להכותו מ"מ לא מיקרי שם אונס חד כמ"ש התה"ד לענין זכר ונקיבה בב"א כמ"ש הש"ך סי' ק"י אות י"א וא"כ דאיכא ס"ס נמי לחומרא אסור אבל בכהן הבא על הפנוי' דבא ודאי ואיכא ס"ס שלא נבעלה לאחר ואת"ל לאחר שמא מכהן נתעברה והאחר כשר ולא נפסל הולד דאין לומר להיפך שמא מאחר נתעברה ואת"ל מכהן שמא נפסל הולד ע"י ביאת אחר דז"א איך תתחיל לומר שמא מאחר נתעברה הא מנין לך לחוש לאחר כלל הא הוי ספק וכה"ג כתב הש"ך לענין ס"ס שאינו מתהפך לחלק בין ספק על דאתה מוכרח להתחיל שמא לא על דלא נוכל להתחיל שמא דרס כיון דלא ידענו דעל ע"ש וא"כ הדרא קו' התוס' יבמות אתוס' סוטה אלא ע"כ דשמא נבעלה לכשר אינו בגדר ספק דזנות מצוי בפסולין א"כ אי נימא דדיימא מעלמא הוי ספק גם בכהן ניחוש דחילל הולד שנבעלה לפסול אלא ע"כ דבבא עלי' אמרינן דמה דדיימא מעלמא

אין בקול רנון זה ממש ולית ספיקא א"כ בארוסה אמרינן דיימא מיני' ומעלמא כשר דודאי מוקמינן דלארוס דהוא היתר קרוב להאמין אבל מעלמא דהוא איסור פני' שקר הוא דכל קול שאפשר להכחישו מכחשינן ומוקמינן אחזקת כשרות דלארוס נבעלה

**עוד** ראיתי להת"י כתובות די"ד שהקשו אהא דחדא הא קא מודה דנימא מדאפקרה לל"ק דיבמות אליבא דאביי ותירצו דמודה שבא עלי' ביאות הרבה כמו רוב בעילות אחר הבעל. וק"ל דא"כ למה אביי לל"ק דחק לאוקמי הא דילדה תאכל בחבושין בבית האסורין לוקי שבא עלי' ביאות הרבה. ולפ"ז ניחא דבשלמא בארוס וארוסתו שם לענין ולד ממזר נהי דאפקרה לגבי אחרים וזנתה מ"מ נתעברה ממנו שרוב בעילות ממנו כמו באשת איש משא"כ אי זינתה לפסול מקודם הוי ולד חלל אף שולד של כהן הוא משא"כ בארוס דהארוס ישראל אי ממנו נתעברה אף לכהן הולד כשר דנהי שזנתה מקודם אף דעבר באיסור סוטה אין חלל אלא מאיסור כהונה ואין לדחות מה מועיל ביאות הרבה להתירה לבעל נימא דאפקרה ונאסרה לבעלה דלפמ"ש לקמן להוכיח דמבעלה אין מוציאין בשביל חששא דאין אשה נאסרת לבעלה כ"א ע"י קנוי או להת"י דחדא דקא מודה לא קאי רק אולד ולא עלי' וא"ל דאי חיישינן שבא עלי' קודם ביאת כהן מה מהני חבושין בבית אסורין ניחוש שבא אחר ופסלה קודם שנחבש דז"א דהא מבואר בש"ך יו"ד סי' א' בנעשה השוחט מומר דקודם שחיטתו כשרה ה"נ נהי דעתה אפקרה אבל קודם לכן זמן מרובה משא"כ ביאות הרבה לא מהני דשמא בין ביאה ראשונה זינתה עם פסול ונהי דנתעברה מביאה אחרונה נפסל הולד או אפילו קודם ביאה ראשונה בשעה שהחליטה בדעתה לזנות עם כהן נבעלה נמי לפסול וא"כ מוכח כדעת הב"ש דגם בשביל סברת מדאפקרה חיישינן נמי שנבעלה לפסול כדעת ב"ש אמנם תוס' שהקשו אהא דקא מודה ולא תי' כתי' הת"י כתובות לחלק בין ביאות הרבה ע"כ סוברים כדעת אחרונים דהוי ס"ס א"כ הי' ק"ל דא"כ אמאי לא מוקי אביי כהן בא ביאות הרבה אלא ע"כ דאפקרה לכ"ע ולא תלינן בביאות הרבה טפי. א"כ מוכח דהר"י בגטין ובה"ג ותוס' סוטה ות"י כתובות סברי כדעת הב"ש מי יוכל להקל נגדם:

**אולם** נהי דהתוס' סוטה ות"י כתובות סוברים דאי אמרינן מדאפקרה לא הוי ס"ס אבל להלכה לכאורה נראה כדעת רשב"א ורא"ש דקיי"ל כל"ב דל"ל הך סברא וכבר תמה הי"ש יבמות על הרמב"ם דבכ"מ דרכו לפסוק כלישנא בתרא וכאן פסק כל"ק ויגעתי ומצאתי בס"ד דלמד הרמב"ם מסוגי' דקידושין דע"ה דרמי דרב אדרב ודשמואל אדשמואל מארוסה שעיברה ומסיק דמאי שתוקי בדוקי ופריך הא אמר שמואל חדא זימנא הלכה כר"ג. וק"ל טובא דכיון דשם הובא ארוסה שעיברה כל"ב דיבמות ומפרש

רבא בדיימא מעלמא ולא מיני' ואפילו לאביי בדיימא מיני' ומעלמא מיהת בדלא דיימא מודה רב כדמשני אביי מתניתין דילדה תאכל א"כ אין ענין לדר"ג כלל דהתם במדברת לא ידעינן ממי וליכא ריעותא אדרבה איכא סברא דבודקת ומזנה מועיל חזקת כשרות להאמינה מפלוני וכהן אבל בארוסה שעיברה דדיימא מעלמא מיהת לכ"ע א"כ איכא ריעותא דקלא לכן ה"א דספק גמור הוא ול"מ בדיקה וטובא קמ"ל שמואל ומאי פריך אלא ע"כ צ"ל דסוגי' דקידושין מוקי פלוגתא דרב ושמואל בלא דיימא לא מיני' ולא מעלמא ולכן פריך שפיר דהיינו הא דר"ג וא"כ קשה דפלוגתא דרבא ואביי אליבא דרב אמאן תרמי' הא רב ושמואל בלא דיימא כלל אייריי. ולכן נראה לענ"ד דסוגי' דקידושין סברה דבאמת פליגי רב ושמואל בתרווייהו בבא על ארוסתו ובארוסה שעיברה בבא פליגי בדיימא לרבא ולאביי אפילו לא דיימא מעלמא כל"ק דיבמות ובארוסה שעיברה בלא דיימא כלל אליבא דכ"ע לאביי ולרבא. ובא איצטריך דאפ"ה לרב ממזר הוי ועיברה לשמואל דבעי בדיקה ולכן הרמב"ם פט"ו מא"ב העתיק בא בדיימא מעלמא דצריך בדיקה ובעיברה אפילו לא דיימא כלל וא"כ מוכח מסוגי' דקידושין דפלוגתא דאביי ורבא בבא ודאי כל"ק ופריך דבעיברה דמיירי לא דיימא כלל הא אמר שמואל חדא זימנא דהיינו דר"ג א"כ מוכח מסוגי' דקדושין סתמא דגמ' דמוקי אבא עלי' פלוגתא דאביי ורבא דאעיברה ליכא לאוקמי פלוגתייהו דמיירי שמואל בדלא דיימא כלל מדפריך הא אמרה חדא זימנא כנ"ל וא"כ הואיל וסתמא דגמרא דקדושין כל"ק קיי"ל כסתמא דגמ' ולכן פסק כל"ק וזה הוכחת הרמב"ם לפסקו ואין להקשות דמאחר דבתרווייהו פליגי רב ושמואל אמאי לא רמי דרב אדרב ושמואל אדשמואל מארוסה שבא עלי' דזה לא קשה דל"מ להקשות לשמואל משתוקי מתיר בודאי די"ל בשתוקי דוקא דס' גמור שרי אבל בבא דלאו ספק גמור מחמרינן דיאסר בב"י אבל לא להתיר בממזרת לכן פריך מארוסה שעיברה וא"כ הבה"ג והרמב"ם יש להם על מה שיסמוכו למיפסק כל"ק:

**אכן** תמהו על הרמב"ם דפסק בה' יבום באומר זה בני דאף שנאמן לענין ירושה א"נ לפטור מחליצה דכשם שהפקירה כו' חדא דלא מייתי דבדיימא מעלמא אייריי משמע אף בלא דיימא ואיך פסק כאביי נגד רבא ונהי דפסק כל"ק דיבמות מ"מ הי' לו לפסוק כרבא דבלא דיימא בתר דידי' שדינן תו תמהו הרא"ש בתשו' כלל פ"ב וטור סי' קנ"ו דאמאי נאמן ליורשה הא נהי דנאמן מ"מ איך נוציא ממון מספק שמא הפקירה תו תמהו דסותר עצמו למ"ש בפ"ח מתרומות בכהן בא על הפנוי' ילדה תאכל הואיל והעם אין מרננים אחרי' הרי דפסק כרבא אליבא דל"ק וסותר למ"ש בה' יבום פ"ג דסתם ופסק כאביי. ומה שנלע"ד דהנה קשה בבא על הארוסה למה אמר רב הולד ממזר הא אפילו

ידעינן דזנתה עם אחר ג"כ הוי ולדה ספק ממי כמו בן ט' לראשון בן ז' לאחרון א"כ אפילו דיימא מעלמא הוי ס"ס שמא לא זנתה עם אחר רק מארוס שבא עלי' ואת"ל נמי עם אחרים זנתה שמא מארוס נתעברה וולדה כשר לקהל. וצ"ל דהך סברא דכשם שהפקירה חשיב רב ארוב לודאי והוי כמו מיעוט שלא זינו עם אחרים ואינו מצטרף לס"ס דממי הרה ובזה פליגי אביי ורבא רבא סובר דוקא בדיימא מעלמא הוי קרוב לודאי ואביי סובר אפילו בלא דיימא מעלמא קרוב לודאי אבל גם לאביי מודה רבא דאפילו בלא דיימא מעלמא נהי דלא מיקרי קרוב לודאי דזנתה לאחרים וא"כ מיהת מצטרף לס"ס להכשיר הולד. ואפילו בלא דיימא ספיקא הוי אי זנתה לאחר ולכן לא אמר רבא מסתברא מילתא דרב ושמואל בדיימא כו' אבל בלא דיימא בתרי' שדינן לענין שא"צ בדיקה אלא ע"כ כיון דשרינן מטעם ס"ס וכיון דאיכא לברורי ע"י בדיקה מבררינן. והא דפשט רבא מילדה תאכל דלא הוי קרוב לודאי נהי דספיקא הוי שמא זנתה עם אחר האשה נאמנת לגבי עצמה אף דיש לה חזקת זרה לתרומה ולא מהני ס"ס היכי דאתחזק איסור כמ"ש הש"ך סי' ק"י מ"מ כיון דטענת ברי מועיל נגד חזקה כמ"ש הפנ"י כתובות דכ"ב אהא דהבא עלי' באשם תלוי קאי א"כ כיון דהפנוי' טוענת ברי הוא מדחה החזקה שהיא בחזקת זרה ותו נאמנת להתיר עצמה אבל אי תימא דבלא דיימא הוי נמי קרוב לודאי אמאי נאמנת לאכול בתרומה. ולכן פסק הרמב"ם לתרומה דתאכל כיון דטוענת ברי נאמנת לגבי עצמה נגד חזקה אבל ביבום דאשת המת א"י אם זנתה הפנוי' לאחר או לא וכיון דאפילו בלא דיימא נמי מודה רבא דספק הוא. וא"כ כיון דאשה זו בחזקת איסור לשוק עומדת כמבואר פד"א דל"א א"כ נהי דאיכא ס"ס שמא לא זנתה לאחר וגם אפילו זנתה שמא מזה נתעברה אינו מועיל לפטרה מחליצה דס"ס במקום חזקת איסור לא מהני ומיושב דשפיר פסק כרבא לל"ק ודברי הרמב"ם לא סתרו אהדדי מתרומות ליבום. ומעתה ל"ק הא דיורשו דהנה המהריב"ל סובר דבס"ס מוציאין מיד המוחזק והמש"ל בה' מלוה ולוה סתר דבריו מיהת נ"ל כיון דהרמב"ם עסק בה' יבום דמיירי שאין למת בנים אחרים דאל"כ בלא בן מן הפנוי' פטורה משום שאר בנים וכיון שלענין ירושה באים אחי המת עם בן הפנוי' ושניהם ספק דדמי לספק ויבם בנכסי המת דחולקין כדאיתא יבמות דל"ז ע"כ שניהם אינם מוחזקים מקרי דאל"כ יטול אחד המוחזק ואידך המע"ה ומדחולקין מוכח דדין שניהם כאינן מוחזקין וא"כ בן פנוי' שיש לו ס"ס ספק לא זנתה לאחר ואת"ל זנתה לאחר שמא בן המת הוא כמש"ל וא"כ באינם מוחזקים ודאי דמהני ס"ס ליטול ממון שאין שום אחד מוחזק משא"כ כיון דאיכא חזקת איסור לשוק קודם שנולד בן הפנוי' בס"ס במקום חזקת איסור ל"מ להתיר כלל. ועפ"ז יש לחדש דהרמב"ם

מודה דבמקום שיש בנים להמת ובן פנוי' בא עמם לירש דאז שאר הבנים הם ודאי ואיהו ספק ודמי לספק ויבם בנכסי אבי אבא דנוטל היבם דהואיל איהו ודאי יורש הוי כמוחזק א"כ ה"נ דבן הפנוי' נגד בני המת הוי כמוציא דהוא ספק ואינהו ודאי דאז אינו יורש מטעם ס"ס דס"ס לא להוציא קא מהני דדוקא בה' יבום דאיירי נגד אחי המת דאינהו ספק והוא ס"ס אין זה מוציא מקרי אבל במקום בנים ודאים לא מהני ס"ס להוציא ירושה ואשכחנא פירוקא לקושיית הח"מ בא"ע סי' ד' אדברי הג"ה שכתב במיוחדת לו דאינו בנו ליורשו ואילו בסי' ג' כתב דהבן כהן ולפ"ז ניחא דמיירי במקום בנים ודאי אינו יורשו דל"מ ס"ס להוציא אבל להיות כהן מהני ספק ספיקא שפיר.

**וא"כ** דברי הרמב"ם אחר שישבנו א"כ נכונים דברי הב"ש להחמיר אף בלא דיימא מעלמא כלל דהוי ספק וס"ס לא מיקרי דזנות מצוי בפסולין ולכאורה יש לעיין מדוע נחלקו רב ושמואל לענין ולד ממזר ולא לגבי דידה לאוסרה על בעלה דהואיל והפקירה לזה הפקירה לאחר ונעשית סוטה משמע דאפילו רב מודה דאין אשה נאסרת על בעלה בשביל חששא דאפקרה וראי' לזה מר"פ ארוסה לא שותת ולא נוטלת כתובה פרש"י כיון דגרמה בקנוי זו שתצא ממנו ואמאי הא ביבמות מוקי לה שבא עלי' ארוס בבית אבי' דאל"כ קדמה שכיבת בעל לבועל ואס"ד לרב אליבא דאביי כשבא עלי' ארוס חיישינן דאפקרה ונאסרה על בעלה א"כ קודם הסתירה נאסרה ומה גרמא בסתירתה יותר להפסיד כתובה כיון דבל"ז אסורה וקיימה ונהי דיש לדחוק דהתם ביהודה קאי שמיחדין ל"ח דאפקרה ועוד דבכתובות ד"ט משמע קצת דבגליל מצי טעין ומשמע דמצי טעין לא בא בארוסין משמע דאם בא בארוסין ומודה ע"ז הבעל א"י להפסידה כתובתה ויכול לקיימה ואמאי תיאסר עליו לאביי ותפסיד כתובה דהמע"ה שמא זנתה עם אחר אלא ע"כ ודאי מודה רב דהיא נאמנת לגבי עצמה להתירה לבעלה וכן לענין כתובה דקיי"ל ברי ושמא ברי עדיף ורק לגבי הולד סובר דהוי ממזר דסובר רב כמ"ד לדברי המכשיר בה פוסל בבתה. וכן מצאתי אח"כ להגאון רע"א ז"ל שהקשה דאמאי א"ר הולד ממזר הא תוס' כתובות די"ד ע"ב הוכיחו דרב אית לי' דר"ג דאל"כ קשי' הלכתא אהדדי דקיי"ל כר"ג וכרב לגבי שמואל ותי' דרב סובר דר"ג פוסל בבתה וא"כ כיון דר' יוחנן פליג ואומר לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה קיי"ל כר"י לגבי רב עכ"ד. מעתה י"ל קושית תוס' אהא דקאמר ר' יוסף חדא דקא מודה ועוד כי לא מודה הק"ל כר"ג דקשי' לאביי מה מהני הודאה דלמא אפקרה. ולפ"ז ניחא דכיון דנהי דר"י פליג אדר"ג במדברת דשם כיון דזנות מצוי בפסולין א"נ לומר לכשר נבעלתי אבל במודה וטוענת דלא אפקרה י"ל דמודה ר' יהושע דנאמנת לפי דיש לה חזקת כשרות ורק רב דסובר כמאן דפוסל בבתה דלא מהני

חזקת כשרות דאם לולד סובר דהולד ממזר אבל ר' יוסף דע"כ סובר כמאן דמכשיר בבת דאל"כ מאי קאמר ועוד הלכה כר"ג הא ר"ג לא מכשיר בבתה ושם לענין ולד עסקינן א"כ ע"כ סובר דחזקת אם מועיל לבת א"כ שפיר במודה ל"ח כלל שאפקרה דחזקתה מועיל לבת ואביי רק אליבא דרב דפוסל בבתה חיישׁ לאפקרה. ולפ"ז אחר שהעלינו דלמאן דמכשיר בבתה אף ר' יהושע מודה דכשם שנאמנת לגבי עצמה נאמנת לענין הבת ודוקא בלא מודה חיישׁ ר"י אאם ובת דזנות מצוי בפסולין א"כ ממילא יש לדחות דברי ב"ש דבשביל חשׁש דאפקרה ל"ש את לא תעביד עובדא דהתם לכתחילה חיישינן לדר' יהושע אבל בחשׁש דאפקרה אף ר"י מודה אבל מפני שאנו מדמין נעשה מעשה:

**ומ"ש** כבודו בשם הב"מ דלדעת הב"ח דהא דאפקרה לא חיישינן בתרומה דרבנן ובזה יישב דברי הרמב"ם שם א"כ כיון דאת לא תעביד עובדא אינו אלא לכתחילה וגרע מדרבנן ודאי א"ר לחוש דאפקרה. באמת יש לבע"ד לחלוק דשם עיקרו דרבנן תרומה אבל לכהונה דספק דאורייתא ונהי דמה"ת סמכינן אחזקת כשרות כר"ג להתיר מיהת לכתחילה חיישינן שיפגע באיסור דאורייתא בזה יודה הב"ח ואין לסתור דברינו דא"כ אמאי קיי"ל לענין הולד דמהני בדיקה הא הוי ג"כ דאורייתא דשם הוי כדיעבד אבל לכתחילה אסור הואיל ואם הפקירה עצמה הוי איסור דאורייתא חיישינן להכי:

**ונהי** דגדולי האחרונים הדג"מ וב"מ והקהלת יעקב והפלאה חלקו אדברי ב"ש אחר שכבר הוכחנו מדעת בה"ג וגם משיטת תוס' בכמה דוכתי לכן איני אומר בה לא איסור ולא היתר:

**אבל** בנ"ד אינו דומה כלל לדברי הב"ש ומחלקותו דכאן לא הודה הבועל הראשון רק רנון מיני' ויחוד היינו ראוה מדברת אפילו הרבה פעמים הדין דאסורה לכתחילה בלא פקפוק כלל:

**ומ"ש** כבודו דכיון דנתיחדה הרבה פעמים דהרא"ש כ' דהרמב"ם מודה לו יהי' כדברי הרמב"ם רק מודה דהוה בנו ליבום כיון דהוה כרוב בעילות אחר המיוחד וכעין ס' הת"י כתובות די"ד אבל לענין כהונה מה בצע אם רוב בעילות ממנו אם רק פעם אחת נבעלה לפסול ומה יוסיף מיוחדת מבא דיודה הרמב"ם וזה ברור.

**ותו** דאף אם הרא"ש חולק במיוחדת היינו שלקחה לפלגש דאז משמרה מזנות דמאוסה עליו כשתזנה תחתיו וכ"כ הרא"ש יבמות פ' החולץ דנהי דבשביל איסור לא יפרוש ולכן יוציא בגט אבל סוטה דמאוסה עליו לא יוציא אלמא אף דלא חמיר לי' איסורא מ"מ מאוס אצלו שכיבת אחר אבל בנ"ד שלא היתה לפלגש רק נתיחד כדרך הזונים מ"ל פעמים

הרבה ומי ישמרה מאחרים ודאי דלא מודה הרמב"ם ואדרבה לדברי התוס' יבמות דיימא לחוד לא מהני אף לל"ב רק בבא א"כ י"ל דאף הרא"ש מודה בהא דאסורה לכהן

**ואם** לחשוך לומר דבנ"ד בל"ז דרים יחד ומוטב שיאכלו בשר שחוטות אבל באמת לא מבעי' לדעת הרמב"ם דפנוי' ליכא מלקות באיסורי כהונה ואפילו לכל החולקים דבעל ולא קידש לוקה משום לא יחלל מ"מ אם יקדש יוסיף ע"ז לאו דלא יקח וא"כ קשה בעיני להתיר:

**ומהראוי** אפילו בנדרים שמחמירין מלהתיר עד שינהיג איסור כימים שנהג בהן היתר ולא להקל עלי' לפי שדרה באיסור. וגם כי חוכך אני דאימת תהי' נאמנת קודם שנעשית פלגש אז לא שאלינן אם נבעלה לכותי רק עתה שכבר דרה אתו וקשורה בו ככלב מנין לנו דר"ג סובר דתהי' נאמנת אחר שבשאט נפש וביד רמה דרה אתו ואנוסה תחתיו ואילו אם רצתה היתה יכולה להשתדל אצל הממשלה להפרד ולא תאבה הפסידה נאמנתה דבכל זונה יצרה תקפה מ"מ י"ל דמאמין ר"ג שלא תטעון שקר לישב באיסור כל ימי' אבל אחר שעשה קונטראקט לישב לעין כל באיסור כל ימיהם א"ר להאמין אף לר"ג וכדומה כי גם עתה אינה שבה בתשובה רק בשביל ירושת בנים או ערמה אחרת ואנן נעביד תקנתא לרשיעי לכן תלך אל רבנים הגדולים שם ידעו תוכן הדברים.

**ואם** הי' הרהור תשובה בלבבה היתה יכולה להתקדש ע"ת אם לא זנתה לפסול דאז אפילו זנתה עכ"פ לא יעברו אלא יקח דאינו קדושין ול"ש אין תנאי בנשואין דעיקר הטעם משום חזקה דאעב"ז וכאן אדרבה אי זנתה לפסול עדיף שלא יהי' קדושין משיהי' קדושין דלדעת הרמב"ם יהי' בעל ולא קידש ואינו לוקה ולהחולקים מיהת לא עבר רק אחדא וזנות פלגש מיוחדת אינו אלא מדרבנן ובזה הי' עצה אפילו לכתחילה בדינו של הב"ש לקדש ע"ת דלדעת הרמב"ם דסובר דחיישינן הוא סובר בעל ולא קידש הוי דרבנן וא"א עב"ז ל"ש מטעם הנ"ל ואי דאיך נתיר לו שמא זנתה לפסול ונהי דלא יהי' קדושין מ"מ יהי' איסור דרבנן הא בשביל איסור דרבנן ל"ח דאפקרה כמ"ש הב"ח א"כ בשביל דרבנן נקטינן דלא אפקרה והוי מקודשת וליכא איסור כלל דנתקיים התנאי ונהי דאדאורייתא חיישינן מ"מ אם זנתה בטל הקדושין וליכא דאורייתא. אבל ג"ז צ"ע דלדעת הרמב"ם פלגש להדיוט דאורייתא אסור וגם רבים החולקים דגם בלא קידש לוקה א"כ הוי דאורייתא:

**הדרן** לדינא דידן הלא מי מחה בידם לשבת בזנות עד כה כן לא ימחה בידם לקדש אמנם מאתי הוראה לא תצא בדבר כי יען רבו כת החדשים ואם נקל להם כחודו של מחט יקילו הם בזונה לכהן ומצאתי אחר כתבי בש"י ח"ג שהקיל במודים בחד רובא והכנ"י ג"כ

החמיר כדברי ב"ש גם כי כתבתי דנ"ד חמור מינה דהרא"ש ג"כ יודה וגם בחתם סופר ח"ב מאה"ע החמיר כדעת הב"ש ואנכי מיראי הוראה אנכי כי לא כל הרוצה לעשות עצמו גדול בכחא דהתירא יפה עושה. דברי דו"ש:

## סימן יג

**יום ו' ה' שבט תרכ"ז**

**שנית להרב** וכו' מ' אהרן פנחס אבד"ק פראשקי

**מכתבו** קבלתי מ"ש דבכה"ג באונס היינו שלא כדרכה דאל"כ הוי מ"ע ופסולה לכה"ג כמ"ש הישו"ש. כמה זרים הדברים דאטו לא משכחת ברצון שלא כדרכה וגם בה"ג לא העתיק כלל דכשרה לכה"ג רק לכהונה וכדרכה נמי כשרה לכהונה. תו תמה עלי דבארוס וארוסתו מה מהני רוב בעילות מ"מ תיאסר על בעלה חדא דהא קא מודה י"ל דאה"נ דלא מהני רק לולד ועוד כבר הוכחתי דלבעלה ל"ח דאפקרה ולא עיין יפה בדברי תו כתב דא"כ מה משני חבושין בבית האסורין שמא אפקרה קודם ג"ז אינו דרק בשעה שרוח זנונים התעה חיישינן שנבעלה גם לפסול לה אבל זמן הרבה לא וכמ"ש מהש"ך יו"ד סי' א' לענין שוחט שהמיר דעד עת ההיא שחיטתו כשירה:

**גם** מ"ש דאדרבה אפילו מכחישה והולד ממזר מ"מ היא כשרה דיעבד לכהונה א"כ איך נחמיר לכהונה יותר. כמה זר הענין ודאי למשוי על בנו להיות ממזר האמינתו תורה כשני עדים מקרא דיכיר ועל אשה א"נ כלל אבל בדבר שהשכל מחייב דממזר לא הוי מצד רוב בעילות אבל לכהונה בביאת איסור פ"א נפסלה ומה יתן ומה יוסיף רוב בעילות וביתר דבריו לא רציתי כי אין הדבר לסתור או לבנות כי אנן בעקבות הראשונים וגדולי הפוסקים ובשביל דקדוקי שמועות לא נוכל לבנות דיק להתיר כ"א מאחר שהש"י וכנ"י וחתם סופר החמירו כדברי הב"ש וגם כאן גרע דלא קמודה כאשר כתבתי בארוכה ואין הדבר מוטל עליו כי אין הדבר בגבולו ומי שלא מחה בידם ע"ע לשבת בפרהסיא בזנות מי ימחה בידם לקדש בחופה וקדושין רק הרשעים העושים מעשה זמרי ומבקשים בעבור איזה כוונה להראות עצמם כבעלי תשובה ורות זנונים בקרבם אני אין בידי להתיר וכבר כתבתי טעמים ונמוקים ועצתם לא תקום. דברי ידידו:

## סימן יד

**ר"ח שבט כ"ז לאסק** שוי"ר

**לכבוד** ידידי הרב **המאה"ג** מ' **משה** אהרן נ"י אבד"ק זלאטשוב

**מכתבו** בדבר אלמנה ולה בנים ששה ומלאכתה מעשה אופים ובמות בעלה לקחה לה נער אומן לביתה ובעת המלקוח נתנה לפדיונו שני מאות רו"כ כי קותה שתנשא לו ועתה קרובי הנער מסיתים לבלתי ישדך אתה והיא מינקת רק זה שני ירחים לפי דברי' הי' לה כאב וצוה עלי' הרופא לתת הילד למינקת ופסק חלבה אם יש להתיר עפ"י דברי הפנ"י בקו"א לכתובות כי הילד עתה בן י"ח חודש כי היא עני' ואם לא תנשא ימותו כולם ברעב ח"ו:

**תשובה** אם כי לכאורה יש להביא ראי' לדברי פנ"י שכתב דאחר ח"י חדשים אין כ"כ סכנה לולד רק על צד המיעוט מהא דכתובות ד"ס דפליגי במינקת לר"מ עד כ"ד חודש לא תארס ולר"י עד י"ח ואמר אביי חדא דר"מ ור"י ה' כר"י וקשיא דמה פסיקא לי' דהלכה כר"י כיון דאיכא סתמא כר"מ בגיטין דע"ה בע"מ שתניקי את בני כמה מניקתו כ"ד חדשים ר"י אומר י"ח וכיון דסתמא כר"מ הלכה כסתם משנה ולא הוי סתם ואח"כ מחלוקת כמ"ש תוס' ביצה ד"ב ע"ב לכן צ"ל דנהי דאורח להניק כ"ד חודש דלא כר"י ולכן בתנאי מכוין לכ"ד חודש כי אורחי' אבל מיהת שיהי' לתא דסכנה בפחות מכ"ד חודש וא"כ אין להחמיר במינקת חבירו יותר מח"י חדשים כיון דיהי' סכנה יותר מי"ח חודש לא סתם לן תנא והדרא לכללן דר"מ ור"י ה' כר"י וא"כ נהי דקיימא לן כרב ושמואל דבעי כ"ד חודש י"ל דגם אינהו מודים דלא הוי סכנה כ"כ רק לפי שאלמנה מחויבת כ"ד חודש א"י להפקיע מחיובא להנשא או דמיעוט יש דאיכא סכנה כדברי הפנ"י:

**אבל** קשה הא דאמר שם הן הן דברי ב"ש וב"ה וארשב"ג לדברי האומר כ"ד חודש כ"א לדברי האומר י"ח ט"ו ופי' האס"ז דקאי אב"ש וב"ה דלא מיירי לענין נשואין דאל"כ איך אמר רשב"ג כ"א וט"ו רק מיירי לענין אורחא בהנקה ונפקא מינה דאם פי' וחזר למהוי כיונק שקץ א"כ איך לדברי אביי דאמר דהלכה כר"י נגד סתם מתניתין ע"כ מחלק דלענין מינקת חבירו להנשא סגי בי"ח דפסק הסכנה אבל אורח להניק כד"ח א"כ איך תני' הן הן דברי ב"ש הא י"ל דב"ש מודים לענין נשואין לדבר"י ולמה הוצרך לומר אביי ועוד ב"ש וב"ה ה' כב"ה הא לפי סברתו לחלק בין סכנה לאורחא בהכי א"כ אף ב"ש י"ל דמודים דתנשא לאחר ח"י חדשים אלא ע"כ דלא מחלקינן כלל דכל שאורחא להניק אם מגרע מאורחא איכא סכנה ואביי עיקר ראיתו מהא דהתיר ר"ח ועלה קסמך. או די"ל דכיון דב"ש התירו בפירוש עד כ"ד משמע דאיכא סכנה אבל מתניתין דגיטין דלא פירש דקיי"ל אפילו דו"ה שנים א"כ שפיר אורחא בכ"ד חודש ומחויבת להניק כד"ח כאשר התנה מסתמא אבל ב"ש דהתירו אף בפירש דאיכא איסורא דיונק שקץ מוכח דאיכא

לתא דסכנה א"כ שפיר אמרו הן הן דברי ב"ש דגם במינקת לא תנשא וא"כ כיון דקיי"ל בפירש דחוזר לינק עד כד"ח מוכח דאיכא סכנה דלא כס' הפנ"י:

**ואפשר** לומר דרק בשביל מועט סכנה נמי החמירו במינקת והקילו בפירש לינק עד כד"ח מיהת אין לבנות דיק מדברי הפנ"י דשם בלא התחילו להניק איירי דבל"ז מחלוקת ישינה עי' בספר גבורות אנשים וגם פסק חלבה וכבר מה שנתנה להניק ע"פ הוראת טעות וכבר נשתדכה אבל בנ"ד שהניקה רק כשני חדשים נתנה להניק וזה לא מקרי פסק חלבה כי אפשר לשוב החלב כמ"ש הרא"ש בתשובה בפי' דברי הגאונים שהצריכו נתנה למניקה ג"ח קודם מיתת בעלה והובא בב"י סי"ג וגם לא הי' לה היתר חכם גם לא נשתדכה עדיין כי א"כ הי' מחויב לישבע שלא יכנוס לביתה. ודברי הפנ"י אין להם שורש בדברי הראשונים והרא"ש בתשובה החמיר אפילו בנתנה בחיי בעלה עד כ"ד חודש ולא הקיל בט"ו הגם כי אין משיבין את הארי הפנ"י ז"ל עכ"ז הבו דלא להוסיף עליהם:

**ויש** להביא ראי' דאיכא סכנתא עד כד"ח מדברי רא"ש יבמות שמביא ראי' להר"י מאורליינש דבקידש לא יוציא בגט לפי דכלה אסירה לבעלה כנדה מאריסי' דאביי דלא צוה להוציא ומה ראי' דלמא קודם טו"ח דאיכא סכנה גמורה יוציא אבל בתר טו"ח דכיון דליכא כ"כ סכנה דבאמת הא דתני' מעוברת ומינקת דיוציא שם לא נתפרש זמן רב בכתובות בהא דלא תארס ולא תנשא עד כד"ח. וכה"ג מחלק נ"י יבמות דבעקרה כיון דרק משום לא פלוג לא יוציא אלא ע"כ דהסכנה שוה עד כד"ח. ויש לדחות כיון דתני' סתמא יוציא משמע כל הזמן דאל"כ הוה לי' לפרש. ואין קושי' על הפנ"י:

**אבל** ראיתי להמ"ל פי"א מגירושין תמה אתה"ד שהביא בשם א' דדוקא במזיד יוציא אבל בשוגג רק יפריש מהא שהקשה הרא"ש דלא צוה אביי לאריסי' להוציא דשם שוגג עפ"י הוראת טעות הי' ונהי שכתב התה"ד בת"ח דהוי כמזיד זהו שייך לתולה בהוראתי אבל אריסי' דאביי תולה באביי הי' עכ"ד ועפי"ז נ"ל להכריע דדוקא בג"ח הבחנה דליכא סכנתא רק איסורא לכן בשוגג לא מחמירין להוציא אבל במינקת דחמירא סכנתא מאיסורא אף בשוגג יוציא וע"ז שפיר הרא"ש חולק אדברי התה"ד אבל לענין הבחנה מודה דבשוגג לא יוציא לכן יפה עשה הרמ"א דבסי' י"ג ס"ו הביא פלוגתא לענין שוגג לענין תוך צ' יום ובסעיף י"ב לא הביא די"ל דבמינקת דהוה להא דסכנתא אפשר דהכריע דיוציא אפילו בשוגג ולפ"ז אם כדברי הפנ"י מה פשט מאריסי' דאביי הא שם שוגג הי' ולא הוי סכנה כ"כ לכן לא יוציא אלא ע"כ דגם אחר טו"ח לדידן איכא סכנה עד כד"ח:

**שוב** ראיתי להא"ז בתשובה סי' תש"מ להרב ר"מ חסדאי נסתפק הא דאמרינן ערוקי מסתייע דוקא בהבחנה דקל אבל מינקת דחמורה לא מהני תו רצה לומר דאחר טו"ח

או י"ח חדשים לא הי' כהן מגרש דסמכינן ארשב"ג ואר"י עוד חידש דבשוגג לא יוציא בגט והביא ראי' מאריסי' דאביי דלא נתבאר יוציא בגט עכ"ד בקיצור לכאורה יש קצת סייעתא לדברי הפנ"י אבל מ"מ דשם לכפותו להוציא בכהן הוא דמקילין אבל מ"מ יפריש אבל לצרפו להקל לכתחילה מנין לנו ובא"ז גופי' ה' יבום הביא ראי' מאריסיה דאביי דבקידש לא יוציא אלמא דהא"ז אף בשוגג ס"ל דיוציא:

**וראיתי** להשבות יעקב חלק א' סי' צ"ה שרצה ללמוד מדברי הר"י מינן שהתיר מופקרת מינקת דהואיל והתירו לשחרר האמתא אע"ג דמשחרר עבדו עובר בעשה דלעולם בהם תעבודו ואפילו אביי התם רק דהוי איסור תורה אבל מינקת דרבנן נדחה מפני מכשול רבים א"כ כיון דמבואר בח"מ סי' ר"ל דמשחררין עבדים לטובת יתומים ה"ה דנדחה איסור מינקת חבירו עכ"ד א"כ לפי"ז הי' היתר בנ"ד שאל"כ ימותו ברעב ח"ו:

**אבל** באמת כתבתי להרב המנוח ע"ד שאלה מאתו בק"ק אפאטשנא הוא הרב הגאב"ד מ' יצחק ז"ל כי גוף דברי המהר"י מינץ לכאורה תמוהים דמאי הדמיון אם דחינן עשה דשחרור מקמי מצוה דרבים אבל סכנה דאיכא במינקת סכנת ולד האם בשביל מ"ע דרבים נכניס הולד בסכנה רק הרי"מ איירי בזונה דלא נועיל בתקנה שאפילו אם לא נתירה להנשא תתעבר בזנות ונהי דאשה מזנה מתהפכת ומזנה זהו אפשר בזונה שאינה מופקרת שרוצית להסתיר מעשי' לכן מתהפכת אבל מופקרת שאינה בושה אינה מתהפכת כלל והא דהתיר ר"י במזנה משום הבחנה לפי דמתהפכת הוא בזונה שאינה מופקרת דבזונה שהיא מופקרת בל"ז מתירין משום מצוה דרבים ואפילו ר"מ מודה. וא"כ כיון דאין תקנה נגד סכנה רק אסורה משום לא פלוג אטו שאר מינקת א"כ שפיר לאיסור דרבנן בעלמא דליכא סכנה למד שפיר משחרור אבל במינקת דאיכא סכנה רק לטובת יתומים אין ללמוד כלל משחרור דחמירא סכנתא מאיסורא:

**הן** אמת שק"ל דהא ביבמות דמ"ב פריך דידה נמי ממסמסא לי' ומשני לא יהב לה בעל וא"כ למה תוכל לתת למינקת דלמא הדרא ותפסק חלבה ועכצ"ל דכשלא תנשא אז ממסמסא לי' משלה אבל כשיהי' לה בעל רשות בעלה עלי' ומה"ט כתב הא"ז בתשובה תש"מ דבקידש לא יוציא לפי דעדיין אין רשות בעלה עלי' ותוכל למסמס ואנכי במ"א ישבתי דעת האומרים בקידש דיוציא ואכ"מ מיהת לפ"ז הוי תקנתא לסכנה במה שלא תנשא אפילו תתעבר תמסמס בבעים אבל אם תנשא לא יהב לה בעל וא"כ עדיין איך למד המהרי"ם מאיסור לדבר שיש חשש סכנה:

**אכן** נראה דמהרי"ם לא הקיל רק בבן זנונים הואיל ובזונה בל"ז רבו המקילין ע"פ שיטת הר"ש הזקן לכן נהי שלא הקיל מטעם זה לבד רק במופקרת לזנות אז הוי סניף משום

מצוה דרבים להתיר וגם לא עשאו רק לסניף בלא התחילה להניק אבל באלמנה שהיא מופקרת לזנות גם המהרי"ם לא הקיל בשביל האי טעמא לחוד. תדע דהרמ"א בסי' י"ג אחר שהביא פלוגתא בזונה מינקת סיים ויש להקל במופקרת ואילו באלמנה מינקת לא הקיל במופקרת מדלא כתב באלמנה כן מוכח דרק לסניף מהני אבל בנ"ד דמדינא דגמרא איפסקא הלכה לאסור נתנה בנה למניקה מי יקיל בשביל האי טעמא לחוד ועיין בד"מ סי' י"ג שהביא דהתיר אלמנה מופקרת אבל בגוף תשובה ליתא:

**ובר** מן דין אין בראיית הש"י ראי' כלל דנהי דבשביל טובת יתומים דחינן איסור אבל כאן הוי חובתו של היונק הזה למה נשתדל לטובת של אלו במה שהוא רעתו של חבירו ול"ד לדינא דמהרי"מ. ובזה נדחה ג"כ ראיית הגאב"ד אפאטשנא ממעות של יתומים דמלוין ברבית דרבנן דנהי לטובת יתום דחי איסורא דרבנן אבל לא בדבר שהוא רעת יתום אחר ותו דכיון דגזרו משום דאי לא א"כ לא מקיימא תקנתא דרבנן א"כ ה"נ אם נתיר לטובת יתומים נתיר אף שלא לטובת יתומים ומיעקרא תקנתא דרבנן:

**עוד** נ"ל דהנה בש"מ ב"מ ד"ע אהא דמעות יתומים מותר להלות בריבית ופריך מי ספינן להו איסורא יתמי דאכלי לאו דידהו ליזלו בתר שבקייהו ומשני ברבית דרבנן וכתב בשם הרשב"א ז"ל דמי ספינן להו איסורא לאו דוקא דאפילו למ"ד קטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו ה"מ כשעושה הקטן מעשה בידים אבל כאן אין הקטן עושה מעשה ואנן לא קעברי שאין המעות שלנו רק דלמה נותנין להם מעות שאינו שלהם עכ"ד מעתה אין ראי' מא"ר דדחינן איסור דרבנן לטובת יתומים דשם ליכא איסור אף בר"ק דאין קטן עושה בידים רק שאין ממון שלהם וזה שייך בריבית קצוצה דיוצאה בדיינין אבל א"ר דאין יוצאה בדיינין א"כ המעות שלהם שפיר שרי, כיון דאין עושה קטן מעשה בידים אין מצווין להפרישו וא"כ לא נדחה איסור דרבנן כלל בשביל טובת יתומים משא"כ האלמנה ובעלה שיעברו איסור בידים והם גדולים בשביל טובת יתומים מנין. וממילא גם ראיית הש"י נדחה דשם לעולם בהם תעבודו המצוה על האדון ולא על אחר תדע דהרשב"א תי' אח"ע וחב"ח דכופין לשחרר שהקשו תוס' וכי אומרין לאדם חטא בשביל שיזכה חברך ותי' דכיון דב"ד פטרו העבד משעבוד תו ליכא מצוה דבל"ז לא ישתעבד וקשי' איך אנן מבטלין מ"ע דלעולם בהם תעבודו כדי שיזכה העבד לכן עכצ"ל דאין המצוה רק על האדון וא"כ אנן מצינן לשחרר לצורך יתומים כיון דאינו עבדנו לא נעבור אעשה והקטן א"ע מעשה בידים אבל מינקת דהם גדולים ועושים מעשה אין סברא כלל לדחות איסור דרבנן לצורך יתומים:

**הן** אמת דבח"מ סי' ר"ל והוא מגיטין דנ"ב דמוכרין לאחרים והם מוציאים אותם לחירות אלמא דגם לעשות מעשה מתירין אבל זה גם לדברי הש"י קשה דמה תועלת יש ליתומים במה שאחרים מוציאים לחירות כיון דכבר נתנו דמיהם יחזיקו אותם לעבדים ואמאי מותר לשחרר דאין סברא להם דאם לא נתיר להם לשחרר ממנעי ולא זבני וכההיא דגיטין דל"ז ממנעי ולא פרקי דבשלמא התם פודין לשם מצוה ואם יהי' עבד לרבו ראשון לא יפדו אבל לקנות עבדים ודאי הרבה קונים יש אבל זה ל"ק דשם נאמר דמוכרין להם ע"מ שיוציאו אותם לחירות א"כ אם לא יוציאו אותם לא יהי' העבד שלהם דמכירה בטלה א"כ לא יוכלו האחרים לקיים בהם תעבודו דאם לא ישחררו לא יוכלו הם לעבוד דמכירה בטלה וכיון דל"מ לקיים העשה לא עברי אשחרור כלל:

**וגדולה** מזה נ"ל דהר"ן הביא י"א דעשה דבהם תעבידו אינו אלא כמו לא תחנם ולצורך מצוה שרי ונהי דחלקו עליו מ"מ דוקא היכי שלוקח מקצת דמיו אבל כל שלוקח כל דמי העבד כבר קבל כל טו"ה מן כל עבודתו הוי כמו שעבד בו ולא עבר ומ"ש התוס' בחצי עבד וחב"ח דעבר בעשה אף דכותב לו שטר על חצי דמיו היינו כיון דעתה עני הוא ואינו שוה שטרו כלום דאפילו לנגיעה בעדות שפוסל אפילו בדרך רחוקה ונפלאה שמא יתעשר ל"ח לנגיעה כמ"ש תוס' ב"ב דמ"ה ובח"מ סל"ז אבל כשמשיג דמיו מלמוכרו לאחרים או לעצמו ש"ד וזה לדעתי נכון. עוד י"ל דמיירי שמשחררין לדבר מצוה להשלימו לעשרה ומ"מ יתמי לאו בני מיעבד מצוה ובעינן שימכרו לאחרים ואחרים משחררין כמ"ש תוס' גטין ל"ח בטעמו וא"כ ראית הש"י נדחה מכל וכל:

**איברא** לכאורה דברי הש"י יש לו סיוע מהא דבכורות דל"א כל פסולי מוקדשין נמכרין באיטליז חוץ מבכור ומעשר שהנאתן לבעלים ומוקי לה במעשר של יתומים דאוקמי אדאורייתא אלמא דבשביל יתמי בביתא מזדבין אף דאסור לגדול. אמנם כיון דהבלעה לגדול נמי שרי גם ביתמי הקילו אבל מינקת דגזרו אפילו גמלתו ונתנה למניקה אפילו נשבעה המינקת אין לדמות תק"ח זה לזה. וראי' לזה מדברי תוס' שם הבכור ומעשר מדאוריתא א"נ באיטליז וטרחו להביא ראי' מתמורה וסנהדרין ולא הביאו ממקומו מדמעשר של יתומים א"נ באיטליז דאיכא רוחא ליתמי ע"כ דאורייתא הוא אלא ע"כ דאין זה ראי' דלא כל איסור דרבנן התירו בשביל יתמי תו מדאמרינן גיטין דנ"ב תורמין ומעשרין לאכול ולא להניח והא מעשר בזה"ז דרבנן ולמה מפסידין ליתומים המעשר ליכלו בטבלו דאין בזה אלא איסור דרבנן לקטן אלמא דאפילו לקטן לא ספינן איסור דרבנן בשביל רוחא דיתומים מכ"ש שיעברו הגדולים בשביל רווחא דידהו. ע"כ אין

בידינו להתיר האשה הזאת ומהראוי לראות אשר יתקשרו יחד וישבע שלא יסור לביתה כנודע כו'. דברי דו"ש:

## סימן טו

**שבט תרכ"ז**

**לכבוד** הרב הגאון וכו' **מו"ה** נ"י **מנחם מענדיל** נ"י **אבד"ק זדינסקוואלי**

**שאלה**. אשר ביקש כת"ה לעיין ולהשיבו בדבר אשה אחת גמלה הולד כבן שנה בחיי בעלה ואח"כ חלתה היא ובעלה והולד וצוו הרופאים שתחזור לתת למינקת ונתנתו בחיי בעלה ואח"כ מת הבעל ונשתדכה ולה עוד בנים והיא עני' והולד הוא כעת בן טו"ח

**תשובה** הפנ"י בקו"א לכתובות כ' אחר טו"ח בלא התחילה להניק ופסק חלבה וכבר היא משודכת עפ"י הוראת טעות להתיר אחר טו"ח וכתב הטעם כיון דר"י מקיל אלמא דליכא חשש סכנה כולי האי. ובאמת תמיהני דמ"ט דרשב"ג דאמר לדברי האומר י"ח סגי בטו"ח שאין החלב נעכר עד אחר ג"ח וזהו כשהיא עדיין מניקה הולד אבל נתנה למינקת ופסק חלב אמו למה אסרו נהי דשמא תחזור המינקת מ"מ מה תעשה אם לא תנשא ומה אהני רבנן לתקן הולד. אמנם המהר"ם הובא בתשו' הרא"ש כ' דאם לא תנשא תחזור אחר מניקה אחרת ואחר הנשואין לא תחזור. ועוד נראה בטעמו דאמרינן ביבמות דמ"ב א"ה דידי' נמי דלמא מיעברא ומשני דימסמס לי' בבעים וחלב דחברי' לא יהב לה בעל וזה שייך כשתנשא דרשות בעלה עלי' ומה שקנתה אשה קנה בעל וכד לא יהב לה למסמס יסכן הולד וא"כ אהני רבנן שלא תנשא ואם תחזור המינקת נהי דפסק חלב אם מ"מ תמסמס משלה. וסעד לדברי מתשו' הר"מ בר חסדאי הובא בא"ז סי' תש"מ להקל בקידש דלא יוציא לפי דאין עלי' עדיין באירוסין רשות בעל תוכל למסמס עכ"ד א"כ בין לטעם מהר"ם בין לטעם השני מה מהני טו"ח ותנשא ותחזור ובעלה לא יניחה לחזור אחר מניקה ולא יהב לה למסמס וחלבה כבר פסק ודאי רשב"ג נמי מודה דבעי ח"י חדשים לר"י ודוקא כשהיא מניקה בעצמה התיר אחר טו"ח לדברי ר"י אבל לא בנתנה למינקת ודוחק לישב דברי' דהואיל ונתנה למינקת רק אטו מינקת א"כ לא החמירו להצריך יותר מט"ו דהא זיל בתר טעמא ודאי יש לחלק:

וסעד לדברי דאל"כ דברי הא"ז בתשו' הנ"ל תמוה שרצה להקל בכהן שלא יוציא אחר טו"ח או לאחר י"ח דסמכינן אדרשב"ג ואדר"י. וא"כ כיון שהקיל בתר ט"ו למה הביא או אחר י"ח ואם לומר דספוקי מספקא לי' בט"ו אי סמכינן למעבד תרתי קולי דרשב"ג ודר"י אבל מלשונו משמע דכתב ונראה דזה נכון בעיניו להתיר ובזה י"ל דאחר טו"ח

במניקה בעצמה ואחר י"ח היינו בנתנה למינקת דאז רשב"ג מודה. ובזה מצאתי ישוב למ"ש הפלאה דלמה החמירו רב ושמואל כד"ח וכן ר"מ הא דברי רשב"ג נכונים בטעמם ומה שתירץ דאינהו סברי דלפעמים נעכר קודם ג"ח עדיין קשה למה החמירו חוץ מיום שנולד וחוץ מיום שנתארסה הא ודאי ביום אחד או ב' ימים לא מיעכר חלבה דהא קליטת הזרע הוא לשלשה ימים. ולפ"ז י"ל דאינהו גזרו מניקה עצמה אטו נתנה בנה למינקת דאז אם יום אחד יעמוד בלא מזונות יסתכן הולד ורשב"ג לא גזר כולי האי. ואין להקשות דא"כ אמאי לא פשטו הני אמוראי מר"מ ור"י דל"ל דרשב"ג וכן רב ושמואל דע"כ נתנה בנה למינקת אסור דאל"כ למה בעו כד"ח או י"ח דאפשר לישב עפמ"ש הא"ז דהני אמוראי לא נסתפקו רק בנתנה ערבון או נשבעה שלא תחזור אי גזרו משום לא פלוג אבל בלא נשבעה פשיטא דאסור שמא תחזור המינקת עכ"ד א"כ י"ל דהו"מ לדחויי דדוקא מניקה גזרו אטו נתנה למינקת דהעם יטעו להיפך אם במניקה הקילו כ"ש בנתנה למינקת דסברא הוא שלא תחזור אבל בנשבעה מותר מיד ולא גזרינן כולי האי לכן מייתי מרדופה דגזרינן עקרה נמי אטו שאר:

**עוד** י"ל דרשב"ג סובר כתנא דברייתא דנתנה למינקת לכן ל"ש למגזר מניקה עצמה אטו נתנה למינקת דהוא מתיר בנתנה למניקה והני אמוראי מסתפקו דשמא הל' כרשב"ג או דסברי כרשב"ג ונסתפקו אי רשב"ג לא גזר מניקה אטו נתנה או דרשב"ג מתיר נתנה ולכן ל"ש למגזר ודרב ושמואל לא שמיע להו ועפי"ז הי' אפשר לישב מה דפשטו מברייתא דרדופה דאיך מדמי גזרות חז"ל זו לזו גם קושיית המהרש"א דא"כ גם מת תאסר כמו בהבחנה. ולפ"ז דרק נסתייע בהא דאמר ר"נ אמר שמואל הלכה כר"מ בגזירותיו א"כ כללא בכ"מ למיפסק כר"מ א"כ כיון דר"מ מצריך כ"ד חדשים ולא סגי בכ"א כרשב"ג ע"כ גזר אטו נתנה למינקת ונהי דרשב"ג פליג מ"מ הלכה כר"מ בגזירותיו אמנם רבותינו לא פי' כן:

**מיהת** דברי הפנ"י שהקיל בנתנה אחר טו"ח הם תמוהים כיון דלא תוכל למסמס שיהי' רשות בעלה עלי' וכן לא תחזור אחר מינקת אחר ט"ו דמי כלפני ט"ו:

**הן באמת** קשי' דלמה שקלי וטרי בתוס' ורא"ש יבמות פ' החולץ בקידש אי יוציא אי אמרינן דיהי' נזהר מלבעול דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ע"ש והלא אפילו תתעבר כיון דאין רשות בעלה עלי' תוכל למסמס כמש"ל בשם הא"ז. ועכצ"ל כן דאל"כ למה פליגי אי נתנה למינקת אסורה להנשא ולא פליגי אם תוכל לתת למינקת ומעשים בכל יום שנותנין למינקת ואין מוחה ול"ח דהדרא ותפסק חלב אמה אלא ע"כ דכ"ז שלא תנשא תמסמס משלה א"כ באירוסין נמי ונהי דלא תארס לכתחלה אטו נשואין

אבל בשביל הא ודאי לא יוציא דאל"כ מאי אהני הר"י דאורליינש בטעמא דכלה בלא ברכה מ"מ נגזור אטו נשואין אלא עכצ"ל דבשביל הא לא כפינן להוציא רק שמא יבעול ותתעבר לכן הר"י לא חייש דכלה כנדה ולא יבעול א"כ החולקים דמ"ל חד דרבנן או תרי מ"מ קשה אפילו תתעבר תמסמס. והנה גם בסוטה ג"כ כיון דכ"ז שלא שתתה הפסידה תנאי כתובה ומזונות ואין מעשה ידי' לבעלה למה הקשו תוס' דנימא יוציא הא אפילו תתעבר תוכל למסמס. לכן נראה דנהי דבנתנה למינקת אי פנוי' היא תוכל למסמס אבל בקידש חיישינן שמא מתוך שתהי' מהירה להנשא לא תשתדל כ"כ בטובת התינוק ולא תמסמסו דנהי דלא עבידו נשי דחנקי בנייהו אבל עכ"פ תתרשל ולא תמסמסו אם קדשה ולכן ראוי שיוציא דאז תשתדל במסמסא או שלא תתעבר לכן הוכרחו תוס' לומר דל"ח שתתעבר משום איסור סוטה ומינה למד הר"י דה"ה לאירס משום כלה בלא ברכה לא יבעול ותוס' דחו דמ"ל חד דרבנן או תרי:

**ועפ"ז** י"ל קושיית תוס' מהבחנה דגם בקידש מנדין דלפ"ז י"ל דבשביל הך סברא דכלה בלא ברכה לחוד לא הוי סגי רק במינקת דבל"ז הא תוכל למסמסו באירוסין ורק חשש רחוק דתתרשל מלמסמס לפי שתהי' נחפזת להנשא ותרצה באבדן בנה ולכן למד הר"י מסוטה דגם שם שייך המסמוס דאפילו בנשואין אבדה ת"כ וא"כ בשביל חשש רחוק שתתרשל במסמוס לזה מועיל הסברא דיפרוש משום איסור וה"ה לאירס אבל בהבחנה דאם יבעול תו לא יהי' הבחנה לא סמכו חז"ל בשביל איסור שיפרוש דאולי יצרו יתקפנו:

**ול"ק** גם קושיית המ"ל בפי"א מגרושין שכתב המהר"ם דאם נשאת בימי נדתה וכששלמו ימי טהרתה הוא אחר ג"ח דיוציא דהא כאן נדה דאורייתא והתוס' מודים דלא חיישינן לאיסור דאורייתא ולפ"ז ניחא דדוקא במינקת דאיכא עוד סברא להקל דאפילו יבעול תמסמס הוא דסמכו להקל באיסור דאורייתא אבל בהבחנה אפילו באיסור דאורייתא חיישינן דיצרו יתקפנו ויעבור שפיר פסק דיוציא:

**אבל** באמת דברי המ"ל תמוהים דבלא זה ל"ק אמהר"ם דהא הרא"ש פ' החולץ הביא לחלק בין סוטה לקידש דסוטה מאוסה עליו א"כ י"ל דאפילו באיסור תורה שהיא נדה כיון דאינה מאוסה חיישינן ויוציא.

**תו** נ"ל כיון דשבעה נקיים אינו אלא מדרבי זירא דבנות ישראל החמירו ע"ע א"כ י"ל דשבעה ימים שאינן נקיים שלמו בתוך ימי הבחנה רק הנקיים יהיו אחר מלאת לכן אסר מהר"ם:

**ועוד** נ"ל דהנה קשה מאי מייתי תוס' ראי' מסוטה דלא תנן יוציא הא שם מדרבנן אמרו דשותת ע"כ מיירי דכבר בא עלי' דאל"כ אמאי שותה הא בעינן קדמה שכיבת בעל לבועל

וכיון דאמרינן בכתובות ד"ד אפילו בפירסה נדה דכשלא בעל הוא ישן בין האנשים אבל בבעל אשתו ישינה עמו וא"כ מאי ראי' מייתי הר"י דאוליינש מסוטה לקידש הא שם מיירי בבעל כמש"ל א"כ יצרו אינו תוקפו כ"כ לכן לא יוציא אבל בקידושין ממ"נ אי בעל חזינן דלא חייש לאיסור כלה בלא ברכה א"כ אמאי לא יוציא ואי לא בעל שייך יצרו תקפו אפילו בדאורייתא. לכן נראה דכוונת הר"י בקידש בביאה ודוקא בבא באירוסין אסרו משום כלה בלא ברכה אבל קידש בביאה דבקרא מפורש כי יקח איש אשה ובעלה לא אסרו כנדה וכיוצא בזה כתב הר"ן כתובות פ' המדיר דדוקא בא אחר ארוסין כל הפוחת לבתולה ממאתים כו' ה"ז ב"ז אבל קדושי ביאה לא שמענו שיהי' ב"ז וטעמא כמ"ש הט"ז ביו"ד סי' קי"ז לענין סחורה בחלב דדבר שהוא מפורש בתורה לא יכלו חז"ל לאסור. והכי מוכח דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה ות"ל דבא על ארוסתו בבית חמיו מכין אותו מכות מרדות אלא דאביאת קדושין ליכא איסור כלה בלא ברכה ואהא נתווכחו הר"י דאוליינש ותוס' אי סגי בהפרשה וממילא ל"ק למה בהבחנה בקידש משמתינן דודאי בהבחנה לדעת תוס' סוטה אם בא עלי' לא יוציא דמאי דהוה הוה ונהי דהרא"ש בתשובה כלל נ"ד חולק דאפילו בבעל יוציא מ"מ י"ל הא דקידש תוך ג' מיירי בכסף ושטר דאז לא בעל שפיר הר"י מודה דחיישינן שיצרו יתקפנו ומעתה בקידש ונשא תוך נדתה ודאי לא בעל בנדתה ויצרו תקפו אפילו באיסור דאורייתא שפיר כתב המהר"ם דיוציא. ואף דמלשון תוס' ורא"ש שכ' דבהבחנה החמירו יותר משמע דתרווייהו בלא בעל איירי מ"מ דברי מהר"ם נכונים:

**ובמה** שחידשנו דאיסור כלה בלא ברכה או בא על ארוסתו לדעת הרמב"ם אף בברכה אסור מ"מ בקדושי ביאה ליכא איסור אשכחנא ישוב לקושיית המ"ל הלכות סוטה שכתב הרמב"ם דבא על ארוסתו בבית חמיו אינו מנוקה מעון וכתב הראב"ד דשמעתתא דר"פ ארוסה לא מוכחא הכי ותמה המ"ל דהא שם איתמר לא שותות ואי דקשיא אקרא דלמ"ל תחת אישך למעט ארוסה ת"ל דאינו מנוקה מעון הא מדאורייתא אינו אסור וצריך קרא למעט וכמה נדחק המ"ל ולפ"ז ניחא דלמה מוקי שבא ארוס בבית אביה ולא מוקי שקידש בביאה ולמ"ל לאוקמי בגונא דאינו מנוקה לדידן מעון לכן הוכיח דזה מקרי מנוקה מעון ואשמעינן בגמ' דזה מקרי מנוקה מעון ורק מטעם מיעוט דתחת אישך אינה שותה וזה ברור ועוד ראי' מדברי ר"ן קדושין ביאה נשואין או אירוסין שהקשה דאמאי גומר הא ביאת איסור הוא בלי חיפה ע"ש יש ג"כ לדקדק דקדושי ביאה אין איסור כלל:

**מיהת** אחר שהעלינו דאם לא תנשא תוכל למסמס א"כ אפילו נתנה למינקת בחיי בעלה אמאי מותר ובאמת המהר"ם שכתב דאם תנשא לא תחזור אחר מינקת הוא אוסר גם

בנתנה בחיי בעלה כמבואר בתשובות הרא"ש סי' נ"ד אבל הגאונים וסמ"ג והרא"ש בפסקיו שהתירו נתנה בחיי בעלה קשה דעדיין ניחוש שמא תחזור המינקת ובעלה לא יניח למסמס והא טעמא בעי. לכן נראה דבגמרא יבמות פריך וליתבע' ליורשים ומשני אשה בושה לבוא לב"ד והורגת את בנה ובאמת אף לאחר כ"ד חודש ממה יחי' בנה אטו בעל מחויב לזון את בן אשתו וע"כ או שתובעת ליורשים או שתטילו על קופה של צדקה ומ"ש תוך כד"ח מלאח"כ אלא ודאי דלא תצטרך לתבוע יורשים בב"ד דהם ממילא יתנו בלא זילותא דב"ד דעד אימת תתעגן ותיתיב אבל תוך כד"ח יאמרו היורשים לא הי' לה שתנשא ותתעבר והי' לה להניק בעצמה וכן שאר בריות לא ירחמו ונהי דתוכל לתבעם בב"ד אשה בושה לבוא לב"ד וכ"ז שייך שנתנה אחר מות בעלה דהיתה נותנת כדי שתנשא יאמרו היורשים הי' לך להניק בעצמך וע"כ בלא זילותא דב"ד לא יתנו לכן חשו שבושה לבוא לב"ד וימות הבן אבל אם בחיי בעלה נתנה להניק ובעלה לא מיחה גם לא נתכוונה כדי שתנשא אז ידעו היורשים כי לא פשעה בנתינתה למינקת אז ממילא לא תצטרך לבוא לב"ד כלל ושפיר מותרת להנשא:

**ובזה** נבין דעות החולקים דעת הב"ח ופרישה דנתנה בחייו אף בלא פסק בחיי בעלה מותרת מטעם הנ"ל ולדעת הסמ"ג ושאר פוסקים דבעינן ג"ח בחיי בעל דאז לא תשוב חלבה דהם סברי דבשלמא היכי שאין לה עצה שתניק עוד אז היורשים יתנו בלא תביעה וכן שאר הבריות ירחמו אבל פסק חלבה כשמת הבעל אז לא ירחמו כי הי' לה לחוש שתחזור המינקת ובראותה שמת הבעל ומי יתן לה למסמס הי' לה לקחת מהמינקת ולהניק בעצמה לכן לא התירו כ"א בפסק בחייו דאז ירחמו עלי' כן נ"ל לקרב הדבר אל הסברא:

**מעתה** יש לעיין בגמלתו בחיי בעלה אי בעינן ג"כ פסק חלבה דנהי בנתנה בנה למינקת בעינן נמי פסק בחייו דשמא תחזור המינקת וכשתנשא אז לא ירצו יורשים ושאר בריות לחמול כי הי' לה להניק בעצמה ולא תנשא משא"כ גמלתו דאסור כ' תוס' דכל אשה תגמול בנה בלא עתו כדי שתנשא אבל כשגמלתו בחיי בעלה אפי' יום אחד דחזינן דמסתמא גמלתו בזמנו דלא ידעה שימות בעלה וא"כ אפילו לא פסק חלבה בחייו נמי הלא גמלתו כדרך הראוי וא"צ עוד לחלב אמו. והכי משמע בראש"ש כתובות דגמלתו בחיי הבעל הזכיר סתם ואילו אח"כ הביא פסק חלבה ושכרה מינקת משמע דבגמלתו ל"ב פסק חלבה וכן הטוש"ע הביאו כן משמע דמותר מיד בגמלתו גם הסמ"ג הביא בנתנה בחיי בעלה ג"ח משמע מדלא זכר בגמלתו כן אלמא דבגמלתו אפילו יום אחד סגי.

**אבל** ראיתי למהרי"ו בתשובה ק"ב שכ' דבגמלתו נמי בעינן ג"ח בחיי בעל ומהתימא שלא זכרו הרמ"א בהג"ה ולא עוד דבד"מ הביא דמשמע מדברי המהרי"ו סי' ק"ב דאפילו לא התחילה להניק דין מינקת לה ולא הביא דבעינן גמלתו ג"ח בחיי הבעל ע"כ נראה דדחאו מהלכה וה"ט דמהרי"ו כתב הטעם דמ"ש הסמ"ג נתנה למינקת ג"ח היינו בג"ח קלא אית להו וה"ה לגמלתו דבעינן ג"ח. ולפי טעמו הדברים נכונים כיון דבפחות מג"ח ליכא קלא וגזרינן א"כ ה"ה גמלתו דבעינן ג"ח וזה לפי שלא ראה תשו' הרא"ש כלל נ"ד אבל אחרי שראה הרמ"א דהרא"ש יהיב טעמא דתוך ג"ח אפשר לחלב לחזור ולא מקרי פסק חלבה וכ' דלא ידע מקורו בגמ' מיהת טעמא דקלא ל"ל להרא"ש א"כ ממילא דוקא בנתנה למינקת דבעינן פסק חלבה בעינן ג"ח אבל גמלתו דלא בעינן פסק חלב' סגי אפילו ביום אחד ואילו ראה מהרי"ו דברי הרא"ש וריב"ש המובא בב"י הוי הדר בי' דבגמלתו אפי' יום אחד מותר ולכן נדחין דברי מהרי"ו מהלכה:

**מעתה** בנ"ד דגמלתו בחיי הבעל לכאורה יש להתיר אבל נ"ל דגם הא ליתא כיון דחלה הילד והוכרחו עפ"י הרופאים לחזור ולתת למינקת י"ל דאגלאי מלתא שלא גמלתו כראוי ועוד הילד הי' צריך להנקה א"כ אין לנו היתר רק מצד נתנה בנה למינקת ולזה החמיר הסמ"ג דבעינן ג"ח בחיי הבעל ובנ"ד לא הי' כ"א איזה ימים. ומי יודע אם פסק חלבה ואפילו פסק הא סופה לחזור אם תשוב להניק כיון שלא שלמו ג"ח כדעת סמ"ג וגאונים:

**והנה** הרא"ש והטור לא הביאו ג"ח בחיי בעלה רק פסק חלבה ושכרה מינקת ואילו הב"י בש"ע הביא לתרווייהו פסק חלבה ושכרה או נתנה ג"ח למינקת בחיי בעלה. וכתב הח"מ דא"ל דג"ח סגי אפי' לא פסק חלבה דהרא"ש בתשו' לא כ"כ רק דפסק חלבה ולכן פי' דאם פסק חלבה לאיזה סבה סגי אפי' יום או יומים אבל אם פסק ע"י נתינה למינקת בעינן ג"ח ועיין מהרמ"פ עכ"ד (ומזה ראי' דלא כדעת מהרי"ו דאי תימא דבעינן ג"ח משום קלא א"כ אפילו פסק משום סבה הי' צריך להיות ג"ח כי היכי דתיפוק קלא) אמנם הב"ח ופרישה פירשו בדעת טור ורא"ש דפסק או שכרה סגי והב"ש דחה זה דמאחר דהרא"ש בתשו' חוכך להחמיר אפילו בפסק ושכרה דלא כדעת הסמ"ג ונהי דבפסקים חזר מ"מ די לומר שחזר לדברי הסמ"ג וגאונים דתרווייהו בעינן.

**והנה** לדעת הב"ח ופרישה יש היתר דנתנה בנה למינקת בחיי הבעל אמנם לדעת ב"ש ומהרמ"פ כיון דלא נתנה ג"ח בחייו אין להתיר והנה קשה בכתובות ד"ס דרצו למעבד עובדא מכח הברייתא דמת וגמלתו ונתנה למינקת מותרת להנשא מיד דלמא ברייתא איירי בנתנה בנה בחייו ובס' הפלאה תי' דא"כ אמאי תני' דמותרת מיד אבל תירוצו אינו מספיק דעדיין יקשה היכי תניא מת מותרת להנשא מיד הא צריכה להמתין שלשים

מפני אבילות בנה וע"כ לא התיר רבינו תם כמבואר בטוש"ע יו"ד סי' שצ"ב במת אחיו רק בשכבר היתה משודכת וכמ"ש הט"ז שם סק"ה אבל כאן דהיתה מניקה ומנא ידעה שימות בנה להשתדך ונהי לדעת הר"ת י"ל דנשתדכה בעודה מניקה ובזה מצאנו מראה מקום לדינא דר"ת שהתיר שכ' הט"ז שם דחדוש הוא שמשום פו"ר דידי' נתיר לה והאשה אינה מצווה על פו"ר ולא ידע מהיכן למד זאת ולפ"ז יצא לו מהא דמותרת להנשא מיד. אבל לדברי הרא"ש שם דלא התיר רק בהכינו סעודה ואיכא הפסד סעודה וזה ל"ש כאן דאימת הכינו קודם שמת היתה מניקה ואסורה להנשא וכשמת אבלה היא ולא הי' להם להכין כלל וא"כ אמאי תני' מותרת להנשא מיד אלא עכצ"ל לדעת הרא"ש דמיד לאו דוקא רק דא"צ להמתין כדין מינקת כד"ח וא"כ הדרא קו' הפלאה דלמא מיירי בנתנה בחייו ומיד אחרי מיתת הבעל וחדשי הבחנה רק דקרי מיד שא"צ להמתין כד"ח. לכן מוכרח לומר דבעינן תרווייהו פסק חלבה ונתנה בחייו ומדתני' רק נתנה לחוד ולא תנא דפסק חלבה לכן הם רצו למעבד עובדא אפילו לאחר מיתת בעלה כיון דברייתא מיירי בלא פסק חלבה בחיי הבעל א"כ ע"כ סבר התנא דל"ח שתחזור המינקת דאל"כ אפילו בנתנה בחייו כשלא פסק חלבה ליתסר לכן גם אחר מיתת בעלה רצו להתיר. וא"כ יש ראי' לשיטת הב"ש:

**ולכאורה** אפשר ליישב גי' הטור או שכרה לה מינקת ואילו הרא"ש הביא ושכרה והב"ח נדחק דוא"ו המחלקת הוא ולפ"ז ניחא דלהרא"ש דלא התיר במת אחות משודכת כ"א להפסיד סעודה א"כ ע"כ מיד בברייתא לאו דוקא במת וא"כ הדר קו' הפלאה לדוכתי' דלמא מיירי בחיי הבעל לכן עכצ"ל דבעינן תרווייהו לדידן נתינה למינקת ופסק חלבה בחיי הבעל לכן הביא ושכרה אבל הטור לטעמי' דפסק באה"ע סי"ד כר"ת דאפי' בלאו הפמ"ר מותרת למשודך א"כ לדידי' ל"ק דלוקי בחיי הבעל דהא לדידי' י"ל דמיד דוקא נקט וכמש"ל דמזה יצא לר"ת הדין דמותרת למשודך מיד א"כ שפיר יכול לפסוק דאפילו לא פסק בחייו מותרת והא דלא מוקי הני אמוראי ברייתא בחייו מכח לשון מיד כמ"ש הפלאה ולכן הביא או שכרה:

וע"ד החדוד אפשר לישב דברי הב"ח בכוונת הרא"ש דושכרה היינו כמו או שכרה דא"כ ק' קו' הפלאה דלמא ברייתא בחייו איירי דהנה מבואר טעם דנתנה בחייו מותרת דאינה בכלל מינקת שמת בעלה כמ"ש הרא"ש כתובות ואינה בכלל גזירה דמינקת ולכן החולקים אב"ח סברי דכיון דלא פסק חלבה בחייו עדיין בכל הגזירה היתה דעדיין מינקת מקרי כיון דבידה להניק והב"ח י"ל דסובר דאימת חל גזירת חז"ל ממינקת חבירו אחר ג"ח הבחנה דהא מקודם בל"ז אסורה וקיימא משום הבחנה א"כ רק תקנת חז"ל

התחילה אחר כלות ג"ח ממיתת הבעל וכיון דנתנה בחייו א"כ ג"ח אחרי מותו ודאי פסק החלב כמ"ש הרא"ש בתשו' בטעם הגאונים דאחר ג"ח לא תוסיף לבוא החלב לכן שפיר אם נתנה בחייו אימת חל תקנת מינקת אחר ג"ח ואז אינה מניקה לכן בשביל ל"פ לא גזרו בנתנה בחייו דלעולם כשיגיע הג"ח הבחנה לא תחול תקנת מינקת ונהי דא"כ גמלתו או צמוק דדים יהי' מותר אחר מיתתו קודם ג"ח זהו ל"ק דל"פ אבל כשנתנתו בחייו אז מותר דאין מציאות שתהי' מניקה אחר ג"ח זהו טעם הב"ח ולפ"ז י"ל דזהו שייך לדידן דקיי"ל כר"מ דאפילו חבושין בבית האסורין נמי ג"ח בעי א"כ תקנת מינקת מתחיל רק אחר ג"ח דקודם לכן בל"ז אסורה משום הבחנה לכן ל"ב פסק בחייו אבל לר"י דמתיר בחבושין באסורין וחולה תוך ג' א"כ אימת מתחיל תקנת מינקת מיד אחרי מותו דזמנין דמשום הבחנה לא מיתסרא וא"כ אי אסור נתנה לאחר מותו ה"ה דבחייו ראוי לאסור אם לא פסק בחייו כיון דביום שמת הבעל עדיין מינקת היא וכיון דהני אמוראי סברי כר"י כדמוכח בגמ' דפריך עלייהו מהלכה כר"מ בהבחנה א"כ לדידהו שפיר איכא ראי' מברייתא דאפי' לאח"מ מותר דאי ברייתא בחייו איירי א"כ לינקוט פסק חלבה נמי. וכ"ז לשיטת הנך דסברי כר"י דבחולה וחבושין מותר מיד אבל לדידן דקיי"ל כר"מ ול"פ בהבחנה א"כ מתחיל איסור מינקת אחר כלות ג"ח א"כ אף יום אחד בחיי בעלה מהני נתנה להתיר כשיטת הב"ח:

**ועפ"ז** אפשר ליישב מה שתמהו הנוב"י ואחרונים דמה פריך בגמרא ואתון לא תסברוה מהא דתניא הרי שהיתה רדופה דהיאך מדמין תק"ח זה לזה גם קו' מהרש"א מדבי ר"ג ולפי"ז אפשר לומר דאמוראי שרצו להתיר מכח נתנה למינקת ולא מוקי הברייתא בחיי הבעל כמש"ל דאי חיישינן שתחזור ליבעי פסק בחייו דאל"כ במותו שם מינקת עלי' כיון דלא פסק חלבה ולמה לא הזכירו בברייתא פסק ואם לומר דל"צ לפסוק בחייו הואיל ואיסור מינקת מתחיל אחר ג"ח הבחנה הני אמוראי סברי כר"י דהבחנה לא פסיקא לכן פריך ואתון לא תסברוה דהלכה כר"מ וא"כ מצי לאוקמי ברייתא בנתנה בחייו ולא פסק רק כד שלמו ימי הבחנה ממילא פסק (דאחר ג"ח לא תשוב חלבה לה) בעת חל איסור מינקת היינו אחר ג"ח ואין ראי' להתיר אחרי מותו כשנתנה:

**ובזה** אפשר לישב מ"ש בגמ' והלכתא מת מותר גמלתו אסור ולא הוזכר דנתנה למינקת אסור ולפ"ז ניחא דנתנה למינקת יום אחד אחר מותו פשיטא דאסור כיון דקודם ג"ח תוכל לשוב חלבה אלי' א"כ בשעה ששלמו ג"ח הבחנה עדיין מקרי מינקת דלא פסק חלבה אבל גמלתו קודם ג"ח דלא איכפת לן במה שלא פסק חלבה כיון דא"צ עוד לחלב קמ"ל דאסור משום לא פלוג אבל בנתנה דחיישינן שתחזור א"כ פשיטא דאח"מ אסור

כיון דל"פ חלבה תוך ג"ח א"כ חל בעת הגיע ג"ח שם מינקת דאם תפסוק החלב אז תהי' מניקה בעצמה לכן כיון דגמלתו אסור כ"ש נתנה בנה למינקת:

**אבל** יש לי להביא ראי' דלא כהב"ח מהא דת"ר הרי שהיתה כו' וחשיב המפלת אחר מות בעלה ואמאי לא חשיב נתנה למינקת וילדה אחר מות בעלה ומזה רצה להוכיח בס' פנ"י דאחר מות בעלה לא מהני נתנה למינקת ומפרש הא דאמרי בגמרא ואתון לא תסברוה היינו דדייק מדלא תני' ילדה ונתנה למינקת מוכח דאם נתנה למינקת אסור והא דלא נקט ילדה ומת הולד דקיי"ל דמת מותר י"ל דהפילה י"ל דיותר יש לחוש שמא תשתדל להפיל דא"מ ישראל על העוברין אבלי מת לא עבידי נשי דחנקן בנייהו פשיטא שמותר. מיהת ק"ל לפי"ז דא"כ לפי המסקנא קשה ליתני ביום שמת הבעל ילדה ונתנה למינקת דלר"מ צריך להמתין ולר"י א"צ להמתין כיון דטמאה לידה ודאי לא נתעברה ביום שמת אלא ע"כ דל"מ נתנה למינקת לבד כ"א פסק חלבה ולזה צריך זמן רב וא"כ גם לר"י צריך ג"ח משום דלמא אעברא בנתים:

**ואיכא** למדחי דאם ילדה קודם מותו אף דהיא טמאה לידה מודה ר"י דבעי הבחנה שמא בא עלי' באיסור תדע דנקט מפלת אחר מות בעלה משמע דיום או יומים לפני מותו מודה ר"י דבעי הבחנה הגם דטמאה לידה:

אכן ק"ל לדעת הר"ש דמתיר בגרושה ליתני פלוגתא דר"מ ור"י בגרושה שילדה אחר הגרושין וכן קשה לשיטת מתירים אלמנה שלא התחילה להניק ואפילו להאוסרים מודים בגרושה שלא התחילה להניק וטעמא רבה כיון דאין שעבוד על גרושה ולא חל עלי' שם מינקת אין זה בכלל מינקת חבירו וכן הסכים מוח"ז הגאון ז"ל בס' נחלת יעקב וא"כ קשי' ליתני גרושה שילדה אחר מות בעלה ולא התחילה להניק דפליגי ר"מ ור"י לענין הבחנה:

לכן נ"ל דאפילו המתירים בלא התחילה להניק דוקא כשפסק חלבה מותרת להנשא דאין עלי' שם מינקת וגם הב"ח סובר דגרושה וא"ר להניק מותרת אבל גרושה ועודה מניקה אסורה אפילו להר"ש לכן אמינא דכ"ז שלא פסק חלבה ותחזור המניקה ותחמול להניקו ויאמרו דמינקת מותרת להנשא לכן לא התירו כ"א בפסק חלבה וא"כ כיון דהגאונים חדשו דיוכל לשוב חלבה עד ג' ירחים א"כ אימת מותרת אחר ג' ירחים מנתינתו למינקת א"כ בילדה אחר מות בעלה אפילו לא התחילה להניק או אחר הגרושין אימת שלמו ימים שנדע שפסק חלבה אחר ג"ח א"כ מאי בינייהו לר"מ ור"י הא צריך להמתין ג"ח מיהת אף לר"י דאף דר"י מקיל לענין הבחנה אבל מינקת דאיכא סכנתא י"ל דמודה ר"י דאסורה קודם ג"ח שמא תניק עוד וזה סברא ישרה וצמקו דדים י"ל דלא שכיח ולא תנא:

**מעתה** מה שלא מצאו כל אנ"ח מקור לדברי הגאונים דג"ח מקרי פסק חלבה ולא קודם והריב"ש נדחק מאוד ועי' ב"י סי' י"ג ולפ"ז יצא להם מסוגי' הנ"ל דל"ח גרושה שלא התחילה להניק דאיכא בין ר"מ לר"י אע"כ דפחות מג"ח ל"מ פסק חלבה ואין בין ר"מ לר"י כלום. דאל"כ ליתני גרושה שילדה ופסק חלבה דפליגי ר"מ ור"י:

**ולכאורה** הי' ראוי להקל עכ"פ אחר ח"י חדשים ולסמוך אדעת הב"ח ופרישה אבל אחר שהב"ש דחה דכיון דהרא"ש בתשו' לא רצה להתיר אפי' נתנה ג"ח בחיי הבעל וא"כ איך התיר בפסקיו אף בלא קביעות זמן וכוונתו נהי די"ל דחזר ממ"ש בפסקיו מ"מ אין סברא שיקיל אף בלא פסק חלבה יותר מדברי הסמ"ג לכן ע"כ דושכרה. ובאמת עדיין תימה אף אי גרסינן או שכרה אמאי לא הביא דבעינן ג"ח כדברי סמ"ג וביותר אטור שבכ"מ הביא דברי הסמ"ג וכאן השמיטו לכן נראה בכוונת הב"ש דבאמת בצמקו דדים או בפסק ע"י סבה אף הסמ"ג מודה דלא בעי ג"ח דמסתמא לא ישוב חלבה ובזה אף הרא"ש בתשו' כלל נ"ג מודה דמותרת דדוקא בנתנה למינקת שחיוב הנקה עלי' רק דעיילה מינקת בחריקאה ואם תחזור המינקת מחויבת לחזור אחר מינקת אחרת וכשתנשא לא יניחה בעלה לחזור אחר מינקת לכן אסר הרא"ש בשם מהר"ם אבל כשפסק חלבה ע"י אונס א"כ נפטרה מטעם אונס מחיוב הנקה אז אינה מחויבת כלל בחייו לשכור מינקת כיון דלא חייבוה חז"ל רק כשתוכל להניק אבל לא חייבוה בחלתה לשכור מינקת ובכל מע"י פטורה אם אנוסה וא"צ להעמיד שפחה בחריקאה לכן א"מ לחזור אחר מינקת כלל רק הבעל חייב להחיות בנו מודה הרא"ש דמותרת ולכן הרא"ש בפסקיו לא חזר ממ"ש בתשוב' דנתנה למינקת דהיא העמידה במקומה להניק דאם תחזור מחויבת להשתדל למצוא אחרת וכשתנשא לא תחזור אף נתנה ג"ח בחייו ל"מ ודחה דברי הסמ"ג ולכן השמיטו הטור והרא"ש והמחבר סמך ג"כ אדברי סמ"ג לקולא בנתנה ג"ח בחייו ואף אם הב"ש לא כוון לזה מ"מ דברינו נכונים בפי' הרא"ש וטור ולא נצטרך לומר שחזר גם לכן השמיט דברי הסמ"ג וא"כ כיון שהרא"ש בתשוב' הביא להדיא דכד"ח בעינן אפילו בנתנה ג"ח בחייו ובסמ"ג הביא עכ"פ דאין היתר רק ג"ח בחיי בעל על מי נסמוך להקל אחר ח"י חדשים ונהי דהב"ח רצה לומר דהרא"ש ל"ל דג"ח בעינן (ואנכי לפענ"ד הראיתי מקורו) מ"מ קשה להקל נגד הגאונים שכל דבריהם דברי קבלה:

**ואם** באנו לצרף דברי השב"י סי' צ"ה להקל כ"ש טובת היתומים כבר דחיתי בתשו' את כל דבריו בכמה אנפי ונ"ל ראי' מתשו' רא"ש כלל נ"ג דכ' דוקא שהילד של דבי ר"ג מותר אבל אם הילד של אחר ונשאת לדבי ר"ג אסור דאל"כ כל אשה תתן למינקת ותנשא לדבי

ר"ג עכ"ד והא אין לך טובת יתום גדול מזה כמאמר הכתוב הנקל התחתן במלך ועכ"ז משמע שאסור:

**אולם** נהי שעתה עני' היא מ"מ לפי הנשמע הכניסה לבעל הראשון וא"כ כיון דבעת הנשיאין עשירה היתה א"כ לדעת האמונת שמואל יש להקל דלא משעבדי' להניק ואף דכעת נתרוששה מ"מ לענין שעבוד הנקה בתר נשואין אזלינן אבל כבר תמהו עליו דהא דבי ר"ג עשירים ועכ"ז אי לאו דלא הדרי בי' היתה אסורה. אבל בל"ז יש להפליא עמ"ש הרי"ף ורמב"ם השמיטו דינא דבי ר"ג וכבר נדחקו הראשונים ואחרונים בדבר. תו הבאנו קו' הפלאה דאיך רצו למעבד עובדא דלמא ברייתא בנתנה בחיי הבעל תו קשה קושיית מהרש"א דדבי ר"ג נמי נימא לא פלוג. ותו קשה דאי טעמא משום שמא תחזור המינקת א"כ היכי מדמה בגמ' להיתה רדופה דשם משום ל"פ וכאן איכא טעמא רבה. לכן נ"ל דהרי"ף ורמב"ם לא פי' כמ"ש הראשונים דהנה הרא"ש בתשו' ומהר"ם החמירו גם בנתנה בחיי בעלה דכיון דחיישינן שתחזור המינקת ואם תנשא לא תחזור אחר מינקת למה נקל בנתנה בחייו יותר מאחר מותו ובאמת נכונים דבריו לכן באמת לפי הס"ד דלא ידעו מהא דהיתה רדופה דנימא לא פלוג הוי סברי בגמ' דשמא תחזור המינקת לכן אסר ר"נ ולכן שפיר אין לחלק בין נתנה בחייו דאי חיישינן שמא תחזור אפילו נתנה בחייו לכן רצו להתיר אפי' נתנה אחר מותו מכח הך ברייתא דמוכח דל"ח לחזרה ול"ק קו' הפלאה. והנה דבי ר"ג ודאי לא התחילו להניק כי עשירה אינה משועבדת להניק וכן דרך השרות שלא להניק בעצמן מדקרא משבח ברכת ישראל ושרותיהם מניקותיך וא"כ נתנה דבי ר"ג בחייו ולפי הס"ד דלא ידע משום לא פלוג ע"כ עובדא דסבתא דאסר ר"נ משום דחייש לחזרת מינקת א"כ שפיר פריך מדבי ר"ג דאין לחלק בין מחייו לאח"מ כלל אי חיישינן לחזרה ומשני דלא הדרי בי'. אבל כד מסקו בגמ' ואתון לא תסברוה מהא דרדופה דטעם נתנה דאסור לר"נ משום ל"פ א"כ י"ל דר"נ לא חייש לחזרה דאיך תחזור ותשליך הילד למקום סכנה או דאפילו תחזור בקל יניחנה בעלה לחזור אחר מינקת אחרת. ורק בנתנה אח"מ הבעל דחל שם מינקת ובכלל התקנה היא אסורה משום ל"פ אבל כשנתנה בחייו דלא חל עלי' שם מינקת מותרת דאינה בכלל מינקת שמת בעלה דנימא ל"פ א"כ ממילא ל"ק דר"נ אדר"נ דהא דסבתא הי' בנתנה אח"מ הבעל וההיא דבי ר"ג מסתמא נתנה בחיי בעל כמש"ל שכן דרך השרות שלא להניק בעצמן ולכן הרי"ף ורמב"ם השמיטו דבי ר"ג דאין נפקותא כלל לפי המסקנא משום ל"פ רק נתנה בחייו מותר וזהו נרמז בלשון מינקת שמת בעלה שלא נתנה בחייו כמ"ש הרא"ש כתובות לדייק מינה וכן הרמב"ם דהביא מינקת חבירו מוכח דבעוד חבירו קיים הניקה אבל לא בנתנה להניק בחייו. מעתה ל"ק

על האמונת שמואל דנהי דהר"ש הזקן מתיר בגרושה ואמונת שמואל מדמה עשירה לגרושה מ"מ ודאי לא התירו רק כשתתן למינקת דל"ש לא פלוג דאינה משועבדת אבל פשיטא דאם אין מינקת לולד ודאי הר"ש מודה דחיישינן לסכנת ולד משא"כ אם לא תנשא אז תרחם ותניקנו ועוד דמטעם צדקה מחויבת להניקו וכן מבואר בסי' פ"ב באה"ע דאם אין לו לשכור מינקת כופין בגרושה רק הר"ש איירי בשכרה מינקת וא"כ שפיר ל"ש ל"פ דאלמנה משעבדא משא"כ גרושה וכ"ז לפי המסקנא דטעם נתנה למינקת משום ל"פ יש לחלק בין אלמנה לגרושה אבל לפי הס"ד דשמא תחזור המינקת ויהי' סכנה א"כ אין לחלק בין גרושה לאלמנה דאם לא תנשא תחזור אחר מינקת משא"כ כשתנשא א"כ לפי הס"ד שפיר פריך מדבי ר"ג דשרא ר"נ דאין לחלק בין עשירה לעני' דהיכי שיש חשש סכנה עשירה וגרושה ג"כ יש לאסור משא"כ למסקנא דל"ח לחזרה רק משום ל"פ שפיר י"ל דבגרושה דלא משעבדא נתנה למינקת מותר וכן דבי ר"ג ולכן השמיטו הרי"ף ורמב"ם דעשירה דמי לגרושה ומותר שפיר:

**ועפ"ז** י"ל קושיית ר"ת על הר"ש מיבמות דמינקת ומעוברת ולפ"ז י"ל דהר"ש אינו מתיר בגרושה ונתנה למינקת שתניק כד"ח אבל אם אין לולד להניק מודה הר"ש וביבמות לא איירי דשכרה למינקת דומיא דמעוברת דאין דרכו לשכור אז מניקה בימי עיבורה ולכן סתם מעוברת למניקה קיימא אף לתנא דברייתא דנתנה למינקת מותרת דאין אורח בימי עיבורה לשכור מינקת וכ"כ בס' גבורות אנשים וא"כ לפי"ז מינקת דומיא דמעוברת בלא נתנה למניקה מודה הר"ש. ובאמת לא מצינן להר"ש שיקיל במעוברת כ"א הרא"ש יבמות כ' בשמו ושאר אחרונים לא הזכירו בשמו רק אמינקת וא"כ י"ל דדוקא בנתנה למינקת התיר בגרושה:

**מיהת** אף אי הר"ש לא נתכוון לזה מ"מ יש לזה פנים בהלכה ומעתה יש לעיין מהו השיעור הכניסה שתי שפחות כמה נדוניא צריכה להכניס והנו"ב מה"ת סל"ה כ' דדוקא עשירה מופלגת ראוי לקנות שתי שפחות אבל אם לא היתה עשירה כ"כ לפי מדינותינו שהפרנסה ביוקר אין דרך לקנות שפחות לזונם אם אינו עשיר מופלג וא"כ כאן בנ"ד שלא הכניסה לו סך מרובה ל"ד לדין אמונת שמואל כלל.

**לכן** מאחר שגם הר"ן בתשו' י"ב כ' דאם לא נתנה למינקת ג"ח קודם מותו אסורה כד"ח ואחר שהם לא הקילו עד אחר כד"ח ע"כ מנין לנו להקל אחר י"ח חדשים ע"כ בדבר מינקת שכבר החמירו בו גם בס' תפארת למשה שכולם מחמירים וחשש סכנה לכן לא יצא מפי להיתר הנלענ"ד כתבתי.

## סימן טז

**שאלה** להנ"ל ע"ד חודש העבור אשר בש"ע אה"ע סי"ג הביא המחבר דחדש עבור עולה בתוך כד"ח ורמ"א בהג"ה די"א לחוש לכתחילה לחודש עבור והגאון נו"ב סי' כ' הקיל ותמה אדעת המהר"ם המחמיר לכן הקיל מאד בדבר ואנן היכי נעביד:

**תשובה** הגם כי האריך לדחות דברי מהר"ם עכ"ז לא מצא לבו לחלוק אבל אנכי להציל דברי מהר"ם באתי כי נכונים וכל השגותיו אינם וזה החלי בס"ד. ראשית השיג וז"ל דברי מהר"ם העתיקו בפסקי מהרא"י סי' קע"ח וז"ל בתשו' מהר"ם יישב ותי' אמאי חושבין חודש עבור לתינוק כיון דתנא תני כד"ח הול"ל דוקא כד"ח תו לא. ותי' דבפ' מי שאחזו תנן כמה מניקתו ב' שנים ור"י אומר י"ח חודש ופרש"י דת"ק ור"י לטעמיהו דפליגי בפ' אע"פ בזמן הנקת התינוק וכיון דחדא פלוגתא הוא ונקט כד"ח בכתובות ה"א דאפילו נתעברה השנה לא בעינן טפי לכן נקט פ' מי שאחזו ב' שנים ואי נקט ב' שנים ה"א לשנות העולם ומכי אתא ר"ה של שנה שנייי' הוי ב' שנים לכן נקט כד"ח עכ"ל מהר"ם ואני אחרי מח"כ של הרב עצום ונורא אני תמה שלא העתיק דברי רש"י כהווייתן דבדברי ת"ק לא הזכיר כלל דהוא תלוי בפ' אע"פ רק בדברי ר"י וא"כ היא גופא קשי' למה לא כתב רש"י בדברי ת"ק כלום אלא ודאי דראה רש"י שיש הפרש בין מי שאחזו לאע"פ דשם מוזכר כד"ח ובפ' מ"ש שתי שנים ויש הפרש לענין חודש עיבור לכן עכצ"ל דאף שהנקת תינוק ב' שנים וחודש עיבור בכלל מ"מ לענין גזירת חז"ל שלא תנשא המינקת לא תקנו כ"א כד"ח תדע דהא ר"א ור"י בכתובות ד"ס סברי דזמן הנקת תינוק כד"ח ויותר מזה כיונק שקץ וא"כ היאך רצה אביי בכתובות לומר דר"מ ור"י ה' כר"י והא אינהו תלמידי ר"ע ור"ע תלמיד ר"א ור"י הוה ואין הלכה כתלמיד נגד הרב אע"כ דאף דזמן הנקת תינוק כד"ח מ"מ סבר דלא אסרו חז"ל להנשא רק עד י"ח חודש ה"נ לענין חודש העיבור נהי דמעלי לתינוק מ"מ אין סכנה בדבר ולא גזרו מלהנשא לכן לא כתב רש"י בדברי ת"ק כלום רק בדברי ר"י עכ"ד הנו"ב ז"ל:

**והנה** הנו"ב לא ראה גוף תשו' מהר"ם ד' פראג בסי' ע"ח דלא הזכיר כלל דברי רש"י רק דממילא נ"ל דאין לחלק בין סוגי' דפמ"ש לפ' אע"פ רק התרומות הדשן הכניס זאת דרש"י פי' כן בהעתקתו. ורש"י שלא פי' בדברי ת"ק דלטעמי' אזיל זה פשוט כיון דלא מוזכר מי הת"ק ובפ' אע"פ שם מבואר ר"מ לא שייך דרש"י יאמר דלטעמי' אזיל רק בדברי ר"י דהוא גופי' אמר כן בפ' אע"פ שפיר תלה רש"י זה בזה ואין כאן ראי' מדברי רש"י לחלק בין הסוגיות:

**והמהר"ם** ראה אותם לדמות מכח קו' הרשב"א גיטין אהא דאמר ר"א סתם במפרש יום אחד ואמרינן עלה תנן כמה היא מניקתו שתי שנים ר"י אומר יח"ח בשלמא לרבא ניחא אלא לר"א קשי' מ"ל שתי שנים מ"ל יח"ח ביום אחד סגי וז"ל ק"ל לישנא אלא לר"א מה לי ב' שנים דהו"ל לאקשויי בלישנא דתיובתא או בקשי' דלכאורה מתניתין תיובתי' דהא במתנה עלי' סתם קאמר ר"י ורבנן דכמפרש זמן הנקה הוא ובעי למר כד"ח ולמר יח"ח. וי"ל דר"י ורבנן לאו אתנאי דמתניתין קאי ולומר דכל שמתנה סתם ע"מ שתניקי למר כד"ח ולמר יח"ח אלא בעלמא קיימי בכמה תינוק יונק ועיקר פלוגתייהו במינקת שמת בעלה ומחלוקת ר"מ ור"י באע"פ ובגמרא פריך בשלמא לרבא היינו דאיצטריך הכא לברורי זמן הנקה אלא לר"א מה ענינו כאן להביא פלוגתייהו ומשני דבעינן שתניק י"א בתוך שיעור הנקה עכ"ד ז"ל מעתה חזינן דפלוגתייהו בענין מינקת שמת בעלה כמ"ש הרשב"א ומ"מ נקט שתי שנים מזה יצא למהר"ם להוכיח דחודש עיבור אסורה להנשא:

**ואפשר** דדוקא לר"א דסתם כמפרש י"א מוכרחין אנו לומר הא דכמה היא מניקתו אהא דמינקת שמת בעלה קאי דאי בתנאי בגט הול"ל אימת היום הנקה רק ע"כ קאי אאיסור להנשא ורק בגמ' משני דהובא כאן ללמוד אימת יום הנקה א"כ ע"כ קאי רק אמינקת שמת בעלה ומוכח דחודש עיבור לתינוק משא"כ לרבא יש לחלק בין הסוגיות ולכן רש"י לא פי' בדברי ת"ק כלום אבל למה דקיי"ל כר"א דסתם כמפרש שפיר דייק מהר"ם דחודש עיבור לתינוק:

**ומ"ש** הנו"ב מכח הא דאביי דאמר ר"מ ור"י ה' כר"י הא ה' כסתם מתניתין ותו אין הלכה כתלמיד נגד הרב כמש"ל זה אינו דודאי אביי י"ל דסבר כהא דרבא בגיטין וא"כ שפיר כמה מניקתו לא קאי אמינקת להנשא ושפיר חילק בין שיעור הנקה לאיסור להנשא כסברת הנוב"י אבל באמת ק' למה פסקו רב ושמואל דבעי כד"ח הא קיי"ל כר"י לגבי ר"מ וכן כב"ה נגד ב"ש אע"כ דהם פסקו כר"א דכמה מניקתו קאי אאיסור מינקת להנשא ופסקו כסתמא דמתניתין והם ל"ל לחלק בין שיעור הנקה לאיסור להנשא דאידי ואידי חד שיעורא א"כ כיון דר"א ור"י וסתם מתניתין בגטין סברי כד"ח א"כ אסורה להנשא והכי קיי"ל כרב ושמואל לא חילקו א"כ הדרא הקושי' למה נקט בגיטין ב' שנים ובכתובות כד"ח אע"כ דחודש עיבור נמי אסורה להנשא וא"כ מדרב ושמואל דלא פסקו כר"י וכב"ה מוכח דאין לחלק כס' הנוב"י לכן דברי המהר"ם נכונים:

**תו** השיג הנו"ב דהא בכ"מ דכתיב שנה לא הוי עיבור בכלל עד דהוצרך בבתי ערי חומה למכתב תמימה וכ"כ הר"ן בנדרים פ' קונם דבכל מו"מ אם לא אמר שנה זה אין חודש העיבור בכלל דרוב שנים אינן מעוברות והיאך דייק מהר"ם מדתנן שתי שנים והאריך

בדברי הרמב"ם נלענ"ד נהי דמהר"ם ל"ס לי' כן דהא התה"ד הביא בשמו להוכיח דאבל על אביו אין חודש עיבור בכלל מדתני' יב"ח ולא שנה מוכח דאילו הי' תני' שנה סתם אף חודש עיבור הי' חייב באבל דדוקא בבתי ערי חומה דהלוקח קנה והמוכר בא להוציא ממנו א"כ אם היינו מסופקים בפי' שנה אם עיבור בכלל לא הי' יכול המוכר להוציא מחזקתו אי לאו דכתיב תמימה דהא מספיקא לא מפקינן מיד המוחזק אבל היכי דתנן איסור להנשא או שדין אבל לשנה מספיקא הוי אסרינן דניהו דס' דרבנן לקולא י"ל דהיינו עד שלא נזקק אבל כיון דכבר חל האבל וכן חל איסור מינקת לא פקע איסור מספיקא וכה"ג מצינו בנזיר ד"ח התם לא נחית לי' לנזירות הכא נחית לי' לנזירות במאי לסלוקי' ואע"ג דס' נזירות להקל כמבואר פ"ד דטהרות ועמל"מ ספ"ג מנזירות ד"ה כתב מר"ן וא"כ ה"נ י"ל בסד"ר לכן מחמיר המהר"ם במינקת ובאבל אילו הי' תנן שנה מספיקא כיון דכבר נחית לאבל ול"ק אמהר"ם כלל:

**תו** נראה דהנה מ"ש הרשב"א ור"ן נדרים מדאיצטריך לכתוב תמימה בבתי ע"ח מוכח דכל היכי דכתיב שנה לא הוי עיבור בכלל קשה דהא בר"ה דע"ב איתא בכור ושאר קדשים שנה בלא רגלים ופריך דהיאך משכחת בשלמא לרבי דאמר שנה תמימה כמנין ימות חמה משכחת בשנה מעוברת אלא לרבנן דאמרי להביא חודש עיבור שנה בלא רגלים היאך משכחת ומאי פריך דלמא דוקא בע"ח הוא דסברי רבנן דעיבור בכלל ומנלן לענין בל תאחר ובכור דכתיב שנה בשנה וכן ביומא דס"ה ע"ב מדמי בגמ' לענין עברה שנתה דלרבי קא מנינן לשנות חמה ומנין אע"כ דאי לא מצינן בשום מקום ה"א דלשנות הלבנה אנו מונין ואין עיבור בכלל אבל לבתר דגלי קרא בע"ח תמימה לרבי לימות החמה ולרבנן לעיבור א"כ ילפינן כה"ת מינה ועת"י יומא שם א"כ ה"ה מה שמנו חז"ל במתניתין שנים דברה בלשון התורה אשר חודש עיבור בכלל והרשב"א רק לענין שוכר בית וכן נדרים דאזלינן אחר לשון ב"א הביא מדאצטריך קרא לרבות תמימה אלמא דאיכא למטעי דתורה דברה כלשון ב"א דאין עיבור בכלל לכן הוכיח דבלשון ב"א אין עיבור בכלל אבל לשון חכמים ודאי כלשון התורה ולכן סובר מהר"ם דכ"מ שאמרו שנה חודש עיבור בכלל ובלשון חכמים י"ל דגם הרשב"א והר"ן מודים לדברי מהר"ם. ואף דמצינו בתוס' כתובות דע"א בהא דחודש מלא חודש חסר א"ב כתבו התוס' דבלשון תורה חדש שלשים מ"מ לשון תורה לחוד לשון חכמים לחוד י"ל היינו היכי דמצינו בהדיא אבל היכי דלא מצינן דברי חכמים בלשון תורה תדע דהא ג' חדשי הבחנה הם צ' יום אלמא דגם בלשון חכמים מלאים רק דהתם במפרש בהדיא דאל"כ מה בין ת"ק לר"י וכמ"ש תוס' לשנויא בתרא דכתובות דע"א. ובזה אפשר לישב קו' התוס' ר"פ חזקת

אהא דג' חדשים בראשונה וכו' שהן יח"ח דאטו מניינא אתי לאשמעינן ולפ"ז ניחא דאי הוה תנא רק שנה ה"א דחודש עיבור בכלל קמ"ל שהן יח"ח למעט דבשנה מעוברת לא בעי י"ט חדשים:

**וגם** אם נפקפק דלדעת הרשב"א ור"ן היכי דשנו חכמים שנה אין עיבור בכלל מ"מ מודים לדברי מהר"ם מיהת היכי דתנן שתי שנים חודש עיבור בכלל דהר"ן כתב דשנה אין עיבור בכלל לפי שרוב שנים אינן מעוברות ומסתמא התורה על רוב השנים תדבר וקבעה זמן אחד לכולם לכן איצטריך קרא דתמימה לרבות אבל היכי דתנן שתי שנים רוב פעמים העיבור בתוכם צא וחשוב שכל מחזור הסדר ב"פ פשוטה וא' מעוברת וכן הד' וה' פ' והששי מ' ואחד פ' ואחד מ' ואח"כ ג"פ כל פעם ב"פ וא"מ ואח"כ א"פ וא"מ א"כ רוב תינוקות הנולדים למשל בב' וג' וה' וו' וז' וח' וי' וי"א וי"ג וי"ד וט"ז וי"ז וי"ח וי"ט יהי' בתוך שתי שנים חודש עיבור א"כ ארבעה עשר שנים תינוקות הנולדים יהי' העיבור ביניהם בתוך שתי שנים וכיון דהמשנה על הרוב ידבר גם חדש עיבור ביניהם. תדע דכל הני דשנינו בנדה בן ט' שנים וביו"ג שנים ובת ג' שנים חשבינן חודש עיבור בכלל דהכי אמרינן פ"ק דסנהדרין בירושלמי אקרא לאלהים נמלכו ב"ד לעבר השנה בתולי' חוזרין אלמא דחודש עיבור בכלל הרי דדוקא בשנה אחת י"ל דאין עיבור בכלל דרוב שנים אינן מעוברות אבל לא בשנים רבות וה"ה בשתי שנים דברובן יקרה עיבור ביניהם ודאי חז"ל לחודש עיבור ג"כ נתכוונו שהוא ג"כ נכלל בתוכם וה"ט דבשני אחוזה לא נסתפקו בגמ' לענין חודש עיבור דכל דשיעורו שתי שנים ודאי הרוב עם העיבור ואף בימי המשנה שהי' עפ"י הראי' מקדשים החודש מ"מ היו מכוונים שיהיו מתאימות חדשי לבנה עם החמה כדאמרינן בסנהדרין פ' כה"ג ורבנן אחושבנייהו סמיך והיו חושבין מפני האביב ואף שלפעמים שלשה שנים רצופין זאח"ז כמבואר פ"ק דסנהדרין מ"מ לא שייך בשתי שנים לומר שרובן אינן מעוברות א"כ ממילא הרשב"א והר"ן מודים דבמינקת העיבור בכלל שתי שנים ולחנם הקשה הגאון נו"ב כי לדידי' בן שתים מתחזי לי' כבן שנה וזה אינו:

**וראיתי** להב"י באה"ע סי"ג הביא בשם הגהות מרדכי דקדושין וז"ל דלאותם דמפקי מלא תבשל הם כד"ח י' ימים כ"א שעות כ"ד חלקים (פי' שתי שנים ימות החמה) ולמאן דמפיק משמואל הנביא דב' שנים ינק מאמו א"כ שתי שנים הם כמו שהם אם מעוברות אם שלימות אמנם לפי המסקנא פ' בתרא דערכין דל"א ע"ב נראה שאין מחשבין כד"ח אלא של לבנה עכ"ל. וקשי' לי דבשטמ"ק כתובות ד"ס הביא בשם רש"י מהדורא קמא להני תרווייהו מהא דלא תבשל דעולה תש"ל לבד ב' ימים יום שנולד ויום שנתארסה

ומהא דשמואל דחיה נ"ב שנה וכתוב וישב עד עולם אלמא דנגמל בן ב' שנה א"כ מוכח דרש"י ז"ל סובר לתרוויהו והם סותרי' זא"ז וצע"ג:

**ואפשר** לומר דהמדרש דרש תבשל גדי כי גדי ע"ד שפי' רש"י בחומש על בא גד נולד מהול כמו גידו אילנא ה"נ גדי נקרא מעת המילה והנה עם העיבור הם כ"ה חדשים צא מהם י"ב חסרים בשני שנים עולה תשל"ח ימים ויום שנתארסה ויום שנולד הרי תש"מ ולאשר המדרש מעת שנמול שאז נקרא גדי ומאז והלאה אינו אלא תבשל ימים שהם תשל"ב לכן שני המדרשים מתבשל ומשמואל עולים בקנה אחד כדברי מהר"ם:

**ואפילו** נימא דספיקא דדינא ראוי להחמיר ביש לו מתירין לאמר המתן עוד חדש זה ומ"ש הנו"ב להתיר בנתנה למינקת דרך פשר כ"כ לפי שכבר השיג על מהר"ם אבל אחר שבעניי העלינו דדברי מהר"ם נכונים ולית בי' קושיא קשה לסמוך להתיר כ"א ביש עוד צירופים כהא דנ"ד דבחיי הבעל נתנה ואיכא שיטת הב"ח ופרישה להקל יש לסמוך להקל בחדש העיבור עכ"פ הנלענ"ד כתבתי:

## סימן יז

**יום ג' קרח תרי"ח לאסק. שאלה בענין עד מפי עד אי ראשון נאמן.**

**להגאון ש"ב מ' חנניא ליפא** נ"י בעהמ"ח ס' **פני יוסף אשר הי' אח"כ הגאון אבד"ק פרעמישלא והגליל**:

**תשובה** אל יאשימני כ"ת כי נקלה בעיני לכן השבתי אחור ימיני מלכתוב לו ולטייל אתו ארוכות וקצרות. כי לולא שלח לי סנסן אחד לא מנעתי מחוות דעי באשר הוא שארי וצור לבבי אכן לשפוט על חבורים גדולים מה איפוא אעשה אם להללם במו פי הלא כבר כתבו גדולי מדינתו עידיהן עליהן ומה אתן עליהן נוספות ואם לסתור המלאכה מרובה כי הגם שלפני דרך אחר כבושה ידעתי רוחב לבו בפלפול אנכי אהרוס והוא יחדש להקים ולהעתיר בראיות לקבוע מסמרות ימעטו הגליונים ויזערו היריעות אין קץ לדבר זה וטרדותי במילי דמתא ולימוד ישיבה עצמה ומה בצע להתגדר במלאכתי אולם אחרי רואי כי פג לבך אשר לא יחשוב בעיני דבריך המתוקים בטלתי רצוני מפני רצונך בפרט אחד לבקר ולשעשע:

**כ"ת** כתב ליישב שיטת רמב"ן ורא"ש בעמפ"ע דהראשון נאמן מסוגי' דשבועת העדות דל"א דאמר לדידי' ולא אמר לב"ד דאמאי פטור מקרבן שבועה הא אפסדה דראשון נאמן והוא עפ"י מ"ש האחרונים ג"כ להקשות דלמה יפטר מק"ש למ"ד ע"א מהימן במת בעלה ונאמן על תוספת דא"צ למדרש כתובה א"כ טובא אפסדה דהיא בדברי' לא תגבה תוספת

משא"כ ע"י העד. וע"כ דרך לפרש פי' אחר דהואיל ושמעה מפיו ויכולה להשיג היתר נשואין בלעדו א"כ ע"כ כוונתה להשביע עד בעבור התוספת א"כ דינא כתובעת כתובתה וגם להנשא אין מתירין אפילו בע"א כמ"ש ברמ"א בשם הריטב"א ואפי' העיד לא הי' מהני ואסורה להנשא וא"ג כתובה עכ"ד ועפ"ז גם דברי הרמב"ם שהשמיט הא דאמר לדידה דהוא פסק בתובעת ג"כ מגבין הכתובה לכן דחה דברי ר"פ מהלכה:

**יפלא** בעיני על רוחב שכלך איך ערבבת הדברים והיו לאחדים בעינך ההפכיים האומר מדאורייתא ע"א מהימן משום מלתא דעבידא לגלוי' ולא משום דייקא דכל הדברים שמפסדת האשה ושאסורה לחזור לבעלה הראשון אינו כ"א מדרבנן דמן התורה אנוסה היא וא"כ איך נאמר דתובעת כתובתה אין ע"א מהימן ז"ה רק להריטב"א שסובר דמדרבנן הוא דמהימן בשביל דייקא לכן בתובעת דלא דייקא אין ע"א מהימן אבל אי ע"א מהימן משום עבידא לגלוי' אף בתובעת נאמן דבגמ' לא איתמר רק באשה עצמה שא"נ בתובעת ואף בזה חלקו על הריטב"א דע"א בתובעת מהימן כמ"ש הב"י מכ"ש למ"ד ד"ת ע"א נאמן דלא איכפת לן אי תבעה דלאו מטעם דייקא מהימן מה"ת דהא עקרה וזקנה שלא יהי' לה בנים ולא תחוש לממזרות למאי תחוש הא כולהו י"ג דברים קנסא הוא והרמב"ם דפסק מה"ת מהימן ל"ל דייקא וסוגיית המורים דבעינן דייקא י"ל שהוא חומרא דרבנן מ"מ למה תפסיד התוספת בתובעת ואף אי נימא דמדרבנן נימא דלא התירו רק במקום דשייך דייקא ממילא לא גביא תוספת אף דאין ענין דבר ערוה לממון כלל מ"מ לא הועיל כ"ת דהא ר"פ סובר דכל דמדאורייתא תועלת בעדותו אף דמדרבנן ליתא מחייב ק"ש דלהכי אמר ר"פ התם למעוטי מלך אבל משחק בקובי' לא וא"כ עדיין קשים הקו' הנ"ל:

**גם** מה שיישב דברי הרמב"ם אין לו הבנה דיפסוק כאת"ל ולא יפסוק כמימרא דר"פ הפסוקה דתובעת א"ל כתובה לדידהו אפי' בע"א וכ"ש באשה. תו כיון דלדידי' עיקר כוונתה רק למען התוספת א"כ כל תחבולתה לממון ודמי לתנו כתובתי והתירוני דהרמב"ם מודה דא"ל כתובה דדוקא התירוני ותנו פסק כאת"ל הואיל ועיקר אהיתר באתה דאמרה התירוני קודם:

**וכשאני** לעצמי הי' נ"ל באופן אחר דהנה מקשים העולם דבעד מיתה אמאי יתחייב ק"ש הא הוי גורם לממון דמי יימר דמשתבעת שבועת אלמנה הנפרעת מיתומים. ונראה עפמ"ש תוס' ב"ב ד"ק דבמיתה פתאומית ל"צ שבועה א"כ ניחא דבהכי איירי ר"פ ומעתה יהי' מיושב קו' הגנו"ב דאמאי לא תנן שבועת העדות דנוהגת בנשים לגבי עד מיתה דאשה נאמנת שמת ולפ"ז ניחא דאין כאן כפירת ממון דמי יימר דמשתבעת אלמנה וא"ל

דמת פתאום דהא היאך נאמנת אשה שמת פתאום הבעל נהי דמאמינין שאינו חי דעל"ג וג"כ דייקא אבל אי מת פתאום דליכא למיחוש לצררי או לא מת פתאום ויש לחוש לצררי זה אינו על"ג ול"ש דייקא הא לא נפטרה כלל משבועה וא"כ לא הוי רק גל"מ ופטורה מק"ש ולכן לא תנן נשים משא"כ עד כשר שמעיד שמת פתאום דודאי אגוף המיתה מהימן משום דייקא ועל"ג ומגיע לה כתובה ונהי שע"ז ל"ש דייקא אי פתאום או לא מ"מ כיון דאין נ"מ כלל בפתאום לענין כתובה רק לענין שבועה ולענין זה אף אי לא דייקא עד מסייע פוטרה משבועה אבל באשה דאינה מועיל לפוטרה לאלמנה משבועה מדין עד המסייע א"כ לא מהמנינן לה שמת פתאום וחייבת האלמנה שבועה וא"כ הוי גל"מ ולכן לא תנן דנוהגת באשה. מעתה יתישב קו' לרמב"ן דכיון דל"ל להשביע להעד היא עצמה תבוא לב"ד ותהא נאמנת וע"כ היא תובעת עד ומשביעתו כדי שתנצל מחיוב שבועה שיעיד שמת פתאום א"כ באת רק בשביל כתובה ובתובעת כתובה להריטב"א אין ע"א מהימן א"כ פי' דברי גמ' דלא הפסידה במה שלא הגיד שאין תועלת בעדותו אפילו יעיד כיון דכאן הוי כתובעת לפטור משבועה. ובזה יבינו דברי הרמב"ם דהשמיט דברי ר"פ דכ"ז רק למ"ד ע"א מהימן מדרבנן א"כ בתובעת א"נ ע"א דכמה סוגיות ביבמות דרק משום דייקא מהימן וא"כ הוא רק מדרבנן וכן י"ל דסובר ר"פ אבל הרמב"ם דפסק מה"ת מהימן ע"א א"כ אפילו בתובעת לא הפסיד העד נאמנותו וא"כ ממילא הפסידה דהראשון נאמן ועתה שכפר לא מהימנא ואילו הודה העד היתה נוטלת כתובה חייב ק"ש דלא כר"פ ור"פ הוא דסבר דרק מדרבנן ע"א מהימן וכאן עיקר ביאתה לכתובה ולפטור משבועה מבקשת א"כ אפילו אילו הי' מודה לא הי' נאמן דהיכי דעיקרה באה לכתובה דמי לתנו והתירוני דא"מ אפילו לרמב"ם. וטעמא דרמב"ם דפסק משום מלתא דעל"ג ומדאורייתא כמ"ש רמב"ן במלחמות ר"פ האשה שלום דמבואר לענין קה"ח דעל"ג מהני מדאורייתא ולכן דברי ר"פ דחה:

**וכ**"ז לפלפולא אבל אכיר האמת כי אין זה ראי' כלל שבאה בעבור הכתובה דיהי' מקרי תובעת דשמא חכמה ושומעת לעצה טובה שיעץ הב"ש סי"ז סקכ"ג דיריאה פן תנשא ואח"כ הראשון יכחישנה ויהי' נאמן ותצא לכן תבקש להשביעו לב"ד כדי שיעיד שם ולא תבוא למכשול ואי דהי' ל"ל סתם ולא בשם עד חוששת דלמא שקר אמר העד ויחשדוה כמזידה לעבור אאיסור א"א לכן תולה בצואר העד ובזה גם דברי כ"ת נדחים. ונהי שהדברים פשוטים הרווחנו לישב קושיא שהביא כת"ה בשם ס' נטע שעשועים על הש"ג שנסתייע מהא דאמר לדידה דאין הראשון נאמן דמ"מ מה מועיל הא הוי ע"א בהכחשה ונהי דהראשון א"נ יותר מהשני למה יגרע כוחו מעד המכחישה דבעד כשר

לדעת הרמב"ם אפילו בזאח"ז תצא ובב"א ודאי לא תנשא ובאמת דברי הש"ג ולשונו שכ' בזה"ל ואפילו אמר לה ע"א הולכת לב"ד ומתרת עצמה עפ"י אותו עד שהעיד לה ואע"פ שהעד כופר בב"ד עדותו אח"כ כמבואר פ' שבועת העדות ואפשר לומר דמיירי בהתירוה להנשא עפ"י עצמה קודם שכפר דהוי בזא"ז והריא"ז בפ"ב דיבמות חולק אהרמב"ם אבל מדברי הגמ' שבועות משמע דאף בב"א מותרת להנשא וליטול כתובה ועפ"י הדרך הנ"ל י"ל דרך מושכל דהריא"ז מפרש הא דאמר לדידה דמוכח דכוונתה רק לממון וע"א אינו נאמן ואין תועלת בעדותו רק שקשה לו להריא"ז מנא ידעינן דכוונתה לממון דלמא יראה פן יכחישנה העד ותצא לכן הוכיח דאין הראשון נאמן וא"כ אם יכחיש אחר נשואין משום ע"א בהכחשה לא תצא בזא"ז דל"ל להריא"ז שיטת הרמב"ם א"כ הרי דכל כוונתה רק לגבות כתובה ולפטור משבועה א"כ ע"א היכי שתבעה לא מהני בעדותו כמ"ש הריטב"א לכן שפיר פטור מק"ש אבל אי איתא לדברי רמב"ן דהראשון נאמן ואם נשאת ובא העד וכפר תצא א"כ מנין לנו שכוונתה לממון דלמא מורא על ראשה פן יכחישנה אח"כ כשתנשא ותתקלקל לכן משביעתו כדי שיעיד עתה ולא יוכל לקלקל א"כ הדרא הקו' למה פטור העד. ובזה יתיישב מה שהקשה הח"מ וב"ש דשבועות הקשה מהא דאמר לדידה עפ"י שיטת הרמב"ן שנסתייע פ' המדיר דאזל לחכם ואישתכח שיקרא דראשון נאמן ובפ' המדיר הביא הרא"ש דברי ירושלמי דוכולהון בעדים אלמא דס"ל דאין ראשון נאמן דאל"כ עדים למ"ל. דהרא"ש ל"ל סברת הריטב"א בתבעה דאין ע"א נאמן וא"כ אף אי אין הראשון נאמן קשה דהא מ"מ הוי עד בהכחשה ואפסדה ושפיר הקשה הרא"ש רק הו"מ לומר דאפילו ע"א בהכחשה לא הוי כמ"ש הב"י הובא בק"ע סי' ק"ס כיון דהיא נאמנת שהגיד לה והוי כשנים א"נ העד לומר לא הגדתי (וזה אפשר ג"כ בשיטת הש"ג הנ"ל) לכן הרא"ש נסתייע מדברי רמב"ן דאפילו ראשון נאמן ונהי דהוא לא פסק כוותי' מ"מ עכ"פ הוי ע"א בהכחשה לכן שפיר הקשה אסוגי' דשבועות דנהי דל"ל בהא דראשון נאמן כהרמב"ן מיהת ס"ל עכ"פ דשניהם שקולין והוי הכחשה:

**אבל** באמת דברי הב"י נכונים דכיון דהיא נאמנת כתרי והוה כשנים שאמרו שמענו שנחקרה מפי ראובן ושמעון שפלוני מת ואפילו באו העדים ואומרים לא הגדנו א"נ דכיון שהעדים מעידים שהגידו וסר כח עדות מעליהם דכיון שהגיד שוב א"ח ומגיד וכן השיג התומים על הש"ך סי' מ"ו שכ' בשם הריטב"א דבעידים מעידים שזה כת"י עדי שטר ועדי שטר אומרים א"ז כת"י דהוי תר ותרי והשיג דאיך יהיו נאמנים לומר לא הגדנו וכ' דלא מצא לו חבר. ובאמת עפ"י פשוטו נראה מדבריו דכה"ג אפי' הכחשה דא"נ לומר לא הגדתי דכיון שהגיד סר כח עדות מעליו וכן נראה מדברי הרא"ש שהקשה מכח דברי

הרמב"ן משמע דאי אין ראשון נאמן אפי' הכחשה לא הוי וכן מורים דברי ח"מ וב"ש שתמהו על הרא"ש ולא תי' כמ"ש למעלה משום דאף ע"א בהכחשה לא מקרי. ונראה דאף הש"ך וריטב"א לא אמרו רק בעידי קיום דחזינן בנפל שכ' התוס' גטין ד"ב דאף כשיתקיים חיישינן דעדים טעו בדמויי חתימות וכהא דמנח ידי' אזרנוקא א"כ עידי שטר שאמרו אין זה כת"י הוי כאומרים טעיתם בדמיונכם וכאילו לא הגדתם כלל בכה"ג ל"מ חוזרים ומגידים לדעת ריטב"א וש"ך דכיון דאינם עדים המקיימים לפי דברם שקרנים רק כטועים נהי דעידי שטר לא יכלו לחזור ולהגיד מ"מ לא גרע מריעותא דנפילה ומשוי ספק כתרי ותרי ומוקמינין תרווייהו אחזקת כשרות דזה א"ח ומגיד שקר רק אלו טועים בדמיונם משא"כ אם שנים הגידו שב' עדים הגידו שפלוני לוה והם אומרים לא הגדנו א"כ חד מהכתות סהדי שקרי א"כ אדרבה מסתמא השנים אומרים שהגידו פו"פ בב"ד אמת דהשנים שאומרים לא הגדנו אף אם שקר אומרים א"ע אלא תענה דכיון שהגיד א"ח ומגיד מוקמינין תרווייהו אחזקת כשרות ולא עברו אלא תענה ובכה"ג מודה הריטב"א וש"ך וה"ה דמודים דאי נקטינן דאין ראשון נאמן אפילו ע"א בהכחשה ל"ה ונכונים דברי הש"ג כפשטן. מעתה הדרא קו' הח"מ וב"ש אהרא"ש:

**ולישב** שיטת הרא"ש נראה דהרא"ש סובר דהראשון נאמן כדעת הרמב"ן ולא מכח ראיתו מהמדיר דשם בעדים איירי רק סובר מטעם אחר עפמ"ש הרמב"ן הובא בש"מ כתובות דכ"א אהא דעד ודיין אין מצטרפין דמאי דקמסהיד סהדא על מנה שבשטר שזה לוה מזה והדיין אינו מעיד רק שראה שנחקרה עדותן בב"ד ואולי שקר קמסהדי לכן אין מצטרפין עכ"ד א"כ י"ל דהיא הסברא דהאשה אמרה ששמעה שמת מפי עד וכשמכחיש הראשון לא הגדתי איכא תרי ספיקא שמא לא הגיד ואת"ל הגיד שמא לשקר העיד אז לכן שומעין לראשון וזה שייך לענין שלא תנשא או שנאמר שהכתם טמא דשמא לא טיהר כלל ושקר קאמרה ואת"ל שאמת אמרה שמא לא טיהר כדין אבל לקנסה שתפסיד כתובה אי איתא דטיהר שלא כדין אין להאשה אשמה דלא רצתה להכשילו כיון דהחכם הי' המכשיל א"כ רק שנאמר שהאשה שקר אמרה וחכם לא טיהר כלל בזה שפיר סובר הרא"ש דלא כהרמב"ן דאין הראשון נאמן ובעי עדים והא דמייתי בשבועות ראית רמב"ן לפי שהעתיק לשונו ופליג עלה בהא מ"מ שפיר הקשה הרא"ש אהא דאמר לדידה דכאן ודאי הראשון נאמן דאיכא תרתי שמא אשה שקר דיברה ואת"ל אמת אמרה שמא העד שקר העיד לה:

**ולכאורה** מסתברא כדברי הרמב"ן דהראשון נאמן דאי כדברי הש"ג ואפילו הכחשה לא הוי כמש"ל בשם הב"י דא"כ יקשה אשה אומרת מת בעלי וע"א אומר לא מת דלא תנשא וע' אה"ע י"ז סעיף ל"ח אמאי תהי' נאמנת במגו דאי בעי אמרה לא ידעתי אי מת רק

אתה הגדת לי שמת בעלי דאז לא הי' נאמן לומר לא הגדתי דעמפ"ע הראשון א"נ לשיטת הש"ג אף להכחיש וכבר הקשו תוס' בכל הכחשה דליהמני בתראי במגו דפסלו לקמאי בגזלנותא ותי' דהוה מגו בשנים וכאן ל"ש זה. ובשלמא אי הוי אמרינן נהי דהראשון א"נ הכחשה מיהת הוי ניחא דליכא מגו אבל לדעת הב"י קשה:

**ובאמת** דעת הרמב"ן מוכרח בגמ' כתובות ע"ב דאמרי אזיל ושיילי' ומשתכח שיקרא ואי איתא דבעדים איירי למה נקט שיילי' לחכם וזה באמת ק' על הרא"ש דפסק בהמדיר נגד גמ' דילן. ולולא דמסתפינא הי' נ"ל דכיון שכ' הב"ש סי' קט"ו דבעוברת ע"ד משה נמי בעי התראה לכל הפוסקים עיין סקי"ז וא"כ מסתמא לא יתרה הבעל על אשתו הכשירה כ"א כשמצא מקום לחשדה מאז מתרה א"כ קו' הגמ' דאיך יחשדו להתרות בה אי דידע נפרוש ואי דלא ידע מנא ידע ומשני דשיילי' ואשתכח שיקרא לכן מצא מקום לחשדה ולהתרות בה. אמנם אחר התראה אינה מפסדת כ"א בעדים וא"כ אין ראי' כלל דראשון נאמן. אמנם מה שלא ניחא להו לפרש כן דהרא"ש הקשה דלמא בידע ופריש ותי' דא"כ לא מפסדא כתובה דתוכל לומר משחקת אני בך אלמא דשקלי וטרי לענין הפסד כתובה דלידע להתרות הוי מ"ל דידע ופירש ונהי שתוכל לומר משחקת אני מ"מ שייך שפיר להתרות שלא תכשילנו וקשה על הרא"ש למה לא פסק כגמ' דילן נגד הירושלמי.

**ולישב** נראה דהנה הקשו הראשונים דמאי פריך דלמא במודית שהכשילתו ותי' הראב"ד דא"נ לפי שאין אדם משים עצמו רשע והשיג עליו הר"ן כי להפסיד לעצמה נאמנת כמו באנסתי ופתיתי. אכן דברי הראב"ד י"ל בפשיטות דכיון דהטעם שהפסידה כתובתה לפי שמצווה לגרש רשעת כדי שלא יכשול עוד באיסורין וא"כ כשמודית דאינה נאמנת להחזיק עצמה לרשעת ואנן אמרינן דכל דברי' שקר ומותר לקיימה ואין עליו מצוה לגרשה למה זה תפסיד כתובה כיון דלא הורע חזקתה כלל ואין לבעל לחוש שתכשילנו למה יגרשנה ואפילו נפקפק בדברי הראב"ד מ"מ נהי שאם יגרשה נאמנת להפסידה אבל מיהת מצוה לגרשה ליכא ולישנא דיוצאת שלא בכתובה משמע דמצוה להוציאה וכי קא מודית אין מצוה כלל ואדרבה שמא עיני' נתנה באחר ואין כאן מצוה להוציאה לכן שפיר פריך בגמ' ומשני דשיילי' לחכם ואשתכח שיקרא דקיי"ל הראשון נאמן א"כ מצוה לגרשה ונהי דאין מפסידין ממון עפ"י ע"א מ"מ להפסיד ממון מהני הודאתה ומצוה איכא בשביל דברי החכם לכן הוציא הרמב"ן דינו דראשון נאמן דאל"כ ל"מ הודאתו שיהי' מצוה לגרשה דא"א מע"ר ודברי חכם ל"ה מהני אילו הוי הדין דהיא נאמנת ודברי הש"ג דבמכחיש תנשא וא"כ אינן סותרין דברי הרא"ש דבמודית מהני דברי החכם וירושלמי שהביא הרא"ש בהמדיר באינה מודית שפיר בעי עדים דע"א אינו מועיל לממון וא"כ

ש"ס דילן וירושלמי לא פליגי כלל ול"ק על הרא"ש כלל קו' הח"מ וב"ש וב"י ס"ק ט"ו. ולפי"ז ניחא מה דהרמב"ן הביא מפלוני טיהר לי את הכתם ולא מפלוני תיקן את הכרי דקדים בגמ' כתובות מהא דכתם ולפ"ז ניחא דה"א דהראשון נאמן רק למשוי ספיקא וכיון דיש חזקת טבל א"כ אם הפירות הם לפנינו אסור לאכול א"כ ה"נ מצוה לגרשה אבל מנלן דהראשון נאמן בודאי לענין דידן שאשה אמרה בשם עד מת ונשאת ואח"כ כפר העד דתצא לכן מביא ראי' מכתם דאשה בחזקת טהרה וכתמים דרבנן ואי הוי ספק בכתמים כל ספק אזלינן להקל ואם בא לישאל הבעל מתירין לו לשמש איך נאמר שמצוה לגרשה אע"כ דהראשון נאמן ודאי ולא מספק. ונהי דבגמ' דילן איתא פלוני טיהר לי הדם א"כ י"ל דמיירי בהרגשה והוי סד"א והרא"ש בשבועות העתיק טיהר את הכתם משמע דגירסתו הי' בגמ' כתם לכן שפיר מייתי רמב"ן מכתם ולא ממעשר דקדים בגמ'. וגם הר"ן שבועות הביא טיהר את הכתם א"כ א"א לפרש כמ"ש דכוונתה הי' בעבור ממון ואין תועלת בעדותו דשמא כוונתה כדי שהעד לא יכחישה אחר נשואין ותצא לכן שפיר הקשה הרא"ש אבל הש"ג י"ל דגרס כגי' דילן פלוני טיהר לי את הדם וא"כ י"ל בהרגשה דאורייתא והראשון א"נ רק למשוי ספיקא ולא תצא אם נשאת א"כ למה הביאה עד הי"ל לבא בעצמה ע"כ כוונתה לממון וא"כ אפילו יעיד לא יהי' נאמן כס' הריטב"א ושפיר מייתי ראי' משבועות עדות:

**והנה** דברי הרא"ש בתירוץ קושייתו דהואיל והיתה נאמנת בלי עדותו לכן לא מחייב קרבן שבועה צריך ביאור ומה שנ"ל דבר חדש דהתורה גזרה רק על כבישת עדות קרבן דאם לא יגיד כתיב אבל לא על עדות שאם ישביעו שיעיד שפ' לוה והוא אומר ידעתי שלא לוה דעבר אלא תענה ע"ז לא חייב' התורה ק"ש דשמא לפי שעשה עבירה חמורה לא נתכפר לו בקרבן דמה"ט כתב מהרש"א דאין עונשין מה"ד ואמינא להביא ראי' משבועות ל"ב כפרו זא"ז לימא דלא כי האי תנא משביע ע"א כו' ומאי קו' נימא דאתי' כראב"ש דגל"מ כמ"ד וע"א המשביע חייב ומתניתין דפטור איירי במודים שראו כאחד ולא ידעו מהלואה ומבואר בח"מ סי' כ"ט ס"ג באומר הייתי עמך ולא ראיתי הוי הכחשה א"כ אם האחד כפר בעדותו אף אם השני יגיד לא יהי' חייב שבועה דהא מוכחש מעד הכופר וא"ל דע"כ לא מיירי ברחו כאחד דא"כ אימא סיפא שתי כתי עדים אמאי שתיהן חייבות הא כי כפרה ראשונה שני' מוכחשת זה ל"ק לפמ"מ הרשב"א בחי' לישב הא דר"פ במשחק בקובי' דהואיל ומהני תפיסה חייב ק"ש ואפי' למה דדחי היינו דכ"ו שלא תפס הוי רק גל"מ וא"כ אי מתניתין אתי' כראב"ש דגל"מ כמ"ד שפיר בשתי כתות אף דיהי' הכחשה מ"מ מועיל תפיסה בתרי ותרי ושפיר אפסדוהו וא"כ הדרא הקו' לוקי כראב"ש

(ובדברי הרשב"א י"ל ת"ל פלפול ארוך ואכ"מ) ולפמ"ש ניחא דהתורה לא חייבה רק על כבישת עדות שאם הגידו הועילו והם לא הגידו אכן אם שתיקתם אינו מפסידו רק דהוי הכחשה והוא כהגידו להפך בשקר ע"ז ליתא בכלל אם לא יגיד וגם כאן האשה נאמנת רק שאם העד יכחישה יהי' הראשון נאמן א"כ היו דנין אמירתו כאילו שתק אז הי' אשה נאמנת ולא הפסיד רק אתה בא לחייבו לפי שמכחישה והפסידה א"כ לחייבו ק"ש על עדות שקר לא מצינו:

**ואפילו** נפקפק דאם משביעו שיעיד שלוה והוא מעיד שלא לוה דחייב ק"ש דדל אמירתו שלא לוה כבש עדותו שלוה מחייב על כבישת עדות וכאילו שתק ולא אמר מ"מ נכונים דברינו דהתם שפיר במה ששותק שלא מעיד שלוה הפסידו וכשם שאם נתאלם העד ולא הגיד הי' פסידא התורה חייבתו ק"ש כשהוא בבחירתו א"ר להגיד אבל באשה אם נתאלם העד לא הי' שום פסידא לה דהי' נאמנת רק לפי שאומר א"י הוי כמכחישה ההפסד לא נגמר מצד כבישת עדות רק בשביל עדות שקר שמכחישה בזה ודאי אין לחייבו וכן בהא דכפרו זא"ז דאם הלוה שנאמן לומר פרעתי וישביע עדים שפרע ואם אמרו אינן יודעין פטורין מק"ש דלא הפסידוהו דבלי עדותן נאמן כמ"ש בח"מ סי' ע' ואם יאמרו עדים ידענו דלא פרע אף דהפסידו ודאי נראה דאין ק"ש על שקר רק על כבישת עדות וזה נכון מאוד כי סברא ישרה הוא. ואפילו במשביעו שיעיד שלוה ועד נשבע שלא לוה צ"ע די"ל דלא ניתן קרבן לכפרה וע' תוס' פסחים דל"ב ע"ב כיוצא בזה ויש לה"ר מתוס' שבועות דל"ז בהזיד בשבועת פקדון וחייב מלקות והקשו תוס' דאמאי לא בעי כן בשבועת עדות ותי' בתוס' דמצי למימר שכחנו וק"ל דהא משכחת שהעידו שקר ואמרו לא לוה אע"כ דעל שקר אין חיוב קרבן וזה ראיה נכונה. ובחדושי הארכתי:

**ומ"ש** כבודו לישב דעת ריטב"א דבתובעת בע"א אין לה כתובה דכאן משבועת העד י"ל דאין עיקר כוונתה לממון רק כדי שתוכל להשביעו ימחול ע"כ דז"א דגם במילתא דאיסורא יכולה להשביע אפי' מפי אחרים כיון שמחויב להגיד ולהדי' כתב הרשב"א ר"פ הכונס טעם דמושבע מפי אחרים חל בעדות כיון דחייב להגיד בלי שבועה ג"כ וא"כ כיון דתנן בסנהדרין שמא תאמרו מה לנו לחוב בדמו של זה כו' והתורה אמרה אם לא יגיד הרי דאף בד"נ דליכא ממון חייב להגיד וממילא לפי דברי הרשב"א חייב משום שבועה דחל עליו רק דאין ק"ש עליו היכי דליכא כפירת ממון אבל ודאי עבר אם לא העיד בין באיסור בין בד"נ וא"כ למה תתבע ממון אם עד שבועה ירא אף במלתא דאסורא יחול עליו שבועה ובשביל ק"ש ודאי לא ייירא דאם לא יודה לא מחייב לכ"ע אפילו ע"פ עדים כמבואר כריתות די"ג דמודה בשבועה שא"י לך עדות.

**תו** כ' כ"ת דהיכי דעיקרו לנשואין ומסתעף ממנו ממון חייב ק"ש צריכא אצלי עיון דכתובות ר"פ נערה כי קתבע אינש מידי דקייץ לא משמע כן רק כל שעיקר תביעה קנס אף שמגיע גם בו"פ דממונא פטור וא"כ קשיא כאן דאם עיקרה לממון אמאי חייב ק"ש בלא אמר לדידה לפי דעת הריטב"א דאין ע"א נאמן ואי עיקר לנשואין אין חיוב ק"ש:
לכן נ"ל דאף דבתובעת א"ג כתובה אפילו בע"ד כיון דבגמ' שבועות ל"ב ש"מ משביע עדי קרקע חייב ומשני בתפסה מטלטלי א"כ י"ל דכשתפסה והיא מוחזקת אף הריטב"א מודה דאין מוציאין והא דגמ' הוצרך לדייק מכח עדי קרקע י"ל דבשביל קושיא דתבעה ל"מ ע"א לא פסיקא דתלי בבעיית גמ' יבמות אי ע"א משום על"ג א"כ אפילו בתובעת נאמן רק אנן דקיי"ל משום דייקא ובתבעה לא דייקא הא אנן בלא זה מוקמינן בתפסה מטלטלי ובזה י"ל דמודה הריטב"א:
**ובזה** י"ל דהשמיט הרמב"ם הא דאמר לדידה דהרמב"ם י"ל דחולק אדעת ריטב"א ובע"א אפילו בתובעת נאמן ומ"מ היא לבד א"נ א"כ קשה באמר לדידה הא אפסדה דאשה כי באה לתבוע כתובה א"נ וע"י העד גובית אמנם י"ל דאף אשה עצמה בתפסה אין מוציאין וביותר לדעת הרמב"ם דתנו לי והתירוני דמתירין להנשא ואין מגבין הכתובה א"כ מוכח דמהמנינן לה לאיסור רק להוציא ממון קשה הדבר א"כ מיהת בתפסה אין מוציאין ממנה אמנם הרמב"ם לא הביא אוקימתת הגמ' בתפסה דהוא בתר תקנת הגאונים דגובין ממטלטלי רק כתב בד"א שהיתה יכולה לגבות ממטלטלין א"כ משמע בלא תפסה א"כ אף באמר לדידה כיון דעיקרה לממון באת דאל"כ בל"ז אין ק"ש כמ"ש למעלה מפ' נערה א"כ אפסדוה דהיא אינה גובית בתובעת משא"כ בע"א. כ"ז כתבתי להשתעשע מעט בדבריך מאת ב"ד שארו:

## סימן יח

יום מש"ק ט"ז טבת כה"ל להגאון מ' **ישראל יהושע** אבד"ק קוטנא
**מכתבו** קבלתי ביום עש"ק עם ד"ת קושיית כ"ת על תוס' כריתות די"א ע"ב בנפל ונתקע בערוה דפטור מחטאת דהא בסוף פרק כיצד הרגל נפל מן הגג ונתקע באשה חייב בנזיקין א"כ כ"ש לחטאת דנזיקין פטור בהניח להם אביהם פרה שאולה ואילו במעילה חייב. ומשום מתעסק הא נהנה עכת"ד. והנה לפי מ"ש רש"י ב"ק דמיירי ברוח מצוי' י"ל דבכריתות מיירי ברוח שאינה מצוי' רק נ"ל דאפילו ברוח מצוי' פטור מחטאת וה"ט דלענין ד' דברים מחשב ככוונה כיון דהניח עצמו ברוח מצוי' ליפול אכן הכוונה א"צ להיות כוונה מיוחדת לסמא עין או הפלת שן דמכי יכה באבן או באגרוף ילפינן דבעי

כוונה כמ"ש הר"ח א"כ רק כוונה להזיק ולאיזה מקום שיפגע חייב אם ירוצץ גולגלתו חייב הרבה ואם ברגלו יהי' חייב מעט וא"כ כיון דרוח מצוי' שיפול ואם יסמא עינה חייב דמי עין ה"ה לנתקע בערוה דמ"מ הי' מוכן להזיק אף דרחוק הדבר להתקע בערוה מ"מ הכוונה הי' להזיק ע"י שיפיל על עינה או גולגלתה מה לן אם אירע מקרה זה כיון דהי' הכוונה להזיק לא כן לחטאת דאם יסמא עינה ליכא חיוב חטאת וליתקע בערוה הוא מציאות רחוק א"כ שפיר לענין נזק חייב ולחטאת פטור ולכן ביבמתו לא קנה דמכוין ליפול ולא לביאה ונהי דלחטאת ל"ב כוונה מ"מ הוי כרוח שא"מ לביאה ורוח מצוי' ליפול ולהזיק על איזה אופן שיזדמן תו יש לספק דנהי דמתעסק בעריות חייב שכן נהנה מ"מ בדבר שאינו מתכוין נראה דשרי וראי' ממוכרי כסות דשרי ובלבד שלא יתכוין אע"ג דנהנה בלבישה וכ"כ הפנ"י פסחים דכ"ה ע"ב בסוגי' דאפשר ולא קמכוין לחלק בין מתעסק לדשא"מ ועתו"ס כתובות ד"ה ע"ב וא"כ אפילו ברוח מצוי' במכוין להזיקה וא"מ לבעילה מ"מ שרי לרבה דפסק כר"ש ואנן קיי"ל הכי. ואפילו נפקפק בזה מ"מ פשיטא דכאן אינו רוח מצוי' ליתקע בערוה שפיר כתבו התוס':

**ומה** דכייל כ"ת דנזיקין מפטר יותר מבחטאת וראיתו מפרה שאולה. נ"ל דהא לאו כללא הוא דטבחוהו ואכלוהו לא מיפטר מטעם אונס כלל דאילו הי' אונס מכל מילי הי' פטור דכן כתיב ולנערה ל"ת דבר והי' בדין ליפטר מחטאת רק דלאו אונס הוא אלא שוגג וגם בשוגג אינו חייב כ"א כשתחלתו בפשיעה וכן באונס כשתחילתו בפשיעה חייב בנזק דמקרא דפצע תחת פצע לחייב אשוגג כמזיד ואונס כרצון ודוקא כשתחלתו בפשיעה כמ"ש תוס' ב"ק ד"ג דאם ישן יקדם לכלים פטור דליכא פשיעה קודמת וכ"כ המרדכי פ' המניח ותשו' רמ"א סי' ל"ז ואם אין תחילתו בפשיעה אפילו בשוגג פטור לכן בפרה שאולה מטעם שוגג נמי כיון שלא פשעו בתחילה מיפטר מדין שוגג ובזה חמור חטאת מנזק דאפילו אין תחילתו בפשיעה כיון דשוגג הוא ובשגגה כתיב ובפ' האשה רבה בנשאת עפ"י ב"ד כיון דהי' לה לדייק ל"ח אונס רק שוגג ואי לאו דתולה בהוראת ב"ד היתה חייבת חטאת אמנם באונס קיל חטאת מנזק דאפילו תחילתו בפשיעה דמרבינן אונס לנזק מפצע מ"מ לענין חטאת פטור וראי' לזה מכתובות ד"ד ע"ב דפריך ולידרוש להו דאונס שרי והא התם ידעה שכשתנשא יכופה הטפסר מ"מ בשביל תחלה בפשיעה לא מחייבא ואפילו לכתחילה שרי וכן מוכח הא דאמרינן אשה כלי זיינה עלי' ופרש"י שיבעלוה והיאך רשאה לראות שבעלה מת הלא תפשע בגרמת בעילה אע"כ דפשיעה כה"ג אף אם יבעלוה לא תעשה איסור והא דאסתר דדרשו כאשר אבדתי דשם הלכה למצוא חן ע"י בעילה לבקש על עמה א"כ הוי רצון ממש. וא"כ אילו לא אמר רבה

דחייב בד' דברים ודאי דנזק יותר חייב מחטאת ולא הי' קשה קו' כ"ת רק מדמחייב בד' דברים מוכח דהוי ככוונה לכן מחוורתא כמש"ל דלענין ערוה לא מקרי רוח מצוי' ובמ"א פלפלתי בהא דלידרוש דאונס שרי מדברי רז"ה ורמב"ן באשתפך חמימא וחלקתי בין ודאי לספק ואכ"מ. וצריך לעי' בהא דאשה כלי זיינה דא"כ צנועות דמסרי נפשייהו לקטלא כדאמרי בכתובות ד"ד לא יהיו נאמנים בנפלו עלינו לסטים ועתו"ס פרק אין מעמידין:

**ומ"ש** כ"ת על תוס' יבמות בסוגי' דכולל שכ' דבכריתות פ' אמרו לו משמע דמוסיף ל"ב משם א' וכ' כ"ת דנעלם ממנו מהיכן משמע יפלא בעיני דהא הבא על בת בתו וכלתו ודאי אין מוסיף על אחר דכלת בנו שני' ורק על אחי בעלה וכ"פ הרמב"ם ותוס' יו"ט משום אשת אח א"כ ל"ה משם אחד ולזה נתכוונו:

**ומה** שתמה על הרשב"א בתשו' שכתב דהא דריב"ח דאמר דמטמא לר"י איתמר דמב"מ ל"ב ולאכילה מיקרי מב"מ דאידי ואידי מין בשר ודוקא לענין מגע אי בתר בטל או בתר מבטל אבל לרבנן דמב"מ בטל מותר ותמה כ"ת מסוגיא דבכורות דכ"ג דפריך התם מבהמה ששפעה חררת דם ושם הוי מבשא"מ ותו ראב"י סבר מב"מ בטל ואסיק בתימה. בראשית השקפה הי' נ"ל לישב עפ"י דברי תוס' שם דלאביי דאמר טומאה עוררת טומאה ואין טהרה עוררת טומאה הוי טומאה כמאן דליתא וראוי שלא יטמא במשא וכדמוכח סוגי' דבכורות א"כ י"ל דהרשב"א פסק כאביי א"כ ודאי שוה טומאה לאכילה לכן כתב לרבנן כשם שלאכילה בטל כך לטומאה דהא אפילו באיסורין אם הי' יבש ביבש ונתוסף חוזר וניער ומ"ש הש"ך סי' צ"ט לחלק בין נודע בנתים כבר דחו האחרונים ואפשר אפילו מדאורייתא חוזר וניער א"כ דמי לטומאה דעוררת טומאה כיון שאין טהרה עוררת משא"כ לרבי ירמי' דטהרה עוררת טומאה דכה"ג ל"ש לענין אכילה וטומאה כמאן דאיתא א"כ ודאי במשא מטמא שהרי נושא בב"א משא"כ לענין אכילה שאינו אוכל בב"א לכן פריך בגמ' דבכורות אליבא דר"י ולדידי' אפילו מבשא"מ נמי מטמא במשא כיון דאיתי' הא נושא הטומאה והרשב"א פסק כאביי דלרבי ירמי' אסיק בגמ' דבכורות בקשי':

**הן** אמת שבדין יבש ביבש ונתוסף יש לי להב"ר דמדאורייתא א"ח וניער מהא דהזהב דמעשר שאין בו שוה פרוטה בטלה ברוב ופריך דהא דבשיל"מ כדחזקי' ומשני התם דאיסור דאורייתא ורבנן לא מצטרפי ואמאי הא אפשר להוסיף עליו מע"ש בתוך הקדירה ויהיו שניהם דאורייתא דחוזר וניער בשלמא לפרש"י דמיירי בנטמא י"ל דאסור להוסיף מע"ש לטמאותו אבל לשיטת תוס' דמיירי בלא נטמא קשי' דהא אפשר להוסיף מע"ש

אע"כ אף אם יוסיף אינו חוזר וניער מדאורייתא וא"כ לא מצטרף דהראשון עדיין דרבנן ונהי דרש"י אפ"ל דמה"ת חוזר וניער רק דאין להוסיף ולטמאות מע"ש מיהת עכצ"ל דיש כביצה דאל"כ פחות מכביצה אינו מטמא ועפ"ז אפשר לישב קו' התו' שם אהא שפרש"י אסורה לזרים נקט בשביל מעשר והקשו במס' חלה לא תני מעשר ותנן ג"כ דאסורה לזרים. אמנם הירושלמי פי' בחצי שיעור דאסורה ולמה שביק רש"י פי' הירושלמי ולפ"ז ניחא דדוקא בחלה מצינן לאוקמי כפי' הירושלמי בח"ש משא"כ בהא דמעשר א"א לאוקמי בח"ש דאי בח"ש א"כ אינו מטמא טומאת אוכלין וא"כ הדרא קושי' דדשיל"מ הוא דיוסיף עליו מע"ש וא"כ הוי דאורייתא ומצטרף די"ל דרש"י סובר דחוזר וניער מה"ת ואי דאסור לטמאות כיון די"א דיבש ביבש ל"ד חד בתרי רק אפילו בהיתר מרובה בטל ועי' פרמ"ג בפתיחה לתערובות א"כ אי הוי ח"ש והיתר מעט יותר א"כ בין הכל אינו כביצה דמחזיק שני זיתים א"כ לא תטמא אחרים א"כ ע"כ הא דבטלה ברוב מיירי בשיעור שלם א"כ כל המשנה בחדא מחתא אוקמה רש"י בשיעור לכן לא פי' בח"ש כהירושלמי רק דאגב מעשר תנן משא"כ משנה דחלה מודה רש"י לירושלמי דמיירי בח"ש והירושלמי דמוקי בח"ש י"ל דמפרש מתניתין לפי המסקנא בנפל מחיצות דהכי מסקינן בגמרא אבל רש"י דרכו לפרש לפי הס"ד דגמרא לכן פי' מתניתין דבכורים משום מעשר נקטי' ובחדושי לב"מ הארכתי בפנים שונים לישב דברי רש"י מיהת מדברי תוס' יש ראי' דמדאורייתא חוזר וניער ודלא כמ"ש לישב תשו' הרשב"א:

**אמנם** כאשר עיינתי ברשב"א ראיתי כי בל"ז דבריו לכאורה תמוהים דאיך מדמה אכילה לטומאה דהא טומאה נושא בב"א אבל באכילה אוסר הרשב"א לאכלם כאחד ואיך דימה למשא ועוד דהרשב"א תשו' רפ"ד סיים דלרבנן אינו לא במגע ולא באכילה ושבק משא לכן נ"ל דודאי לא עלה ע"ד הרשב"א דלרבנן דר"י א"מ במשא רק אפי' במבשא"מ מטמא במשא כדמוכח בסוגי' דבכורות רק השיב לשואל ששאל דבר חכמה כיון דריב"ח דאמר טהור מטומאת מגע קאי אר' חייא דאמר נבילות ושחוטות כדאמרי' בכורות אנן בדר"ח מתנינן לה ולא קאי אר' חסדא ורב חנינא דפליגי אי בתר בטל או בתר מבטל דריב"ח קשיש טובא מר' חסדא דהי' בימי רבא וריב"ח הי' בימי ר"ל רק אם יפרש ריב"ח ברייתא דר"ח כר' חסדא דבתר מבטל אזלינן ופי' נבילה בשחוטה ופי' ריב"ח לענין טומאת מגע וזה ודאי יותר הוי סברא למחשב מב"מ לענין אכילה מטומאת מגע דלאכילה כיון דאידי ואידי בשר והוי מיני בטעמא ובשמא יותר ראוי שלא יתבטל משא"כ לטומאת מגע דמה נ"מ אי מין בשר כל הדברים אפילו עצים יש להם טומאה רק תלוי לרב חסדא במבטל אי אפשר להיות כמוהו או לא ולזה מודה להשואל גם הרשב"א אשר לגבי אכילה כיון

דאידי ואידי בשר לא אזלינן בתר בטל ומבטל ולכן הקשה השואל כיון דברייתא דר' חייא לא הזכיר טומאה א"כ למה פי' ריב"ח דקאי אטומאת מגע דלא הוי רבותא כ"כ הו"ל למנקט ריב"ח דנבילה בטלה לענין אכילה דהוה רבותא יותר הואיל ואידי ואידי בשר אע"כ דבאמת ל"ב כלל א"כ מוכח דיבש ביבש לא בטל זה נ"ל בכוונת השואל והשיב הרשב"א דודאי ריב"ח דלא מפרש ברייתא דר"ח דנבלה בטלה לאכילה רק למגע דברי השואל דנהי לענין טומאת מגע הוי כמבשא"מ לפי שא"א למבטל להיות כמוהו אבל לענין אכילה כיון דר' חייא סבר כר"י דמב"מ ל"ב ודאי לגבי אכילה דאידי ואידי בשר הוי מב"מ ול"ב ולכן נקט ריב"ח טהור במגע אבל אילו ר"ח סבר כרבנן ודאי דהוה נקט לענין אכילה ולדידן דקיי"ל כרבנן שפיר יבש ביבש בטל ואין קו' מריב"ח דקים לי' דרב חייא סובר כר"י לא נקט אכילה ודקדק היטב בתשו' הרשב"א שפירושו מוכרח אבל לטומאת, משא כיון דא"א למבטל להיות כמוהו ולענין טומאה אף דאידי ואידי בשר לא מעלה ומוריד כמו במגע רק בתר מבטל וא"כ הוי נבילה בשחוטה מבשא"מ דא"א למבטל כו' א"כ דגם מבשא"מ טמא במשא שפיר פריך מחררת דם וזה ברור בס"ד:

**ובעי** בהא ראיתי לתוס' שהקשו באכילה אם אוכל בב"א לידמי למשא ותי' דאינו אוכל כזית בב"א וכוונתם דאין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים ושלשה ודאי לא כמ"ש המג"א ה' פסח סי' תע"ה ולכאורה בח"ש שנתערב איך יתבטל ואף ע"י תערובות ח"ש אסור מה"ת כדאיתא בחולין דצ"ח לא תזלול שיעורא דרבנן ועוד ח"ש אסור מה"ת ושם ע"י תערובות אייר ועכצ"ל דכיון שכ' תוס' דטומאת משא אינו אלא מדרבנן א"כ לפמ"ש המל"מ בה' יו"ט דכמה פעמים גזרו חכמים על דבר שיש בו מלקות, ולא על דבר שאין בו מלקות א"כ גם אח"ש ל"ק אבל עדיין קשה לר"ש דאמר כ"ש למכות לכן אפשר לישב כ' רבינו יקיר בתוס' ע"ז דס"ח דמייתי ראי' דח"ש ע"י תערובות מודה ר"ש מהא דערלה וכלאים מצטרפין והק' תוס' דהא לענין ביטול איירי ולפ"ז י"ל דראיתו דאל"כ לא יתבטל כמו טומאת משא מדרבנן ושא מדרבנן איירי דערלה במאתים רק מדרבנן. ויתר דברי פלפולו א"ר להאריך כ"א במה שהניח כ"ת לא מנעתי מלהודיעהו מה שראתה עיני בס"ד. דברי ידידו דוש"ת:

**ראיתי** בש"ק הזה בבעה"ט וחם השמש ונמס בשם אביו הרא"ש ז"ל על מסורה דוחם השמש וחם לאדוני שהוא קדישין כמו שדרשו בסנהדרין ותמיהני דאיך מצינו הדרש הזה והרי מבואר פ' כה"ג דאבישג מותרת לשלמה אלמא דלאו קדושין דאל"כ הוי אשת אב וכן התירו ליחד ולא התירו לגרש מוכח דלאו קדושין ולא מצינו לשום מ"ד שסובר כן ויש לישב בדוחק וצע"ג:

**אחר** כתבי המכתב עלה בלבי לישב הקו' דפטור בנפל ונתקע דשפיר פטרה הגמ' מטעם מתעסק ונהי דמתעסק בעריות חייב שכן נהנה זה ל"ק לפמ"ש הנ"י פ' כיצד הרגל בסוגי' דאשו משום חציו הקשה דאיך מדליקין ע"ש עם חשיכה והא דולק בשבת ותי' שהרי חיובו משום חציו כשזרק החץ שבשעה שזרק החץ ויצא מת"י באותה שעה נעשה הכל ולא חשבינן לי' מעשה דמכאן ולהבא דא"כ אנוס הוא שאין בידו להחזירה וליפטר וה"נ אילו מת קודם שהספיק להדליק הגדיש ודאי משתלם ניזק מאחריות נכסיו והא מת לאו בר חיובא כו' וא"כ י"ל כיון דנפל ברוח מצוי' מטעם חציו ואין לחייבו רק אשעה שהניח עצמו ליפול דאשעת ביאה אנוס הוא א"כ לחייבו רק אשעה שראוי ליפול ולבעול ואז לא נהנה א"כ מתעסק פטור כיון דבשעת הנאה אנוס ובשעת פשיעה הא לא נהנה. ועפ"ז י"ל קו' תוס' שבת דע"ג דאמאי לא מוקי בשאר מצות דאינו חייב אלא אחת כגון שבא על הזכר והביא עליו וכן שגג בלא מתכוין חייב לפי שנהנה ולפ"ז ניחא אדמפליג בין שבת לערוה ליפלוג בערוה גופי' דזימנין דפטור בנפל ונתקע לפי שלא נהנה בעת נפילה לכן מפרשי דמיירי בחלב דשם ל"ש דנפל ברוח מצוי' בגרונו דכה"ג ל"מ אכילה דבטלה דעתו אצל כ"א דהכי אמרינן במנחות ד"ע כה"ג אי גחין ואכיל בטלה ול"ש למיפלג דז"א כאוכל כלל.

**אבל** דברי הנמ"י צל"ע שכתב דמת בנתיים חייב דאפילו אי אנוס הוא חייב מהא דשבת ד"ק דאם ידע בעת הנחה כשזרק דפטור מחטאת דתחלתו וסופו בשגגה בעינן דלמה אם אנוס בסוף חייב וכשמזיד בסוף פטור דאי נחשב כאילו נעשה המעשה בעת הזריקה א"כ לא מקרי מזיד דאז הי' שוגג וצריך ביאור רחב הדבר:

## סימן יט

**יום ג' ר"ח סיון במדבר תרלפ"ק פיעטרקוב. להרב הגדול כו' מ' שמעון ראבד"ק השנטשין נ"י**

**מכתבו** היקר קבלתי ואשר בעובדא בשליח מגט מומר כפי המבואר, בש"ע אה"ע סי' קמ"א רק טרם נתן השליח לידה אמר השליח בזה"ל "איך וויל קיין שליח נישט זיין וואס וויל מען פון מיר האבען" ונסתפק כ"ת דהשליח ביטל השליחות ולדעת הט"ז סי' קמ"א אם ביטל השליח שליחותו א"י עוד ליתן הגט והבית מאיר חלק וכאן שהוא מקום עגון וכבר הגאון מו"ה זלמן אבד"ק ברעסלא כתב לו להתיר ורוצה אשר אנכי אחוה דעי בזה ואם כי קשה בעיני להכניס בדבר ערוה החמורה אכן למען חפץ כבודו הנני להגיד כאשר יורוני משמים:

**הנה** בענין זכוי גט מומר רבו הדיעות דמועיל דאף דביבמות דקי"ח בעיא בגמ' מזכה גט לאשתו במקום קטטה ואיפשטא דאזלינן לחומרא מדר"ל דטב למיתב טן דו מ"מ במומר זכות הוא לה דל"ש טן דו דא"א דר עמו בכפיפה ואסור לה לשבת תחתיו והנה הקשה התה"ד דמדוע מומר זוקק לחליצה דהא פריך בגמ' ב"ק דקי"א אלא מעתה יבמה שנפלה לפני מוכ"ש נימא אדעתא דהכי לא קדשה ומשני משום טן דו וא"כ מדמומר זוקק לחליצה מוכח דגם במומר שייך טן דו ואילו לענין זכוי גט נקטינן דמהני במומר דל"ש ט"ד והט"ז בסי' קמ"א הביא קו' התה"ד הנ"ל. ומה שנ"ל בישוב זה דודאי בשביל סברא זו דאסורה לשבת תחתיו א"ל דלא ניחא שתתקדש דהא פצוע דכא ג"כ אסורה לו ותנן דחולץ וחולצין לאשתו ולא אמרינן אדעתא דהכי לא קדשה וא"ל משום דפ"ד ודאי יחלוץ לה לא איכפת לה דא"כ מה פריך ביבמה שנפלה לפני מוכ"ש נימא אדעתא דהכי הא יבמה שנפלה לפני מוכ"ש אין חוסמין אותה וכופין לחלוץ ומאי פריך אע"כ דשייך אומדנא דלמ"ל הך זיקה דלפעמים דלא נוכל לכופו דערק ותתעגן א"כ גם פ"ד אמאי חולץ אע"כ דבשביל איסור ל"ש אומדנא דלא קדשה דשמא ערב לה האיסור ומים גנובים ימתקו לה והרי כתב הר"ן כתובות ס"פ אלמנה דבח"ל בלא הכיר בה יש לה כתובה משום דאין עלי' מוטל לגלות דאפשר שיערב עלי' האיסור. וא"כ מכ"ש דליכא אומדנא לבטל קדושין בשביל שתאסר לשבת עם המומר ולכן שפיר זוקק לחליצה ולכן רק אמוכ"ש פריך אבל אמומר פשיטא דלא שייך אומדנא לבטל קדושין משא"כ לענין זכוי ודאי כה"ג מקרי זכות דהא אפילו לתרום אי לאו דניחא לי' לאינש לעשות מצוה בגופי' הוי מקרי זכות לעשות מצוה כ"ש שלא תדור עם מומר באיסור כל ימיה דה"ט דכל מידי דזכות אם עומד וצוח' ל"מ וא"כ לכאורה ככל מידי נימא דזכות הוא דאם לא ירצה יוכל למחות רק דבעינן עכ"פ שיהי' עתה קצת זכי' דאפי' מתנה איכא קצת חוב דשונא מתנות יחי' כמ"ש הסמ"ע סי' קצ"ה רק כיון דזכי' הוא ואם לא ירצה יוכל למחות לכן הוי כזכי' גמורה דזכין שלא בפניו א"כ ה"נ ודאי זכי' הוא לה שלא תעשה איסור ואם תערב לה איסור הא בידה למחות לכן מקרי זכי' ומה"ט קטן מטבילין ע"ד ב"ד דזכי' הוא. משא"כ דנימא אומדנא לבטל הקדישין זה ודאי אינו דא"כ בכל ח"ל נימא דפטורין מחליצה כמש"ל ולכן ל"ק כלל קו' הת"ה:

**וראי'** לזה מדברי המרדכי פ' האשה שלום שהביא מעשה בא' שחלה והי' רוצה להקנות גט לאשתו ושאלו את פי אבא מארי ואמר שאין לחלק כיון שלא נזכר בגמ' ומורי הר"מ בר שלמה א"ל די"ל דזכות הוא לה וזוכין לה וכדומה ששמע מפי ר"ת מדאמרינן בהגדה דמי שאחזו כו' והשתא קשה דאדרבה נימא כיון דזכות הוא לה לא לבעי חליצה דאדעתא

דהכי לא קדשה שתפול לפני יבם קטן אע"כ נהי דאומדנא ליכא מ"מ זכות מקרי א"כ ה"ה במומר דיש לחלק. ונהי דיש לדחות דכיון שכ' תוס' ב"ק שם דבגמ' לא פריך ביבמה שנפלה לפני מוכ"ש רק מן ארוסין אבל בנשואין ודאי ל"ש דאדעתא דהכי לא קדשה א"כ דהמרדכי מן הנשואין איירי דלכן צריך זכוי גט אבל מ"מ סברתינו נכונה:

**תו** אמינא דבר חדש מה שראוי שיועיל זכוי במומר אפילו נימא דשייך טן דו מ"מ י"ל דמהני זכוי גט דהנה הראשונים כתבו דאף דבגמ' פשט מדר"ל דבקטטה שייך טן דו מ"מ מי גרע קטטה מיבם דהוי ספק מגורשת נהי דזמנין דסניא ליבם מ"מ מי עדיף במקום יבם מאילו ידענו דקטטה גמורה אע"כ דרק איפשיטא דהוי מגורשת מספק ולא ודאי והנה הקשה הריטב"א הובא בנ"י דנשאלה את פיה אם חוב הוא לה או זכות לה ותי' דאין אמירתה מועיל למיחשב זכות למפרע ודבריו יש לפרש משום דאמרינן השתא הוא דרצתה בגירושין ואולי אז לא היתה רוצה בכך והא דאין מאמינין אותה שגם למפרע היתה חפצה בזה משום דאתחזק איסורא ואינה נאמנת לומר דשמא מעיקרא לא כן הי' בדעתה ואפילו היתה מהדרת וצוחה להתגרש מבואר בירושלמי שמא הדרה ומשום אשה שאמרה גרשתני לא מהימנה דכאן ל"ש חזקה דא"א מעיזה כיון דאין הבעל יודע מה בלבה ודמי לטמאה אני לך דמבואר בנדרים דצ"א דכיון דהוא לא ידע ליכא חזקה. ולכן א"א לברר הספק דלא מפי' אנו חיין והנה הקשה בס' גט פשוט סי' קכ"ט סקכ"ב לדעת רשד"ם ויתר פוסקים דמומר שקידש הוי ספק קדושין דשמא חשוב כעכו"ם וליתא בתורת גטין וקדושין א"כ ישראל שקידש אשה ואח"כ המיר היאך מגרש דקדושיו קדושי תורה וגירושין הוי ספק ולהדי' כ' הה"מ פ"ג מגירושין וכ"כ כל הגאונים דמגרש ואמאי. ותי' דשמא י"ל כיון דכל המקדש כו' ואפקעינהו רבנן לקדושין ע"י גט זה שיתן בעודו מומר כ"ד. ולפ"ז מה שחידש לן הרב ג"פ בגט מועיל להפקיע הקדושין למפרע במומר א"כ לפמ"ש מהר"ם בהגה"מ בתשו' לה' אישות ס"ג דהשליח נאמן לומר טעיתי אף דאתחזק איסורא כיון דלפי דבריו לא נתחזק מעולם איסור ע"א מהימן א"כ ה"נ נשאלה את פי' ול"נ תי' הריטב"א דשמא אז היתה אינה מרוצית דכאן במומר כיון דלפי דבריו הוי גט והפקיעו חז"ל למפרע הקדושין א"כ לדבריו לא אתחזק מעולם כהא דתשו' מהר"ם וא"כ שפיר ראוי שתהא נאמנת לומר שהי' לה זכות דאף אי דמי לקטטה מ"מ אינה אלא ספק כמש"ל בשם הראשונים וא"כ נאמנת במומר דהוי כמו דלא אתחזק ונאמנת וזה דרך חדש בהיתר זכוי גט מומר:

**אכן** עיקר קו' הג"פ דאיך יחולו הגרושין כיון דקדשה בהיותו ישראל ועתה הוא כעכו"ם מספק י"ל דל"ק לפמ"ש רש"י יבמות דמ"ט אהא דהכל מודים בסוטה דתפסי בה קדושין

דאין הולד ממזר ופרש"י כיון דאינו נפקע הקדושין ע"י מה שנאסרה לבעלה ש"מ דתפסי בה קדושין א"כ מוכח מדעת רש"י היכי דבשעת קדושין הי' בהיתר ואח"כ נולד דבר אשר בעבורו ראוי שלא יתפוס קדושין יש כח להפקיע קדושי ראשונים ועי' באבני מלואים סי' כ' ואם כי דבריו תמוהים שם שרצה ליישב קי' אחת והשריש קו' בכל הסוגיא דריש יבמות ולפי סברא זו א"כ ממ"נ מועיל גט במומר דאם כעכו"ם הוא ואין קדושין חל במומר א"כ ה"ה אח"כ כשהמיר ונעשה כעכו"ם נפקעו הקדושין ואף גט לא בעי וא"כ רק מה דהצריכו גט מכח שמא מומר בר קדושין א"כ ממילא גט גמור הוי והרווחנו בזה מה דקשי' לי לדעת האומרים דבמומר מהני זכוי גט למה הירושלמי תרומות פ"ח דחק לאוקמי מתניתין דאשה שהיתה אוכלת בתרומה וא"ל מת בעלך או גרשך דמשלמת קרן וחומש ופריך הא גרשה ידעה ודחק לאוקמי בשליח לקבלה ואמדוה ליומי עתו"ס קדושין ד"י ולמה לא מוקי באשת מומר דהמרת דת אינה פסלתו מתרומה כמ"ש תוס' בהערל דע"א דבו ולא במעשר בו ולא בתרומה ואפילו לדעת הרשב"א בחי' שם שרק במעשר אוכל ולא בתרומה מ"מ דמי לערל כיון דיש לו תקנה לשוב כמו ערל למול דקיי"ל נשיהן יאכלו וכיון דלאשת מומר מועיל זכי' יכול להיות שלא ידעה שגרשה בשלמא לשיטת הרי"ף בגטין פ"ק די"א בעבד אף דמועיל זכות מ"מ לא משתחרר עד דמטא לידי' רק דמועיל זכוי שלא יחזור האדון א"כ ה"נ דזכוי גט מומר אינה מועיל עד דמטא לידה א"כ קודם דמטא לידה אוכלת בתרומה וכי מטיא לידה ידעה אבל לשיטת כל הפוסקים דע"ד במקום זכות מתגרשת ובאמת ראי' לזה מהא דבעי מזכה גט לאשתו במקום יבם ואי לא מגרשה עד דמטא לידה למ"ל לזכות ובדברי הרי"ף הארכנו במ"א מיהת לכל הפוסקים קשיא הירושלמי הנ"ל. ועפ"ז אי נימא דנפקעו קדושי ראשונים אף בלא גרשה אינה אוכלת בתרומה אבל עדיין אינו מספיק אי נימא קדושי מומר קדושין א"כ קשה על הירושלמי ונפשט דלאו קדושין ולמ"ל זכוי גט כלל לכן אפשר לומר נהי דמומר כעכו"ם מ"מ שמא יעשה תשובה הוי ספק קדושין ולכן הגט מועיל ממ"נ אם לא יעשה תשובה נפקע קדושין דהוי עכו"ם גמור וכמש"ל בשם רש"י ואם יעשה תשובה וחשבינן לי' בר קדושין א"כ הוי בר גיטא. ומ"מ מועיל זכוי גט דזכות הוא לה דהשתא מיהת לא עבד תשובה ולא ניחא לה להתעגן על הספק וגרע מיבם קטן שהתיר ר"ת אף דזמן ממילא קאתי ובמומר מי יודע וא"כ עכ"פ אסורה בתרומה בלא גרושין שמא לא יעשה לעולם תשובה ונפקעו הקדושין והוי זרה דאסורה בתרומה ואתי' דברי הירושלמי כהוגן:

**אולם** לא מסתברא למימר הכי דיפקעו הקדושין כשהמיר דכיון שבידו לשוב ודאי דלא נפקעו קדושי ראשונים ולא מישבא קושיית הג"פ וראי' לזה מיבמות דט"ז ד"ה בני

צרות כ' בתוס' וא"ת יבמה שנתקדשה לזר למ"ד קדושין תופסין לא תהי' הביאה אסורה דנעשית ערוה על היבם כמו מקדש אחותה ותי' כיון דבידו לגרש לא נפקע הזיקה ואם באיסור לאו דשומרת יבם לא נפקע כל שבידו עאכו"כ דבמומר שהיא א"א דלא נפקע ערוה שבמיתה כיון דבידו לשוב וא"כ הדרא קו' הג"פ היאך מהני הגרושין אפילו לא ישוב כשקדש בעודו ישראל דכל שהוא בידו לא נפקע האיסור א"א כמ"ש הג"פ. ונהי דהר"י תי' תי' אחר כיון דכתיב לא תהי' אשת המת א"כ גלי קרא דגם בקדושין לא נפקע הזיקה ולא מחלק בין בידו או לא מ"מ הר"י גופי' ביבמות דמ"ט ל"ל פרש"י רק בסוטה דתפסי קדושין היינו בגירשה והחזירה מוכח דסובר מדלא פקעו קדושי היתר אין ראיה א"כ במומר שקידש בעודו ישראל במה יפקע וקשה קו' הג"פ:

**והנה** לכאורה עפ"י דברי רש"י הנ"ל י"ל קו' המל"מ פי"ז מהא"ב ארש"י כתובות דכ"ט אהא דבעולה לכ"ג דלא אתי' כר"א דאמר פנוי הבא על הפנוי' עשאה זונה והק' המ"ל לדעת רש"י דבין באונס בשלא כדרכה לר"א עשאה זונה היאך משכחת לר"א בעולה לכ"ג דאסרה תורה אי דרך נשואין אלמנה או גרושה היא ובזנות זונה היא ולמ"ל קרא דבבתולי' יקח למעט בעולה ת"ל דאיכא לאו. ולפי"ז ניחא די"ל שהמיר דנפקעו קדושי ראשונים או למ"ד אין קדושין תופסין בח"ל אם נעשה אח"כ פצוע דכא נפסקו הקדושין דרש"י לשיטתו אזיל וא"כ לאו אלמנה וזונה היא דנשאת בהיתר ונפקעו דאסורה משום בעולה והא דלא מפרש רש"י בגמ' ע"ד זה וכתב דאתי' דלא כר"א דהנה המל"מ פ"א מה' נערה בתולה ה"ג הביא בשם מהר"א ששון הא דלא אמרו בגמרא דסוטה א"ב בין שמעון התימני לרשב"מ דבת הוי' ותפסי קדושין וראוי לקיימה לא הוי משום דרצה לומר בגמ' לכ"ע אף לתנא דנתארסה ונתגרשה אין לה קנס ודבריו צריכין ביאור דהא לא אתיא כר"א כמ"ש רש"י וכן למ"ד נבעלה שלא כדרכה כשירה לכה"ג א"כ ראוי לקיימה רק כוונתו דבענין קנס יהי' ככ"ע ולפ"ז כיון דלתנא דנתארסה ונתגרשה אין לה קנס לאו משום גרושין ואלמנות אימעיט מקנס רק בקרא כתיב אשר לא אורשה דפרושו שלא היתה מעולם ארוסה א"כ אפילו אם נפקעו קדושין ע"י המרה או שנעשה ח"ל מ"מ הא קודם שנפקעו היתה ארוסה ותו אין לה קנס א"כ לא משכחת בעולה שיהי' לה קנס לכ"ע רק בזנות שפיר כ' רש"י דלא אתיא כר"א דא"כ עשאה זונה:

**ולכאורה** נראה דגם הר"י מודה לרש"י דיוכל להפקיע הקדושין ע"י סבה שנולד אח"כ והא שלא פי' ביבמות דמ"ט כפי' רש"י דה"א דגלי קרא דלא פקע אבל מנלן שיתפוס מחדש קדושין לכן הוצרך לפרש כפירושו אבל מודה דהיכי דלא גלי קרא י"ל דנפקעו הקדושין וכיון דל"ל סברא דבידו מועיל שלא יפקע הזיקה כמש"ל מדתירץ ביבמות

דט"ז תירוץ אחר א"כ י"ל דבמומר אי לא תפסי קדושין אף קדושי ראשונים נפקעו ול"ק קו' הג"פ:

**ואמינא** להביא ראי' דהר"י מודה לרש"י דאל"כ יקשה לי קו' גדולה אהא דאמרינן ביבמות בס"פ יש מותרות דלא נעשה בה מתים כחיים מק"ו דאלמנה וכו' ומשני דדרכיה דרכי נועם כתיב ופרש"י דאם תנשא ואח"כ ימות הבן ותהא זקוקה ליבם ותהא אסורה ואם תחלוץ אתה מגנה על בעלה ע"כ לא קפדה התורה רק אשעת מיתת הבעל וק"ל דלמ"ד אין קדושין תופסין ביבמה לשוק א"כ קשה דנעשה מתים כחיים ואם תנשא כיון דבעת קדושין בהיתר נשא חלו הקדושין לא תבעי חליצה דתהא ערוה עליו ואז יהי' נפקע הזיקה מיבם ולא תצטרך חליצה ולא תתגנה כלל ויהי' שפיר דרכי נועם ואם לא נשאת או שנתגרשה ומת הבן שפיר נעשה מתים כחיים ותי' הר"י דגלי קרא דלא תהי' דלא נפקע הזיקה ע"י קדושין ז"א רק למ"ד קדושין תופסין ביבמה לשוק אכן למ"ד אין ק"ת דלא תהי' לדידי' אתי דאין בו הוי' ולא איירי קרא בחלו הקדושין רק בהיפוך דלא חל הקדושין א"כ לדידי' שפיר נעשה מתים כחיים כשהיא פנוי' והוי דרכי נועם דאם תנשא קדושין מפקע זיקה כיון דבהיתר קידש חלו הקדושין והוי ערוה והך סברא דבידו לגרש ל"ל להר"י וזה תימה אע"כ דהר"י מודה לרש"י וא"כ אם נעשה מתים כחיים וימות הבן אז יתחדש סבה שלא יתפסו הקדושין א"כ יהי' נתנתק הקדושין למ"ד אין ק"ת וא"כ שפיר אין זה דרכי נועם ושפיר משני. א"כ ראי' גדולה דהר"י מודה לרש"י ול"ק קו' הג"פ ול"צ לטעמא דאפקעינהו א"כ נסתר מה שחידשנו הטעם דמועיל זכוי במומר:

**וחפשתי** ומצאתי להנו"ב מה"ת שפלפל בתשו' ק"נ שהביא ראי' מסוגי', דיש מותרות דכל שבידו לא מפקע הזיקה אמנם אז הי' נעלם ממנו דהר"י ל"ל הך סברא ועיקר קושייתינו הוא לר"י מוכח דסובר כרש"י:

**ובחדושי** אמרתי לישב קו' התוס' פ' כיצד די"ז דלמ"ל קרא למעט אשת אחיו שלא הי' בעולמו תיפוק לי' דאין זה דרכי נועם דבשלמא התם אמתים כחיים משני שפיר דאין זה דרכי נועם דתצא מבעלה ואי דקדושי מפקע זיקה הא בידו לגרש ולא מפקע כתי' הראשון ביבמות דט"ז וא"ל דמה יועיל שיגרש הא יבמה שנאסרה וחזרה והותרה הוי כמי שיש לה בנים ומתו דאין אני קורא בשעת נפילה יבמה יבא עלי' וא"כ מה יועיל שיגרש דז"א דאי נעשה מתים כחיים א"כ ע"כ לא קפדינן דלהוי בשעת נפילה ראוי ליבום א"כ שפיר לא מפקע זיקה ואינו דרכי נועם משא"כ אי נימא דאשה שיש לה בנים ומתו אסורה ליבם דבעינן יבמה שלא נאסרה מעולם ליבם רק אשת אחיו שלא היה בעולמו דצריך קרא היינו דמעולם לא נאסרה עליו כיון שלא הי' בא לעולם ומיד שבא לעולם

מותרת לו א"כ ל"ק דא"כ אין זה דרכי נועם דאדרבה אם נשאת קודם מפקע הזיקה דל"ש שבידו לגרש דהא כיון שלא גירש כ"א אחר הלידה של יבם א"כ קודם שגירש הא אסורה ויבמה שנאסרה בעת נפילה כשנולד אין לה היתר א"כ ל"ש כלל סברת בידו שתזקק ליבם דנהי דאנן אומרים גרש תהי' אסורה דאין אני קורא יבמה יבא עלי' א"כ אם כבר נשאת לא תהי' זקוקה והוי דרכי נועם א"כ כשלא נשאת צריך קרא דכי ישבו אחים דפטורה כשלא הי' בעולמו והארכנו בזה ואכ"מ:

**אמנם** אפילו ננקוט סברת הג"פ להאומרים דבקטטה נפשט דאינה מגורשת ג"כ נסתר דברינו רק מה שיש לספק אי מומר דמי לקטטה. והנה צריכין אנו לבאר מהו קטטה. בה' גיטין סי' ק"מ ס"ה שהיתה קטטה ותובעת להתגרש מוכח דכל שתובעת להתגרש מקרי קטטה ולפי"ז י"ל מומר ודאי יותר מועיל זכוי מקטטה דבש"ס יבמות דקט"ז אהא דקטטה בינו לבינה דמת בעלי א"נ ופריך מאי קטטה אי דאמרה גרשיני כולהו נמי אמרי הכי אלא דאמרה גרשתני מוכח באמרה גרשיני לא חשדינן אותה למשקרת או תאמר בדדמי שמת בעלה ואילו במומר פסק באה"ע סי' י"ז סמ"ח דהמיר בעלה והניחה עגונה דאינה נאמנת א"כ ע"כ סניא להבעל יותר מקטטה א"כ מיהת לא גרע מבמקום יבם נהי דבקטטה איפשיטא דאינה מגורשת במקום יבם דסניא לא איפשיטא ואם נרצה לדמות מומר לא נוכל לדמות רק ליבם דא"נ לומר מת יבמי כדאיתא יבמות דצ"ד א"כ עכ"פ ספיקא הוי:

**וראיתי** לביאורי הגר"א ז"ל בא"ע סי' י"ז שכתב דמדרבים סוברים דבמומר לענין זכוי דהוי כמו קטטה ה"נ דא"נ מת בעלי ותמיהני עליו דהא לענין זכוי הוי תובעת להתגרש נמי קטטה ואילו למת בעלי לא מקרי קטטה עד דאמרה גרשתני ואישתכח שיקרא ואדרבה מדהשוו מומר לגרשיני א"כ ראוי שתהי' נאמנת לומר שמת כמו בגרשיני:

**ויש** לישב קו' הט"ז סי' ק"מ שהביא בשם הר"ן דאינו מועיל זכוי דלא נזכר בדברי תשו' הר"ן בשם הר"פ הכהן רק היכי דתבעה להתגרש כמה פעמים דא"מ זכוי אבל במומר לא הזכיר כלום ולפ"ז ניחא דהנה הח"מ הקשה אמה שכ' הרמ"א בהמיר דא"נ לומר מת בעלי מתשו' הר"ן שפלפל במומר שהעיד עליו ע"א שמת בדבר אי הוי כמלחמה או לא ותיפוק לי' דע"א במומר הוי כע"א בקטטה דלא מהימן אלמא דמומר ל"ד כלל לקטטה והט"ז כתב דהר"ן סובר דמומר ל"ה כקטטה לגמרי שלא יהי' ע"א נאמן רק לענין שלא תהא האשה נאמנת מודה הר"ן וא"כ כיון דאי נדמה מומר למקום יבם א"כ הוי ספק גט וא"כ הסוברים דמועיל זכוי ע"כ יותר סניא מיבם וא"כ כיון דע"א ביבמה הוי ספק אי נאמן ואפילו להאומר דנאמן מ"מ מדפסק דע"א נאמן במומר ע"כ סובר דלא גרע מיבם

דאל"כ מנלי' להאמין ע"א במומר א"כ ממילא ע"כ לא עדיף מיבם ולא סניא לי' יותר א"כ שפיר הביא מדברי הר"ן דמוכח דא"מ זכוי דמשמע מומר ליבם. אמנם לדברי ב"ש סי"ז סמ"ח דהר"ן סובר דאיפשט בעי' דע"א בקטטה הדרא קו' הט"ז על הרמ"א שהביא בשם הר"ן דמנלי' לדוכתי'.

**ולכאורה** נראה נהי דהסוברים דלאו זכות במומר דגם בזה שייך טן דד י"ל דוקא כשידעה משכנו ותוכל עכ"פ לדור באיסור אבל בנ"ד שהמומר הרחיק נדוד י"ל דמהני זכוי יותר ולהכי ניחא דבסי' י"ז הביא במומר והניחה עגונה דא"נ ואילו במומר בסי' ק"מ לענין זכוי הביא פלוגתא דשם מיירי כשלא הרחיק נדוד אבל כשהניחה ודאי כל טצדקי עושית להפטר וזכות הוא לה אבל מדהביא הרמ"א דהר"ן חולק את"ה יהת"ה איירי בהלך למרחקים א"כ הניחה עגונה משמע דג"ז יש חולקים:

**אבל** בנ"ד שיש לחוש על מה שביטל שליח שליחותו והוא מקום עגון גדול כבר כתב הט"ז בסי' ק"מ אפילו מת שליח בדרך דסומכין על הזכוי לבד ונהי שאחרונים חששו לדעת הרי"ף דלא הוי גיטא עד דמטא לידה מ"מ הא מודה הרי"ף שא"י לחזור האדון א"כ ה"ה שאין השליח יוכל לחזור וא"כ גם לדעת הרי"ף ל"מ מה שהשליח חזר ואם יתן עתה מתגרשת א"כ ודאי יש לסמוך בשעת הדחק דזכוי מועיל כדברי הט"ז:

**ובל"ז** דין הט"ז דאם חזר השליח דנתבטל השליחות עד שיעשוהו מחדש ומדמי לקדושין דנ"ט למקדש לאחר ל' דתוכל האשה לחזור דאתי דבור ומבטל דבור והביא ראי' מדברי ריב"ש צל"ע דבשלמא בעל ואשה בקדושין דהוא קונה ואשה מקנה ואין הקדושין בלי רצון שניהם לכן אם חזר אתי דבור ומבטל דבור אבל הממנה שליח ושליח צווח שא"ר להיות שליח מ"מ מאן יימר דלא נעשה שליח דהא חזינן דיוכל למנות שליח שלא בפניו וכמבואר בא"ע סי' ק"מ סל"ה וכ"כ הר"ן גיטין בסוגי' דאומר אמרו דס"ז דרק לסופר משום לשמה בעינן בפניו אבל שאר שליחות מהני שלא בפניו וא"כ כיון דאז לא ידע ונתרצה אימת יהי' נמנה שליח לכשידע א"כ אז כלתה דבורו וער"ן נדרים שכ' דל' דאפילו בהקדש לאחר ל' אי לא דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט לא הוי מהני דהא כלתה דבורו א"כ ה"נ כשמינהו שלא בפניו ולא הי' בדבורו ממש דלא ידע ואין כאן זכוי לשליח כלל אפילו לכשידע הא כבר כלתה דבורו אע"כ דיכול להמנות שליח שיהי' כמותו לכל דבר בלתי רצונו ומיד נעשה שליח אף שלא ידע וא"כ אינו דומה כלל לאיש ואשה לחזרה:

**ואדרבה** יש ראי' מסדר הגט של מ"פ והמ"ל פ"ו מגרושין הי"ו הביאו בשליח עושה שליח דמשביעין שליח ראשון שלא יבטל שליחות השני ואמאי לא חיישינן בכל שליח להשביעו שמא ביטל השליחות בנתים כמו שמשביעין הבעל אם יצא בין כתיבה לנתינה

דא"ל דהשליח לא חשוד לקלקלה כמו הבעל א"כ גם לשליח ראשון אמאי משביעין שלא יבטל שליחות השני הא לא חשוד לקלקלה וע"כ דכל טצדקי דאפשר למעבד להוציא מחשש עבדינן א"כ נשביע לשליח שמא חזר בנתים אע"כ דאין בחזרתו ממש ואם אח"כ עושה שליחות מהני. וכן משמע קצת בבעה"ת שער נ' וכ"כ הטור חו"מ סי' קכ"א ועיין ב"י מ"ש על בעל העיטור דאין למלוה על הלוה כלום אפילו ביטל השליחות קודם שנתן המלוה דאת הוא דאפסוד אנפשך וכ' שם דהא דהוצרך להקנות אג"ק רק שמא ימות המשלח ומשמע דל"ח שמא ביטל השליחות השליח ואח"כ ניחם ורוצה ליקח המעות דג"כ באחריות הלוה קאי משמע דאף אם השליח יוכל לחזור מעצמו אח"כ ולהמנות שליח ואף שיש לדחות קצת ראי' מאחר ששתקו ולא גילה שם בדין ביטל השליח משמע דחוזר מאליו ונמנה לשליח בלי מנוי חדש:

**ובזה** מצאנו לישב קושיית המגיה במ"ל פ"ב מגרושין הט"ו דכתב הרמב"ם דאם כתבו ונתנו קודם שיבריא ה"ז פסול דהקשה הכ"מ דבגמ' משמע דבטל ובג"פ הוכיח דע"כ לא פסול אלא מדרבנן דאל"כ פסק שליחות הבעל וכיון שכן לכשישתפה אמאי א"צ לאמלוכי וצריך לדעת מה בין זה להא דתנן כל שתחילתו וסופו בדעת כשר והתם נמי כשנשתטה השליח ופסק כחו של בעל ואם נתנו לה בעודו שוטה א"מ ולכשישתפה נותן וא"צ לחדש השליחות עכ"ל ולפ"ז י"ל דהג"פ סובר בשלמא אי הי' נתבטל מחמת הבעל ודמי לחזר הבעל צריך לחדש השליחות אבל כשנשתטה השליח אז לא גרע מחזר השליח וביטל שליחות דחוזר ומגרש בלי מינוי חדש א"כ גם הג"פ נראה דחולק אט"ז:

**ומה** דדייק הט"ז מדברי הריב"ש הוא מובא בב"י סי' ק"מ שכתב דבשביל רצון השליח אין לחוש מה שרצה להיות להולכה דחזר מקבלה דאדרבה ניחא לי' טפי בקבלה מזה מוכח דאם חוזר קודם לקיחת הגט משליחות לקבלה אף שהבעל נותן והוא אומר התקבל א מהני יש לדחות די"ל כיון דבפני הבעל חזר משליחות לקבלה א"כ נהי דאמר התקבל כוונתו התקבל והולך דהוא סבר מסתמא אינו רוצה השליח להיות להולכה וכוונת הבעל ג"כ להולכה לכן אמר דהבעל לא יטעה בכך אמנם קשה להקיל נגד הט"ז אשר לבו כלב הארי:

**מ"מ** בנ"ד נ"ל להמציא עוד קולא דכאן לא אמר רק בזה"ל איך וויל קיין שליח נישט זיין וואס וויל מען פון מיר האבען דמי למ"ש חז"ל ברכות דל"ב על ועתה הניחה לי וכי אוחז בגלימא הי' אלא שפתח פתח שיתפלל כן כוונת השליח שיפצירו בו שיהי' שליח לכן אמר וואס וויל מען פון מיר האבען כדי שיפצירו בו ויפייסוהו בממון א"כ לא ביטל השליחות וא"כ כיון דבל"ז רבו המקילים לסמוך בשעת הדחק אזכוי מומר לחוד וכאן

בדברי הט"ז יש לפקפק כמש"ל בפרט די"ל דכאן הט"ז מודה דאינו ביטל שליחות ממש כמש"ל והבית מאיר שמחמיר לסמוך אזכוי לבד הוא דפסק דאינו חוזר השליח והט"ז דמחמיר מיקל לסמוך אזכוי לכן יש לסמוך להקל וגם מצאתי אח"כ בס' גט מקושר בראי' נכונה דאל"כ חמש נשים אמאי מביאין הגט שמא ביטל השליח שליחותה לקלקלה לכן כדאי הני אשלי רברבי לסמוך עליהם במקום עגון. דברי ידידו:

## סימן כ

**יום ט"ו אדר ראשון תרכ"ז לאסק**. להרב הגדול וכו' מ' **אברהם משה** נ"י אב"ד מסטערצוב

**מכתבו** קבלתי ואם כי קשה עלי להכניס בדבר ערוה החמורה לסמוך ע"ד להקל ולהחמיר אין רוח חכמים נוחה כי הרבה שקדו חז"ל על תקנות עגונות עכ"ז יען כתב כי כבוד אמ"ו הגאון וקדוש זצ"ל צוה עליו בהיותו בחייו בגור לשאול מאתי ואם כי אחר כבודו עד עתה למלאות רצון צדיק נזדקקתי לעיין וזה החלי בס"ד.

**המעשה** שבא אליו מהממשלה מרוסיא אשר יכתוב שם איש מאנ"ח שהמיר דתו והניח אשה במחנתו ויבאר השמות ושלח כבודו שמה שם האיש ואביו וגם שם האשה ואביה ואח"כ נשלח לידו גט ומעשה ב"ד כתוב בו שזיכה גט לאשתו פעסא בת יצחק ומסר למרדכי בן יוסף וא"ל הרי אשתך מותרת לכ"א ולרוחא דמילתא תקח הגט ותחזיר כו' (כדין המבואר בש"ע אה"ע) וחתומים ב"ד של שלשה ומקוים מב"ד של ג' וכבר אמר השליח בפ"נ ובפ"נ ומינה כל אחד מאנשי סטערצוב להיות שליח במקומו ככתוב בשטר הנ"ל ועתה יפרד השאלה לשתים אחד אם ע"י הפאסט ממנין שליח השני כי הן הגט ומעשה ב"ד וקיום לא ניכר חתימתן והוא ממקום רחוק מאד כי בא מרוסיא מקום אמנאשטירשציזנא ויען הכתב והגט עוד מתשרי תרי"ד קשה להשתדל עבור קיום וכבודו כי מצא בביאורי הגר"א סי' קמ"ב שנראה כמסכים לדברי רמ"א להקל בשעת הדחק ועגון במעשה ב"ד בלי קיום:

**תשובה** ואפתח במה דסיים כ"ת הנה הרמ"א ס"ס קמ"ב י"א דאם הביא השליח גט מקוים בחותמיו אע"פ שאין מכירין חתימות דייני הקיום מ"מ במקום דחק ועגון יש לסמוך להקל אע"פ שלא אמר השליח בפ"נ ובפ"נ הואיל וא"א להחזיר ולומר יש לסמוך על החתימות דמה"ת עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי ב"י בשם הרשב"ץ ולכאורה ה"ה בנ"ד ואדרבה הא דנ"ד עדיפא מהתם כיון דדעת הרמב"ם פי"ב מה"ג ה"ג ובה' י"ג דלקבלה א"צ קיום ותנשא בו ואפילו אין אשה יודעת א"כ כיון דהט"ז

בסי' ק"מ סק"ו מתיר בנאבד גט מומר דסמכינן אזכוי א"כ ממילא הוי כשליח לקבלה דא"צ כלל קיום להרמב"ם ואת"ל דלא קיי"ל כרמב"ם רק כראב"ד החולק דבעי קיום לקבלה ג"כ מ"מ שמא כהרי"ף שסובר דמעשה ב"ד א"צ קיום וא"כ הוי ס"ס בפלוגתא דרבוותא להקל משא"כ הרמ"א איירי בהולכה דליכא רק לשיטת הרי"ף סעד להקל דמעשה ב"ד א"צ קיום ומה שהשיג הט"ז על הרמ"א דהא בלא אמר בפ"נ אם נשאת תצא ומ"ל אם לא נתקיים ח"י עדים או ח"י דיינים הוא באמת תמוה דקושיא זו גם על הרי"ף דסובר מעשה ב"ד א"צ קיום ג"כ קשה מ"ל זיוף ח"י עדים או דיינים ועכ"ז סובר כן מיהת בדבר דרבנן כדאי הרי"ף לסמוך בשעת הדחק וזה מצינו בכמה דוכתי ושפיר נכונים דברי רמ"א דמעשה ב"ד לדעת רי"ף אינו צריך לומר בפ"נ ובפ"נ א"כ בשעת הדחק יש לסמוך עליו:

**ואפשר** לישב כונת הט"ז דהוא סובר דהרי"ף מודה בשהבע"ד מכחיש דבעי קיום דאורייתא כמ"ש הר"א כהן הובא בש"ך סי' מ"ו דגם מעשה ב"ד קיום בעי דדוקא באין בע"ד לפנינו הוא דהקילו במעשה ב"ד דהם אמרו והם אמרו והא שהקשו תוס' כתובות דכ"א אהרי"ף מעד ודיין מצטרפין ולא אוקמי בהבע"ד טוען מזויף דהתוס' ל"ל סברת הר"א כהן או י"ל דלא הקשו רק אתוספתא דמעשה ב"ד א"צ קיום וניחא להו לתרץ דדוקא בפרוזבול דלא שביק היתרא והא דהרי"ף פג"פ פירש עד הלואה ודיין שמעיד שנתחייב בב"ד ולא פירש בקיום בשהבע"ד מכחיש דזה עדיפא לי' וא"כ כיון דעיקר תקנת בפ"נ ובפ"נ לא הי' רק שמא יבא בעל ויערער כמבואר בריש גטין א"כ מה יועיל אפילו להרי"ף מעשה ב"ד אם יבא ויערער צריך קיום א"כ גם עתה בעי בפ"נ ובפ"נ כדי שלא יערער וא"כ אי לא אמר אף להרי"ף תצא לכן תמה הט"ז ובאמת התשב"ץ ורשב"ש איירי בשליח לקבלה דלא חיישינן לערעור כיון דגירש כמ"ש הר"ן בגטין שפיר הקילו אבל להולכה מנין משא"כ הרמ"א סובר דאף אם יערער מעשה ב"ד ל"צ קיום להרי"ף א"כ שפיר כדאי הרי"ף לסמוך עליו בשעת הדחק ועגון. ועוד אפשר לישב ואכתוב לקמן:

**ולפ**"ז אי נימא כדעת הרמב"ם ראוי להקל כאן כיון דהי' זכוי והוי כמו קבלה ונהי דבזכוי לחוד לא סגי רק הולכה נמי בעי הא טעמא דהולכה בעי קיום או בפ"נ הוא משום כיון דאינו מגרש מיד חיישינן שיערער כמ"ש הר"ן פ"ק דגיטין וא"כ כיון דבל"ז כתבו האחרונים דל"ח במומר שיבטל הגט כיון דאומרין לו שע"י הקבלה אשתך מותרת לא מבטל עוד ומעתה ה"נ י"ל כיון דגמר לגרש בזכוי לאלתר ואמרו לו שהיא מגורשת לא יחוש לערער עוד וא"צ לומר השליח כמו בשליח לקבלה של"ח לערעור ותו לדעת הרי"ף דמעשה ב"ד א"צ קיום שם נכתב דשליח אמר בפ"נ ובפ"נ ונהי דלסברת הט"ז אין להקל

מ"מ בשביל זכוי שהיא דעת הרמב"ם להקל וגם כי הט"ז חולק אין דבריו מוכרחין א"כ ראוי להקל וכבר הארכנו (בתשו' י"א) הרבה ראיות להרמב"ם ומה שהקשה הרשב"א עליו כבר תמה הכ"מ פי"ב מה"ג דאין כלל קו' על הרמב"ם. ומה שהשיג הראב"ד פ"ו מה' עבדים ג"כ תמיה בעיני וז"ל א"א זה הדרך הולך על דרך לא טוב לפ"ד כי הוא מפרש אשה מכי מטא גטה לידה אגרשה שא"צ לקיימו ואין זה הדרך נכון בעינינו וכי היכן מצינו שקרא עליו ערעור שיגבה בלא קיום ואם יאמר שא"צ קיום עד שיערער עליו ומנ"ל דמתניתין לא ה"ק דלמא מתניתין נמי ה"ק צריכה שתאמר בפ"נ ובפ"נ שלא תבא לידי ערעור שלא תוכל לקיימו ואמאי אקשי' לי' מכי מטא גטה וכו' ונפלא כוונתו דאם פירש דהרמב"ם סובר כ"ז דלא מערער ל"ח בקבלה שיערער ותנשא כמ"ש א"כ מה הקשה דהא מתניתין קתני ובלבד שתהא צריכה לומר והא באמת א"צ כלל ותנשא בלי זה וא"ל דכוונת הראב"ד דנהי דאם תרצה תנשא בלא בפ"נ רק דמאי אקשי' בגמ' לימא דמתניתין עצה טובה קתני כדי שלא יערער חדא דלשון צריכה לא משמע הכי דעצה טובה הוא דאדרבה אמרו בגיטין ד"ה בא"י לא צריכת ואי עבדית אהנית דאי אתי בעל ומערער לא משגחינן בי' תו קשה דאי תימא דיש לפרש דמתניתין עצה טובה למה פריך בגטין דכ"ד אר' יוסף רישא וסיפא בח"ל ומציעתא בא"י ומאי קושיא דלמא סיפא דאשה מביאה גיטה נמי בא"י רק עצה טובה כדי שלא יערער ודוחק לומר דבא"י דמצויין לקיימו אפילו עצה ל"ה דאם יערער שכיח לקיימו משא"כ בח"ל לקבלה כיון דל"ש לקיימו הוי עצה אבל כמה חלושה הקושיא הזאת:

**תו** כתב הראב"ד והמתרגם הזה ג"כ איך סתם דבריו ואמר שא"צ קיום בודאי אם יערער בעל ואדון צריך קיום תמיה בעיני דבה"ע כתב הרמב"ם כמו שבארנו ובפ"ז מה"ג כתב להדיא דאם בעל טוען תנאי או מזויף צריך קיום הרי להדיא דלא סתם דבריו וצ"ע ובאמת העתיק דברי הרמב"ם בסי' קמ"ב סי"ג ודעת הראב"ד בלשון וי"א משמע דפסק כרמב"ם וכן דקדק הנו"ב מה"ת סי' קל"ז וקושיתו שהקשה תירצנו (בתשו' י"א) וכיון דדעת רמב"ם ור"ן בפ"ק דגיטין והריטב"א גטין דכ"ד מפרש הא דמכי מטא גיטה לידה כמ"ש הרמב"ם ופי' הריב"ש סי' שפ"ה גם הריטב"א הביא ודחאו ורשב"ש הביא דרשב"ץ סמיך אדעת הרמב"ם לבד להקל וגם הוא הי' מורה כן שכבר הורה הזקן אף בלי מעשה ב"ד וכ"נ מדברי המחבר יאות להקל בנ"ד:

**אכן** מה שיש לנו לספק דכיון שכ' התשב"ץ ח"ג סי' ס"ו למאי ניחוש הבעל לא זייף דא"ח לקלקלה בידי שמים השליח לא זייף דאא"ח ולא לו האשה אנן ידעינן דלא ידעה דהגט נשלח מנוא אמון א"כ אפשר לומר דהואיל ומומר הוא שמא חשוד לקלקלה בידי

שמים כהירושלמי פ"ק דגטין מאן לימא לן דאפילו בבעל רשע אייריי שהמיר דתו ולא חיישינן שיקלקלה בידי שמים אבל בל"ז הקשיתי על תשב"ץ דאיך כתב שם דקיום אינו רק מדרבנן הא שם לא נודע מי שלחו א"כ מדאורייתא בעי קיום כמ"ש הש"ך סמ"ו סק"ח בנמצא שטר קדושין בשוק וכן יש לתמוה על רשב"א גטין דע"א אהא דמצאו כתוב פ' מת דהשתא מפי כתבם דאורייתא מקילין כ"ש קיום דרבנן ואמאי הוי דרבנן הא נמצא כתוב ל"ש לא חציף לזיופי כמ"ש הש"ך לכן נראה דהם סוברים דוקא במלוה ומקבל מתנה חיישינן שיזייפו בעבור הנאתם ורק מד"ת אוקמינן אחזקה דלא חציף אבל בנמצא דאזדא חזקת לא חציף ד"ת בעי קיום וכן בשטר קדושין י"ל דבעל זייף כדי שתהי' מוכרחת לישאנו או למיהב תרקבא דדינרי שיגרשה לכן בנמצא דליכא חזקת לא חציף שפיר כ' הש"ך אבל במת דאשה לא עשתה כן שתנשא דהי' לה לומר שמעתי מפי איש שמת והיתה נאמנת כמבואר שבועות דל"א באמר לדידה ולא אמר לב"ד ובש"ע אה"ע סי' י"ז א"כ לחוש שהבעל זייף לקלקלה אינו חשוד בכך ואי שמא אחד מפסולי עדות או צרה לא חיישינן מדאורייתא דהכי מבואר בהאשה שהלכה בשמע קול איש פלוני מת וכן בפ' התקבל דס"ו מי שהי' מושלך בבור ואמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי ופריך בתרווייהו ודלמא צרה ומשני בשעת הסכנה כו' והריב"ש מדייק דעכו"ם מסל"ת מהני מדלא פריך דלמא עכו"ם ומה יתרץ הריב"ש בהא דגטין דלא הוי מסל"ת ניחוש דלמא עכו"ם שישקר לקלקלה וע"כ דאף לעכו"ם מהמנינן דדוקא אפלוני דמת אינו בר עדות אבל היכי דלאו עדות רק דניחוש שיאמר שהוא הבעל ומצוה לכתוב גט לא חשדינן ומה"ת ודאי ל"ח דאל"כ בדאורייתא אין לחלק בין שעת סכנה או לא וא"כ נכונים דברי התשב"ץ דכיון שבעל א"ח לקלקלה א"כ לזייף ודאי מה"ת ל"ב קיום דהשתא התירו במושלך בבור ולא חיישינן שעכו"ם מערים כאילו הוא הבעל דרק דבורא הוא מעשה לזייף ודאי לא עבדי וכה"ג איתא בס"פ התקבל ס"ז. והרי חמש נשים דא"נ לומר מת בעלי נאמנין בגט שהכתב מוכיח וע' גטין כ"ה וס"ב. מעתה נפשט לן דגם במומר ל"ח שיקלקלה דאל"כ במושלך בבור נימא דשמא מומר ואין סברא לחלק בין מומר שהוא בעל או אחר וכן מצינו בטור יו"ד סי' קי"ח ס"ז ובש"ך סק"ח דל"ח לחלופי בדבר שאין לו הנאה וא"ל דבעל מומר רוצה לקלקלה שתנשא לאחר ותפסיד כתובתה משא"כ באחר דבאמת אין ידינו תקיפה ומי יכופו בל"ז לתת לה כתובה א"כ אין שום הנאה לו ודאי לא טרח לזיופי ולא מקלקלה:

**ואדרבה** יש להקל במומר יותר דבאמת הראב"ד י"ל דלא נחלק במומר דהא הרמב"ם כ' הטעם דאין דין איסורין כדיני ממונות אמנם הראב"ד י"ל דסובר דהואיל ואיכא כתובה

למישקל כד"מ דמיא דמה שכתבו הר"ן ורא"ש דא"ג מלקוחות בלא קיום באמת צ"ע אמאי לא נדמי' למת בעלי דממדרש כתובה נלמד, ואכ"מ ולפי"ז כיון דהכה"ג הביא בא"ע סי' קנ"ד דהנך שכופין להוציא אם לא ירצו להוציא כופין לתת כתובה וא"כ כיון דמומר כופין להוציא ואף מאן דמחמיר שאין כופין כמבואר בא"ע שם דחיישינן לגט מעושה שלא כדין והחמיר בתשו' עה"ג או מקו' מהרי"ק דל"ש טעם כופין עד שיאמר רוצה למ"ש הרמב"ם דחפץ ישראל לעשות מצוה ול"ש במומר אבל אילו ידינו תקיפה ודאי עכ"פ אם א"ר לתת גט כופין לשלם הכתובה ובאמת הארכתי במ"א להוכיח בראיות ברורות דמ"ש רמ"א בשם הר"מ במומר דאין כופין אין כוונתו רק מומר לעבירה אחת אבל מומר לעכו"ם פשיטא דכופין דכיון דנודר ואינו מקיים פסק דכופין לפי שהבנים נענשים א"כ מקרא מלא אני אומר ושמתי את פני באיש ההוא ובמשפחתו והכרתי אותו וכרת זרעו נכרתים וישראל גם בשתוף מוזהר ואף כי הרמ"א לא נתכוין לזה מ"מ הרביתי ראיות דאין כוונת מהר"ם רק מומר לעבירה א' וא"כ ליכא פלוגתא במומר גמור דכיפין. מיהת לענין כתובה ודאי כופין ובודאי דהדין דאין נפקותא בגט לענין ממון א"כ י"ל דהראב"ד במומר מודה להרמב"ם דלא בעי קיום:

**אבל** יש לעיין דהרמב"ם כתב בקיצור אכן הר"ן פ"ק ביאר הטעם דא"צ קיום דאין האשה ממונו של בעל ועוד מתוך חומר כמו שהאמינוה לומר מת בעלי וכיון דבא"ע סי"ז סמ"ח דאם הוא מומר והניחה עגונה א"נ דלא דייקא והשתא דמלתא דעל"ג לא דייקא כ"ש כאן א"כ י"ל דבמומר מודה הרמב"ם דבעי קיום אפילו לקבלה דסניא לי' ולא דייקא. ונהי דהג"ה אלפסי חולק שם. ויש להביא ראי' דגם הרא"מ חולק דגם במומר שייך דייקא והוא ממ"ש בתשו' המובא בק"ע סי' פ"ו דבאמרה גרשתני בפני פו"פ ואשתכח שיקרא ואח"כ זנתה ונאסרה עליו דנאמנת לומר מת בעלי משום דלמה תשקר אי שתרצה להנשא ותיאסר עליו הא בל"ז אסורה עליו ואי שתנשא לאחר הרי היא ככל הנשים שנאמנות ע"ש אלמא דמפרש דקטטה בינו לבינה מיתסרא דתרצה להנשא שתאסר עליו ובאסורה מכבר נאמנת א"כ במומר דאסורה ידור עמו כמ"ש התה"ד לענין זכוי גט א"כ למה לא תהא נאמנת דאפילו בקטטה כשהיא אסורה נאמנת וא"כ שייך דייקא דלא תנשא לאחר שלא תצא מבעל שני דלמה תשקר הא המומר ידע דלא תדור עמו ולא יעגנה בכדי ודוחק לחלק דהתם אסורה על הבעל וא"כ לא יעגנה אבל כאן משקרת שמא המומר יכופה ע"י עגון שתדור באיסור עמו דמ"מ מאין להם לדמות לקטטה כיון דשם תוכל לדור בהיתר א"כ לשיטתם מותר בנ"ד אבל הרמ"א דהחמיר שם במומר מי יבא לשנות דבריו והדא מילתא צריכה רבא:

**אמנם** נ"ל דיש לצדד להקל בנ"ד דודאי אין כוונת הר"נ שמא הבעל זייף או שליח והיא תידוק אם אמת כיון דאין עדים מצויין לקיימו ממאן תידוק ועוד הם א"ח כלל לקלקלה כמ"ש התשב"ץ רק הר"נ חשש שמא היא זייפה או שכרה לזיף וכהא דכתב הרמב"ם בטעם ע"א בקטטה וה"נ שכרה האשה שליח לקבלה שיביא גט מזויף לכן כתב דל"ח כמו במת בעלי דיריאה דבעל יערער ותצא אבל בנ"ד דגט בא מארץ מרחק דומיא דגט הנשלח מנוא אמון שהביא התשב"ץ וכתב דהיא ודאי לא זייפתי' ועוד שבא מקודם מהממשלה לחקור אחר השמות מסתמא בעלה השתדל בזה דרצה להתירה מעגון ואנו מכירין עפ"י שכל דאיהי לא זייפה א"כ י"ל דהר"ן לא מצריך כלל בכה"ג לטעמא דמתוך חומר שהחמרת ול"ח כלל אפילו במומר להצריך קיום ואפשר דאפילו הראב"ד דחולק על הרמב"ם מודה בכה"ג דאשה לא ידעה דל"ב קיום ול"ש דניחוש לזיוף כלל. ונהי דהתשב"ץ לא כ' דהרמב"ם וראב"ד לא פליגי בגט הנשלח מנוא אמון י"ל דספוקי מספקא לי' אם הראב"ד מודה מיהת לדעת הרמב"ם י"ל דל"ב גם במומר קיום היכי דאנו מבינין דאשה לא ידעה שנשלח ממרחק:

**עוד** נ"ל דנהי דבמת בעלי בקטטה ומומר לא האמינוה דכיון דמדאורייתא אסורה והקילו משום דייקא לא הקילו בקטטה אבל בקיום דאינו אלא מדרבנן סמכו אסברת דייקא גם בקטטה דאל"כ הי' לרמב"ם לחלק דבקטטה צריך קיום אף שקבלה אשה וראי' לזה להמחמירים במומר שלא לסמוך אזכוי למה הועיל בהולכה בגט מומר ע"י אמירת בפ"נ ובפ"נ הא קולא דהימנוהו רבנן לשליח לומר בפ"נ ובפ"נ מנא להו להקל במומר דלמא לא מהני בפ"נ דהמנוהו לשליח רק משום דאשה דייקא ובמומר אפילו כשאומר בפ"נ לא הימנוהו אע"כ או כמש"ל דבח"ל ל"ש דייקא לפי שאין מצוין לקיימו והר"ן לא כ' רק משום דצריך הך סברא דלא נימא היא זייפתי' וא"כ בנ"ד שרי מטעם הנ"ל אך גם בזה יש לפקפק ולפמ"ש ייראה דבקיום דרבנן במומר נמי מועיל דייקא דרק בדאורייתא לא סמכינן במומר:

דממילא יש ראי' דפסקו כהרמב"ם דשליח לקבלה א"צ קיום דאל"כ אמאי מועיל בפ"נ שיאמר השליח במומר דלמא זכוי מועיל וכבר נתגרשה כשקבל וא"כ מה שיאמר בב"ד אחר בפ"נ מה יועיל דלמא הזכוי הועיל וא"כ לא מהני בפ"נ דבעינן שיאמר בשעה שנתגרשה כמ"ש הריב"ש סי' שפ"ה לישב להראב"ד הא דלכי מטי גטה לידה אגרשה דא"כ אינו מועיל בפ"נ וא"כ איך הוי התקנה במומר שמזכה והשליח מוליך בעצמו ואומר בעת נתינת גט לידה בפ"נ דלמא זכוי מועיל ולא קיי"ל כהרי"ף דבעינן דמטא לידה דרבים חלקו עליו והט"ז העלה בסי' ק"מ דהרי"ף מודה במומר דהוי זכות גמור

א"כ נתגרשה מיד ומאי מועיל בפ"נ הא כבר איגרשה אע"כ סמכו אדעת הרמב"ם א"כ ממילא נפשוט דגם במומר לקבלה ל"צ קיום מדלא הזכירו כלל בסדר גט שלישי לחלק בין מומר כלל:

**ותו** מאן מחמיר הרמ"א במומר דהוי כקטטה הוא המקיל בשליח להולכה דלא אמר בפ"נ א"כ אף בגוונא דלא הקיל הרמב"ם בלא קיום הקיל לסמוך בעגון אדעת הרי"ף דמעשה ב"ד א"צ קיום וה"נ יש הרשאה וקיום ב"ד דיש להקל ובמעשה ב"ד אין כלל לחלק במומר דל"ש דייקא דהא לדעת הרי"ף אף בד"מ ל"ש דייקא א"צ קיום במעשה ב"ד:

**שוב** מצאתי לתשב"ץ תשו' אחרת שהביא שם ח"ג סט"ז שהביא דין הרמ"א ממש ושם הביא דנשתקע בין העכו"ם ממש ומשמע דהמיר דתו והתיר בשליח להולכה שנשתלח לו הגט ומקויים שטר שליחות בב"ד א"כ גרוע מנ"ד והגם דהט"ז חולק עליו מ"מ כתבתי דתמוהים דבריו דצדקו דברי התשב"ץ דכדאי הרי"ף לסמוך עליו בשעת הדחק וכתבתי לעיל קצת ישוב:

**ועוד** נ"ל דהרי"ף דוקא בקיום ב"ד ל"ב קיום כמ"ש (בתשובה י"א) כבר דסובר דהא דלא חציף חזקה מעליא ומ"ט דרבנן לא סמכו ע"ז היינו משום דמלוה יש לו התנצלות דלוה זייפו ומסר לו ונהי דאיך לקח שטר כזה הא אין כותבין ללוה אא"כ מלוה עמו כ"א בשטר הקנאה והי' לו להרגיש שמזויף יוכל לומר סברתי דאקרי וכתוב דלהכי חיישינן בנפל ומצא שטר חוב ונהי שאומר המלוה אני הייתי בעת כתיבה לא יהי' מוחזק כ"כ כשיודע דוף שהמלוה זיוף דשמא המלוה הלוה ולוה הטעהו בשטר מזויף ונהי דמה"ת אמרינן דלא חציף דרוב העולם יסמכו אחזקה דמלוה מידק דייק ומחתים ובודאי לא הלוה אשטר מזויף א"כ מסתמא הוא זייף ולא חציף ורבנן חששו לפי שיוכלו להצדיקו יש איש שיצפה שיצדיקוהו ויחצוף אבל בקיום דאמרי לוה לא מקיים שטרא ואפילו בנפל דאיתרע ל"ח בכתב בו הנפק א"כ עינינו רואות דאפילו ע"צ הרחוק לוה לא מקיים א"כ יהי' ניכר שזייף לכן מעשה ב"ד א"צ קיום וזה שייך בשאר דוכתי אבל בגט הנשלח ממרחקים ושליחות והשטר הרשאה בקיום ב"ד דאורחא בהכי וכן נוסחו דאל"כ ל"מ א"כ הדר בעי מעשה ב"ד נמי קיום דהא בכה"ג דרכו של בעל לקיימו א"כ אין נ"מ בין גט למעשה ב"ד כנ"ל לישב דברי הט"ז אבל באמת הרי"ף הוציא כן מברייתא שהביאו תוס' כתובות דכ"א משמע כל מעשה ב"ד ועכצ"ל דטעמא דמעשה ב"ד יש לו קול ולא חציף לזייף ואין קושיא כלל על הרמ"א:

**מעתה** לא מבעיא לדעת הט"ז דזכוי מועיל איכא הא דקבלה להרמב"ם ל"ב קיום והרי"ף משום מעשה ב"ד ואפילו אין זכוי מועיל כתבנו לעיל דכשם דכתבו דביטול ל"ח במומר

דלא יבטל כיון שסובר דזכוי מהני ה"נ לא יערער כיון דסובר דזכוי מהני ובקבלה דגמר ומגרש ל"ח שיערער. ואפילו אם נפקפק מ"מ אפילו בשליח להולכה הקיל הרמ"א והט"ז שחלק הוא עצמו סובר בנאבד הגט סמכינן אזכוי לחוד א"כ גם הוא בנ"ד ויותר נ"ל להקל במומר דהא הג"פ הקשה בסי' קכ"ט דלהאומרים מומר שקידש אין קדושיו קדושין א"כ היאך מצאנו ידינו בישראל שקידש והמיר איך מועיל גטו כיון דעתה כעכו"ם ותי' דאפקעינהו ע"י גט זה והמהרי"ק כתב בתשו' לתרץ איך מועיל כפי' במומר ותי' דאפקעינהו א"כ השתא דאורייתא הפקיעו הגם דאפשר להשתדל להשיג גט ברצון ממנו מכ"ש מידי דאורייתא ל"ב קיום איך נימא דרבנן החמירו שיקיים ואם לא תשאר עגונה דלא ירצה לגרשה עוד ולדור עמה א"י. ולכן י"ל דתשב"ץ לא הקיל במעשה ב"ד בשליח להולכה בסי' ט"ז בח"ג רק לפי שכ' בשאלה שנשתקע בין העכו"ם ולכן הקשה הט"ז על הרמ"א והרמ"א לא ס"ל לחלק בהכי מיהת כדין זה נ"ל ברור דמותר אפילו לסדר לכתחילה דהא כדיעבד דמי כיון דהי' זכוי למ"ש המחברים עיקר היתר במומר ע"י זכוי וא"כ הוא כבר כנתגרשה:

**וע"ד** שליחות הגט ע"י פאסט אשר המחבר סי' קמ"א סל"ה פסק כהמקילין לשלוח ע"י עכו"ם וממנה בכתבו לישראל מפני שהכותי א"ע אלא מעשה קוף והרמ"א כ' בלשון יש חולקין דאין למנות שליח להולכה ע"י כתב גם לא ראיתי נוהגין כן עכ"ל והנה בד"מ הביא בשם המרדכי דאפילו להמחמיר דאין ממנה שליח בכתב מ"מ אם נתן לישראל ואמר בפ"נ ובפ"נ הב"ד שולחין ע"י עכו"ם וממנין שליח ב"ד עפ"י כתב א"כ פשוט בנ"ד דרק הב"ד שלחו ע"י פאסט והשני שליח ב"ד דשרי. הן אמת דהביא כן בד"מ בשם המרדכי פ"ג דגיטין אבל במרדכי לא נמצא שם כלל דבזה כ"ע מודים רק הביא מעשה דראב"י ור' יואל שהכשירו גט נשלח ע"י עכו"ם לישראל ואח"כ הביא דמצא כתוב דהב"ד יכולין לעשות שליח ב"ד וא"כ י"ל דהחולקים גם במסר לישראל ואח"כ ע"י הב"ד ממנה שליח אחר חלקו ומנין להד"מ דכ"ע מודים בהא. ומה שנ"ל דר"ח גאון שהחמיר בעכו"ם מנין לו נ"ל דהי' קשה לו מתניתין דחרש ונתפקח פסול להביא הגט ואילו פקח ונתחרש ונתפקח כשר וק"ל קו' המגי' במ"ל פ"ו מה"ג הט"ו דהא כיון שהשליח נתבטל כשנתחרש היאך חוזר ונעשה שליח בלי מנוי אחר ע"ש רק לכאורה כיון דמבואר באה"ע סל"ה דאף אם גילה בדעתו שחפץ לקדש יוכל אחד לעשות שליח עבורו ונהי שיש לחלק בין קדושין דהוה זכות יותר לגרושין מ"מ היכי דעושה שליח מידי דלאו בר שליחות כשיהי' ראוי להעשות שליח יהי' שליח ואי דלא מצי עבד השתא בעיא הוא בנזיר די"ג ותו דהחסרון הוא במשלח ל"מ עבד אבל כאן החסרון בשליח מנלן דעיקר שליחות תלוי

במשלח לכן קשה אפילו חרש ונתפקח יועיל ג"כ דכשנתפקח חל שליחותו דלדעתכם מקרי ועיין ר"נ נדרים דל"ו ע"ב ויש בזה להאריך לכן סובר ר"ח גאון דבעינן ונתן ליד שלוחו הגט א"כ אפילו אם מינהו כשנתפקח ל"מ דצריך לחזור וליטלו ולתת מחדש כי היכי דליקרי ונתן ליד השליח כמ"ש הב"י בשם בה"ג דבעינן ונתן ליד השליח וא"כ ל"ק קו' המגי' במ"ל דתחילתו בדעת א"כ קרינן בי' ונתן ליד שליח ואם נתבטל השליחות כשנתחרש כשיתפקח אמרינן דהבעל עושה וממנהו מחדש כיון דעשאו שליח מעיקרא אנן אמרינן דרוצה להיות שליח ואי דבנתים הי' ביד אינו שליח לא איכפת לן מידי דהוי בשליח ב"ד אף דנשלח ע"י עכו"ם ואפסקי' עכו"ם דמהני כמ"ש הד"מ דבזה כ"ע מודים דמ"מ נתינה ראשונה ליד בר שליחות כנ"ל להסביר קצת מקור דברי ר"ח גאון וא"כ מיהת כ"ע מודים בנ"ד דשרי:

**ועוד** נ"ל דהר"ן פ"ב השמיט בדברי ר"ח גאון הסברא דונתן ליד שלוחו דודאי בידה כתיב או ביד שליח לקבלה ול"מ טלי גיטך מעג"ק אבל שליח להולכה מ"ל ע"י עכו"ם שמעשה קוף או מעג"ק כיון דשלוחו כמותו א"כ ונתן קאי אשלוחו ג"כ ליד האשה אבל לא מיד הבעל לשליח מנ"ל הך ובאמת נראה דעיקר חומרתו היא דסובר דאין ממנין שליח שלא בפניו בגט ועיין בר"ן בסוגי' דאומר אמרו ובב"ש סי' ק"כ דדעת רבים דממנה שלא בפניו רק בכתיבת גט ל"מ דהוי שלא לשמה ולכן גם בכתב אינו ממנה שליח כמו בכתיבה בפקח דנחלקו בסי' ק"כ והר"ח גאון סובר דבשאר שליחות הגט אינו ממנה שלא בפניו ואפשר דמהיקשא דוכתב ונתן דריש לה וז"פ ליד שלוחו ובזה אפשר מודה אם ממנהו בפניו ושולח הגט ע"י עכו"ם וכן מורה לשון הרא"ש שכתב שם והטור ומחבר וכלם בלשון כתבו דקדקו וכ"נ מדברי הרמב"ן שכתב דאין הסופר עומד במקומו אא"כ מצוהו משמע דשליחות גמור ל"ה שלא בפניו א"כ נהי דהתם בכתיבה סובר הגאון דה"ה בנתינה והוא שכ' ב"ד וע"ל סי' זה אי רשאי ע"פ כתב ולא דיבר כלום מזה בזה הסימן ונראה דטעות הדפוס וצ"ל ע"ל סי' ק"כ אם בכתיבת גט מטעם שליחות מועיל כתיבה. ועוד אפילו למ"ד אומר אמרו כשר וממנה שלא בפניו מ"מ נראה דע"י כתיבה אינו ממנה שליח לכתיבה להאוסרין בסי' ק"כ וכתבו דגרע מהרכנה ובזה הביא הרמ"א חולקין בכתב דקאי אדברי מחבר דמינה עפ"י כתבו אבל היכי שנתמנה עפ"י ב"ד וגם נכתב איך שאמר שממנהו שליח א"כ י"ל דכתב ב"ד אלים דהכי חזינן דמעשה ב"ד יש לו קול וכמה דברים שכח ב"ד יפה ונכונים דברי הר"מ דבזה כ"ע מודים דמהני וכאן בל"ז עיקר היתר ע"י זכוי:

**עוד** נ"ל דהנה הרא"ש יפה הקשה דהא אינו אלא מעשה קוף וצ"ל דטעם ר"ח גאון דכיון דלאו כ"ע דיני גמירי שמא הבעל נתכוין שיהי' עכו"ם שליח ראשון וישראל שליח שני וא"כ כיון דקפיד הבעל שיהי' שליח ולא מהני א"כ פסול הגט דכיון דלא מצי למהוי שליח העכו"ם א"כ הא לא נעשה רצונו. ובזה יתישב מה דדחו רבנן דהשתא שהביא בה"ג מהא דערכאות ותמה הר"ן בפ"ב דגיטין דמאי שייטי דר"א להא ולפ"ז ניחא דהנה הרשב"א גטין ד"ד דלמה בחתמו שלא לשמה פסול לר"א משום מזויף מתוכו וערכאות כשר אף דנכרי לדעתי' דנפשי' קעביד ותי' דבשלמא כשישראל חתמו דהוי חתימתן כמו תורף פסול שלא לשמה אבל עכו"ם שחתמו הוי כטיוטא בעלמא עכ"ד ולפ"ז אי ניחוש דאין אדם יודע הדין דלמא לא ידע בעל דערכאות פסילי משום דלאו בני כריתות לחתימתו וסבר דכשרין כמו בשטרי ממון וקפיד שיחתמו וא"כ הוי כמו תורף ופסול דהוי שלא לשמה דהא חזינן דתלוי בגט בקפידת בעל דאי אמר כלכם חתימו דלמ"ד משום עדים פסול בנמצא אחד מהן קא"פ משא"כ למ"ד משום תנאי כדאיתא בגטין די"ח ע"ב וכן אי לא חתם אחד אי משום עדים ג"כ פסול אלמא דתלוי בקפידת בעל א"כ כשקפיד שיחתמו עכו"ם משום עדים הוי כמו תורף ויפסל בערכאות. אע"כ אדם יודע דלא מכשיר אינו בן ברית לגט ולא הוי רק טיוטא וכשר א"כ ה"נ יודע דלא מכשיר לשליחות ורק מוסרו כמוסרו לקוף ושפיר כתבו דמזה ראי' דכשר וא"כ לפי"ז נכונים דברי הד"מ דאם הב"ד שלחו ע"י עכו"ם מודה הגאון דל"ש דטעו למשוי' שליח דב"ד טועין ל"ח ומי שא"י בטיב גטין לא יהא לו עסק א"כ רק מעשה קוף בעלמא וכשר וא"כ לפי"ז שפיר בנ"ד לכ"ע כשר:

**יצא** לן בנ"ד להכשיר לסדר הגט אפילו לכתחילה דכדיעבד דמי כיון דאיכא עגון ויצרף אחד מהגדולים כי היכי דנמטי שיבא מכשורא. דברי ידידו ד"ש:

## סימן כא

**מכתב הגאון מקוטנא**

**לכבוד חביבי הרב הגאון המפורסם החריף ובקי מופת הדור ערוגת הבושם כו' כש"ת מו"ה דודוב מייזלש נר"ו אב"ד ור"מ דק' לאסק יצ"ו:**

**אמרתי** לכתוב מה שאני מתקשה כעת בהא דסוטה ד"י ע"ב בתוס' ד"ה כי שהקשו מהא דנזירה שהפר לה בעלה וה"ר וסתור דהא מבואר שם דאם שלה הי' הבהמה תמות אף אם שלו הי' תצא ותרעה בעדר היינו כשהפרישה שלא מדעתו אבל אם הפריש בעלה עבורה אסור וכיון דמנחת סוטה צריך הבעל להפריש עיין ירושלמי ר"פ הי' נוטל הו"ל

כאילו הפרישה היא. גם מה שהקשו מהא דנגנבה הבהמה תימא דגם שם צריך שאלה לחכם כמש"כ התוס' בעצמם עוד שם בד"ה קרב הקומץ שה"ר מחטאת עוף ודברים תמוהים הם דמהתם אין ראי' דכשם שמביא על הספק מביא על הודאי משא"כ כאן בפרט לפי מה דמסיק יש לה עדים אין המים בודקין א"כ ודאי ל"ד כלל להא דחטאת עוף אלא לאשם תלוי כדאמרינן התם בכריתות דא"ת לכפר קאתי משא"כ כאן לברר ואין זה מברר ואפשר כוונתם לס"ד דהמים בודקין מ"מ ראי' זו מחטאת עוף אינו מובן ואפשר כוונתם על א"ת. ובדברי הר"מ ז"ל פ"ד מה' סוטה ראיתי חזות קשה שכתב במת הוא או היא אחר שקרב הקומץ אין השיריים נאכלין וזה נגד סתם ברייתא דש"ס דילן וצע"ג שוב ראיתי שבעל פני משה עמד בזה. ידידו דושת"ה באהבה בלונ"ח

**ישראל יהושע** חופ"ק קוטנא:

## סימן כב

### ב"ה

**כבוד ידידי חביבי הרם הגאון החריף ובקי המפורסם וגדול שמו כו' מו"ה ישראל יהושע נ"ל אבד"ק קוטנא.**

**יקרת** מכתבו מיום ב' י"א טבת הגיעני ע"י הזדמנות דרך ווארשא ואחר עד עתה וראיתי דבריו הנחמדים ויען שדר לן תרי תמיהי בתוס' סוטה ד"ו ע"ב ד"ה כי קדוש עיינתי בהם ואם כי לפום ריהטא פלא על דברי התוס' ראשונה מה שדימו הא דמנחת סוטה להא דשלו תצא ותרעה בעדר דשם הקרבן שלה ונהי דבעלה מביא עליה מאחריות כתובה שכן אמר ר"י בנזיר דכ"ג מ"מ כי אקני במלתא דצריכא אבל כאן עיקר חיוב קרבן על הבעל להביא כמ"ש בירושלמי ומפריש שלא מדעתה ודמי לשלה דבחטאת תמות. וזה י"ל בדוחק דהתוס' קאי התם למה דס"ל בסוטה דכ"ג דבספרי יליף דאחריות קרבן נזירתה על הבעל מסוטה משמע דאין החיוב על הבעל רק על האשה דאל"כ היאך יליף נזירות מסוטה נהי דהתוס' מסקי התם בשם הירושלמי דקומץ לעצמו ושיריים לעצמן מפני שותפות של איש ואשה מ"מ קאי כאן התוס' לפום שטתייהו דמעיקרא אשר באמת מורה כן שיטת רש"י דסובר דאף בנדרים ונדבות הדין כן יעיי"ש:

**אמנם** האחרון הכביד דמה מייתי תוס' בנזיר שהפריש בהמתו ונגנבה דהא שם בעי שאלה לחכם כמו שכ' תוס' נזיר וא"כ מה הקשו תוס' כאן. וע"כ מוכח באמת בסוגיא דנזיר דשקיל וטרי אי פותחין בנזיר משמע דדוקא ע"י שאלה:

**ולמען** לא יהי' ח"ו דברי רבותינו כטעות נ"ל להצדיק דבריהם הנה גם דברי הירושלמי התם שתמה על ר' חייא דאמר שותפות היא ואת אומר מנחתה ומשני דמשתעי בלישנא דקרא דכתיב מנחתה וג"ז תימה דא"כ קשה על המקרא למה כתוב מנחתה והנה הירושלמי בעי בפ' ב' דסוטה אי מפריש שלא מדעתה דדוקא קיני זבין דמכשירה לאכול בקדשים א"כ מפריש שלא מדעתה ומסיק דכתיב ושמחת בחגיך וא"י לשמוח עמה. ואציע דשני פעולות עושה האחת אם טהורה היא ונקתה ותשב עמו ויקויים ושמחת בחגיך ואם טמאה היא קראה הכתוב מנחת קנאות מזכרת עון ומעורר העונש והדין עלי' ואם תמות מיתה מכפרת או להענישה. וזה פירוש הירושלמי [ובזה י"ל דברי רש"י סוטה דכ"ג הקומץ קרב לעצמו שפירש דמתנה אם של אשה הוי לשם הקטרה ואם שלו לשם עצים דמה תנאי שייך בה וכן הקשו תוס' ולפ"ז ניחא דתנאי אם זינתה הקרבן שלה ואם לא זינתה הקרבן שלו אמנם זה לדעת תוס' דאמנחת סוטה קאי מיהת רש"י שפירש שם גם בנדבה עדיין קשה קושיית התוס' דמה תנאי שייך בה ואכ"מ להאריך] שותפות של איש ואשה דאם טהורה היא הוי שותפות לבעל שעי"ז תוכל לדור אתו. אמנם אם חטאה מה יש לבעל במנחתה אין הקרבן גורם רק להענישה וזה גמול ידי' עשתה לה והוי קרבנה ולכן הכתוב כינה מנחתה לפי שהכתוב מדבר מנחת קנאות מזכרת עון ואז יתייחס לה אמנם אם תטהר הוי גם לו תועלת שיכול לשמש אתה ולשמוח עמה והוי שלו ג"כ ולכן תמה הירושלמי למה מביא המשנה דלא הזכירה מענין מזכרת עון הי' לו ליתני מנחתו רק מלישנא דקרא דהכתוב מורה על הנס שמזכיר עון כי אם טהורה ואינה מקבלת עונש זה טבע הוא. ולכן משני דגם המשנה אורחא דקרא נקט. ממילא מיושב תמיה הראשונה שתמה כ"ת דכיון דעדים יש שטמאה ואז אם תשתה ולא תבדק לא אמרינן סהדי שקרי א"כ תיאסר על הבעל ואין תועלת לבעל במנחתה והפרשתו שלא מדעתה אינו מועיל כלל וכיון דאיגלאי מלתא למפרע שאין תוחלת לבעל לדור אתה אף אם לא תבדק א"כ הקרבן אינו רק בעבורה שתזכיר עון ואף אי סהדי שקרי הן מ"מ אין תקוה לבעל דאנן מחזקינן דזכות תולה ולאו שקרי א"כ אין הקרבן רק שלה ורק ממון שלו הוא מצד אחריות כתובה כמו קרבן נזירות וחטאת חלב א"כ שפיר תמה דא"כ כיון דהקרבן שלה הוא א"כ תצא ותרעה בעדר. דנהי דאפשר שתבדק ביש עדים מ"מ אם לא תטהר לבעל רק שתבדק זה אינו מיוחס אצל הבעל כלל. ואף דבבעלה כהן אינו נאכל אפילו נטמאה האשה מפני שותפתו של איש ה"ט דמיהת ראוי אם טהורה היא אבל ביש עדים אפילו טהורה היא באמת מ"מ אם יבאו עדים תיאסר דאנן לא מחזקינן בשקרי

וא"כ בין טהורה או טמאה באמת מ"מ לא ישיג בעל תוחלת ולא שייך לומר דקרבנו של בעל ואדרבה שלה הוא:

**מעתה** יתורץ ג"כ תמיה השני' של כ"ת, הנה נחזי בנדרים דכ"ה ע"ב קונם אשה שהכתה את בני ונודע שלא הכתה לא בעי שאלה לחכם ואם אמר קונם אשתי אף שסבתו הי' על מה שסבר שהכתה ולא אמר להדיא שהכתה אז בעי שאלה לחכם. והנה נודע בנזיר והקדש דפליגי ב"ש וב"ה אי יש שאלה דלב"ש אין שאלה הואיל והקדש טעות לדידהו הוי הקדש וכן נזירות טעות לכן גם שאלה לא מהני ע"כ צריכין להבין מהו פעולת השאלה לחכם אם הוא עוקר הנדר כאילו לא דיבר כלל ולא הוציא בשפתו א"כ מה טעמי' דב"ש דלא מהני שאלה מה ענין זה להקדש טעות הא הנדר משוי לעוקר דבריו כאילו לא דיבר או אפילו אי נימא דחשיב ע"י שאלה לחכם כאילו אמר תנאי דאילו היו בני אדם שיפייסו לא נדר או שאם נגנבה הפרה לא נזר ג"ז מ"ט דב"ש דנהי דהקדש טעות הקדש אבל ודאי מודים דתנאי מהני בהקדש. ועכצ"ל דאינו עוקר כאילו לא ביטא בשפתיו או כעושה תנאי רק כיון דאם אמר קונם אשתי שהכתה ונודע שלא הכתה ל"ב שאלה רק כשאמר סתם קונם אשתי ומצא פתח שהי' מחשבתו על שהכתה בנו אז החכם עושה פעולה כאילו תלה בפירוש הקונם שהכתה וכיון שלא הכתה מותר ולכן בהקדש נהי דהחכם פועל כאילו תלה הנזירות בהכאה מ"מ אף אמר בפירוש הריני נזיר או מקדיש לפי שהכתה את בני ונודע שלא הכתה מ"מ הקדש טעות הקדש א"כ מה יועיל השאלה. אבל לא מצי למימר דהוי כאילו פירש שאם לא הכתה את בני לא יהי' נזיר אין ענין טעות דהא תנאי גמור מהני אפילו בהקדש לב"ש. ומאחד שביארנו פשוטן של דברים דשאלת חכם אינו כמבטל הדברים הראשונים ולא כעושה תנאי רק כטועה בדבר ונמצא טעות. א"כ נפשוט ממאוחר אל הקודם דאם הדין הריני נזיר והפריש בהמה ונגנבה דמועיל להיות פתח להתיר עכצ"ל דהחכם פועל בשאלתו כאילו אמר להדיא הריני נזיר שהפרשתי בהמתי ואם נגנבה הוי טעות וא"צ שאלה לחכם כלל רק מה דבעי שאלה לפי שלא תלה ואמר הריני נזיר שהפרשתי בהמתי רק אמר סתם הריני נזיר וזה דומה להכתה את בני שהזכרנו והחכם משוי הדבר כאילו תלה ואמר הריני נזיר שהפרשתי בהמתי ואז א"צ שאלה. וזה יצא להם להתוס' מדברי הגמ' הנ"ל דאפילו מנזיר דהוי כהקדש לכל מילי בכה"ג א"צ שאלה וא"כ כיון דמן הפרשת הבעל אינו שחפץ להמיתה רק להתירה שתשאר תחתיו ואין שום דבר אחר דאם אמר שא"ר להשקותה אינה שותת ול"ד להריני נזיר דאף אם אינו חפץ להקריב קרבן מ"מ חפץ בנזירות משא"כ כאן אין הקרבן רק על אופן שתהי' מותרת אם לא תבדק ובעדים שטמאה אני לא יפיק זממו כלל א"כ כאן הוי

כאילו פירש הריני נזיר שהפרשתי בהמתי א"כ הוי הקדש טעות לב"ש שפיר והוסיפו להביא הך דנזיר שנגנבה דאפילו אם הבעל מפריש דמי לנגנבה דשם מוכח דבתולה בהפרשת בהמה ל"ב שאלה ומותר בלא שאלה ע"כ דאל"כ אמאי מהני שאלה בלא תלה דהפרשת בהמה וא"כ הכא דודאי תלה בדבר הבדיקה א"כ ביש עדים דטמאה דתהי' אסורה עליו הוי טעות כנ"ל נכון בפירוש דברי התוס' הנ"ל:

**ומ"ש** כת"ה על דבור תוס' שם ד"ה קרב הקומץ שמדמה לחטאת עוף באה על הספק והקשה כ"ת דמאי מייתי דהא התם ממין שמביא על הודאי מביא על הספק ולענ"ד דל"ק כלל דבשלמא אם היו דנין אם הקרבן כשר או פסול לפי שהי' ספק ונודע עתה ודאי היו צודקים דברי כ"ת כיון דממין שמביא לכן כשר אבל כאן אם נודע אינו מביא. אבל באמת התם מ"ד דבנודע מתיר באכילה בחטאת ספק לפי דבנודע איגלאי מלתא דמותר באכילה וטעמא דממין שמביא על ודאי מביא על ספק ומסקינן התם דהואיל וכפרה ספיקא ועשתה פעולה וקבעה איסור אכילה אף שהי' מכח ספק הואיל ואיקבע לאיסור אכילה ונתכפר כשנודע אינו משנה הפעולה הראשונה להתיר. כן למדו התוס' דאם הי' ספק כאן ונתכפר ואח"כ נודע עדיין מותר באכילה דלא גורם הידיעה לפסול הקרבן כמו שאינו גורם התם להתיר אכילה וכשם שלהקל אין דנין דידיעה גורמת שיאכל כמו כן להחמיר אין דנין שיפסל בשביל ידיעה והתוס' סברי דמקולא לחומרא דנין. אך בזה צדקו דברי כ"ת דתוס' קאי אי נימא דמים בודקין:

**ומ"ש** כ"ת על הרמב"ם שפסק במת הוא או היא דאין שיריים נאכלין נגד ברייתא ערוכה בסוטה ד"ו וכתב שמצא בפ"מ על הירושלמי שתמה וסיים דצריך נגר דליפרקינה אנא לא נגר אנא ואפרקינה בס"ד על דרך האמת דבאמת בגמ' אמרו דכפרה ספיקא פי' רש"י דלא לעשות מזכרת עון רק שהכשירה שיבא וישקה אותה ובאמת דחוק הוא בגמ' לשון כפרה לכן הרמב"ם מפרש כיון דאנן קיי"ל דמשקה ואח"כ מקריב א"כ מסתמא דברה הברייתא אם עשה כדין ואז המנחה עשתה פעולתה שהי' השקאה והקרבה לכן שירי' נאכלין. אבל הרמב"ם הביא בה' סוטה פ"ד הקריב מנחתה ואח"כ השקה כשירה ובאותה הלכה הביא קרב הקומץ ואמרה טמאה או איני שותה או שמת הוא כו' ואח"כ הביא דאם קרב הקומץ והי' א' מכל אלו אין שיריים נאכלין קאי אלמעלה שלא השקה עדיין כדפתר שאמרה איני שותה וכן הקריב ואח"כ השקה וא"כ מיירי שהמנחה הקריב ולא השקה וא"כ עדיין לא הי' מזכירה עון כ"ז שלא שתתה וסובר הרמב"ם דהא דאמרי בגמ' דכפרה ספיקא היינו שהי' מזכרת עון ואיירי ששתתה והקריבה הקרבן דאז לא חסר מידי אבל כשחסר השתי' אף שקרב הקומץ לא מקרי כפרה ספיקא ואין שיריים נאכלין כלל. וזה

נכון מאוד. ומה שלא הביא אם אחר הקרבה ושתי' מתו דאז מלתא דפשיטא לי' דשירי' נאכלין דמה"ט לא רצה רש"י לפרש הגמ' אחר שתי'. ומצאתי סעד לדברי מדברי הרב מאירי בסוטה וז"ל שם כתב קרב הקומץ אלא שלא הספיק לאכול השיריים עד שמת הוא או היא שירי' נאכלין שהרי כפרה ספיקא כלומר גמרה כל הצורך שהרי שתתה וקרבה מנחתה והואיל ובהכשר קרבה כו' הרי דמפרש מימרא דגמ' בקרבן שאחר שתי' דלא כפי' רש"י והכי הרמב"ם אזיל כשיטתו ולכן פסק שפיר וזה אמת וברור:

## סימן כג

**שאלה** עובדא באשה פה"ק שבעלה ישב במאסר מאדלין והיא נסעה אליו וטרם נסעה טבלה לנדתה וילדה בן מהו להכשיר הולד כי אמרה שמבעלה היא מעוברת.

**תשובה** הטור באה"ע סי' ד' כתב וז"ל כתב הרמב"ם הי' בעלה במדינת הים וילדה ה"ז בחזקת ממזר שאין הולד משתהא במעי אמו יותר מיב"ח ובה"ג כתב שאינו בחזקת ממזר שאנו תולין לומר שמא בצנעא בא והמחבר שם הביא שני דיעות ומסיים כיון דפלוגתא הוא הוי ס' ממזר והב"ש כתב דדעת בה"ג שמא בא ע"י שם אע"ג דגבי גט מתנה ע"מ שתעלי לרקיע הוי תנאי, שא"א לקיימו ולא אמרינן דאפשר לעלות ע"י שם כמ"ש תוספ' משום להכשיר הולד שאני ולדיעה זו הולד כשר ולא כמ"ש בפרישה דהוי ספק והתוס' והרא"ש כתבו דאנן תולין אף שהיא אינה אומרת כן מיהו תוס' קדושין דע"ג כ' דאנן לא תלינן שבא ע"י שם אא"כ היא אומרת כן עכ"ל הב"ש. ונעתיק לשון בה"ג בגטין ממזרות אין חוששין לה ה"ד כגון דקאמרי הלך בעלה למדה"י וזניא והו"ל ברתא לא חיישינן דאמרינן דלמא בעלה בא בצנעא ושמש כהא דאבוה דשמואל אתא בשם ושמש ומ"ט הוי חכים דכי אזיל אבוה דשמואל למערבא אשכח מדיתא דהוה ידעא בלישנא דצפרי א"ל, אזדקק לי ואנא יהיבנא לך כך וכך משום דהוה ידעה דנפיק מיני' גברא רבא ערק מינה והדר אתא בשם ההוא ליליא ואזקק לדביתהו והדר אזיל לסוף אשתמע מלתא דמעברא אתיוה לב"ד ואלקוה אמר שמואל בכריסה דאמה אכוף רישא כי היכי דאמטי' ריש שוטא עכ"ל בה"ג. וע"ז הקשה הרא"ש פ"י יוחסין מהא דרבה תוספאה דלא הכשיר רק עד י"ב ירחא שתא ולא יותר דלמא בא ע"י שם ותי' הרא"ש דאם מודים שלא בא בתוך הזמן אין להתיר רק עד יב"ח תו הקשה הרא"ש מהא דקדושין דע"ג דאמרינן דאיכא מיעוט שהלכו בעליהן למדה"י ותי' כיון דחזינן שהשליכתו הוי ממזר דאי איתא שבא בצנעא לא היתה משליכתו עכ"ל ותוס' כתבו לחד תי' דבעינן שתטעון כן שבא עלי' בצנעה:

**והנה** הקו' מרבה תוספאה אפשר לישב דלכאורה למה נתלה במלתא דלא שכיח שבא ע"י שם דחזינן בגט דהוי א"א לקיימו רק כיון דאמרינן לענין הבחנה דבזנות ל"ח דאשה מזנה מתהפכת ומזנה כדי שלא תתעבר ולא שכיח א"כ למה נימא דנתעברה בזנות דהוי מידי דלא שכיח דהי' מתהפכת ואי דתתלה דבעלה בצנעא בא הא היתה מתהפכת דיריאה שבעלה יכחישנה לכן להכשיר הולד אמרינן דבצנעא בא ואי דלא שכיח הא גם זנות לא שכיח שתתעבר דמוקמינן איתתא אחזקת כשרות ולפ"ז אי אשתהי תליסר ירחי שפיר אסורה דבכה"ג למה נתלה במידי דלא שכיח שבא ע"י שם דלמא זנתה וזנות בלא עדים דכאן א"צ להתהפך דהיא היתה סבורה שתלד לתשעה כדרך הנשים א"כ אפילו זנתה אחר הליכת בעלה חדש או שתים לפי חשבונה תלד לי"א או לי"ב חדש מעת הליכת בעלה ונתלה דאשתהי א"כ למ"ל להתהפך וכיון דבכה"ג שכיח שתזנה ותתעבר למה נתלה במידי דל"ש שבא ע"י שם ולפ"ז אי אשתהי י"ג או י"ד או ט"ו הולד ממזר ואי אשתהי ט"ז או יותר אז איכא ראי' מדלא נתהפכה דבצנעא בא הולד כשר כמ"ש בה"ג ולפ"ז אפשר לכוין גם דעת הרמב"ם לדעת בה"ג רק דסובר דאחר יב"ח היינו י"ג וי"ד וט"ו אז י"ל דלא נתהפכה שהיתה סבורה שלא ישהא הולד יותר מט"ח לכן שפיר לא תלינן שבא בצנעא אבל בעבר זמן מרובה דאז שפיר מודה לבה"ג כיון דגם שנימא דנתעברה בזנות לא שכיח מוקמינן אחזקת כשרות דע"י שם בא:

**ובזה** אפשר לישב לקושיית המל"מ פט"ו מה"א אהא דחגיגה די"ד דבתולה שעיברה מהו לכה"ג דמסקינן דשמואל לא שכיח וחיישינן שמא באמבטי עיברה דא"כ הא דרבה תוספאה למה הוצרך לאשתהי נימא דבאמבטי עיברה ולפ"ז ניחא דשפיר הא דמכשרינן לכ"ג רק משום דאם היתה מזנה היתה מתהפכת כדי שלא תתעבר וא"כ אמרינן דבאמבטי עיברה אבל בעובדא דרבה תוספאה דשם י"ל דמזנות ותולית בבעל דאשתהי הולד לכן לא תלינן באמבטי ואסור אחר יב"ח:

**ויש** ג"כ לישב קצת קו' תוס' בחגיגה דהיאך אמרו דשמואל ל"ש הא רוב בקיאין בהטי' ותי' תוס' דלהתעבר ל"ש אבל קשה הדבר לומר דבאמבטי יהי' יותר שכיח מעיבור ע"י הטי' ולמה זה בני ממזר נאמן ופוסלין ולד אחר יב"ח ועיין במ"ל ולפי"ז ניחא דהא דאמבטי ג"כ ל"ש כהא דשמואל רק דמ"מ יותר מסתברא לתלות באמבטי מהטי' דכיון דהיא אינה יודעת אם הטה והיתה חוששת שתתעבר א"כ איכא תרתי דל"ש חדא דתתעבר ותשאר בתולה ע"י הטי' ותו דלא תתהפך מיראה שמא לא הטה שפיר ויגלה נבלותה משא"כ באמבטי דלא אסקי אדעתה שפיר חיישינן דליכא אלא חדא דל"ש אבל בכ"מ שאפשר לתלות בבעלה כגון אחר יב"ח אז ודאי אין סברא דמתהפכת ומזנה

דשמא זנתה ותולית דאשתהי שפיר לא תלינן באמבטי דל"ש ולכן כשאומר זה בני ממזר נאמן ואפילו למאן דל"ל אשתהי ביבמות ד"פ ופוסל קודם יב"ח י"ל כיון דחדש העשירי ודאי שוהא א"כ בילדה לי"א חודש י"ל דזנתה חדש אחר פרידת הבעל וסברה דתתלה שנשתהא עשרה חדשים והיא תלד לט' כדרך כל נשים לכן אינה מתהפכת ע"כ לא תלינן באמבטי דל"ש דבחדש עשירי כ' הח"מ בא"ע ס"ד דלכ"ע אמרינן אשתהי או אפשר למאן דל"ל אשתהי אה"נ דכשר דאמרינן שמא באמבטי איעברה:

**תו** תמה המל"מ שם כיון דכתבו תוס' גטין דמ"א דלכן לא דחי עשה דפו"ר לאו דלא יהי' קדש דבהעראה א"א להתעבר ואיך אפשר להתעבר באמבטי וכן איתא בקדושין דע"ח בשלא גמר ביאתו לא לקי משום לא יחלל זרעו עכ"ד תמה אקרא איך דחה דברי הגמ' בשביל קושיא אשר מהנמנע להתעבר וכי לא היו חז"ל בקיאי בטבע מינן ובאמת פריך בחגיגה דט"ו מהא דש"ז שאינו יורה כחץ אינו מזרעת ומשני במקומו מיהת יורה כחץ וזה שייך באמבטי אבל בהעראה שהמקום צר ודחוק וא"א לו במקומו לירות כחץ שפיר אינה מתעברת אבל באמבטי דיורה כחץ במקומו מזרעת זה ברור ואף אם נניח סברתינו אטו בגמ' קדושין אמרו דהוא נמנע רק דרוב איכא דאינה מתעברת א"כ לא לקי אלא יחלל זרעו כיון שעפ"י הרוב לא תתעבר וכן לא דחי עשה דפו"ר שכיון שעל הרוב לא תתעבר לא מקיים עשה ועבר אלאו ואין להקשות דכיון שרוב אין מתעברין באמבטי א"כ אמאי מתירין לכה"ג דז"א דכבר אמרנו דגם זנות ל"ש שתתעבר מצד חזקה דמתהפכת ומזנה לכן כיון דיש לה חזקת היתר טוב לומר שבאמבטי הי' משא"כ הא דשמואל דל"ש בדרך היתר מבעלה שתתעבר וגם לא שכיח דלא תתהפך ותגור פן לא יטה וגם בהטי' אפשר לה שתתעבר ממנו לכן לא חיישינן כלל להא דשמואל:

**ואפשר** לישב קושיית המל"מ פט"ו מהא"ב אשיטת הרא"ש דגם בלא נשרו בתולי' אסורה לכ"ג דא"כ מאי קאמרי בגמ' בתולה שעיברה חיישינן לדשמואל או לא הא אף אי חיישינן לדשמואל אסורה דנבעלה מיהת אף שלא השיר בתולים ונ"ל די"ל דהרא"ש מפרש כפי' שני ברש"י בחגיגה כגון שמצא לה בתולים ובעי בגמ' אי חיישינן לדשמואל ואסורה לכ"ג או באמבטי ומותרת דל"ח לדשמואל דאי הוי חיישינן לדשמואל מספיקא הוי אסרינן אבל בזנות גמור א"א לחוש כיון דנמצאו לה בתולים ומסיק דשמואל ל"ש ונהי דבאמבטי נמי לא שכיחא מוקמינן אחזקת כשרות ובזה יתישב קו' המל"מ דא"כ האומר זה בני ממזר הוי ממזר ודאי נימא באמבטי עיברה ולפי"ז ניחא דלמה נתלה במידי דל"ש דנתעברה באמבטי לכן הוי ודאי ממזר משא"כ הא דחגיגה דכריסה בין שיניה והמפה לפנינו בבתולים א"כ א"א לתלות רק במידי דל"ש או דשמואל או דאמבטי

ואי דשמואל שכיח לא הוי תלינן באמבטי דל"ש אבל אי דשמואל ל"ש ג"כ אז בשביל חזקת כשרות תלינן באמבטי והשיב בן זומא דשמואל ל"ש ותלינן באמבטי בשביל חזקת כשרות אבל היכי שאין כאן ראי' מבתולים תולין שזנות ממש דשכיחא טפי ולא תלינן באמבטי ול"מ חזקת כשרות למיתלי במידי דל"ש היכי דאיכא מידי דשכיח לכן האומר זה בני ממזר הוי ממזר ודאי דלא תלינן במידי דל"ש כיון דאיכא למיתלי דזנתה ממש. ואפילו לפרש"י בל"ק דלא בא עלי' עדיין ל"ק מ"ש מאומר זה בני ממזר דרש"י דקדק בלשונו דהיא טוענת שימצאו לה בתולים י"ל דנאמנת דהוי מלתא דעבידא לגלויי שאם יבעול ימצא בתולים לכן מהימנינן דע"כ באמבטי עיברה משא"כ באומר בני למה נתלה באמבטי דל"ש כיון דא"ל שזנתה ממש ובזה ל"ק קו' תוס' מר"י דאמר א"נ בראוה מדברת דשם לא עביד לגלויי והארכתי במ"א:

**אכן** יקשה קו' המ"ל דלמה תולין שבא ע"י שם דל"ש מ"ש מאמבטי דלא תלינן באומר זה בני ממזר והרי ע"י שם ודאי ל"ש כדמוכח בע"מ שתעלי לרקיע ובמכות ד"ה דל"ח לגמלא פרחא ומ"מ תולין להכשיר ולד ורצה לדחות דברי הגמ' דאין מציאות שתתעבר באמבטי. אבל אין זה כדאי כלל נהי דקו' גדולה היא די"ל דבה"ג אין כוונתו רק דבצנעא בא ולא ע"י שם ואי דא"כ אמאי חלקו הראשונים נראה דתליא בהנך לישני דגמ' גטין פ' מ"ש דע"ו אהא דאם לא באתי מכאן ועד יב"ח ופריך וניחוש שמא בא ומשני באומר נאמנת עלי שלא באתי ואידך לישנא ניחוש שמא פייס אבל לשמא בא ל"ח ופסק הרמב"ם דלשמא בא בסתר ל"ח א"כ כיון דל"ח בגט להחמיר דבא בסתר דאי איתא דבא לא הי' מצניע עצמו א"כ שפיר סבר הרמב"ם דלקולא אין תולין להכשיר ולד שבא בצנעא וכאן עדיפא דבגט יותר יש לחוש שבא בצינעא ורוצה לקלקלה אבל למאי יסתיר עצמו ויוציא לעז על בניו לכן סברי הטור ורמב"ם דאין תולין שבא בצנעה ולכן הוי הולד ממזר לשטתם אבל בה"ג י"ל דסובר כהך לישנא בגטין דחיישינן שמא בא בסתר וסובר דה"נ תולין להקל ולא מייתי ראי' מדשמואל דתולין שע"י שם בא דמאן חכים כאבו' דשמואל לבא ע"י שם רק דמביא ראי' דלא אמרינן א"א דבא לא הי' מסתיר עצמו דהא חזינן דבא ע"י שם ומיד חלף הלך לו ולא ראהו איש מדהביאוה לאשתו לב"ד להלקותה מוכח דלא הי' שום אדם יודע אלמא שכיח לבא בסתר לכן תלינן שבא בצנעא ואפשר אפילו ללישנא בגטין דל"ח שמא בא דהתם אינו רק חשש לעז כמ"ש הר"ן שם ועתו"ס גטין די"ח דתנאי אם לא באתי מחמת חבה מתנה התנאי א"כ ודאי לא בסתר בא לקלקלה לכן תלינן להכשיר הולד ולפ"ז היכי שאין מציאות לבוא כגון שהי' במקום רחוק גם לבה"ג לא תלינן שבא ע"י שם ובזה י"ל קו' הרא"ש ותוס' די"ל דהנך סוגיות מיירי שהבעל במקום רחוק הי'

והא דלא תירצו כן אפשר דהי' דחוק להם לומר דהנך שמועות שהי' במקום רחוק וגם אי נימא דתוס' ורא"ש לא פי' כן מ"מ נ"ל דסברא נכונה:

**וראי'** לדברינו דאיך יפרנס הבה"ג הא דאתי' לאמי' דשמואל והלקוה אמאי הא אמרו מלקין על היחוד ה"מ בפנוי' אבל בא"א לא דא"כ אתה מוציא לעז על בני' וא"כ ה"נ אם איתא דאתה מכשיר הולד איך הלקוה הא יוציא לעז על בני' אע"כ דאבוה דשמואל הי' במקום רחוק שלא יכול בצנעא לבוא וע"י שם לא תלינן אף לבה"ג לכן הלקוה והא דהכשירו לשמואל י"ל דבאו עדים או שאבוה דשמואל שב לביתו והראה להם כי יכול לפעול ע"י שם אבל כ"ז דלא ידעו לא תלינן דבשם בא ושפיר הלקוה וראיתי להריטב"א מכות ד"ה בשם הרמב"ן דהא דאמרינן ביבמות דחיישינן לגמלא פרחא א"נ בקפיצה לא סמך אהא רק אמילי מסר ודלא כמ"ש תוס' יבמות דקט"ז דבעדים זוממין דהי' להן לטעון לא חיישינן דז"א דכיון דכתיב והצילו העדה הי' לן לטעון עבורו אלא דבשום מקום ל"ח להכי וכ"כ הרמב"ן עכ"ד. ואם להציל ממיתה לא תלינן בשם מכ"ש להכשיר הולד דלא תלינן:

**וגדולה** מזה נ"ל דאף הבה"ג לא הכשיר רק משום ממזרות אבל לכהונה פוסל דבה"ג לא כתב רק אהא דממזרת אין חוששין וכתב דהו"ל ברתא ולא כ' דהו"ל זרעא משמע דבא להורות דוקא משום ממזרות לפסול בקהל הוא דא"ח אבל לכהונה מיפסלה ולכן נקט ברתא דבזכר ל"ש פסול כהונה וטעמו דבה"ג לא סמך אסברא דבצנעא בא לחוד רק דבל"ז כ' הרמב"ם דהוי ספק ממזר שמא מכותי ועבד נתעברה א"כ מצרפין הך סברא דבצנעא בא למשוי לס"ס דלמא מכותי ושמא לא זנתה כלל ולכן מיהת פגום לכהונה אבל בזכר אין כאן נ"מ לכהונה כמ"ש הרשב"א פ' החולץ דכותי ועבד הבא על בת ישראל הולד פגום אינו אלא בנקבה ולא בזכר וכ"פ היש"ש דלא כהרמב"ן שאומר דולד זכר נמי פגום ולכן נקט ברתא דאז דוקא רק משום ממזרות א"ח הא לכהן אסורה ובזה מיושב מה דהלקוה לאימי' דשמואל ולא חששו דאתה מוציא לעז דכאן כיון דסוף סוף אתה פוסלו לכהונה טוב לפרסם להבדילם מקהל כהונה וממילא ל"ק קושיית הרא"ש מהא דרבה תוספאה דבשביל אשתהי כשרה לכהונה ג"כ משא"כ בשביל סברת בצנעא בא אבל הרמב"ם סובר כיון דבצנעא בא לא שכיח אף לס"ס לא מצרפינן וכה"ג מצינו לתוס' כתובות ד"ט באונס אי הוי מיעוט דאורייתא לא הוי מצרפינן לס"ס והבה"ג סבר כדעת הריב"ש הובא בשמ"ק שם דאפילו מיעוטא מצטרף לס"ס או דאפשר דפליגי בס"ס שא"י להתהפך. ובזה מיושב קו' הרא"ש מהא דמיעוט שהלך בעליהן למדינת הים לבה"ג דהא שם ע"כ ליכא עכו"ם איירי דאל"כ אמאי לא אמר בגמ' דאיכא ספק עכו"ם ומה"ת לקולא

א"כ כיון דאיירי באתרא דליכא א"כ בשביל בצנעא בא לחוד י"ל דלא התיר בה"ג והא דהרא"ש הקשה י"ל דהרא"ש רצה להשוות דעת בה"ג לדעתו דהטור פסק באומר אינו בני הוי ודאי ממזר ולא מספקינן שמא מכותי ועבד דלא כהרמב"ם לכן לא פירשו כדברינו דמטעם ס"ס התיר אבל לשיטת הרמב"ם ה"ה די"ל דבה"ג סובר כן ול"ק עליו כלל:

**וגם** מדברי רש"י נראה דסובר דשמא מכותי ועבד הוי ספק כהרמב"ם דפירש בכתובות די"ד בהא דארוס וארוסתו חדא דקא מודה ועוד כי לא מודה מכשיר ר"ג ופריך עלה דהא את, לא תעביד ומשני דכדיעבד דמי וז"ל אם אתה בא לפסול העובר אתה מוציאה מבעלה וקשיא דלמה לא כ' כפשוטו דכיון דיהי' ס' ממזר דשמא מארוס ואסור בב"י וכן בממזרת הוי דיעבד ובאמת פי' הר"ן כן לכן י"ל דרש"י סובר דלמשוי ס' ממזר ודאי לא דהוי כדיעבד ואי דא"כ יהיו סתרי אהדדי דלענין כהונה לאו מארוס ולענין ממזרות מארוס ז"א דהא אי מעכו"ם אסורה לכהונה ולקהל מכשרה וא"כ לקהל הוי ס"ס מארוס או מעכו"ם אבל לכהונה חדא ספיקא אי מארוס ואסורה לכן פרש"י לאוסרה על בעלה דאז אם אתה פוסל מכהונה דלאו מארוס שוב אסורה לבעל אפילו אי מעכו"ם לכן א"א למעבד תרתי דסתרי א"כ מתירין גם לכהונה דכדיעבד דמי:

**עוד** נ"ל דאפילו אי נימא דרש"י לא ס"ל כהרמב"ם מ"מ ניחא דנהי די"ל דסבר דל"ח לכותי ועבד מ"מ לא מקרי תרתי דסתרי כיון דיש מציאות רחוק דהכי אשכחן בשני שבילין בב"א דספיקו טמא ואמרינן בכתובות דכ"ז דאם יש מחבואה אחת מצלת על כולן ועמ"ל בה' חמץ ומצה שכ' דאף דודאי לא נחבאו כולן רק אחת כיון דשבוי' ספק ל"ש לומר דסתרי אהדדי דאפשר שגם אותן שלא נחבאו טהורות א"כ ה"נ כיון דאפשר מכותי א"כ לא חשיב למהוי כסתרי אהדדי והיו יכולין להתיר לקהל ולפסול לכהונה דהוי לכתחילה לכן כ' רש"י רק לאסרה לבעלה דהוי כסתרי אהדדי לכן מכשירין גם לכהונה אמנם י"ל דכאן שפיר בה"ג פוסל לכהונה ולכן כ' דהו"ל ברתא כמש"ל אפילו להרא"ש וטור דל"ה ספק מכותי מ"מ לכהונה הוי לכתחילה ומשום דמכשירינן לקהל לא סתרי דכבר כתבנו הואיל ואפשר מכותי ועבד לא מחזי מילי דרבנן כחוכא ואיטלולא ואי דא"כ אתה אוסרה על בעלה הא ליכא חשש דאם יבא בעלה ויאמר בצנעא בא דאיהו קים לי' מותרת לו א"כ אין אתה מוציאה מבעלה והא דארוס וארוסתו שאני דהא השמ"ק מפרש חדא דקא מודה שאומר שיודע דלא אפקרה לאחר לפרש"י ז"ל ועוד כי לא מודה שלא שמרה מביאת אחר וי"ל דאפקרה לגבי אחריני נמי כדאיתא ביבמות דס"ט וא"כ כיון דלפירושו הבעל לא ידע אי זנתה לאחרים ג"כ שפיר אי אתה פוסל לכהונה גם בעל יוציאה לכן גם לכהונה כדיעבד חשיב אבל בהא דבצנעא בא ודאי דבעל יודע האמת

פסלינן לכהונה לכן כ' בה"ג ברתא דמ"מ רק משום ממזרות א"ח אבל פסולה לכהונה וא"כ אפילו בה"ג סבר כדעת טור ורא"ש דלא הוי ספק מעכו"ם מ"מ ניחא דהלקוה כדי לפסול לכהונה מטעמא דאמרן. הן יש לעיין בהא דמלקין על היחוד דאמרו ה"מ בפנוי' אבל בא"א לא לזעירי דאמר נסתרה דאסרינן לכהן אמאי אין מלקין בא"א כדי שהבנים יפסלו לכהונה י"ל דבכתובות די"ד לא אמרו רק דמודה דאין אוסרין על היחוד אבל מלקין י"ל דלזעירי נמי בא"א איירי ומיושב טפי דלא נצטרך לדחוקי כמ"ש תוס' דמלקין אפנוי' ואוסרין אאשת איש והא דמסקינן בקדושין דבא"א לא מלקין י"ל לדידן דקיי"ל כר"ג בנסתרה לא מיפסלא לכהונה דכדיעבד דמי אבל לר"י אה"נ דמלקין בא"א כיון דנפסל לכהונה משום מעלה ועוד יש לישב ולא רציתי להאריך:

**ולפמ"ש** בתשו' א' דבקדל"פ מלקין אפילו בא"א א"כ י"ל דהלקוה דלא גרע עכ"פ מדבר כיעור או קדל"פ דנהי דלהכשיר הולד אמרינן בצנעא בא מ"מ מכוער הדבר ויש לעיין:

**ולולא** דברי הראשונים הי' נ"ל לפרש דברי בה"ג בדרך אחר ומלתא חדתא קאמינא דבה"ג ציין עצמו אהא דממזרת א"ח דאתמר בגטין דפ"ט והך ברייתא ביצא עלי' קול דתניא בעולה א"ח (ומפרש התם למעלה דאימר פריצותא בעלמא דחזאי נשואה וארוסה א"ח פרש"י דלא אמרו היום רק מכבר שלא לפלוני א"ח בעיר אחרת א"ח ממזרת א"ח שפחה א"ח ויש לדקדק מדלא ערבינהו לכולהו בחד בבא אלמא דכל חדא טעמא אוחרי אית בי' והנה בטעם שפחה דאין חוששין כ' כיון דאין בו מעשה רק פסול משפחה ל"ח אף שהקול ברור וא"כ ק' ממזרת אי מטעם פסול משפחה ליערבינהו ולימא ממזרת ושפחה ואי לא רק דהקול שזנתה א"כ הוי מעשה אמאי ומ"ט א"ח לכן פי' בה"ג דיצא קול דבעלה הלך למדה"י דנהי דאילו ידעינן דכן הוא אז ממזרות הוא ולא תלינן דבצנעא בא כשטת הרמב"ם אבל כיון דתנן התם יצא קול שנתקדשה ס' קרוב לו דהוי קול ושוברו עמו ואמרינן התם ההוא גברא דקדיש באציפא דתחלתא דאמרינן עיינו רבנן דל"ה בה ש"פ ופרש"י דעיקר חשש הקול מפני החשד והכא ליכא חשד דיאמרו לית בי' ש"פ ועיין באה"ע סמ"ו ובב"ש שם דאף דמן הדין אין להקל שמא ש"פ במדי אף באנו ש"פ מ"מ בקלא ל"ח וגדולה מזה איתא במתניתין יצא קול שגירש ע"ת דהוי קול ושוברו ומשמע דאף בתנאי דשוא"ת דהוי גט ודאי ול"ח שמא יעבור וכמ"ש הש"ך ח"מ ס"ס מ"ו דעלי' להביא ראי' ואף ספיקא ל"ה מ"מ מהני לבטולי קלא אף שהדבר צריך עדים ה"נ כיון דאם יבואו עדים דבצנעא בא כשר הולד א"כ ה"נ בקול שהלך בעלה למדינת הים ל"ח דשוברו עמו דיאמרו חקרו ב"ד ועיינו דבא בעלה בצנעא ועדים העידו כן דומיא דתנאי והכי מוכח מלשון בה"ג דנקט ה"ד דקאמרי בעלה הלך למה נקט דקאמרי ולא נקט כגון

שהלך וגם למה נקט הבה"ג וזניא דהא באמת אנן אמרינן דלא זנתה אע"כ דקאמרי היינו שכן יצא הקול וזניא וכיון דאפשר אם תברר בעדים דבצנעא בא כשר הולד א"ח דיאמרו עיינו רבנן וגבו עדות דבצנעא בא לכן א"ח אבל אי ליכא קלא רק דאנן ידעינן כן דהלך למדה"י לא תלינן דבצנעא בא גם לבה"ג לכן שפיר הלקו לאמי' דשמואל דהיכי דידענו בבירור לא מקילין בשביל הך סברא ותמה אקרא ונעלם ממנו מדוע לא פירשו דברי בה"ג כדברינו ולא הי' מחלוקת כלל בינו ובין הרמב"ם וכל השמועות שהקשו עליו ל"ק עליו. וער"ן סוף גיטין שהביא פלוגתת ראב"ד ורמב"ן בדין קדושין פמש"פ צריכין שיתברר או לא:

**ואפשר** לומר דהתוס' ורא"ש סברי דאי לא שכיח שבא בצנעא כלל אף קול ושכיח ל"ה אבל ודאי סברתינו נכונה ומצאתי סעד לדברי בשו"ת רשב"ץ ורשב"ץ סי' תקל"ה כ' דבה"ג סובר דהוי ס' ממזר ובאמת דבריו תמוהים דהא הביא ממזרת א"ח ה"ד כו' משמע דאף ספיקא ל"ה אע"כ דמפרש כיון דחשיב לה קול ושובר עכ"פ אם יודעין עפ"י עדים שבעלה הלך למדה"י וילדה מיהת ספק שמא בצנעא דאי ודאי ממזר א"כ ל"ה חשיב קול ושוברו וגם בקול היו חוששין ולגירש ס' קרוב לו לא דמי. אבל תמוהים לי דבריו שכ' דהרא"ש ג"כ מפרש לבה"ג הוי ס' ממזר וזה תימה דא"כ מה מקשה הרא"ש מרבה תוספאה דלא אמר שמא בצנעא מה קושיא הא בשביל שמא בצנעא הוי ס' ממזר ומשום אשתהי הולד כשר ומה שנסתייע הרשב"ש לסברתו מדנקט בה"ג דלמא בא בעלה בצנעא אלמא ספיקא הוי אבל זה אינו ראי' די"ל הואיל וספיקא הוי מוקמינן אחזקת כשרות כמ"ש תוס' חולין די"א אהא דמכה אביו דאפילו לא אזלינן ב"ר מוקמינן אחזקת כשרות או כמש"ל דהוי גם ספק מכותי ועבד והוי ס"ס תו יש לתמוה מ"ש שם הר"ש דהרמב"ם סובר דהוי ודאי ממזר גם זה תמוה דהא הרמב"ם כ' ה"ז בחזקת ממזר ובלשון זה כ' באומר אינו בני בחזקת ממזר ופי' הטור בכוונתו דהוי ס' שמא מכותי ועבד וא"כ מי הגיד לו דאחר יב"ח הוי ודאי ממזר דלמא סובר דהוי ספק וקרי לי' ג"כ בחזקת ממזר וצ"ל דכוונת הרשב"ש דאי ספק הוי דלמא בצנעא א"כ הוי ס"ס שמא בצנעא ואת"ל לא שמא מכותי והא דכ' דמשמע מהרא"ש דלבה"ג הוי ספק ממזר כוונתו דתי' הרא"ש אהא דרבה תוספאה בבעל ואשה מודים וע"כ או או קנקט דבעל שאמר לא באתי סגי למשוי ממזר דנאמן האב וא"כ ע"כ דאו בעל או אשה וק"ל להרשב"ש דאי איתא דולד כשר למה תהא נאמנת האשה לפסול בנה הא לה לא הימנה תורה אע"כ ספק הוא וקושית הרא"ש מרבה הי' לפי הס"ד והי' סבור דבה"ג מכשיר הולד אבל לתירוצו דהיא פוסלתו

א"כ ע"כ ספק הוא אבל מלבד שהוא דחוק הא הטור להדיא כ' דהולד כשר לבה"ג והוא כשטת הרא"ש אביו בכ"מ הולך ובקי טפי בכונתו מוכח דלא כמ"ש הרשב"ש:
**אבל** מכל הלין אין מקום לסייע בנ"ד אפילו לבה"ג כיון דאסור בבית הסוהר אי איתא דבא ע"י שם היאך שב לאסורין וגם היא באה אליו קשה הדבר אבל יש לכאורה ראי' מחולין די"א דיליף דאזלינן ב"ר ממכה אביו דלמא לאו אביו ופריך דלמא כגון שהיו חבושין בבית האסורין ומשני מ"מ אין אפטרופוס לעריות א"כ לכאורה משמע דלא הוי מיעוטא דמיעוטא דאל"כ מנלן דלמיעוט ל"ח כר"מ דחייש למיעוט ולמיעוטא דמיעוטא ל"ח א"כ כיון דאפילו ברוב פסולים מכשיר ר"ג וכן בה"ג מכשיר דלמא ע"י שם אף דלא שכיח מ"מ מכשירין ע"י חזקת כשרות והחולקים סוברים דגרע ממיעוט דמיעוט מדחשיב בגיטין דהוי מפליגה בדברים בע"מ שתעלי לרקיע אבל כיון דאפשר אף לישב בבית הסוהר לזנות א"כ ה"ה כאן אבל זה א"ר דשם אפשר זנתה עם שומר השבוי' אבל שתבא לבית האסורים לבעלה לא אכן כיון שבאמת במאדלין מניחים אותם חפשי לילך כי חומת עיר סגורה לא ייראו שמא יברחו והם הולכין לבקש מאורחים ממון וגם עושים מלאכתם ומוכרים א"כ ודאי דיוכל להחבא להזדדק לה וגם יוכלו לשחד בממון בזה גם הרמב"ם מודה דהולד כשר וגם כיון דהבעל שב לביתו ודר אתה ומחזיק בבן כשלו י"ל דאפילו להרמב"ם האב נאמן להתירו דרחמנא הימני' לאב ע"כ נ"ל דהולד כשר ושמואל ע"כ התירו לפי דבא לביתו והודיע שבא ע"י שם דאל"כ הו"ל לירושלמי לפרש דאייתי סהדי דנהי דהוי ממזר ודאי דאזלינן ב"ר שלא באים לביתם מ"מ כשם שהאמינתו התורה לפסול כן נאמן להכשיר לכן נ"ל בנ"ד די"ל דאף רוב ליכא לאסור כיון דהולכים בשוק בלי שומרים דהולד כשר הנלענ"ד כתבתי:

## סימן כד

**להרב המאוה"ג מ' דוב בער נ"י אבד"ק שאדיק.**
**תשובה** מכתבו קראתי בדבר העלובה מעירו אשר בעלה של"ח בלי זש"ק ויבמה זה כי"ד שנה מזב מקומו ונשמע שהוא באמעריקא ובא אגרת למדינת פרייסען אנה מקומו ורוצית לנוד למקומו למען תקח חליצה מאתו והיא לא תכיר היבם גם היבם אינו מכירה והנה ספקת כ"ת על ענין הכרה דידה שהיא היבמה ועל הגב"ע יש לחוש דפן תמסור לאשה אחרת למען לא תטרח על הדרך לא אצטרך לישא וליתן כי שאלתי האשה אם אין לה סימן בגופה ואמרה שיש לה כמין צלקת על היד א"כ נוכל לצמצם מקום הצלקת דאף שצלקת ל"ה סימן מובהק מ"מ הא כתב הב"ש סי"ז סקע"ד דבמקום מצומצם הוי

סימן מובהק ודי בזה להכרה דידה לכתוב תוך הגב"ע שיש לה צלקת במקום מסוים דאז יצאנו מידי חשש. אולם בענין הכרה דידי' יען בודאי לא הוחזק שם כ"א בשמו ושם אביו בעלי' לס"ת אכן לא שם עירו ושם המדינה ל"מ כמבואר בב"י סי"ז לכן כ"ת נסתפק הואיל ובמיתה ל"ח בלא הוחזקו שני יוסף ב"ש הקילו הרי"ף והרא"ש דאל"כ תשאר עגונה א"כ גם כאן דהמקום רחוק מאד נסמוך להקל דמאין נמצא מכירין עכ"ד זה ודאי אין לדמות כלל רק לגט דחיישינן דאף דאולי לא ירצה לבוא או לשלוח גט אחר ול"ד למיתה דאין תקנה אחרת אבל כאן אם הי' רוצה היבם לבא לעירו הי' לו מכירין ובגט חיישינן לתרי שוירי ועב"ש סי' קל"ב:

**אמנם** מה שיש לדון כיון דהיבם בעצמו מכיר שהוא אחי המת כפי אשר יהי' נרשם בגב"ע א"כ לידמי לה דיבמות דקכ"ב דאמרינן בשעת הסכנה כותבין אע"פ שאין מכירין ופרש"י שם דתשאר עגונה וכן הט"ז בסי' ק"כ העלה מדברי רש"י ז"ל וז"ל וה"ה בכל גווני שא"א להכירם אנו מאמינין אותם ומשו"ה מביאין גטין שנכתבו בארצות אחרות אף שודאי אין שם היכר להאשה אלא במקום דלא אפשר ל"ח לקנוניא עכ"ל וא"כ אפשר לסמוך גם בנ"ד מידי דהוי בגט. ורק מה שיש לחוש לסברת התו"ג דהיכי דאין מכירין זא"ז דבעי הכרה מדאוריתא בשני עדים כשרים ול"מ קרוב דדוקא במידי דרבנן סמכינן אקרוב כגון ששניהם מכירין זא"ז דאיכא חזקה דאא"ח ולא לו ואפילו להרשב"א שכ' ביבמות דק"ו דל"ד חליצה לקדשתי את בתי מ"מ אינו רק חששא מדרבנן אבל היכי דאין מכירין זא"ז דאיכא חששא דאורייתא לא מהימן קרוב כמו שאין אחין יורדין לנחלה עפ"י קרוב ובהכי יישב דברי הרמ"א שפסק בשליח שאינו מכיר האשה דבעי שני עדים כשרים דשם הוא דאורייתא ואילו באחר ל"ש חזקה דאא"ח ולא לו כמבואר בקדושין דאם אחר אומר אותו שמת קידשה דא"נ עכ"ד אבל כאן ליכא הך חששא דאורייתא דהיבם יכירנה ע"י גב"ע וסימן מובהק א"כ ידע שזאת יבמתו ול"ב הכרה דאורייתא ובדרבנן במקום עגון כשעת הסכנה דמי:

**ומלבד** זה נפלאו דבריו בעיני מ"ש דבקדושין אחר א"נ לומר שזה שמת קדשה זה לא נמצא בגמ' כלל ואם כי דינו אמת אפשר לא מטעמי' דהר"ן שם כ' דלא מקרי דבר שבערוה דאינו אלא לברר וכ"ז כשאינו עוקר עדיין חזקת איסורא דא"א רק מברר שזה קדשה ועדיין שם א"א עלי' נהי דאח"כ כשיגרשנה זה נתירה מ"מ בשעת עדותו לא העיד על דבר שבערוה ולעקור החזקה אבל אמר שאותו אדם שמת קדשה בא בדבורו לעקור חזקת א"א ואומר פנוי' היא א"נ ובזה אף שהוא מברר א"נ אבל היכי שבא לברר קודם גט או חליצה שזה הוא ולא עקר חזקתו הראשונה דעדיין זקוקה היא אפילו אחר נאמן

דחזקה דאא"ח מ"ל בעל או אחר וגדולה מזה כ' הרי"ף בהחולץ בהא דאשתמודענא והריב"ש רצה לחדש שם דבשעת מעשה א"נ קרוב ודחה הב"י בסי' קנ"ז דבריו דכל שלא חלץ עדיין הוי רק מברר ונאמן אבל אחר המעשה כגון שאומר שאותו שמת קדשה ודאי צדקו דבריו דא"נ משא"כ בשליח דהוא קודם נתינת הגט למה נצריך כשרים אבל באמת התה"ד בסי' רל"ח עמד בזה וכ' דבשליח אפשר שיטעוהו ובמקום חשדא ל"מ גלוי מלתא:

**והב"ש** יישב דעת הרמ"א דשנים קרובים ולא כשרים ותמה מוח"ז הגאון ז"ל בתו"ג דקרוב מ"ל חד או תרי נ"ל דאפילו בנתקדשתי וא"י למי ובא אחד ואמר אני קדשתי' אם יש לו מסייע נאמן לכנוס כמבואר באה"ע סל"ז וה"ט כמ"ש תוס' כתובות דכ"ב דתרי לא חשידי א"כ שפיר היכי דמכירין זא"ז נאמן אחר אפילו קרוב כיון דאחד מהם או הבעל או האחר לא ישאנה איכא חזקה דאא"ח משא"כ היכי שאין מכיר א"נ קרוב דחשדינן שרוצה לישאנה לכן יאבה להתירה בגט לכן תרי קרובים שרי דלא חשידי:

**מיהת** צל"ע אחר דלא מצינו דבשעת הסכנה כותבין רק ביבמות דקכ"ב וכן בגטין פ' האומר א"כ כיון דהרשב"א כתב הטעם דבחליצה א"ח אא"כ מכירין דל"ד לאומר אני קדשתי' דנאמן ליתן גט דשמא ילך החולץ למקום אחר ויקח אותה ואם יבא היבם יאמר אתה חלצת לה ולא אני משא"כ בקדושין אם נותן גט ונכתב שם הבעל אם ישאנה במ"א ויבא המקדש האמיתי לא יוכל לומר אתה נתת הגט דהרי שמו נכתב בגט והא דבגט בעי הכרה שמא עשה קנוניא להפסידה כתובתה א"כ במושלך בבור או מסוכן למות י"ל דשייך אא"ח דל"ש לומר שאז יעשה קנוניא או שיצפה שיחי' וע"ז א"א עושה קנוני' על ההקדש דאמרינן ג"כ כיוצא בזה בשבועות דמ"ב ה"מ שכ"מ דאא"ח ולא לו אלמא דלא אסיק אדעתי' שיקום מחליו וכן בשמעו קול פלוני מת דליכא למיחוש רק לצרה דאל"כ אפילו עד מפ"ע נאמן משום דייקא לכן לחשש רחוק דצרה היא לא חיישינן במקום עגון אבל בשאר גטין באים ממדה"י וכן בחליצה דאיכא חשש גמור מנין לסמוך במקום עגון ומאין יצא להט"ז להקל ואדרבה י"ל ראי' ממ"ש הרשב"א בנתקדשתי וא"י למי אחליצה דבעינן הכרה נימא בחליצה הוי כלכתחילה דאפשר בהכרה אבל בנתקדשתי וא"י למי דתאסר אכל עולם הוי עגון וא"כ מדהקשה הרשב"א אהדדי משמע דאפילו במקום עגון לא סמכינן אהנך בלי הכרה לחלוץ תו י"ל ראי' דאי ס"ד במקום עגון ל"ב הכרה א"כ ודאי אם נשאת לא תצא ואמאי אמרו א"ח אא"כ מכירין דחיישינן לב"ד טועין למה ניחוש כולי האי כיון דבדיעבד ל"ב הכרה או במקום עגון וכה"ג כ' הט"ז ביו"ד סי' א' ובכמה דוכתי כל דבדיעבד שרי לא גזרינן בשביל זה לכתחלה:

**ואפשר** אפילו הט"ז דוקא הקיל בגט הואיל דאיתמר בה דכותבין בשעת הסכנה אע"פ שאין מכירין וגם בשביל הכתובה ליכא חששא כולי האי אבל חליצה דאפשר ליילך למקום אחר לישא אותה י"ל דיצרו תקפו ול"מ עגון ובאמת לא נמצא בגמ' בחליצה דבשעת הסכנה ל"ב הכרה וכן לא נמצא בש"ע שיזכירו לענין חליצה וראי' מדברי הא"ז הובא בב"ש בפי' סדר חליצה סקל"ה וז"ל ובשעת הדחק ועגון כגון שהיבם רוצה ליילך למדה"י ואין כאן עדים המכירים אותו יחלוצו אע"פ שאין מכירין ואח"כ תחזור אחר עדים המכירין אותו עכ"ל אלמא רק במקום עגון ל"ח לב"ד טועין ומותר לחלוץ אבל להתירה בעי עידי הכרה ול"מ עגון ונהי די"ל דמיירי דעתה הוא חשש עגון לכן חולצין אמנם אח"כ י"ל דטרם תנשא תמצא עדים ואין זה עיגון הא במקום עגון שרי להנשא בלי הכרה וצל"ע הדבר כעת:

**אבל** שמעתי מחמותה שיש להיבם כוי' על ידו ורושם וגם נכווצו לללללללגידיו במקום ההוא ומצמצת דהוי סימן מובהק והוי שפיר הכרה ואין לחוש הואיל וחמותה אומרת הסימן דלמא רוצית לקלקלה ואומרת סימן שהוא שקר ואף דבשעת הדחק ל"ח לצרה היינו לספק דלמא צרה אבל ודאי צרה או חמותה שהן מן ה' נשים חיישינן ולא מהימנא אף במקום עגון מ"מ כיון שכ' המ"ל בפ"ב מגרושין הט"ו במשאל"ס דהוא רק דרבנן חמותה ושאר ה' נשים מהימני א"כ ה"נ כיון דהכרה דרבנן ומדאורייתא היבם בעצמו נאמן שהוא אחי המת וגם שיארע איש ששמו ושם אביו מוחזק בעיר דזה ודאי אינו אלא מדרבנן מדהקילו הרי"ף והרא"ש במיתה א"כ בכה"ג ודאי קיל ממשאל"ס וא"כ ראוי שתהי' חמותה ג"כ נאמנת שזהו סימן ואין לך מלתא דל"ש שיבא איש ששמו ושם אביו שוה ויתכוין שיהי' לו כוי' כמו שאומרת והאיש יכחיש ויאמר שהוא מאותה עיר והוא אחי המת ויחליצנה בכל כי האי דלא שכיח ודאי גם חמותה נאמנת ע"כ נ"ל שיכתוב בגב"ע סימן יבמה ויבם ואז נוכל להתירה רק יזהירנה שתביא המעשה ב"ד מקוים מהרב מלונדין ואח"כ מהרבנים עד שנכיר במדינתינו הקיום כנ"ל. דברי ידידו ד"ש:

## סימן כה

**שאלה ממאקווי נשאלה לפני כבוד מו' הגאון קדוש ישראל מגור נ"י וצוה עלי לעיין בדבר תשובתו**

**ע"ד** שבא מכתב מאיש מאנשי חיל מרוסיא איך שאיש מת וממעות שהי' לו בהארטעל צוה לתת לאחיו עשרה רו"כ ושלח ורצוף ראפארט מאפיציר מה שנלקח מהארטעל

למאקווי וז"ל תשובתו הרמה יום א' שופטים תרכ"א לפ"ק ע"ד העגונה הגם בענין קיום בשא"י מת"י אדם לש"ך ז"ל שמ"ו ל"ש לא חציף לזיופי בעי קיום ד"ת. גם הח"מ הקיל רק במקום עגון שא"א לקיים וכאן אפשר לכתוב לשם שיעיד בפ"ג ועכ"פ הרבה פוסקים דקיום ב"ד א"צ קיום ועוד הח"מ אינו מקיל רק כשלא נמצא שם פסולי עדות אז תולין ברוב ישראל הכשרים לעדות ובאנ"ח ידוע שיש הרבה פ"ע מה"ת ואפשר רוב ואפילו הוא מיעוט הוי קבוע כשדנין על שעה שחתם ולהפוסקים דע"ח כנחקרה כו' הוא שבא לפנינו י"ל דהוי כנמצא דהלך אחה"ר ואינו מוכרח ואם ידעינן מי המעיד י"ל דמוקמינן לזה אחזקת כשרות כמו בב' כתי עדים כו' דקיי"ל כר"ה דזו באה בפ"ע ומעידה אף דאחד כשר ואחד פסול וא"י מי אבל בנ"ד שא"י מי המעיד הגם דאפשר שעל השם שייך ג"כ חזקת כשרות שזה ששמו כן כשר מ"מ כיון דהחשש אי כתבו פסול מה"ת י"ל שזייף וכתב שם אחר כדי שלא יהי' עביד לגלויי א"כ ל"ש כלל לאוקמי אחזקה כיון שיש פ"ע שמא פ"ע כתבו שם אחר ואין מי להעמיד אחזקת כשרות כלל גם באומר דרך ספור מעשה לא בתורת עדות י"ל דל"ש כלל ע"ח כמי שנחקרה כמ"ש הפוסקים א"כ עיקר לסמוך בנ"ד הוא בתורת מסל"ת ובזה נחלקו הח"מ כ' סקכ"א דהב"י דחה דברי הה"מ שאם כותב בדרך מסל"ת למה יגרע ומפרש דברי הרמב"ם שאינו כתוב דרך מסל"ת ובב"ש סק"ל כ' פשוט דלהרמב"ם ל"מ מסל"ת בכתב ואינו מפרש להקל בעגון נגד הה"מ במסל"ת בכתב. ואותה אומדנא ששלח המעות הא פונדקית דהוציאה מקלו ותרמילו וס"ת ומ"מ אי לאו דבכיא וכה"ג ל"ה מהני למשוי מסיח לפ"ת והי' נראה דהא הב"י תמה דלמה לא יועיל מסל"ת בכתב וי"ל דע"כ לא אמר הה"מ רק כלשון הרמב"ם פ' מת ולא קשור דברים דלהר"ן ז"ל מראה שאינו מסל"ת ולדידן תולין שמסל"ת גם בלא ק"ד אבל כשהוא בכתב תולין יותר שמכוין וגם דלמ"ל לעשות מעשה ולכתוב מסתמא לאיזה כונה נתכוין אבל בנ"ד שנראה הכונה למה כ' ואעפ"כ הוי מסל"ת י"ל דמודה הה"מ דמהני וכמ"ש הח"מ והבו דלא להוסיף אעפ"כ קשה לסמוך על סברתינו וצריך חפוש בפוסקים אי, מקילין מסל"ת בכתב במקום עגון גם הראפארט של אפיציר לא כ' רו"מ למה כתבו ולמה כתב זה האיש למאקווי ואין לי פנאי להרחיב הדבור והי' זה שלום יצחק מאיר בהרב מור"י ז"ל:

**תשובה** אחר שענוותו תרבני והרשה אותי לישא וליתן בדבריו ע"כ פקודתו שמרה רוחי וכבודו יבחן דברי וזה החלי בס"ד וראשית אפתח במה שכ' נקת"ה שמא פסולים הם דהוי קבוע. נ"ל לדעתי דנהי דאילו ידעינן דפסול ל"מ להה"מ מסל"ת בכתב אבל בספק פסול י"ל דמודה דמהני בכתב דהוי כס"ס דלמא כשר ואת"ל פסול דלמא רק מסל"ת

ומהני בשלמא ודאי פסול חיישינן שמא לא לפי תומו אבל בס' פסול הוי ס"ס דא"ל דה"ה כודאי מתכוין הוא להה"מ דלמה נשוה פלוגתא רחוקה כ"כ בין הה"מ ובין הב"י דיו דנימא דספק מתכוין הוא וא"כ הוי ס"ס ונהי דאיכא חזקת א"א הא כיון דדייקא ומנסבא מרע לחזקת א"א כמ"ש תוס' כתובות דכ"ב א"כ יש להתיר בס"ס ונהי דאפ"ל כיון דאין אנו דנין על האדם דאינו מקוים שמא אחר כ' א"כ רק אי מת הבעל אין ספק אחד מתיר יותר מחבירו דבין כשר או מסל"ת נאמן אבל ז"א דאם אחרי' מסל"ת פסולי' יכחישוהו אז אי כשר הוא העד א"כ הוא נאמן דעד כשר יותר מהימן ואילו מסל"ת ואח"כ יכחישוהו שנים הלך אח"ר דיעות וא"כ כל שיש נ"מ הוי ס"ס ואף אם נפקפק בזה מ"מ ודאי הוי אומדנא מדשלח המעות דלא שדי אחר זוזי בכדי לקלקל אשה א"כ ודאי קושטא הוא ונהי דמר הביא ראי' מפונדקית דאי לאו דבכיא לא הוית מסל"ת אף דהוציאה מקלו ותרמילו כאן דבל"ז אינו רק ספק מסל"ת מועיל אומדנא דהוי מסל"ת גמור או דקושטא קאמר וכ"כ הב"ש ס"ק מ"ט בשם הט"ז דאם יש אומדנות מוכיחות בהדי ספק מסל"ת יש לנו לילך לקולא דהוא מסל"ת משא"כ התם אי לאו דבכי' היתה ודאי לאו מסל"ת דהא שאלו אי' חברינו לכן משני דבכיא קודם א"כ מקרי מל"ת:

**ובל**"ז אפשר לסתור ראי' מפונדקית דשם לא תנן רק דהוציאה להם מקלו ותרמילו ולא תנן דנתנה להם א"כ לא הפסידה כלום במה שהוציאה דאולי טענה דמגיע לה והחפצים הם משכון ונאמנת שמגיע לה כדי דמיו או דלא מחייבת ליתן להם דמסתמא יש לו יורשים ואינה מחויבת למסור החפצים לאחרים ועד שיבואו היורשים תכפור ותאמר החזרתי ולא מפסדא מידי אבל כאן הא שלח עשרה רו"כ למה יפסיד לעצמו וישקר והא אפילו באיסורין שאין ע"א נאמן אמרינן מתוך שנאמן להפסיד שכרך אתה נאמן להפסיד ס"ת והט"ז יו"ד סי' קכ"ז הקשה מהא דקדשתיך ומחלק בין איכא חזקת היתר והשתא התם דאפשר דתמות נפשו עם פלשתים קאמר א"כ מכ"ש כאן למה יפסיד לעצמו כדי להכשילה. תו י"ל דכיון דמספקינן דלמא הוא חי והניח מקלו אצלה בפקדון מה מפסדת אם הוציאה להם הא בל"ז יבא ויתבע מאתה הפקדון וא"כ אי נתנה להם אם רגיל הי' להפקיד אצלם לא תתחייב לשלם או דלא נתנה להם רק הראה וסברה אדהכי יבא בעל החפצים ויקח מאתה אבל בנ"ד דשלח ליורש שלקח מהארטעל ודאי לא יתנו לאחר מהארטעל ולחוש שמשקר ושולח מכיסו לא מצאנו לחוש כלל. תדע דאל"כ ק' מנלי' להרי"ף ללמוד מהא דפונדקית דהיכי דעכו"ם התחיל לפ"ת אע"פ ששאלו אח"כ לא נפיק מדין מסל"ת והובא בש"ע סט"ו וכל הפוסקים נמשכים אחריהם מאי ראי' דלמא מה דבכתה תחלה ל"ה רק ספק מל"ת ובהדי אומדנא דמקלו ותרמילו מהני להתיר ספק

מסל"ת אע"כ דלא הוי אומדנא כלל ואמאי לא יהי' עכ"פ ספק אע"כ כמ"ש דאינה מפסדת במה שהוציאה מקלו א"כ שפיר למד הרי"ף לכל מקום דמהני אבל אי תימא דהיתה מפסדת מנ"ל להרי"ף להוכיח בשאר דוכתי דליכא כגון זו דמהני אם התחיל ואח"כ שאל ישראל דגם סוף דבריו הוי מל"ת ודלמא הוי עכ"פ אומדנא דהיכי שמפסיד נפשה ודאי אומדנא מיהת איכא דהני חזינן באיסורין מתוך שנאמן להפסיד שכרך דנאמן אע"כ דהתם לא מפסדת כלום כמש"ל:

**וראיתי** לירושלמי סוף יבמות הפונדקית הוציאה להן מקלו כו' ר"א בשם ר"ח עשו אותה כחי' שהיא נאמנת על אתר אמר רשב"ס עשו אותה כמסל"ת ופי' הפ"מ דלפי שהיתה מראה פנים לדברי' דהוציאה מקלו ותרמילו ורשב"ס אמר דעשו אותה כמסל"ת ולא מסל"ת ממש וזהו ג"כ לפי שהוציאה מקלו ותרמילו ולפי פירושו לתרווייהו לא היתה מסל"ת ממש וחולק אש"ס דילן ובס' עז"נ ס"ק צ"ב פי' דר"ח סובר דלא היתה מסל"ת רק בשביל מקלו ותרמילו האמינוה וחולק אש"ס דילן ורשב"ס סובר כש"ס דילן רק מה דאמר עשו אותה כמסל"ת לפי דבכי' אף שאח"כ שאלוה אי' חברינו וכ"פ בק"ע כדבריו. והשתא ק' כיון דר"א סובר דאפילו בלא מסל"ת נאמנת ע"י מקלו ותרמילו ונהי דהש"ס פליג מ"מ מנין להרי"ף להוכיח דבכ"מ מהני כשהתחיל עכו"ם דלמא הש"ס דילן נהי דפליג אר"א בלא בכיא דל"מ מקלו ותרמילו אבל מיהת בבכיא מהני רק ע"י צירוף מקלו ותרמילו ומנלי' דאפילו בלא מקלו מהני ולפמ"ש י"ל דאם היתה נותנת מקלו ותרמילו ודאי אפילו היתה מכונת להעיד כר"א רק דש"ס דילן משמע דלא נתנה להן רק הראה וז"א אפילו אומדנא כלל לצרף דמה איכפת לה דבידה לעכב הכל אח"כ או שתטעון כדי דמיה או שתגזול הכל לכן שפיר הוכיח הרי"ף דינו דכל מל"ת כן אף שנשאל באמצע ור"ח בירושלמי דהוציאה להן היינו שנתנה להן דדחוק לי' לאוקמי שהיתה בוכה מה דלא תנן לכן סובר דאפילו במכוונת נאמנת ושני התלמודים ל"פ רק בפי' משנה וא"כ לפ"ז בנ"ד ששלח לאחי המת עשרה רו"כ י"ל דאפילו הי' ודאי פסול והי' מכוין הי' מהני לדרכינו:

**וראיתי** לתשו' ב"י סי' ו' תמה כיון דבכיא הוי התחילה להרי"ף למה הביאו הא דמקלו ותרמילו במתניתין ותי' דמעשה שהי' כך הי' ותדע דל"ב קברתיו לכמה פוסקים ועכ"ז מייתי שם בהא דפונדקית מת וקברתיו אלא דלפי שכן הי' המעשה לכן הזכירו ומייתי שם דברי הגה"מ פי"ג מגרושין דבגמ' דילן סבר כרשב"ם בירושלמי אלמא דבלא מקלו היתה מסל"ת רק תמה שם אדברי תוס' יבמות וז"ל וא"ת מה מייתי רבנן ראי' מפונדקית הא מסל"ת היתה ותי' דלא היתה מל"ת ממש שזה שהוציאה מקלו ותרמילו היתה יכולה

לעשות לעדות ור"ע אמר דאין לך מל"ת גדול מזה כיון דבכיא עכ"ד וע"ז תמה הב"י דא"כ עיקר דחיית ר"ע דבכיא ולא ממקלו ותרמילו והיאך ר"ע לא השיבם דבכיא רק ממקלו ותרמילו דזה אדרבה לחכמים הוי כמכונת והיאך השיב טענה מנגדת לדבריו וגם דברי רש"י הניח בתימה הב"י שם אבל גם על דבריו יש לתמוה דבשלמא מה דהזכירו חכמים קברתיו משום דמעשה כן הי' אבל ר"ע שבא לסתור הא דלא תהא כהנת כפונדקית ולא הזכיר דמסל"ת היתה רק סיפר מעשה ממקלו ותרמילו ועיקר תשובתו הי' דבכיא למ"ל להזכיר מעשה דמקלו ותרמילו ולישב דברי תוס' נראה דחולקים על הרי"ף וסוברים דבכיא קודם ואח"כ נשאל לא חשיב מסל"ת כיון דלא אמרה מיד מת וקברתיו ודברי' נגמרו אחר השאלה רק ספק מסל"ת ונהי דשפיר אומדנא מועיל בס' מסל"ת סוברים רבנן דזה ל"ה אומדנא מה דהוציאה מקלו ותרמילו קודם ששאלו דשמא היא מכוונת א"כ אין רק הבכי' וזה הוי ספק ולכן מביאים ראי' מפונדקית אבל ר"ע סובר דמקלו ותרמילו הוי אומדנא וא"כ דבכיא הוי ספק א"כ כי הוציאה מקלו הוי כודאי מסל"ת א"כ אף ששאלוה אח"כ אנן מתירין ע"י בכי' בהדי מקלו ותרמילו שהי' קודם לכן ששאלוה דמקלו ותרמילו למשוי בכי' דהוא ספק בין לר"ע ובין לרבנן כודאי לר"ע ולרבנן ל"מ מקלו למשוי כודאי דבשעה שבכי' הוי ספק כיון שאז לא אמרה דבר ואי שקודם ששאלו הוציאה מקלו ותרמילו לא מועיל לרבנן דאז הוי כמכונת ור"ע סובר דמקלו ותרמילו בהדי ספק בכי' אין לך מל"ת גדול מזה ואנן דקיי"ל כרבנן שפיר מקלו ותרמילו בהדי ס' מסל"ת מהני ולכן סיימו דכן משמע בירושלמי דלאו מסל"ת ממש כדעת הרי"ף דהתחילה לבכות מהני מה שאמרה אחר השאלה מת וקברתיו למל"ת דמי דז"א דא"כ למה אמר כמל"ת עשו אותה רק דכאן בכי' ומקלו הי' קודם שאלה ובגמ' הוא ג"כ פריך דאיך קראו מל"ת הא שאלו ומשני דבכי' ולרבנן ל"ה ודאי מל"ת ומקלו ל"מ למשוי מל"ת ולר"ע מהני צירוף מקלו לבכי' וא"כ לא הצריך ר"ע להזכיר בכי' דזה ידעו רבנן רק מקלו דבזה חלק דהוי שפיר אומדנא למשוי מסל"ת לדידי' וא"כ לפ"ז חולקים על הרי"ף:

**ולישב** שיטת הרי"ף דקשה למה לא הזכיר ר"ע דבכי' והזכיר מקלו ותרמילו לכן נראה דלר"ע דלא מהימני נשים בעדות אשה א"כ חמיר משאר איסור דאורייתא דאשה נאמנת באיסורים ובמת בעלה לא מהימנא ק"ו מסל"ת דא"כ בכ"מ באיסור תורה דא"נ להעיד שמת בעלה ולזה שפיר רבנן דמייתי ראי' מפונדקית לא ידעה כלל דהוציאה מקלו ותרמילו ולכן השמיטו מדבריהם אף דקברתיו הזכירו שלא הי' צורך רק דמעשה כך הי' ומקלו ותרמילו לא הזכירו לפי דלא ידעו מזה וא"כ דנו ק"ו לכהנת מפונדקית מל"ת דהשתא מל"ת דלא מהימן באיסור דבר תורה באשה הקילו כ"ש אשה דכשרה לאיסורים

דנאמנת לעדות עגונא והשתא ניחא מה שתמוה דמ"ט דרבנן שהאמינו לפונדקית דלשיטת תוס' דל"ה מל"ת היאך סברי רבנן דהתירו הא ריב"ב דמתיר אשה מ"מ הא אמר שם בנכרי אם מתכוין אינו עדות ולפמ"ש רבנן סברי משום מל"ת וק"ו לאשה בלא מל"ת לרבנן ודחה ר"ע דשם אפילו בלא מל"ת מקלו ותרמילו הוי כעדים ובגמ' מאי גריעותא דפונדקית אמר ר"כ נכרית ומסל"ת זה מקלו כו' ה"פ דר"כ בא לפרש למה האמינוה אי נכרית והביא שני טעמים לרבנן משום מל"ת ולר"ע משום מקלו ורבנן לא ידעו מהא דמקלו דאל"כ הי"ל להזכיר כמו שהזכירו קברתיו ללא צורך רק דכן הי' המעשה וא"כ למד הרי"ף דינו דבכי' קודם אף דלא ידעו ממקלו לרבנן חשיב מל"ת א"כ פשט דינו שפיר לאו משום מל"ת רק מקלו ותרמילו דמסל"ת א"נ כלל לדידי' דלא עדיף מאשה דאי תימא רבנן מכשרי באינו מל"ת אמאי לא פליגי אדריב"ב ות"ק לעיל בשלמא לפירושינו ניחא ול"ק אמאי לא פליג ר"ע אמסל"ת דכיון דבאיסורים גרע מסל"ת מאשה מתכונת להעיד וכיון דפליג אאשה דא"צ להעיד א"כ עכו"ם מסל"ת מק"ו אתיא דל"מ ולכל הני שנויי בין למ"ש בשיטת התוס' או הרי"ף אין ראי' לאסור בנ"ד:

**ואדרבה** הב"ש ס"ק ל"ח כ' אריב"ש דדייק דמל"ת ל"ב ק"ד מהא דשמעו פלוני מת דלא פריך דלמא עכו"ם מוכח דמדין מל"ת מהימן והקשו מגט דכל השומע קולי יכתוב גט לאשתי דשם ניחוש דלמא עכו"ם ותי' דלא חשיד לקלקל במתכוין וכ"כ הט"ז וא"כ השתא לקלקל ל"ח אף דאינו מפסיד מידי מכ"ש כאן שישלח מעות לקלקלה ורק לחוש דמכוין להעיד כדברי הה"מ דמסיח לפי תומו בכתב ל"מ ודייק מהרמב"ם שכ' מצאו כתוב בשטר פ' מת או נהרג ונודע שכתבו ישראל משמע הא לא"ה שלא נודע ל"מ דלמא עכו"ם ומסל"ת בכתב ל"מ וה"ה לנ"ד דאיכא חשש שפסול כתבו וכמ"ש מר ומ"ש דהוי ס"ס לכאורה נסתר דא"כ למה כ' ונודע שהוא ישראל משמע דבס' ישראל אין מתירין מכח ס"ס שמא ישראל ואת"ל עכו"ם כתב שמא לא נתכוין להעיד והוי מסל"ת אע"כ דל"מ וכן מצאתי בעז"נ דמדייק בספק ישראל דל"מ א"כ ה"ה לספק פסול דל"מ מל"ת בכתב והב"י בבד"ה חולק ומפרש דאינו כתוב דרך מל"ת איירי הרמב"ם אבל מל"ת בכתב מהני ובאמת ק' היאך נחלקו הפוסקים במאי דמצאו כתוב איש פלוני מת אי צריך קיום השתא לא מספקינן דלמא נתכוין להעיד ניחוש דזייף חתימת חבירו אע"כ דסובר הה"מ דלכן מספקינן ובעינן נודע שהוא ישראל דאל"כ דלמא מכוין מדטרח לכתוב שטר וא"כ פליגי אי חיישינן לזיוף אבל אי תימא דרק תקנו מסל"ת בע"פ אבל לא בכתב דתרי קולי לא מקלינן מסל"ת ומפי כתבם אבל לא מספקינן שמא מכוין כלל א"כ למה נחלקו בקיום בהך עובדא הא כיון דלפ"ת נכתב היכי שייך זיוף ודאי של אותו שחתם וא"כ

כיון שהוכחנו דאין כוונת הה"מ רק מטעם ספק א"כ כאן שיש אומדנא מהמעות ששלח מועיל בספק מל"ת גם סברת מו' הגאון דכאן ל"ש לספק דמדטרח לכתוב מכוין דכאן הוצרך לשלוח המעות וסברא זאת אחר כותבו התשובה כאשר נו"כ לפניו אמר לי שמצא כן בס' עז"נ לחלק דאם נתגלגל בתוך מכתב שפ' מת י"ל דמודה הה"מ:

**והנה** לדעת הר"ן דבעי ק"ד במסל"ת א"כ איש פלוני מת ל"ה מסל"ת ואין ראי' כלל דמסל"ת בכתב ל"מ וכן הרמב"ם דמצריך מת וקברתיו וכ' הריטב"א דכשמכריז מאן איכא בי חסא ל"ב קברתיו או להרי"ן מיגש דכשכותי בעת מיתה בעינן קברתיו ולמהרא"ם יש חילוק בין יצא עמו ועיין בב"ש סקנ"ד א"כ מכל הלין טעמי בעי הרמב"ם נודע שהוא ישראל דשמא הי' בעת מיתה או יצא עמו ולא מהני בלא קברתיו ולפ"ז אי נכתב מיתה וקבורה מהני מסל"ת בכתב רק להה"מ דסובר דבאיש פ' מת ל"ב קברתיו כיון שמכירו הצריך לדחוק לחלק דבכתב ל"מ א"כ שאר פוסקים שלא הביאו חילוק בין בע"פ לכתב דל"ק להם דברי הרמב"ם א"כ י"ל דסברי כהב"י א"כ הוי פלוגתא דרבוואתא וספק שמא כשר והוי ס"ס ואף דאיתחזק באיסור א"א ל"מ ס"ס מ"מ כאן דאיכא עוד ספק דאומדנא איכא אפשר דהוי כג' ספקות דמתירין באתחזק ג"כ ועוד דדייקא ומנסבא מרעא לחזקת א"א י"ל בס"ס. ומדברי הרשב"א נראה דסובר דמל"ת בכתב מהני דהוא כ' דמצריך הרמב"ם קיום והה"מ הביאו ותמה דהי' להרמב"ם למנקט והוא שנתקיים ובאמת ע"כ הרשב"א מפרש ונודע שישראל כתבו ע"י קיום ומנין לפרש כן אע"כ דלא פי' כהה"מ דסובר מסל"ת בכתב מהני וא"כ ע"כ הרמב"ם איירי בנודע שאינו מל"ת כמ"ש הב"י וא"כ קשה לי דמה השמיענו פשיטא דבלא נודע אסור דלמא עכו"ם הוא לכן פי' דאתא לאשמעינן אף דחתים שם מובהק שהוא ישראל בעינן נודע ע"י קיום דאי הוי סבור כהה"מ דלמא במל"ת איירי והשמיענו דל"מ בכתב ונודע ע"י שם מובהק אבל קיום לא בעי' וראי' להב"י ונהי דאין בכחי להכריע מ"מ בצירוף אומדנת המעות עכ"פ ראוי להקל:

**הן** אמת שיש לי להקשות על הרשב"א מגטין דכ"ח דשמע מב"ד של ישראל אומרים איש פלוני מת איש פלוני נהרג ישיאו את אשתו מקומנטרסין של עכו"ם אל ישיאו כו' ופריך דהא מל"ת מהימן ואמאי לוקי באינו מסל"ת דהא דומיא דהכי לשון הרמב"ם מפרש באינו לפ"ת בשלמא להה"מ ל"ק דלא מצי לאוקמי בכתב דהא תניא אומרים אבל להרשב"א קשה ואפשר ליישב דאי באינו לפ"ת מה השמיענו דב"ד של ישראל ישיאו פשיטא דאפילו ע"א מהימן לעדות אשה כ"ש ב"ד אבל במסל"ת ה"א דגרע ודוקא ע"א מהימן בישראל כשמכוין לעדות דלא יעיד שקר אבל בדרך שיחה ה"א דלא מהני וקמ"ל

דישיאו ולכן פריך דאדרבה במסל"ת אפילו קומנטרסין להימני ועוד דבל"ז קשה להרי"ן מיגש דכותי שהי' בעת מיתה בעינן קברתיו מה פריך בגמ' הא שם לא אמר קברתיו ועכצ"ל דבגמ' דייק מדנקט ב"ד של ישראל ע"כ לאורויי דקומנטרסין לא מהימני ומה רבותא בקומנטרסין משאר עכו"ם ע"כ במסל"ת דאף דשאר עכו"ם מהימני קומנטרסין לא וע"כ איירי בגוונא דמהימן שאר עכו"ם ולכן אמאי לא מהימני פריך ומה נשתנו ומסיק שם דלא מהימני ויש להאריך ואכ"מ. מקצת דברים אל נו"נ לפני הדר גאונו בפה וכתבתיו להתלמד במקום אחר:

## סימן כו

**שאלה** נער בשאדיק שמו זאב בר"מ כהן לקח אשה ליבא הענא מלוביטש ואחר צאתם מן החופה שהעמידו בכפר בא אחד והגיד שבעלה יושב במאסר ואז רץ הנער לזאלאשין וקראו אותה וטענה שנתגרשה מבעלה ושקר הי' בפי' כי נתגרשה לכמה שנים אח"כ בעיר לוביטש כפי גב"ע מה משפט האשה כי הי' חופת נדה ולא נתיחדו ומיד כשנודע לו פי' כ"א לדרכו ולא נתיחד אם צריכה גט ממנו וכבר מענין הנער הוא בשאלה ב':

**תשובה** ראיתי בס' נחלת אבות להרב בעל שער משפט שהביא תשו' רשב"א הובא בב"י סי"ז רחל אמרה פנוי' אני ונתקדשה לשמעון בשם פלגש בלא כתובה ונתיחדה עמו כמה ימים תשובה אשה זו צריכה גט בין מראשון בין משני ומה שאמרו התלמידים דא"צ גט משני טעות הוא בידם ומשנה שלימה שנינו יבמות דפ"ז האשה שהלך בעלה למדה"י כו' וצריכה גט מזה ומזה ואם מפני שלא נכנסה לחופה ושמא רוצים לומר דאין זו אלא כמי שא"ל מת בעלך ונתקדשה כו' ז"א כיון שנתיחדה אצלו אחר הקדושין הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה עכ"ל הרשב"א אמנם נ"ל כדברי התלמידים דדוקא כשהיא שוגגת גזרו וקנסו אבל לא כשהיא מזידה לא קנסו וכה"ג כ' התו' יבמות דמ"ט ע"ב לדחות דברי הר"ח שכ' דמסוטה, הולד ממזר דרבנן דהתם קנסוה כי היכי דתידוק אבל הכא א"צ לקונסה כדי שלא תזנה תחת בעלה והביא ראי' דלענין גט משני נמי כן דבמזידה א"צ גט משני מהא דפריך יבמות דצ"א עפ"י ב"ד לר"ש מי בעי גט והתניא ר"ש אומר עשו ב"ד בהוראתן כזדון איש באשה עפ"י עדים כשגגת איש באשה ולא בעי גט ופרש"י כזדון איש הבא על א"א ונאסרה על בעלה ולישני דכזדון איש באשה היינו שנתקדשה ונשאת במזיד דבעי גט ואסורה לבעל אע"כ דבמזידה לא קנסו להצריך גט. עוד ראי' מהא דיבמות דק"ט קטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונשאת דרב אמר דא"צ גט משני ואמאי אע"כ במזידה א"צ גט ובפסקי הרא"ש משמע דאף מדרבנן ל"ב גט וא"ל דמיירי בנשאת

עפ"י עדים דרב סבר כר"ש דל"ב גט דלשון ועמדה ונשאת לא משמע כן א"כ מוכח דלא כהרשב"א רק הטור בסי' קנ"ו לא הביא רק נתקדשה לכן מסתפינא להקל עכ"ד:

אבל כל דבריו אינם נראים דנהי דחילקו תוס' בסוטה דבא עלי' דרך זנות לא דרך קדושין דלמה יקנסוה הא לא ישמע לה הבועל משא"כ כשהוא ע"ד קדושין והבעל סמך שמותרת היא שפיר קנסוה וגם הולד ממזר ואטו אמרה מת בעלי אם בא בעל ברגליו אף שאמרה בשעת מיתה הייתי וקברתיו הולד אינו ממזר מזה ומזה זה ודאי אינו ותוס' מודים וה"ה נשאת בחזקת פנוי' ונמצא שהיתה מקודשת לא חילקו חז"ל בקנס ואידי ואידי ממזר מזה ומזה וצריכה גט משני ודוקא בסוטה שהיתה דרך איסור לא קנסו אבל כל שנשאת לעיני העולם בהיתר אף דידעה שאסורה היא מ"מ כיון דהיתה מערמת וע"י קדושין בדרך היתר עשתה לעיני השמש קנסוה שתצא וצריכה גט מזה ומזה. ומ"ש ראי' מהא דלא פי' בגמ' כזדון איש באשה ע"י קדושין דבעי גט זה אינו ראי' כלל דכיון דעיקר קנס הי' בשביל דתידוק ולא תאמר בדדמי או תחקור אחר עד המעיד לה א"כ עיקר קנס הי' בשביל שוגג שמן הדין כאנוסה רק כיון שכבר תקנו בשגגת אשה לא חילקו גם במזידה כל שהוא דרך קדושין ונשואין להצריכה גט א"כ מזידה רק אטו שוגגת תיקנו א"כ היכי שייך לומר דב"ד כזדון איש באשה לגט היאך יאמר ההיפך הא יותר מסתבר להצריך גט כשנשאת בהוראת ב"ד דאז שייך קנס כי היכי דתידוק משנקנוס במזידה הא מסתמא תהי' נשמרת מאיסור א"א וא"כ רק משום שוגג קנסו מזיד ולא פלוג בתקנתן א"כ ל"ש לומר עשו ב"ד בהוראתן כזדון איש ולמתלי העיקר בטפל אדרבה הי' לומר עשו זדון איש כב"ד בהוראתן להצריך גט לכן מדייק בגמ' דגט לא בעי ואדרבה מדרש"י פי' הבא על א"א ולא פי' דא"א שנשאת אלמא דאם הי' דרך קדושין צריכה גט משני בנשאת וכדברי הרשב"א וא"כ צריכה גט משני בנ"ד:

**עוד** נראה דלשון כזדון איש באשה משמע דשניהם מזידים ואם הבעל ג"כ ידע שהיא א"א י"ל דגם הרשב"א מודה דכיון דרק משום לא פלוג מזיד' אטו שוגגת לא קנסו רק כשהבעל מיהת לא ידע והי' סבור שמותרת לו אבל אם שניהם ידעו שהיא א"א ואז שניהן לד"ע נתכוונו אז ודאי לא שכיחא ולא קנסו ובזה יפול גם בניינו מהא דקטנה שהגדילה ועמדה ונשאת די"ל דגם הוא ידע שבעל ראשון כיון דהגדילה אצלו א"כ בכה"ג ל"ב גט משני וממילא מיושב בפשיטות הא דסוטה שכתבו תוס' דשם דרך זנות ששניהם יזנו ויעשו איסור לא קנסו אבל גם זה אינו ברור לענ"ד עדיין:

**ומ"ש** מהא דקטנה דעמדה ונישאת נ"ל דהתם לא הצריכו גט משני דשמא לא ידעו העולם שבעל ויסברו שלא בעל משגדלה או דיטעו בדשמואל דאדעת קדושי ראשונים בועל

מדצריכה גט משני ויאמרו דלשני אין קדושין תופסין באחותה ובאמת מן הדין קדושין תופסין דגט שני אינו רק מדרבנן ודמי להא דקדושין דמ"ה משא"כ במת בעלך ונמצא שבעלה חי או בנודע שנתקדשה ממש לראשון כהא דרשב"א ואף דאיכא חששא דגירש זה ונשא זה יאמרו כיון דקדושי ראשונים ודאי קדושין וא"כ ודאי מה דהצריכו גט הוא רק שמא גירש זה ומ"מ היאך יקילו באיסור אחותה דיחושו שמא לא גירש זה ורק ספיקא הוא והצריכוה חז"ל גט אבל בהא דקטנה שהגדילה שלא בעל סובר רב דלית בה ספיקא לשני ובודאי קדושין גמורים הם א"כ קדושי אחותה אין תופסין ואתי לקלקולא ולמה יסברו דגירש ראשון והוי ס' גרושין הא יותר מצוי שיטעו בדשמואל דאדעת הראשונה בעל וקדושי שני גמורים הם וקדושי ראשון דרבנן דאין הבת ממאנת אחר הבאת ב"ש וצריכה תרווייהו גט שני מה"ת וראשון מדרבנן לכן מהך חששא אוקמי אדאורייתא דלא קנסו משני משא"כ בשאר דוכתי דחזו דצריכה גט מתרווייהו א"כ אי גירש ראשון למה הצריכו גט עוד הפעם ע"כ ספיקא הוא ואפילו אי מת ראשון כיון דלא ידעו מגרושין כלל רק ממה דהצריכו גט משני א"כ רק יטעו בספק גרושין לא בודאי ולא אתי לקלקולא וכ"ז לרב דבלא בעל הוי רק מדרבנן משא"כ הטור דפסק דאף בלא בעל ספיקא הוא אי גדלי קדושי בהדה ונהי דכתב דחיישינן מדרבנן כבר תמה הפרישה והב"ש שם ונדחקו בזה ונראה דסובר הטור כמ"ש הרי"ף בקדושין ד"ה בנתן הוא ואמרה היא ספיקא וחיישינן מדרבנן וכתב הר"ן דמה"ת מוקמינן אחזקת פנוי' אפילו בספיקא דדינא כן דברי הטור כאן ונהי דשם בסי' כ"ז בנתן הוא ואמרה היא השמיט הטור הא דחיישינן מדרבנן כאן הכריע דאינו אלא מדרבנן דכאן הוי ספק אם נתכוין לקדש לכשתגדיל או לא ולא מקרי ספיקא דדינא א"כ אף בלא בעל הוי ספק אי מקודשת לשני קדושי תורה וקדושין באחותה תופסין מספק עכ"פ מדרבנן דשמא קדושי קמא דאורייתא וקדושי שני לאו כלום א"כ לא אתי לקלקולא אפילו יסברו דלא בעל ראשון או יטעו בדשמואל לכן הדרא לדינא דנשאת צריכה גט משני כמו באשה שהלך בעלה למדה"י לכן הביא טור דוקא בנתקדשה ולא בנשאת. ואין להקשות לפי הס"ד דר' ששת דמוקי להא דרב בלא בעל הוי ודאי קדושי תורה א"כ לדידי' אמאי לא מצריך רב גט משני כדין אשה שהלך בעלה למדה"י כיון דליכא למטעי כלל י"ל דגם כן יטעו בדשמואל ויסברו דבלא בעל קדושי שני ד"ת וראשון גט דרבנן וא"ק תופסין באחותה משא"כ לדידן דבבעל קדושי ראשון ודאי ד"ת וגם בלא בעל לא חיישינן דיטעו בתרתי חדא שלא בעל או דאדעת ראשונה בעל וגם יטעו בלא בעל דודאי לא אהני קדושי קמא כולי האי לא טעו ומיושב לשון הטור:

**תדע** דלאו מטעם שהיא מזידה לא אצרכוה גט משני דהא בנ"י כתב דל"ב גט מטעם א"א שפשטה ידה וקבלה קדושין דכאן טעתה בדשמואל ולכן ל"ח לדר"ה וא"כ כיון דתלינן בטעות א"כ הדר שייך למקנסה כי היכי דתידוק כמו בכל הנך דחשיב פרק בתרא דגטין ויבמות דצ"א ע"ב וא"כ שוגגת היא אע"כ דטעמא דידי' לאו דסמכי הוא ובאמת בתשו' הנ"ל לא חיישׁ כלל בעובדא דידי' דנהי שלא בפניו מ"מ פלוגתא היא בין גדולי ראשונים הר"ן והרמב"ן חיישי לחומרא והח"מ וב"ש רסי"ז הביאו דבריהם ואיך העלים הרב נחלת אבות לחוש לזה כלל לדר"ה דא"א מעיזה ותצטרך גט מדאו' וא"כ מה שהתיר לבעל שלישי שנשאת דהואיל ודברי הרשב"א לא ברירא לי' ואמאי לא חיישׁ התם להא דא"א שפשטה לשיטת ר"ן ורמב"ן הנ"ל:

**עוד** נראה לומר דלר"ש דמחלק בין נישאת ברשות לשלא ברשות ולא גזרו שלא ברשות ב"ד אטו ברשות א"כ חזינן דבמה שראו לקנוס קנסו וחילקו בתקנתן ה"ה דחילקו בין שוגגת דקנסו כי היכי דתידוק אבל במזידה לא הוצרכו לקנוס משא"כ לדידן דקיי"ל דאפילו שלא ברשות קנסו ולא אמרינן מאי הו"ל למיעבד עכצ"ל דלא חילקו בתקנתן וגזרו שלא ברשות אטו ברשות ה"ה דגזרו מזידה אטו שוגגת כיון דלא חילקו בתקנתן ובזה ניחא מה שהקשה דלישני דעשו ב"ד כזדון דבעי גט כיון דהך ברייתא מחלק בין ב"ד ועדים א"כ לא השוו גזרתם ה"נ י"ל דלא השוו זדון לשוגג אבל לדידן השוו בגזרתם וממילא ניחא הא דרב אמר א"צ גט משני דרב לטעמי' דפסק כר"ש ביבמות דצ"א אבל הטור ורשב"א לדידן דקיי"ל כרבנן אין לחלק כלל כשם דלא מחלקינן בין ב"ד ועדים ה"נ בין שוגגת למזידה ואין לדחות ממה שהקילו באנוסה ממש כהא דפלטי בן ליש שהי' עפ"י ב"ד של שאול דזה הוי כלא עבדה איסורא דאנוסה ממש ולא קנסוה רבנן משא"כ עפ"י עדים לא הוי אנוסה ממש וחייבת בקרבן לא חילקו בגזרתם ועדיין צ"ע:

**וראיתי** לירושלמי ריש האשה רבה וז"ל עד כדון ביודעת שהיא א"א לא היתה יודעת שהיא א"א נשמעינה מהדא קטנה שהשיאה אביה הלכה והשיאה א"ע וא"ר אילא תמן תנינן כל העריות א"צ הימנו גט חוץ מא"א בלבד ר"ע מוסיף אף אשת אחיו ואחות אשתו שניא היא בין יודעת לשאינה יודעת אף הכא לא שניא בין יודעת לשא"י והק"ע ופ"מ נדחקו בפי' הירושלמי ופירשו תמן שניא בתמי' בין יודעת לשא"י דאחות אשה מסתמא יודעת בנשואי אחותה וא"כ אין לחלק ה"נ אין לחלק דאף בלא ידעה אסורה וכמה זרים הדברים דהואיל ואחות אשה מסתמא יודעה א"כ מסתמא גם בא"י ומנין דלמא דוקא בידעה ועוד דלפי פירושם נפשט בקטנה שלא ידעה מקידושי אבי' דאם נשאת דקנסוה ובאמת הרשב"ץ ח"ג סי' קע"ח כ' להדיא דקטנה שקדשה אבי' דהיא כאנוסה ומותרת

ומצאתי להברכי יוסף סי' ל"ז שעמד על דבריו מן הירושלמי הנ"ל ואי אמינא כדברי ס' נחלת אבות לחלק בין שוגגת למזידה ה"פ הירושלמי הנ"ל דדייק מדר"ע מוסיף אשת אחיו ואחות אשתו ולא שאר עריות והירושלמי ל"ל ס' ש"ס דילן דטעמא שלא יאמרו תנאי הי' בקדושין וגירש זה ונשא זה ל"ש באחות אשה וא"כ הוקשה לירושלמי מ"ש הנך לר"ע משאר עריות לכן סבר הירושלמי דבשלמא הנך דאיכא למתלי בטעות שאמרו לה שמתה אחותה או אחיו שא"כ שוגגת היא קנסו אבל שאר עריות דאין להן היתר לאח"מ א"כ מזידה היא ולא קנסו והשתא פשיט ירושלמי דאי תימא דגם בשלא ידעה שהיא א"א קנסו א"כ גם אשת אביו משכחת שלא ידעה שקדשה אבי' כגון שקבל קדושין אבי' שלא מדעתה א"כ ליחשוב ר"ע אשת אחיו ג"כ או אשת אחי אביו אע"כ דבלא ידעה שנתקדשה לא קנסו אפילו באשת איש ולכן לא משכחת לאשת אביו אי ידעה הוי מזידה ואי לא ידעה לא גזרו בשום מקום אף באשת איש וזה פי' הירושלמי שניא היא תמן פי' לר"ע בין יודעת לשא"י דנימא ביודעת דמזידה באשת אביו הואיל ואינה מותרת לאח"מ א"כ לא בעי גט אבל בא"י שנתקדשה לאביו בעי גט דז"א בתמי' דא"כ לימא ר"ע אף אשת אביו בא"י שנתקדשה וא"כ אף הכא (פי' באשת איש) לא שניא פי' בתמי' בין יודעת לשא"י ודאי דשניא דבלא ידעה שנתקדשה אנוסה היא ולא קנסו דאל"כ משכחת אשת אביו בלא ידעה שנתקדשה וא"כ לכאורה מכאן יצא להרשב"ץ דינו דלא קנסו בקטנה שקדשה אבי' ולא ידעה והשיאה עצמה דלא קנסו וממילא גם מותרת לראשון דכשם שלא קנסו לענין גט ה"נ מותרת לראשון וא"כ לפי פירושינו לכאורה קשיא על הרשב"א: **אבל** נראה דאדרבה ראי' מכאן לשיטת הרשב"א מדדחיק בגמ' לומר דתנאי הי' בקדושין וקשיא אמאי לא נקיט אשת אביו דנגזור לכן ע"כ מוכח מגמ' דאף בהיא מזידה נמי קנסו וא"כ מ"ש אחות אשתו לשאר אמו ואם אביו ודומיהם אע"כ משום דבאשת אחיו איכא למיחוש שתנאי הי' בקדושין ואי ס"ל להירושלמי דיש לחלק בין שוגג למזיד א"כ י"ל דר"ע בלי טעמא דגירש זה קנס משום דעבד איסורא קנס רק בשאר עריות לא משכחת שלא יהי' מזידה אלמא דהגמ' ל"ל לחלק ואפשר הירושלמי סובר סברא זו דכיון דאנן כתבינן לעיל דמזידה אטו שוגג הוא דגזרו ומשום לא פלוג א"כ דוקא באשת אחיו גזרו בכל אנפי אף במזידה אטו שוגג אבל בשאר עריות דל"ש למגזר בשוגג דאם לא ידע שהיא ערוה לא קנסו ואם סבר שמת הא אינו מותר לאחר מיתה א"כ ע"כ מזידה ושוגגת לא משכחת לא קנסו כלל אבל מיהת בא"א דמשכחת מזידה ושוגגת גזרו הא אטו הא. וגם התוס' יבמות דצ"ד אהא דר"ע מוסיף דאשת אביו וא"א אביו לא נקט דל"ש ע"י

שמועות טעות משמע דאם במזיד נמי הוי דינא לר"ע רק כיון דל"ש ע"י טעות הואיל ואסורין לאח"מ לא נקט כשפשעו ומוכח כהרשב"א:

**עוד** נ"ל לפרש דברי ירושלמי בדרך אחר דהנה לשון הירושלמי תמוה נשמעינה מהדא הא היא בעיית ירושלמי בלא ידעה לכן הקה"ע מחק נשמעינה מהדא וגרס היידא ונ"ל לקיים גי' ישינה וה"פ דבעיית הירושלמי בלא ידעה שהשיאה אבי' ועתה השיאה עצמה בגדלותה דכיון דלא הו"ל למידק ולחוש שאבי' קדשה א"כ אנוסה היא ומותרת לראשון וגם א"צ גט משני ואמר נשמעינה מהדא דבעי בקטנה שהשיאה אבי' והלכה והשיאה א"ע דהירושלמי ס"ל דקטנה יש לה רצון להיות נאסרה על בעלה ופשט ר"א מהא דר"ע אמר אשת אחיו די"ל תנאי הי' בנשואין וקדושי שני קדושין משא"כ שאר עריות דלא תפסי קדושין וה"נ קטנה בחיי אב דאף קדושי מיאון לית בה א"כ אפילו תנאי הי' בקדושי אב א"צ גט דקדושי דידה לאו קדושין וא"צ גט משמע דוקא בקטנה שהשיאה עצמה אבל כשגדלה וקדשה עצמה אף שלא ידעה בקדושי אבי' בעי גט וס"ד דכיון דקטנה אין לה דעת הוי כלא ידעה וטעמא דאין קדושי קטנה כלום לכן ל"ש גירש זה ונשא זה או תנאי הי' בקדושין הצריך גט משני הא הוי קדושין אף כשא"י דומיא דקטנה אין לה דעת קנסו ודחי דשניא תמן בקטנה שהשיאה דר"א פשיט אפילו יודעת נמי לא קנסו כיון דא"י לקדש עצמה הא לא"ה גם לקטנה הוי קנסינן דקטנה יש לה רצון וה"ה דקנסו משא"כ כאן שהגדילה לא שניא בתמי' הכי אין סברא לחלק בין יודעת לשא"י דביודעת דמהני קדושי דידה קנסו ובלא ידעה דלא הו"ל למידק לא קנסו ונפשט כדינו של הרשב"ץ וא"כ אין כאן ראי' לנ"ד כלל:

**אמנם** מש"ל בישוב דברי הטור דסד"א הוא רק בשביל חזקת פנוי' אחר העיון נראה דליתא דהא הביא הטור בס"ס קנ"ה דאם הראשון לא בעל והשני בא דאין הולד ממזר ואמאי ליהוי ספק ממזר ותו למה בבא עלי' הראב"ד חלק על הרי"ף דאינו דומה לאשה שהלך בעלה למדה"י ומותרת לשני דלא קנסו היכי שהוא רק מדרבנן קדושי ראשון והטור פסק כראב"ד ואמאי הא מדינא ספק א"א היא וכשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל וגם על הריף קשה למ"ל למתלי באשה שהלך בעלה דקנסא הא כאן מזידה היא והוי ספק ונהי דמוקמינן אחזקת פנוי' מה"ת מ"מ מדרבנן מטעם ספק ליתסר מדרבנן א"כ ע"כ כדברי ב"ש בס"ס קנ"ה דאינו אלא מדרבנן ולא ספד"א א"כ הדרא קושייתינו דא"כ אמאי הביא הטור נתקדשה ולא השיאה דגם לדידי' שייך לחוש בבעל דיטעו בדשמואל ויאמרו א"ק תופסין באחותה. ובאמת דברי הב"ש צ"ע דהוכיח דלאו ספיקא הוא דאל"כ ספיקא דאבעיא לא מצטרף לס"ס לשמא נשרו ותמה הדגול מרבבה דמנ"ל

הא ואמאי לא הביא מגוף דברי טור שפסק דמותרת לשני בבא קודם גרושי ראשון ואין הולד ממזר דאין זה ספד"א כלל כמ"ש מיהת נסתר תירוצינו הנ"ל ולתי' השני שכתבנו לעיל ניחא אבל עדיין אינו ברור אצלי:

**לכן** נ"ל דאף דבמת בעלי ונשאת דקיי"ל אפילו בנכנסה לחופה תצא מזה ומזה כמבואר בריטב"א ונ"י פ' האשה רבה והובא באה"ע סי"ז אע"פ שלא נבעלה וא"כ כיון דהרי"ף מדמה בלא בעל הראשון והשני בא קודם גרושי ראשון דתצא מזה ומזה אמאי דוקא בא עלי' אפילו לא בא כיון דנקט הרי"ף נשאת א"כ ליתסרא לשני אפילו לא בא וא"כ בעמדה ונשאת לבד נמי תיתסר לשני וגם הטור אמאי לא נקט בלא בא רק נשאת דאסורה לשני ולזה לא מועיל תי' של הרב נחלת אבות דכיון דממ"נ אם נחשוב בלא בא הראשון כמזידים וכזנות בעלמא א"כ למה מדמי הרי"ף לאשה שהלך בעלה למדה"י לידמי לסוטה ממש וא"כ ע"כ כשוגג נחשבת א"כ אפילו רק נשאת ולא בא נמי ליתסרא וזהו תימה ע"כ נ"ל דדוקא היכי שבדרך היתר נשאו זא"ז וכגון מת בעלי דאמרה בדדמי הוא דמחמרינן גם בנכנסה לחופה ולא נבעלה דהיא נכונה לביאה וגם הוא נכון לבא עלי' דלא ידע דאסורה עליו לא חילקו חז"ל בין בא ללא בא אבל כשנשאת וידעה דאסורה מדרבנן דקדושי קטנה מיהת מדרבנן הוי כשגדלה אמרינן דתמלך ולא תמסר עצמה לביאה והרשב"א דוקא בנתיחדה לשם פלגש דעדי יחוד הן עדי ביאה אבל בלא נתיחדה נהי דנשאת בחופה אי חופה לאו הוא יחוד אז אי ידעה מאיסור דרכיב עלה לא גזרו בנשואין ולכן גם בלא בא השני אפילו נבעלה משהגדילה לראשון א"צ גט משני ולכן נקט רב עמדה ונשאת לרבותא דא"צ גט משני אפילו בנשאת כ"ז שלא בא מיהת עדיין קשה דברי הטור דהביא קדשה תו קשה דהא הב"ש כ' סי' ס"ד דלמ"ד חופה לאו היינו יחוד באלמנה בעינן יחוד של ביאה א"כ אי בעל הראשון הוי כאלמנה ומדנקט השיאה משמע דחופה ביחוד דאל"כ לא הוי נשואה כלל וביחוד ראוי לגזור אף בידעה שאסורה היא דומיא שכ' הרשב"א דיחוד ראוי לביאה הן עידי ביאה וביותר קשה לדעת אומרים דחופה היינו יחוד בבתולה א"כ ממילא באלמנה בעינן ביאה ממש כמ"ש הב"ש שם א"כ הא דנשאת היינו ביאה כיון דכבר בא הראשון אין חופה קונה לשני א"כ ודאי קשיא נהי דלשיטת הרי"ף דלא פסק כירושלמי לחלק בין בתולה לאלמנה אפשר ניחא כדברינו אבל לשאר פוסקים קשה לכן צ"ל כמש"ל לחלק בין שניהם ידעו דא"צ גט או כמש"ל דלרב דמחלק בין נשאת ברשות מחלק ג"כ בין שוגג למזיד ומיושב דברי הטור אמנם מה דנקט הרי"ף בא עלי' ולא כשנשאת לבד י"ל כיון דהוא משוה בתולה לאלמנה לענין חופה י"ל דמיירי בלא יחוד יש לחלק בין שוגג למזיד:

**מיהת** בנ"ד לכאורה כיון דלא הי' יחוד כיון שהיתה נדה ואסורה להתיחד א"כ רק החופה מה שהוא תחת הכלונסות ווילין כמבואר בהג"ה סי' נ"ה ומיד נודע לו י"ל כיון דהראשונים דייקו מדנקט דנשאת אסורה לחזור והתם איירי באלמנה א"כ בעינן יחוד ראוי לביאה לדידן דקיי"ל כירושלמי דהלין דכנסין ארמלין צריך לכנסן מבע"י א"כ רק נכנסה לחופה ולא נבעלה כוונתם יחוד דבמת בעלך הוי אלמנה ולא מקרי חופה א"כ אינה עדיין נשואה ע"י חופה שלנו שהיא בלא יחוד א"כ י"ל דלא צריכה גט משני כלל ואפילו לדעת הרי"ף דלא מחלק וא"כ במת בעלך אף בלא יחוד מיתסרא מ"מ הוכחנו מלשון הרי"ף שהביא דבא עלי' משמע עכ"פ בלא נתיחדה דאז ודאי בשהיא מזידה לא גזרו ורק בשוגגת דלפי דודאי לא תמלך מלעשות איסור קנסו רבנן כאילו עבדה אבל במזידה לא קנסו דשמא תמלך ורק ביחוד גזרו דהן כביאה דמי ומה דנקט הרי"ף בא ה"ה נתיחד דהוי כביאה ולפ"ז יש להתיר בנ"ד בלא גט משני:

**ולכאורה** נראה דלכן המחבר בסי"ז לא הביא אפילו לא נבעלה דהוא פסק כירושלמי ופסק בסנ"ה דבעינן בבתולה יחוד ראוי לביאה א"כ באלמנה ביאה ממש בעינן כמ"ש הב"ש סי' ס"ד א"כ במת בעלך ונשאת כוונת הגמ' ביאה ממש א"כ בלא נבעלה לא מצינו שקנסו אבל הרמ"א שהביא בסנ"ה דחופה לאו היינו יחוד א"כ באלמנה יחוד נמי הוי חופה ונשואה מקרי פסק דאפילו לא נבעלה נמי הדין דקנסו בכל י"ג דברים מדנקט בגמ' ונשאת משמע אפילו בלא ביאה כלל א"כ מיהת יש סעד לנ"ד שאפילו יחוד לא הי' דלא קנסו וא"צ גט משני כלל ואין לסתור דברינו דכיון דמת בעלך ונשאת מיירי אף שנתארסה לראשון ועדיין היא בתולה א"כ חופה קונה בלא יחוד ומ"מ קנסו די"ל דלשון מת בעלך סתם משמע נשואה לכן נקט ונשאת אבל בלא יחוד אין לאסור ולקנוס כלל ועוד דמתניתין נקט לא זה זה זכאין במציאתה ובמע"י והפרת נדרי' ולא זה וזה מטמאין משמע דהיתה נשואה לראשון דאל"כ בלא קנס לא זכה בדברים אלו ולא מטמא לארוסה וכיון דמתניתין חשיב הנך י"ג דברים משמע דבנשואה למחבר לא הוצרך לפרש בא עלי' דלדידי' באלמנה ל"מ נשואין בלי ביאה ולרמ"א אה"נ דביחוד קנסו אבל שנחמיר בלי יחוד רק בחופה שלנו מנין:

**אבל** צל"ע דברי הב"ש סי' מ"ו סקי"ח אהא שכ' המחבר ביצא עלי' קול שנתקדשה ואח"כ קדשה שני קידושין גמורים מגרש ראשון ונושא שני אבל אם כנסה שני ה"ז אסורה עליו עולמית וכ' הב"ש דדוקא שיש עדי יחוד אבל בחופה גרידא לא מיתסרא כיון דקדושי ראשון קדושי ספק עכ"ד א"כ מוכח דקדושי ראשון ספק הא הי' ודאי אף בחופה לבד קנסו בלא יחוד ומנ"ל הא והנה הרמ"א בסי' ל"א ס"ד בקידש פחות מש"פ דהוי ספק

שמא ש"פ במדי דהביא המחבר מגרש ראשון ונושא שני וכ' הרמ"א דה"מ בשלא בא עלי' אבל בא עלי' השני כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל ולא נקט רבותא יותר אפילו יחוד מיתסרא וע"כ משמע דבקדושי קמא ספק אפילו ביחוד לא מיתסרא רק ביאה ממש ודלא כהב"ש ובזה אפשר ליישב מה דהביא הרי"ף בקטנה שהגדילה ונשאת וה"מ שלא בא אבל בא דלמה לא יחשוב נשואין כביאה כיון דקדושי ראשון בלא בעל ספק הוי ומדרבנן לא מחמרינן רק כשבעל ממש כמ"ש בפי' הרמ"א. מיהת דברי הב"ש בקדושי ודאי דחופה בלי יחוד נמי מיתסרא צל"ע ומנין לו ונהי די"ל דהב"ש סובר דמת בעלך אף בארוסה ומדתנן נשאת משמע אף חופה בלי יחוד אבל קשיא למה הרי"ף הביא דוקא בא ולא יחוד נמי דמיתסרא וי"ל בדוחק:

**ואפילו** נתפוס כדברי הב"ש בחופה נמי קנסו בלא יחוד ה"מ היכי שהיא כנשואה כגון שהיתה בתולה דקניא בחופה דומיא דסמ"ו אבל בנ"ד שהיתה אלמנה וקיי"ל דחופה בלי יחוד אינו קונה כלל דקיי"ל כירושלמי דמחלק בין בתולה לאלמנה והרמב"ם דלא פסק כהירושלמי סובר דבכ"מ חופה היינו יחוד א"כ בנ"ד דידענו דלא נתיחדה כי היתה נדה ומיד נודע לבעל שני שבעלה ראשין חי ולא גירשה אין לה דין נשואה כלל רק נתקדשה וא"צ גט משני כלל:

**עוד** נראה דבירושלמי רפ"י דיבמות מפרש הא דצריכה גט משני כדי לברר איסורו של ראשון ופירשו לברר שאסורה לראשון מדין סוטה והנה לכאורה זה שייך במת בעלך ואפילו במת בעלי מ"מ דאולי שמעה מע"א ואנוסה היא ומדאורייתא שריא ומדרבנן אסורה לראשון והכי איתא להדיא ביבמות די"א דאינה אלא סוטה מדרבנן לכן הצריכו גט משני כדי לברר שאסורה לראשון כיון דמדאורייתא שריא וכן בקטנה שהגדילה ולא בעל דאינו אלא מדרבנן אם השני בא אסור מדרבנן אבל בהגדילה ובעל או לר"ש דמוקי בלא בעל וסובר בלא בעל נמי קדושי תורה לא הצריכו גט משני לברר איסור ראשון דהא מבורר שסוטה היא דאורייתא מה שנשאת לשני כיון דקדושי ראשונים ק"ת ומזידה היא והא שהצריך הרשב"א גט משני שם כיון דלא נשאת לשני רק נתיחדה ע"י קדושין א"כ צריכה גט משני לפרסם שנבעלה אבל בנשאת דקלא אית לי' וכ"ע ידעו למה כלה נכנסה לחופה וידעו שהיא א"א יודעין כולם שאסורה לראשון משום סוטה א"כ לא צריכה גט משני וא"כ שפיר אתיא דרב שאמר בנשאת דא"צ גט וא"כ לדינא יהי' דברי נחלת אבות נכונים ולא מטעמי' ואין סותרים כלל לדברי הרשב"א דבנשאת ממש י"ל דמודה הרשב"א כיון דהדבר מפורסם שאסורה משום סוטה א"צ לברר איסורו וא"צ גט משני

אבל חלילה לנו להקל בשביל זה דאשנויי ניקום ונסמוך מיהת כאן דלא נתיחדה כלל והיא נדה י"ל מטעם הראשון להקל דלא מקרי חופה.

**וגדולה** מזה הביא השער המלך בחופת חתנים ס"ה בשם מהר"א ששון דאם נכנסה לחופה ולא נבעלה דאסורה לשני הואיל וחופה פסולה פוסלת מ"מ אם היתה נדה כיון דחופת נדה אינו קונה לרי"ף ורמב"ם והך דחופה פסולה פוסלת מתרומה אינו אלא מדרבנן כמ"ש תוס' יבמות דנ"ח בסוגיא דיש חופה לפסולות הו"ל ספיקא דרבנן לקולא ואם הוא מיירי שם ביצא עלי' קול שנתקדשה דאם בא הוי דאורייתא אסורה דשם מזידה מ"מ הקיל כיון דחופה אינו אלא מדרבנן והגם דשעה"מ דחה דחופה אחר נשואין הוי דאורייתא מיהת כאן דלרי"ף ורמב"ם ל"מ חופת נדה ולתוס' ורא"ש ומחבר באלמנה מיהת לא מועיל רק יחוד ראוי לביאה וכן דעת רוב ראשונים וגם נהי דלדעת יחידאה דל"ב יחוד אף באלמנה מ"מ הא דצריכה גט משני ודאי אינו אלא דרבנן לכ"ע א"כ כאן אפי' נימא דלא קיי"ל כירושלמי והוי ספק אי בעינן יחוד הוי ספד"ר לקולא וגם דאיכא ספיקא טובא שמא קיי"ל כרמב"ם דיחוד ראוי לביאה בכ"מ בעינן ואת"ל דל"ב יחוד ראוי לביאה שמא באלמנה קיי"ל דבעינן כהירושלמי וא"כ הוי ס"ס ואפשר אפילו להתיר לראשון דהוי דאורייתא מכ"ש דא"צ גט משני דהוי רק דרבנן ע"כ למה נחמיר כאן:

**מיהת** יש לחוש לשיטת הרמב"ן ור"ן דא"א שפשטה וקבלה קדושין שלא בפניו נמי בעי גט דא"א מעיזה אף שלא בפניו להחמיר אבל הב"י ורמ"א לא הביאו שיטת הרמב"ן והח"מ וב"ש סי"ז הביאו דרוב הפוסקים חלוקין עליו ויותר נ"ל דכיון דהרמ"א רסי"ז כתב דבזה"ז דנפישי חוצפא ופריצות אינה נאמנת בפניו להקל א"כ י"ל דשלא בפניו אפילו להחמיר א"נ בזה"ז גם להרמב"ן. ועוד דהא הכנה"ג הביא בשם מהר"א ששון רסי"ז דאם השני כהן ל"ש דר"ה דאם גרושה אסורה לכהן וכבר פלפלתי בזה (לעיל שאלה ד') וא"כ כיון דבל"ז רוב הפוסקים חלוקים י"ל דמיהת בהמקדש כהן יש לסמוך אמהרא"ש להקל דלא נצריכה גט:

**ולולא** דמסתפינא ה"א דאשה שא"ל מת בעלה וניסת לכהן דא"צ גט משני דל"ש שיאמרו גירש זה ונשא זה בהיתר ונהי דקדושין תופסין בח"ל מ"מ כיון דלכן יטעו העולם שגירש זה ולא יאמרו שעד שקר העיד לה שמת בעלה דלא יחשדו שיעיד אחד בשקר ויאמרו גירש זה ונשא זה א"כ בכהן ל"ש זה דגם כהן אסור בגרושה וע"כ יאמרו קדושי טעות הי' ואף דעבד איסורא לא קנסוה רבנן רק היכי דעולם יטעו דגירש זה ונשא זה ואל תשיבני מתניתין דתנן לא זה וזה מטמא לה משמע דבעלה כהן ומ"מ צריכה גט תנן מזה ומזה י"ל דלאו כולהו בחדא מחתא צריכה גט מזה ומזה בישראל וסיפא דשני אינו מטמא

לה בכהן והא דסתמו הפוסקים אין ראי' דגם בהא דר"ה דא"א שפשטה סתמו ועכ"ז חילק הרא"ש בין כהן לישראל ולפ"ז גם ספק הראשון בנ"ד מקנס הותר בנ"ד דמקדש הוא כהן אכן דא"א לחדש בלתי ראי' ברורה ונהי דהי' אפשר לישב הא דרב בקטנה שהגדילה ועמדה ונשאת די"ל דהשני כהן לכן א"ר א"צ גט משני והטור נקט קדשה דהוא מילתא דפסיקא בין בכהן בין בישראל ובזה מיושב מה דנקט ונשאת ולא נקט קדשה משום דהב"י הקשה דהא תצטרך גט כדין א"א שפשטה ולכן איכא מ"ד דדוקא שלא בפניו ובאמת ר"ה תלמיד רב ואיך יפרנס הוא לדרב רבי' דאמר דא"צ גט משני כיון דר"ה אפילו שלא בפניו אמר ותי' הב"י שתירץ דכאן לא תלינן בגרושין די"ל דטעתה שאדעת ראשונה בועל הוא באמת תמוה בעיני דכיון דקדושין בעי דעת שניהם א"כ ע"כ אי סברה דהוא אדעת ראשונה בועל לא נתכוונה לקדושין ואמאי מקודשת אע"כ אמרינן דחזקה אאעב"ז ושניהם גמרו לקדושי ביאה א"כ הדרא קושיא לדוכתי' דמדפשטה ע"כ מוכח דר"ה ליבעי גט ולפמ"ש דמיירי בכהן ל"ק כשיטת מהרא"ש ולכן נקט בגמ' נשאת דע"כ בכהן דאל"כ צריכה גט מזה ומזה משום קנס ושמא יאמרו גירש זה אז אין לחוש לדר"ה נמי אבל אי נקט קדשה ה"א דאפילו בישראל אייתי וליתא לדר"ה ואייתי שלא בפניו משא"כ הטור דפסק דשלא בפניו ליתי' לדר"ה וכהא דשמואל בגטין דפ"ט לכן שפיר הביא קדשה דבין בכהן בין בישראל מצי לאורויי ולפ"ז ראי' לדברי הר"א ששון ויש היתר בנ"ד שהמקדש השני כהן בין על חששא דר"ה לרמב"ן דפסק כוותי' בין לחשש דצריכה גט מזה ומזה:

**ברם** לדעת הרי"ף דגרס אלא דעבדה איסורא קנסוה רבנן ביבמות דפ"ט והדר הגמ' מטעמא דגירש זה ונשא זה תו לענין צריכה גט משני אין לחלק בין כהן לישראל והרא"ש חולק עליו דתרתי בעי דאל"כ אשת אחיו ואחות אשתו נמי ליבעי גט אע"כ בשביל דעבדה איסורא קנסו למגזר מחשש דגירש זה הא היכי דל"ש גירש זה ליכא למגזר ולמקנס לכן לא קנסוה רבנן דר"ע באשת אחיו ואחות אשתו וא"כ כיון דלהרי"ף ודאי בעי גט משני ולהרא"ש ספוקי מספקא לן דשמא בכהן כיון דק"ת שייך גירש זה אין להקל כלל לפטור מגט אם שני כהן והארכנו במ"א בשיטת הרי"ף והרא"ש ואכ"מ מיהת כאן דכתבנו דל"ה ככנוסה לפי שלא הי' יחוד ונדה היא ראוי להקל:

**אכן** כיון דבנ"ד האשה אמרה לפני הב"ד בזאלשין שגרושה היא א"כ נהי דאילו הבעל רצה לדור אתה לא הי' צריך לחוש לדברי' שאמרה גרושה אני שלא בפניו להפוסקים שפסקו דלא כר"ה שלא בפניו ואינה נאמנת להפקיע עצמה מבעלה כיון דליכא חזקה דא"א מעיזה ואין קדושי שני תופסין מ"מ אי גרשה הראשון לענין שתהי' אסורה אכ"ע

מצד קדושי שני נראה הדבר תלוי בפלוגתת הרמב"ם וראב"ד פי"ח מהא"ב ה"ט אשת כהן שאמרה נאנסתי אע"פ שהיא מותרת לבעלה הרי היא אסורה לכל כהן שבעולם אחר שימות בעלה שהרי הודה שהיא זונה ואסרה עצמה ונעשית כחתיכה האסורה והראב"ד כ' אע"פ שאמר דבר חכמה אין שמועתו מכוונת שאם אמרה לאח"מ בעלה לא אמרתי אלא כדי שיגרשני בעלי למה א"נ והרי לא הודית ע"ע הודאה לאיסור ולא נתקבלה דברי' כלל והרי אשה שאמרה א"א אני ואח"כ אמרה פנוי' אני אם נתנה אמתלא לדברי' נאמנת אף בזו אם היתה קטטה ביניהם אמתלא גדולה היא זו ונאמנת עכ"ל א"כ גם כאן כשאמרה גרושה אני הודית שנאסרה אכ"ע בלי גט משני ונהי דלא היתה נאמנת להפקיע עצמה מבעל שלא בפניו נאמנת אכ"ע שתצטרך גט משני להרמב"ם אבל להראב"ד יועיל אמתלא:

**וראיתי** לה"ה שלמד דין זה ממשארסתני נאנסתי דאמרי בגמר וראית דפסלה מכהונה ואמתלא לא מהני כאן באשת ישראל דהא לא נאסרה עליו ובאשת כהן כיון דלא מהימנא לגבי בעלה ל"ה אמתלא ותמה המל"מ דמה ראי' הא שם היא בטענתה א"ר לאוסרה לבעל דבא"י מותרת אנוסה לכן נאמנת לפסול עצמה לכהן אבל כאן נכונים דברי הראב"ד דכיון דלא נתקבלו דברי' לאסרה לבעל ה"ה דלא נתקבלו לפוסלה לכהונה וכיון דהותרה הותרה ותו עיקר ראיתו מהא דטמאה אני דפסולה לתרומה דאמרו בנדרים דפתח בה הה"מ וסיים בנסתפחה שדהו ולדעתו שהוא עיקר ראי' הי"ל לפתוח תחלת דבריו מהא דנסתפחה עכ"ד ואוסיף עוד להפליא על הה"מ דמאי ראי' מהא דכתובות שם שור שחוט לפניך דלא מצא לה בתולים אבל הרמב"ם דמיירי בא"א דאמרה נאנסתי שפיר הראב"ד השיג עליו ול"ד כלל לכן נ"ל בכוונתו דהנה ע"ז הסברא דנימא כיון דלא נתקבלו דברי' לגבי בעל והותרה הותרה גם לכהונה הה"מ כ' דיצא לו דליתא מהא דנדרים ד"צ דאם נתארמלו פסולות לתרומה ולא אמרינן כיון דהותרה הותרה וה"ה לכהונה וע"ז לא חלק הראב"ד דודאי לא אמרינן כיון דהותרה רק מטעם אמתלא הקיל הראב"ד ואין ראי' מנדרים דשם י"ל דפסולה לתרומה כשהיא לא חזרה מדברי' אחר שהורו לה ב"ד שתדור עם בעלה וידעה כי לא תועיל להפקיע מבעלה ועכ"ז לא חזרה מדברי' סימן שדברי' נאמנים ופסולה מתרומה אבל כשמת הבעל וחזרה בזה נחלק הראב"ד דהרמב"ם סובר כיון דתקנו חז"ל דלא תהא נאמנת שוב אין כאן אמתלא דידעה דלא יועילו דברי' לגבי בעלה ואין כאן אמתלא אבל הראב"ד חולק דאטו נשי דינא גמירי ועוד שמא יאמין לדברי' לכן כזבה והוי שפיר אמתלא וע"ז אמר הה"מ דיצא להרמב"ם מסוגיא דמשארסתני נאנסתי דכל שאין מאמינין לה לא חשיב אמתלא שטעתה בדין

והנה אמרו שם דנאנסתי אינה טענה טובה דפסלה מכהונה ויש לה מגו דמוכ"ע דלא פסלה משמע דלא תוכל להנשא לכהן עוד ואמאי הא תוכל אחר מיתת בעלה הישראל לומר בתולה אני והבעל כיחש שלא מצא בתולים ומה שלא טענתי כן דאם הייתי טוענת ששקר דובר הייתי אסורה עליו דשויא אנפשה חד"א כיון דבעל אמר פ"פ נאמן לגבי עצמו ולגבי שאר כהנים לא מהימן בעל במכחשת דע"א א"נ למשוי זונה לכהן במכחשת לכן טענתי דמשארסתני נאנסתי דאז אהי' לבעל ג"כ מותר כדין אשת ישראל שנאנסה והבעל לא ידע דל"ש שויא חד"א ועתה הנני טוען אמת שבתולה אני ומהימנא לכל. עוד ק"ל אף לסברת הה"מ הא שם יש לה אמתלא דלכן לא הכחישתו כדי שלא תפסיד הכתובה וא"כ עכצ"ל דאין זאת אמתלא דא"כ הי"ל לטעון טענת מ"ע דהיתה מותרת לבעלה ונוטלת כתובתה וא"כ אין מועיל אמתלא שבתולה אני דהי"ל לטעון מ"ע אני וניחא הכל אבל ק' כיון דמתניתין סתמא תנן בין בא"כ בין בא"י ובעל ואשה מתעצמים לדין על כתובה דלא מפסדא בטענתה כמ"ש תוס' כתובות ד"ט ע"ב דאפילו בא"כ אי משארסתני נאנסתי לא מפסדא כתובתה א"כ מה מגו איכא והיאך חשיב לה טענה טובה דמ"ע הא נימא דאדרבה תתן אמתלא שהיא רצתה להפקיע מבעלה ולקחת כתובה ולא היתה יכולה לטעון ששקר דובר ובתולה אני דאז תפסיד כתובה דהם אמרו והם אמרו דחזקה אא"ט בסעודה ואם תטעון מ"ע אז תשאר תחת בעלה והיא עיני' נתנה באחר לכן טענה משארסתני נאנסתי ואחר הגרושין תהי' כשרה לכהונה דבעל א"נ למשוי זונה כשמכחישתו ואי בשביל חזקה דאא"ט נ"ל דאינו מועיל רק לכתובה דהואיל וחכמים תקנו והם אמרו והם אמרו כדאמרינן בכתובות ד"י ואי כתובה דאורייתא לא מהימן הבעל וכן מבואר שם א"כ לאוסרה לכהנים ודאי דא"נ הבעל דל"מ הך חזקה לשאר מילי רק למה שהאמינו בכתובה דהם אמרו וזה נכון בסברא וא"כ ליכא מגו דשמא עיני' נתנה באחר וגם לא תפסל לכהונה דיהי' לה אמתלא לכן סובר הה"מ דכיון שכתב בהלכה י' דדעת הרמב"ם דגם בשטענה נאנסתי או מ"ע היכי דליכא רק חד ספיקא א"נ בטענתה להתיר מבעלה א"כ לפ"ז אפילו תטעון מ"ע, תהי' אסורה לבעל אם הוא כהן א"כ אין לה אמתלא דמאחר שאינה נאמנת גם אם תטעון מ"ע ואסורה א"כ הי' לה לטעון מ"ע דלא, פסלה מכהונה עכ"פ לפי דברי' אף שלא תהי' נאמנת ועוד דאם תטעון מ"ע תוכל אחר מיתת בעל ליתן אמתלא ששקר דובר הבעל ואי דהי' לה לטעון נאנסתי הא יש לה אמתלא דלא טענה לפי שגנאי הוא לה כמ"ש תוס' כתובות ד"ט דלכן מ"ע ל"ה בכלל ס"ס דהי"ל לטעון משא"כ באונס דגנאי הוא לה אבל נאנסתי מדטענה אף דגנאי ולא טענה מ"ע א"כ נראה א ש דאמת כן הוא ול"מ אמתלא ששקר דובר הבעל ועוד כיון דר"ג

בא להוכיח דנאמנת נאנסתי מכח מגו שפיר הוכיח דאי נאמר דלא תהא נאמנת הי' לה מגו דמ"ע דנאמנת לענין כתובה ועדיין אסורה לבעל אם הוא כהן דלהתיר עצמה א"נ כמ"ש הה"מ וא"כ שפיר לא תועיל אמתלא דהי"ל לטעון מ"ע כנ"ל לישב ומעתה ראיית הה"מ נכונה דאי תימא דאמתלא דטעתה בדין הוי אמתלא א"כ לא פסלה מכהונה דתיכל לטעון עיני נתתי באחר לכן טענתי נאנסתי ובאמת בתולה אני ולא טענתי בתולה אני כדי שאטול כתובה ואי דהי"ל לטעון מ"ע דאינו גנאי תוכל לומר סברתי דאהי' נאמנת להתיר לבעלי ג"כ ובאמת יש חולקים בדין זה כמ"ש הה"מ לכן טענתי נאנסתי כדי שאצא מבעלי כהן דמתניתין סתמא תנן בין בא"כ בין בא"י לענין כתובה ר"ג ור"י דפליגי לכן כ' הה"מ דהרמב"ם הוציא דטעות בדין ל"ה אמתלא וא"נ א"כ א"נ לומר שסברה דבטענת מ"ע תשאר תחת בעלה וע"כ מדלא טענה מ"ע ע"כ א"נ כלל לומר ג"כ ששקר דיבר הבעל ובתולה היא וא"כ פשט שפיר דטעות בדין ל"ח אמתלא כנ"ל לישב דברי הה"מ ובזה י"ל קו' הרשב"א דמה מגו דמ"ע דלא פסלה נפשה מכהונה הא עדיין תהי' פסולה דא"נ להתיר עצמה לשאר כהנים כיון דליכא רק חדא ספיקא לשיטת הרמב"ם וי"א שהביא הה"מ ולפ"ז ניחא דאם תטעון מ"ע אז שפיר יועיל אמתלא לשאר כהנים דבתולה אני ולא טענה כן שלא תאסר על בעלה או שלא תפסיד כתובתה וא"ל דהי"ל לטעון נאנסתי דגנאי הוא לה אבל כשטענה נאנסתי לא מהני אמתלא דהי"ל לטעון מ"ע ודוקא אם היא א"כ וטוענת מ"ע א"נ להתיר עצמה לבעל בחד ספיקא אבל בא"י וכן בא"כ נאמנת אח"מ בעלה באמתלא ולכן שפיר במ"ע לא תפסל לשאר כהנים לעולם דיש לה אמתלא שלא טענה בתולה אני להרויח כתובה ונאנסתי לא רצתה לטעון דגנאי הוא לה:

**אכן** דעת הראב"ד נ"ל דסובר דאף לשאר כהנים אם טוענת בתולה אני אסורה דכיון דהרבה פוסקים פסקו דכתובת בתולה דאורייתא ומ"מ פ"פ נאמן וכן מוכח לשיטת רש"י סנהדרין ד"ח ועיין בתוס' שם א"כ הך חזקה דאא"ט חזקה אלימתא וה"ה דמועיל למשוי ספק זונה למתסר אשאר כהנים וקו' הרשב"א הנ"ל יתרץ כמ"ש הרשב"א דלאו שתהא נאמנת בטענת מ"ע להכשיר עצמה רק לפי דברי' הוא כהיתר ומייתי ראי' מקדושין כסבורה אני ע"ש. או דסבר דהך מגו לאו עיקר טעמי' דר"ג רק דבו"ש וחזקת הגוף כדמוכח כתובות דע"ה דמדמי הא דר"ג להי' בה מומין ושם ליכא מגו ותו מ"ע אני תחתיך דליכא מגו אמאי מהימנא וע"כ בחזקת הגוף סגי דלהימנא וגמ' דנקט מגו לרווחא דמלתא י"ל דגמ' לא איירי רק בא"י אבל בא"כ אה"נ דליכא מגו ומ"מ מהימנא משום חזה"ג וא"כ אין ראי' להה"מ והה"מ סובר הואיל דמתניתין סתמא ובא"כ נמי איירי ובגמ' אמרו עלה דאיכא מגו מוכח דל"מ אמתלא שטעתה בדין:

**ובמה** שחדשנו לרש"י דכתובה דאורייתא מ"מ פ"פ נאמן א"כ גם אשאר כהנים נאמן במכחשת לאוסרה מצאנו ישוב למה שתמהו ארש"י כתובות ד"ט דפי' דר"א אמר נאמן לאוסרה עליו אבל להפסידה כתובתה לא שהקשו מהא דאביי אי למיתב לה כתובה משמע דפשוט יותר הפסד כתובה מלאוסרה וכמ"ש תוס' דאם ס' בקי נמי מפסדא כתובה א"כ דלמא ר"א לאוסרה וכ"ש להפסידה וכ"כ התוס' ד"ט ע"ב אליבא דר"א ולפ"ז ניחא דק"ל לרש"י אמאי אמר לאוסרה עליו הא לשאר כהנים לא ואי אית לי' חזקה דאא"ט ליהימן אף אשאר כהנים לאסור כמ"ש לשיטת הראב"ד דאל"כ קשה קו' הה"מ דרש"י לטעמי' דחזקה דאא"ט מהני אפילו בדאורייתא וא"ל דספק בקי אף לדידי' תשתרי דנוקי אחזקת היתר לכן הוכיח דל"ל חזקת אא"ט וא"כ א"נ להפסידה כתובתה אבל התוס' סברי דרק בשביל הם אמרו נאמן להפסיד ואי כתובה דאורייתא א"נ להפסיד וה"ה דא"נ לאוסרה אשאר כהנים כמ"ש בדעת הה"מ א"כ שפיר מצי ר"א סבר דלהפסידה נמי נאמן דכתובה דוקא בשביל הם אמרו האמינוהו ולא לשאר כהנים ובחידושי תרצתי דברי רש"י בכמה אנפין:

**עוד** י"ל דהראב"ד סובר דלא כתוס' כתובות ד"ט ע"ב ד"ה אי למיתב דבאשת כהן אי משארסתני נאנסתי מפסדא כתובתה דכיון דאסורה עליו ולא הודיעתו ונשאת ונבעלה לו דמי למשמשתו נדה דהוית עע"ד דתצא שלא בכתובה וא"כ ע"כ פלוגתא דר"ג ור"י לא איירי בכהן דא"כ אין לה כתובה גם לפי טענתה ואין כלל קושית הה"מ דשפיר אמרי דפסלה נפשה מכהונה ובאמת ק' על התוס' שם שהקשו דהוי ס"ס דלמא נאנסה ובא"כ ג"כ לא מפסדא הא עע"ד היא ואפשר לישב דבכי האי גוונא לא הפסידה כתובה דבשלמא במשמשתו נדה כיון דיוכל לדור עמה ובשביל שהכשילתו גרמה שלא יוכל לדור עם נחש בכפיפה א"כ היא גרמה שלא ידור אתה מפסדת ואפילו מקיימה אין לה כתובה כדי שתהא קלה להוציאה אבל א"כ שנאנסה ובעמוד והוציא קאי א"כ במה שהכשילתו לא גרמה סבת הגרושין דהא מיד שנאנסה עומדת להתגרש וכגרושה הוי א"כ נהי שהכשילתו לא תפסיד כתובה כמו מיד אחר שנאנסה דיוציא ויתן כתובה ונהי דבא"כ שנאנסה ואח"כ זנתה מפסדת כתובתה כדמוכח בהא דאלמנה לכ"ג לא שותית ולא נוטלת כתובה אף דבל"ז אסורה וקיימא מצד אלמנה לכ"ג ועכ"ז כשקנא לה ונסתרה הפסידה כתובה אף דמאי איכפת לי' מה דזנתה הא בל"ז אסורה לו י"ל דהבעל יוכל לומר ערב לי האיסור אבל זנות מאוס בעיני וער"ן כתובות ס"פ אלמנה או דכיון דמעלה בו מעל הפסידה אבל בא"כ שהכשילתו ולא גלתה לו שאנוסה היא למה תפסיד כיון דבל"ז מחויב לגרש ולתת כתובה ואם יאמר ערב עלי האיסור א"כ לא הכשילתו כלל

ולכן סוברים התוס' דלא הפסידה כתובה מטעם עע"ד ואין להקשות דמה פשט בסוטה דכ"ה מהא דאלמנה לכ"ג לא שותית הא קנוי מקנא לה לאו להפסידה כתובה ש"מ עע"ד צריכה התראה דמה פשט דלמא ל"ב התראה רק בלא קנוי דאין חשש שזנתה אף שעע"ד במה שנסתרה לא מפסדא כיון דבל"ז בעמוד והוציא קאי משא"כ אחר קנוי דשמא זנתה ומעלה מעל אין לה כתובה אבל בנשים הראוי לקיימן אם עע"ד שפיר ל"ב התראה ומפסדת מיד י"ל דהא המל"מ כ' בעוברת ע"ד והודית דעיקר טעם דמפסדת כתובה שמא זנתה דאל"כ סוטה ששתתה כיון דעע"ד בסתירה והי' הקנוי שהיא התראה נהי דטהורה היא מ"מ תפסיד משום עע"ד אלא ע"כ כשנבדקה דלא זנתה לא קנסוה א"כ שפיר נמי באלמנה לכ"ג אי הי' הדין דל"ב התראה להפסיד כתובה והיו חושדין שזינתה היתה מפסדת כאילו זנתה ודאי ושפיר אמרי בגמ' אבל כ"ז בדת יהודית משא"כ בדת משה דמאכילתו שאינו מעושר דלאו משום זנות רק כדי שלא תכשילנו שפיר י"ל דבאלמנה לכ"ג או א"כ שנאנסה לא הפסידה במה שהכשילתו אח"כ ונכונים דברי תוס'. אבל הראב"ד י"ל דס"ל דגם בא"כ שנאנסה ולא גלתה לו והכשילתו ומקרי עע"ד מפסדא כיון דלולא שנאנסה משפט עע"ד לצאת בלי כתובה ובשביל שאסורה בל"ז ע"י אונס לא תרויח דאונס דיו שיהי' כאלו לא הי' האונס אבל היכי שבלי האונס לא היתה נוטלת ודאי דלא תרויח ע"י אונס דאונסא רחמנא פטרי' ולא חייבי' ולכן ע"כ מתניתין דר"ג ור"י לא אירי בא"כ. ולפמ"ש בדברי התוס' יש להשוות דעת רש"י לשאר פוסקים דבעוברת ע"ד משה נמי בעי התראה ומה שדייק הב"ש סי' קט"ו מדברי רש"י בסוטה שפי' דבעיית הגמ' בדת יהודית מוכח דברת משה ל"ב התראה ולפ"ז אין כאן הוכחה דהא י"ל דבד"מ פשיטא לי' דבעי התראה שמא ע"י התראה לא תכשילנו עוד וא"מ לגרשה ואית לה כתובה אבל בדת יהודית דחשש שמא זנתה כמ"ש המל"מ בה' סוטה א"כ בעי דאף בלי התראה מפסדא כיון דספק למפרע שזנתה ואיתימא דגם בד"מ התראה בעי בל"ז ל"ק אתוס' כיון דכאן לא הי' התראה:

הן אמת שלכאורה לא מתישב שיטת הראב"ד דאם נאנסה ונשאת לא מקרי מע"ד במה שלא גלתה לו דהא אפילו גלתה לו הי' הדין דאינו מחויב להאמין לה למשנה אחרונה ומותר לדור עמה וא"כ לא הכשילתו כלל במה שנשאת באיסור נהי דבשיטת התוס' לא אפשר לישב כן דתוס' קאי אי אינו נאמן לאוסרה והקשו תוס' דאמאי תפסיד כתובה הא ס"ס דלמא אינו בקי ואת"ל בקי שמא משארסתני נאנסה והתם ק' דאי נאנסה א"כ מכשילתו עתה במה שאמרה בתולה אני דמוקמינן אחזקה דאינו בקי ומתירין אותה דאילו הודית עתה כיון דטוען פ"פ ודאי אילו הי' מודית היתה אסורה כיון דאיכא ריעותא

לפנינו שטוען פ"פ נהי דשמא אינו בקי מ"מ ודאי בכה"ג לא תקנו משנה אחרונה דא"נ לומר טמאה אני ונהי דעדיין לא הכשילתו מ"מ באמירתה שבתולה אני שרוצית שידור אתה ראוי שיהי' כעע"ד דהא אמאכילתו שא"מ הקשו הראשונים דמה פריך התם אי דידע ניפרוש דלמא אה"נ שרצתה להאכילו ופירש ותי' הש"מ והרא"ש כתובות דע"ב דלא מפסדא דתוכל לומר משחקת הייתי בך אבל כאן דטוענת בב"ד בתולה אין זה שחוק ורוצית להכשילו א"כ אי נאנסה אין לה כתובה. לכן צ"ל כמש"ל דתוס' סברי בא"כ שנאנסה ואח"כ הכשילתו לא מפסדא כתובתה אבל מיהת אפי' נימא דיחלוק הראב"ד בזה אתוס' מ"מ ל"ש שקנסוה שהכשילתו במה שלא גלתה קודם נשואין דהא לא הי' מחויב להאמינה כשאומרת טמאה אני שמא עיני' נתנה באחר וא"כ למה נקנסנה כיון דעתה מיירי שטוענת נאנסתי א"כ אין עתה מכשילתו כלל דאומרת שאסורה וא"כ מתניתין מצי אירי גם בא"כ וא"כ שפיר הביא הה"מ ראי' לרמב"ם מהגמ' דל"מ אמתלא ודברי הראב"ד יש לישב דסובר דבפ"פ נאמן לאסור לשאר כהנים אף במכחישתו דחזקה דאא"ט מהני לאוסרה.

**אכן** י"ל דהראב"ד לעולם סבר דמקרי עע"ד דנהי דטמאה אני א"נ הוא דוקא בשהיא נשואה אבל בארוסה לא מצינן ומסתברא לי דנאמנת דהא הר"ן הקשה בנדרים ד"צ הא שויא חד"א ואין מאכילין דבר האסור ותי' חדא דאפקעינהו לקדושי ועוד תי' דהואיל ומשועבדת לבעל לא מציא להפקיע שעבוד הבעל והנה בשלמא בנשואה שפיר הועילו להפקיע ואף דבידה לומר נטולה מן היהודים מ"מ הא לא תועיל דיפר חלקו אבל ארוסה דאין הבעל מיפר היכא דליכא אב א"כ מה הועילו במה שלא האמינוה שטמאה היא דאם תתן עיני' באחר תאמר נטולה אני ולא יוכל להפיר כלל וגם לתי' השני נהי דמשעבדא וחב לבעל ל"מ מטעם הודאה דהודאת בע"ד אי חב לאחרים ל"מ אבל למהרי"ט בתשו' שכ' דמטעם נדר אסור בכל שויא אנפשיה חד"א א"כ נהי דמשעבדא הא הנאת תשמישך עלי חייל נדרא כמבואר בנדרים דט"ו ודפ"א ועכצ"ל דטעם הר"ן דאי משום נדר בידו להפר ואי מטעם הודאת בע"ד היכי דמשעבדא וחב לאחרים ל"מ כלל הודאתה וא"כ דוקא בנשואה שייך תי' הר"ן אבל בארוסה נהי דנחשוב ארוסה למשועבדת דכותבין אגרת מרד על ארוסה מ"מ מטעם נדר אסורה כיון דאין בידו להפיר וא"כ אי הוי אמרה נאנסתי כשעודה ארוסה היתה נאמנת ואפילו נפקפק בזה מ"מ אם לא היתה רוצית להכשילתו היתה יכולה לאסור בנדר דחל בעודה ארוסה כמ"ש תוס' בהמדיר ד"ע ועוד דכשתאמר הנאת תשמישו עלי תאסר ואפילו אי נימא דתפסיד כתובה הכי בשביל הפסד

ממון תוכל לעשות איסור ליבעל לכהן כשנאנסה א"כ שפיר עע"ד היא ומפסדא וא"כ ע"כ מתניתין דמשארסתני נאנסתי לא מיירי בכהן ואין ראית הה"מ ראי':

**והנה** עפ"י מה שחדשנו דאפילו למשנה אחרונה נאמנת בארוסה שאמרה טמאה אני דשויא חד"א מטעם נדר יש לה"ר דאמתלא מהני מהא דגטין דפ"ט דשלח שמואל דאי מגליא מלתא דקדושי קמא קדושי דבתרא לא הוי קדושי והא התם לא נחלק שמואל אר"ה בסברא דא"א שפשטה וקבלה קדושין דהוי כאומרת נתגרשתי רק דפליג דשלא בפניו מעיזה ואינה נאמנת א"כ קשה מ"מ הא כיון דהוי כאמרה נתגרשתי ונתקדשתי לאחר נהי דא"נ מ"מ ליתסרא על הראשון מטעם שויא אנפשה חד"א דהוי כאילו נדרה מבעל ראשון ותיתסר עלי' אע"כ דפליג שמואל אר"ה דלר"ה מטעם חזקה דהוי כסהדי ל"מ כלל אמתלא דודאי האמתלא שקר דלא הי' יכולה להעיז משא"כ אי מטעם הודאה או נדר לזה מהני אמתלא שלא נדרה כלל ונהי דמזה ל"ק על הרמב"ם דשפיר מודה היכי דנאמנת בארוסה דמהני אמתלא דהה"מ כ' טעמו רק דלפי שא"נ ל"ש כלל אמתלא שטעתה בדין דודאי ידעה דתדור עם בעלה א"כ קושטא קאמרה אבל כאן דהדין דא"י לכופה לשבת תחתיו בארוסה מטעם שויא חד"א א"כ מודה דמהני אמתלא שכוונתה הי' להפקיע מבעל ראשון ולמתסר עלי' ואם תחזור מדברי' הוי כאמתלא ומותרת לקמא ואם לא חזרה ודאי אסורה מדין שויא חד"א דאפקעינהו ל"ש בכה"ג דהא בידה לנדור וגם לומר דהודאה ל"מ הואיל ומשועבדת היא דמ"מ ראוי להאמינה דבידה לנדור דלא מצי מיפר בארוסה מיהת כתובה ודאי אין לה כיון דמשנה אחרונה חששו דעיני' נתנה באחר וא"נ רק מדין שויא חד"א א"כ היא נתנה אצבע בין שיני' ומפסדא כתובה כנלענ"ד לכאורה.

**מיהת** נראה אפילו בנשואה שאמרה גרושה אני או פשטה וקבלה קדושין למה דפסקו רוב פוסקים דא"נ לכאורה לעלמא בלי גט משני ואסורה להרמב"ם דל"ש אמתלא כיון דלא היתה נאמנת צע"ג די"ל דמודה הרמב"ם דבשלמא שם בנאנסתי דידעה דבעלה אינו מחויב לגרשה א"כ ל"ש עיני' נתנה באחר דלא תועיל שבעלה יוציאה א"כ ל"ה אמתלא אבל בנ"ד כיון דרצתה להנשא לאחר ע"י טענתה שגרושה היא וסברה שיבעלנה השני ותהא אסורה על הראשון ונהי דנודע ולא עשתה המזמתה מיהת כוונתה הי' לזנות עם השני א"כ הי' בדין דתצא כדין סוטה א"כ שפיר בכה"ג הוי אמתלא דעיני' נתנה באחר ומהני אפילו להרמב"ם והגם דאח"כ כשנודע טענה לפני הב"ד בזאלשין שגרושה היא ואז שייך לומר דידעה דלא תהי' נאמנת וא"כ לא יועיל אמתלא די"ל דהרמב"ם דוקא היכי שלא חזרה בחיי בעלה אחר שפסקו לה דמותרת לדור עמו ועודה לא חזרה מדברי'

רק אחר מותו רוצית להנשא לכהן בהא סבר הרמב"ם דאין זה אמתלא כיון שלא חזרה כשפסקו הב"ד שאינה נאמנת אבל אה"נ דאם חזרה כשפסקו הב"ד דא"נ מהני דעל אמירה ראשונה אין ראי' דאולי טעתה בדין דאטו נשי דינא גמירי ואף שפרשנו בכוונת הה"מ דטעות בדין ל"ה אמתלא מ"מ אין זה מוכרח דראיתו מכתובות דחינו בכמה אנפין וא"כ מיהת מהרמב"ם אין ראי' דרק כשלא חזרה אחר שפסקו לה דא"נ הוא דלא הוי אמתלא וא"כ כיון דעל הקדושין אמתלא גמורה איכא כמש"ל ועל אמירתה לפני ב"ד הוי בל"ז אמתלא שהיתה בושה ויריאה מב"ד על אשר עשתה נבלה כזו אשר כמעט שכב אותה איש אחר ול"ד לנאנסתי דהי"ל לחזור מיד משום דעיני' נתנה באחר או מאוס עלי' הבעל אבל כאן דהיתה יריאה מב"ד לגלות נבלותה שרצתה לעבור באיסור א"א לכן שפיר י"ל דכה"ג הוי אמתלא וכ"כ הב"ש סי' ו' ס"ק כ"ו דאמתלא אחרת מודה הרמב"ם דמהני ואפילו להה"מ דסובר דאין למתלי שטעתה בדין מ"מ מה שהגידה לפני ב"ד אמתלא גדולה מפני בושה ויראה אמרה כן ועל שעה שקבלה הקדושין אז סברה דתועיל מעשי' שיבא אלי' ותצא מזה ומזה ול"ד להתם. תו דכתבו תוס' ב"מ דט"ו דאדם יודע ל"ש היכי דאיכא פלוגתא א"כ כיון דלר"ה א"א שפשטה מהני תו הוי אמתלא שטעתה לפסוק כר"ה ול"ד לנאנסתי דליכא פלוגתא ודאי ידעה דלא תהא נאמנת א"כ ל"ה אמתלא להרמב"ם:

**עוד** נ"ל לפרש דברי הה"מ ולהציל מהשגת המל"מ דפתח בתרומה שמקור דין זה ואח"כ אמר שלא מחכמתו רק מסוגיא דכתובות ושבק מה דפתח ותו דהראב"ד מודה בא"י דלא מיתסרא דלא הוי אמתלא ונ"ל דהה"מ גרס בדברי רבינו בא"כ ואי כמ"ש המל"מ והנה לדין שאף בחייו א"נ מ"מ נאמנת אלאחר מותו לשאר כהנים שפיר נלמד מתרומה אף דבחייו מותרת לאח"מ אסורה ה"נ כאן וכמש"ל בס"ד אמנם לכאורה יש בזה ספק אי חד"א מטעם הודאה או, מטעם נדר ופלפל בזה המהרי"ט והנה הקשו תוס' נדרים אהא דנטולה מן היהודים דאיך חל אכ"ע הא אין נדר חל על איסור א"א שהיא אסורה עתה ותי' דהוי כולל אבעל וכן בא"כ י"ל אי אמרינן דחד"א מטעם נדר דחל אשאר כהנים מטעם כולל אבעל אבל בא"י דלא אסרה בדברי' לבעל כלל לטעמא דנדר א"ר לאסור דל"ה כולל לכן דייק הרמב"ם שהרי הודה שהיא זונה ומטעם הודאה ולא מטעם נדר אבל אי הי' מטעם נדר לא חל כלל בא"י אאיסור ומא"מ דהשתא לא חייל לקמי' חייל ול"ד לתרומה דבאמת חל השתא רק חז"ל התירו כדי שלא להוציא לעז על בני' ותרומה בזה"ז דרבנן ואי הי' תרומה דאורייתא כ"ע מודי דלא הותרה לכן אח"מ בעל אסורה אף בדרבנן אבל לכהנים כיון דבא"י מותרת לבעל מן הדין וליכא כולל היאך חייל ואפשר אפילו בא"כ

נמי כיון דחז"ל עקרו דלא תהא נאמנת לבעל אף דאיסור דאורייתא א"כ תו ל"ה כולל ונהי שיש לפקפק בא"כ מ"מ בא"י פשיטא דל"ה כולל א"כ קרי לי' הראב"ד מה שחידש הרמב"ם דשויא חד"א הוא מטעם הודאה ולא מטעם נדר דבר חכמה כאילו חידש מדעתו לכן כ' הה"מ דלא דבר חדש הוא רק יצא מהגמ' דמשארסתני נאנסתי דאיירי בא"י ופסלה מכהונה אף דליכא כולל א"כ ע"כ הוא מטעם הודאה כמ"ש הרמב"ם ז"ל ואח"כ כ' הה"מ במה שהשיג הר"א דלהוי כמו אמתלא דחה בסברא דכיון דא"נ ל"ה אמתלא וע"ז לא הביא ראי' כלל מתרומה דאפשר כשחזרה מותרת נמי מיהת מסברא תיקן דברי הרמב"ם ובזה יכונו דברי הה"מ להמעיין בלשונו דלא הביא כלל ראי' לאמתלא דל"מ מכתובות רק מסברא דחה דבריו ובזה מיושב מה דקרי לי' דבר חכמה אם אין שמועתו מכוונת הלא לפי דבריו שבוש רק הראב"ד כ' שמה שחידש דמטעם הודאה הוא דבר חכמה אבל מ"מ אין שמועה מכוונת בא"כ דהוי אמתלא ונהי דבאשת ישראל הוי דבר חכמה לכן השיג הה"מ אראב"ד דאיך קרי לי' דבר חכמה הלא גמ' ערוכה היא ולא מדעתו המציא כנלענ"ד. ובזה מיושב דאיך השיג הראב"ד דלמא הרמב"ם מודה דאם חזרה מהני רק הרמב"ם כשעמדה בדברי' איירי דומיא הא דתרומה דמפרשינן כן ובאמת לפי' קמא דהר"ן דמטעם אפקעינהו א"נ א"כ הו"א דלשאר כהנים לא מיתסרא אחר שהפקיעו הקדושין במה שטענה בחייו טמאה א"כ אפילו מחזקת בדברי' נמי מותרת דפנוי' היתה ובאמת לזה נתכוין הה"מ דאסורה בתרומה ואמאי הא פנוי' ולא מיתסרא אע"כ דל הפקיעו קדושין מיהת אנה למד הראב"ד דהרמב"ם אוסר אף בחזרה דהא להראב"ד גמ' דתרומה בלא חזרה איירי דלמא הרמב"ם כן כוונתו ולפ"ז ניחא דאי בעומדת אח"מ בעלה ושויא עתה חד"א למה חידש הרמב"ם שהרי הודה לשלול טעם חד"א משום נדר דא"כ לא חל בלא כולל א"כ מוכח דעתה חוזרת דאי עומדת עתה אפילו לטעם נדר חייל עתה דפנוי' היא שכבר מת בעלה לכן שפיר השיג ליהוי כאמתלא לכן השיג הה"מ מסברא דאל"כ גבי תרומה הו"ל לאפלוגי בחזרה דמותרת וא"כ לפי פי' זה י"ל דטעות בדין חשיב אמתלא רק הואיל אחר שפסקו ב"ד דא"נ ולא חזרה מיד א"י לחזור לאח"מ א"כ בנ"ד דהיתה יריאה י"ל דמהני אמתלא לכ"ע:

**ולולא** דברי הה"מ הי' נראה דהנה הר"ן הק' כיון דמדינא טמאה אני לך היא נאמנת ומיתסרא אבעלה למשנה ראשונה ומשום שלא תהא נותנת עיני' באחר היאך התירוה ויש מי שתירץ דאע"ג דמדינא אסורה רבנן עקרו והקשו דאיך יכלו חז"ל לעקור ד"ת בקום ועשה ולדידי' ל"ק די"ל דאפקעינהו לקדושי אלא שלפ"ז אם אמרה מנתין או ממזר אסורה ואינו במשמע ואחרים תי' דמדינא א"נ להפקיע עצמה שמשועבדת לו רק משנה

ראשונה תיקנו דטמאה אני נאמנת דהואיל וכסיפא לה ואי לאו דקושטא קאמרה ל"ה מזלזלא נפשה מהימנא ומכי חזי רבנן בתראי דאיכא למיחוש שלא תהא עיני' נותנת באחר אוקמי' אדינא עכ"ד משמע לפי' קמא מדינא מהימנא ואמאי הא בזנות דהוי דבר שבערוה אין ע"א נאמן כמו בע"א בקדושין דס"ו באשתו זינתה ולמה תהי' נאמנת וא"ל משום שויא חד"א כמו באשה אומרת קדשתני דאסורה בקרוביו דא"כ מה תירץ הר"ן דא"נ דמשועבדת לו הו"ל לפרש דשויא חד"א אינו מועיל אלא נ"ל דמטעם חד"א לא הי' קשה להר"ן די"ל דסבר כשיטת הר"א, בתוס' שם דלא מצינו זונה שאסורה להנשא לכהן דודאי הוא מוזהר אבל היא אינה מוזהרת ומה שהקשו בתוס' דהא איתא בפ' יש מותרות כל היכי דהוא מוזהר היא מוזהרת ועוד למה מותרת בתרומה והנה. מתרומה ל"ק די"ל דתרומה בזה"ז דרבנן ויכלו להתיר כדי שלא להוציא לעז על בני' וקושיא מפ' יש מותרות י"ל דהתורה לא אסרה לדידה רק כשהוא עובר אבל כיון שאינו מחויב להאמינה ומותר לכתחלה לא הזהירה התורה לדידה ודמי הך אזהרה לדידה ללפני עור ולא תשיך ללוה דהיכי דהוא אינו מוזהר אף דאלו ידע הי' מוזהר מ"מ כיון שא"מ להאמין לא עברה וכדומה לי שבנו"ב תירץ ג"כ, ע"ד שכתבנו. וא"כ ע"כ רק מדינא האשה נאמנת דחזקה דלא היתה מזלזלת עצמה בשקר לכן הקשו והר"ן תי' מטעם תקנה ולא הוי חזקה אלימתא מיהת לפי' קמא דמדינא נאמנת דחזקה גמורה דלא היתה מזלזלת ורבנן משום אפקעינהו הוא דשרי ולכאורה קשה למה אסורה בתרומה לאח"מ לכ"ע רק זה ל"ק דהש"מ כתובות ד"ג כ' דהפקיעו קדושי תורה ועשו קדושי דבריהם ורק לגבי בעלה שריא דהם יכלו לעקור איסור דבריהם דאיסור תורה נפקע ומ"מ מדרבנן אסורה בתרומה דלזה לא עקרו ובהכי י"ל מה שמקשים העולם דמה הועילו משנה אחרונה בתקנתן תאמר טמאה אני ונטולה מן היהודים ביחד דאז אי אפקעינהו לא יוכל להפר חלקו ולפ"ז ניחא כיון דמ"מ מדרבנן היא אשתו ונודרת ע"ד בעלה יכול להפר כדאיתא בנדה דמ"ו לענין קדושי קטנה שגדלה דהוי קדושי דרבנן מ"מ יוכל להפר ועתו"ס שם ד"ה כדר"פ מיהת למדנו דטמאה אני מדינא נאמנת לגבי בעל לפי דרכינו לא מטעם שויא חד"א רק דהוי כחזקה ואפילו לגבי בעל מהימנא מדינא א"כ י"ל דהרמב"ם הולך בשיטה זאת ולכן ל"מ אמתלא כמ"ש חכמי פרובנציאה באב דנאמן לאסור בתו דל"מ אמתלא דדוקא היכי דמטעם הודאה ושויא חד"א מהני אמתלא אבל לא היכי דהאמינתו תורה דהוי מדין עד ל"מ אמתלא א"כ ה"נ בטמאה אני דמטעם נאמנת הוא דחזקה לא מזלזלא נפשה א"כ שפיר פסק דלא מהני אמתלא:

**אבל** הך שיטה דמטעם אפקעינהו תמוה כמ"ש הר"ן דא"כ אם תאמר לנתין וממזר תאסר וז"א במשמע ובאמת תמיה גדולה יש דהא גמ' מפורשת נדרים דצ"א בהא שאמרה לו דחד מן כותים אהלויי וא"נ דעיני' נתנה באחר ושם באשת כהן איירי וא"כ הא נאסרה בביאת עכו"ם אפילו אפקעינהו ובדוחק י"ל דכיון דרק נאמנותה דאי לא נאנסה לא הוית מזלזלא א"כ נהי דמאמינין שזנתה אבל במה שאומרת מעכו"ם לא מזלזלא נפשה יותר מזנות ישראל א"כ לא מהימנא רק שנאנסה ולא מעכו"ם ומועיל אפקעינהו ושנבעלה מעכו"ם לא מהימנא דלזה אי מעכו"ם וממזר ליכא חזקה וא"נ. ולפ"ז יש הוכחה דקושיתם הי' מטעם דמדינא נאמנת מכח חזקה לכן שפיר תירצו דאפקעינהו וגם אי אמרה מעכו"ם ליכא חזקה מיהת ובשביל שויא חד"א לא קשה כמ"ש התוס' אבל אי תימא דמשנה ראשונה בשביל שויא חד"א ומזה הקשו אמשנה אחרונה א"כ הדרא קושיא דאי אמרה מעכו"ם ליתסרא ול"ש לומר דפלגינן דבורה שאינו מעכו"ם לפי' קמא וא"כ היאך נפרנס הא דאהלויי אלא ע"כ כמ"ש דבשביל חד"א ל"ק רק טעם משנה ראשונה משום חזקה נאמנת וא"כ שפיר ל"מ אמתלא כעין שכתבו חכמי פרובנציאה וא"כ נכונים דברי הרמב"ם ול"צ לטעמא דהה"מ ולפ"ז בנ"ד למה דליתא לדר"ה רק מטעם שויא חד"א י"ל שפיר הרמב"ם מודה דהוי אמתלא:

**אבל** יש לדחות ראי' דאפשר לומר דמשנה ראשונה מטעם חד"א לפי' קמא דהר"ן ולא מטעם נאמנות ואי שקשה אתי' דאפקעינהו מהא דאהלויי דבעכו"ם אמאי מהני י"ל דהנה איסור זונה שפיר לא הוזהר עלי' רק עליו וכמ"ש הר"א בעל תוס' דעיקר לאו על הכהן מ"מ כיון שהקשו תוס' עליו מהא דילפינן מלא יקחו מלמד שאשה מוזהרת ונדחין דבריו דזונה אסורה להנשא לכהן מ"מ דוקא להנשא אסור דכתיב לא יקחו אבל בלא נשואין דאינו אסור רק מלא יחלל זרעו שם ליכא רבויא דלא כתיב לא יחללו א"כ בדין הי' שהיא מותרת רק הכהן מוזהר שלא יחלל זרעו ולא האשה וא"כ באומרת טמאה אני כיון דכבר נשאת לו בהיתר ועתה הוא רק משום שמחלל זרעו ראוי שתהא מותרת וא"כ ל"ק כלל דנימא שויא חד"א רק כיון דביבמות דנ"ו ע"ב באשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עלי' משום טומאה דלישראל הותרה ולכהן אסורה כמו רצון א"כ כיון דילפינן מולא נתפסה דיש לך נתפסה דאסורה וזו אשת כהן וכיון דשם לא נאמר אכהן לבד רק אסורה משמע דגם אאשה רמי כמו ברצון בא"י א"כ שפיר תצא למ"ר ולכן כיון דהפקיעו ואין כאן קדושין אפילו נבעלה לעכו"ם אין כאן טומאה דפנוי' היא וגם אינו מקדשה וליכא לאו דלא יקחו למתסר זונה לדידה רק משום לא יחלל דאף בעל ולא קידש לוקה וזה ודאי אין אשה מוזהרת דליכא רבויא דהתורה על הכהן לבד הזהירה והבעל א"מ

להאמינה ומסולק קושיתנו וקושית הר"ן ז"ל אולם הר"ן שכ' בנתין וממזר דלפי' קמא אסורה ל"ל הך סברא רק דגם אלא יחלל היא מוזהרת וכ"מ ברמב"ם פי"ז מא"ב ה"ה וכ"מ שהוא לוקה היא לוקה וקאי אלמעלה אאלמנה לכה"ג שכ' שלוקה אביאה בלי קדושין משום לא יחלל וע"כ סובר דילפינן מלא יקחו כדאמרינן יבמות דפ"ד לענין טומאה דהוי גמרינן מקיחה אמנם לפ"ד רמב"ם דבהדיוט בעל ולא קידש אינו לוקה א"כ כיון דהפקיעו הקדושין הוי בעל ולא קידש ואין כאן איסור תורה הם אמרו והם אמרו שלא להאמינה למשנה אחרונה שפיר י"ל דסובר כפי' קמא דהר"ן ולפ"ז נכונים דברי הה"מ:

**אמנם** י"ל כיון דמיהת הר"ן כתב דמשנה אחרונה נמי לא האמינו רק בשביל סברא דלא הוה מזלזלא כולי האי דבשביל דבורה א"נ דמשועבדת היא לו א"כ י"ל דע"כ לא כתב הה"מ דא"נ באמתלא רק בטמאה כיון דידעה שלמשנה אחרונה לא תהי' נאמנת לתת עיני' באחר א"כ לא יועיל אמתלא דלמה לה בחנם לזלזל ע"כ קושטא אמרה ואין כאן כלל סברא להאמין אמתלא דידה דהי"ל לידע שלא תהי' נאמנת אבל כשאמרה גרשתני דלא מזלזלא נפשה אף דאין מאמינין לה להפקיע מבעלה מ"מ מועיל אמתלא דכיון דלא מזלזלא נפשה לא הי"ל למידק אם תהא נאמנת דמה איכפת לה אם אמרה שקר באמתלא קלה נאמנת משא"כ בטמאה אני דמזלזלא נפשה הי"ל למידק פן לא יאמינוה ולמ"ל לזלזל עצמה. וא"ל בנ"ד דל"מ אמתלא כיון דקבלה קדושין ועבדה מעשה ל"מ אמתלא כמו לבשה בגדי נדות דהא כבר כ' הש"ך דוקא התם דל"ל לעשות מעשה הי"ל לומר שנדה היא אבל טבח שעשה סימן בראש כבש דלא סגי בלא"ה מהני אמתלא אף במעשה עס"י קפ"ה ביו"ד א"כ הכא שנשאת כדי שתאסר לבעל ראשון א"כ לא סגי בלא"ה בלי מעשה מהני אמתלא. וא"כ הי' אפשר להתיר בנ"ד כיון דבל"ז ספיקא דדינא אי קיי"ל כרמב"ם או כראב"ד:

**ולכאורה** נ"ל מקור דברי הרמב"ם והה"מ מירושלמי שלהי נ דרים וז"ל ואם הי' כהן שאסורה לאכול בתרומה אתא עובדא קמי' דר"ח והתירה לאכול בתרומה אר"ח אבא ידע רישא וסיפא איסטרטיות (פי' חיילות) בא לעיר חבקני ונשקני והטיל ש"ז בין ברכי והתירה לאכול בתרומה אתא עובדא קמי' דר"י בן טבלא אמרה הביאם (פי' רועה בהמות) פתני אמר אין הביאם אוסר ואסרה הכא את אמר ואסרה הכא את אמר והתירה תמן באת לאסר עצמה והתירה הכא באה להתיר עצמה ואסרה וקה"ע פי' דאסטרטיות לא בא עלי' רק בין ברכי הטיל ש"ז לכן התירה והדר פריך מעובדא דר"ח דהתיר להא דאסר בהא דביאם פתני ומשני דבר"ח עיני' נתנה באחר דבאת לאסרה והתירה אבל בהא דריב"ט דיצא עלי' קלא דאיסורא רק היא סברה שאין הביאם אוסר ולא נתנה עיני' באחר

עכ"ד ותמוהים דבריו דמאין למד שיצא קול שזנתה שלא נזכר בירושלמי כלל תו מה ס"ד למטעי שרועה בהמות אינו אוסר עד שהשיב בתמי' אין הביאם אוסר וגם מה אבא ידע רישא וסיפא דמהו ענין למה שלמעלה וגם פי' פ"מ דחוק מאוד למעיין לכן נ"ל לפרש דלפי שאמר ר"ח התיר בתרומה אמר אבא ידע רישא וסיפא פי' שני עובדות הסותרות דהנה איסטרטיות הם חיל עכו"ם והתירה ע"י אמתלא בתרומה שעיני' נתנה באחר ואח"כ בעובדא דביאם ישראל אמר אין הביאם אוסר לבעלה ואסרה בתרומה דירושלמי סובר כפי' קמא דהר"ן דבישראל מותר דשייך אפקעינהו משא"כ באם אמרה שלעכו"ם נטמאה אסורה לבעלה כהן דאף פנוי' אסורה לכהן וא"כ שפיר משני בירושלמי שני עובדות הסותרות דאסטרטיות שהן עכו"ם ובאת לאסור עצמה דל"ש אפקעינהו א"כ כי נתנה אמתלא שעיני' נתנה באחר א"כ מותרת בתרומה דמהני אמתלא אבל ביאם שהי' ישראל דבאת להתיר עצמה פי' שלא תועיל בדברים כמ"ש אין הביאם אוסר דאפקעינהו א"כ שלא תהא נאמנת כלל לאסור על בעלה ל"ה אמתלא ואסרה כדברי הה"מ. ונהי דאנן קיי"ל כגמ' דידן דאפילו בעכו"ם נמי הדין דמותרת כדמוכח מהא דאהלויי מיהת למד הרמב"ם דהיכי דאינה נאמנת להפקיע מבעלה אז ל"ה אמתלא

: **מיהת** נראה דגם הה"מ מודה להראב"ד דכ"ז שלא פסקו ב"ד שאינה נאמנת דהיא יכולה לחזור דאל"כ תיקשי דברי מהר"ם פדוואה סי' ל"ד שכ' דאשה שאמרה לבעלה שזנתה וגירשה דאם נתנה אמתלא שמחמת שמאוס עלי' אמרה מותר הבעל להחזירה רק אם אחר הגרושין מחזקת בדברי' אסור להחזירה והובא בח"מ ובב"ש סי' קט"ו ולא זכר כלל המהרמ"פ דברי הה"מ וגם הח"מ וב"ש בסי' ו' הביאו דברי הה"מ ובס"ק ט"ו סתמו ועכצ"ל דכאן כיון דהבעל האמין לדברי' א"כ שפיר מהני אם לא אמרה אחר הגרושין ודוקא באינו מאמין והב"ד התירוה וב"ד מתירין לדור עם הבעל סובר הה"מ דל"מ אמתלא דהי"ל לחזור אחר היתר ב"ד והראב"ד י"ל דסובר שמא חושבת שאחר יום או יומים יהי' לבו נקפו ויגרשנה לכן מהני אמתלא ואף שהוא טוען שאינו מאמינה שמא מנסה אותה אם תחזור או תמאס עלי' ע"י אחזה בדברי' וא"כ כיון שהוכחנו מיהת דכ"ז שלא ידעה שהבעל אינו מאמין לדברי' דתוכל לחזור רק כשעמדה בדברי' אחר שדרה עמו בהיתר ב"ד א"כ א"צ לדחוק ולומר דסובר הה"מ דאשה דינא גמירא שהב"ד לא יאמינוה די"ל דמיירי כשהב"ד כבר הורו היתר דאל"כ מנין ידעה שהבעל לא יאמינה ויאסרו גם הב"ד וא"כ י"ל דהראב"ד ג"כ שוה בעיקר הדין עם הרמב"ם רק דהרמב"ם סתם אשה שאמרה משמע אף דלא הורו ב"ד היתר לכן השיג והה"מ משמע לי' דהרמב"ם איירי כשאמר הבעל איני מאמינך והתירוה ב"ד ועודה מחזקת בדברי' ולכן לא הובא

בש"ע באמת פלוגתתם דאין נ"מ לדינא ביניהו דלא כהח"מ וב"ש ואף את"ל דפליגי כמ"ש דהראב"ד סובר דאפילו עומדות בדברי' אחר התרת ב"ד מ"מ י"ל דרוצית שתמאס בעיניו או ימלך עי"ז ויגרשנה מיהת כ"ז שלא הורו הב"ד שא"נ תוכל לתת אמתלא א"כ בנ"ד הגם שטענה לפני הב"ד בזאלשין שסברה שהב"ד יאמינוה ואח"כ כשהפרישוה ב"ד לא שמענו שהחזיקה בדברי' א"כ י"ל דמועיל אמתלא:

**הן** אמת דלכאורה לא מצינו אמתלא בכתובות דכ"ב רק שאמרה נדה או אשת איש דלא אמרה עתה שאיסור עשתה בראשונה אבל כאן אם פשטה וקבלה קדושין ועתה אומרת אמתלא שרצתה לעבור אאיסור מיתה לזנות תחת הבעל לכאורה מנלן דמהני הא אאמע"ר ואיך נאמנת שעשתה מעשה רשע ובאמת קשה למה דמבואר, באה"ע סי' קע"ח דאם הבעל אמר שזנתה והוציא קול דנאמן לתת אמתלא שמחמת כעס הוציא עלי' ש"ר בשקר אלמא דמהני אמתלא שעשה נבלה להוציא ש"ר על בת ישראל ולביישה ברבים וכן מבואר ברמ"א ס"ד בשם הר"מ מירזבורג והוא בסוף תשו' מהרי"ו באומר על בנו שהוא ממזר דנאמן לתת אמתלא שמחמת כעס עם אשתו וקשה דמנין דמהני אמתלא שעשה איסור הא אאמע"ר וא"כ מיהת יש ראי' לנ"ד דג"כ מהני אמתלא מדבריהם אבל אפשר לחלק כיון דמיעוטן בעריות וכולן בלה"ר א"כ י"ל להוציא ש"ר בשקר קולא לאינשי ולא חמיר בעינם לכן מהימן משא"כ כשאומרת שרצתה לדור באיסור כל ימי' באיסור חמור דרק מיעוט נכשלין לא מהימנא למשוי נפשה רשיעא כולי האי לכן הדבר צ"ע וקשה עלי להקל עד שיסכימו גדולים בקיאים בהוראה אז הנני להמנות ולימטי שיבא בהדייהו. דברי ידידו:

## סימן כז

### מנחם תד"ר דאברי

**יפרוס ממרומו שפעת שלומו לידידי הרב החריף כו' מ' יחזקאל שפירא נ"י בק"ק קאליש.**

**ותשובה** על מכתבו וקושיתו שהקשה כ"ת ע"ד הריטב"א קדושין דכ"ו מובא במל"מ סוף ה' מע"ש שכ' לישב קו' התוס' בהא דר"ג וזקנים דלמאן דאית לי' ברירה לא בעינן מקום מסוים דמהא דערובין דל"ז דמשני רבה דשאני התם דבעינן שירי' נכרין מוכח דלא כדבריו עכ"ד כ"ת:

**נראה** דלעיקרא דמלתא סברת רבה נדחה מכולהו אמוראי דשקלי וטרי בגטין וב"ק ושאר דוכתי למתלי הא דלוקח בברירה נראה דל"ל סברת רבה וסברת אביי דלמאן דא"ל ברירה

הואיל ולבסוף יהי' שירי' נכרין לא איכפת לן מה שבשעת אמירתו אינו ניכר ובאמת בשאר מקומות השמיטו בגמ' הא דרבה לבד בעירובין מזה מוכח דסברא דרבה משום שירי' ניכרין ורק קושיית כ"ת תסוב דלרבה קשה קושית תוס' ומה יתרץ הריטב"א אליבי' אבל ג"ז ל"ק דר"מ ע"כ סובר דל"ב שבי' ניכרין כדאמרי בערובין לדידך דל"ל שירי' נכרין אודי לנו מיהת שמא יבקע הנוד א"כ יתרץ דר"ג סובר כר"מ ומה דלא כ' כן הריטב"א דלפי האמת דנדחה סברת רבה לא נצטרך לאוקמי כר"מ דוקא:

**ויש** לי לה"ר דהריטב"א לא הקשה כלל לרבה וז"ל והיאך לא קבע מקום והתנן האומר תרומת כרי בתוכו תרומת מעשר וכו' לא קרא שם עד שיאמר לצפונו או לדרומו ותי' דהך אתיא כמ"ד א"ב אבל ר"ג סבר י"ב. ויש לדקדק דבתוס' קדושין שם הביאו ראי' אחרת מתוספתא דמע"ש מע"ש בחפץ יהי' מחולל חכ"א כו' ואמאי הביאו תוס' ראי' מברייתא ולא ממשנה הנ"ל שהביא הריטב"א לכן נ"ל דבערובין פריך דר"ש אדר"ש ומשני רבה דבעינן שירי' נכרים ופריך עלה אביי מהא דר"ש בתרומת כרי בתוכו דקרא שם ומשני שאני התם דאיכא סביביו וא"כ מיהת ר"ש סובר לרבה דבעינן מקום מסוים והנה ר"ש בתרומות פ"ג מ"ה הקשה מהא דמעשר שני בחפץ דר"ש ל"ב התם מקום מסוים ודוחק לומר באמצעיתו ותי' הר"ש ז"ל דל"ב לר"ש רק בתרומה ותרומת מעשר דכתיב ראשית ששירי' נכרין אבל במעשר שני לא לכן שפיר ל"מ בתוס' להקשות ממתניתין דתרומות דל"ה קשה רק אר"י דאמר תרומת מעשר לראב"ע אבל אר"ג לא הי' קשה דדלמא מעשר ל"ב מקום מסוים ול"ד לתרומה לכן הקשו מתוספתא דמע"ש דא"כ ה"ה לשאר מעשרות דבעי מסוים וקשיא לכולהו מעתה הריטב"א דקושיתו ממתניתין ולא מתוספתא ועיקר קושיתו מר"ג מדתי' דר"ג סבר י"ב מוכח דהקשה גם עליו דאיירי במעשר ע"כ סובר דאין סברא לחלק בין תרומה למעשר ולכן הביא ממתניתין דקשה לר"ג ולית לי' סברת הר"ש דאל"כ הי"ל לאתויי מתוספתא כמ"ש תוס' וא"כ לדידי' דסברא פשוטה דאין לחלק בין תרומה למעשר לענין שירי' נכרין א"כ הדר קושית הר"ש לדוכתי' דאיך יפרנס ר"ש מע"ש שבחפץ דליכא סביביו אע"כ דהריטב"א ללישנא בתרא אזיל דר"ש ל"ח לשירי' נכרין בין בתרומה בין במעשר ואי דקשה דר"ש אדר"ש טעמא דשמא יבקע הנוד אבל ברירה א"ל וא"כ אין לחלק בין תרומה למעשר ועדיפא לי' להביא ממתניתין א"כ מוכח דקו' ריטב"א דלא כרבה דמשני אהא דר"ש משום שירי' נכרין א"כ תירוצו עולה יפה דר"ג א"ל ברירה דהואיל וסופו מסוים שירי' נכרים מקרי:

**ברם** דא ק"ל שכ' דהך מתניתין דתרומות פ"ג מ"ה כמאן דל"ל ברירה דהא ראב"י בפ' השותפין דמ"ה יש לו ברירה לדעת ר"ת הובא בר"ן שם דדמי לשאר ברירות שבתלמוד

והוא אומר ג"כ דל"מ בתרומת מעשר ואף אם נאמר דהריטב"א סובר דלא כר"ת והא דהשותפין ל"ד לשאר ברירות מ"מ יקשה דהיאך, אמר דתרומת כרי בתוכו למאן דל"ל ברירה מה ענין זה דלא אמר שאני עתיד להפריש לברירה ופשיט דתרומה מעורב ומדומע בתוכו ועיין רש"י ערובין שפי' בדברי ר"ש דהגמ' אם אכל לוקה משום תרומה וא"ל דהואיל ותרומה איתא במחשבה י"ל באמר תרומת כרי בתוכו חישב שאני עתיד להפריש למה חשבו רש"י למדומע הא מיחל ושותה מיד. וא"ל דרש"י קאי אתוכו באמצעית דהא השתא לא אסיק אדעתי' דאיכא סביביו עד דמשני לה ובל"ז ק"ל דמדומע אין בו מלקות דבטל ברוב רק מדרבנן בעי ק"א ולמה כ' רש"י דלוקה. תו מדכתב רש"י דקריאת שם מהני ללקות משום תרומה משמע דסביביו אסור משום מדומע דאל"כ הועיל להתיר סביביו א"כ כיון דמיד הי' מעורב תרומה בחולין אמאי הועיל קריאת שם לחול שם תרומה כיון דתרומה בטלה שלא נקרא שם תרומה אינו דין שלא יחול בתערובת ולידמי להא דמכורה כבר יוצאת שאינה מכורה א"ד שלא תמכר וה"נ כיון דבטל מה"ת תרומה חד בתרי למה יחול קריאת שם ויש לישב עפ"י דברי המרדכי בחולין ביבמה שרקקה דם שלא בטל הרוק הואיל ומעולם לא ניכר הדם בלי תערובת וא"כ ה"נ כיון דלא ניכר ההיתר מעולם לפי שהי' טבל וכשקרא השם מיד הי' פתיך תרומה בגוה לא בטלה לכן כ' רש"י דלוקה כיון דל"ה ביטול ול"ד לתרומה שנפלה בתוך חולין דהי' ניכר ההיתר בפ"ע מה"ת ברוב בטלה ומדומע רק מדרבנן מיהת דברי הריטב"א

**עוד** יש להקשות על הריטב"א לשיטת מכתב מאליהו ש"ח סי"א שכ' וז"ל ועוד נראה דאף למאן דא"ל ברירה דוקא דבר שבידו לעשות עתה לגרש למי שרוצה או להפריש מיד אבל בנ"ד כיון דהשתא לא אגידא בי' לא מצי לגרשה בגט זה והשיג על מהרי"ט ח"א סי' מ"ט לענין גט ע"ת אם מגרש בגט אחר והאריך שם ולפ"ז מה יתרץ אר"י דהיאך ק"ש לתרומת מעשר הא בל"ז ל"ש ברירה כמ"ש הריטב"א אר"ג כיון דר"ג לא הפריש המעשר א"כ אין ביד ר"י עתה לסיים המקום לת"מ כיון דהמעשר אינו מסוים וא"כ בכה"ג ל"ל ברירה לד"ה למכתב מאליהו תו ק"ל דל"ל לדר"ג א"ל ברירה ולא תי' דסבר כר"ש דל"ב דבר מסוים כיון דתרווייהו דלא כהלכתא ברירה והא דר"ש:

**לכן** נ"ל דגם הריטב"א מודה לסברת תוס' דלבעור סגי בא"מ רק להפרשה הוא דבעי מסוים רק דקושייתו דלמה לא הי' מזריזין מקדימין לעשר ממש וא"ל דעישר ממש דהא להפרשה ל"מ עד שיסיים ולכן לא כ' הריטב"א כמ"ש תוס' דמה הועיל דשפיר הועיל לקיים חובת ביעור רק כ' אמאי לא קבע מקום ולכן לא הקשה הריטב"א רק אר"ג ולא הקשה את"מ דהוי עדיפא להקשות ממתניתין דתרומות והקשה ממעשר דמה הי' לר"י

לעשות כיון שלא קבע ר"ג מקום לכן תיקן רק לבעור ולא להפרשה אבל אר"ג שפיר הקשה אמאי לא תיקן גם להפרשה לכן תי' דר"ג א"ל ברירה וא"כ לא הוצרך לתקן הכרי בסיום כיון דודאי לא יאכלו כל הכרי א"כ כשיפריש אח"כ יהי' מותר כל מה שהניח ואכלו בביתו ולא הניח דבר שאינו מתוקן ואדרבה אם יסיים שמא יאכלו ממקום שסיים יפגעו בטבל לת"מ או בת"מ לכן לא סיים וא"כ ממילא ניחא מ"ש למכתב מאליהו דאר"י לא הקשה כלל דלבעור ל"ב סיום ול"צ לברירה ובזה ניחא מה דקשה דלריטב"א אם כולהו תנאי אית להו ברירה למה לא קי"ל די"ב ולפ"ז ניחא דרק ר"ג סובר י"ב אבל אכולהו תנאי ל"ק וסברי דא"ב ורק חובת בעור יצאו וזה נכון דלא כמ"ש המל"מ שחולק הריטב"א אסברת תוס' בבעור. ויש לפלפל בדברי תוס' דקנה מיד מה שיעשר ואי י"ב א"כ למפרע של לוי הוא א"כ הוי כלקוח והוי כמפריש מפטור על החיוב לחד תי' בתוס' ב"מ ד"פ וא"כ איך יועיל עשור ויש לעיין:

**שוב** ראיתי לרשב"א חולין די"ד שהקשה אהא דלוקח יין דל"ה שירי' נכרין ותי' דלמאן דא"ל ברירה מקרי שירי' נכרין כיון דהובורר למפרע דהך סברא דאמרי בערובין דל"מ שירי' נכרין אף אי י"ב אידחי למסקנא דמלתא דטעמא דר"ש שמא יבקע הנוד כו' והוא כמש"ל בדברי ריטב"א:

**ואמינא** פרפרת להביא סעד לדברינו דהריטב"א סובר כדברי תוס' לענין בעור דקשה דהריטב"א בב"מ הובא בש"מ לב"מ די"א כ' דלאו דוקא בהאי לישנא קאמר ר"ג כו' אלא הב"ע שאמר לצפונו או לדרומו עכ"ל וסותר דברי פ"ק דקדושין ולפ"ז י"ל דהנה בש"מ ב"מ אר"ת הקשו דלמה יועיל לענין בעור תינח למ"ד מתנות שלא הורמו כמי שהורמו אבל למ"ד כמי שלא הורמו אף אם הניח בביתו ל"מ כדמוכח בחולין פ' הזרוע. וא"כ לפ"ז בב"מ דמותיב רב אבא לעולא מעשור שאני עתיד למוד ובקדושין ספ"ב מותיב ג"כ ר"א לעולא ומשני לי' עולא בישראל שנפלו לו טבלים וסבר כמי שהורמו משמע דר"א דמקשה ול"ל שנויא דעולא דסבר כמי שלא הורמו וא"כ לדידי' ליכא למימר דיועיל לבעור בלי הפרשה לכן הוצרך לדחוק דלאו דוקא דאל"כ היאך יצא ר"י י"ח לענין בעור לת"מ כיון דאין בידו לקבוע מקום כיון שלא קבע ר"ג מקום וא"כ א"י להפריש ת"מ ובלא הורמו לא יצא חובת בעור וכסברת מכתב מאליהו באינו בידו ל"ש ברירה וכנ"ל משא"כ בקדושין שם סתמא דגמ' הביאו וי"ל דכמי שהורמו דמי דהכי הלכתא וא"כ שפיר תקנו כולהו לצאת חובת בעור ול"ק להריטב"א רק אר"ג דהי"ל לעשות תקנה מעולה לצאת מצות הפרשה לכן תי' דר"ג סבר י"ב ולא נצטרך לדחוק דלאו דוקא וחסר עיקר מהמשנה ולכן שפיר הרמב"ם סובר דיוצא חובת בעור אף לריטב"א הואיל ופסק פ"ה מה"א ה"ו

דכמי שהורמו ובהא הריטב"א מודה להו. כל אלה כתבתי בחפזי לרב טרדותי וישגא שלומו כנפשו ונפש:

## סימן כח

**יום א' י"א תמוז תרכ"ט לפ"ק לאסק. לגיסי הרב הגדול מ' אברהם הכהן נ"י דומ"צ בק' ווארשא.**

**בדבר** גט מומר שנכתב שם המתגרשת שהוא בת א' הלוי ולא הי' לוי והבאת דברי תשו' הגאון רע"א להחמיר ולספק אם דמי לשם דירה או לידה כמ"ש הרא"ש פ' הזורק וגם מוח"ז התו"ג החמיר והגאון נו"ב במהד"ק ומה"ת ג"כ פוסל וגם מו"ר הגאון מהרי"ם בתשו'. וכתבת אם יש לצדד ולהקל:

**תשובה** הנה בדבר ערוה חמורה מי אנכי לגשת עד הלום וגם כי הרבה בעלי תריסין יצאו להחמיר הגם כי הרב כתר כהונה והגר"א מווילנא והגאון בתפארת צבי הקילו במקום עגון באתר דזקוקין דנורא מאן ייעול לתמן אך שלא להוציאך חלק אפלפל בזה להלכה ולא למעשה:

**הנה** דעת עה"ג להתיר בשנוי שם אביו כיון דא"צ להזכיר שם אביו בגט מן הדין כשר בנשתנה ומקורו מדברי תוס' פ' הזורק ד"פ וכ' בטעמם דא"א דאם שינה מקום לידה פסול לא היו מתקנים לכתוב מידי דאתיא לקלקולא ותו הביאו בשם ר"ת דכל שא"צ מה"ד לכתוב אין לפסול השטר בשביל הכי כהא דכתובות דכ"ד דא"מ משטרות ליוחסין דלאו אכולהו מלתא קמסהדי עכ"ד והנה באמת לדעת הרמב"ן הובא בש"ך סי' מ"ט סק"י דרק א"מ ליוחסין אבל לתרומה מעלין וכ"כ הרמב"ם והטור דעכ"פ מעידים שמוחזק לכהן לכן מהני אבל לא ידעו עדות ברורה להעלות ליוחסין וא"כ אם נכתב שהוא כהן או לוי הוי חתימי אשקרא ויש לפסול הגט וכ"כ הב"ש ס"ג כפי' רמב"ן וכיון שלא הוחזק כלל יש לפסול:

**ולכאורה** יש להביא ראי' לדעת התוס' ודלא כפי' רמב"ן דאפילו לתרומה א"מ דאמרינן דשמא לא הוחזק כלל דהנה הקשה השמ"ק למ"ד מעלין הא הוי מפיהם ולא מפי כתבם ומ"ש דהואיל ועמפ"ע כשר ליוחסין ה"ה מפי כתבם אבל בירושלמי במצאו כתוב בשטר מת פלוני דפליגי אי הוי מפי כתבם אף דכבר הוחזקו להיות משיאין עמפ"ע מ"מ לחד מ"ד ל"מ מפי כתבם והדרא קושית ש"מ לדוכתי' ונהי דאפשר יצא להמחבר בסי"ז סי"א להכריע כמ"ד דמפי כתב מהני במת פלוני מכח הא דמעלין דמוכח דכל שעמפ"ע נאמן מפי כתבם מהני ואף מ"ד א"מ משום דאמנה שבשטר קמסהדי א"כ מש"ס דילן הכריע

נגד ירושלמי מ"מ הדבר דחוק. תו הקשה בהפלאה דאמאי הביאו הגמ' באני פ' כהן דהוא הלוה ולא במלוה דנקט שטרא אי מעלין ונ"ל להוסיף דודאי אי נקט ע"ש המלוה ודאי יותר מסתבר להעלותו ליוחסין דמסתמא בא להעיד שכהן ברור דאי רק איתחזק למה כתבו למותר דאפילו אי חששו שיש יב"ש אחר הא יכולין להוציא שט"ח על אחרים וא"כ באו להעיד שכהן הוא לכן מעלין ליוחסין ומ"ד א"מ דמ"מ אמנה שבשטר קמסהדי אבל בשם הלוה מנלן להעלות ליוחסין דלמא לא ידעו רק דהוחזק וכתבו לסימן ונהי דבגמ' י"ל דמיירי דלא הוחזק אחר דא"צ סימן מ"מ י"ל דחששו שמא יש אחר וכתבו סימן כמו שאנו נוהגין לכתוב כהן אף בלא הוחזק יב"ש להוציא מחששא ולרווחא דמלתא ומנלי' להגמ' דבלוה נמי סובר מ"ד מעלין דלמא דוקא במלוה ובאמת לכאורה ק' בפ' ג"פ דקע"ב אם מסומנים יכתבו כהן דלמ"ד מעלין ליוחסין א"כ אם מוחזק אחד לכהן מה זה עצה שיכתבו כהן ונפיק מינה חורבא להעלות ליוחסין אמנם לפ"ז ניחא דהיכי דהוחזקו שני יב"ש דצריך לכתוב לסימן ודאי אין מעלין ליוחסין ומ"ד מעלין לא איירי בלא הוחזק דא"צ סימן סובר אכולה מילתא אבל בהוחזק לשני יב"ש דצריך לסימנא לכ"ע א"מ ליוחסין ובזה אפשר לישב מה דאנו נוהגין לכתוב כהן לסימן ואילו במתניתין תנן דיעשו סימן ואם הן מסומנים יכתבו כהן, משמע דסי' עדיף מכהן וכבר העיר התה"ד בכתבים ס"ז ולפ"ז י"ל דאף למ"ד מעלין מ"מ עדיף לכתוב סי' מכהן פן יטעו להעלות ומכ"ש למ"ד מעלין דיסברו מדלא כ' ארוך או גוץ א"כ ודאי להעיד באו ונעלוהו לכן רק במסומנים אז לא יטעו להעלות דידעו שלסימנא בעלמא אנחי'. וזה נכון בס"ד. מעתה נתחזקה הקושיא דלינקוט בכתובות במלוה דיותר מסתבר דמעלין מבלוה דשמא אפילו בלא הוחזק לסימן נקטי':

**לכן** נ"ל עפמ"ש תוס' ב"ב ד"מ דכל שאין חוב לאדם או מדעת המתחייב מהני ונהי דלכתוב כהן הוי חוב לאסר בנשים פסולות לטמא למתים מ"מ כשהלוה מצוה הוי מדעת המתחייב מהני מפ"כ וממילא ל"מ למינקט במלוה כהן כיון דכותבין ללוה אע"פ שאין מלוה לא מהני כהן לחייבו באיסור טומאה בלתי דעתו והוי מפ"כ ובהא ודאי דא"מ משום מפי כתבם. ומזה יצא להתוס' דאף לתרומה א"מ ואמרינן דלא הוחזק כלל לכהן דאי אמרינן דלכ"ע ודאי הוחזק רק ליוחסין פליגי א"כ לינקוט במלוה דכיון דהוחזק כבר נאסר בכל חומרי כהן א"כ אין עדותם לחוב רק לזכות ול"ה מפי כתבם אע"כ בלא הוחזק כלל איירי וחוב הוא לכן נקט דוקא בלוה ולא במלוה ודלא כפי' הרמב"ן:

**אבל** מיהת לפי' הרמב"ן והרמב"ם והטור אין כאן ראי' דכל שא"צ לכתוב בשטר ושקרא אשתכח דלא נפסל כדעת ר"ת ובאמת קשה דמנין להקל בשנוי מקום לידה לכן הי' אפשר

לומר דהרמב"ם והטור איירי בהוחזקו דאז ודאי דקדקו עדים ומ"מ אינו מעלה ליוחסין כמש"ל דבזה כ"ע מודי כי רק לסימנא נקטי' והוחזקו ולתרומה מעלין ופלוגתת הגמ' בלא הוחזקו ולכן למ"ד מעלין כיון דל"צ סימן ודאי אף ליוחסין מעלין דעדות גמורה ומ"ד א"מ סובר כיון דל"צ הוי פטומי מילי ומה שלא הביאו בלא הוחזקו הדין להכריע כיון דסתמו נדע דא"מ גם בלא הוחזק ב' יב"ש ולתרומה י"ל דהואיל ולא מוכרע בגמ' כמאן קיי"ל לכן בדרבנן פסק כמ"ד מעלין. והא דהביאו תוס' ראי' מכתובות י"ל דבל"ז קשה דאיך מייתי ראי' מחד מ"ד דלמא קיי"ל כאידך מ"ד לכן נראה דודאי בשטר זה נכתב שתי עדיות ענין הלואה והכהונה וכיון דמצינו ביבמות דק"ו בהא דאין חולצין אע"פ שאין מכירין לפיכך כותבין אע"פ כו' ומ"ד להיפך דלכן א"ח אא"כ מכירין דחיישינן לב"ד טועין שיכתבו בלי הכרה ויסמכו דמסתמא הכירו בעת חליצה ה"נ מ"ד מעלין דאסור להם לכתוב בלי הכרה דלמא ב"ד טועין יעלוהו ליוחסין וממילא מדכתבו כהן דקדקו ומעלין ומ"ד אין מעלין סובר דל"ח לב"ד טועין וא"צ לדקדק דמסתמא לא יעלוהו וכ"ז בשיש עדות דאיכא נפקותא לדינא אז סובר מ"ד מעלין דהי"ל לחוש שיעלוהו וא"כ באמת מעלין אבל במקום לידה כיון דאין כאן יב"ש אחר וא"צ לכתוב ואין נפקותא אם נולד בהודו או כוש וליכא חורבא אף מ"ד מעלין מודה דאין מדקדקין בזה דלא אמרינן רק אכולה מלתא קמסהדי מה שיפול עליו שם עדות שיש תועלת ונ"מ לדינא מיהת במקום אחר אבל שם לידה שאין זה בגדר עדות כלל כ"ע מודי דחד מ"ד סובר דרק אמנה שבשטר לאותו עדות כוונתם וחד מ"ד דעיניהם על כל מיני עדות אבל למקום לידה דפטומי מילי כ"ע מודים דאין מדקדקים. ולפ"ז י"ל דאף העה"ג מודה דבנ"ד פסול דבשלמא בשינו שם אביו כיון דלא הוחזק אחר ואין כאן שום נ"מ בעדות אם שם אביו כך או כך דמי לשם לידה דאין לומר דנ"מ שתירש את שמואל או משה דז"א כיון דלא נכתב מקום אביו כמה איכא בשוקא אבל בנ"ד דנ"מ לפטור מפדיון הבן וכן לשאר מעלות לוי' י"ל דחיישינן למ"ד מעלין והגט נפסל בשקר:

**ויש** לה"ר דנפסל בכתבו כהן דאל"כ מאי אהני במה שנהגו לכתוב כיון שיכשר אף לא"כ דלא דקדקו א"כ מה תועלת בכתבו כהן כיון דלא דקדקו בכך גם אם יהי' אחר ששמו שוה נימא דלא דקדקו אבל ז"א דנ"ל דהנה הרשב"א סובר לחלק בין כתוב אני פ' כהן ובין בלשון עדים והובא בחו"מ סי' מ"ט ומפרש דברי הגמרא כתובות דוקא באומר אני פ' לויתי כיון דאמרו בשמו לא דקדקו אם אמת בדבריו ולדברי הרשב"א אין ראית ר"ת ראי' כלל ונראה דהנה מ"ד, מעלין סובר אף דאמרו בשמו מ"מ דקדקו לבלי יעידו שקר ומ"ד אין מעלין כיון דהגידו בשמו שידייקו הב"ד אי אמת אמר א"כ מינה למד ר"ת דכל

שיודעין שהעדים סומכין אבעל בגט אע"פ שאין מכירין דודאי לא מפסלא בהכי דדוקא התם דלא בעי למסמך אפומא דלוה דיוכלו אחר להפסיד רק כיון שכתבו בשמו סגי בהכי ואפילו מאן דפליג מיהת מודים כאן דכ"ע ידעי דסומכין אבעל והוי כאילו כתב מפורש אנן לא ידענו רק הבעל דלא מיפסלי סהדי דע"כ לא נחלקו רק באני כהן אבל כאן סתמו כאילו פירשו שאין מכירין ולא נפסל בשביל הכי סהדי לכן אף דפסק בחו"מ סמ"ט כהרשב"א פסק בשנוי מקום לידה דכשר דהוי כאילו כתוב להדיא אנחנו שמענו מפי הבעל ואין אנו יודעין ולא יקשה לשיטת הרשב"א דא"כ דלדידי' דבדהוחזקו נמי אמרינן דלא דייקי א"כ למה מועיל כהן בגט וע' תומים סי' מ"ט ס"ק י"ד ולכן נראה דודאי בשאר שטר אם כתבו בשם לוה לא דקדקו למ"ד א"מ אבל בגט כיון דנוסח הגטין כן ודאי מדקדקין רק במידי דסמכו אהכרה הוי כאילו כ' שהם א"מ רק מפי בעל וכשר בשינה אמנם אם יש שני יב"ש וכתבו כהן אף דא"מ אם הוא כהן מ"מ מיהת ידעו דכל הני יב"ש אינם כהנים וידעו דזה הבעל אינו מהם ונשאר הוא לבדו ואפילו אינו כהן מה איכפת לן כיון דמעידים שעכ"פ אינם מכירים כהן אחר וידענו בטח שבכל עיר אינם כהנים הני יב"ש רק אותו איש שספק להם ואומר שכהן ואם אח"כ נודע שזה כהן ידענו שאינו אחר דאחרים ודאי אינם כהנים ואם באמת נודע שאינו כהן הוי כשני יב"ש דאינו מועיל אבל בלא הוחזקו והם כותבין ע"פ הכרה ונודע שאינו כהן הגט כשר דהם לא כתבו שמכירים כלל וכן במקום לידה כיון דהם אינם משקרים וא"כ שפיר בגט כשר בלא הוחזקו שני יב"ש אף בשינה מא"כ לכהן ומ"מ בהוחזקו נהי דסומכין ג"כ אבעל שהוא כהן מ"מ צריכין לידע שהשאר אינם כהנים וממילא אם הוא כהן כשר משא"כ בהלואה אז אפילו א"צ להכיר אם שאר כהנים או לא לכן ל"מ אם נכתב בשם הלוה אבל בגטין ודאי עכ"פ צריכין להכיר בעצמם שא"מ א"כ מעידים שהשאר א"כ כלל ולכן כהן הוי סימן ול"ק קו' התומים ע"ש ועיין נה"מ שכ' דהואיל וא"מ אלא זה בפני זה לא הי' מניח האחר לכתוב כהן ולא הבינותי דבשכתבו סימן מגרשין זה שלא בפני זה:

הן אמת דכללא דכיילו התוס' דכל שכשר בלא כתבו כשר בשינה א"כ לדעת הר' יואל במרדכי פ"ג דגטין בלא כ' שמו ושמה דכשר בשינה ונהי דלא קיי"ל לקולא כהר"י מ"מ למה לא נחמיר דשינה גרע דבעיקר דינו תמהו עליו מהא דשקל ס"ת ויהב לדביתהו בגטין ד"כ דמסיק הא בעינן שמו ושמה וליכא ולכן דחו דבריו מיהת לחומרא להחמיר בשנוי במידי דל"צ מנלן להקל וביותר תמוהין דברי הרא"ש בתשו' כלל מ"ה סכ"א בלא כ' שם הנהר דכשר וז"ל והא בעי לאכשורי בס"ת לדביתהו משום דכתיב בי' כריתות אי לאו משום דכתב לשמה ותמהו כלם דאדרבה אמרינן התם וכ"ת דלמא אקדים זוזא

לספרא וכתב לשמה הא בעינא שמו ושמה וליכא. וביותר תמוה דמשמע מדברי הרא"ש בדלא כ' שמו ושמה כשר ג"כ והוא סותר למ"ש שם סכ"ז דטוב לכתוב שם אב בגט מיהו אם לא כתבו רק שמו ושמה מגורשת מוכח בלא כתבו דא"מ והם סותרים. ונ"ל דהרא"ש מדייק מדלא אמרי מיד הא בעינא שמו ושמה ורק משום לשמה דבאמת אם עדי מסירה או חתימה שומעין שכותב לשמו ולשמה הסופר דכשר אף שלא נכתב אמנם בנכתב שמו ושמה אף דלא שמעו מפי סופר שכ' לשמו כשהתחיל לכתוב מסתמא כתב כיון שהשטר מוכיח ואפילו כשהסופר שוטה כ' תוס' גטין דכ"ג דמעשה מוכיח ומהני עע"ג ול"ד לשאר דוכתי אבל בלא כתב השמות רק יש עדים שכתב לשם איש ואשה זאת ועדי מסירה הם אחרים דאז הוי חצי דבר דעדי לשמה לא ידעו ממסירה וע"מ א"י מלשמה כיון דאין הכתב מוכיח ל"ה עדות והגט בטל ולכן אמרי בגמ' הא בעינן לשמה וכ"ת דלמא אקדים ויש עדים בצד אסתן דכ' לשמה הא עדי מסירה לא ידעו מזה רק אנן חיישינן דאקדים וכתב לשמה א"כ אפילו יבואו עדים הוי חצי דבר דהם לא ראו המסירה ועדי מסירה לא ידעו דלשמה כיון דלא נכתב שמו ושמה וא"כ אפילו אם יבואו הוי חצי דבר א"כ אין לחוש כלל. ולכן בסי' כ"ז מיירי היכי שאין מסירה בפני עדים שכתוב לשמה שפיר פסול דהוי חצי דבר אבל בלא כ' שם הנהר שפיר מגרשא כיון דכ' שם איש ואשה וידעו דלשמה א"כ ע"מ כרתי להכשיר הגט דאפילו ע"מ ששמעו מסופר שאמר הריני כותב כו' כשר אף בלא כ' שמו ושמה והביא שפיר דעיקר פסול משום לשמה דהוי חצי דבר כנ"ל. מעתה גם מיושב דעת הר"י דאף בשמו ושמה פסול דשם מיהת צריך לכותבו לענין שיכשיר בע"מ שלא הי' בעת כתיבת סופר לכן בשינה פסול משא"כ מקום לידה דלא לצורך כלל נכתב שפיר כשר בשינה ולפ"ז י"ל דג"כ בנ"ד אף לר' יואל כשר דגם הרא"ש בפ' הזורק מייתי כדברי ר"ת אף דנראה דסובר כר' יואל. ונראה לה"ר מדברי הרשב"א דמפרש גמ' כתובות אפילו בהוחזקו דמ"מ כיון דבשמו אמרו א"מ ולא בשם העדים ע"כ ראיתו מדנקט אני פלוני אף דכמה איכא בשוקא וא"כ קשה אמאי לא נקט אני פב"פ כהן דהוי רבותא טפי דמ"מ איכא מ"ד מעלין אע"כ סובר הרשב"א דוקא פלוני לחוד דהוי כהוחזקו שם איכא מ"ד מעלין אף דכתבו בשמו אבל בפב"פ דא"צ כלל למלת כהן אף מ"ד מעלין מודה וכיון דלמ"ד מעלין אין לחלק בין לשון בע"ד לעדים א"כ אפילו אם נדין גט ככתבו עדים מ"מ ליכשר בלא הוחזקו אי כתבו כהן למי שאינו כהן דאל"כ לינקוט בגמ' באני פב"פ כהן דמ"מ איכא מ"ד מעלין רק נקט אני פלוני דהוי כהוחזקו דאז בשם עצמם כשכתבו מעלין ובשם הלוה פליגי:

וא"כ נהי דדנין גט ככתבו עדים בשם עצמם דלא כמ"ש התומים י"ל דכשר בכתבו כהן על מי שאינו. וא"ל דיותר מסתברא בהוחזקו שלא יעלו ליוחסין כמש"ל דדלמא לסימנא נקטא אבל לא לעדות ברורה ליוחסין אבל באני פב"פ דכהן שפת יתר דלא איצטריך לסימן לכן יותר מסתברא שיעלו וא"כ אני פ' הוי רבותא יותר דמעלין ליוחסין דא"כ מנ"ל להרשב"א דטעמא דמ"ד א"מ משום דכתבו בשם הלוה דלמא משום דסובר לסימנא נקטה ולמה פסק דאין גובין בכתבו בשם הלוה אע"כ דהרשב"א לא נחית לסברא זו וא"כ בפב"פ משמע דלכ"ע אין מעלין ואפשר לדחות ואין כאן ראי' מכרעת בדבר ערוה להקל:

**ובל"ז** דברי הרא"ש דמחמיר בשינה מקום דירה א"כ הך דכהן לדמות למקום לידה או עמידה מאן מפיס וכבר נסתפק הגאון מע"א ולא הכריע בפרט במומר דאיכא חשדא שכיון לקלקל כמ"ש הגאון בעל מאיר נתיבים בתשו' מ"ח:

**הן** אמת שכתבו תוס' בשינה מקום לידה דאל"כ למה יתקנו מידי דאתיא לקלקולא ובאמת קשה אהרא"ש דמקום דירה פסול איך יתקנו מידי דאתי לקלקולא וצ"ל דמקום לידה דאין הכל מכירין י"ל דגם הבעל אינו מכיר אנה חבלה אמו א"כ אתי לקלקולא אבל מקום דירה דניכר סמכו חז"ל דבעלה לא יקלקלה והנהיגו לכתוב ואם שינה פסול ולפ"ז באבי האשה כהן מנין ידע הבעל אם הוא כהן או לוי א"כ אי הי' פסול לא היו מתקנים לכתוב כהן דשמא מדמה שכהן הוא ואינו ע"כ כשר בשינה אמנם אפשר לדחות דלמה יאמר כהן אם לא ידע א"כ שפיר דמי למקום דירה כיון דרוב לאו כהני נינהו ומעתה אין מקום לראיות הכתר כהונה מהא דכתב סתם לכהן דכשר דשם ע"כ תקנו שיכשר דאל"כ מנין לידע אם כהן כיון דרוב לאו כהנים דמי למקום לידה אבל אם כ' כהן לא"כ דמי למקום דירה דפסול. והנה בל"ז הקשה מהרי"ק שורש ס"ג ע"ג אכפיית מומר דלהרמב"ם איך מועיל וכוונתו כיון לטעם הרמב"ם דכופין אותו עד שיאמר ל"ש במומר דאינו שומע לדברי חכמים ופרק עול ודחק מטעם אפקעינהו מועיל והוא מהתימא לומר אפקעינהו בדבר שלא נמצא בש"ס ורבו הדעות דאין כופין לכן נראה דודאי ע"י כפי' אומר שרוצה לגרש אפילו בלבו א"ר הוי דברים שבלב רק היכי דמעושה שלא כדין לא מקרי דשב"ל כיון דמוכח שלולי הכפי' א"ר לגרש הוי ניכר מה שבלבו ובטל הגט אמנם כדין דמצוה לשמוע ד"ח ונהי דאינו מחזיק במצות כאלה מיהת כיון דע"מ שאני צדיק גמור חיישינן לקדושין שמא הרהר תשובה א"כ גם כאן חיישינן שמא הרהר תשובה וא"כ אינו ניכר להדיא מה שבלבו לכן אפילו אם מחשב שא"ר הוי דבר שבלב דמאן יימר דלא הרהר תשובה ורוצה לשמוע דברי חכמים וכל שאינו ניכר מיהת דבש"ב ל"ה דברים. ולפ"ז

בנ"ד דאמר לכתוב הלוי וי"ל דגם דבורו לקלקל א"כ קשה להתיר אחרי שרק ע"י כפי' גירש דלמא אמר במכוין כדי שיניחו לו וא"ר לגרש כלל:

**הגם** שיש לצדד להיפך לדעת מהרי"ק דאפקעינהו וכ"כ הג"פ לתרץ לאומרים דמומר שקידש א"ק קדושין דא"כ איך כשנשא ביהדותו יכול לגרש עתה בהמרותו כיון דעתה לאו בר גטין וקדושין ותי' משום אפקעינהו והש"מ כתובות ד"ג כ' דכל היכי דאפקעינהו הוי קדושי דרבנן דאל"כ תנשא לכהן א"כ יש לצדד להרא"ש דמחמיר בשינה מקום עמידה דוקא בדאורייתא דאיכא חששא דיאמרו אחרת גירש אבל במומר דדרבנן לא החמיר וה"ה לנ"ד אבל נ"ל דליתא דלא הפקיעו חז"ל כ"א ע"י גט ובלי גט לא הפקיעו והוי דאורייתא ואיכא חששא דאחרת גירש בפרט לפמ"ש הגאון הקדוש זצללה"ה לחשוש דל"ה לשמה כיון דסופר אינו מכוין רק לאשה שהיא בת לוי לכן אין נ"ל להקל והנלענ"ד כתבתי:

## סימן כט

**יום ב' י"ח מרחשון תר"ל לאסק**

**להרב החריף ובקי מ' מאיר שמעון** מו"צ דק"ק זדונסקאוואליע

**מכתבו** קבלתי ובדבר האשה אשר נשאת למי שהחזיק עצמו בלוי ונכתב בכתובה כן כי כבר נשמע שהרתה לזנונים ונסעה למקום אחר והיא היתה בווארשא ושבה לעירו ונשאת לו ועתה בר"ה עלה לדוכן באומרו שהוא כהן רק הסתיר שהוא לוי למען לא ימחו מלישא אותה וגם ילדה בת ויען יש קול שהיתה הרה לפני איזה שנים וגם עתה שנשאת בג' דחנוכה ובט"ו סיון ילדה נראה דזנתה עוד הפעם בווארשא וע"כ יש חשש אם מותרת הואיל ומופקרת לדעת הסמ"ג מובא בב"ש סי"ו סקי"ט דאסורה לכהן וכ"פ רש"ל וכ"כ רש"ל שמצא כן בטור ואם יש לחוש בדיעבד שתצא. ואחרי חקירה ודרישה מהבעל והאשה האשה הכחישה ואמרה לא זניתי בזדינסקאוואליע ואויבים דאפקוהו לקלא רק בווארשא זינתה למי שהוא עתה בעלה והבעל הודה שזינה אתה בתחלת מרחשון רק פ"א וחושד שזנתה בווארשא עם בן בעל הבית ששרתה אצלו. ודבריו הם מורים כי רוצה שיפרישוהו הב"ד ויפטרו אותם בג"פ וחקרתי אצל האשה ואמרה כי הולד נולד ח' ימים אחר חג השבועות וע"כ יש לחוש למינקת חבירו והיא עני' גדולה ולא תוכל להחזיק הולד ויש לחוש לחורבה ולבל תטמע בין העכו"ם וכבודו מרוב חמלתו ביקש לעיין בזה:

**גרסינן** ביבמות דס"א ע"ב ת"ר זונה כשמה דר"א ר"ע אומר זו מופקרת ר"מ בן חרש אומר אפילו סוטה שבא עלי' בדרך נעשה זונה רי"א זו אילונית וחכ"א אין זונה אלא גיורת

ומשוחררת ושנבעלה ב"ז ר"א אומר פנוי הבא על הפנוי' עשאה זונה כו' א"ר עמרם אין הלכה כר"א וכ' הסמ"ג מדאמר ר' עמרם אין הלכה כר"א משמע דכולהו הלכה וחוששין בכולן להחמיר עכ"ד אבל הרי"ף והרא"ש השמיטו כל הני מימרא דתנאי וגם הטור לא הביאם משמע דאין הלכה ככולהו תנאי רק כחכמים דנבעלה בעילת זנות הוי זונה ובאמת קשה קו' הסמ"ג למה לא אמר ר' עמרם רק א"ה כר"א ונ"ל לישב כיון דכ"מ יחיד ורבים ה' כרבים לא הוצרך לומר דאין הלכה כוותייהו נגד חכמים דזה מלתא דפשיטא רק דכיון דבדף ס' אמר רב דר"א ב"י סבר כר"א לכן באנוסת חבירו הולד חלל ופריך עלה דקשיא עלה הלכתא אהלכתא דקיי"ל משנת ראב"י קב ונקי ובהא אמר רב עמרם א"ה כר"א לכן מסיק ר' אשי דביש חלל מחייבי עשה פליגי ומזה מוכח דמשנת ראב"י אפילו נגד חכמים קב ונקי דאל"כ מאי פריך בגמ' וא"כ י"ל דהוצרך ר' עמרם להוציא מדברי רב דראב"י סבר כר"א וא"כ הלכה כר"א קמ"ל דלא כוותי' רק דביש חלל פליגי וא"ה כר"א ובאמת הגירסא ד"ס אמר ר"ע אמר רב ליתא וכן מוכח בתוס' דנ"ט ד"ה ורב שהוצרכו להוכיח ממרחק דרב הכי ס"ל משמע דלא גרסי א"ר וכן באמת איתא שם דס"א אמר ר"ע א"ה כר"א ולכן לא אמר א"ה כר"ע ומכ"ש דא"ה כר"א דה"א דא"ה דמופקרת דוקא רק אפילו בפ"א נעשה זונה הואיל שי"ל דקאי כוותי' ראב"י קמ"ל דר"א ב"י לא ס"ל כוותי' וממילא ידענו דא"ה כשאר תנאי דיחיד ורבים ה' כרבים:

**עוד** נ"ל מה דהוצרך לומר א"ה כר"א מה דפשיטא דה' כחכמים והוא כאשר נשים לבנו לדקדק דכולהו תנאי ר"א ור"ע ורמב"ח ור"י חשיב בברייתא קמי חכמים ואלו לדר"א דאמר פנוי הבא על הפנויה לבתר חכמים לכן י"ל דר"א מפרש דברי חכמים דאמרו שנבעלה ב"ז היינו אפי' פנוי' והלכה כוותי' קמ"ל דא"ה לפי דפליג עלייהו ואין לסתור דברינו מדקאמרי חכמים אין זונה אלא כו' משמע דמקילי מדר"ע במופקרת מכ"ש דפליגי אדר"א בפנוי' דז"א דחכמים לאו אכולהו מהדרי להקל דהא ודאי ר"א דאמר זונה כשמה ודאי לא ממעטי חכמים רק מוסיפין ח"כ או ח"ל ג"כ וא"כ דאין זה לא בא למעט רק מר"י דאמר אילונית דבמתניתין הכי תנן ריי"א כהן לא ישא אילונית וחכ"א כו' א"כ הוי מצי למטעי דבכלל דבריהם גם פנוי' ור"א מפרש לחכמים קמ"ל ר' עמרם דלא כן וא"כ כיון דחכמים לא חילקו בין פ"א לפעמים הרבה ידענו דא"ה גם לדר"ע כיון דאין פנוי' בכלל ב"ז א"כ מדלא חשבו מופקרת פשיטא דפליגי אהא והלכה כחכמים:

**ועוד** י"ל דר"ע לא פליג אדר"א כלל דהנה טעמא בעי למה דוקא מופקרת חשיב זונה לכן נראה דכשם שגיורת פסולה לפי שבנות עכו"ם הוו כזונות הואיל ומפקירות א"כ בנות ישראל המופקרות פנויות ג"כ בכלל זונה נינהו והנה כ' רש"י בחומש והוא מדרש

ב"ר על בתולה ואיש לא ידעה דבנות עכו"ם היו משמרין בתוליהן ומפקירות עצמן שלא כדרכה א"כ מוכח במופקרת שלא כדרכה דמקרי זונה וה"ה לב"י במופקרת שלא כדרכה משא"כ לר"א דאמר בפנוי' דהוי זונה כ' הש"מ כתובות ד"ל אהא דא"ב בעולה לכ"ג דבאונס או שלא כדרכה לא אמר ר"א א"כ כיון שחדשנו דר"ע למד מופקרת מנכרית א"כ בשל"כ אמר למלתי' דגם הם משמרין בתוליהן ובהא פליגי חכמים דאין זה זונה אבל מצינן למימר דסברי שפיר בכדרכה כר"א ובכלל ב"ז הוא לכן הוצרך ר' עמרם לומר א"ה כר"א ול"ק קו' הסמ"ג על הפוסקים החולקים לזה:

**ובזה** י"ל קו' תוס' סנהדרין ד"נ ע"ב ד"ה ת"ל דהא לקמן אמר דר"ע סבר לדר"א ואלו ביבמות מוכח דפליג ולפ"ז ניחא דר"ע בשל"כ מופקרת בעי אבל בכדרכה י"ל דמודה לדר"א:

**הן** אמת ראיתי להמ"ל פ"י מא"ב תמה אדברי השטה שכתבו דר"א מודה באנוסה או שלא כדרכה מסוגיא דיבמות דנ"ט ורב דאמר כר"א אי ר"א בעולה הוי זונה נמי הוי והא רב בשל"כ איירי וא"כ ל"ה זונה וכן באונס שכ' דל"ה זונה לר"א תמוה דהא רב אמר שם אדראב"י דאמר באנוסת חבירו הולד חלל דסבר כר"א אלמא דאפילו באונס חשיבא זונה והן לכאורה תמיהות עצומות ונלענ"ד לישב דהנה הרמב"ם כ' פ"א מה"א דבפנוי' איכא משום ל"ת קדשה ונ"ל דהש"מ כתובות סובר דטעמי' דר"א דעשאה זונה לפי דאיסור לאו קעבדה ולכן סובר כיון שלא רצתה לזנות רק נאנסה אין זו קדשה ולא עברה אלאו ל"מ זונה וא"כ י"ל כיון דאין לוקין בשפחה חרופה אשלכ"ד אף דודאי קדשה מקרי דהא שפחה היא וכמבואר בכריתות ד"י א"כ מכ"ש פנוי' שלכ"ד דאינו בלאו וכיון דלא עברה אלאו ל"ה זונה כן סברת הש"מ והנה מאחר דרב ל"ל סברת ר"א דראב"י יש חלל מחייבי עשה סבר ודחיק נפשי' למימר דראב"י סבר כר"א וע"כ סובר דלא בשביל עבירה דל"ת קדשה משוי זונה דאנוסה לא עברה רק כל ביאה שאין בה קדושין אף שהיתר הוא זונה מקרי א"כ פריך לדידי' שפיר גם שלכ"ד זונה הוי דביאה שלא לשם קדושין משוי לזונה משא"כ לדידן דראב"י ל"ל דר"א למ"ל לדחוקי בדברי ר"א הא י"ל טעמי' משום דקעברה אלאו דקדשה א"כ באונס דל"ש זה אי שלכ"ד דאף בשפחה חרופה דעיקר קדשות בשפחה כתרגום אונקלוס מ"מ מיעט הכתוב שלכ"ד מכ"ש דפנוי' אינה מוזהרת אשלכ"ד ויש להאריך ואכ"מ:

**ויש** לה"ר דלא כהסמ"ג מסנהדרין ד"נ ע"ב ת"ר ובת כהן יכול אפילו פנוי' ופריך עלה בגמ' לזנות כתיב ומשני סבר כר"א דאמר פנוי כו' עשאה זונה וקשיא כיון דר"ע נמי אמר בד' נ"א ע"ב יכול אפילו פנוי' והקשו תוס' דר"ע ל"ל דר"א ותי' דמיהת במופקרת מודה

ועיין במהרש"א ד"נ ע"ב ד"ה ובת כהן וא"כ למה מוקי ברייתא כר"א ודלא כהלכתא לישני דר"ע דמופקרת הוי זונה וכהלכתא כיון דלר"ע ודאי אמופקרת קאי דאיהו פליג אדר"א א"ו דאין הלכה כר"ע א"כ נקט דר"א דאפילו באינה מופקרת איצטריך למעט בת כהן משריפה אבל אי תימא דהלכה כר"ע לוקמי ברייתא כהלכתא ולפמ"ש לעיל לישב דר"ע נמי סבר לדר"א ניחא קצת אבל דעת התוס' אינו כן ולהאומרים בשלכ"ד נמי סבר ר"א קשה על הסמ"ג:

**הגם** דאפשר לישב קו' התוס' דהא ר"ע ל"ל דר"א ודוחק לומר דבגמ' דוקא במופקרת איירי רק דכוונת הגמ' דאילו נקטינן דבעילת פנוי' ל"ה זנות האיך ס"ד לומר דב"כ פנוי' בשריפה והא לזנות כתיב אבל כיון דחזינן לדר"א דאמר עשאה זונה ונהי דר"ע סובר דאינה מופקרת לא מקרי זונה משום שתהי' קרוי' בשם התואר זונה עד שהפקירה עצמה להרבה וכהא דלא נקרא בפ"א מומר רק כשיהי' מועד לכך כמבואר בש"ך יו"ד סי' ב' אבל מיהת הביאה מקרי זנות בלשון התורה ולכן שפיר לענין ב"כ הוי בכלל דלזנות דהביאה מעשה זנות ובהא סבר ר"ע כר"א דביאת פנוי' מקרי זונה דאילו לחכמים לא נקרא זנות כלל מדסתמו ואמרו שנבעלה ב"ז ופליגי אדר"א מוכח דביאת פנוי' לא מקרי בעילת זנות אבל שתהי' עלי' שם התואר זונה לא נקראת עד שהוחזקה והפקירה א"ע ולכן משני בהא כר"א דב"ז מקרי ובהא סבר כר"א אבל מיהת זונה לא מקרי לאסרה לכהן ואפשר להעמיס כן בתוס'.

**ועוד** אמינא דלר"ע נהי דלא מקרי זונה אם לא הפקירה עצמה דשמא יצרה תקפה אבל בב"כ אי הי' הדין דפנוי' בשריפה וא"כ כיון שהתרו בה למיתה וקבלה התראה אין לך מומרת לזנות גדול מזה וכהא דאמרינן בחולין דמ"א כה"ג בהתרו דמקרי מומר וא"כ הוא לר"ע נמי אפילו בפ"א זונה משא"כ בפנוי' דעלמא ודאי ל"ה זונה בפ"א וא"כ בהא סבר כר"א ולא מטעמי' רק אילו הי' שורת הדין דבשריפה והיו מתרין בה למיתה וקבלה התראה ודאי בהא סבר כר"א דאפילו בפ"א הוי זונה והוי כמופקרת ועוד גרוע מינה.

**ובזה** י"ל דברי הרמב"ם פ"א מה"א שכ' דהבא על הפנוי' לוקה משום ל"ת קדשה ממה שתמה הראב"ד דא"כ מפתה אמאי משלם קנס הא אין לוקה ומשלם וע"כ קושיתו לר"ל דאמר דגם בחייבי מלקות שוגגין פטורין דאל"כ משכחת בלא התרו שמשלם קנס. ולפ"ז ניחא דהרמב"ן סובר לחלק דפנוי' לא מקרי קדשה רק מופקרת י"ל דהרמב"ם נמי סבר באינה מופקרת דלא מקרי קדשה רק אם התרו בהם למלקות אף בפ"א נקראת קדשה ולוקה משא"כ בלא התרו בה אז בביאת זנות לא מקרי קדשה וא"כ לא מקרי ח"מ שוגגין כלל כיון דלא התרו אין כאן איסור תורה כלל ויש לפלפל בזה. ואפשר לישב בזה דברי

הטור סי' כ"ו שכ' אקדשה והיא זונה האמורה בתורה שגמגם בה הב"י דלכאורה י"ל דכיון שכ' דלוקה א"כ מיירי בהתראה א"כ שפיר בהתרו באשה הוי זונה גם לכהן ולא קיי"ל כר"א רק בלא התרו בה ובזה יתישב מה דהביא הטור דלוקה אף דאין דרכו להביא מה שא"נ בזה"ז כיון דבא להזכיר מנין קדשות וזונה הוכרח להביא מלקות דאל"כ לא נעשה זונה כ"ז לפלפולא ואפשר לישב בזה הסמ"ג קצת:

**אבל** באמת קשה ודחוק דמייתי בגמ' סבר כר"א דלא כהלכתא ולא משני כר"ע דאתיא כהלכתא ותו מדפריך לזנות כתיב ומשני כר"א משמע דסתמא דתלמודא סברי דאין זנות לפנוי' ומוכח דלא כר"ע.

**ונראה** בדרך מרווח לישב דברי הסמ"ג דכיון דברייתא הביא ר"א אומר זונה כשמה פי' א"א שזנתה ואתי ר"ע לא להחמיר אלא להקל דאף מא"א ל"ה זונה רק מופקרת ונהי דבכ"מ לא מצינו שיתיר ר"ע לכהן אם זנתה פ"א משום קרא דכי תהי' לאיש זר מידי דהוה בח"ל שכ' הראב"ד דאף דזונה ל"ה מיפסלא מקרא דכי תהי' לכהונה או לתרומה אבל אינו לוקה משום זונה עד שתהי' מופקרת ופליג אדר"א דאמר זונה כשמה אפילו פ"א ולהכי פריך בסנהדרין לזנות כתיב דבאמת א"ה כר"ע רק אפילו פ"א נעשה זונה בא"א ובפנוי' אפילו בהרבה לא ולכן כ' הסמ"ג דאינך הוי הלכה וחוששין בכולן להחמיר כיון דקיי"ל כחכמים ודאי לא קיי"ל כר"ע ולהכי שפיר פריך בסנהדרין לזנות כתיב דלא מצינו תנא שיסבור בפנוי' דהוי זונה ומשני דסבר כר"א ונהי דרש"י לא פי' כן י"ל דסמ"ג לא פי' כרש"י ועוד דלפום קושטא דמסקינן דמ"ד יכול אפילו פנוי' כר"א אתיא א"כ גם ר"ע כונתו מופקרת בין פנוי' בין א"א ויפה פירש"י מיהת טרם דמסיק כר"א ודאי מפרשינן דר"ע ובא לחלוק על זונה כשמה דג"כ ל"מ זונה עד שתהי' מופקרת א"כ לפ"ז שפיר כיון דשטחיות הברייתא בא"א איירי רק מכח ברייתא דסנהדרין א"כ כיון דכ' חוששין להחמיר דאף בפ"א נעשה זונה בא"א אבל בפנוי' מאחר דאמר ר' עמרם א"ה כר"א א"כ גם מופקרת ודאי מותרת לכהן ולא הוצרך למעט דא"ה כר"א כיון דלשון ברייתא סתמא לא קאי רק אא"א ולהחמיר לא הוצרך להשמיענו דממילא נחמיר ולהשמיענו קולא בפנוי' מופקרת לא הוצרך דכאן לא שמעינן לשום תנא דמחמיר בפנוי' זולת ר"א וא"כ לא החמיר הסמ"ג רק לפסוק הלכה להחמיר לענין אילונית ובעלה בא עלי' בדרך אבל בפנוי' מופקרת מודה דלא כהב"ש:

**ואף** הרש"ל נראה דמתיר בפנוי' מופקרת דלא כמ"ש הב"ש דבפ"ו דיבמות סי' כ"ו בריש הסימן דין דאין זונה אלא מח"כ ומיתות ב"ד ללקות עליהם אבל פסולה לכהונה אפילו מח"ל וח"ע וגם אילונית ועקרה וזקנה ולא כ' בריש הסימן דין מופקרת א"כ מוכח

דמופקרת מותרת ונהי דלא כ' דין בא בעלה בדרך דשם כיון דבא בעלה בדרך אין משקין אותה א"כ בל"ז פסולה שמא זנתה עם מי שנסתרה עמו ור' מתיא בא לומר דבשביל ספק הי' הדין שלא ילקה הכהן דהוי רק ספק ונהי דתורה עשאה ספק כודאי אינו רק עשה דונטמאה נעשית זונה ללקות כהן ע"י ביאת בעלה וא"כ כיון דלא פסק הלכה רק לחוש לדרמב"ח א"כ אין לוקין ופסולה הוי אף בלא ביאת בעלה לכן לא הוצרך רש"ל להביא סוטה שבא בעלה אבל מופקרת פנוי' אי איתא דמחמיר רש"ל כדעת הב"ש אמאי לא ציין בריש הסימן א"כ מוכח דגם הרש"ל מתיר:

**ומ"ש** הב"ש בשם הרש"ל דמצא כן בטור אגב שיטפי' כתב כן וליתא דמהרש"ל הביא פלוגתת הרמב"ם והרא"ש דלהרמב"ם גם מח"ל הוי זונה ורא"ש כ' דוקא מח"כ וכ' סברת ראב"ד נהי דזונה ל"ה מח"ל מ"מ מיפסלא לכהונה ותרומה מקרא דכי תהי' לאיש זר ואח"כ הביא הסמ"ג מדאמר רב עמרם א"ה כר"א מכלל דבכולהו הלכה וחוששין להחמיר לכהונה ולתרומה ולא מצאתי בטור חילוק זה שוב מצאתי בטור ישן מדויק שכ' וכן גר עמוני ומואבי כו' הולד פגום והיא נתחללה בביאתו כו' עכ"ד הרי דלא התפלא על הטור רק מה שלא כ' סברת הראב"ד דבח"ל אף דזונה ל"ה ללקות אבל מ"מ נפסלה בביאתו וכ' שמצא אח"כ בטור מדויק אבל למפסק במופקרת וגם אילונית לא מצא כלל ומדלא הביא מסתמא מתיר כמו שהרי"ף והרמב"ם השמיטו דודאי אין סברא במופקרת לומר דזונה ל"ה ומיפסלא מתרומה דהא אף לר"א דאמר דעשאה זונה ל"ל דמיתסר בתרומה כמ"ש תוס' יבמות דס"ט הגם דדברי תוס' גטין דע"ג ע"ב בראוה שנתייחדה לא משמע כן כבר תמה בתו"ג ונו"ב מה"ת וטעמא דליכא למעט כיון דבא על הפנוי' לאו זר מעיקרא הוא וא"כ ודאי רק הרש"ל פוסל באילונית ואינו לוקה משום ס' הלכה וזאת לא מצא רש"ל בטור כלל לכן תמוהים דברי הב"ש:

**וא"כ** מאחר שהרי"ף ורמב"ם וטור ורא"ש השמיטו מהלכה וגם דברי הסמ"ג יש להשוות לדעתם וגם מהרש"ל נראה כן א"כ אין לנו להחמיר כלל דאפילו אם הי' הסמ"ג חולק במקום שרוב הפוסקים חלוקים אין להחמיר בפרט בדיעבד שתצא:

עוד נראה כיון דאשה לא הודית כלל מזנות בזדינסקאוואלע ונהי דהי' קול הא מבואר בגטין דפ"ט יצא לה שם מזנה א"ח רק מודית שזנתה עם בעלה קודם נשואין איך נחשבנה למופקרת נהי דרש"י ביבמות בדברי ר"ע כ' בתחלה מופקרת להרבה ב"א וסיים אבל בשביל ביאה אחת לא נעשה זונה וריש דבריו סותרין סופו בתחלה משמע דוקא להרבה אנשים אבל לאחד אפילו ביאות הרבה ל"ה מופקרת וסוף דבריו דבשביל ביאה אחת משמע בשתי ביאות לאדם א' פסולה לר"ע ולכאורה י"ל דספוקי מספקא לרש"י

דאולי בשתי ביאות נפסלה אף אם מאדם אחד א"כ קשיא הא דפריך כתובות די"ג למ"ל מדברת ומעוברת למאן דפוסל בבתה והא מעוברת איצטריך היכא דהיתה בתולה וראינו שנתעברה כיון דא"א מתעברת מביאה ראשונה ע"כ שתי ביאות בעל ופסולה לר"ע קמ"ל ר"ג ור"א דלא כר"ע ועוד אפילו אי נימא משני ב"א דוקא סבר ר"ע הוי רבותא מעוברת הואיל ואיכא תרי ספיקא שמא לפסול ואת"ל לכשר שמא לב' ב"א כיון דרואין ששתי פעמים נבעלה וס' אחד מתיר יותר דמופקרת כשרה לתרומה כמו לר"א וכמש"ל לכן קמ"ל ר"ג דמותרת אף דאיכא תרי ספיקא לאיסור ומדברת דליכא רק חד ספק מ"מ אוסר ר"י אלא ודאי דדוקא בעינן לשלשה ב"א כמ"ש בגטין דמ"ו כמה רבים שלשה א"כ צ"ל דסוף דברי רש"י לאו דוקא וא"כ אפילו יתברר שהרתה בעירכם מ"מ לא יתברר דלג' ב"א זנתה אין זה ענין למופקרת כלל ופשיטא דאין כאן פקפוק כלל:

**ברם** דא יש לעיין כיון דאשה מכחשת שלא זנתה מעולם בוואלע ואם יתברר שזנתה או הרה לזנונים א"כ כיון דרוב פסולין שם ורק ע"י אמירת ברי לי כשטוענת נאמנת שלא תצא א"כ כשמכחשת הוי כלא טענה לכשר נבעלתי ובלא טענה אף בדיעבד תצא ברוב פסולין לכ"ע כמבואר בס"ו סי"ח באה"ע ונהי דכאן טוענת לא לעכו"ם ולא לישראל נהי דאם נתבררה ששקר דברה מ"מ פלגינן דבורא דלעכו"ם לא נבעלה ומותרת משא"כ בהא דמבואר בא"ע באלמת או שא"י דשם אפשר אלו היתה יכולה לדבר היתה מודית אבל כאן הא טענה שלא לפסול נבעלה ואי שמוספת להגיד שקר שלא נבעלה כלל מאן לימא דאסורה והדבר צ"ע.

**ולכאורה** יש לה"ר מדברי ה"ר יונה דהא דאומר פ"פ מצאתי נאמן לאסרה במכחשת ואומרת בתולה הייתי אבל אי טענה באונס או מ"ע אני משמע אף דאמרה לא באונס ולא ברצון לא שריא וא"כ ה"נ ראוי לאסרה וכן מוכח מדברי תוספות כריתות די"ב ד"ה נ"מ לטומאה הומ"ל נ"מ באומר לא אכלתי לא שוגג ולא מזיד ומה הקשו לימא דהואיל ודי באמירתו לא אכלתי שוגג למיפטר מקרבן א"כ במה שהוסיף גם מזיד מ"מ לא מצי לחיובי אע"כ כיון דסוף סוף הוכחש א"נ כלל א"כ ה"נ אם יבואו עדים תאסר:

**אבל** נראה דבשלמא התם כל כמה דלא מתרץ דבורי' דמזיד חייב חטאת ואין כאן ספק כלל א"כ כשאומר לא אכלתי לא שוגג ולא מזיד הוי כלא אמר כלל מביא קרבן אבל בנ"ד כיון דהוי ספק באינה טוענת ואי אמרה לא נבעלתי לפסול ולישתוק הי' די להתירה א"כ מה שמוספת שקר הוי פטומי מילי משא"כ בקרבן ע"כ תאמר במזיד דסתמא שוגג וכיון שלא אמרה כן הוי כמכחשת עדים וא"נ וכן בפ"פ מוכרחת לומר באונס דאם תאמר לא נבעלתי ברצון א"כ למה פ"פ עכצ"ל דבאונס וכיון דמכחשת גם אונס אומרת שקר וא"ר

להתיר משא"כ כאן כ"ז שלא באו עדים אינה מחויבת לפגום נפשה כלל ותוכל להגיד מה שרוצית אף אם יבואו עדים אח"כ י"ל דתוכל לטעון שקר הגדתי ולא נבעלתי רק לכשר דבשלמא כשהעדים לפנינו מיד כשאומר לא אכלתי מזיד הוי כמודה בשוגג וכן כשאומר לא אכלתי שוגג מודה אמזיד א"כ שני הודאות סותרין וכמאן דליתא וחייב קרבן וה"נ בפ"פ ובנ"ד אם הי' עדים ואומרת לא לכשר ולא לפסול כשאומרת לא לכשר הוי כמודית לפסול כיון דאנן ידעינן שנבעלה ונהי דלהיפך נמי מוכח דלכשר הוי סותרות זא"ז והוי כאלמת או שותקת אבל מה שהגידה עתה אם תנקוט כל דבור ל"ה הודאה ואם אח"כ באו עדים כיון דמה שאומרת לא נבעלתי כלל ל"ה כמוחזקת כפרן כיון דאינה מחויבת לפרסם חטאה יכולה אח"כ לטעון לכשר נבעלתי אמנם אם תחזיק בדבורה להכחיש העדים כשיבואו אז ודאי דמי להא דפ"פ ודכריתות ותהי' אסורה וצ"ע:

**ולכאורה** ק"ל מהא דקדושין דס"ה שנים שבאו ממדה"י ואשה וחבילה עמהם זה אומר זה עבדי וזו אשתי וחבילה שלי וזה אומר זה עבדי וזו אשתי וחבילה שלי ואשה אומרת אל עבדי וחבילה שלי צריכה ב' גטין וגובה כתובתה מן החבילה ופריך עלה ה"ד אי דאית לי' סהדי להאי וסהדי להאי מי מצי אמרה אלו ב' עבדי וחבילה שלי ופרש"י דתהוי מותר החבילה, בספק שלה ושלהן עכ"ל ולמה דחק רש"י להקשות ממותר החבילה דלא תניא בברייתא ושמא רק יהא מונח ביניהם אבל לה אין חלק דממ"נ לאו שלה ואמאי לא פרש"י דפריך למה תגבה כתובתה הא היא נתנה אצבע לאסרה עליהם מכח ספק שמא לזה נתקדשה או לזה דאלו היתה טוענת שלראובן או לשמעון נתקדשה היתה מותרת כמו בתרי ותרי ואומרים ברי לי אבל כיון שמכחשת שני הכתות אז ל"מ ברי שלה דממ"נ אומרת שקר וא"כ אסורה לשניהם וכיון שאסרה עצמה עליהם בשקרה הפסידה כתובתה אע"כ דממ"נ נהי דהיא משקרת באמירתה לא נתקדשתי כלל מ"מ מותרת לדור עם מי שתחפוץ דמהני ברי דילה מיהת שלא נתקדשה לשני א"כ הוא סותר להא דפ"פ והא דכריתות דהואיל ואמרה שקר לא מהני הברי כלל. הגם דיש להקשות בל"ז דהא כשאמרה אלו עבדי אסרה עצמה כמו ב"ח לעבד דשויא אנפשי' חד"א אבל ז"א דבשביל זה לא אבדה כתובתה דבידה לשחררו ותהי' מותרת לו לכן אם נותנין גט גובה כתובה אבל מיהת קשיא דסותר למה שלמעלה:

**אבל** נ"ל לישב דבשלמא תרי ותרי דברי מהני כ' רש"י דאפילו אם קיים הי' בא מהני ונהי דחלקו עליו הראשונים מ"מ כיון דרק מפני שלבו נקפו מביא אשם תלוי ובברי אין לבו נקפו ולא מהימנינן מצד דנאמן משום עדות א"כ אף שמשקרת במה שכופרת הכל ואמרה לא נתקדשתי מ"מ נאמנת לישא אשר תבחר אבל פ"פ דברי דילה למשוי ברי

ושמא דתהי' נאמנת כמו עדות לגבי בעל וכן בלא אכלתי שוגג ומזיד כיון דסתמא שוגג והוא צריך להגיד שנאמינו ודאי כיון דמשקר במקצת א"ר להאמין כלל אבל בתרי ותרי דא"נ כלל דאם בעל לא ידע א"נ כלל שמת רק לגבי עצמו מטעם דאין לבו נקפו אף אם משקרת ואומרת לא נתקדשתי כלל רשאה לישא מי שתחפוץ ולפ"ז גם בזה כיון דחזינן דאומרת ברי דלכשר נבעלתי מהימנא להנשא לכהן אף דלא ידע ע"כ מטעם נאמנות מהימנא וכל דחזינן דמשקרת ואומרת לא נבעלתי לא לכשר ולא לפסול אסורה מיהת יצא לן דבר חדש בשנים אומרים זה חלב ואחרת שומן ושנים אמרו הפכו ואחד אומר שניהם שומן דמותר לאכול אחד מחתיכות שירצה ומוכרח הוא מכח רש"י דקדושין. כ"ז כתבתי להתלמד במקום אחר אבל בנ"ד לא הוגבה עדות עדיין שהרתה לזנונים בעירכם וחקרתי באיומים עלי' והודית עתה שהרתה מנער משרת אצל חייט שמה קודם נסעה לווארשא ומחמת כסופא נסעה לשם א"כ אפילו יבואו עדים עתה אין כאן בית מיחוש דמה שאמרה לפני לא נבעלתי כלל כ"ז שלא באו עדים טוען וחוזר טוען וגם שלא אמרה בפני ב"ד ואף דהצ"צ סי' צ' כ' דגם שלא בב"ד נמי היינו דוקא באומרת לפסול אבל אמרה לא נבעלתי דהוי כאינה טוענת לא עביד דמגלי חוץ לב"ד ע"כ יראה כ"ת להושיב ב"ד של שלשה ואם תגיד כאשר אמרה עתה אין ב"מ ומטעם מופקרת כבר הוכחתי דאין חולק בפנוי' וגם הסמ"ג מודה וגם הרש"ל סבר כן ואפילו נימא דהסמ"ג אוסר בפנוי' רבים חולקים ובדיעבד לא תצא:

**ומה** שחוכך כ"ת בשביל דאחר נשואין ל"מ ברי דשמא עיני' נתנה בו ונשען על דברי הגאון חת"ס סי' י"ח שחשש לחששא זו והביא מדברי הנו"ב. לבבי לא כן ידמה והנה הנו"ב סי' כ"ט במשודך מודה שממנו נתעברה קודם נשואין דניחוש שמא עיניו נתן בה וכהא דשבוי' דאין בעלה נאמן תמה אני אטו ראוה מעוברת דנאמנת מאיש פלוני וכהן לר"ג אמאי לא ניחוש שמא רוצית להנשא לכהונה ולאכול בתרומה ואמאי נאמנת להכשיר בתה ועכצ"ל דכאן כיון דלר"ג בודקת ומזנה ל"ד לשבוי' ואף דבלא טענה אסורה מ"מ נאמנת ול"ח שבשביל נגיעתה טוענת שקר א"כ מ"ל קודם נשואין או אחר נשואין שטוענת כיון דסמכו חז"ל אטענתה נאמנת רק הנו"ב מירי לכתחלה ברוב פסולין שתנשא דלכל כהנים אסורה אף שטוענת ולא הימנוה רבנן משום שמא שקר הוא ורוצית להנשא לכהן לכן רק בשביל דמשודך מעיד שממנו לכן חוכך הנו"ב דלמא המשודך שרוצה לישאנה אין לו נאמנות יותר מאשה דלא האמינוה בשביל חשש זה כן הוא נמי א"נ או לא אבל זה פשיטא אם נשאת דהיא נאמנת מ"ל קודם נשואין או אח"כ כיון דלענין דיעבד האמינוה מ"ל שטענה קודם כדי להנשא לכהן או אח"כ שלא תצא בתרווייהו

שייך שמא עיני' נתנה ועכ"ז חכמים התירו בדיעבד ומזה לא דבר הנו"ב כלל וא"כ דברי החת"ס שכ' דבלא טענה כ"א בעת השדוך ל"ה ברי ונשאת תצא אינו אלא מן המתמיהין דאינו דומה כלל להא דנו"ב:

**וראי'** ברורה לזה דמהני טוענת אחר נשואין מדברי הרא"ש כתובות ד"ט שהביא דברי הר"י בפ"פ וטוענת נאנסתי דמותרת מטעם בו"ש ובתחלה דחה ראיתו ובסוף כ' ומיהו נראה לקיים דבריהם מההיא דהיתה מעוברת דאלים לר"ג ברי ומכשיר העובר אע"ג דל"ל חזקת כשרות ואפילו ברוב פסולין עכ"ל והא הא דפ"פ אחר נשואין הוא ושייך עיני' נתנה בו ומאי ראי' אע"כ דבדידה אין לחלק בין קודם נשואין לאחר נשואין ואף במקום דשייך עיני' נתנה מהימנא מטעם ברי:

**ועיין** תשו' עה"ג סי' צ"ג בפנוי' שנשאת לכהן וילדה אחר ה' חדשים ואומרת שמח"כ נבעלה דאי איכא תרי רובא א"נ לפסול עצמה לבעלה דעיני' נתנה באחר ואי ל"ה כלא אמרה כלל דאסורה בשלא טענה משמע קצת הא אמרה לכשר נבעלתי היתה נאמנת גם אחר נשואין וכיון שלא מצאנו להרב חת"ס חבר בדבר זה אין מקום לחוש אחר שהבאנו ראיות להיפך ודברי הנו"ב אינם סעד לדבריו כלל. שוב מצאתי בצ"צ סי' צ' שכתב דאם אמרה שלא נבעלה לבעל אחותה רק לאחר ולא רצתה להגיד למי אם לכשר או לעכו"ם והאי עובדא אחר נשואין מוכח דטוענת מהני דלא כדברי חת"ס רק דהתם כיון שלא אמרה ל"ה כטוענת ע"ש:

**עוד** י"ל להר"ר דלא כסברת החת"ס מהא דחגיגה די"א ע"ב בתולה שעיברה מהו לכ"ג אי חיישינן לדשמואל דאמר יכולני לבעול כמה בעילות בלא דם ופרש"י והיא אומרת בתולה א"נ נשאה ומצא לה בתולים והקשו תוס' אפי' קמא דרש"י דהא ר"י אמר בראוה מעוברת דא"נ והכא משמע דבעי אליבא דכ"ע ואמאי לא הקשו תוס' לפי' בתרא דרש"י דאפילו כר"ג לא אתיא דר"ג בעי טוענת וכאן שכבר נשאה א"נ אע"כ דאפילו אחר נשואין מהימנא לר"ג ולכן לא הקשו רק מר"י:

**ולפ"ז** יש לה"ר דלא כדברי הנו"ב ממה שהקשו תוס' רק לפי' קמא דרש"י משמע דלפי' בתרא ניחא הא אמאי דלמא דם צפור הכניסה ואי שמצא פתחה סתום ובשניהם מודים מותרת לר"י הא אחר נשואין א"נ הבעל וכיון דדם אינו ראי' דלמא דם צפור או מצדדין וכמ"ש הר"ן בסוגיא דפ"פ אע"כ דהבעל נאמן אחר שנשאה אף לר"י ואין להקשות דלמא מנתין וממזר וא"י לידע הכ"ג די"ל דאיירי במקום דליכא נתין וממזר או שידענו שלא בא שמה להתייחד אתה וע"כ מוכרח כן דדברי תוס' תמוהים שתי' דלפי שהיא נמי מוזהרת דקרינא יקיח ותמה הט"א הא גם במעוברת מוזהרת שלא תנשא זונה לכהן ועתו"ס נדרים

ד"צ בשם הרא"ש דזונה אינה מוזהרת וכבר תמה בנו"ב ומה שתי' בנו הרב וכאן ל"ש זה לכן נראה דתוס' סברי דכאן שאומרת בתולה אני מטעם דעבידא לגלויי שקרה אם לא ימצאו לה בתולים משא"כ במעוברת לא עביד לגלויי ממי נבעלה ולכן נאמנת כאן אפילו לר"י אמנם כיון דמדמה לשבוי' לר"י אף בטוענת בתולה אני התם לא מהימנא לכן תי' בתוס' דשם לא עביד רשעתה להגלות דאם לא ימצא לה בתולים תוכל לומר מוכת עץ אני ונהי דאמרה בתולה שקר מ"מ לא פעלה עולה דתוכל להתנצל שטהורה היא רק מוכת עץ משא"כ כ"ג דמ"ע אסורה לכ"ג ואם יודע שאינה בתולה יפורסם רשעתה שנבעלה לכ"ג באיסור לכן שפיר נאמנת ומיושבים דברי תוס' א"כ מוכח מדברי תוס' דבידוע שאין נתין וממזר כלל דאל"כ לא תי' תוס' כלום נהי דהיא בתולה ודשמואל שכיח הא דלמא מנתין וממזר ולא עביד לגלויי:

**ובזה** אמינא לישב מה שתמוהין דברי תוס' הנ"ל דמנלהו דאתיא הך אבעיא אף לר"י כיון דהלכתא כר"ג ולפ"ז ניחא דהנה למה שאלו לכ"ג הא לכה"ד נמי מצי למבעי אם מיעוט פסולין או רוב ור"ג לא הכשיר רק בטוענת ואם מכחשת שלא נבעלה כלל אסורה כמו שהוכחנו לעיל א"כ אם טוענת בתולה אני הוי כלא טענה אי דשמואל לא שכיח ואי חיישינן לדשמואל א"כ יפה טענה ויכולה לומר אח"כ לכשר נבעלתי משא"כ אי ל"ש דשמואל הוחזקה כפרנית וא"נ ומדלא בעי כן מוכח דאתיא כר"י דא"נ אפילו טענה לכן הקשו תוס' שפיר ותירצו דאם הי' שם נתין וממזר ודאי לא מהימנא דלא עביד לגלויי שתוכל לומר אח"כ מ"ע משא"כ לכ"ג דגם מ"ע עביד לגלויי רשעתה לכן מהימנא:

**לכן** מאחר שזכינו לכ"ז נ"ל דהמיקל לא הפסיד בנ"ד ומהראוי להושיב ב"ד ולחקור באיומים ואם תגיד כמו שאמרה אין לאסרה בשביל מעלת יוחסין ולחוש לדברי חת"ס דהנו"ב שתמך יתדותיו עליו ע"כ לא ס"ל כוותי' דהקשה לר"י מ"ש ארוס וארוסתו משבוי' דאין בעלה מעיד עלי' ותי' ב' תירוצים אחד דבשביל דאיסור ודאי אי לא ממנו ל"ח שעיניו נתן משא"כ בשבוי' דהוה ספק וקיל לי' והשני דהואיל וזנתה מאוסה עליו והני תירוצי הם רק שייכי בשהוא מודה אבל לאשה טוענת דידעה אם זנתה שאיסור הוא גם בשבוי' וגם מאוסה ל"ש וא"כ היאך יפרנס הא דאמרו בארוס בלא מודה דמכשיר ר"ג משום דכדיעבד דמי הא אפילו בדיעבד בעינן טוענת ואחר הנשואין ל"מ טוענת ותימה גדולה היא אע"כ כ"מ שהאמינו לדידה בטוענת אפילו אחר נשואין מהני ודוקא היכי שלא האמינו לדידה ורק ע"י הודאתו דהוי כעד החמיר הנו"ב שמא עיניו נתן ונהי דלטעם של הפלאה דבמעלת יוחסין החמירו שעיניו נתן בה שלא להאמינו משא"כ בארוס וארוסתו

היו יכולין לישב כי לא מודה דנאמנת לדעת החת"ס דאזיל בשטת רבו אבל מיהת הנו"ב ודאי לא ס"ל כוותי':

**הגם** כי הבאתי ראי' של"ח לדברי הנוב"י לעיל מחגיגה מ"מ לא החלטתי לדינא וברוב פסולין כשהמשודך מודה צ"ע אי תנשא לכתחלה שמא עיניו נתן הגם דנו"ב עצמו נוטה לחלק דבשלמא היכי דאסור בדיעבד כמו שבוי' א"מ מי שרוצה לישאנה אבל כיון דדיעבד מותר לא מחמרינן לחוש לעיניו נתן בה ונסתפק בזה נ"ל להביא דאין לחלק בזה דהתוס' כתובות דפ"ה הקשו דמאי פריך אבייי דלמא תרווייהו טעמי צריכי ותי' דאי מודה לא מכשיר ר"י א"כ גם לר"ג ברוב פסולין ל"מ מודה עכ"ד והנה ר"י אמר וליטעמיך הלכה ואת לא תעביד אלא הא לכתחלה הא דיעבד והא נמי כדיעבד דמי ועיין בר"ן דלאו דיעבד ממש רק כמו דיעבד וא"כ אביי דמקשה ודאי ג"כ הבין הלכה ואת לא תעביד ותי' של ר"י רק דאביי סבר דזה הוי כלכתחילה וא"כ הדרא קו' תוס' דלמא תרווייהו צריכי דלר"י מודה ל"מ כיון דגם דיעבד ל"מ משא"כ לר"ג דדיעבד מהני אז מהני מודה ול"ח שעיניו נתן בה אע"כ דאין לחלק ויען אינו מענינינו לא אאריך פה:

**ובאמת** הי' סברא בנ"ד שלא להאמינו שכהן הוא כיון שהחזיק עצמו בעיר שלשים יום ללוי אין מאמינין לו שכהן הוא ומהרי"ט ח"א סי' קמ"ט כ' בהוחזק לכהן דל"מ אמתלא כיון שסוקלין ושורפין על חזקות וא"כ ה"ה להיפך א"נ דכהן הגם דחומרי כהונה יש עליו מטעם דשויא אנפשי' חד"א באמרו שכהן ועלה לדוכן א"כ לפי דעת רמ"א דא"נ הבעל שאשתו זנתה בזמה"ז הואיל ואיכא חר"ג א"נ למשוי חד"א אבל יש לפלפל בזה הרבה ובדברי ר"ן נדרים ד"צ וכאן אין צורך דאפילו ודאי כהן ראוי להתיר לענ"ד.

**זאת** יש להודיע כי לא יניחוהו לעלות לנ"כ ולקרותו ראשון עד שיברר בעדים והוא כהן וכל חומרי כהונה וזרות עליו וקודם עבודה יצא מבה"כ ולא יטמא למת ורק יקראוהו אחרון לס"ת עד שיברר שכהן הוא בשני עדים דכיון דאמר שלוי הוא שויא חד"א מלעלות לנ"כ מעשה דכה תברכו ולא זרים. ובאמת המ"ל מסופק בשויא חד"א אי מועיל עדים להכחישו להתיר לו אמנם באמתלא מותר ומשום שהוחזק ל' יום מהני עדים נגד חזקה מיהת ל"מ ע"א נגד החזקה. וכאן אמתלאתו דבוש הי' ליקח זונה וסבור שלא יניחוהו לדור אתה. והגם דאמתלא כזה שרצה לעשות איסור נחלקו האחרונים בזה ויש לנו אריכות דברים בזה ובדברי המ"ל מ"מ אם יברר בעדים יש להתירו מפני הבושה גם כי המהרי"ט בתשו' הנ"ל חוכך בזה"ז אי עבר אעשה זר העולה יש לסמוך בעדים להניחו לעלות לנ"כ:

עתה מה שיש בזה לפי שמניקה את בנה ומינקת חבירו אסורה ובזנות יש מחלוקת ומבואר בא"ע סי"ג והרמ"א לא הקיל רק במופקרת והאשה בעצמה מניקה הנה לפי הודאת הבעל בתחלת ש ד מרחשון עד ט"ו סיון כבר שלמו שבעה חדשים ולכאורה הוי קצת יותר מז"ח והוא בן ח' א"כ לכאורה מוכח שאינו ממנו אמנם יוכל להיות שהוא ממנו והוא בן קיימא ומצינו בן ח' שגמרו שעריו וצפרניו דהוא בן קיימא תו דהנו"ב מה"ק סי' כ"ב בנשאת ט"ו באב וילדה כ"ה שבט כתב וז"ל אפילו לא נתעברה מביאה ראשונה אפילו נימא הצד היותר חמור שלא לבשה לבנים עד יום ז עכ"פ טבלה שלהי אב קודם ר"ח אלול וילדה כ"ה שבט אפילו ילדה תחלת שבט בר שבעה הוא כי שפירא גרם וכמבואר באה"ע ס"ד סי"א בהג"ה באשה שנתעברה מבעלה סוף סיון וילדה תחלת כסליו והשתא לענין ממזרות דאיסור דאורייתא אמרינן שפירא גרים כ"ש לענין מינקת חבירו דהוא דרבנן עכ"ד וא"כ שנשאת כ"ו כסלו וילדה סיון ט"ו בו א"כ תלינן שאחר נשואין נתעברה ושלו הוא ושפורא גרים ואין בזה משום מינקת חבירו:

**הן** ראיתי להחת"ס שתירץ קושיית הח"מ מהא דפריך בכתובות ל"ט והא אין בין נערות לבוגרות אלא ששה חדשים והא דלמא אולידה בה' חדשים וב' ימים דשפירא גרים ועדיין לא מטי ימי בוגרות דמה דתלינן שפירא גרים להעמידנה אחזקת כשרות שלא תהי' זונה אבל זו שזנתה אנו תולין שזנתה גם קודם ולאו בתולה היתה ואין לה קנס ונתעברה קודם י"ב ואי דאינה מתעברת קודם לכן ומיעוטא הוא הא גם לה' חדשים וב' ימים מיעוטא הוא עכ"ד:

**ובאמת** דבריו נפלאו ממני אטו אי מיעברא בקטנותה לא משכחת שתהי' בתולה בעת שאנסה הא משכחת שאנסה שנה או שתים קודם ואח"כ ילדה ולד ומה נ"מ אי מעברה בקטנות או בנערות מ"מ בשעה שאנסה ודאי בתולה דלא הי' מעוברת שתי שנים ועוד דשם פריך לחכמים דמעברה ומתה א"כ לא ילדה כלל ממה שנתעברה בקטנות תו הא משכחת אפילו לר"מ דקטנה אין לה קנס כגון שהעבירה עפ"י חבית של יין כמ"ש תוס' בחגיגה די"ד ע"ב והיתה בתולה ואח"כ אנסה ונתעברה דידעינן שקודם לכן לא נתעברה או עכ"פ בתולה היתה אבל ל"צ לזה דגמ' אזלי לחכמים דיש קנס מדקאמרי שם ומי מעברא והתניא כו' וחכ"א משמים ירחמו ומאי ס"ד הא לאו בתולה ואין לה קנס אע"כ דקודם לכן אנסה אלמא דקטנה יש לה קנס וא"כ משכחת שאנסה כמה שנים קודם והיתה בתולה ע"כ דברי הח"מ נכונים גם ההפלאה כ' תירוץ אחר דבשלמא בש"ע אה"ע משום דמוקמינן אחזקת כשרות שלא זינתה אבל כאן דזנתה דניסת בל"ז יצאה מרשות אב וא"כ שמא זנתה גם קידם ונתעברה ג"כ קודם ובנים הרי הן כסימנים ואין בין נערות

לבגרות אלא ו"ח א"כ כבר בוגרת היא עכ"ד אבל ג"ז תימה דהא תני רבה בר לואי ביבמות די"ב גבול יש לה לפני זמן (פרש"י בת י"א) אינה מתעברת כל עיקר א"כ משכחת שנעשה בת י"א בסוף חדש סיון וילדה תחלת כסלו דאז ודאי לא מעברא קידם לכן וא"כ ודאי שפורא גרים ועוד משכחת כגון שנתעברה ע"י אונס דלא הורע חזקת כשרות דילה א"כ ל"ח שנתעברה קודם לכן וזה ק' גם על החת"ס וגם תימה למה לא נעמיד אחזקת כשרות דהשתא זנתה ולא קודם ומי גרע ממומר דמה ששחט קודם כשירה כמבואר ביו"ד בש"ך ס"א ונהי בזה יש לעיין במילי דממון אבל על כולם יש להפליא אטו ל"מ שנתעברה מארוס שקדשה בביאה דעדיין ברשות האב ובעי אי יש בגר בקבר ובאמת תימה על הגדולים הללו ובער אנכי ולא אבין:

**מיהת** יצא לן מדבריהם דרק בשביל חזקת כשרות דלא זנתה תלינן בשפורא גרם א"כ בנ"ד דכבר זנתה שנים רבות וגם עתה הודית על זנונים ול"ל חזקת כשרות א"כ מנין להקל ובכזה לא דברו הרמ"א גם הנו"ב וא"כ כיון דלא שכיח ששפורא יגרום מנין לנו להקל.

**ובאמת** י"ל קו' הב"ש מהא דפריך בר"ה די"א בשיתא מי קילדה דלמא שפורא גרם די"ל כיון דבל"ז ליצני הדור אמרו מאבימלך נתעברה שרה א"כ איך יהי' שפורא גרם שיגרום לעז יותר על הצדיק ודאי רק בדרך העולם ילדה לשבעה אבל שפורא שיגרום וזה ע"צ מיעוט מן המיעוט בודאי ל"ה הלידה בזמן קצר כזה שיהי' הלעז יותר ועוד י"ל דשפורא גרם מה שמקדשין החודש כהא שאמרו חז"ל אקרא כו' גומר עלי נמלכו לעבר בתולין חוזרין ונהי דעתה אין מקדשין כ' הרמב"ם בס' המצות דסנהדרין קדשו חדשים מה שיהי' עפ"י חשבון נקבע החודש וא"כ קודם מ"ת אין שפורא גורם:

**מיהת** בנ"ד למתלי בשפורא או למתלי דבר ז' ואשתהי כרבי וכרבה תוספאה יבמות ד"פ ודאי כיון דהיא זונה מכבר אין למתלי הולד בבעל אף שהיא אומרת שבא עלי' פעמים הרבה הא הבעל מכחישה שלא בא עלי' רק תחלת חשון וע"כ אין לסמוך על היתר הזה.

**אמנם** יש להתיר כאן מטעם מינקת חבירו מכח ממ"נ אי נאמין לבעל שבא עלי' אחר א"כ זנתה לנער בזדונסקאוואלע ולאחד בווארשא ולמי שנשאה אח"כ א"כ הוי מופקרת לשלשה ב"א והרמ"א הקיל במופקרת וכבר הוכחנו מדברי רש"י יבמות דס"א שכתב להרבה ב"א וכיון שאמרו בגטין בעד"ר דכמה רבים שלשה ואיפסיקא כן להלכה א"כ הוי מופקרת ואפילו לכתחילה מתירין אותה מכ"ש בדיעבד שלא תצא וגדולה מזה כ' השבות יעקב דאפילו נבעלה שתי ביאות הוי מופקרת להתיר מינקת ונהי דהארכתי במ"א לסתור דבריו מיהת בנ"ד דלשלשה ב"א ודאי מופקרת מקרי ובל"ז כ' הנו"ב אף במזנה לבד כיון דחולקים הפוסקים י"ל דלכתחלה דוקא חיישינן ובדיעבד נסתפק די"ל

שלא תצא תו כיון דעני' מאוד והקיל השב"י כיון דאם לא תדור עם בעלה איכא חששא לסכנת ולד ע"כ התיר דלטובת יתומים מתירין איסור דרבנן דמשחררין עבד לטובת יתומים ונהי שדחיתי דבריו בראיות ברורות והארכתי בתשו' גם להאחרונים מצאתי שחלקו עליו אבל כאן די"ל דאשתהי או שפורא גרם ואל"כ מופקרת היא ובדיעבד ודאי א"צ להפרישה ועושין גם דברי השב"י סניף להקל:

**זאת** יש לנו לעיין נהי דבשביל דנימא שמופקרת לאסרה לכהן בדיעבד כבר הארכתי דאין להחמיר בפרט בדיעבד אבל כיון שאנן נקטינן שודאי בא עלי' אחד בתשרי או סוף אלול או שבא עלי' אחד חצי חשון ובר ז' הוא וכיון שהבעל אומר רק בתחלת חשון א"כ הוי כלא נבדקה אם לכשר או לפסול כיון שלדברי בעל ע"כ נבעלה עם אחר והיא מכחשת הוי כאומרת לא נבעלתי ובלא טענה ברוב פסולין אפילו בדיעבד תצא. ויש לדון דכאן הוי ס"ס ומותרת חדא שמא לא נבעלה לאחר ואשתהי או שפורא גרם ואת"ל נבעלה שמא לכשר ותהי' מותרת בלא טענה ונהי דאמרינן דלר"ג מחמירין באיסור כהונה אף בס"ס באלמנת עיסה היכי דליכא ברי בכתובות די"ד מ"מ י"ל דדוקא התם כיון דל"ש דבודקת ונשאת דלדידה הוי ג"כ ספק אבל כאן שייך חזקה דבודקת ומזנה וחזקת כשרות לכהונה אבל קשה הדבר עלי לסמוך בזה דאולי כיון דאשתהי הוי מיעוט א"כ אין לצרף לס"ס וכבר נחלקו בזה הראשונים אי מיעוט מצורף לס"ס ואפשר דהוי מיעוטא דמיעוטא וכ"ע מודי דאין לצרף דבל"ז רוב יולדות לתשעה כמבואר ביבמות פ' החולץ ואפשר אם יבואו עדים דלא הוכר עוברה מיד אחר חתונתה אזלא רוב דלט' ילדן או הבעל יגיד זה מ"מ כיון דצריך עדות הבעל איכא חששא דנו"ב הנ"ל ועוד דמ"מ מאותן דלז' ילדן ודאי הוי מיעוט דאשתהי ואיך נצרף לס"ס לכן יקרא הבעל וידבר עמו בצינעא אולי יודה עתה שבא עלי' עוד הפעם בחצי חשון או בי"ב מרחשון דג' ימים לקליטת הזרע נמצא שלמו ז"ח או בא עלי' בסוף חשון ויולדת למקוטעין או שתודה היא שבא עלי' אחר ומי הוא ובחקירה ודרישה היטב לבל ילמדו דבר שקר ואם לא בדרכים הנ"ל לא אומר לא איסור ולא היתר.

**אכן** אם יוגבה עדות ויתברר שנולדה קודם חה"ש דאז ליתא אלא ז' שלמים ואפילו באייר כיון דיולדת לז' יולדת למקוטעין אין כאן חשש לאיסור וכמו שהארכנו למעלה:

**עתה** אשיב לכ"ת על מה שיישב קו' תוס' בהכותב דפ"ה אהא דפריך אביי ובהא כי לא מודה מכשיר דלמא תרווייהו צריכי והוא דכיון דאם לא יודה תהי' אסורה לבעל א"כ שייך דייקא כמו במת בעלי ומיושב קו' הפלאה דמאי מהני הודאתו הא כהן המעיד בשבוי' לא ישאנה וא"כ ממילא אי נימא דבלא מודה מכשיר א"כ לא דייקא כלל והדרא

קו' הפלאה עכ"ד בקוצר אבל באמת אין סברא דדייקא שלא תזנה בשביל שתצא מבעלה חדא מי ידעה שתתעבר ולא יודע רשעתה כלל ואפילו נימא דהי' ראוי שתתהפך ותזנה וא"כ ע"כ מארוס הוא מ"מ ז"א דדייקא ל"ש בשביל בעל ראשון לבד דשמא רוצית לאסרה על בעלה ששונאתו ואפילו טמאה אני לך לא האמינו מה"ט ואיך נאמין ונאמר שלא זנתה בשביל זה ויהי' לה נאמנות כ"כ ודוקא במת בעלי דשם איכא חומר מבעל שני אשר רוצית להנשא תו אטו כי מכחיש סובר ר"ג ודאי נאמן דשויא חד"א א"כ לסברתו אפילו נימא דכי לא מודה היינו בהלך למדה"י אבל לא במכחיש כמ"ש הרא"ש שם ויש עוד רק די בזה:

**ולכאורה** אביא ראי' לסברת הפלאה דבכהונה עשו מעלה שלא יהי' נאמן הבעל מהא שהקשו תלמידי הר"י ארש"י שפירש בארוס וארוסתו להתירה לבעלה דהא בל"ז הוי ס"ס שמא מיני' ואת"ל לא מיני' שמא באונס. ובני הרב החריף ובקי מ' צא"י יעקב נ"י תי' דכיון דסוטה פטורה מיבום וחליצה א"כ אם תפול קמי יבם יהי' ס"ס להיפך שמא מיני' ויש לו בנים או שמא ברצון ופטורה מיבום וא"כ הוי תרי ס"ס דסתרי ואין דנין לס"ס כלל וכמ"ש תוס' ב"ק די"א גבי שליא ומיושב קו' תר"י ויפה אמר. אמנם אינו מובן קו' התר"י כלל דלמא רש"י מפרש דארוס הי' כהן ולא הוי רק חד ספיקא ומה הקשו התר"י. ולפ"ז ניחא דבכהן לא מצי איירי דא"כ הדרא קו' הפלאה אמאי מהני מודה לר"י מ"ש משבוי' דאין בעלה נאמן וע"כ בא"י א"כ יפה הקשו ולפ"ז רש"י והראשונים דע"כ לא ס"ל סברת הפלאה רק תי' השני של הפלאה דהואיל והאי התירא והאי איסורא א"כ י"ל דמוקי באשת כהן ולא אאריך דברי ידידו הדו"ש:

## סימן ל

**לגיסי הרב המאה"ג מ' אברהם כהן נ"י בווארשא**

בדבר השאלה מגניוועשאוו האשה מ' פעסיל בת מ' ישכר אשר בעלה משה בר"א ישב בבית הסוהר במבצר ונחרץ דינו לשלחו לסיביריען ולא רצה לתת ג"פ לאשתו רק ע"ת אם לא יבא לביתו תוך ארבעה שנים גם לא רצה לתת ג"פ רק במבצר מקום לא נכתב גט מעולם אח"כ איימו עליו ובראותו שאין ברירה אמר שיתן לה גט ולא אמר בפירוש בלי תנאי אולם המסדר חשב לתקן הגט שבכ"מ שבסדר הגט הי' צריך לדבר מענין התנאי אמר שזאת נעמיד על הדת היינו אם הדת נוטה שיוכל להיות ע"ת ואיך שיהי' הדין וכאשר יאמר השליח ומסדר וכתורה יעשו:

**הבאת** בשם הרב הגאב"ד שכתב דבלי תחבולות המסדר נהי דהזכיר תחלה תנאי אם אח"כ סתם דבריו הוי כזבין אדעתא למיסק ולא א"ל מידי דהוי דשב"ל ול"ד למ"ש הריב"ש סי' ק"ב דמחלק בין התנה בפירוש לאדעתא למיסק דלא התנה אבל כאן כיון דלא נגמר מעולם בין איש ואשה שיתן שום דבר ע"ת וגם אחר שאיימו עליו וכדין איימו וכמ"ש בתשו' הרא"ש ובסי' קנ"ד הביאו א"כ משום מצוה לשמוע ד"ח גמר בלבו בלי תנאי כלל:

**הנה** תשו' הרא"ש הובא בטוא"ע סי' קנ"ד במי שמוכתב למלכות והוא בורח ממקום למקום וא"ר לעמוד שם מפני סכ"נ תשובה אם הדבר ידוע שאינו רשאי לעמוד במקום שנשאה מפני ס"נ א"ל טענה גדולה מזה כיון שא"ר לעמוד שם והיא אינה מחויבת ללילך עמו לארץ אחרת כופין אותו לגרשה עכ"ד אבל צ"ע דאין לדמות לנ"ד דהנה באמת כשיש חשש סכנה נהי דאינו מחויב לעמוד במקום סכנה מ"מ כיון דמחויב בלאו דעונתה לא יגרע והיא א"מ ללילך עמו דאיך יציל עצמו ויפקיע חיובו והוא דומה למי שאנס בא עליו ומציל עצמו בממון חבירו דחייב להכשיר נזקו ה"נ חייב לגרשה שיפטר מחיובה אבל היכי שאנסוהו ללילך ומוליכין אותו בכבלים א"כ האונס הוא מיד שלא ישכון במקום הזה ואין עליו חיוב כיון דאנוס הוא ומה"ת יהי' חייב לגרשה כיון דהאונס בא עליו ועלי' ודמי לאם בא אנס על ממון חבירו דפטור לשלם ואף שיש לחלק דעיקר העונש עליו מ"מ כיון שאנוס הוא להרחיק נדוד ופטור מעונה למה נכופו לגרש כיון דל"ד לתשו' הרא"ש דשם רוצה להציל עצמו בהפסד עונתה אינו בדין:

**ומנא** אמינא לה מדברי הרמב"ם פ"ה מהיסו"ת דכל עבירות דיהרג ועל יעבור העובר א"ח דאנוס הוא ואלו בחלה ואמרו הרופאים שיתרפא דאסור ואם עבר ונתרפא עונשין אותו ועכצ"ל דשאני בחולה דאין אונסין על הרפואה רק שעומד למות ובוחר עצמו להתרפאות בעצי אשרה הוי כרצון ועונשין אותו אבל כשאנסוהו לעבור אז שפיר מקרי אנוס ופטור. וכיוצא בזה כ' בס' הפלאה ד' י"ט לישב קו' תוס' דחתמו שקר ע"ש. וכן מצינו להמג"א בא"ח סי' ר"ד שהקשה מחולה ביוה"כ דמברך לאנסוהו לאכול וכ' המג"א דאפשר לחלק וע"כ כוונתו דחולה מציל עצמו ול"מ אונס כ"כ משא"כ אנסוהו לאכול ולפ"ז ה"נ בנידון דהרא"ש דבוחר הצלתו בהפקעת עונתה כופין לגרש משא"כ דהכפי' לבטל עונתה מאן יימר שכופין ונהי שמבואר בסי' ע"ו בחלה ואין בו כח לבעול דאחר ששה חדשים כו' התם טעמא משום דכופין על מדת סדום שלא יענה אותה או דמפקדא אלשבת או שלא תבא למכשול כמ"ש הב"ש ס"א משא"כ כאן דהוא פטור מעונה וגרושין נהי דא"מ לצאת

למדינה אחרת מ"מ מנלן לכוף לגרשה אדרבה שמא לא תרצה לשבת צרורה ותסע עמו למקום אשר שם חפשים יוכלו שניהם לקיים המצוה ולהנצל מדבר רע ח"ו:

**ובל"ז** הא הש"ג כ' בחלה דאם יש לו רפואה אפילו יותר משששה חדשים ממתינים והח"מ והב"ש סע"ו הביאו דבריו וע"כ מה"ט כיון דפטור מעונתה דאנוס כל שיש רפואה לחליו אפילו לזמן ארוך אין כופין דל"ש מדת סדום א"כ בנ"ד למה לא יוכל להתנות לארבעה שנים דהא ודאי אלו ידענו שישוב תוך הזמן א"ר לכופו כמו בחלה למה לא יטיל תנאי כזה וא"כ אם אמר שרוצה כפי הדת א"כ כיון שיוכל להטיל תנאי בתנאו קאי אבל באמת אפילו לזמן ארוך מסופק אני אם כופין כמ"ש דל"ד לתשו' הרא"ש. ותו בר מדין לאיים ע"י ערכאות שהוא כפי' בשוטי צע"ג דהרמ"א כ' בסקנ"ד סכ"א דכ"מ שלא נמצא לחז"ל כופין אין לכפות בשוטי והוא מדברי תוס' ורא"ש פ' הבע"י וא"כ אפילו הוא רוצה לעלות והיא א"ר איתא בכתובות דק"י דכופין אותו שלא לעלות ואם לאו יוציא ויתן כתובה והנה ודאי שלא לעלות כופין בשוטי כי מבטל מצות עונה והיא אינה מחויבת לעלות א"כ מכין אותו כמ"ש כתובות דפ"ו לענין פריעת ב"ח מצוה דמי לסוכה ה"נ כופין בשוטי עד שתצא נפשו אבל לגרש דליכא מצוה רק יוציא דלהר"ח הוי רק בדברים ובאמת לשון הגמ' מוכח כדברינו ותשו' הרא"ש י"ל דג"כ רק כופין בדברים ועוד דבתשובותיו באמת נראה דלא ס"ל מ"ש בפסקיו דבכלל מ"ג הביא במאוס עלי פלוגתת הרמב"ם ושאר פוסקים ולכן אין כופין שלא יהי' כגט מעושה משמע דאלו הי' הדין כדברי הרמב"ם היו כופין ואמאי הא לא איתמר רק יוציא בכתובות דס"ג אבל אנן דקיי"ל דחיישינן לדברי ר"ח א"כ כיון דאפילו אם ברצון רוצה לצאת חוץ למדינה אין כופין בשוטי לגרש מכ"ש כשהוא אניס על יציאה דאין כופין בשוטי א"כ מכ"ש בנ"ד דאין מאיימין ע"י עכו"ם עליו בכפיות:

**וראיתי** להתוי"ט בהגהותיו אדברי הרא"ש ברוצה לילך למדינה אחרת דכופין אותו לישבע וכ' דהואיל הוא מקום עגון אין לחוש למ"ש דאין כופין רק במקום שאמרו חז"ל עכ"ל א"כ י"ל דה"ה במוכתב למלכות דהואיל מקום עגון סומכין אדעות החולקים על הר"ח וכופין בשוטי מיהת אפילו נימא דלא כהש"ג ובחלה מחויב אחר ו"ח לגרשה מ"מ ודאי אם רוצה לגרש ע"ת לארבעה שנים עכ"פ לא מקרי מקום עגון ואין כופין בשוטי לגרש בלי תנאי ואם נכפהו לגרש בלי תנאי הוי חשש גט מעושה:

**ובאמת** דברי התוס' יו"ט תמוהים דשם באמת כופין שלא לעלות ולהניחה עגונה דמכין אותו שלא יפקיע חיובה כמו בלולב וסוכה וא"כ כופין לישבע שישוב ואם לא ירצה לשוב אין זה גט מעושה כלל דהא בוחר לעצמו לגרש ולא לישבע ודמי למ"ש דאם נתפס

וא"ר לפדותו עד שיגרש דאין זה אונס א"כ ה"נ כיון דבידו לישבע ובלי לגרש וע"ז נוכל לכופו א"כ מה שמציל עצמו בגרושין אין זה בכלל גט מעושה והגם דבגוף תשו' הרא"ש כלל מ"ג כ' דכופין לגרש לזמן משמע דכופין על גרושין אבל סיום דברי הרא"ש דאם נודע כופין שישבע שלא ילך עד שיגרש א"כ מוכח לגרש לבד אין כופין רק דאל"כ לא תלך וזה מן הדין כמ"ש וא"כ א"צ לדוחק של התוי"ט דהכפי' שלא ילך מעתה י"ל גם במוכתב למלכות כוונת הרא"ש דכופין שלא ילך אם לא יגרשה ודמי להא דנדרים דפ"ט דתתסר כל פירות שבעולם אי לא נסיבנא דאף שאם עובר אסור וא"כ הוי מותר לו משום סכ"נ מ"מ חייל שבועתו וכמבואר בתוס' גטין דל"ד ובכתובות דע"א מיהת עבר כשלא נשא דגורם איסור בל יחל משום דיעבור אשבועה בשביל סכנה וא"כ ה"נ משביעין אותו ע"י כפי' שלא ילך עד שיגרשנה א"כ נהי דמוכרח לגרשה כדי שלא יעבור אשבועה מ"מ אם מצד שבועה חייב לגרש רבו הדעות דלא מקרי אונס א"כ י"ל כן בכוונת הרא"ש על אופן זה ולא בשוטי דלא כהתוי"ט וא"כ בנ"ד דא"א לו לישבע שלא ילך דאינו בידו דיקחוהו בחזקה אף בתנאי י"ל דלא מהני ולכפות לגרש בשוטי לא:

**ויש** לה"ר דנשבע לגרש ל"ח אונס וא"כ אפילו נימא כדברי התוס' יו"ט אין כופין אם רוצה לגרש רק ע"ת ארבעה שנים דלא מקרי עגון א"כ ודאי דהתנאי עפ"י הדין א"י להטיל אי נימא דלא כהש"ג הנ"ל א"כ כשכפו אותו שלא להטיל תנאי רק מה שבדין והדין דאין לו להטיל תנאי כזה וכיון דעכ"פ אין כופין בשוטי ולא חשיב מקום עגון א"כ מה שגירש בלי תנאי הוי מעושה שלא כדין וא"כ יש לחוש דאף לאחר ד"ש לא יועיל הגט דעשוהו שלא כדין:

**ברם** נראה באמת דאחר ד"ש הי' אפשר להקל כדברי הש"ג והוי תנאי ובדין יכול וא"כ כיון שאמר שרוצה כפי הדין הוא ג"כ לתנאי לד"ש וזה אף בראשונה רצה ולא מקרי גט מעושה דהוי ס"ס שמא כדעת הש"ג ואת"ל דלא כהש"ג שמא לא קיי"ל כר"ח והוי גט מיד אבל יש לעיין דבאיתחזק איסור א"א ל"מ ס"ס לבד רק בעי ג' ספיקות כמ"ש הש"ך בסק"י:

**ובל"ז** פשיטא דמ"ש הגאון זצ"ל דל"ד לריב"ש מנלי' לחלק ואדרבה מדברי הר"ן פ' מי שאחזו בהא דה"ז גיטך ע"מ שתשמשי את אבא וחזר ואמר ע"מ שתתני לי מאתים זוז שמחלק בין הך לתוספתא דשם בסתם אבל בהתנה תנאי אחר ביטל הראשון עכ"ד מוכח דבסתם אתנאו קמא ואף שלא התנה בפני האשה מה בכך הגם מדברי הה"מ פ"ו מגירושין ה"ד כ' בהתנה בעת כתיבה ולא התנה בנתינה דלדעת רז"ה ורמב"ן מותר אפילו לא נתקיים התנאי י"ל דאינהו במחל התנאי איירי אבל סתם ודאי אדעת ראשונה עושה:

**תו** כתב הגאון המנוח דתקנתו של המסדר קלקלתו דהדבר תלוי בברירה מ"מ כיון דאנן סומכין בשעת הדחק להכשיר תנאי קודם כתיבת התורף וא"כ כיון דא"א לתת עוד הפעם דזה אינו מועיל ולא בשליח א"כ אחר הזמן מותרת דסמכינן ארוב פוסקים דמתירין בנתקיים התנאי עכ"ד ואיני רואה דהא הדין כבר חרוץ הוא וזה דומה לכבר בא חכם דאין ענין לברירה כיון דבאמת כבר ניתן הדין אם יכול בלי תנאי או לא והוי תנאי דלשעבר ואנכי אצדיק דברי ש"ב הגאון מווארשא זצ"ל יען דאפשר מן הדין יכול להטיל תנאי וא"כ הוי תנאי קודם התורף דפסול להרמב"ם משום ברירה הגם דמלשונו של המסדר נראה דבעת הנתינה התנה כן ואין להאריך:

**אבל** באמת אם נאמר דהוי תנאי וא"כ כיון שנתן השליח לאשה סתם הא כ' המהרי"ק בתשו' ש' דאם צוה לשליח לגרש ע"ת וגירש סתם דהוי משנה מדעת משלחו והגט בטל אפילו נתקיים התנאי דלכן אין משלחו ביד אחר וא"כ יש חשש אפילו אחר הזמן ויען כל הדברים נאמרים בלישנא קלילא היאך, עשה עם הסופר ועם השליח ומשליח לאשה לכן לא אוכל לעיין כראוי וכתבתי רק להערה בעלמא:

**ותו** יש לעיין כיון דבתחלה לא רצה רק במבצר ורק ע"י איום גירש וכיון דנהי שלא כתבו גט מעולם מ"מ יש להכשיר בשעת הדחק לכתוב במבצר א"כ בזה עישוהו שלא כדין וכיון דכה"ג קפידא לו משום כסופא אם כפו אותו לגרש במ"א הוי מעושה שלא כדין

**ובהתרת** הספיקות נ"ל הנה המהרש"א ר"פ המדיר הקשה דלמה לא כתבו טעם על כפיית אומר איני זן ואיני מפרנס ואהא דחוזרין אצל גדול כתבו טעם ותי' דשם הוי מורד משא"כ במדיר דל"ה כמורד עכ"ד ובאמת דבריו צריכין הבנה ונ"פ דבאמת באיני זן ראוי לכופו כמו בכל פריעת ב"ח מצוה ונהי דמטעם דא"א דר עם נחש בכפיפה דא"א בכל יום לכופו לכן שפיר הכפי' שע"י הגט יפטר מחיוב מזונות וכ"ז כשבאמת על עיקר חיוב יכולין לכופו סובר רב עד שנכוף בכל יום לזון וא"א דר עם נחש כו' נכפהו להוציא ובזה יצא ידי חובתו משא"כ במדיר דכבר אנוס הוא וא"א לכופו על מזונות דהא אסור עלי' א"כ כיון שפקע על גוף החיוב שחייב יפקע מצותו א"כ אין כופין לגרש דבשלמא כשאנו כופין על גוף החיוב ומזדקקין לכך כופין על הגט כדי שלא תדור עם נחש והכי עדיף משא"כ כשלא שייך כפי' על גוף החיוב אין לכפותו על הגט שהוא סילוק חיוב:

**ולפ"ז** י"ל דהרא"ש שפיר בהא דמוכתב למלכות שם החיוב לבלי לעלות ונהי דאיכא סכנה מ"מ מה"ת נימא דפטור מחיוב בשביל הכנה אדרבה נימא דהחיוב על תלו דכיון דאפשר לגרש ולא יסתכן ויברח א"כ אין הסכנה דוחה והוא דומה למתנה תנאי ואם יעבור יאסר מעכשיו בנדר האם מפני סכנה יעבור אנדר כיון דאפשר שיבטל הנדר ע"י

קיום תנאי א"כ לא הותר מפני ס"נ א"כ ה"נ חל חיוב שלא יעלה כיון דס"נ לא התירתו דאפשר בגט וכיון שכופין שלא יעלה א"כ כופין שיגרש ודמי לאיני זן משא"כ בנ"ד דשולחין אותו בע"כ ופטור מחיוב מזונות דמי למדיר דאין כופין לדעת ר"ח:

**אולם** י"ל כיון דכשהולך למרחק י"ל דכופין אף לשיטת הר"ח וכן בנ"ד מטעם אחר דבאמת קשה לדברי מהרש"א דהא חוזרין אצל גדול הוי כמו מורד ולמה הוצרכו תוס' לתרץ כיון דמפקיע כל חיובים ונשאר קו' מהרש"א. אמנם הפנ"י תמה אדברי תוס' דמה הקשו מחוזרין אצל גדול הא שם כיון דמצוה רמי עליו לחלוץ וא"ר הוא דומה לסוכה איני עושה אבל לכוף לגרש דאין מצוה בגרושין אין כופין והוא באמת תימה רבה ולישב דברי תוס' נ"ל דהנה אמרי ביבמות ד"ד יבמה שנפלה לפני מוכ"ש שאין חוסמין מקרא ופרש"י וכופין לחלוץ ובאמת ק' נהי דילפינן דאין כותבין אגרת מרד עלי' אבל מנלן דכופין ועכצ"ל דרש"י סובר דנהי דהוא דרוצה ליבם והיא ממאנת ודאי פטור ממצוה לתת חליצה דהתורה לא חייבתו רק כשא"ר ליבם אבל כשרוצה ליבם אין מצוה עליו לחלוץ דבתורה כתיב מאן יבמי אף דהיא א"ר ביבום מפני שהוא מוכ"ש רק כיון דמעוגנת היא כופין אותו שיפטרנה ולאו מטעם מצות חליצה רק כמו שכופין בכ"מ לגרש שלא יתעגנו ולפ"ז לכאורה לדעת ר"ח אפשר הי' לומר דא"כ רק אין חוסמין שלא נכריחה להתיבם אמנם ז"א דבזה מודה ר"ח דכופין והוא דביבמות דל"ט במתניתין דחוזרין אצל גדול תלה בקטן עד שיגדיל או חרש ושוטה אין שומעין לו ודייקי תוס' מדלא תנן עד שיתרפא מוכח דבחרש יכול מיד רק שאין חוסמין עכ"ד ולפ"ז כיון דאיכא חרש ונהי דאין חוסמין מ"מ פרח מצות חליצה ממנו כיון דאפשר ביבום ולא קרינן מאן יבמי דהא המניעה מצדה ונהי דיכולה לעכב ואין חוסמין מ"מ תו לא רמי עליו חיוב דהתורה לא גלתה אחיוב ורק שלא תתעגן א"כ דמי למדיר לכן הקשו תוס' שפיר ומיושבין דברי מהרש"א וקושית הפנ"י ל"ק:

**וא"כ** כיון שהוכחנו בגדול כשיש חרש דאין חיוב עליו לחלוץ מצד מצות חליצה רק כיון דמפסדת מזונות ותשמיש כופין ואפילו חלה עד שיגדיל אמרינן דכופין ושהוי מצוה לא משהינן א"כ חזינן אף דליכא מצוה לחלוץ בשביל עגון כופין א"כ ה"נ בנ"ד דאם ילך לארץ אחרת ויפקיע כל חיובים נהי דהבעל פטור כיון דאונסין אותו דמי לחליצה דכופין וא"כ י"ל דתנאי לזמן מרובה נמי א"י דהא בחרש עד שיתפקח אין ממתינין וכן בקטן א"כ ה"נ בנ"ד וראוי לעיין אם לא הנית לה מזונות די ארבעה שנים דכופין אבל בהניח לה מזונות די פרנסתה א"כ י"ל דהוי כמו מתשמיש לבד דא"כ ויכול להטיל תנאי.

**ולכאורה** י"ל דאפילו לשיטת הריטב"א יבמות ד"ד שכ' דאין חוסמין אבל אין כופין וא"כ חזינן דאף שמעגנה והיא צודקת בטענתה מ"מ לא כפינן לחלוץ משום עגון מ"מ צ"ל דבשלמא באשת מוכ"ש הואיל ומשועבד לה אף דטוען אני רוצה ואין את מעוגנת בשבילי רק לפי דאת א"י לקבל מ"מ כפינן לי' לפי שעכ"פ נגזל עונה שלה כיון דבדין טוענת ודוקא ביבם דאינו משועבד לה רק מצוה רחמנא רמי עלי' וכיון שרוצה ליבם יצא ידי המצוה אבל אין היבם משועבד לה מ"מ בנ"ד י"ל דכופין דהא השתא באשת מוכ"ש דא"ע אמצות עונה וכן בבורסי רק כיון דהיא טוענת בדין שא"י לקבל כופין לגרש מכ"ש בנ"ד דהוא באמת חייב בעונה ונהי דאנוס רחמנא פטרי' מ"מ אין לך אונס גדול ממצרף ובעל פוליפוס ושם אדרבה עדיין רוצה ומ"מ כיון דא"מ לשמוע לו כופין מכ"ש כאן דא"מ לילך עמו ודאי דכופין דגרע מכל הני דתנינן דשם יכולה רק א"מ א"כ ה"ה כאן דא"מ לעלות דכופין:

**ומאד** תמיהני אדברי ר"ח דמייתי ראי' מירושלמי שמענו שמוציא שמענו שכופין דהא אמאי לא פריך בירושלמי אהא דאין מעשין אלא לפסולות מהמדיר את אשתו מליהנות ולא פריך ממתניתין דהמדיר אשתו מתשמיש דהוא פ' אע"פ דקדים טובא מהא דהמדיר מליהנות ועכצ"ל כיון דבכלל פסולות הן מוכ"ש ופוליפוס ושם אינו חסר לה כ"א התשמיש ומקרי פסולות א"כ מדיר מתשמיש אין פסולות גדולה מזו רק מליהנות דאין תשמיש נאסר פריך דאיך קרא פסולות וממעט והתנן יוציא א"כ לפ"ז קשה אהר"ח דאמאי ג"כ בתשמיש סובר דאין כופין מ"ש מפוליפוס ואדרבה בירושלמי מוכח להיפוך מדלא פריך מתשמיש ונהי דלפי המסקנא דיוציא לא שמענו שכופין נהי דאינו מוכרח שכופין אבל למה נחלק בין מדיר מתשמיש להנך דשנינו סוף המדיר ואדרבה התם לא פשע וכאן פשע בהדרתו:

**לכן** נ"ל דגם הר"ח מודה כל היכי דא"י לשמש אז כופין דלא גרע מפוליפוס רק מדיר שאני כיון דאפשר למתשיל על נדרי' אין כופין ומצאתי בש"מ כתובות דע"ז בשם הריטב"א דשמואל דוקא היכי דיכולין לכפותו לזון אבל כל שא"י לכפותו לזון שהרי אסורה עליו אם הדירה עד"ר כופין לגרש והירושלמי דפריך מהמדיר ומשני שמענו שמוציא שמענו שכופין התם כשאפשר לכופו למצוא פתח לנדרו עכ"ד א"כ י"ל דהר"ח סובר דכל שאפשר למצוא פתח אין כופין ונהי דהר"ח פליג אריטב"א ול"ל דכופין להתיר נדר י"ל דמיהת סובר דכל שאפשר למצוא פתח ולא יפקיע חובה אין כופין לכן הקשו תוס' מחוזרין אצל גדול דשמא למחר יאבה לחלוץ לא הי' ראוי לכפות והוצרכו לתי' לפי

שמונע תשמיש ומזונות ולפ"ז בנ"ד דנשלח למרחק ואין ביכלתו לשוב מהר א"כ דמי לפוליפוס דכופין וכאן עדיף דמונע הכל ודאי כופין:

**וע"ד** הפלפול י"ל דברי הירושלמי דלא פריך מרישא דמדיר מתשמיש דהנה הוה מצי לאוקמי מתניתין במפרש דפליגי אי שבת אחת או שתי שבתות ומיירי בעד"ר דאז שפיר כופין וכמש"ל אמנם לכאורה מבואר בסי' רכ"ח דלעשות שלום בין איש לאשתו הוי דבר מצוה והדרא קושיא אכן לפמ"ש האחרונים ועיין תשו' פנ"י חא"ע סי"ב סכ"ב דעד"ר אינו מועיל כ"א במצוה חדשה שלא הי' בדעת הנודר לעקרו אבל אם נדר עד"ר מיד לעקור המצוה אין בכח המצוה להתיר ולפ"ז בתשמיש כיון דמיד הי' הנדר להפריד בין איש לאשתו א"כ אין להתיר משא"כ במזונות כיון דאם תרצה יוכל לדור אתה ול"ה פירוד ועתה כאשר דחקתו לגרש ולהפרידם א"כ ודאי דנולד חדשות עתה דבר מצוה יש לו התרה לכן פריך שפיר אמאי יוציא ואף כי יש לדחות סברא הנ"ל ממכות דט"ו דדחי בהא דבטלו דלדבר מצוה יש לו הפרה ושם גם בתחילה בא לעקור המצוה במ"א הארכתי ואכ"מ ועוד יש לאוקמי הא דמדיר מתשמיש דתנן כופין דאפשר דאיירי בידעו בו רבים דא"ל התרה לר"י ומתני' דתנן יוציא דהוא כופין לס"ד כר"י אתיא ולרבנן פליגי ב"ש וב"ה אי חייב לגרש ואין כופין אבל המדיר מליהנות דר"י פליג בכהן מכלל דרישא לאו ר"י וא"כ כיון דרבנן סברי ברבים י"ל הפרה ועד"ר נמי יש התרה לעשות שלום כפסק הרמ"א ביו"ד דלא כהריטב"א הנ"ל א"כ שפיר פריך דא"ז בכלל פסולות כיון שיש לה היתר ע"י שאלה ואף דשמואל דאמר אין מעשין סובר אף בסתם ושמא ימצא פתח מ"מ הו"מ לתרוצי דמתניתין ברבים ובמפרש ושמואל באמת בסתם סובר דא"כ בשוטי רק בדברים ומתניתין יוציא בשוטי לכן פריך מליהנות דשם יש שאלה ומשני דיוציא ואין כופין:

**אבל** באמת לולי דברי ר"ח נראה דדוקא ממזונות פריך ונהי דירושלמי סובר באומר איני זן דגרע מפוליפוס מ"מ ז"ד באיני זן דתמות ברעב אבל כאן דרוצה להעמיד פרנס רק דא"ר בפרנס וזילא בה מלתא בשביל זילותא לבד ודאי אין כופין כיון דלא תמות ברעב אבל מתשמיש כיון דחסר לה עונתה שפיר דמי לפוליפוס וז"פ:

**וראיתי** להלח"מ פ"ד מה"א תמה אהרמב"ם דבגט וקרבן הצריך שיאמר רוצה אני ובחליצה ומכר ואנסו לאיש לקדש לא הביא רוצה אני ותו כיון דמצוה לכתוב גט הוי כאומר רוצה אני ולמה בעינן שיאמר בשלמא בקרבן כיון דאינו מקריב בעצמו צריך שיאמר דמנא ידעינן דהוא מרוצה אבל בגט דכותב או מצוה למ"ל רוצה אני ונראה דודאי במוכ"ש או במדיר או במאיס עלי להרמב"ם דכופין ודאי אלו ידעינן דמחר יתרפא או

אשה תאמר מחר דיירנא עמו בסהדי וכן מדיר אם ימצא פתח או שאשה תחת שנאתה תתהפך לבה לאהוב אותו ואלו יבא אליהו ויגיד לנו כ"ז לא כופין אותו לגרש ואף דאמרו ביבמות דל"ט שהוי מצוה לא משהינן וכופין הגדול זה דוקא בשביל ספק שמא הקטן ירצה אבל אלו ידעינן ודאי שלמחר ידורו יחד ולא נצטרך לכפי' ובמאיס עלי' שמא גם עתה משקרת א"כ כיון דעיקר תלוה וזבין דמקרי לפי שנפשו חפץ לעשות מצוה אבל אם יהי' כמו שאמרנו אין כאן מצוה א"כ הוי תנאי ולא מיבעיא לשיטת הרמב"ם דתנאי קודם כתיבתו ספק פסול הוא ואפילו לשיטת הראשונים דהוי גט בנתקיים התנאי חיישינן שלבב האשה תתהפך לבלי תרצה הגרושין ויתבטל הגרוש ולא יאמרו חז"ל שלח לתקלה שלא תדע האשה ותנשא שלא כדין ויהי' בני' ממזרין לכן צריך שיאמר רוצה אני כאלו לא כפו רק שחפץ בגרושין והחפץ בגרושין עצמן סתם הוי בלי תנאי כלל וכ"ז שייך בקדושין אבל מכר או אנסוה לקדש כיון דאינו בשביל מצוה מקדש רק בשביל דהאשה עצמה הוי כקבלת דמים וכן במכר א"כ ל"ש תנאי כלל אבל בגט דהמצוה עושה כאלו זבין הוי כתנאי אם הוא מצוה וא"כ צריך שיאמר רוצה אני בלא תנאי ולפ"ז מיושב כיון דאין תנאי כלל בחליצה כדאמרינן בכתובות דע"ד ואפילו אמר חלוץ ע"מ שאתן לך ר' זוז חליצה מוטעת כשרה א"כ אין תנאי מועיל א"כ ל"צ כלל אמירת רוצה אני ומיושבין דברי הרמב"ם:

**ואין** להשיב מגמ' ערוכה ביבמות דק"ו חליצה מוטעת כשרה גט מוטעה פסול חליצה מעושה פסולה גט מעושה כשר ופריך אי דלא אמר רוצה אני גט נמי כו' ומשני דחליצה וגט זמנין כשר זמנין פסול אמר רוצה אני אידי ואידי כשר לא אמר כו' פסול הרי דאין חילוק בין גט לחליצה וא"ל דהאי תנא סבר יש תנאי בחליצה דהא סובר דחליצה מוטעת כשרה דנ"ל דלא הי' לפני הראשונים קושית הגמ' ושנויא בגמ' וראי' לזה מדברי ריטב"א מכות כ"ג וז"ל ואף לשיטה זו שפירשו רבותינו ז"ל שכופין לחלוץ במוכ"ש וחבריו ק"ל מהא דאמרינן יבמות דק"ו חליצה מוטעת כו' חליצה מעושה פסולה גט מעושה כשר והא ע"כ גט מעושה דכשר באלו שכופין להוציא וא"כ דכוותי' חליצה מעושה פסולה אפילו באותן שכופין בעלמא להוציא וטעמא משום דיבום ביבם תליא רחמנא דאם לא יחפוץ האיש כו' ולפי שטה ראשונה צריכין אנו לתרץ דהתם לאו בחד גוונא נקט גט וחליצה מעושה אלא לפי שאמר דחליצה כשרה במוטעת וגט פסול נקט איפכא דידי' בכפי' דזמנין דחליצה מעושית פסולה בשלא כדין וגט כשר בכדין עכ"ד הרי שלא גרס כל דברי הגמ' דאל"כ אדרבה סייעתא יש להאומרים כופין מדלא משני בגמ' ברייתא במוכ"ש בחליצה פסולה ובגט כשר ותו למה דחק לאוקמי בשלא כדין ולא מוקי בלא

אמר רוצה אני ולכן אמינא דגם הרמב"ם לא גרס לה ונהי דהריטב"א יבמות דל"ט הביא בשם יש שמביאין מחליצה מוטעת ואין ראי' זו כלום כדמוכח להדיא פרק מצות חליצה אבל באמת סותר דבריו דכ' שק"ל וכאן הביא בשם יש מביאין ודחה אבל דהריטב"א מכתובות ומכות אינו מאותו הריטב"א וזה נודע לבקי ומכיר בלשונות כי לא נמצא מהד"ק ומהדורא בתרא רק בריטב"א כתובות ומכות לכן חלופי גרסאות ביניהם והאמת עד לעצמו וכמדומה לי בשם הגדולים הביא דריטב"א כתובות אינו מאותו ריטב"א של שאר מסכתות.

**אבל** אף לגירסתינו י"ל דהנה בהמדיר דע"ד פריך ר"א אדר"י אהא דאמר המקדש ע"ת ובעל א"צ גט מחליצה מוטעת אלמא כיון דעבד מעשה אחולי אחליה לתנאה ה"נ כיון דבעל אחולי אחליה לתנאה והקשו תוס' כל מכר נמי ותי' דבעינן התנה בשעת המכר ותמיהני לדבריהם איך יפרנס ר"א ברי' דר"א הך ברייתא דחליצה מוטעת כשרה גט מוטעה פסול דאי התנה בשעתו אידי ואידי פסולה ואי קודם אידי ואידי כשרה ואפשר לישב קצת דחליצה קודם מעשה מיד כשחלצה נגמר החליצה ואחלה לתנאה אבל דאם התנה קודם כתיבת הגט וא"כ בשעת כתיבת הגט לא הי' עדיין מעשה גמור עד אחר הנתינה כדאמרינן פ' האומר דנ"ט בקדושין לענין אתי דבור ומבטל דבור א"כ הגט נכתב ע"ת ול"מ בעת נתינה דהוה מעשה ומחל דמ"מ כיון שלא נתקיים התנאי הכתיבה נתבטלה ול"מ מחילה אח"כ מיהת קשה לדעת הרמב"ם דתנאי קודם התור ל"מ אף שנתקיים וא"כ הא דמוטעת ע"כ איירי אחר התורף דאל"כ אפילו נתקיים התנאי ולא הטעתו ל"מ וא"כ קודם הנתינה ואח"כ נתן י"ל דאחולי אחלה ואפשר כיון דבין כתיבה לנתינה הוי כמו בשעת מעשה וזה דוחק אמנם אפ"ל דלהרמב"ם רק פסול מטעם אין ברירה כמ"ש בירושלמי פ' כל הגט א"כ י"ל דברייתא סברה כתנא דיש ברירה ובהתנה קודם כתיבה ונתקיים מהני אבל בהטעתו ל"מ דהמחילה בעת הנתינה שהוא הגמר אבל הכתיבה הוא בפסול לכן חליצה כשרה וגט פסול במוטעת:

**ולולי** דברי תוס' הי' נ"ל לישב עפמ"ש הריב"ש דחלוץ ובכך אתה כונסה מ"מ נפסלה ליבם וכ"כ הה"מ בה' יבום בשם הירושלמי דנפסלה וכופין אותו לחלוץ כיון דלא חזיא ליבום והטעם דכוונה שבכך אתה כונסה מ"מ אינה בטלה החליצה אבל במעושה שלא כדין החליצה בטלה ומותרת להתיבם מיהת בע"מ שתתן ר' זוז נהי דבכ"מ תנאי מבטל דבכל מכר אם לא נתכוין להקנות ל"ה מכר א"כ כשלא קיים התנאי הוי כאלו לא נתכוין לכן במכר וגט וכל מילי כשנתבטל התנאי הדמים חוזרין וכן הגט או כסף קדושין א"כ ל"ש כיון דעבד מעשה אדרבה נימא דהקנין יתבטל ואין כאן מעשה ולא מחילת התנאי

משא"כ אפילו לא נמחל כשלא יתקיים התנאי מ"מ לא גרע מחלוץ לה ובכך אתה כונסה ועכ"פ המעשה הועילה שתאסר להתיבם וא"כ המעשה כבר נגמרה עכ"פ לענין איסור ליבם א"כ מקרי מעשה דאמרינן אחלי' לתנאי לכן גם אביאה פריך כיון דל"ש לומר דמ"מ הנאת ביאה נשאר ואינו חוזר כמו כסף או גט ומעשה נעשתה ואם ל"ה קדושין הוי ביאת עברה וא"כ מעשה הוא ונימא אחלי' לתנאי. ואפשר דתוס' סברי דתנאי שלא נתקיים הוי כאומר בפירוש שאינו רוצה ומותרת להתיבם והוי כמו מעושה לכן לא פירשו כמ"ש אבל באמת זה קשה כיון דילפינן מתנאי דב"ג וב"ר ושם בלי כונה אינו הקנאה דאם יאמר הילך כסף והשדה יהי' שלך ל"ה מכירה לכן מהני תנאי אבל לענין שתהי' מותרת בביטול תנאי להתיבם כיון דחלוץ ובכך אתה כונסה נמי אוסר ליבום ה"ה בביטול תנאי וא"כ מעשה גמורה הוי ול"ק קושיית תוס' בהמדיר:

**עוד** אפשר לישב קו' התוס' דמעשה שאפשר לקיימו ע"י שליח בדבור בעלמא ל"מ מעשה דנימא אחולי אחלי' משא"כ חליצה וביאה דא"א ע"י שליח מקרי מעשה גמור ולכן אחולי אחלי' ובמסקנא סברי בגמ' דכל שא"א להיות ע"י שליח הוי מעשה גמור דאינו מועיל תנאי כלל בלי מחילה ועיין פנ"י שם מיהת מיושב ברייתא דיבמות דק"ו אף למ"ד אחלי' לתנאי:

**ולפ"ז** מיושב דברי הרמב"ם די"ל דסוגיא דיבמות קאי למ"ד יש תנאי בחליצה רק כשלא התנה בשעת המכר כיון דהוי מעשה גמור אמרינן אחולי אחלי' וכ"ז בהתנה קודם אבל לענין רוצה אני כיון דאנן נקטינן דדעתי' רק אתנאי כמש"ל וא"כ ל"ש לומר דאחלי' דאדרבה הא אונס הוא וסברא דלא אחלי' א"כ שפיר אי לא אמר רוצה אני אמרינן דפסולה והך ברייתא כמ"ד יש תנאי בחליצה משא"כ הרמב"ם דפסק דאין תנאי בחליצה וכמ"ש נושאי כליו פ"ו מה"א משום דא"א לקיים מדלא חילק בין קודם או בשעת חליצה דהרמב"ם הי"ל לפרש א"כ כיון דאין תנאי כלל ל"ב שיאמר רוצה אני ולא קיי"ל כהך ברייתא דיבמות דק"ו:

**ועפ"ז** אפשר לתקן קצת דברי ריטב"א מכות הנ"ל התמוהים מאוד ולפ"ז אפשר לומר דהריטב"א סובר דלדידן דקיי"ל אין תנאי בחליצה ודאי דא"צ לרוצה אני בחליצה כמ"ש בכוונת הרמב"ם והגמ' קאי לר"א ברי' דר"א דיש תנאי ונהי דמוטעת כשרה דאחלי' אבל כאן דאנוס למה נימא דאחלי' לכן מוקי בדלא אמר רוצה אני אבל לדידן דקיי"ל אין תנאי וכמסקנא דהמדיר ועיין תוס' שם דל"פ רק לענין זיקת יבמין א"כ ודאי דבחליצה ל"ב רוצה אני וא"כ כיון דשלא כדין ל"ד לגט א"כ מסתברא דמיירי במוכ"ש וחביריו דבגט

כשר וחליצה פסולה והגם שדחוק קצת לחומר הנושא לישב דברי רבותינו ולכן ביבמות פ"ד הריטב"א בעצמו דחה ראי' זו:

**מיהת** לפי דרכינו רוצה אני הוא שיאמר בלי תנאי א"כ ממילא כשאמר קודם תנאי ואח"כ סתמא אף אי הוי אמרינן דלא ע"ד הראשונה מ"מ באונס ודאי בתנאו קאי וא"כ לא קלקל המסדר כלום דאם לא אמר כלום ודאי בתנאו קאי. ובל"ז כ' המהר"ם לובלין בתשו' קכ"ב דכל העושה ע"ד הראשונה עושה:

**פש** לן לברורי מאמר הבעל דבענין התנאי כפי הדין שיבין הרב המסדר ובאמת יש שני פירושים האחד אם יכול הגט כשיתנה יהי' ע"ת א"כ כיון דרוב פוסקים פסקו דלא כרמב"ם ורש"י ובשכ"מ כהן מקילין כוותייהו א"כ ודאי התנה תנאי דבדין גט ע"ת מועיל אכן יש לפרש שכונת הבעל הי' אם עפ"י דין מחויב לגרש בלי תנאי אף שאם מתנה הגט כשר רק אם עפ"י הדין מחויב לגרש בלי תנאי מרוצה בכך א"כ בנ"ד כיון שבררנו בס"ד דמחויב לגרש בלי תנאי א"כ מגורשת מיד ובירירה ל"ש כאן כיון דהדין הי' מבואר אז ודמי להא דכבר בא חכם אמנם אם לא נודע לדקדק בכונתו לדעתי יש ספק דאי נימא דכונתו אי מועיל גט ע"ת אז אף לאחר ד' שנים לא תהי' מגורשת וכמש"ל בשם מהרי"ק ואי נימא בכוונתו אם הדין מחייבו לגרש בלי תנאי א"כ מגורשת מיד וא"צ להמתין כלל ודא צריכה רבה.

**ולכאורה** כיון דהרמב"ם כ' בטעם כופין דמסתמא רוצה כפי הדין א"כ ה"נ י"ל ג"כ דלענין התנאי רוצה כפי הדין ובדין א"ל רשות לעגנה ולהתנות תנאים וכ"כ הבד"ה בשם חזה התנופה דאלו שכופין א"י להתנות תנאי כלל וכיון דכ' הרמב"ם דכשיכנע יצרו מסתמא נפשו אוה טוב א"כ כונתו הי' לשמוע ד"ח לגרש בלי תנאי ע"כ ראוי לפרש דבריו ע"ד זה אבל קשה לי להקל בערוה חמורה בלי ראי' ברורה וע"כ יש לפ"ז חשש אף לא"ז דנהי דמחשש הרמב"ם כבר הקילו במקום עגון וגדולה מזה אפ"ל דהנה אי נימא דלשמה א"מ תנאי מטעם בירירה א"כ קשה מקדשים דבעינן לשמן בעת שחיטה וכיון דאז עדיין בידו לישאול דהתוס' בכריתות די"ג לא כתבו רק אחר זריקה לא מועיל שאלה וא"כ בעת שחיטה ל"ה לשמה ואין לחלק דשם מחוסר מעשה דא"כ הי' לרמב"ם לחלק בתנאי קודם תורף בין קום ועשה לשוא"ת וא"ל דבקדשים כיון דשחט לשם חולין כשר ואי מתשיל הו"ל חולין משא"כ בגט דז"א דהרמב"ם פסק בפסח לשם חולין פסול וא"כ קשה הא עדיין בתנאי דשאלה קאי ואיך נפרנס כל הפסחים וכ' הכ"מ משום דכתיב לד' ועיין בה"ז ופמ"א ד"ג אע"כ נהי דלשם חולין פסול דלא מינה נמי מחריב בה אבל סתמא נמי לשמה קאי תדע דבגמ' דייק מלשמו ושלא לשמו דסתמא לשמו ונהי דדחי והא בפסח

ודאי לאו לשמו קאי אלא עכצ"ל דגם בפסח סתמא לשמו א"כ לא איכפת לן בהא דא"ב דהוי מיהת סתמא משא"כ בגט דפוסל סתמא וא"ב הוי כסתמא מעתה י"ל כיון דתוס' כתבו זבחים ד"ב ע"ב דאפילו אשה שזנתה סתמא לאו לגרושין ולפ"ז י"ל דבהנך דכופין להוציא סתמא לגרושין דדוקא בזנתה כיון דהיא פשעה אין כופין וכמ"ש המג"א הובא בסוף ס' לחה"פ אבל בשאר שכופין י"ל דסתמא לגרושין וממילא תנאי קודם תורף מהני אף להרמב"ם ונהי שאין לסמוך להקל באלו שכופין בסתמא אם לא אמר בפי' לשמה דתוס' כתבו עוד טעם שא"ע להתגרש בגט זה מ"מ כיון דרוב חולקים אהרמב"ם סניף קצת יש דהרמב"ם אולי יודה בזה

**אמנם** דברי מהרי"ק נצבו בזה דהואיל ונפק חורבא שמא תנשא בע"מ א"כ קפידא דבעל ובטל השליחות ואפשר הי' ליקח ממנה ולחזור וליתן לה שע"ת אם לא יבא תוך ד"ש בתנאי כפול והגם דמהראנ"ח הומר להיפך במי שאמר לשלוחו לגרש וגירש ע"ת דהגט בטל והובא בכנה"ג סי' קמ"א בהגה"ט וא"כ שמא לא נתכוין לתנאי אבל ז"א דהא ממ"נ אם ל"ה תנאי נתגרשה בנתינה ראשונה ואם בתנאי תתגרש עתה וכ"כ המבי"ט באומר לשלוחו קח כתובה ותן הגט ועשה להיפך דמהני כשחוזר ונותן לה והאריך שם ואפילו כשנקרע קרע ב"ד מתיר ליטול ממנה ולחזור וליתן והוא שם בח"א סי' כ"ד וק"ז:

**אבל** בנ"ד צל"ע דבשלמא בטול חפץ והב גיטא נהי שהקפיד שלא יהי' גט כ"א כשנתנה קודם דאי נימא דיהי' נתינה פן אח"כ לא תתן החפץ לכן נהי דהנתינה לא הועילה מיהת נתרצה הבעל שלא יכלו שליחותו ויחזור ליקח חפץ ויטול הגט ויטול ממנה אבל בלא הזכיר התנאי דהחשש דנפיק מינה חורבא ביטל מכל וכל שליחותו אבל אין להוסיף חומרות ומקור דבריו מהא דטול חפץ והב גיטא א"כ ודאי הי"ל להביא דל"מ נטילה ונתינה ומשמע דלא מחלק:

**מיהת** יש לחוש לטעם הר"א מזרחי בח"א וח"ב שכתב הטעם כיון דאיכא בזיון דבעל כשמגרש אשתו דאסור לגרש אא"כ מצא ערוה או דבר ואלו על תנאי יודעין דעושה שלא תתעגן ומצוה עביד וא"כ לכאורה מה מהני דכיון דהקפיד שלא יגיע לו בדון א"כ כיון שכבר ביזוהו במה ימחה בזיונו א"כ י"ל דהקפיד שלא יועיל שליחותו עוד וצ"ע דין זה.

**אמנם** כאן נלענ"ד דכיון דמצוה עבד לגרשה ואם מתנה תנאי לעגנה הוי עבריין שמחויב להתירה מיד א"כ ל"ש טעם הר"א מזרחי משום בזיון דבעל דאדרבה יותר בזיון כשאינו מגרש רק ע"ת דלא טוב עשה משא"כ כשמגרש סתם כדין עושה א"כ ל"ש כאן טעם הרא"ש רק חשש מהרי"ק א"כ י"ל דמהני כשחזר ונטל ממנה ונותנו לה עתה אכן אם כבר אין הגט בנמצא צ"ע מאוד בנ"ד:

**ועוד** נ"ל כיון דאמר סתמא בדבר התנאי הנני סומך כפי הדין שיבין הרב המסדר היה ראוי לספק שמא כונתו ע"ת דאם לא באתי וא"כ כשנקרע הגט הגט בטל ואף דלא הי' ת"כ מ"מ חיישינן לחומרא ועיין אה"ע סי' ל"ח וכיון דבסדר גט שני לא נזכר מעכשיו א"כ י"ל דלא רצה לגרש רק אחר ד"ש וא"כ אם נתקרע הגט בנתים פסול וא"כ אם נתקרע גט אף בלי דברי מהרי"ק ל"מ ואם לא נתקרע יוכל לחזור וליטול ממנה וליתן לה.

**ותו** באמת כבר העירותי דכיון דמה"ד א"י לכופו שיצא חוץ למבצר דאולי משום כסופא כדאיתא בקדושין ד"נ ואף שא"י השם יכולין ע"י שיצוה לסופר והעדים והם יכתבו במקום ששם העיר נודע או ע"י עצות אחרות ורבים סוברים בלא כתב כלל דכשר א"כ יש חשש מעושה שלכ"ד לכן לא אוכל למצוא היתר ברור בנ"ד והם אולי רבנים גדולים אשר יהי' להם כחא דהיתרא אין אני תוקע עצמי לדבר הלכה ובלבד שיוצג לפניהם החששות הנ"ל ואם יתירו אבטל דעתי או אז כאשר אראה דבריהם נכונים לא אחדל מלהיות נמנה עמהם ז"ז אין אתי ויען בני הביא לי השאלה והייתי אז וכמעט איזה ירחים שלא בקו הבריאה ואח"כ נשכח ממני מרב טרדותי ועתה ביומא דמפגרי רבנן פניתי לזה.

**וחתמתי יום ג' ב' דחנוכה תרל"א לפ"ק.**

## סימן לא

**עוד להנ"ל**

**ומה** שהקשית על דברי מרדכי פ' האומר שמחלק דאפקעינהו ל"א רק כשדבר נולד אח"כ והא דאותבינהו אכורסי' הוא פריצותא לבד אבל בעברה חזינן דלא קידש אדעתא דרבנן והקשית מהא דב"ב דמ"ח דשם בתלוה וקידש דאפקעינהו נ"ל דודאי דברי מרדכי כשמעשה קדושין הם בעבירה כמו שניות וח"ל או שהשליח עבר על תקנת הגאונים וכן בהא דאותבי' אכורסי' דקדושין הם לחטוף מחבירו אי לאו דרק פריצותא בעלמא ל"ה שייך אפקעינהו משא"כ בתלוה וקידש אין גוף קדושין עבירה דהא אמרה רוצה אני רק דמכשירי קדושין הם עבירה ותחבולה שעשה ע"י תלי' עד שתאמר רוצה אני נהי דהתחבולה ל"ה אדעתא דרבנן אבל גוף הקדושין הם בהיתר גמור דאומרת רוצה אני א"כ שפיר אדעתי' דרבנן מקדש ויכלו להפקיע:

**אבל** בל"ז י"ל דל"ק דהתוס' הקשו דקדושי ביאה ושטר הוי תלוה ויהיב ותי' דמתחייב בשו"כ ועונה וכיון דחז"ל יכלו לעקור בשוא"ת שלא יתחייב בשו"כ ועונה א"כ הו"ל תלוה ויהיב ואפילו מדאורייתא ל"ה קדושין ול"צ לומר בשביל תנאו דאדעתא דרבנן רק כיון דהפקיעו הוי תלוה ויהיב ואפילו בכסף כיון דהפקר ב"ד הפקר ומעות חוזרין א"כ

הוי תלוה ויהיב ובזה ל"ק מ"ש בתוס' ב"ב שם ד"ה תינח דאמאי לא אמרי שם כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש דשם בל"ז ניחא דבלי תנאי ואד"ד כיון דהפקירו והפקיעו החיוב שו"כ הוי תלוה ויהיב. ואפשר דרק התוס' עיקר דיוקם מהא דאותבי' אכורסי' דלא אמר ואד"ד מקדש ולכן לא נחתו להכי מיהת דברי מרדכי מיושבין ובאמת בדברי מרדכי יש לעיין בח"ל אם בטלו מבוטל כיון דלא נחית כלל אד"ד ולפ"ז י"ל מה שהקשיתי על מה שהביא השעה"מ להקשות אהא דקדושין ד"ה דפריך אביי ג' תנן ד' לא תנן והא אי נימא דאין חופה לפסולות א"כ נימא דלא תנן אלא מה דנוהג בכל אבל חופה דל"מ בח"ל לא תנן וק"ל דהא תנן האשה ניקנית מדעתה בע"כ לא וכ' הרשב"א דפי' בע"כ כגון תלוה וקדיש מטעם אפקעינהו דאי בע"כ ממש פשיטא וא"כ ע"כ מתניתין לא איירי בח"ל דא"כ ל"ש אפקעינהו לשיטת המרדכי וא"כ שפיר פריך ג' תנן ד' לא תנן. ולפמ"ש ניחא ומיושבין דברי השעה"מ דבתלוה וקדיש א"צ הטעם אד"ד וא"כ אין חילוק בין ח"ל לשאר נשים:

**אבל** מדברי תוס' ב"ב שם משמע דלא כהמרדכי ובני החריף כ' פ"א נ"י אמר מטעמא אוחרי דכיון שכ' הט"ז ביו"ד סי' קי"ז דדבר שפירשה התורה לא גזרו חז"ל לעבור על ד"ת א"כ כיון דתורה גילתה בח"ל דק"ת לא תקנו להפקיע קדושין וא"כ אף בשניות לא תקנו להפקיע דאטו יציבא בארעא וגיורא בשמיא משא"כ כשאין עבירה רק פריצות לבד יכלו שפיר להפקיע קדושין ואפשר דהמרדכי סובר דנהי דלהפקיע לא יכלו לעבור על ד"ת מ"מ מטעם דאומר כדת משה והוי כהתנה משא"כ התורה לא מיירי בדאמר כדת משה לכן תי' דהא חזינן דלא קידש אד"ד אבל, כאן דאין הקדושין עבירה לכן הפקיעו משום שיש כח לחכמים לעקור עכ"ד בני החתן שיחי' אבל יש לדחות דלמ"ד א"ק תופסין בחייבי עשה א"כ יהי' גם בשניות לא יהי' קדושין מטעם הפקעת חז"ל ויש להאריך ובאמת יש לתקן דברי הב"ש סי' ט"ז דבשניות אם קידש אחר תפסי קדושין להצריכה גט משני דבאמת י"ל דהך סברא דיציבא בארעא ל"ש בשניות דהן אטו ערוה דאורייתא ואין זה לעבור אד"ת רק דלא רצו להקל עלי' די"ל דלא הפקיעו להקל כשהיא פשעה ועוד דהוי מיהת קדושי דרבנן משום קנס מיהת קדושין אחרים תופסין ובדברי הב"ש י"ל אריכות דברים ואין כאן מקומו דברי הדו"ש:

## סימן לב

להרב הה"ג וכו' מו' **שמואל יעקב** נ"י אבד"ק פאביאנייץ.

**מכתבו** היקר קבלתי ואשר תמה על דברי הר' יונה הסותרין בש"מ ב"ב ד"מ הביא דאם אנסוהו לבטל מודעא שמסר ממכרו קיים וכן בגט ומתנה ואלו בדמ"ט ד"ה עלה הביא בשם הר"י דאם אנסוהו לבטל מודעות בגט ומתנה ל"מ ובל"ז הב"י בסי' קל"ד תמה אנ"י שהביא בשם הר"י ג"כ דוכן בגט ומתנה ואמאי הא בגט ומתנה אונס בלחוד מבטל הגט ומתנה והמ"ל ג"כ פי' כן בכוונת הר"י כן עכ"ד:

**לפענ"ד** דמעולם לא נתכוין הנ"י ור"י להשוות גט ומתנה למכר בביטול מודעא באונס דא"כ אף אי נימא דנסתלק המודעא ע"י הביטול מ"מ כיון דאנוס הוא גם בלי מודעא האונס מבטל הגט ומתנה רק הר"י והנ"י משמיענו דכשם שבמכר מהני ביטול מודעא באונס דבמכר בלא אונס לא הוי מודעא ה"ה בגט ומתנה מהני ביטול מודעא דבמתנה מהני מודעא בלי אונס ומהני ביטול לבטל מודעא בלי אונס אבל כשיש אונס אף אי דל מודעא מהכא המתנה מטעם אונס בטלה בלי מודעא ונהי דהב"י והמ"ל לא פירשו כן בדבריו דהי' ק"ל דא"כ מה רבותא השמיענו ר"י דמהני בגט ומתנה בטול מודעא לכן הוצרכו לפרש דאף בנאנס על ביטול מודעא מהני בגט ותמה עליו אבל לפענ"ד כמ"ש ורבותא גדולה השמיענו דמהני בגט ומתנה בטול מודעא בלא אונס דאף דבמכר מהני בטול מודעא אפילו באונס כמ"ש הטעם דהוי תלוה וזבין אבל במתנה כיון דהרשב"ם כ' הטעם דאמרינן גיטא ומתנתא גלוי מילתא דאנן סהדי דאנוס הוא דאל"כ למ"ל לגרש ולמסור מודעא וא"כ באמת קשה אמאי מהני בטול מודעא הא אפילו במכר הביא הב"י ח"מ סר"ה דהרב האי כ' דל"מ בטול מודעא עד דידעינו דאסתלק אונסי' ונהי דהרמב"ם חולק עליו דכשם שאונס על המכר חל דהוי תלוה וזבין ה"ה על מודעא א"כ במתנה קשה למה מהני בטול מודעא אף שלא נאנס על הבטול מ"מ כיון שאנן לא ידענו באונס על המתנה ומ"מ אמרינן דמסתמא אנוס הוא א"כ איך מועיל בטול מודעא כל שלא ידעינן שנסתלק האונס דכיון שלא הכרנו באונסו ואמרינן דודאי אנוס איך נדע דנסתלק האונס וא"כ מה מועיל בטול מודעא במתנה ואפילו להר"י החולק על הרשב"ם דסובר דבמתנה מהני מודעא אף כשנודע שהוא שקר ולאו אנוס מ"מ מודה מיהת לסברתו דמסתמא אנוס הוא דאל"כ למ"ל לגרש ולמסור מודעא רק אפילו נודע שלא נאנס מהני מודעתו אבל בסתמא כסברת רשב"ם ודאי הוא וא"כ אמאי מהני בטול מודעא כל שלא ידענו שנסתלק האונס וביותר תמוהין דברי הרשב"ם ד"מ ע"ב שכ' אהא דגלוי מלתא לפיכך נהגו לבטל מודעות בגט ומייתי ראי' מערכין דכ"א אר"ש האי מאן דמסר מודעא אגיטא מודעי' מודעא פשיטא ל"צ דעשי' ואירצי קמ"ל עד דבטל למודעא מדקתני כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ולא תנן עד שיתן כו' והא הך דערכין ע"כ איירי בהנך שכופין

להוציא ומתניתין בהכי איירי וכן רב ששת דעשי' ואירצי מיירי בהנך שכופין להוציא מדמהני עשי' ואירצי וא"כ הוי תלוה וזבין א"כ שפיר מהני בטול מודעא כיון דאונס על הגט מהני כן על מודעא כמ"ש הב"י בסברת הרמב"ם אבל בגט דעלמא דאי אנוס הוא הוי תלוה ויהיב ונהי דלא ידענו באונסו מ"מ ממה שמסר מודעא נודע לנו דאנוס הוא כמ"ש הרשב"ם א"כ למה מהני בטול מודעא כל שלא ידענו שנסתלק האונס ומה ראי' מהא דערכין ובאמת רה"ג דסובר דל"מ בטול מודעא אזביני באונס הקשה הדרישה בסי' ר"ה מסוגיא דערכין וחילק בין הנך שכופין להוציא לזביני דל"מ בטול מודעא באונס (וכוונתו דבגט כיון דמצוה לשמוע ד"ח עדיף מזביני) רק כשא"י האונס על הבטול אמרינן מדלא מסר מודעא על הבטול מוכח דברצון ביטל עכ"ד וזה י"ל ג"כ בכוונת הרשב"ם דלכן סובר דמהני הואיל ולא מסר מודעא על הביטול אבל מ"מ מה ראי' מייתי מהא דערכין דשם אפילו אנסוהו על הביטול מהני משא"כ בגט:

לכן נראה בכונת הרשב"ם דכיון דבהנך שכופין להוציא מודעא מהני אף דבדין כופין והוי תלוה וזבין מ"מ מהני בטול באונס אף שאלו מסר מודעא על בטול אין בביטולו כלום מ"מ כיון שלא מסר מודעא על הביטול הוי כאונס בלא מודעא דמהני בהני שכופין וה"ה במכר דמהני א"כ מינה דה"ה במתנה כשאין יודעין שאנוס על בטולו נהי שיודעין שאנוס על מתנה ע"י מודעתו מ"מ מדלא מסר מודעתו על הביטול ודאי גמר לתת מתנה או גט דאל"כ הי"ל למסור מודעא גם על הביטול ונהי דאם אנוס על ביטול מודעה במתנה דל"ה מתנה דהוי כמו מתנה באונס בלא מודעא ה"נ הביטול באונס ל"ה ביטול אבל כל שלא ידענו אונס אז הביטול מהני אף שמסר מודעה וידענו ע"י מודעתו דהי' אנוס מ"מ כיון דלא מסר על הביטול מהני בטולו ואף שיש לפקפק עדיין מיהת שפיר רבותא גדולה היא דמהני ביטול מודעא בגט ומתנה וא"כ כוונת הר"י וכן בגט דמהני בטול אבל באנסוהו דאז לאו מטעם מודעא בטל גט ומתנה רק באונס בלי מודעא זה ודאי מודה הר"י דדל מודעא ובטול ל"ה גט משא"כ במכר מהני אפילו באונס דאם נסלק שניהם תלוה וזבין זביני זבינא ובזה ל"ק על הר"י מה שתמה הב"י וגם לא יסתרו דבריו כלל דהרי בד"מ עסק בביטול מודעא והוי כמאן דליתא ואוקמה אדינא דמכר באונס מהני ובגט כל שלא הכרנו האונס מהני ואף דהב"י לא פי' כן מ"מ עכצ"ל כן לבלי יהיו תמוהין וסותרין אהדדי ובזה מסולק תמיהת המש"ל אתשו' ל"ר פ"י מה' מכירה ונראה דגם הוא פי' כן דברי הר"י לכן כ' דלית מאן דפליג באונס על בטול מודעא דלכ"ע ל"ה מתנה:

**ובגוף** דברי הרשב"ם אף דבמתנה נמי בלא אונס ל"מ מודעא יש לי מקום עיון די"ל דוקא כשאומר איני אנוס ורוצה אני למסור מודעא ל"מ או אמר אנוס אני ואשתכח שיקרא

והר"י חולק דאף בכה"ג מהני מודעא אבל היכי שאמר אנוס אני בדבר דלא מקרי אונס לפי דבריו כגון שאמר הנני מוסר מודעא שלא ארצה ליתן מתנה רק כונתי בזו המתנה לאיזה ערמה דג"כ מקרי אונס ודוקא בשאמר בשביל אונס ונמצא שקר או שאמר בלי שום אמתלא אמרינן דכשנתן גמר ונתן וכ"כ הרמב"ן דנכון דבריו דאומר מה שאתן יהי' בטל לא אמר כלום דאנן סהדי דגמר בלבו אבל כשהוא אנוס בענין שבמכירה לא מקרי אונס מ"מ במתנה סגי באונס כל דהו וכן מוכח מדברי הרמב"ן שהביא מפרשים פלוגתא אי כתבינן מודעא אמאן דציית דינא דמיירי במתנה משמע דבמכר ל"מ בציית דינא אף שמסר מידעא ומתנה מקרי אונס אף דציית דינא וגדולה מזה י"ל דהתוס' הקשו אהא דל"כ מודעא רק אמאן דלא ציית דאי בגיטא ומתנתא גלוי מלתא ומאי קושיא דלמא כשאומר אמאן דציית דינא דל"מ לפי' רשב"ם כיון דלאו אונס הוא ואף אם נאמר דתוס' חולקים היל"ל לפירוש רשב"ם ניחא אע"כ דאפי' לאיזה סבה שאינו אונס סוברים תוס' דהרשב"ם סובר דסגי באונס כל דהו ולכן סובר דבטול מודעא מהני וכן משמע מלשון רה"ג הובא בב"י סי' ר"ה דאי אנסי' לבטל מודעא אונסי' דנפשי' במתנה בטל ואמאי מועיל מודעא הא אונסא דנפשי' ל"ה אונס ולמ"ל בטול אע"כ דאף באונסא דנפשי' מהני מודעא וכשביטל הוי ביטול כיון דלא מסר אביטול. ואפילו אם נפקפק בזה מ"מ סגי מיהת באונס כל דהוא בשמסר מודעא אבל בלי מודעא בעי אונס גמור:

**ובזה** ניחא דברי הרשב"ץ שכ' באונס האב על בנו דל"ה אונס בגט דדוקא עור בעד עור והשיג עליו הרב"א בתשובה סי' ט"ז וראיתו מהא דכל מתנה דלא הכרנו באונסו ופריך אי דגיטא ודמתנתא גלוי מלתא דלמא באונס האב דל"ה אונס לכן בעינן דהכרנו באונסו וכן בהא שהקשו תוס' ארבה ור"י דלא כתבינן אמאן דציית דינא דאי בגיטא ומתנתא גלוי כו' ומאי קושיא דלמא אנוס במידי דלאו אונס כגון אונס ממון דלאו אונס לשיטת תשב"ץ אע"כ דליתא לדבריו ולפ"ז ל"ק דודאי אונס אב או ממון ל"ה אונס לבטל גט דשמא אשתו חביבה עליו כגופו ולמה נימא דבשביל הפסד ממון יגרש אשתו או בשביל אב הא ע"כ יעזב איש כתיב ול"ה אונס לבטל גט כ"א אונסא דגופי' דעור בעד עור אבל כשמסר מודעא אף באונס כל דהו כשמוסר מודעא מגלה דעתו דמקרי אונס אצלו ולא גמר ומגרש ואז מודה התשב"ץ דמהני גם לרשב"ם מודעתו ותו דאיך נאמר דהי"ל להניח אביו ביסורין ולא יגרש אשתו הא במודעא יהי' אשתו עדיין שלו וגם אביו נצול משא"כ בשלא מסר מודעא אז שאונס אב או ממון יחשב אונס ז"א בדין לדברי תשב"ץ ול"ק מ"ש הרב"א עליו ואדרבה ראי' מדברי תוס' דאף של"מ אונס בסתמא מ"מ במסר מהני דאל"כ מה הקשו דלמא בגברא דציית דינא ל"מ לפרשב"ם אע"כ דס"ל לתוס' דאונס

כ"ד במודעא בגט ומתנה מהני והקשו לרבה ורבא דאפילו בציית דינא יועיל וכן מוכרח מהך שיטה דאביי ורבא דאפילו עלי ועליך דוקא במתנה ונהי דחולק אתוס' מיהת סובר דאף דבמכר ל"מ מ"מ בציית דינא במתנה מהני א"כ אין קו' הרב"א קושיא כלל ומה שתמה הב"י באה"ע על רשב"ץ השתא אונס ממון הוי אונס כ"ש אונס אב על הבן באמת לא הבנתי דהרשב"ץ סובר דבאשה אף אונס ממון ל"מ אונס כמ"ש בח"א דדוקא במכר ומתנה דאינו רק מידי דממון לכן אונס ממון הוי אונס אבל באשה לגרשה ל"ה אונם וא"כ ל"ק קו' הב"י כלל על התשב"ץ ונהי דלהלכה הראשונים הרשב"א חולק באונס ממון וכן באב על בנו הרשב"ש בנו חולק עליו מיהת אין כאן תפיסה עליו כלל:

**ובזה** יתישב מה שמהרי"ק סי' ס"ג ענף ב' כ' דהשליש ממון לגרש ואם לא יגרש לא יתנו לו ממונו אף דאונס ממון מקרי אונס מ"מ אונסא הבא מאחרים לאפוקי זה שהביא אונסא עליו בהשלשתו ומזה הוציא הרלב"ח דה"ה בנשבע לגרש כיון דהביא בעצמו האונס עליו וכ' דהן סותרין לדברי רשב"א בהשליש ערבונות על אלף דינרין אם לא יגרש והביאו הב"י בא"ע סי' קל"ד דהוי אונס ולפ"ז י"ל כיון דעובדא דמהרי"ק בסתמא ודאי לא הוי אונס כיון דהביא ברצונו עליו אמרינן כשם שמעיקרא הי' מרוצה להשליש כן עתה מרוצה לתת גט אבל הרשב"א מיירי בטוען שא"ר לגרש ורצה לפרש ולא הי' יכול לפרש לכן הוכרח ליתן גט א"כ חזינן דניחם מלתת גט מדרצה לפשר א"כ אין לך מודעא גדולה מזה אבל מהרי"ק בלא רצה לפשר רק נתן גט אדרבה כיון דנתקשר בהשלשה לתת גט מרצונו ודאי גם השתא ברצונו הראשון קאי והוי גט ולא יחלוק המהרי"ק ורשב"א כלל ולפ"ז גם בנשבע לגרש וגירש שפיר מגורשת אבל אם מסר מודעא דמוכרח בעבור השבועה או שהלך לחכם להתיר ולא מצא היתר י"ל דשפיר הוי כמודעא דסגי באונס כ"ד ועוד דחזינן דלאו ברצונו הראשון קאי א"כ ודאי אנוס מקרי וכן מצאתי לבית מאיר שהרגיש בזה ואי"ה לקמן נאריך בזה:

**ולפ"ז** י"ל מה שהחמירו להתיר שבועתו י"ל דחיישינן שמא אמר שמוכרח בעבור שבועתו וא"ר לגרשה אבל כל שלא אמר כלום ודאי בדעת ראשונה עומד.

**וראיתי** להב"י בא"ע סי' קל"ד במי שאסר ע"ע אשתו אם ישחק בקוביא וגם נשבע לגרשה דכופין אותו לגרש והביא בסי' קנ"ט תשו' הריטב"א בנשבע לחלוץ ליום פלוני דאין כופין ואם כופין הוי חליצה מעושה וכתב המש"ל פ"ב מה' גרושין ה"כ דחולקין אהדדי ולכאורה נראה דל"ד כלל דבשלמא בהא דהר"י בן הרא"ש דאסר ע"ע אשתו א"כ דמי למדיר מתשמיש דלדעת החולקים אר"ח כופין בשוטי לגרש אבל בדינא דהריטב"א דלא אסר עצמו כלל ביבמה רק נשבע לחלוץ א"כ אם א"ר לגרש מניחין לו לעבור אשבועתו

וילקה או יעבור אשבועת שוא כשיעבור הזמן ולכן אין שייך כפי' כיון שבאמת אין רצונו לא יוכל לחלוץ ויוכל ליבם משא"כ התם כופין לאו מטעם שבועתו לגרש רק כיון דאסרה כייפינן כדין מדיר מתשמיש מיהת לדברי ריטב"א משמע דוקא בכפי' הוי חליצה מעושה הא כל שלא כפו רק שנמלך ואמר בעבור השבועה חולץ מוכח דהוי חליצה א"כ מוכח דלא כהרשב"א:

אבל נראה דדוקא בשבועה סובר הריטב"א דל"ה אונס דאפשר למתשיל אנדרים אבל בהשלשת ממון דאין בידו להוציא ממונו כל שגילה דעתו דהוא מוכרח בעבור ממונו הוי אונס וכ"מ מריטב"א בתשו' הובא בב"י סי' קנ"ד וז"ל על איש שנשבע לגרש וגירש ואח"כ הי' מערער לפסלו זו אינה טענה לפסול הגט בדיעבד של"מ אונס בגט אלא מחמתה ולא כשהביא ע"ע שהרי מרצונו נשבע לגרש ואם נתחרט אחר שבועה ואינו מגרש אלא מחמתה ה"ל לבקש צד להיות נקי משבועתו או למסור מודעא לגלות דעתו כו' וא"כ י"ל דסובר כיון דלא מצא היתר או לא מסר מודעא הוי רצון אבל בתשו' הרשב"א דצעק דממון אנסי' אין לך אונס גדול מזה והא דבחליצה כתב דוקא ע"י כפי' הא לא"ה כשצועק ששבועה מכריחתו משמע דל"ה אונס י"ל דסובר הריטב"א כיון דאפשר בשאלה ל"ה אונס אבל אינו חולק אדין הרשב"א הנ"ל:

**ובל"ז** נ"ל דדברי הר"י בן הרא"ש לא יחלקו אתשו' הריטב"א דהנה הקשו הראשונים שבועה שיתן לפלוני הא הוי שבועה ע"ד שאינו בידו דלמא לא ירצה ליקח ותי' דשבועתו רק אם ירצה עיין רמב"ן בשבועות פ"ב וא"כ כיון דמה"ד כופין ליבם אותה בהנך שכופין אין חוסמין אותה כמו מוכ"ש וא"כ שבועתו לחלוץ ביום פלוני הוי דבר שאינו בידו שמא לא תרצה לחלוץ וע"כ שבועתו אם תרצה לחלוץ שלא ימנע הוא א"כ עד שכופין אותו לחלוץ כדי לקיים שבועתו נכוף אותה שלא תרצה לחלוץ וכן הדין דיבום קודם ואם לא יחפוץ כתיב וא"כ לפ"ז אם נכוף אותה שתאמר שלא תרצה לחלוץ יצא ידי שבועה א"כ הוי כפי' לחלוץ שלא כדין והוי מעושה ופסול אבל בגט דלאו בדידה תלי מלתא ונשבע לגרש אף אם לא תרצה וא"כ אין עצה אחרת רק לגרש או לישאל א"כ כופין אותו שישאל או יגרש אבל בחליצה אדרבה נכופה שלא תרצה לחלוץ והוי מעושה שלא כדין ופסול ותמיהני על המ"ל שלא ירד לזה:

**מעתה** אחר שהעלינו דדברי מהרי"ק ורשב"א לא יחלוקו א"כ נרד לגוף הנדון בתביעות והכחשה שבין איש ואשתו והשלישה חפצי בעל לגרש וכן נכסי צ"ב כיון דלפי טענתו שרוצה לדור אתה והכל שלו ואפילו בבעל השליש ממון תלוי בדיעות הובאו ברמ"א א"ע סקל"ד ובת"ג שם א"כ באונס אף בלי מודעא ל"מ עכ"ד כ"ת:

**באמת** הרמ"א הביא שני דיעות בקנס והם תשו' ר"מ נואר ורשב"א הובא בב"י ובד"מ כ' דמהרי"ק פליג אהרשב"א וכבר כתבתי דמהרי"ק אינו חולק וכ"כ הכ"מ אמנם תשו' מהר"ם נואר נראין כסותרין לתשו' הרשב"א לכן מעתיקם וז"ל תשו' מהר"ם נואר ראובן שקנס עצמו במאה זהו' לאדון העיר אם יחזיר את אשתו ולא יגרשנה ואח"כ גרשה בביטול כל מודעי והשיב דל"א גט מעושה אלא כשכפוהו שלא מדעתו בדבר שא"ר לעשות אבל בנדון זה שהוא חייב עצמו במה שהוא רוצה לעשות א"ז כפי' שכ"ז שהוא מגרש ברצונו מגרש ואע"פ שאין בידו להחזירה אם לא יפסיד לא הו"ל אונס שזה רצונו הי' מתחלה לגרש דקנס שעשה ברצונו עשה לחזק עצמו לגרש כו' ומידי דהוה גבי מוציא אשתו משום ש"ר אמרינן בגטין דמ"ו באומר יאסרו כל פירות עולם עלי אם איני מגרשך היעלה על הדעת דאם מגרשה שנאמר שהי' אונס בעבור הקונם כו' ואע"פ שרבותינו הצרפתים שאם נשבע ליתן גט צריך שיתירו לו קודם ס"ל דמתניתין כיון דתלה נדרו בדבר אחר אין זה אונס כלל אבל בנשבע לגרש דומה לאנוס שתלה הגט בשבועתו עכ"ד ואח"כ תשו' הרשב"א שאלה ראובן בעל לאה וקרובי לאה היו בהסכמה שיגרש ראובן לאה אשתו ונאותו זה לזה בקנס אלף דינר שיגרש לזמן ואחר נתחרט ראובן ומיאן בדבר ומתרים בו מצד הקנס עד שהלך לגזבר להתפשר עמו ולא קיבל ומחמת יראה זו גירש ראובן אלא שלא הי' בקי למסור מודעא. תשובה נראה דגט זה מעושה ופסול כל שיודעין באונסו כו' ואם נפשך לומר דתלוה וזבין זה כיון שקבל מדעתו הקנס ובנתינת גט הרויח ממון הוי כמקבל ממון דעלמא לא היא שאינו כמקבל ממון אלא כניצול מהפסד ממון וגרוע טובא מהפקעת שו"כ דמוכח בגמ' דהפקעת דברים אלו דמיפטר מינייהו ע"י הגט ל"ח כממון עכ"ד. ולכאורה מהא דיאסרו פירות שבעולם עלי אם מגרשך לשיטת הרשב"א:

**ולכאורה** אפשר לומר דהרשב"א איירי היכי שהקנס לא קנתה האשה מדין אסמכתא רק שהפחידוה להוציא ממנו בערכאות א"כ שפיר דמי לתלוה דרוצין לגזול ממנו שלא כדין עד שיגרש ול"ד לקונם פירות דשם אם לא יגרש בדין אסור וכיון דבעצמו סובב האיסור א"כ תחלתו ברצון וא"כ אח"כ ל"ה אונס שלא כדין משא"כ בנדון הרשב"א גם שסיבב לעצמו מ"מ גם עתה אנוס הוא שתובע ממכר שלא כדין ובזה יכון גם דברי מהר"ם דלא יסתרו דברי הרשב"א דשם כיון דהתחייב לאדון העיר ובדיניהם אין אסמכתא נוהג וכה"ג כ' הרשב"א בתשו' ח"ג סי' ס"ג הובא ב"י חו"מ סי' ר"ז דמי שהתחייב עצמו כ' דנרין מחצה לבנין עיר ומחצה לאחר כיון דאין דין אסמכתא שייך לגבי בנין עיר דיגבה בדיניהם ה"נ אין אסמכתא לאחר עכ"ד מיהת חזינן דכשנתחייב לאדון ל"ש אסמכתא

א"כ באמת יהי' מחויב לשלם ובמה שפוטר עצמו מחיוב שקבל ע"ע ל"מ אונס כמו בקונם פירות מעתה יצא לנו היכי דבדין הוא לפי שקבל ע"ע א"כ היכי שיש טענות בין הזוג ונתפשרו בקנין ופשרה דינה כמכר ויכולין המפשרים להחליט עפ"י הדין אם לא יגרש כ"ע מודים וגם דברי מהרי"ק י"ל דאיירי באופן דל"ה אסמכתא דאז כיון דתחלת החיוב ברצון לכן ל"מ אונס כיון שעתה בדין הוא דזכתה בדין. ועוד נ"ל דבהא דתשו' מהר"ם דשם חייב לאדון העיר ודאי ל"ה אונס לפמ"ש הב"י סי' ר"ה לתרץ הא דסיקריקון דבשלמא בתלוה ויהיב דלא מקנה דלמחר תבע בדינא אבל בסיקריקון כיון דאין משפט נגדו גמר ויהיב א"כ ה"נ כיון דאימת שיערער על אשתו דלא כיון לגרש יתחייב הסך לשלם ולא ינצל מאונס א"כ גמר ומקדש משא"כ בישראל דלמחר תבע בדינא מבטל הקנס הגרושין ולכן דימה מהר"ם להא דקונם דאם לא יחשוב לגרש ילכד באיסור פירות א"כ גמר ומגרש:

**אבל** באמת הך סברא שחילק הרמ"נ בין קונם לשבועה מרפסא איגרי כיון ד דאוסר כל פירות הוא דבר שא"א לעמוד בו כמ"ש תוס' כתובות דע"א וגטין דל"ד ואין לך אונס גדול מזה ומ"מ כיון שהביא ע"ע ל"ה אונס דגמר ומגרש א"כ גם בשבועה נימא הכי ואדרבה זה הוי איסור עולם ושבועה אינו רק איסור שעה ובאמת התו"ג הקשה בשבועה למה לא נימא דגמר ומגרש כמו בכל ח"ל ותי' כיון דאפשר בשאלה וע"כ ה"ט דאפשר דמגרש ע"ת שאם ימצא פתח לא תהי' מגורשת א"כ ה"ה בקונם נימא דגירש ע"ת שאם ימצא פתח ולא הבנתי החילוק כלל ובדוחק י"ל כיון דאשבועה אין נשאלין אלא מדוחק כמ"ש ביו"ד סי' ר"ל א"כ י"ל דמתחרט רק שסובר שלא יזדקקו לו לכן הוי גט מוטעה וחשש הר"פ להתיר לו אבל בקונם דבקל נשאלין ויודע שיוכל לשאול גמר ומגרש מדלא שאל אנדרו מסתמא נתרצה אבל לפ"ז נסתר ראית הרמ"נ מקונם לנ"ד דשם בידו לישאל אבל מה לו לעשות אם נתחייב לאדון העיר.

**ונראה** לישב דברי ר"פ שלא יקשה עליו קו' מהר"ם דודאי סובר דזה מקרי אונס רק אם נשבע שיגרשה לזמ"פ הוי אונס ואפילו סתם מ"מ כיון דחל חיוב שבועה אנוס הוא והא דגטין שאני ושאני דהנה הב"י סי' ר"ה כ' לחלק בסיקריקון דל"ה תלוה ויהיב כיון דבא להורגו ומציל עצמו בנתינת השדה משא"כ כשאונסין למכור השדה ע"ש וע"כ כונתו דבסיקריקון אם לא הי' יכול ליתן השדה הי' נהרג א"כ טובתו הוא נתינת השדה ודמי להא דאמרינן למ"ד תלוה וזבין ל"ה זבינא דאונסא דנפשי' שאני אף שהי' מת ברעב משא"כ כשאונסין ליתן השדה דטוב הי' לו שלא הי' יכול ליתן דלא הי' בא האנס עליו כלל רק בעבור השדה וא"כ לפ"ז בנשבע לגרש דאם לא הי' מוצא עדים לגרש או נייר

לכתוב עליו הי' ניחא לי' שהי' יוצא ידי שבועתו ולא הי' מגרש לכן שפיר אנוס הוי משא"כ באומר יאסרו כל פירות אם איני מגרשך דמיד אסור בפירות שמא לא יגרש למחר דקונם עיני בשינה היום אם אישן למחר אסור לישן היום וא"כ שמא לא יגרש למחר א"כ ודאי חפץ בגרושין כדי שיותר בפירות דא"ל דניחא לי' שיהי' אנוס מלגרש דהא כיון שלא נתן קצבה לזמן גרושין אם יהי' היום אנוס ולא יוכל לגרש אסור בפירות שמא למחר יוכל לגרש וימאן ויחול נדרו למפרע א"כ דמי לסקריקון דטובתו הוא אבל בשבועה כ"ז דא"י לגרש יצא ידי שבועה א"כ ניחא לי' שלעולם לא יגרש א"כ אנוס הוא ולפ"ז י"ל באומר קונם כל פירות אם לא אגרשך היום דאסור לגרש באותו יום כיון דאם לא הי' יכול לגרש לא נאסרו פירות דהוי נדרי אונסין א"כ ממילא הוי אונס דהנדר כופהו על הגרושין ואין לסתור דברינו דהא שם לא נאמר מעכשיו רק אם וא"כ לא נאסר למפרע דכיון שאומר סתם אם איני מגרשך משמע דמיד חייל נדרא מדלא תניא לזמן וער"ן שבועות פ"ב גבי שבועה שאוכל זו אם אוכל זו וא"כ כאן אטו תכ"ד מגרשה א"כ ודאי אם איני מגרשך בשום פעם א"כ יוכל לעולם לדור עם אשתו כיון דיש שהות לגרשה אע"כ דאסר מיד אם לא יגרשנה ואסור מיד שמא לא יגרש בשום פעם ול"ד לתלתה במעשה דאם תרחץ דאז אמרינן דלא אסרה עצמה אלא מכאן ולהבא עיין ר"נ נדרים דע"ט ע"ב ובר"ן שבועות הנ"ל וא"כ לפ"ז נסתר ראית מהר"ם דגם שם, אם לא יוכל לגרש לא יתחייב לאדון העיר א"כ י"ל דשפיר מקרי אונס כיון דמה שמגרש בשביל הממון ול"ד כלל להא דקונם לכן י"ל דדוקא בעובדא דידי' דהחיוב הי' עיקרו שלא יחזיר אשתו ואף אי לא יגרשה יהי' נפטר ונהי דהב"ד יכופו אותו כנוס או פטור א"כ בכה"ג שפיר אם לא הי' יכול לגרש הי' נפטר מחובו לאדון והב"ד לא היו כופין אותו א"כ אינו אנוס על הגרושין רק שלא יחזיר וא"כ ממילא כיון שלא יכול להחזירה א"כ הוי מעושה כדין לגרש דא"י לעגנה וא"ל דלולי האונס ל"ה מגרשה והי' דר אתה דז"א דהא על הדירה ודאי ל"ש לומר דאם הי' אונס דאיך שייך שידור דבזה ל"ש אנוס א"כ אם לא רצה להפסיד ממון בדין שיגרשנה:

**לכן** העצה היעוצה לצאת כל הדיעות שהפשר יהי' שהכל יהי' שלה ואף אם אנוס לגרש יהי' שלה רק אם יגרש ישיג זה הסך דאז באמת אינו אוסר דהוי כהרווחת ממון ובודאי לא מקרי אונס והפשרה יהי' בביטול מודעא ואז יצאו ידי כולם:

**ומה** שנסתפק כ"ת בתלוה ויהיב אם נתכוין באמת למתנה נ"ל דודאי דשב"ל הוא כיון דאמירתו אינו כלום דהכרנו באונסו א"כ ל"מ מה שבלבו דאל"כ למה גט מעושה שלא כדין פסול לכהונה מטעם דמיחלף וכן בעכו"ם של"כ אינו פוסל ניחוש לכהונה מיהת

לכתחילה שמא נתכוין כיון דלכהונה אפילו ריח הגט פוסל אע"כ דל"מ כונתו כלל ונהי שיש לדחות כיון דמ"מ הסופר לא ידע כונתו ואנן בעינן שישמע קולו וכאן כיון דבלבו חשב הסופר לא שמע ועדים חתמו אעולה מ"מ ודאי דבשב"ל ל"ה דברים וא"צ לפנים וקצת ראי' מהא דגטין ד"מ נתתי שדה פלוני והוא אומר לא נתתי חיישינן שמא זיכה ע"י אחר ולא אמר שמא באונס דהוי כלא נתן ומ"מ הנותן ידע שכוון ברצונו אלא דלא מהני. דברי הדו"ש:

## סימן לג

**יום ה' ער"ח סיון תרל"ב לפ"ק**

**להרב הגאון מ' מנחם נחום ג"ב נ"י.**

**מכתבו** קבלתי וע"ד השאלה מהרב מווישיגראד על כהן שנשא אלמנה ואח"כ נודע שבקטנותה הסיתו השדכנים אמה להשיאה לאיש ול"ה האב בביתו ובבוא האב כעס מאוד ונתגרשה בעודה קטנה אחר ג"ח והרמב"ם פ"ג מה"א כתב בקטנה שנתקדשה שלא לדעת אבי' אפילו אח"כ נתרצה ונתארמלה או נתגרשה מותרת לכהן רק הרשב"א הובא בהגה ס"ו אוסר כל שנתגרשה והב"ח הקיל אם נשאת שלא תצא אמנם הט"ז כתב דתצא וכ"ת פקפק בדברי הט"ז דראיתו כיון דלא תחלוץ ותשאר צרורה לעולם אם לא יודע אם ילדה הצרה מטעם זה דאיכא דשמע בחליצה ולא שמע בהכרזה א"כ שפיר אף אם נשאת תצא ותמה כבודו הא במשאל"ס תשאר עגונה לעולם ועכ"ז אם נשאת לא תצא יפה הקשה ובל"ז ליכא לאתויי ראי' מהא לפמ"ש הב"ש סי' קנ"ו דנסתפק הרא"ש אם תדור שלא תנשא לכהן די"ל שתחלוץ א"כ אי נימא דמהני נדר שתחלוץ כיון של"ת לכהן עוד א"כ ליכא עגון בלל ואין ראיתו ראי' אבל בל"ז יפה הקשה כבודו וכ"מ בתרי ותרי דל"ת ויותר שכיח שתבא צרה לביתה מאלו בתרי ותרי דא"א כ"א ע"י הזמה, ולכן נ"ל בפירושו דהנה קשה תחלוץ ול"ת לכהן ועכצ"ל דגזרו שמא אחר חליצה אף אם אנן נזהירה של"ת לכהן בהודע לה כי ילדה צרה לא תחוש ותנשא ואם עשו חכמים גזרה לגזרה לענן האשה כיון שאפילו תנשא בדין תנשא רק מפני החשש דלא שמעו, בהכרזה ויאמרו חלוצה מותרת א"כ מכ"ש הגזרה עצמה להנשא לכהן שאסור דאלמוה דתצא דאי הי' הדין בדיעבד דל"ת ולא אלמוה לאיסורא בדיעבד ל"ה גוזרין שלא תחלוץ אף שנאמר לה שאסורה אף אם תדע. שילדה צרתה מ"מ שמא לא תשמע דגזרה לגזרה ל"ה עבדי אם לא אלמוה לגזרה של"ת לכהן וכה"ג ה' הט"ז ביו"ד סי' ב' סק"ד דהיכי דבדיעבד

כשר בלי בדיקה ל"ח שישכח מלבדוק וה"נ דכותה אלו הי' הדין דתשב תחת בעלה ל"ה מעגנים אשה שמא תנשא לכהן וא"כ ל"ק מה שהקשה:

**הן** אמת דלפמ"ש א"כ ע"כ אם חלצה ונשאת לכהן ונודע שילדה צרה תצא לדברי הט"ז וק"ל מ"ש מספק חלוצה לכהן דל"ת כמבואר ס"ז ס"א והשתא אם באמת חלוצה מספק לא חשו רבנן דיאמרו שחלוצה מותרת לכהן מכ"ש היכי שודאי א"צ חליצה למה תצא ואם נאמר שלא תצא הדרא הקושיא עליו הא חזינן התם דאם תנשא לכהן ל"ת ומ"מ ממחין מלחלוץ לה ותתעגן בשביל חשש זה א"כ ה"ה בגט י"ל דבדיעבד ל"ת:

**ולכן** נ"ל לישב דברי הט"ז באופן אחר דהנה כ' הרשב"א סי' תק"ן דאם גירשה אסורה לכהן ולמד מהא דלא תחלוץ כדאמרינן ר"פ האשה שהלך דקי"ט וביבמות דל"ו. ותו ראיתו מהא דקדושין ס"ה דאומרת קדשתני והוא אומר לא קדשתיך דמיתסר בקרובותי' אם מבקשין אותו וגירש וקשיא למה בהא דצרתה למדה"י דאיכא ספיקא טובא שמא לא ילדה צרתה ושמא לא יודע הלידה ובודאי לא תנשא לכהן מ"מ חששו שמא ילדה ויודע לה ותנשא לכהן ואסרו לחלוץ מכ"ש שהי' ראוי למנוע מלגרש שהוא צועק לא קדשתי דודאי איכא למיחוש שישא קרובתה ויאמרו קרובה מותרת וא"ל דערוה ידעו שהיא אסורה וליכא למגזר א"כ כיון שטוען לא קדשתי יהי' מותר אע"כ דחששו ותו א"כ מה מייתי הרשב"א ראי' מחלוצה לגרושה אדרבה בחלוצה דאינו אלא מד"ס חיישינן שיתירו חלוצה לכהן אבל גרושה דאורייתא לא אלמא דלא ניחא להרשב"א לחלק ועתש"ו רש"ל שחילק כן בתשו' כ"ד אכן על הרשב"א דאינו סובר כן קשה ועוד שמא ישא שני' לכן צ"ל דשם מבקשין לגרש דאין לחוש שישא קרובתה כיון דאם נשאת תצא ודאי לא ישא דדמי לספק דתצא אבל חלוצה דאפילו בספק ל"ת חששו שתנשא לכהן ויועילו מעשי' דלא תחלוץ שמא תנשא אמנם לכאורה אין ראי' די"ל דבהיא אומרת קדשתני חשו לעגונה לכן לא החמירו שמא ישא ערוה וא"כ אין ראי' דתצא לכן כ' הט"ז כיון דגם בצרה דלא תחלוץ איכא עגון ומ"מ החמירו שמא תנשא לכהן וא"כ בהיא אומרת קדשתני הי"ל למחות מליתן גט פן ישא קרובתה ויאמרו אחות גרושה מותרת אע"כ דחלוצה שאני דחששו שתנשא לכהן כיון דיועילו מעשי' דלא תצא אבל בערוה דתצא לא חששו שישא ערוה כיון דמה בצע דהב"ד יוציאוה לכן שפיר אף מבקשים ודברי הט"ז נכונים:

**ונ"ל** להביא ראיה לדברי הט"ז דע"כ חליצה שאין בה ממש חמיר מיצא עלי' קול חלוצה דמבואר בהגה ס"ו ס"ה דל"ח אף לכתחלה ביצא קול חלוצה כמ"ש הח"מ והב"ש בפירושו ומ"מ בילדה צרה והחליצה בטלה ודאי אסורה לכהן א"כ כיון דנתבאר שם ביצא קול על אשת כהן שיושבת תחתיו שהיא גרושה דלו מותרת דהוי קלא בתר נשואין

אבל אם נשאת לכהן אחר תצא ע"ש ס"ב חזינן דבקול לבד אם נשאת תצא כ"ש בנתגרשה אף דלא היתה צריכה דחמיר מקול דתצא וזה ראיה נכונה:

**וראיתי** להירושלמי פ' האומר הי"א אהא דלא קדשתיך ר"ה מפתין ליתן גט וכופין על הקנס (פי' קה"ע דהירושלמי חולק אש"ס דילן דאף במבקשין אם נתן גט כופין על הכתובה] הגע עצמך שהי' חבר ויודע שחייב ליתן גט וקנס והלך ונשא אחותה מוציאין ודאי מפני הספק פי' קה"ע שאם יראה שיפתוהו לתת גט ויתחייב כתובה יעשה עצה שיקדש אחותה וימלט מנתינת גט וכתובה שלא נוכל לומר לו שיגרש דאז יאסר באחותה הנשואה ואין מיעצין לו שיוציא ודאי מפני הספק והפ"מ במראה הפנים פי' פי' אחר דתרי בעיי הוא חדא אם חבר ויודע ופשט שמ"מ חייב גט וקנס תו בעי אם קידש אחותה אם יתן גט לפי שתאסר אחותה שהיא אשתו עליו ופשט מוציאין הודאי מפני הספק בתמי' ואינו נותן גט והשתא לכולהו פירושי מוכח דאם הי' מגרש הי' הדין שתצא א"כ מוכח כדברי הט"ז.

**הן** אמת שדברי הקה"ע מגומגמים מאוד חדא כיון דרק מבקשים ואי בעי לא ציית למ"ל להירושלמי לישאל שאם ידע שיצטרך ליתן גט וכתובה שיקדש אחותה לחלוץ עצמו מצרתו הלא יקשה דאם ידע לא ציית כדי שלא יתן גט ולא יתחייב כתובה ועוד כמ"ש בעצמו דיכול לגלות לב"ד שא"ר בגט רק שלא ישלם כתובה דהרשב"א כתב דפטור ומה שתירץ הוא דחוק ועוד למ"ל לקדש אחותה כדי שלא יצטרך ליתן כתובה הא בידו לגרש ע"ת שתמחול לו כתובה ע"כ א"פ מחוור וגם פי' הפ"מ הוא דחוק דסכינא חריפא מפסקא לירושלמי בתרי פיסקי. וגם הלשון הגע עצמך שהוא לכון קושיא ולדבריו הוא בעי לספק בדין. ולכן יש לפרש בדרך אחר דר"ה אמר דאי מבקשין ונענה לבקשת הב"ד כופין על הכתובה דהואיל ונתן גט הוי הודאה שקדשה והקשה הירושלמי דאפילו גדולה מזה אם חבר הוא ויודע שחייב גט וקנס אף דאיכא חזקה דלא שדי זוזי בכדי ומסתמא אם לא קדשה ל"ה מפסיד לעצמו הכתובה ומ"מ אם נשא אחותה מוציאין הודאי מפני הספק האם נפסק שתצא אחותה בלי גט לפי שלא חלו הקדושין ומ"מ אין מניחין ודאי קדושין מפני הספק שיש לנו עליו בשביל שאיבד ממונו דודאי לא חלו הקדושין וע"כ לא תקל בערוה מכ"ש כשהוא ע"ה ולא ידע שיצטרך ליתן כתובה איך נוציא ממון בשביל ספק חלוש כזה ולפ"ז צ"ע לדברי הירושלמי אם נתן גט מעצמו דכופין על הכתובה דאם קידש אחותה י"ל תצא בלי גט וא"כ אין הכרע כאן לא לדברי הט"ז ולא להב"ח ואפילו לפי' הגדולים הנ"ל י"ל דלא תקשה להב"ח דאם גירש ואח"כ נשאת לכהן ל"ת כמו בספק חלוצה דיאמרו עיינו רבנן ואין ממש בחליצה או בגט אבל אם אחר נשואין גירש כהא

דירושלמי שקידש אחותה קודם הגט אם יגרש י"ל דמודה הב"ח דתצא דכיון דהב"ח מדמיהו לספק חלוצה וגם שם בחלצה אחר נשואין מחמרינן כמו שכתבו תוס' יבמות דכ"ד ד"ה וספק חלוצה ה"נ בנדון הזה אם נשא אחותה שאח"כ אין לו לגרש ואם יגרש תצא אף להב"ח:

**ולכאורה** לפי' הפ"מ דאף במבקשין אם נשא אחותה אסור לגרש דאל"כ יאסר באחותה ראי' לסברת הרשב"א במבקשין דאסור בקרובות וקשיא להראב"ן שכ' דדוקא אי הוי כופין על הגט אמרו בגמ' דיאסר בקרובות אבל אי מבקשין כיון דחזו דלא יכפוהו ידעו דאינו לגרש רק להתירה משום דשויא אנפשיה חד"א והביאו הרש"ל בתשו' כ"ד ולפי' הפ"מ קשיא דברי הראב"ן ואין לחלק בין אחר קדושין או קודם דמ"מ כיון דהב"ד רק מבקשין ידעו שאין בו ממש לכן ודאי אין פי' הפ"מ נכון ואף הרשב"א הי"ל לסייע לדבריו מהירושלמי הגם דלפי' הקה"ע י"ל כיון דלשיטת הירושלמי כופין על הכתובה איכא לעז ואסור בקרובות אבל לש"ס דילן דבמבקשין א"ח כתובה צדקו דברי הראב"ן אבל כבר דחינו פירושו בכמה ראיות לכן מחוורתא כמש"ל:

**והנה** הרש"ל רוצה להסמיך דעת הרמב"ם פ"ט מה"א שכ' דמבקשין ליתן גט שאין הפסד בדבר דסובר כדעת הראב"ן דאל"כ הא מפסיד דמיתסר בקרובות ודחה דברי הה"מ שהניח בצ"ע ודחק בפירושו שאין הפסד ממון בדבר לפי שהה"מ בשיטת הרשב"א אזיל אבל הרמב"ם י"ל דסובר כשיטת הראב"ן עכ"ד ועפ"ז י"ל דהרמב"ם פ"ג מה"א בקטנה שנתקדשה שלא לדעת אבי' דנתגרשה מותרת לכהן לטעמי' אזיל לפי שחולק אהרשב"א אבל הא לא"ה הוי חיישינן שמא יאמרו שאב קדשה או אמר לה צאי וקבלי קדושיך דהוי קדושין והיתה אסורה לכהן אבל הטור הביא הדין בשם הרי"ף דאפילו נתרצה האב ל"ה קדושין ואם נתאלמנה או נתגרשה מותרת לכהן ובדברי הרי"ף לא נזכר דמותרת לכהן ולא העתיקו בשם הרמב"ם משמע דהכי ס"ל מדעת עצמו דלשיטת הרי"ף מותרת לכהן ומה פסיקא לי' דלמא חיישינן שיאמרו שאבי' קדשה א"כ משמע דאינו סובר כהרשב"א וא"כ כיון דרמב"ם וראב"ן וטור חולקים דעת הרשב"א יחידאה אבל אין זה ראיה דדוקא לשיטת האומרים דנתרצה אב אח"כ ל"ה קדושין ל"ח שמא קדשה אבי' או אמר לה צאי וקבלי קדושיך די"ל דהקול יוצא לקטנה שנתקדשה שלא לדעת אבל לדידן דאם נתרצה אח"כ האב מקודשת מי יודע אולי נתרצה רגע אחת ואף שבאמת לא נתרצה איכא לעז וחשש ואסור לדעת הרשב"א ואף הטור יודה תדע דאח"כ כשהזכיר דעת האומרים דנתרצה אח"כ הוי קדושין ובשתק דל"ה קדושין לא הביא דמותרת לכהן אם גרשה די"ל דכהרשב"א ס"ל.

**ובל**"ז י"ל דודאי אין סברת הרשב"א וראיתו מהא דחליצה ומהא דמבקשין דחליצה שפיר יאמרו שהי' בה ממש דאל"כ למה חלצה ונפסלה לכהן וכן הוא שמגרש אם לא קידש אי הוי ניחא לי' בקרובות לא הי"ל לגרש אבל היא למה תאסר לכהן כיון דמגרשה בע"כ א"כ כ"א יתן גט למי שאינה אשתו לבעבור הרעימה ולפסלה לכהן לכן צדקו דברי הרמב"ם והטור בשם הרי"ף משא"כ הרשב"א שבימיו כבר נתפשט חר"ג שלא לגרש בע"כ וא"כ למה קבלה גט אחר שא"צ לכן החמיר לאסרה לכהן דהיא גרמה שיאמרו שמגורשת היא דאל"כ לא היתה מפסדת עצמה מכהן ושפיר יפה מדמה הרשב"א לחלוצה שברצונה וכן להא דמבקשין דהבעל ברצונו מגרש וה"נ ברצונה מתגרשת משא"כ הרמב"ם והטור בשם הרי"ף י"ל בנתגרשה שלא ברצונה דומיא דנתארמלה דשלא ברצונה ובהכי ניחא מה שק"ל כיון דהטור והרי"ף אינם מביאים רק הנהוג בזה"ז למה הביאו נתארמלה הא עתה אין כה"ג ואין נ"מ ועוד פשיטא השתא נתגרשה דעבדה מעשה דאיכא לעז יותר ל"ח כ"ש נתארמלה ולפ"ז י"ל דבא לגלות גרושה דומיא דאלמנה שלא ברצונה אכל נתגרשה ברצונה דאיכא לעז שיאמרו מסתמא אבי' א"ל לקבל קדושין שפיר אסורה לכהן ובזה יש להסיר תלונות הרש"ל על הה"מ ולפ"ז ניחא דהה"מ הוציא מדברי הרמב"ם דנקט אלמנה דפשיטא השתא שרינן לעלמא קטנה באיסור ערוה החמורה למה לא נתיר באלמנה לכ"ג כיון דלא נעשה שום מעשה שיהי' לעז יותר רק בא לגלות באלמנה דדוקא גרושה הדומה לה שלא ברצונה נתגרשה א"כ מזה שפט הה"מ דהרמב"ם בשיטת הרשב"א אזיל דלא כהראב"ן ולכן כ' שאין הפסד ממון ועכ"ז הניח בצ"ע אבל דברי הטור ודאי מורין כן דלמ"ל להזכיר מלתא דפשיטא ודבר שאינו נוהג בזה"ז מה שאין דרכו להביא נראה דסובר כהרשב"א:

**אמנם** דברי הרשב"א סותרין למ"ש בתשו' שהובא בב"י סי' י"ג וכבר עמד הב"ש עליו ותירוצו אינו מובן ולברר הדא מלתא אעתיקו בקצרה וז"ל ע"ד כו' שהיתה משודכת לבן ראובן ולא נתקיים המעשה ואח"כ שדכה אבי' ליהודה ונתקדשה לו קדושין גמורים ואח"כ אמר אביו הוא ראובן שנעשה שליח מהבן לקדשה בפני אבי' ולא מיחה ושקדשה בפני ב' עדים והאחד מת והנערה ואבי' מכחישים ואותו עד הוי ע"א בהכחשה וא"צ גט כלל ועוד דא"נ לומר שבנו עשאו שליח דלא חציף אינש לשוי' לאבוה שליח ועוד אפילו קול לאחר ארוסין א"ח ומי שאמר שיגרש שלא כראוי עשה כו' וכל שא"צ גט לא פסלה מן הכהונה דנתגרשה מאיש שאינו אישה וכההוא שדרש ר"א בן מתיא בהאשה רבה דצ"ב כו' ואם נפשך לומר הרי שנינו קדשתני והוא אומר לא קדשתיך ואיתמר עלה בגמ' כופין אמאי לימא לא ניחא לי דאתסר בקרובותי' והלא הוא צווח שאינה אשתו לא

היא דשאני התם שהיא אומרת קדשתני ואפשר שהוא כדברי' והרי היא בספק גט אבל לאחר שנתברר שלא הי' בדברי ראובן כלום אותו הגט שגעון הוא ואין בו ממש עכ"ד וזה סותר למ"ש בתשו' תק"נ ושם מיירי ג"כ שלא אמר אדם שנתקדשה ונתן גט שלא יוציאו לעז ופסול מן הכהונה מהא דצרתה במדה"י לא תחלוץ איכא דשמע בחליצה ולא שמע בהכרזה ותו מהא דקדושין דאסור בקרובותי' למ"ד מבקשין ולא נחית לחלק הואיל והיא אומרת קדשתני והוא תמוה:

**ומה** שנלענ"ד דודאי הא דצרתה ילדה ולד ודאי לית מששא בחליצה מ"מ חיישינן שלא ידעו העולם שילדה ויאמרו חלוצה מותרת לכהן וסובר הרשב"א דזה לא עדיף מקול דחיישינן ונהי דהרמ"א הביא דקול בחלוצה לא חיישינן מאן לימא לן דהרשב"א כהרמב"ם ס"ל דלמא כהראב"ד ס"ל דקול פוסל גם בחלוצה ותצא או דל"ל דברי הח"מ והב"ש דסברי דאף לכתחילה שרי בקול חלוצה רק בדיעבד מכשיר וע"כ הב"ח סובר כן דאל"כ קשה עליו מה שהקשינו דא"כ ע"כ חמיר מקול וא"כ השתא בקול תצא מכ"ש בגירש דתצא מכהן רק י"ל דל"ל סברת הח"מ וב"ש וא"כ כיון דהרשב"א סובר דלא חמיר גירש כשא"צ לגרש מקול גרושין א"כ ממילא התיר שם בנתקדשה ליהודה דמשמע מהתשובה דמדבר לענין הבחנה להמתין ג"ח ומייתי ראי' מדין שאלו בעלה הי' כהן דאל"כ למה הוצרך להביא זה וא"כ אם הי' כהן וגירש אחר ארוסין הוי בדבר שא"ב ממש רק חומרא מצד הרואים הגרושין ולא חמיר מקול כמו שהוכחנו מדברי הב"ח א"כ בנתקדשה כבר כמו קלא דבתר ארוסין ל"ח ה"נ א"ח על הגט להוציאה מבעלה כהן ולפ"ז אין הפסק סותר כלל לתשו' תק"נ דשם בגירש קודם הקדושין דהוי כקול קודם ארוסין אייריי אבל עדיין קשה דתשו' תקין נסתייע מדברי גמ' דקדושין וכאן דחה ראי' זו דהואיל והוא אומר קדשתיך הוי בספק ומה שנ"ל בישוב זה דבתשו' תק"ן מביא ראי' ממבקשין ואלו בתשו' ההיא רק מכופין מייתי ודחי לה ונ"ל דהנה באמת קשה דמנ"ל להרשב"א במבקשין דאסור דלמא דוקא בכופין כסברת הראב"ן הנ"ל לכן צ"ל דאי ס"ד בנתן מעצמו או ע"י צווי הב"ד לא יאסר בקרובות סובר הרשב"א דא"כ הוא פשע בנפשו מה שממתין על מה שיכפוהו דאלו גירש מיד ל"ה נאסר וא"כ אפילו אם הי' נאסר ע"י כפי' הי' ראוי שנכופו אע"כ דבכל גווני אסור בקרובות והנה אי נימא דלא חמיר לעז מקול הא כיון שכופין והוא צועק אינני צריך לגרש הוי כקול ושוברו עמו דמי שישמע כפיית ב"ד ידע שטוען כן וקול ושוברו עמו ל"ח בשלמא במבקשין דליכא קלא יסברו שניחם והודה שקידש אבל בכפי' קלא איתי לה א"כ ע"כ משמע דלאו משום קול פסלינן בקרובות רק מן הדין א"כ אף אחר אירוסין יש לאסור ותי' דשם כיון דהיא

טוענת נתקדשתי מסתמא עמדו ב"ד על המחקר שדברי' אמת והוא בדאי אבל ממבקשין לא הוקשה להרשב"א דשם לא נודע אשר מתעצם להכחישה ויאמרו דהודה ואיכא לעז וה"ה בכל גט מדקבלה הודית שהיא גרושה ונהי דאנן ידענו הוי הלעז כמו קול דחוששין קודם ארוסין לכן לא הקשה רק מכופין דכשם שיוצא הקול על גרושין כן יוצא הקול שמכחיש הקדושין והודאה אחר הכפי' ל"מ מה"ד א"כ חזינן דאף בלי קול דהא קול ושוברו עמו מ"מ אסרינן א"כ מוכח דלאו משום טעם דהוי כמו קול אסרינן רק דלא קיי"ל כר"א בן מתיא דנתגרשה מאינו אישה כשרה וא"כ אף בגירש אחר קדושין יש לאסור לכן תי' דבכופין כיון שהיא אומרת קדשתני דקו רבנן דדברי' אמת ואיכא לעז לכן בתשו' תק"נ לא הביא ראי' מכופין לב"ד דשם יותר איכא לעז דמסתמא דקו רבנן וי"ל כסברת הראב"ן ולכן הביא דגם במבקשין אסור דאל"כ למה נחיש שלא יכפוהו כדי שלא יאסר כיון דהוא גרם לנפשו שהמתין על הכפי' אע"כ דבמבקשין איכא לעז והקול יוצא ולכן קלא דמקמי קדושין חיישינן ומייתי ראי' לדינו דמיירי קודם קדושין כנלענ"ד בפי' דבריו ז"ל:

**ולפ"ז** מיושב מה שהרמ"א לא העתיק דברי הרשב"א שהובא בב"י סי"ג בש"ע וכן הב"י ואלו דברי הרשב"א המחמיר הביא בס"ו די"ל דהרשב"א דמיקל אחר קדושין דסובר דלא חמיר מקול ע"כ סובר דקול חלוצה פוסל כהראב"ד או עכ"פ לכתחלה אבל כיון שהרמ"א דקול בחלוצה פסק מותר גם לכתחלה והוא מדברי הה"מ וא"כ ע"כ הא דאיכא דשמע בחליצה חמור מקול דאל"כ הי' מותר בחלוצה ואיך יפרנס הגמ' וא"כ י"ל דגם אחר הקדושין בגירש אסור דאין ראי' מקלא דבתר ארוסין דגירש חמור וחמור לכן השמיט תשו' הרשב"א המיקל בגירש אחר הקדושין (והנה לדברי הרשב"א לכאורה קשה מהירושלמי לפי' הקה"ע ופ"מ אמנם הפירוש שכתבתי הוא המחוור ואין לו ענין כלל לדברי הרשב"א) וא"כ מאחר שהרמ"א הכריע דחמור מקול גרושה ודאי דתצא כמש"ל וכדעת הט"ז:

**עוד** נ"ל דהנה המרדכי פ' האומר שקיל וטרי דדוקא בעל אסור בקרובות הואיל וכותב כדו פטרית ושבקית אנת אנתתי אבל היא אינה מודית אכן לכאורה י"ל דסובר הרשב"א דנראה כמודית כשמקבלת הגט אמנם הודאתה למפסל לכהונה א"מ אחר שנתקדשה כמ"ש הר"ן בטמאה אני לך ואף בארוסה י"ל דל"מ דחב לבעל שהוא כהן ול"ד להדירה כשהיא ארוסה דחל דעדיין אינו משועבד אבל כאן כיון דאין בידה להוציא עצמה כל שחב לאחרים ל"מ לכן הקשה הרשב"א מכופין דשם הוא עומד וצווח ואין כאן הודאה ואף שכ' אנת אנתתי הא אנוס הוא על ההודאה בשלמא על גוף הגט הוי תלוה וזבין

או מצוה לשמוע ד"ח משא"כ שיודה אין בכפייתו כלום ומ"מ אסור א"כ מוכח דלאו מטעם הודאה וא"כ אחר הקדושין נמי ותי' דהואיל וטוענת קדשתני יתלו דהב"ד בספק החמירו לפי שהאמינו לדברי' מדכפוהו דאל"כ ל"ה כופין משא"כ כ בתשו' תק"ן אוסר מטעם הודאה כיון דאבי' השתדל בגט ונאמן האב לומר קדשתי את בתי א"כ הוי כהודאה ומייתי ראי' ממבקשין ולא מכופין דשם יאמרו קמו רבנן דספק קדושין אבל במבקשין טעמו משום הודאה וה"ה היכי דהיא קבלה גט הוי כהודת ואסורה לכהן ויש להאריך ואף שהרשב"א לענין ג"ח איירי משמע שאינו כהן י"ל דכ' כשם שאם בעלה כהן לא נפסלה עליו לפי שהוא אחר קדושין ה"נ לאסור שתצטרך להמתין ג"ח לא אמרינן מיהת בנ"ד בל"ז יש לחוש שמא נתרצה האב ודבר כזה צריכין לראות הגב"ע ואולי הי' האב במקום רחוק בהשיאה אמה הוי קדושי מיאון כמבואר בסי' ל"ז וכל שיכולה למאן ונתגרשה אסורה לכהן ובאמת אחשוב כי השאלה שקבל בדוי' מלב שהי' לו לשלוח גב"ע מתחלה ועד סוף וכל דבר כי האי קלא אית לי' לכן כאשר אשיג גביות עדות נעיין מה שיש לצדד עוד בזה להקל ולהחמיר ועל יתר הקושיות הנני אינני מופנה כעת לעיין עוד חזון למועד בס"ד. דברי ידידו ד"ש:

## סימן לד

**א' תמוז תרל"ב לאסק**

### להנ"ל

**קבלתי** מכתבו שנית ושם נאמר כי הי' במקום קרוב והאב צעק מיד ולירד לעומק הלכה הנה באה"ע סמ"ח הביא הרמ"א דעת המרדכי בהוא אומר קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני דאף שכופין אותו כדי שלא ימנעו מלישאנה דלא נאסרה בקרובותיו ותמה הח"מ והב"ש דבסי' ו' פסק מחמת קול אף שא"ב ממש אסורה לכהן וכן בס"י דנתגרשה מחמת קול אסורה לראשון וסותרין דעת המרדכי ולא תי' כלום ומה שנלענ"ד דהרמ"א הכריע בין הדיעות דיסוד הרשב"א האוסר הוא מכח שתי ראיות האחד מהא דלא תחלוץ והשני מהא דאמר לא ניחא לי דאיתסר בקרובותי' והנה המרדכי חולק בהיא אומרת קדשתני ובעל אומר לא קדשתיך כיון דכותב אנת אנתתי והעדים כותבין בגט א"כ כיון דבהא דמעלין מתרומה אמרינן דאכולה מלתא קמסהדי א"כ הוי ככותבין שהודה שגירש אשתו ולא אינה אשתו לכן אסור בקרובות אבל בהוא אומר קדשתיך והיא מכחשת אינה נאסרת כיון דלא הודית ואף שקבלה גט כדי שלא ימנעו מלישאנה משא"כ הבעל אף שע"י כפי' לאו הודאה מ"מ הרואה וקורא בגט יאמר דעדים העידו שהודה דבגט לא נזכר

הכפי' רק שאמר אנת אנתתי ובזה מודה הרמ"א לסברת המרדכי וא"כ אין ראי' כלל שהאשה תאסר אבל עדיין הוי הך דין דהרשב"א אמת מהא דלא תחלוץ דאיכא אינשי דשמעי בחליצה ולא שמעו בהכרזה וזה קשה גם אדעת הראב"ן דבמבקשין לא נאסר בקרובות והרש"ל בתשו' חילק דחלוצה מד"ס א"כ חשש שמא יאמרו חלוצה מותרת משא"כ קרובות ולכן הרש"ל אף לכהן התיר בגרושה הואיל ומפורש בתורה אבל הרמ"א סובר דנהי דבקרובות אין לחוש שיאמרו שמותר קרובות ערוה מ"מ איכא למיחוש בגרושה כיון דליכא כהן מיוחס בזה"ז יאמרו קמו רבנן דלאו כהן הוא ומותר בגרושה או ספק כהן התירו ועיין שבות יעקב ח"א דהביא דעת הרשד"ם דהאידנא דליכא כהן מיוחס אין מוציאין אם כנס ונהי דדבריו דחו מ"מ מיהת איכא למטעי בהא ולכן שפיר איכא למיחוש ודמי לחלוצה וכן לענין מחזיר גרושתו אתי למטעי בדר"י בן כיפר דמן הארוסין מותרת לחזור ואף אם נשאת חשו שמא מן הארוסין יאמרו לכן התירו דקיי"ל כר"י בן כיפר ועוד דמצינו להדיא בגיטין ד"צ חשו רבנן דשמא יאמרו גירש זה ונשא זה א"כ חזינן דגזרו דקיל לאינשי איסור מחזיר גרושתו וכן ביבמות דפ"ח אבל בערוה לא מצינו בשום מקום שיאמרו ערוה מותרת ואדרבה שם דצ"ה אמרינן במתה אשתך ונשא אחותה ולא חשו שיאמרו דמותר באחותה א"כ שפיר אין ראי' לאסור בקרובות מהא דלא תחלוץ דל"ד כלל אבל לענין גרושה לכהן ומחזיר גרושתו חש לאסור הואיל ומצינו בכמה מקומות דחשו שיאמרו שמותרת לכן פסק בזה כהרשב"א אבל לענין קרובות פסק כהמרדכי והכריע מסברת עצמו:

**מעתה** אף שלפי' הפ"מ שהבאנו לעיל מוכח דבדיעבד תצא מ"מ לפי הכרעת הרמ"א כהמרדכי דדוקא לאסור קרובות על הבעל דמשום הודאה נגע בה י"ל אף דיעבד אסור ומוציאין אבל לאסור האשה לכהן דאינו רק משום רנון ואתי למטעי דאין גרושה אסור לכהן דיו למתסר לכתחלה ולא להוציא בדיעבד:

**עוד** נ"ל כיון דלדעת הרש"ל מותרת ולדעת הרמ"א אסורה לכהן א"כ ספיקא דדינא ובאמת בגוף המרדכי משמע דאף לכתחלה מותרת לכהן א"כ עכ"פ הואיל והוי ספיקא דדינא אף אי נימא כדעת הט"ז דלהרשב"א אסור בדיעבד מ"מ נהי שהבאתי ראי' לדעת הט"ז במכתב קדום אבל כ"ז לדעת האוסר אבל אנן דמספקא לן אם אסרו לכהן דלמא כרש"ל דוקא חלוצה דרבנן חשו אבל לא באיסור דאורייתא א"כ דיו להחמיר באיסור דרבנן בספק לכתחלה אבל לא להוציא בדיעבד וגדולה מזה כ' הרי"ו כה"ג דהואיל ומספקא לן אי סד"א או דרבנן אם נשאת ל"ת ונהי דהב"י סי"ז דחה דבריו והארכתי

בזה במ"א מ"מ דוקא התם דאיסור תורה וחזקת א"א תצא אבל באיסור דרבנן ודאי דדי להחמיר לכתחלה בפלוגתא דרבוותא לכתחלה ולא להוציא מבעלה:

**ובאמת** אף בלי טעם המרדכי אין ראית הרשב"א מאומר לא קדשתיך והיא אומרת קדשתני כ"כ אלימתא ל"מ היכי דאיכא קול לבד כמ"ש הרשב"א בתשו' שהביא הב"י בסי"ג דשם הואיל והיא אומרת קדשתני ואף בדינו של המרדכי והרמ"א סמ"ח בבעל אומר קדשתיך מ"מ יש לדחות ראית הרשב"א דדוקא בהאשה אומרת נתקדשתי שהקשה הט"ז יו"ד סי' קכ"ז דתהי' נאמנת נגד הבעל לאסרו בקרוב משום מתוך שנאמנת להפסיד עצמה לאסור אכ"ע תהי' נאמנת לגבי בעל כמו בגווילין דאמרינן מתוך שנאמן להפסיד שכרך ותי' שני תירוצים מיהת י"ל אם מגרש נאסר בקרובות דהעולם יאמרו דוראי הב"ד האמינוה הואיל ומפסדת עצמה ומתוך שנאמן להפסיד הוא בכ"מ סברא טובה לכן יטעו ג"כ דכדין גירשה משא"כ בבעל אומר קדשתיך דאינו מפסיד עצמו כלל בדידו לגרשה ובארוסה ליכא חר"ג כמ"ש המחבר ס"א ס"י ובידו לישא אחרת ומה שאוסר עצמו בקרובות הוי הפסד מועט דאף בס"ת אמרינן גטין דנ"ה דבהפסד מועט כמו אזכרות לא כתבתי לשמן דא"נ ועוד דהרמב"ם פ"ט מה"א כ' דמבקשין שאין הפסד בדבר וכן מוכח בכתובות דע"ה באשה שאינה חשובה לאו קפידא הוא מה דמיתסר בקרובות:

**והנה** הראי' מחלוצה ג"כ יש לפקפק דכיון אשה שאמרו לה מת בעלה ונתקדשה לאחר אע"פ שנתן לה אחרון גט לא פסלה מכהונה ולדעת הרשד"ם סי' ס"ב וב"ש הביאו סי"ז דגם בגירשה שני ובא בעלה מותרת לחזור דתלינן הקדושין וגרושין בטעות והרמב"ם פ"י מה"ג כ' דיאמרו תנאי הי' בקדושין וא"כ י"ל דדוקא בחלוצה דאם הלכה נשואה וצרתה למדה"י כיון דאין תנאי נשואין וגם בחליצה אין תנאי לא אסקו אדעתייהו שמא ילדה צרה ויאמרו חלוצה מותרת משא"כ בקדושין וגרושין די"ל שתנאי הי' בקדושין וכ"ז שלא נתבטל התנאי היתה צריכה גט ואח"כ נתבטל הקדושין והגט ולא יאמרו דמותרת גרושה לכהן ובזה לא היינו צריכין למ"ש מהרשד"ם לישב הך מתניתין דלא פסלה מכהונה ולא נחוש לרואים אחד משום דקלא אית לי' הב' כיון דדייקא ומנסבא א"כ זו שנתקדשה הוי מלתא דלא שכיח ולא גזרו רבנן רק הטעם דתלינן בתנאי וקדושי טעות ודוקא ביצא קול של ממש אסור לראשון כשמגרש שני כיון דאפשר קדושי שני קדושי מעליא אבל היכי שאינו רק קול הברה מנלן או בהא דמת בעלך דאנן ידעינן דלא קדושין ל שני בבירור לא חשו לרואים דיאמרו קדושי תנאי הי' וא"ר מחלוצה די"ל דמיירי בנשואה כיון דא"ת בנשואין ובחליצה לכן חשו אף דשל"כ הי' חליצה כשילדה צרתה דאיכא דשמע בהא ולא שמע בהא והרשב"א דלא ניחא לי' בהא לטעמי' אזיל

לפמ"ש המל"מ פ"י מגרושין בשיטתו דמקדש ע"ת א"י לגרש טרם נתקיים התנאי א"כ לא יוכלו לתלות שגירש ואח"כ נתבטל תנאי קדושין ולא נפסל לכהונה דכה"ג ל"ה מגרש טרם שנתקיים התנאי דא"מ גט כזה ואם גירש כבר היו הקדושין גמורים ותנאי בגט לא יתלו דא"כ עדיין א"א היא בלא מת א"כ חש לחשש רואים ומדמי לחליצה אבל לשיטת הטור ורמ"ה שכ' המל"מ דיכול לגרש קודם קיום תנאי י"ל דל"ד לחליצה דכאן יתלו שקידש ע"ת ונתבטל קדושין אחר הגט ומותרת לכהן אבל הרא"ש בתשובה כלל ל"ה סי"ג מדמי בקול הברה שנתקדשה גט לחליצה והובא בב"י ס"י ובודאי הטור לא יחלוק אדעת אביו אלמא דלא תלינן בתנאי וחיישינן לרואים מיהת ארווח לן מה דקשה לי אדעת הראב"ן ומרדכי דמתירין לכהן ול"ח לרואים ולא מדמי לחליצה ולפ"ז ניחא די"ל דסברו דיכול לגרש טרם נתקיים התנאי לכן ל"ד לחליצה אמנם הרמ"א חשש בזה לדעת הרא"ש בתשו' דראוי להשוות גט לחליצה ולא יתלו בתנאי כלל מיהת נהי דלכתחלה לאסור מדמינן גט לחליצה וחשו לרואים פן לא יאמרו שתנאי אבל שנחמיר כולי האי לאסור בדיעבד להוציא אשה מבעלה לא מחמירין כיון דאפשר שיתלו בקדושי תנאי ובזה י"ל קצת מה שהקשינו במכתב קדום דבקול חלוצה מותרת ובחליצה שא"צ אסורה א"כ חמיר מקול א"כ כיון דקול שנתגרשה תצא מכ"ש בגט שא"צ ולפ"ז ניחא דבקול גרושה אנן חיישינן ותצא אבל גט שא"צ ורק מפני הרואים ואפשר שיתלו בתנאי לכן די להחמיר לכתחלה ולא בדיעבד אמנם ביבמות דמ"א דפריך ארוסה גרושה מא"ל משמע בארוסה לחוד איכא גזירה דאיכא דשמע בהא ולא שמע בכרוז אף דיש לתלות בתנאי בקדושין ונכונים דברי הרא"ש אמנם לפמ"ש התוס' שם דהומ"ל באארוסה לחוד א"כ אין ראי':

**ויש** לנו לה"ר מדברי הרש"ך במת בעלך ונתקדשה וגירשה דאסורה לחזור והביאו הב"ש סי"ז וכיון דע"כ ל"ל סברת הרשד"ם דקלא אית לי' או דדייקא והוי לא שכיח דא"כ אמאי אסורה לחזור ואיך יפרנס מתניתין דיבמות דצ"ב אע"פ שנתן לה גט לא פסלה מכהונה ואמאי לא ניחוש שיאמרו דגרושה מותרת לכהן ועכצ"ל דסובר דבגרושה ל"ח שיאמרו מותרת לכהן כיון דדאורייתא הוא כמ"ש הרש"ל רק אסורה לחזור לראשון דבמחזיר גרושה יש יותר לאסור הואיל ומן הארוסין אתי למטעי בדר"י בן כיפר וכיון דאין ארוסין מפורש בתורה דמי לחלוצה ולפ"ז יקשה להרש"ך דברי הרשב"א דאוסר לכהן בא"צ גט דא"כ איך יפרנס מתניתין דיבמות אע"פ שנתן לה אחרון גט לא פסלה מכהונה בשלמא לשיטת הרשד"ם ניחא דא"ל מת בעלך קלא או דל"ש ולא גזרו אבל להרש"ך קשיא וצ"ל דכיון דלא תנן כשרה לכהונה אלא דלא פסלה היינו בדיעבד וכולי האי לא גזרו בדיעבד

משא"כ להחזיר בעל הראשון משום חשש מחזיר גרושתו דאתי למטעי בדר"י בן כיפר אף דלגבי בעל ראשון הוי כדיעבד שתצא ממנו מ"מ כיון דאתי למטעי אסור אף בדיעבד וא"כ מסייע לשיטת הב"ח ואפשר אף משום מחזיר גרושתו נמי מותר בדיעבד להרש"ך והא דכתב דאסורה לחזור אף דלבעל ראשון הוי כדיעבד י"ל דהרש"ך מיירי שכבר גרשה גם הראשון דאסורה אבל אם לא גרשה בעל ראשון ואחרון נתן גט לא תצא ורק לכתחלה אסור בגירשה שלא יחזור וישאנה:

**והנה** דברי הטור בשם הרי"ף דאפילו נתרצה אח"כ האב ל"מ ואם נתגרשה מותרת לכהן וקשיא לפ"ז אמאי לא ניחוש שמא אמר אבי' צאי וקבלי קדושיך ואיכא חשש דיאמרו גרושה מותרת לכהן וכבר דברנו מזה ולפי דעת הרשד"ם י"ל הואיל וקדושי קטנה ל"ש דאסור לקדש בתו קטנה ולכן לא גזרו ואפשר אף הרש"ך מודה בהא דלא שכיח ולא גזרו ואפילו נאמר דדוקא לזה לא חיישינן שאמר לה קבלי קדושיך אבל לדידן דקיי"ל דאם נתרצה אב אח"כ הוי קדושין א"כ חיישינן דהעולם יסברו שנתרצה אח"כ ואסורה לכהן דזה יש לדחות דבשלמא בהא דס"ו או דס"י לא יתלו בתנאי אבל בקדושי קטנה כיון דידעו דאינו כלום רק תלוי ברצון האב א"כ י"ל דהשומעים שגירש יאמרו שגירש קודם בא האב ואח"כ מיחה האב דאז ודאי נתבטל הקדושין וגט למפרע כיון דהקדושין מיד הי' רק תלוים ועומדים ברצוי האב א"כ אם לא שמעו שמיחה האב יאמרו שגירש קודם הרצוי ואפילו נפקפק בזה מ"מ כיון דלהרי"ף ורמב"ם ל"מ רצוי האב ובנתגרשה מותרת לכהן רק דאנן מחמרינן כדעת האומרים דנתרצה האב הוי קדושין מיהת כאן דלא נתרצה האב ורק החשש בדרבנן לכהן ובדיעבד כדאי הרי"ף ורמב"ם לסמוך בשעת הדחק שלא תצא בנשאת כיון דלשיטתם תנשא לכתחלה וכ"ז הנני מסכים באופן שיסכים עמי אחד מהרבנים המובהקים הסמוכין למקום המאורע היודעים בטוב הענין לאמתתו יען ל"ה שום גב"ע למראה עיני ואז הנני למטי שיבא בהדי' נמצא צדדי היתר דאף דלפי פי' הפ"מ בירושלמי שהבאנו בתשו' הקודמת מוכח דבאומרת קדשתני דבמבקשין אסור בקרובותי' ותצא מ"מ כיון דהכריע רמ"א בסי' מ"ח דלא כהרשב"א וע"כ דוקא בהבעל דאיכא הודאה א"כ רק בס"ו סובר דאסור בגרושה משום גזירת הרואים י"ל דלא חשו רק לכתחלה אבל הבעל אף בדיעבד תצא ואין ראי' מהירושלמי דאם הבעל נשא תצא אבל לא אשה ולפמ"ש פי' אחר בירושלמי בל"ז אין ראי' השני כיון דהרש"ל חולק דלכתחלה תנשא בגרושה מחמת קול שא"ב ממש א"כ נהי דמחמירין כדעת הרמ"א דיו להחמיר לכתחלה דאף אי נימא כדברי הט"ז דהרשב"א אוסר בדיעבד מ"מ סמכינן אדעת רש"ל שפוסק דלא כהרשב"א השלישי כיון דהטור בשם הרי"ף וכן הרמב"ם כתבו דאם נתרצה

אח"כ ל"מ ומותרת אם גירשה לכהן ואי נפסוק כהרשב"א י"ל דטעמא דל"ח שאמר צאי וקבלי קדושיך דקלא אית לי' משא"כ לדידן דאם נתרצה האב אח"כ מקודשת חיישינן שמא יאמרו נתרצה אב אח"כ והוי גרושה לכהן וכ"ז לכתחלה אבל בדיעבד כדאי הרי"ף והרמב"ם לסמוך עליהם בשעת הדחק באיסור דרבנן כיון דלדידהו י"ל דמודה הרשב"א דמותרת לכתחלה דאל"כ ל"ה הרמ"א סותם נגד דעת הרי"ף ורמב"ם וטור שהביאו בקטנה שלא לדעת אבי' וגירשה דמותרת לכהן וא"כ ע"כ דרק משום דמודה הרשב"א ואי הי' הדין כדעתם דנתרצה אב אח"כ ל"מ דהוי מותרת לכהן א"כ באיסור דרבנן בדיעבד סמכינן דנתרצה אב ל"מ שלא תצא בפרט דהב"ח כתב בכ"מ דלא תצא אף להרשב"א הנלענ"ד כתבתי:

## סימן לה

**תרל"ב לאסק**

**לגיסי הרב המאה"ג החריף מ' אברהם כהן נ"י**

ע"ד האשה מסטריקוב פעסא בר"ק קלמן אשר הי' לה בעל שמו ר' אברהם בר ראובן ונלקח לאנ"ח ליוארשא למבצר וחבירו בא לחזרה והוא לא שב ונשמע קול שנטבע ול"ה זש"ק והלכה ונשאת לשוק בלי היתר ב"ד ובלי חליצה ואח"כ הפרישוה הב"ד מבעלה ונסעה לווארשא לגביית העדות והאשה עדיין צרורה אחר עברו ערך שמונה עשרה שנה ואשה הזאת אינה הולכת בדרך הישר ויש לחוש לקלקולה והנה הגב"ע יועתקו בסוף התשובה. הנה מה שדימה הרב מסטריקוב להא דמבי"ט ח"א סי' קל"ה באנשים שהלכו מגירים לאנגוריא והעיד מסל"ת שנהרגו בדרך שכתב המבי"ט דהואיל והלכו לאנגוריא ולא באו אילו היו קיימים וחזרו ללכת למקום אחר הי' נשמע א"כ עדיף ממשאל"ס דשם י"ל גלי אשפלוהו והוא במקום רחוק וכיון שיצאנו מידי דאורייתא עכ"פ יש להתיר כו' והובא בק"ע ודאי אין לסמוך אדברי מבי"ט והגאון נו"ב דחה דבריו בתשו' מ"ו דהואיל ושיירות מצויות וכו' ובאמת בל"ז תמוהין דבריו דמדמה למשאל"ס מהא דיצחק ר"ג ביבמות קט"ו דהוי אזיל מקורטבא לאספמיא שלחו מתם כו' שכיב מי חיישינן לתרי יצחק והא אפילו בלא שמו ושם משפחתו כיון דנאבד זכרו אי איתא דדמי למשאל"ס א"כ מה מדמה התם לגט שם אי לאו השם הי' איסור דאורייתא לכן חיישינן לתרי יצחק ואין השם ראי' משא"כ התם בהא דיצחק ר"ג הלך לאספמיא ונאבד זכרו מדאורייתא שרי א"כ בדרבנן מקילינן לבלתי ניחוש לתרי יצחק וכיון ששלחו דיצחק שכב ל"ח לתרי אמנם בנ"ד דודאי אם הלך מווארשא לסטריקוב דרך הווייסעל ונטבע הי' אפשר לדמות

לדברי מבי"ט אבל כיון שמן המבצר לסטריקוב אין דרכו לצד הוייסעל אדרבה הנהר בעבר השני ומורה כי לא הלך לסטריקוב א"כ אף למבי"ט אסורה ועוד דבווייסיל י"ל גלי אשפלוהו ול"ש כאן נמצא כאן הי' או קבר שאבד הוא שנמצא כמו שכתב הש"י דדרך לבוא ממקום רחוק ובודאי אף המבי"ט וש"י מודים ובל"ז לא קיי"ל כוותייהו:

**אין** לנו רק הכרת השלאפראק ובייא גארטעל בטב"ע והנה סתם המחבר סי"ז דאין במלבושים כלום דחיישינן לשאלה והב"ש ס"ן ס"ט הביא בשם מהרא"ל מפראג דטב"ע או סימן מובהק בכלי עם סימן אמצעי בגוף מהני מכח ממ"נ דאי סד"א קשה הא דאין מעידין על פרצוף פנים אע"פ שי"ב סימנים בגופו וכליו ומשני בב"מ דכ"ז וביבמות דק"כ דחיישינן לשאלה אבל אי סד"ר ודאי ל"צ לאסוקי הא דחיישינן לשאלה ונהי דמספקא לן אי סד"א וחיישינן לשאלה או סד"ר ול"ח א"כ כשיש ס"א בגוף וס"מ או טב"ע בכלי שרי וה"ר דאי סד"ר ל"ח לשאלה מדלא תנן רבותא יותר אע"פ שיש טב"ע בכלי אין מעידין בשלמא אי סד"א אחת היא סימנים או טב"ע א"כ בכליו חיישינן לשאלה שמעינן מסימנים דה"ה לטב"ע אבל אי סד"ר ליתני טב"ע אע"כ דל"ח לשאלה ועתש"ו חנוך ב"י שהביא בארוכה והב"ש דחה דאדרבה אי סמנין דאורייתא חיישינן לשאלה כ"ש אי סד"ר והתורה החמירה שלא לסמוך אסימנים כ"ש דחיישינן לשאלה ואף שכתבו תוס' יבמות דלמסקנא ל"ח לשאלה היינו אי סד"א לאבע"א דמיירי בחיורי וסומקי מוכח דל"ח לשאלה אבל אי סד"ר פשיטא דחיישינן לשאלה והוסיף בשם תשו' ב"י דאף בכלים דלא מושלי אינשי אי סד"ר חיישינן דלא עדיף כלי מסימן ובגמ' איתמר אי סד"ר והאריך שם:

**והנה** לכאורה ראיית המהר"ל יש לדחות דהנה בבכורות דמ"ו פריך אהא דפדחת לענין בכור דמקרי יכיר מהא דא"מ על פרצוף פנים לחוד ומשני דעדות אשה החמירו רבנן ואבע"א יכיר לחוד הכרת פנים לחוד א"כ לל"ק מדאורייתא בלא חוטם שריא ולל"ב אף מד"ת א"מ בלא חוטם א"כ י"ל שפיר דלל"ב מדאורייתא ל"ה הכרת פנים שפיר חשו לשאלה אבל לל"ק דמה"ת הוי הכרה בלא חוטם ורק מחומרא דרבנן שהחמירו ל"ח לשאלה באיסור דרבנן והא דמוקי בחיורי וסומקי ולא משני דחשו לשאלה לל"ק אזלא וא"כ אף למ"ד סד"ר י"ל דל"ח לשאלה בשמכירין פדחת בלי חוטם ולכן לא נקט במתניתין טב"ע בכליו שוב מצאתי לאחרונים שהרגישו ואין להקשות דא"כ אי בלא חוטם הוי דרבנן אף סימנים יועילו חדא די"ל בחיורי וסומקי וארוך או גוץ ועוד דודאי אי סד"ר רק במוצא אבדה תקנו משום דהפקר ב"ד או דניחא לי' לבעל אבידה אבל באיסור דרבנן לא סמכינן אסימנים והכי מוכח מהא דריש האשה שלום במשאל"ס דקא יהבו סימנים שפירשו הראשונים סי' מובהק דוקא ובהכי ניחא קושית הרא"ש בתשו'

שתמה אהרמב"ם שכתב דשני מינים טמאים אינן כלאים דאורייתא דא"כ היכי דייק בחולין דע"ח ש"מ סד"א ולפ"ז ניחא דאי סד"ר אף באיסור דרבנן ל"מ כמו במשאל"ס רק במילי דרבנן מועיל סד"ר אבל מיהת אי פדחת מה"ת מותר לשאלה ל"ח דספק דרבנן לקולא ובהכי ניחא מ"ש הרמב"ם בה' נחלות דפרצוף פנים יורדין לנחלה שרק החמירו לכרת ותמה הקצה"ח סי' רנ"ט דהא סד"ר ומדאורייתא אסור ולפ"ז ניחא די"ל דפסק כל"ק דבכורות דפדחת לחוד הוי הכרה מדאורייתא ובעדות אשה החמירו אכן לפ"ז קשה על מ"ש התוס' יבמות דלמסקנא ניחא דל"ח לשאלה ול"ק אהא דמצא פירות בכלי ולפמ"ש ראי' די"ל דאבע"א סובר כל"ק לכן ל"ח לשאלה בחומרא דרבנן דסד"ר לקולא ואינו מיושב עדיין הא דמצא פירות בכלי ועוד נ"ל דהנה הב"ח סובר דסי' אמצעי בגוף מועיל כשיש סימן מובהק בכלי דהוי שאלה דיחיד ונהי דחלקו בזה י"ל דוקא בסי' אמצעי דשכיח ול"מ שאלה דיחיד כיון דאינו מועיל מדאורייתא אבל פדחת למ"ד מדאורייתא שרי ויורדין לנחלה א"כ ודאי ל"ש שיהי' אחר כמוהו ל"ח לשאלה דהוי שאלה דיחיד ול"ח לכן משני בחיורי וסומקי לל"ק דבכורות. ובהכי מיושב מה דפריך לבתר שנויא דחיורי וסומקי בב"מ דכ"ז ממצא קשור בכיס דניחוש לשאלה כמ"ש בת"ח והנו"ב ובחינוך ב"י ולפ"ז ניחא דדוקא בפדחת דמותר מה"ת אלמא דל"ש כלל שלא יכירוהו ויהי' אחר כמוהו א"כ אף שהחמירו רבנן דחיישו למיעוטא מיהת הוי שאלה דיחיד ול"ח לכן מוקי בחיורי וסומק דוקא אבל בגט לרבה דל"ח רק בשיירות מצויות והוחזקו דמדאורייתא אסור ל"ה שאלה דיחיד ולכל הני לישנא חיישינן ולפ"ז י"ל אף אי סימנין דרבנן חיישינן לשאלה:

**ולפמ"ש** קשה אדברי המחבר שכ' בהאי דא"מ אלא פדחת ופרצוף וחוטם ואם חסר א' מכל אלו בגדיו א"מ כלום דחיישינן לשאלה צ"ע כיון שלפ"ז ע"כ פוסק כל"ב דבכורות דמדאורייתא ל"ה הכרת פנים ולמה הכריע נגד הרמב"ם פרק ז' מנחלות שפוסק כל"ב דבכורות ול"ח לשאלה וצ"ל דהב"י לא סובר כן בפי' דברי הרמב"ם ובאמת לא הביא הרמב"ם כשרואין הפדחת ובסימנים לחוד ודאי קשה דלמה כתב דהחמירו באיסור כרת הא סי' לאו דאורייתא כמ"ש הקצה"ח ולייישב דברי רמב"ם הי' נ"ל דהנה הרמב"ם לא הביא הא דסימן מובהק משיאין אשתו ואדרבה מלשונו פ"ז מנחלות סימנים מובהקין בגופו אין משיאין אשתו מוכח דגם בסי' מובהק אין משיאין רק הכ"מ בה"ג פי"ג דחק עצמו מכח קושיא דהא דמעידין על השומא דסובר שומא סי' מובהק וכן בהא דשלשלוהו לים ולא עלתה אלא רגלו מוכח דסימן מובהק מהני לכן פי' דהרמב"ם פ"ז מנחלות סי' מובהק פירושו סי' אמצעי ולפענ"ד ל"ק כלל דהרמב"ם סובר סימן מובהק רק מטעם רוב

מהני א"כ כשם שהחמירו באיסור כרת במשאל"ס אף דהוי מיעוט ה"נ דסימן מובהק ל"מ כלל דלא עדיף מרוב ולכן יורדין לנחלה וא"מ אשתו כמו במשאל"ס ואין להקשות לפ"ז דא"כ אמאי אמרינן אי סד"א למה נ"מ לאהדורי גט אשה הא י"ל להחמיר בכרת י"ל חדא דודאי סימנים אמצעים לאו מטעם רוב כיון דשכיחי רק גזה"כ הוא דמהני ואין לחלק בין ממון לכרת וגמרינן מה די ובזה סר קו' הפנ"י בב"מ שהקשה שם מהא דמי דמי איסורא לממונא ע"ש אבל מאי סד"ר רק סי' מובהק מצד הסברא דל"ש א"כ י"ל דהרמב"ם סובר דדמי למשאל"ס דמצד הסברא מת ומ"מ חיישינן לצד המיעוט והא דשלשלוהו לתוך הים ולא עלתה אלא רגלו ל"ק דשם משאל"ס ל"ש שיחי' גם שיקרה רגל אחר בסימן מובהק זה הוי מיעוטא דמיעוטא ול"ח א"כ ל"ק רק מהא דמעידין על השומא אי סימן מובהק וזה ניחא לפמ"ש הריב"ש דהנך דתנן אין מעידין אם נשאת תצא והב"י הביאו דחולק ארי"ו שפסק בסימנים דלא תצא ובאמת מסתברא כדברי הריב"ש דאל"כ ל"ש אין מעידין הא מהני עדותו שלא תצא וא"כ כיון דהרמב"ם מדמה סימן מובהק למשאל"ס אם נשאת ל"ת א"כ שפיר מעידין על השומא דל"ת אם נשאת ות"ק סובר אין מעידין ותצא דלאו סי' מובהק ונכונים דברי הרמב"ם פ"ז מנחלות ולא יקשה דאמאי בגט מועיל נקב יש בצד אות פלוני ולא החמירו כמו במשאל"ס דשאני גט דכתב שמו ושמה ושם אביהם ושם עירם לא החמירו בסי' מובהק וכעין זה כ' הפנ"י לישב הא דמה נ"מ לאהדורי גט אשה ע"ש כנ"ל בדברי הרמב"ם לולא שהב"י לא פי' כן ואולי לא נ"ל בין גט למיתה דלא כהפנ"י:

**מיהת** הרוחנו לישב קו' הת"ח ונוב"י וחב"י דלפמ"ש תוס' יבמות דלל"ב דחיורי וסומקי ל"ח לשאלה א"כ אמאי פריך בתר הכי אהא דמצאו קשור בכיס ניחוש לשאלה ונ"ל כיון שהקדמנו לדעת הריב"ש דאין מעידין אם נשאת תצא ע"כ חששא גמורה חשש שאלה לכן פריך חמור בסימני אוכף היכי מהדרינן מספיקא ומשני דלא מושלי אינשי אוכפא והקשו תוס' ממצא פירות בכלי לכן תי' דלמסקנא ודאי חשש שאלה ליכא במידי דממון דחזקה שמה שיש בידו הוא שלו ול"ח לשאלה וחמור בסימני אוכף אף במידי דמושלי מהדרינן ואם נשאת ע"י סימני כליו לא תצא א"א לאוקמי דאין מעידין דמשמע דתצא רק בחיורי וסומקי דבס"א ל"ת אבל מיהת אין סברא לעשות פלוגתא רחוקה דלל"ק אף תצא ולממון נמי חשו לשאלה מדאורייתא ואלו לל"ב אף תנשא באיסור כרת לכתחלה א"ו גם לל"ב לא תנשא לכתחלה משום חשש שאלה לכן פריך עלה ממצאו קשור בכיס דאף לכתחלה יהבינן לה גט דניחוש לשאלה ולפ"ז ראי' לסברת הב"י דאין לחלק בין גט למיתה הואיל וכ' שמו ושם אביו ל"ח למיעוט כמ"ש הפנ"י דאי כדברי הפנ"י א"כ

הדרא קו' דא"כ אמאי פריך לל"ב דכליו בחיורי וסומקי דניחוש לשאלה הא ל"ח לשאלה כמ"ש תוס' יבמות וא"ל כמ"ש עכ"פ לכתחלה הא לא תנשא דניחוש לשאלה הא לסברת הפנ"י י"ל דבגט ל"ח למיעוט כיון דנכתב שמותיהם אע"כ דאף בגט ראוי להחמיר לכן הב"י סובר דסי' מובהק מהני ולא פי' כמש"ל בדברי הרמב"ם:

**וגם** הב"י י"ל דמ"ש דא"מ כלום דחיישינן לשאלה י"ל דמודה דאם נשאת ל"ת דהביא דעת הר"ן דל"ח לשאלה ודחה דבריו מקמי הרי"ף ורמב"ם וטור והנה הטור הוא בסי' קל"ב דדוקא קשור הגט בכלי דלא מושלי אינשי והרמב"ם הוא כמ"ש מהרח"ש שהביא בחפיסה ודלוסקמא ומכירו דתרתי בעינן שיכיר גם הגט דאל"כ חיישינן לשאלה ומוכח דסובר חיישינן לשאלה והר"ן באמת דהשיג עליו פ"ג דגטין דלמ"ל שיכיר הגט הא מהדרינן חמור בסימני אוכף לטעמי' אזיל דל"ח לשאלה ול"ק מ"ש הש"ך סי' ס"ה דמנין להב"י דהרמב"ם חיית לשאלה ובאמת נכונים דברי מהרח"ש דראיית הב"י נכונה מעתה א"כ ע"כ כיון דהטור לא הביא בכלים דמושלי תצא וכן הרמב"ם הוצרך שיכיר הגט דאל"כ עכ"פ לכתחלה ל"ת דחיישינן לשאלה וכיון דהר"ן ונ"י מתירין אף לכתחלה מנין לנו דלהטור ורמב"ם דתצא דלמא רק לכתחלה ויכוון שיטת התוס' יבמות כוותיהו א"כ י"ל דהב"י מודה דלא תצא:

**ויתישב** בזה קושית מהר"ל דאי סד"ר לינקוט רבותא יותר אע"פ שיש טב"ע בכלי דאין מעידין ולפ"ז ניחא כיון דאין מעידין משמעו דתצא ואלו חשש שאלה לל"ב דחיורי וסומקי או דסד"ר דאין הכרח ממתניתין א"כ לא חיישינן לשאלה רק לכתחלה וא"כ שפיר ל"מ למתני אין מעידין בטב"ע דיהי' משמעו תצא ול"ק קושיתו על הב"י כלל וא"כ בנ"ד נהי דאין היתר מטעם שכבר נשאת כיון דהיא יבמה לשוק ותצא אין נשואין מועילים כלל מיהת הועלנו בזה החדוש דאף להב"י אינו רק איסור דבריהם ויצאה מאיסור דאורייתא ע"י הכרת מלבושים:

**אמנם** הב"ש כ' דאי סד"ר כ"ש דחיישינן לשאלה דלא כהמהר"ל והוסיף עוד דאף לכלים דלא מושלי חיישינן דזה הסברא דלא מושלי לא עדיף מסימן דלא סמכינן והקשה עוד על שיטה זו הא בגמ' מדמה גט למיתה ובגט מבואר דל"ח לשאלה בכיס דלא מושלי בטור סי' קל"ב ולכן דחה דברי הריטב"א דבכלים דלא מושלי חיישינן למ"ד סד"ר ואין לחלק בין גט למיתה דבסוגיא לא מוכח כן עכ"ד ולכאורה י"ל לפי פסק הב"ש דכאן בנ"ד שהכירו הבייא גארטילי דכיס לא מושלי אינשי א"כ מותרת האשה הזאת אבל הא ליתא דהא בנ"ד העד אמר שלכן מכירו בטב"ע לפי שהי' רגיל להפקיד אצלו מפני חשש גנבים חזינן דדרכו להשאיל הי' ועוד דכיון דעדים אמרו שהרבה פעמים לא הי' בישוב

הדעת ודאי למי שדעתו מטורפת ל"ש לומר דאין דרכו להשאיל וא"כ כה"ג הוי חיישינן לשאלה למה דקיי"ל סד"ר אף למסקנת הב"ש ולא יצאה אף מחשש תורה כלל:

הן אמת שהתשו' ב"י ס"ו שהביא הב"ש דאף כלים דלא מושלי לא עדיף מסימן ולכן כ' ומכירו דוקא כשמצאו השליח ויש לו מגו אבל בל"ל מיגו אף בהנך דלא מושלי לא עדיף מסימן והר"י שכ' אע"פ שיש לו סימנים בכליו ובגופו אין סומכין עליהם אם אינם מובהקים לא קאי אלא אגופו אבל כליו אפילו מובהקים ל"מ דמסתמא סובר כאביו הרא"ש עכ"ד ותמוה כיון דלא חילק בתשו' ההיא בין גט למיתה כמ"ש להדיא שם א"כ קשה עליו דברי הטור מסי' קל"ב שהתיר בקשור בכיס דלא מושלי לכן נראה בישוב דברי הב"י דודאי לא מושלי לא עדיף מסימן אמצעי ובגמ' משני למ"ד סד"א ולמ"ד סד"ר מיירי דוקא באית לי' מגו הך דמצאו קשור בכיס דנאמן שלא השאיל אמנם כ"ז אי ודאי סד"ר, אבל, לדידן דמספקא לן אי סד"א או דרבנן הוי השליח נאמן שלא השאיל אף בלי מגו וה"ט דהנה הא דאין מחזירין גט באין לו מגו לשליח כשמכירו בטב"ע דלכאורה קשה לפמ"ש הר"ן בפג"ה דמחזירין אבדה בע"א א"כ השליח עד הוא עיין ב"י סי' קל"ב חשיב לנוגע ובב"ש שם ולפ"ז ניחא וצ"ל בשלמא בע"א באבידה דאינו אלא לברר של מי הוא דמי למ"ש הר"ן בקדשתי את בתי וא"י למי דע"א נאמן הואיל ולברר נאמן בדבר שבערוה וה"ה בממון דנאמן לברר דשל זה הוא וטעמא דלא יקום ע"א באיש כתיב וזה מברר שאין כאן איש כלל ובהכי מיושב קו' תשו' ברית אברהם אהא דסימנים וסימנים וע"א דיניח דע"א כמאן דליתא דהא ע"א נאמן באבדה להר"ן ולפ"ז ניחא דבשלמא באבדה ל"ש לא יקום ע"א באיש דהעד מעיד שאין כאן איש אחר שיטעון על האבדה ולא מקרי קם באיש לכן נאמן אבל כששנים מתעצמים זה אומר שלי ויהיב סימנים וזה אומר שלי א"כ שפיר כאן איש לפנינו ודאי לא יקום ע"א באיש כתיב וא"נ העד ואף דבקדשתי את בתי זה אומר אני קדשתי' וזה אומר אני קדשתי' זה נותן גט וזה כונס אף דשניהם מתעצמים זה ל"ק דכיון דלגבי חבירו א"נ וגט בעי וא"כ רק אנן מסופקין אולי אחר שאינו לפנינו קדשה ע"ז נאמן לברר שאחר לא יבא לפנינו ולא יטעון אני קדשתי כלל ולא קם באיש רק מברר שאין כאן איש כלל ולפ"ז כאן א"נ השליח דשל בעל הגט כיון דעי"ז נתיר א"א הוי קם באיש דדנין אם אשה תתגרש בו או לא א"נ ע"א בלי מגו כיון דלעקור חזקת א"א הוא אבל ק"ל הא דאמרינן דאין מחזירין בסי' אמצעי אף אם השליח מכיר הגט בלי מגו לימא כיון דעתה אינו לעקור חזקת א"א רק למיהב לי' הגט ולא יגרע מסימנים דנבדקין ע"פ אשה דהואיל ועכשיו אינו דשב"ע ולא נגד חזקת איסור וכה"ג הקשה בס' תו"ג ד"ב אהא דפריך התם דהוי דשב"ע ואיתחזק ותי' התו"ג שם היכי דנאמן בתורת עד כגון שהיא

זונה דאם נשאת לכהן לוקה כיון דאינו מעיד על מלקות והתוס' חלוקים בחולין דצ"ז ד"ה פלניא וכ' דאי ע"א נאמן אף באתחזק איסור הוי מדין עד מועיל שילקה אח"כ משא"כ אם א"נ באיתחזק ע"כ לא נאמן בתורת עד רק מסברא ול"ה כשנים כמ"ש הש"ך יו"ד סי' קכ"ז א"כ אין לוקין אף שאמר שהיא זונה אם נשאת וה"נ אינו נאמן אף שבשעה שהעיד לא הי' דשב"ע ולא הי' נגד חזקת א"א ע"ש ולפ"ז כיון דאי ע"א אינו נאמן באתחזק איסור בעיא דלא איפשטא א"כ הוי ס"ס בשליח מכיר דשמא נאמן ע"א באיתחזק והוי מדין עד ונאמן שאם יתן הגט שתנשא כיון שבשעה שהעיד לא הי' דשב"ע ונאמן בשנים ואת"ל דא"נ באתחזק ול"ה כשנים דלמא סד"א ומחזירין ע"י סימנים וא"כ הוי ס"ס לקולא אמנם לפמ"ש הש"ך סי' ק"י בחזקת א"א ל"מ שני ספקות עד דאיכא ג' ספקות ניחא ולפ"ז י"ל בכלים דלא מושלי אי דמי לסי' אמצעי או סימן מובהק ספוקי מספקא להטור ולכן שפיר בשליח אומר שלא השאיל הוי ג' ספקות שמא קיי"ל דנאמן ע"א באתחזק והוי כשנים ואת"ל א"נ באתחזק שמא סימנים דאורייתא וא"כ כלים דלא מושלי הוי סימן מדמהדרינן בסימני אוכף ואת"ל סד"ר דלמא כלים דלא מושלי עדיף מסימן ומותרת לכן שפיר הביא בסי' קל"ב בגט דמותר אבל בעידי מיתה דליכא מי שאומר שלא השאיל אסור ולפ"ז ל"ק ממ"ש הרא"ש דדוקא במגו אבל בלי מגו א"נ חדא דחפיסא ודלוסקמא דרכן להשאיל ול"ה שלש ספיקות ועוד דכיון דתנא לא מספקא לי' כלל אי סד"א או דרבנן ל"מ לפרש דבלא מגו נאמן דאי סובר ודאי סד"ר אסור ומיושב דברי הב"י:

**אמנם** בל"ז יש לקיים דברי הב"י ולא מטעמי' דהנה השמ"ק ב"מ הקשה דניחוש בכל אבידה למכירה או מתנה ותי' דמנין ידע זה שהלה אבד אבל בשאלה י"ל דדרש חפצו ואמר שאבד וא"כ בכלים דלא מושלי חיישינן שנתן לאחר במכירה במת דכאן כיון דנהי שיש טב"ע על כלים דלא מושלי שמא מכרה לאחר משא"כ בגט מנין ידע זה שחבירו אבד הכיס א"כ ע"כ ודאי ממנו אבד ונכונים דברי הטור סי' קל"ב דחילק בגט בין כלים דמושלי ללא מושלי ובמיתה לא חילק.

**אכן** י"ל לאידך גיסא דגם הטור כהר"ן ונ"י ותוס' סוברים דל"ח לשאלה במיתה אף בכלים דמושלי רק בגט החמיר משום חומרא דא"א אבל במיתה לא משום עגונא וכה"ג כ' הרא"ש גטין בפ' כל הגט דהרי"ף מחלק בשיירות מצויות ולא הוחזקו בין גט למיתה והא דמדמה בגמ' להדדי היינו אי חיישינן לשאלה באבדה ה"נ במיתה ולכן גם לאבע"א דחיורי וסומקי ול"ח לשאלה במיתה ואבדה מ"מ פריך אגט דניחוש לשאלה וכן י"ל בדעת הרמב"ם שהביא בחפיסה דבעינן שיכיר הגט משא"כ במיתה לא הזכיר שאלה כלל זולת הרא"ש שהובא בטור קי"ח וז"ל ושאלתם על יהודים שנהרגו בדרך כו' תשו'

אין מעידין כו' וא"מ לאחר ג"י שהמת משתנה לאחר ג"י ואותן שמצאו רגלו והכירו בתי שוקים שלו סי' דמלבושיו ל"ה סימן דפעמים שאדם משאיל מלבושיו לאחר עכ"ל הרי דחש לשאלה אף במיתה ועלי' תמך הב"י יתידותיו וכ' דהטור שכתב סימן שא"מ רק אגופו ולא אכליו דמסתמא לא יחלוק אאביו אבל נלענ"ד אחר נשיקות כפות רגלי הב"י דאין ראי' מדברי הרא"ש דהנה הרמב"ם כ' פ"ז מנחלות נהרג ולא הכירו פניו אבל יש לו סימנין כו' דיורדין לנחלה שלא החמירו רק באיסור כרת והבאתי תמיהת קצה"ח דהא סד"ר ונראה דהרמב"ם הביא שם ונאבד זכרו א"כ י"ל דסובר דדוקא באבדה אי סד"ר לא מהדרינן מה"ת דהוי ספק אי שלו וכן היכי שמצאנו מת שנעיד עליו אף דמספקא לן אי סד"א או סד"ר מ"מ אסור מן הדין ואף דספק סד"א ספק שמא זה הוא דסד"ר ג"כ הוי ספק וכ"כ המהרח"ש לישב דברי רי"ו בשם הרמ"ה דמאחר דמספקא אי סד"א או דרבנן אם נשאת ל"ת דמטעם ס"ס רק עמד אם בחזקת א"א מהני מ"מ סובר הרמב"ם דדוקא היכי שלא עבר זמן מרובה שיאבד זכרו ואולי הלך בדרך אחר סד"ר ל"מ אף לנחלה אבל כשנאבד זכרו רק חומרא הוא באיסור כרת דכיון דרגלים לדבר שמת וכה"ג כתב רש"י בתרי ותרי באומרת ברי לי אלו קיים הי' בא מכ"ש כשנאבד זכרו דמן הדין יש להתיר אי לאו חומרא דכרת ואף שלא מצינו כן לשאר פוסקים מ"מ ע"כ דברי הרמב"ם כן מעתה י"ל דכשנמצא אחד שמת ומכירין מלבושיו אף דל"ח לשאלה לפי שזה ודאי נאבד זכרו ואחר לא שמענו שנאבד זכרו אין חשש שאלה מוציא מודאי שנאבד זכרו וניחוש לאחר שלא ידענו שנאבד זכרו וכיון דלל"ב ל"ח לשאלה אין להחמיר בכה"ג והך סברא דאין ודאי מוציאין מפני הספק דייק לה המהרי"ו בתשו' מדברי תשו' הרא"ש שהובא ג"כ בסי' קי"ח בהא דר' אשר מארץ רוסיא ע"ש אבל אם נפקד הרבה אנשים ונאבד זכרם ומצאו רגל ובתי שוקים שהכירו דאז כולם בספק ושניהם בספק שנהרגו ובהכי מיירי הרא"ש בתשו' הנ"ל א"כ אין אבידת זכרו מוכיח אי ראובן או שמעון א"כ אין מתירין אשת ראובן בשביל מלבושים דשמא השאיל לשמעון אבל אם רק שמענו שאבד זכרו של אחד לבד ולא נודע לן מאחר הך סברא מסייע שלא נחוש שהשאיל לאחר ואין ספק מוציא מידי ודאי ובזה מיושב מה שעמד מהרי"ו שם על התשו' מר"א מארץ רוסיא שהי' אתו תוספות הרא"ש הא חיישינן לשאלה ולפי"ז ניחא דאם לא ידענו מאחר שנאבד זכרו ל"ח לשאלה:

**ולפ**"ז אתיין דברי הטור שכתב דסימנים בכליו ובגופו ל"מ אם אינם מובהקים כפשטן אף אכליו הא סימנים מובהקים מהני אף בכליו דל"ח לשאלה ונראה לה"ר מדשינה הטור לשונו דבמתניתין תנן בגופו ובכליו ואלו הטור הקדים כליו לגופו ונראה דהנה

אהא דמשני גופו דארוך וגוץ כליו דחיישינן לשאלה הקשה הב"ח בתשובה אמאי לא אסיק אדעתי' מיד כתי' אבע"א דכליו בסימנים גרועים כמו גופו לכן צ"ל כיון דאין דרך למתני זו ואצ"ל זו וא"כ השתא סימני גופו גרועים ל"מ כ"ש כליו דל"מ סימנים גרועים דכליו איכא שאלה ג"כ לכן מפרש דאפילו סימן בכלים כשאינם גרועים דה"א דעדיף מסימנים גרועים בגוף קמ"ל דלא וא"כ לא זו אף זו קתני ולאבע"א דל"ח לשאלה וכליו בחיורי וסומקי א"כ ע"כ זו ואצ"ל זו קתני וא"כ הטור שינה לשונו לכתוב כליו קודם דזו ואצ"ל זו לא רצה לכתוב כ' כליו קודם כי היכי דליהוי ל"מ כליו דל"מ סש"מ אלא אפילו בגופו ל"מ וא"כ מדשינה ולא כתב בגופו בסשא"מ ובכליו יהי' נשמע דאף מובהקים ל"מ והוי לא זו אף זו א"כ ע"כ דכליו בס"מ מהני ול"ח לשאלה. ויש להאריך אמנם מחלוקת ישינה היא הר"ן ונ"י ואחריהם המג"ש הובא בגאונים בתראי ומהרי"ט תמה אב"י אמנם הב"ח בתשו' החזיק במעוזו וכ' דבכל המלכות נוהגים כב"י ובאמת אחר כל האריכות לא מסיקנא כדמסיק תעלה מבי כרבא ויש לצדד לכאן ולכאן ומי יקיל אחר הכרעת הב"י וגם הרמ"א בסעיף ל"ב משמע דחיישינן לשאלה ודוקא ראוהו נטבע הוא שהתיר גם המהר"ל שהביא הב"ש לא התיר רק בהדי' ס"א בגוף אבל בנ"ד דליכא סימן בגוף לא התיר דשמא סימנים דאורייתא וכל"ק דחיישינן לשאלה ולכאורה אף הב"ש דסובר דשאלה הוי כמו ס"א דאי סד"ר ל"מ עדיין לפי דעת האומר שני ס"א הוי כסימן מובהק וא"כ אם יש ס"א בגוף וס"מ או טב"ע בכלי דחשש שאלה לא מגרע רק מס"מ ונכשה כס"א הכלי ובהדי ס"א בגוף ראוי שיהי' ס"מ ואין השגה אדינו של מהר"ל אבל בנ"ד מה שהי' שערות שחורות ומגולח הוי סימנים גרועים דאפילו הרבה לא נחשב לסימן כלל א"כ לא מצאנו היתר להעלובה הזאת:

**הגם** שהפמ"א ח"ג הביא דשני סי' גרועים הוי כסימן בינוני וא"כ ה"ה בנ"ד שערו שחור ומגולח כמו אנ"ח א"כ אי לחשב לסימן אמצעי א"כ בטב"ע בכלי ל"ח לשאלה לדעת מהר"ל ובדברי הפמ"א י"ל דברי המשנה דנקט כליו דהא אם גופו ל"מ כ"ש כליו וכמש"ל דלכן מפרשי לל"ק דכליו אתיא אף ס"א חיישינן לשאלה וליל"ב קשה למ"ל כליו ולפ"ז ניחא דהנה יש לדקדק דבגופו נקט ארוך וגוץ דאינו שייך שניהם בגוף דאם ארוך ל"ה גוץ וסימנים דתנן היינו ס"א רק באנשים דעלמא אבל חיורי וסומקי יוכל להיות שניהם בכלי אחד חיור ואחד סומק או מקצתו חיור ומקצתו סומק וא"כ למה לא נקט בגופו ארוך ושערו שחור שיתקבצו שניהם בגוף אחד א"כ ע"כ לל"ק ודאי סבר דשני סי' גרועים הוי ס"א וא"כ סד"א לכן מפרש דסימנים דעלמא ורק סימן אחד או ארוך או גוץ וא"כ מה רבותא בהא דתנן כליו אלא ע"כ דתנן כליו אף דיש סי' גרוע בשני כלים חיור וסומק דהוי

כסימן אחד חיישינן לשאלה ואבע"א דסובר ל"ח לשאלה סובר בחיורי וסומקי דאף דהוי שניהם יחד דהכי תנן כליו ולא תנן כלו משמע בכ"א זה חיור וזה סומק רק דלל"ב הדין דשני ס"ג ל"ה כס"א והוי כליו רבותא דל"ה ס"ג שנים כס"א ושתי לשונות נחלקו בדברי פמ"א ומיושב בזה מה שמעיקרא לא אסיק אדעתי' הך שנויא דחיורי וסומקי דהוי סבר דזה הוי כס"א ובזה מיושב מה שתמהו האחרונים אמ"ד דחיישינן לשאלה דא"כ למה השמיטו הרי"ף ורמב"ם ולפ"ז ניחא כיון דסד"ר א"כ בגופו היינו אף ס"א א"כ למה תנן כליו פשיטא ועוד כלו הול"ל אע"כ דאף שני ס"א בכלים ל"מ וא"כ לדעת האומר שני ס"א הוי סי' מובהק א"כ מוכח דחיישינן לשאלה ולא הוצרך להביאו דשמעינן ממתניתין דתנן כליו ומהר"ל לטעמי' דשני ס"א ל"ה ס"מ י"ל שפיר דהוא גופא אשמעינן כליו דשני ס"א ל"ה ס"מ וא"כ ל"ח לשאלה ולפ"ז כיון דאנן קיי"ל כל"ב ליתא לדברי הפמ"א ויעין ספר פמ"א אינו ת"י לא ניתן להאריך קנצי למלין אין רצוני להורות היתר ולא איסור דברי גיסו ד"ש:

## סימן לו

**בעובדא** בוואורשא באחד שנסע בדרך וכבואו לביתו הרגיש כאב בביצה ויען נסע אביו אתו ועוד אנשים א"ל אביו כמדומה אני שמחמת דוחק הישיבה בהעגלה הי' הדבר ואיש הנ"ל אמר שלא הרגיש שום כאב אז ולא ידע מאומה כי הי' ישן ואחר שדרש ברופאים ועשו לו רטיות וחדל הכאב רק בפסח מחשש חמץ עזב הרפואה ובתוך כך נחלה על טיפאס איזה שבועות ונתהוה כי נתפח ונתעבה ביצה ימנית עד שהוכרחו לחתכה ולו אשה ובנים והביצה היתה שלמה מה משפטו:

**תשובה** יען רבו הדיעות אעתיק דבריהם ונפרש בס"ד וזה החלי. בש"ע אה"ע סי' ה' ס"ז נכרתו הביצים או אחד מהם או שנפצע אחד מהם או שחסרו או שניקב נקב מפולש ה"ז פסול ובהג"ה דלא כי"מ בעל ביצה אחת והיתה שלימה כשניטלה ונשארת של ימין אמנם ראיתי מקילין כסברא אחרונה וטוב לחוש באיסור דאו' כדברי המחמירין שהן רוב בנין ורוב מנין עכ"ל משמע מדברי הרמ"א דבביצה ימנית אין מתיר ובאמת הטור כתב ג"כ דר"ת מתיר רק בשמאלית ויען דבריהם צל"ע לכן צריך אני להאריך הראב"ד בס' הזכות יבמות כ' להדיא דמותר גם בימנית רק ההבדל בין ימנית לשמאלית לענין דבימנית אינו מוליד ובשמאלית מוליד וכ"כ הש"ג יבמות פ' הערל והר"ת בס' הישר לא הביא כלל שום הבדל ולישנא דגם ביצה אחת משמע איזה שיהי' רק התוס' יבמות דע"ה וז"ל אהא דת"ר פ"ד כל שנפצעו ביציו ואפילו אחת מהן ואפילו ניקבו ואפילו נימוקו

או חסרו אר"י בנו של ריב"ב שמעתי מפי חכמים בכרם ביבנה כל שאין לו אלא ביצה אחת ה"ז סריס חמה סריס חמה ס"ד אלא ה"ז כסריס חמה והתוס' ד"ה כל שאין לו כתבו תימה התניא כל שנפצעו אפילו אחד מהם וא"ל בידי שמים דא"כ אפילו שני בצים נמי דהא כרות שפכה נמי בי"ש כשר ועוד דבידי אדם נמי חזינן כמה שכורתין מהן ומולידין ואר"ת די"ל בין ניקב לניטל מידי דהוה בניטל הטחול כו' (ובס' הישר מדמה לכוליא) ואפילו נאמר דפליג ר"י את"ק הלכה כוותי' כיון ששמע מפי חכמים בכרם ביבנה כו' ובירושלמי משמע דהלכה דכשר אבל משמע שאינו דאר"ז שמעתי שהלכה כר"י ואמר שמואל נמי אם יבא לפני בעל ביצה א' אכשירנו א"ר יודן ובלבד שלימין ואור"י שיש לפרש בתרי גווני כלומר שניטלה האחת והאחת שלימה ויותר נראה לר"י לפרש של ימין וחומרא גדולה וטוב להזהיר לרופאים לחתוך של שמאל אם אפשר ומסיים דעובדא הוי קמי ר"א ואמר אין ברתי את שריא אלא הוי ידעת דלא מוליד ומשמע דהלכה כר"י ומשמע במסקנא דבידי אדם איירי עכ"ל והר"ת בס' הישר לא הביא הא דשלימין ולא של ימין והן דברי הר"י לכן דברי הטור צ"ע:

**אמנם** גם דברי הר" י נראין דמתיר בשל ימין כיון דפוסק כר"י ובירושלמי איתא דר"י אמר כשר ואינו מוליד ע"כ בשל ימין כשר דבשל שמאל הא מוליד ור"י אמר בירושלמי כשר וא"מ ובידי אדם איירי גם בסמ"ג לא חילק בין ימין ושמאל וס' התרומה פוסק כר"י דבי"א כשר דהלכה כר"י לגבי ת"ק א"כ ר"ת ור"י וסמ"ג וס' התרומה וש"ג מכשירין גם בניטל של ימין ופלא על הרמ"א שהשמיטם ודעת המחבר הפוסל הן הרמב"ן בשם בה"ג ור"ה ואחריו הרשב"א והריטב"א ונ"י והרמב"ם והם מפרשים גם דעת הרי"ף כן והא דנקט ר"י ביצה אחת היינו בי"ש אבל בי"א פסול והריטב"א כ' דמה דלא נקט ר"י בשני ביצים נמי דבי"ש כשר משום דחד שכיח תרי לא שכיח וכלם תמכו יסודותם ע"ד הירושלמי בהערל וז"ל תנא ר"י בנו של ריב"ב שמעתי כו' כל שא"ל אלא ב"א ה"ז סריס חמה ואינו מוליד אר"ז שמעתי שהלכה כר"י ואמר שמואל אם יבא לפני בעל ביצה אחת כו' אר"י ובלבד שהם שלימין או של ימין אתא עובדא קמי דר"א אמר אין ברתי את שרי' אלא הוי ידעת דלא מוליד כו' אית תנא פ"ד בי"ש כשר אית תנא בין בי"א בין בי"ש פסול ותרווייהו מלא יבא ממזר מ"ד כשר מה ממזר בי"א אף פ"ד בי"א ומ"ד פסול מה ממזר יצירתו בי"ש אף פ"ד בי"ש הוו סברין מימר מ"ד בי"ש כשר כר"י ומ"ד פסול כרבנן אר"א כו' כולי כרבנן הרי שעלתה בו חטטין מי מחתך בה מי מסיית בה הרי הוא בי"א כמו שהוא בי"ש עכ"ל:

**וראוי** לעמוד על דברי ר"ת ולדקדק חדא היאך מחלק בין ניקב לניטל ולא פליג ר"י את"ק ובירושלמי להדיא דפליגי ב) הירושלמי קאמר דוקא ביד"ש אר"י ור"ת מתיר בי"א. ג) דברי הירושלמי תמוהים דאם ר"י בי"ש למה סתם והעיקר חסר מן הספר. ד) בין לגי' שלימין משמע דאי אחת נפצעה פסול או של ימין ניטל ימין פסול ולהירושלמי דבי"ש איירי א"כ אפילו שתי ביצים כשרין דבעינן פ"ד בי"א. ה) לשון אין לו אלא בי"א משמע בין ימין בין שמאל. ו) התוס' התחילו דכמה ב"א כורתין מהם ומולידין ומסיים משמע בירושלמי שא"מ ואיך נכחיש מה שרואין וחזור על בניו מאין הם כמ"ש ר"ת דא"כ אתה מרבה ממזרין בישראל ואיך יפרנס דברי הירושלמי. ז) דברי הירושלמי דפליגי בי"ש והיאך נרמז פלוגתא בי"ש. ח) הא דמי מחתך בה א"ל מובן:

**ולבאר** הדבר כי הנה ב"א ניטל כשר ושתיהן פסול א"כ פ"ד קאי קרא על שתיהן א"כ מנלן נפצע א' דפסול דלמא התורה דוקא אשתיהן קפדה וצ"ל הואיל ומדמי לטחול וכוליא דאף דבהן אין טריפות בניקב ונלקה פוסל דהא יקלקל שאר אברים הפנימים דבשביל שינטל הטחול ל"ה מיטריף בהכי דניטל הטחול גם בי"א כשר ה"נ צ"ל דנפצע אחת יקלקל שני הביצים והוי כפ"ד בשני הביצים משא"כ בניטל לא מתקלקל השני' כמו בניטל טחול דלא מיקלקל שאר אברים משא"כ בניקב וז"פ ובזה יתישב קו' ב' וג' וז' דלעולם הירושלמי נמי מפרש דר"י בי"א אירי וניטל קיל כמ"ש ר"ת רק כיון דתני פ"ד בי"ש פסול ובי"ש כולל רעמים וברד וכן מתחלת ברייתו נברא אחת או נפצע ואדרבה כיון דממזר דיצירתו בי"ש פסול משמע דיליף גם לפ"ד מתחלת ברייתו דפסול וכיון דהברייתא קאי על איזהו פ"ד דאפילו נפצע אחת משמע מתחלת ברייתו ואי תימא דניטל עדיף מנפצע ע"כ לא פסול נפצע אחת רק מטעם שיקלקל השאר ויקלקלו שתיהן וזה שייך רק בנתהוה לקותא אח"כ אבל אם תחלת יצירתו כן לא מקרי לקותא שיקלקל שתיהן וראי' לזה ממ"ש ט"ז ביו"ד סמ"ג סק"א בניקב צד הדק שבעב וקרום יש עליו נראה דמתחלת ברייתו הוא וכשר ואף בושט נקוב אין אמו טמאה לידה אף אם הנקב מתחלת יצירה ה"ט דבושט ניטל טרפה מ"ל ניטל כולו או קצתו לכן גם ניקב טרפה אף מברייתו משא"כ בטחול דניטל כשר א"כ אין חומרא לפי שלקותא וסופו לקלקל השאר איברים אבל אם מתחלת יצירה לא שדי תיכלא בכולי וכשר והנקה"כ לא חלק אהט"ז רק מאן יימר דהוא מברייתו דלמא קרום עלה א"כ ה"נ לר"י ודאי אי ניקב ונפצע מברייתו דאין סופו קלקל ביצה שני' א"כ מ"ל ניטל כולו או ניקב כשר לכן הברייתא דסתם פ"ד בי"ש פסול משמע אף פצוע אחד מברייתו פסול ע"כ סובר דלא כר"י דאל"כ מ"ל ניטל כולו או ניקב כיון דאינו לקותא למשדי תיכלא באידך וע"כ סברי למפלג אר"י ולא מחלקי

בין ניקב לניטל והך ברייתא דבי"ש כשר י"ל דאתיא כר"י ואפילו בי"א מחלקי בין ניקב לניטל דאין סתירה מדבריהם לדברי ר"י כלל:

**ולהמתיק** הדבר יותר נראה עפמ"ש הרמב"ן בס' הזכות בפי' הוי סברי מימר דלס"ד בי"ש מתחלת ברייתו פליגי אי כשר אי פסול אבל ע"י חולי מקרי בי"א ולבסוף מסיק ר"א הרי שעלתה חטטין דפליגי ע"י חולי אבל מברייתו כשר לד"ה כ"ד א"כ נכונים דברי ר"ת והירושלמי נמי מוקי ר"י בי"א רק לפי דבברייתא תניא כל שנפצעו ואפילו אחד מהן משמע דשוין שתים לאחד ובשלמא למ"ד בי"ש כשר א"כ סבר כר"י ולא פליגי רבנן רק מחלקינן בין ניקב לניטל ע"י חולי אבל למ"ד מברייתו פסול א"כ כיון דשתי ביצים מברייתו פסול איך תני אפילו אחד מהם משמע דשוה אחד לב' ואמאי הא פסול בניטל שתים אף בי"ש שהוא מברייתו משא"כ באחד כיון דמבריתו ליכא קלקול למשדי תיכלא אי איתא לדר"י דניטל כשר נפצע מברייתו נמי כשר א"כ איך תניא אפילו אחד הא מברייתו אינו שוה אחד לב' אע"כ דסובר דר"י פליג אדרבנן ורבנן סברי גם בניטל פסול דתורה לא קפדה דוקא אשנים רק אפילו אחד פסול ומשני ר' אחא דפליגי ברייתות ע"י חילי אבל מברייתו כשר לד"ה וא"כ כולי דרבנן דר"י ורבנן ל"פ וניטל עדיף מניקב וא"כ שפיר שוה א' לשנים דמברייתו בשתיהן כשר ואם ע"י חולי למ"ד בי"ש פסול א"כ בין באחד בין בב' פסול דלקותא הוא אבל ניטל כשר ומעתה כיון שבארנו דכל הירושלמי בין לפי הס"ד בין לפי המסקנא ר"י בי"א איירי א"כ מיושב קו' הב' וג' וד' וו' דהא דשלימין או של ימין קאי אבי"א ומיושב דעת הטור שסובר דשל ימין פסול ובזה מיושב קושיא ראשונה דלפי המסקנא אין הכרח דפליגי דלפי הס"ד דבי"ש מברייתו פסול ע"כ פליגי ולא כן לפי מסקנא כנ"ל:

**אמנם** לפמ"ש דר"ת וסייעתו מכשירין נמי בשל ימין צריך דברי ירושלמי באור ונקדים בדברי תוס' שכתבו דיותר נראה של ימין מ"ט. ב) איך כ' ר"י דחומרא גדולה אחר שכ' כן בירושלמי איך שייך לקרותו חומרא לכן נראה דר"י הוזכר בירושלמי אינו אלא סריס חמה ואינו מוליד לכן כתבו תוס' דמשמע בירושלמי דכשר וא"מ וא"כ הא דבלבד שהן שלימין כשר אבל נפצע אחת פסול ולא נראה לר"י פי' זה דא"כ קשה דאנו רואין שכורתין ומולידין לכן גורס בלבד בשל ימין וכונת ר"י דלא כמ"ש הטור שמפרש שנשאר של ימין רק מפרש להיפך דאימת אר"י דאינו מוליד בניטל של ימין אבל בניטל שמאל מוליד ומה דנקט ר"י סריס חמה בשביל ניטל ימין דכשר וכ"ש שמאל דמוליד וא"כ ל"ק ממעשים בכל יום שכורתין ומולידים די"ל משמאל ולא בימין ומיושב קושיא ה' אבל לענין כשרות לקהל אין חילוק דכיון דקפדה תורה אשני ביצים אין חילוק בין ימין לשמאל ואף שא"מ

כשר מעתה יבואר דברי הר"י דהנה הרא"ש הקשה כיון דא"מ אמאי שרי מהא דגובתא דאיסתתם דאסור הואיל ולא מוליד ולכאורה י"ל דירושלמי חולק ש"ס דילן וסובר דאף שא"מ י"ל דכשר ואה"נ בגובתא דכשר וא"כ לפ"ז כיון דש"ס דילן סובר דכל שא"מ פסול א"כ קשיא דר"י דמכשיר בניטל וסתמא תניא א"ל אחת וכשר ולא מפליג דאם ימין חסר פסול משמע דכשר ואמאי הא הש"ס דילן סובר דכל שא"מ אסור בקהל א"כ ע"כ ש"ס דילן סובר בין בימין בין בשמאל דמוליד לכן כשר והירושלמי מפרש דא"מ ל"ל דכל שא"מ פסול וא"כ הוי נקטינן כש"ס דילן, דמוליד גם בשמאל ונ"מ דאם חסר ימין והוליד אין אומרים על בניו חזור עליהם אבל לפי הירושלמי נהי דכשר בקהל הבנים ממזרים ואפשר לומר להשוות שני תלמודים ולעולם דא"מ וקיי"ל דבנים ממזרין וקושית הרא"ש מהא דגובתא ל"ק דשם הר"א ממיץ והסמ"ג פי' דלקהל נמי שרי בגובתא דאיסתתם רק הגמ' קאי לפסול בניו או י"ל לישב קו' הרא"ש דשם דא"מ לפי שהוא שותת ודאי בכלל כרות שפכה הוא ופסול אבל בעל ב"א דיורה כחץ רק פ"ד הוא וכיון דתורה קפדה אשנים כאחד אף שא"מ כשר ולפ"ז יהי' הלכה כירושלמי ובחסר ימין נפסל זרעו לכן כ' דחומרא יתירה דיותר מסתבר לומר דירושלמי חולק אש"ס דילן ומכשיר גם בגובתא ואף שא"מ כשר לכן מפרש דברי ר"י דאינו מוליד אבל ש"ס דילן דפוסל בגובתא ע"כ דסובר ב"א נמי מוליד ומדתניא סתמא כשר בין בימין בין בשמאל א"כ לפסול זרעו מכח הירושלמי חומרא יתירה דבאמת קיי"ל כש"ס דילן ולכן בירושלמי אמרו הרי הוא סריס חמה וא"מ ובגמ' דילן פריך סריס חמה ס"ד ומ"מ טוב להזהיר שלא יחתכו ימין כדי שלא יוציאו לעז על הבנים שהם ממזרים מכח דברי ירושלמי דלא קיי"ל כוותי' ועוד דכיון דאסור להניח לסרס עצמו רק במקום סכנה לכן לכתחלה י"ל לדברי ירושלמי שלא לחתוך ימין אם אפשר להנצל ע"י השמאל דודאי מוליד אליבא דכ"ע אף להירושלמי אבל על הבנים אין לחוש דקיי"ל כש"ס דילן ובין ימין או שמאל מוליד:

**יצא** לן בנ"ד דלדעת ר"ת וסייעתו גם בימנית ניטלה כשר ומוליד אבל הרמב"ם ורמב"ן וסייעתו אסרו ניטל ביצה אחת בי"א ומוקי להא דר"י בי"ש א"כ לכאורה יש לאסור בנ"ד רק לפי שכתב הרמב"ם עלה שחין והמסן או כרתן ופי' הרש"ל ביש"ש דכששלט החולי וכרתן אדם ג"כ שרי וא"כ לדעת רמב"ם נמי שרי בנ"ד ובתשו' מהריב"ל חשב לס"ס (כמ"ש הבאה"ט בשמו ואין הספר ת"י) שמא הל' כר"ת ואת"ל לא קיי"ל כר"ת שמא כהרמב"ם דכריתת אדם ע"י חולי שרי אף דהרא"ש כ' חולי הוי בי"א מ"מ הוי ס"ס אבל תמה הגאון יעב"ץ דמנלן להקל כ"כ דיו דהרמב"ם סובר דחולי הוי בי"ש כשהחולי

גרמה זאת מאליו אבל לא כשנחתך ע"י אדם והמסן או כרתן היינו השחין המסן ולא אדם ובאמת מנ"ל להרש"ל לפרש כן וא"כ צ"ע לצררו לס"ס בנ"ד:

**ויש** להביא ראי' דלא כמ"ש רש"ל מדברי רש"י יבמות ד"כ סריס אדם שסירסו אדם ולא מחמת חולי שנסתרס מאליו משמע דאלו סירסו אדם אפילו מחמת חולי אסור רק נסתרס מאליו שרי ונהי דזה איכא למדחי דהרא"ש כ' דדעת רש"י דוקא ע"י רעמים וברד אבל מחמת חולי לא ותמהו עליו מדברי רש"י ד"כ שכ' דלא מחמת חולי ועב"ח ס"ה ועפ"ז י"ל דסברת הרא"ש ג"כ דמחמת חולי לבד אם ניטל או נפצע שרי רק בחולי אם חתכו אדם אסור אבל ע"י רעמים אפילו חתכו אדם דחולי הוי קצת פשיעה יש חילוק דאם חתכו אדם אסור אבל לא חתכו אדם שרי אבל זה דוחק וגוף ראית הרא"ש מרש"י דנקט רעמים יש לדחות די"ל דרעמים היינו פחד רעמים כמו בצמקה הריאה מחמת הרעם וברד וא"כ י"ל דרש"י רבותא נקט דה"א דפחד הרעם הוי כמו שסירס עצמו בידים וכהא דאמרינן בב"ק דצ"א המבעית חבירו פטור מדיני אדם דאיהו דאבעית נפשי' וידו היתה במעל הי"ל לבטוח ולבלי יחת ה"נ ה"א בפחד דהוי כבי"א דהוא גרם לעצמו השמיענו רש"י דמקרי בי"ש אבל מחמת חולי פשיטא דבי"ש מקרי ובזה לא יסתרו דברי רש"י אהדדי ולפ"ז מיהת מוכח דנקט שנסתרס מאליו ולא ע"י חולי סירסו אדם דל"ל סברת הרש"ל ועמש"ל בזה:

**אבל** נ"ל לחזק סברת הרש"ל בדעת הרמב"ם ורמב"ן דהנה הם מפרשים דר"י בי"ש איירי וכ' הריטב"א דהא דנקט ביצה אחת ולא שתים משום דחד שכיח שתים ל"ש ובאמת אינו מובן אם מברייתו או במקרה מ"ש דשכיח חד יותר מן שתים ואם תרווייהו ל"ש יותר מאחד בעבור זה לא ישנה רק אחד לכן נ"ל דודאי שנוצר כך או ע"י רעמים לא שכיח כלל רק ע"י חולי שכיח ואי דמ"ש חד משתים י"ל עפ"י דברי תוס' שכתבו וטוב להזהיר לרופאים שיחתכו שמאלית וזה תימה אם יכאב לו ימנית יאמרו שיחתכו שמאלית ואם יכאב שמאלית למ"ל אזהרה אלא ודאי אם שתיהן כואבים הרפואה לחתוך אחת וע"י מרוצות הדמים והסרת אחת תתרפא השנית והבחירה ביד הרופאים על איזה מהן שירצה טוב להזהיר להסיר רק שמאלית וכיון שלמדנו מדברי תוס' בשני הביצים אם יכרת אחד מהם יתרפא שפיר כ' הריטב"א דשכיח אחד אבל שתים לא דכריתת אחד מגינה על השני' א"כ מוכח דשרי ע"י כריתת הרופא דאל"כ אם האחד סובל כאב גם בשני תדבק הרעה ושכיח שנים כמו אחד א"כ לפ"ז החולקים על ר"ת מודים בכרת הרופא ע"י חולי דכשר בקהל:

**ובזה** ניחא מ"ש ר"ת וסייעתו ראי' מהא דכורתין ומולידין והרמב"ן דחה דצא וחזור על בניו מאין הם ור"ת טען דא"כ אתה מרבה ממזרים בישראל ואמאי לא מייתי ר"ת ראי' ממעשים שכורתין הרופאים ולא מיחה בהם מלדור יחד ולהוליד ומה יאמר הרמב"ן ע"ז אע"כ דע"י חולי שכורתין הרופאים שרי דהוי כמו בי"ש ושפיר ברשות חכמים יחד דרים אבל בניטל שלא ע"י חולי הוי פ"ד דאלו ע"י חולי אפילו ניטלו שניהם שרי לכן ר"ת הביא ראי' מהא דמולידין דלענין הולדה אין נ"מ בין ע"י חולי או לא וממילא כשע"י חולי מוליד ה"ה שלא ע"י חולי מוליד ואינו פ"ד והרמב"ן דחה דחזור על בניו א"כ ראי' מזה לסברת הרש"ל:

**ואל** תשיבני דהא הרא"ש אוסר בניטל אחת וגם אוסר פ"ד ע"י חולי א"כ קשה למה נקט ר"י ביצה אחת הא אפילו ניטלו שניהם בי"ש כשר ותי' דל"ש לא שייך רק אם כשר ע"י חולי דז"א דהרא"ש לא ברור בעיניו דבי"ש איירי ר"י אף שכ' דבירושלמי סובר כן מ"מ סיים בפסקיו דדעת הרי"ף שסתם דאין הלכה כר"י לגבי ת"ק וא"כ י"ל דמפרש דר"י איירי בי"א ואין הלכה כמותו דאי בי"ש ודאי קיי"ל דשרי כמ"ש הרא"ש בעצמו וא"כ שפיר י"ל דע"י חולי הוי כבי"א או דהרא"ש ספוקי מספקא לי' אי בי"א איירי וקיי"ל כת"ק לכן ע"י חולי י"ל דאסור או דר"י בי"ש איירי ות"ק מודה לו וע"י חולי שרי לכן פסק לחומרא לאסור ע"י חולי ואפשר דרש"י נמי ספוקי מספקא לי' לכן כ' דוקא ע"י רעמים שרי משא"כ אהא דפ"ד דאסור ליבם בדף כ' דפרש"י ע"י חולי לא דהתם כיון דמה"ת עשה דוחה ל"ת רק גזרה אטו ביאה שני' וכיון דספק פ"ד מה"ת שרי רק מדרבנן אסור י"ל דלא גזרינן:

**מעתה** בין לדעת ר"ת ורמב"ן שרי בנ"ד ממ"נ אי ניטל אחת אסור ע"כ ע"י חולי שרי אם כרתה הרופא ואי ר"י בי"א איירי ע"כ ניטל כשר א"כ רוב בנין ורוב מנין מתירין כאן ונהי דדעת אוסרים ימנית או דעת הרא"ש דהלכה כת"ק הוי המתירין לגבייהו רובא דמינכר ואחרי רבים להטות ולפמ"ש א"ל לס"ס של מהריב"ל:

**ובאמת** נ"ל טעמא רבה לדברי רש"ל ולא לבד בנחלה הביצה אלא אפילו ע"י חולי השבר דכיון דפ"ד ילפינן מממזר דהטיפה פסולה ובעברה באה ה"נ פצוע כשנעשתה בעברה דאסור לסרס עצמו אפילו באונס מ"מ עברה הוא רק אונסא רחמנא פטרי' דה"נ מי שהדביקוהו לערוה והוליד ממזר אף דבאונס הוי ממזר אבל היכי שמצוה הוא כגון פ"נ במקום סכנה ונעשית ע"י גדולי ישראל דכותה בממזר לא אשכחן דפ"נ לא הותר בעריות כלל א"כ כה"ג פ"ד ל"ד לממזר דשם לא הותר בפ"נ ביאה אסורה א"כ ממזר ביאתו בעברה אבל פ"ד בחולי שיש בו ס"נ הפצוע מצוה ואיך נאמר פ"ד לאו בקדושתי' קאי

במה נתחלל קדושתו וכמו בי"ש דאמעיט מהקישא דממזר כמו כן יש למעט פ"ד ע"י סכנה (ואפשר הרא"ש ורש"י ד"כ שהבאתי לעיל לא דברו במקום סכנה):
**ואין** להקשות דא"כ ביבמות דע"ט אהא דסריס אדם דפריך לר"ע לאו בני חליצה ויבום ומוקי לה בגיורת אמאי לא משני בסריס אדם ע"י סכנה די"ל דעדיפא משני תדע דלדעת התוס' סוטה פ' ארוסה דכוס של עיקרין שרי בקהל אמאי לא מוקי בסריס אדם ע"י כוס של עיקרין:
**עוד** נ"ל דלר"ע דיש ממזר מחייבי לאווין וכבר כתב הר"ן בחדושיו לסנהדרין דע"ד דבח"ל לא אמרינן יהרג ואל יעבור דמנערה המאורסה גמרינן דומיא דמצילין בנפשו עכ"ל א"כ אף ממזר הוי כשביאה במקום סכנה דשרי א"כ ה"נ פ"ד במקום סכנה אסור לכן לא מצי לשנויי לר"ע דנפצע בי"א במקום סכנה דלר"ע אסור דכוותה אשכחן דהוי ממזר אבל לדידן דאין ממזר אלא מח"כ ויהרג ואל יעבור א"כ לא אשכחן בממזר במקום סכנה דיהי' מצוה מנלן לפסול פ"ד ע"י סכנה דאינו דומה לממזר ופצוע דכא מקשינן לממזר:
**ומהא** דממזר הבא על הגיורת אף דאין הביאה עברה אין ראי' דשם הולך הולד אחר הפסול אבל ממזר ראשון ל"ה בלא ביאה אסורה ואפילו בהדביקוהו בערוה לאו משום דהותרה רק היכי דהוי קרקע עולם לא מחויב להרוג עצמו כשאינו עושה מעשה אבל לא הותרה כלל משא"כ בח"ל דהותר לגבי פ"נ או דחוי' וא"ל דלר"ע כיון דרחוי' לגבי פ"נ א"כ אין הולד ממזר דז"א דהא לר"ע בח"ל לאו בני יבום ובתוס' יבמות ד"ט הקשו דלידחי עשה לל"ת כמו דאי הוי ע"ד ל"ת שיש בו כרת הוי ערוה מתיבמת והרשב"א תי' דאינהו בקיאי טפי מינן וידעו דר"ע הכי ס"ל ונ"ל לישב קו' התוס' כיון דר"ע יליף ביבמות דמ"ט ממזר מלא יגלה כנף אביו דבאנוסת אביו מדבר דבלאו וא"כ כיון דבאנוסת אביו איירי באנסוהו דאם לא יהרגוהו דאז נדחה לגבי פ"נ מ"מ הולד ממזר א"כ כשם שדחוי לגבי פ"נ ה"נ אם נדחה מכח עשה הוי הולד ממזר וכל שהולד ממזר א"ק תופסין א"כ ל"מ ליבם ולקחה לו לאשה דאף אם ידחה העשה הל"ת לא תהי' אשתו דא"ק תופסין והולד ממזר ולא מקיים ולקחה לו לאשה לכן לר"ע לאו בת יבום משא"כ לרבנן דיליף מאשת אב ואשת אב לא משכחת שידחה לא מכח פ"נ דיהרג ואל יעבור וגם יבום באשת אב לא משכחת דא"כ גם היתה אשת אבי מת ולא תפסי קדושי המת א"כ י"ל דהיכי דנדחה מקמי עשה ל"ה ולד ממזר וקדושין תופסין וא"כ שפיר פריך דליתי עשה ולידחי:
**ובזה** החדוש שחדשנו י"ל מה דתניא יבמות דע"ט פ"ד וכ"ש וסריס אדם והתוס' בסוטה ד"כ דחקו שם דחשיב כמו זקן דמותר וזה דחוק דחדא אגב גררא נסבא אבל לא תרתי ולכן רש"י לא ניחא לי' בהכי ולפ"ז ניחא דפ"ד וכ"ש מיירי שלא במקום סכנה וסריס

אדם במקום סכנה חתכוהו דלר"ע אסור בקהל ויתישב בזה קו' תוס' יבמות דע"ט דלמא בהא סבר לה כר"ע דחולץ ובהא לא סבר כר"ע דא"ק תופסין בח"ל ומאי פריך לאו בני יבום ולפ"ז ניחא דאי סובר ק"ת בח"ל א"כ סריס ע"י סכנה מותר בקהל וא"כ סריס אדם היינו פ"ד:

**ובזה** יתישב מה דרש"י ד"כ פירש ולא מחמת חולי נסתרס מאליו משמע ע"י אדם אף בחולי אסור ולפ"ז ניחא דהך כר"ע אתיא כמ"ש וכן מוכח בגמ' דע"ט לדידי' פ"ד ע"י סכנה נמי אסור אבל לדינא מודה להרמב"ם כפי' רש"ל. ואפילו נימא דהרמב"ם שכ' המסן או כרתן י"ל דוקא בחטטין דלית בה סכנתא אבל מכח סכנה נכרת כ"ע אף הרא"ש מודה:

**אולם** הא קשיא לי על מה שנהגו להתיר ניטל ב"א ודרו עם נשותיהן והולידו נהי דסמכו להתיר מכח ס"ס שכתב מהריב"ל שמא כר"ת או כההמב"ם אבל מה נעשה לבניהן אשר יולדו להן דהם ספק ממזרין שמא כהרמב"ם ורמב"ן דכשר ע"י חולי ומ"מ אינו מוליד וחזור על בניהן ואפילו נימא דס' ממזר מה"ת שריא וסמכו להקל באיסור דרבנן אדעת ר"ת חדא דספיקא דדינא בס' ממזר י"ל דאסור מה"ת ויש לחלק מספק במציאות ועוד היאך מניחין לה מיד כאשר תתעבר לישב תחת בעלה דלמא כהרמב"ן והוי ספק זונה ומדאורייתא מתסרא ואנן ראינו שלא מיחו בידם חכמים וזה תימה רבה לומר שהכריעו בדעת ר"ת דמאן ספין להכריע בין הני רבוותא:

**לכן** נראה דסמכו אלבוש שכ' דפ"ד אע"פ שמוליד פסול לקהל והבנים כשרים דלא מנו בו דורות אבל דברי הלבוש תמהו עליו האחרונים מהא דיבמות דע"ה דלא מנה בי' דורות וזה ל"ק די"ל דלמה ددחי התם משום דדורות משרא שרי י"ל דמוליד תו הקשו עליו מהא דדף ע"ו דלאו בני אולידו לא גזרו רבנן אכן י"ק דעל הרוב לא בני אולידו לא גזרו ואם יקרה ע"צ המיעוט בשביל מלתא דל"ש לא גזרו ומ"מ הבנים כשרים דהעמד אשה אחזקת כשרות ומועיל לבנים דקיי"ל מכשיר בה מכשיר בבתה אבל קשיא מדברי רמב"ן דלא מצא תי' רק צא וחזור על בניו משמע דאין מציאות שיוליד ובאמת לא ידעתי אנה מצא סברא זאת בשום ראשון הר"ת לא נסתייע רק ממה דמולידין והרמב"ן אמר צא וחזור על בניו ולא אמר שמשכחת שיוליד ויהי' פ"ד. לכן נראה דהרמב"ן אמר צא וחזור לאו דממזר הוא רק כיון דרוב אין מולידין א"כ צריך בדיקה לכתחלה כהא דפסחים ד"ד בדקו אחריו ונמצא שמץ פסול ודייק לה הלבוש להאי פירושא מדאמר צא וחזור ולא אמר הבנים אינם ממנו וה"נ בניקב דאמר שמואל צא וחזור נמי כן פירושא דרק רוב דאין מולידין וצריך בדיקה ומ"מ פסול לקהל ובנים כשרים וכן הא דס"פ הערל

בטומטום שנקרע דאמר ר"י צא וחזור ג"כ י"ל דמוליד ע"צ המיעוט או ע"ד נס דאבותינו היו עקרים והולידו ובהא ניחא דר"ת טען א"כ אתה מרבה ממזרים בישראל והרמב"ן סובר כיון דע"צ המיעוט מולידין או ע"ד נס א"כ אינם ממזרים כלל אבל הר"ת חולק דכל שאפשר מיעוט או מיעוטא דמיעוטא שיולידו לא מיתסר משום פ"ד א"כ אם תאסור ניטל ע"כ ממזרים הם ואתה מרבה ממזרים בישראל והוא מפרש צא וחזור דהם ודאי ממזרים קאמר שמואל ובזה יתישב דברי הירושלמי דאינו מוליד דר"ת מפרש דכשר אף דאינו מוליד עפ"י הרוב מ"מ ל"ה פ"ד כיון דמיעוט מולידין והרמב"ן מודה בהא דרק רוב א"מ רק סובר כל שא"מ כ"א ע"צ המיעוט הוי פ"ד וממזרים לא הויין ואינו מרבה ממזרין בישראל.

**ובזה** ניחא קו' הרא"ש על ר"ת מהא דגובתא דכל שא"מ הוי פ"ד ולפ"ז ניחא בהך גובתא דאיסתתם אין מציאות שיוליד הוי פ"ד אבל ב"א סובר כהירושלמי דרק רוב א"מ וסובר ר"ת דלא מקרי פ"ד.

**אבל** כ"ז אינו מספיק לישב דברי הלבוש דעדיין ק"ל מהא דהערל דע"ד ע"ב מתקיף לה ר' שישא ברי' דר"א מכתב כתיבא אשה כי תזריע גיורת ושפחה מנין כו' גיורת ושפחה בני מיכל תרומה נינהו ומה קושיא דלמא בפ"ד כהן שנשא גיורת דלאו בקדושה קאי כדאיתא דע"ו וכ"פ הרשב"א וההמ"מ ולהדיא תנן דפ"ד מותר בתרומה ורק נשיהן לא יאכלו דמשתמרת לביאה פסולה ודוקא ב"י דאסורה אבל גיורת ודאי אכלה ועכצ"ל דא"כ היאך שייך אשה כי תזריע דפ"ד אינו מוליד א"כ מוכח דלא כמ"ש הלבוש:

**עוד** ק"ל מהא דפריך יבמות דנ"ז לר"י דאמר בת גר זכר מותר לכהן והא אמר מר קהל גרים לא איקרי קהל ופ"ד מותר בה משמע הא איקרי קהל היתה פסולה מתרומה והא פ"ד אי מוליד מדלא מנה דורות ע"כ משרא שרי ואין זרעו פוסל ור"י אמר כל שאין זרעו פסול אינו פוסל וא"כ אפילו אי קהל גרים לא איקרי קהל מ"מ תהי' מותרת בתרומה אע"כ דאינו מוליד א"כ שפיר פוסל דלא התירה התורה זרעו ורק אין לו זרע:

**תו** ק"ל מהא דפריך שם דע"ט לר"ע לאו בני חליצה ויבום נינהו ואמאי הא א"ק תופסין תלוי אי יש ממזר מח"ל וכיון דמדלא מנה דורות שריא וא"כ מדאין הולד ממזר ק"ת אלא ע"כ דאינו מוליד אמנם זה ל"ק די"ל לר"ע הולד ממזר כשנשא ב"י והא דלא מנה דורות היינו דאם נשא גיורת הולד כשר אבל ב"י דעבר אלאו הולד ממזר משא"כ ממזר אפילו נשא גיורת ואינה אסורה הביאה דורות אסורין אבל פ"ד כשביאתו בהיתר שרי דורות אבל בביאת איסור אינו יוצא מהכלל דולד ממזר וא"ק תופסין משא"כ לדידן דבח"ל אין הולד ממזר וא"כ ודאי דורות שריא בכ"מ כיון דגוף פ"ד אינו פוסל זרעו בנשא

גיורת מדלא מנה דורות א"כ אף בנשא ב"י אין לפסול זרעו דבח"ל קיי"ל אין הולד ממזר וניחא דברי הלבוש ועוד זאת שמעתי בשם הגאון מלבוב ז"ל להוכיח דלא כהלבוש מהא דקדושין דכ"ב דבעי אי כהן ע"ע מותר בשפחה מהא דאין ע"ע כהן נרצע מפני שנעשה בע"מ ותיפוק לי' דבעינן אהבתי כו' וק"ל להגאון בעל ישועות יעקב הא לראב"י בבכורות ד"מ אין נתוק וכרות בביצים ולא הוי בע"מ ואין רוצעין אותו מפני שיהיה בע"מ ומ"מ מותר בשפחה לדעת המתירים כהן פ"ד בממזרת אף דהוא דאורייתא אע"כ דבפ"ד ל"מ לאוקמי דא"כ א"ל בנים ול"ש אהבתי כו' את בני אבל אי כדעת הלבוש מה פריך הא י"ל דמשכחת אהבתי את אשתי ובני בכהן פ"ד ולכן צריך למעט מפני שהוא יהי' בע"מ אבל הא לא"ה מותר פ"ד בשפחה עכ"ד ז"ל וגברא חזינא קושיא לא חזינא דהא במתניתין תנן פ"ד מותר בגיורת ומשוחררת הא אינה משוחררת אסור ואדרבה לדעת הרשב"א דפ"ד מותר בממזרת קשה למה יאסר בשפחה ועכצ"ל כמ"ש התוס' גיטין דמ"א דאף שממזר מותר בשפחה הואיל ועיקרו בא מקדשות ליכא לאו דל"ת קדשה אבל נתין אסור בשפחה א"כ מכ"ש פ"ד דישראל גמור ומזרע כשר בא דאסור בשפחה וא"כ דע"ע מותר בשפחה מ"מ כהן דלא הותר בשפחה דמה דאשתרי אשתרי ותו לא אף אי פ"ד הוא אסור בשפחה דישראל עבד חדוש הוא ואין לך בו אלא חדושו ולא בכהן ושב דינו כמו שאר פ"ד כהן דאסור בשפחה ואפילו אי נימא דלאו בקדושתו קאי ודאי להמתירין פ"ד בממזרת ע"כ לא הורד מקדושת כהונה לבד רק אף מקדושת ישראל הורד ומ"מ בשפחה אסור מאן לימא דע"ע פ"ד כהן יהי' מותר בשפחה ולדבריו יהא עומד ומקריב ע"ג המזבח ואוכל בתרומה וקדשים ונאמר דאי לו קדושת כהן לענין שפחה ודוקא ממזרת הותרה לו וכן גיורת אבל לשפחה י"ל דאסור מטעם כהן בע"ע ועכ"פ אין קושיא על הלבוש ועיין ב"ש ס"ה סק"ב וצע"ג:

**אבל** באמת שגגה יצאה מלפניו ולא ממנו לבד רק גם מהגאון יעב"ץ באגרת בקורת בהשגותיו על הרב החסיד שאמר דודאי אי ניטל ב"א הוי פ"ד ודאי הוי פסול לעבוד והכי אמרינן פ"ד לאו בקדושתו קאי וצוח עליו מה ענין קדושת הזווג לעבודה ולראב"י ור"י דל"ה בע"מ כשר לעבודה עכ"ד ותמוהין דבריהם דראב"י ור"י לא איתמר רק בבהמה דל"ה מום נתוק וכרות אבל באדם כל שאינו שוה בזרעו של אהרן ודאי פ"ד פסול לעבודה ואשתמיטתי' להו תוספתא פ"ה דבכורות דחשיב פ"ד וכ"ש בהדי מומי אדם ופסול לעבודה ונהי די"ל דאינו מום גמור דמחלל עבודה דבשביל שא"ש בזרעו של אהרן לא מחלל עבודה אבל פשיטא כיון דמום הוא אסור לעבוד ואיך כ' היעב"ץ דכשר לעבודה

וממילא לא קשה קושיא הנ"ל כיון דבלי רציעה לא יוכל לשוב למוחזק שבמשפחתו מצד שהוא בע"מ שהוא פ"ד למה לא יהו רוצעין אותו:

**הגם** שהי' אפשר להעמיד דבריו דעכ"פ נהי דאינו עובד פ"ד מ"מ כיון דאם עבד לא חילל ואם ירצעו אותו יחלל עבודה לא מקרי ושב אל משפחתו דנגרע ממה שהי' קודם דבתחלה ל"ה מחלל עבודה ועכשיו יחלל אבל ז"א לפמ"ש תוס' בכורות דל"ז ע"ב אהא דפריך התם אהא דבציר מכעדשה ל"ה מומא מהא דאין ע"ע כהן נרצע (פי' וירצעוהו באזמל כ"ש) ומשני כאן לפסול וכ' תוס' דלשחוט אינו מום אבל לפסול כהן הוי מום דאינו שוה בזרעו של אהרן וא"כ לפ"ז כיון דהרציעה אינה פסולה רק משום שא"ש בזרעו של אהרן ולא מחלל וגם פ"ד עכ"פ אינו עובד א"כ למה לא ירצעוהו הא לעבוד בלי רציעה פסול ולחלל אף ברציעתו לא יתחלל א"כ לא מצי בגמ' לאוקמי בפ"ד כהן דאינו נרצע ונהי דלאינך תירוצי בתוס' בכורות שם י"ל דמחלל מ"מ אין קושיא על הלבוש אם סבר כהך תירוצא:

**ואדרבה** י"ל לה"ר מדברי ראשונים שפי' דרוצעין במרצע גדול שהוא נקב ככרשינה דנעשה בע"מ וקשיא דהא בבכורות אמרו לפסול אף בכ"ש והך דאין ע"ע כהן נרצע אף בנקב כ"ש ומצאתי להמקנה שתמה ולא מצא מענה ועפ"ז אפ"ל דהוקשה להם כיון דשמואל סובר דע"ע כהן אסור הוא בשפחה א"כ קשיא עליו הא דת"ל דל"ש אהבתי ועכצ"ל דסובר לאוקמי בפ"ד אבל קשה מה מפסיד ברציעה הא בל"ז בע"מ הוא כדאיתא בתוספתא ולכן פי' דרוצעין בנקב ככרשינה והוי מום גמור משא"כ מטעם פ"ד אינו פסול רק לעבוד אבל לא מחלל עבודה משא"כ מום רציעה יהי' מחלל עבודה לא קרינן בי' ושב אל משפחתו משא"כ לרב דמותר י"ל דאף בכ"ש רוצעין והכי אזלא סוגיא דבכורות וא"כ אדרבה ראי' דמוליד דאל"כ איך יתרץ שמואל הך ברייתא הא ל"ש אהבתי את בני דא"מ ויש להאריך ואכ"מ:

**ובל"ז** ל"ק דר"נ דפשט בקדושין דכהן מותר בש"כ סובר דאין לו אשה ובנים אין רבו מוסר ש"כ א"כ ממ"נ כ"ז שלא נעשה פ"ד אין מוסרין לו ש"כ אי כהן ע"ע אסור ואם משנעשה פ"ד מיד בעמוד והוציא קאי את אשתו א"כ מקרי אין לו אשה דאין רבו מוסר שפחה כנענית ויפה דייק ר"נ דע"ע כהן מותר בש"כ.

**וצל"ע** מ"ט השמיט הרמב"ם התוספתא לכן נ"ל דסובר דהואיל ולאו בקדושתיה קאי פשיטא דפסול לעבודה והא דהביא אין לו ביצים היינו בי"ש דבקדושתיה קאי ופסול מטעם בע"מ אבל התוספתא בידי אדם איירי ומשום דלאו בקדושתו וזה לא הוצרך

הרמב"ם להביא מאחר שהביא בה' א"ב דמותר בגיורת ומזה מוכח כדעת החסיד דלא כהיעב"ץ:

**אמנם** קו' שהקשיתי מיבמות דנ"ז וכן מד' ע"ד קמו ונצבו והנה הכסא דהרסנא חתר לישב דבריו ואין בהם מענה לישב קושיתנו וגם מאין יצא להלבוש לחדש דבר מדעתו בפרט מה שמשמע מכל הראשונים דלא כוותי' ולמ"ל להרמב"ן לומר צא וחזור ואף שכתבנו לעיל דחוק הוא:

**לכן** נלענ"ד לישב דברי הלבוש והוא דר"ת כתב דניטל עדיף ואי דנפסק חוט חוטין בעינן ולא אחד כ"כ בס' הישר והרמב"ן חלק עליו דניטל גרע גם נפסק אחד מחוטין הוי פ"ד והנה החוטין מפרש הרמב"ם חוטין שהזרע מתבשל בהם ויורדין לביצה והנה התורה פסלה הזרע שא"ר להזריע בקהל לכן אומר אני דאם ניטל הביצה ומהחוט הנפסק יורד הזרע לפי האמה א"כ הזרע ההוא אינו מוליד רק מה שמוליד הוא מהזרע היוצא מביצה קיימת א"כ ודאי הזרע היוצא מביצה קיימת כשרה לקהל והזרע היוצאת מחוט הנפסק פסול לקהל דא"ר להוליד א"כ ההוא גברא יש בו צד הכשר לקהל מכח הביצה קיימת וצד פסול מכח החוט הנפסק ובשעת ביאה יריקו שתיהן ודמי לח"ע וחב"ח דיש בו צד היתר וצד איסור ואסור בקהל ואה"נ דמה שמוליד אינו בכלל פ"ד אכן הצד שא"מ הוי פ"ד ולכן ל"ק אלבוש מה דלא מנה בו דורות דודאי כיון דהדורות הפסולין הן דבאין מטפה פסולה א"כ כאן כיון דקליטת הריון אינו מכח חוט הנפסק דא"מ ולית בולד תערובות כלל מטיפה פסולה ונהי דביאתו אסורה לפי שצד הפסול בא בקהל אבל על הולד אין כלל שום תערובות דהצד הפסול א"מ א"כ ודאי דהזרע כשר ואף דעבר אלאו הטיפה אינה באה מכח עברה ואלו הי' אפשר לו לעצור לבלי להוריק מחוט הנפסק הי' מותר לבעול רק שזה א"א ופ"ר ולא ימות אבל הולד לא בא כלל מאיסור והאיסור הולך לאיבוד למ"ל לפסול הזרע מעתה ל"ק הא דלאו בני אולידי לא גזרו רבנן דאחר שכתבנו דבביצה א' דמי לח"ע וחב"ח דיש צד פסול ויש צד כשר א"כ ודאי בעל ביצה אחת כהן אסור בגיורת וכן ישראל בנתינה וגרע משאר פ"ד דבשלמא שאר פ"ד שא"מ כלל לאו בקדושתי' קאי משא"כ בעל ב"א דמחצית שמוליד ודאי בקדושתו קאי ואסור בגיורת ונתינה נהי דמחצית השני מותר הוי כמו ח"ע וחב"ח דאסור בב"ח ובשפחה ה"נ כהן אסור בב"י משום צד הפסול שבו ואסור בגיורת מפני צד הכשר שבו וע"ז לא בעי בגמ' דודאי אסור מפני צד קדושה שבו א"כ כי בעי הגמ' למפשט מנתינה דכהן שרי ע"כ לפ"ד בכולו ודחי דבכולו טעמא משום דלאו בני אולידי ל"ג רבנן ואה"נ דבעל ב"א אסור בנתינה מעתה ל"ק קו' הישועות יעקב גם קו' שהקשיתי דבאמת בעל ב"א כהן

אסור בגיורת דצד כשרות בקדושתו קאי וכן הא דדורות שריין לאו דהקילה התורה דזרע כשר רק דדורות שרי דזה נתברר שממקום קדוש יהלוך ולא ממקום הפסול אבל האשה נפסלה אף לר"י דמצרי שני אינו פוסל זרעו אינו פוסלה דשם הקילה התורה את פסולו מדא"פ זרעו ה"ה אשתו משא"כ אטו קילותא הוא לגבי זרעו רק דהוי זרע כשר לבד אבל האשה שקלטה גם זרע פסול נפסלת ול"ק כלל אדברי הלבוש:

**מעתה** לא די שי"ל דעת הרמב"ן כדבריו אלא דיצא לו מדברי רמב"ן זה החדוש דבס' הזכות חפש למצוא בדעת הרי"ף דפליגי ר"י ורבנן וסתר החילוק בין ניטל לניקב ועוד דמשמע אף נפסק החוט א' פסול (ולפ"ז ר"י בי"א וה"ה בנפצע א' דסובר דכשר ורבנן פליגי בנפצע כ"ש בניטל) ואח"כ דחה דברי ר"ת מכח הירושלמי דר"י בי"ש איירי ורבנן פסלי בי"ש נמי (ולפ"ז הלכה כר"י דכ"פ הרי"ף פ"ד בי"ש כשר) ובי"ש היינו מברייתו (ונראה לפ"ז דאפילו ע"י רעמים וברד פסול וכן דעה ריא"ז) ושתי ברייתות פליגי בי"ש מברייתו ודחה ר"א דל"פ הני ברייתות וברייתא בי"ש כשר מברייתו וברייתא דפסול כגון שעלה חטטין שאינו מברייתו פסול ומה שאמר דהרבה שכורתין מהן ומולידין אומר אני חזור על בניהם מאין הם והרי הרמב"ם הביא דכרת א' מהם אלא שכ' עלתה חטטין והמסן או כרתן ה"ז כבי"ש וכשר וכך מטין ומעתה ל"פ אר"י ות"ק עכ"ד בשנוי לשון וקשה הא ידע הרמב"ן מעיקרא להא דירושלמי ופי' דל"פ ברייתות וכ"ע מודי דע"י חולי פסול ומברייתו כשר וא"כ ע"כ ר"י מברייתו איירי וכ"כ הנ"י דלשון אין לו מברייתו וא"כ בעלה חטטין איך חזר אח"כ ואמר על הרמב"ם דהתיר בחולי לומר וכך מטין ול"פ ונהי ששיבח הרמב"ם שבקי ברפואות זה שייך לענין אי מוליד אי לא אבל אי מקרי בי"ש או בי"א ואין נ"מ לענין הטבע למה חזר משמעתא דידי' ולמה כ' דר"י פליג בחטטין והלכה כת"ק כיון שיש לפרש לחומרא למה נקל לכן נ"ל דודאי היכי שהוא מברייתו בעל ביצה אחת ודאי אחר שנברא שעל הביצה זאת יהי' תשמישו מנלן שנברא בחוטין כפולים ימין ושמאל וב"א חסר מסתמא כשנברא רק בב"א גם לא נברא רק חוט א' לתוך הביצה ואין מקום להריק הזרע רק דרך הביצה הקיימת א"כ כיון דביצה אחת מוליד וכשר לקהל א"כ רק הפסול בניטל ביצה א' לפי שצד שאין ביצה הזרע היוצא מחוט פסול א"כ צד אחד פסול וזה שייך ביש לו חוט ונפסק אבל כשהוא מברייתו דודאי אין לו חוט בצד ההוא וא"כ אין לו צד פסול ומה איצטריך ר"י להשמיענו פשיטא ועוד מאי קאמר דהוי כסריס חמה הא מוליד וכשר לגמרי א"כ עכצ"ל דלפי פירושא דאין לו מברייתו אינו כדעת הלבוש דביצה אחת מוליד רק דכשא"ל אלא ב"א א"מ כלל א"כ לפי ס"ד דירושלמי ב"א א"מ א"כ גם בניטל ב"א א"מ וא"כ הוצרך לדחוק הרמב"ן דחזור על

בניו והם ממזרים וכ"ז לפי פי' הרמב"ן דדוקא מברייתו איירי ר"י אבל אחר שהביא דברי הרמב"ם דאם ניטל ע"י חולי כשר ובהכי איירי ר"י א"כ ודאי י"ל כדעת הלבוש דב"א מוליד וביא ניטל פסול לא משום דא"מ כלל דשפיר מוליד רק כיון דנברא עם ביצים נהי דנכרת ע"י חולי הביצה החוט קיים וזרע פסול לקהל מעורב בביאתו וא"כ בי"ש דכשר דאין זה זרע פסול דבי"ש לא פסלה א"כ שפיר אמר ר"י דהוי סריס חמה היינו צד שנפסק סריס חמה דא"מ והשמיענו רבותא דאף ביא אסור בקהל משום צד פסול וביש ע"י חולי כשר א"כ שוב אין מהצורך לומר דב"א א"מ רק מוליד וביא הוי פ"ד מחמת חוט הנפסק וביש חציו מוליד וחציו סריס חמה וכשר וא"כ לפ"ז ל"ק ממאי דכורתין ומולידין דאה"נ דמולידין מצד הביצה ופסולין מצד השני שא"מ וא"כ הבנים אינם ממזרין ולא נרבה ממזרים בישראל לכן אמר שכך מטין דר"י איירי בהכי ול"פ ת"ק וא"כ כיון שכן הדר מקמייתא דחזור על בניו ומ"מ פסול בקהל בי"א ניטל אחת לכן אמר שכך מטין דאלו לפי' קמא דמברייתו איירי ר"י עכצ"ל דב"א א"מ כלל וירבו ממזרין בישראל דלא יכון

**ובזה** י"ל דהריטב"א הביא ירושלמי ואח"כ הביא הרמב"ם ובתר הכי הקשה והא דלא נקט ר"י שתיהן משום דחד שכיח ואמאי לא הקשה מיד אחר דברי ירושלמי אמאי לא נקט שתיהן ולפ"ז ניחא דהכסא דהרסנא עמד מה הקשה ר"ת אפילו שתיהן הא י"ל דבאין לו כלל אינו מתקשה ופטור ובאמת ל"ק כיון דביש אפילו ע"י חולי ויש חוטין המריקין זרע ויתאוה תאוה ויתקשה א"כ הו"ל בשתיהן ע"י חולי ולפ"ז ניחא דברי ריטב"א דבתחלה כד סבר ע"י חולי ל"ה ביש ורק מברייתו אי חסר תו אין לו כלי זרע ואינו מתקשה ופשיטא דשרי ואיכא רבותא יותר בניטל אחת משא"כ לבתר דמייתי דברי הרמב"ם דגם ע"י חולי כשר וא"כ שפיר הו"ל למנקט שתים ע"י חולי לכן הקשה ותי':

**וא"כ** מאחר שבס"ד תקננו דברי הלבוש ומצאנו לו סמך מיושב מה שנהגו להתיר בנכרת ע"י חולי ולא אסרנו הבנים דליכא אלא חד ספקא ולפ"ז ניחא דמטעם פ"ד יש ס"ס שמא כר"ת וניטל כשר או שמא כהרמב"ם וסברת רש"ל דכרתן רופא שרי כשעלה חטטין ולענין הבנים אי נימא כהרמב"ם שמא כדעת הלבוש דעל ביצה הקיימת מוליד ולא זינתה. ובל"ז כ' הב"ח ס"ה דהמיקל כר"ת לא הפסיד וא"כ כיון שכבר נהגו להתיר כ"מ שהלכה רופפת איתא בירושלמי דהלך אחר המנהג:

**ולולא** דמסתפינא ה"א כיון שמגמ' אין הכרע גם מירושלמי דאמר דפליגי ביש כתבנו לעיל לישב דאין זה סותר דברי ר"ת דבי"א איירי א"כ כיון דאין ראי' כלל לשום צד מצדדים א"כ בספק מוקמינן הנשים בחזקת צדיקות וממה שכורתין ומולידין הוי כספק

פלוגתא דרבוותא דמתירין מה"ט ואף דבירושלמי משמע דא"מ כיון שכ' תוס' חולין דמ"ז דנשתנו הדורות לענין וורדא וכן לענין לידה בפרה בת שתים וכ"מ בפ' בן סורר ומורה דס"ט דורות ראשונים היו מולידין בני ח' ועתה בנים הם כסימנים א"כ אף דבירושלמי משמע דא"מ מ"מ י"ל דעכשיו אשתנו טבעים וב"א מוליד וכיון דהרא"ש תלה איסור פ"ד במוליד וא"מ א"כ עתה שמולידין ודאי אינו פ"ד ובשלמא אי הוה אמרינן בגמ' מפרש דאסור ל"ה בידינו לחלק אבל כיון דאינו מפורש רק דא"מ א"כ אף שבאותו זמן ל"ה מוליד הי' אסור בעת שנשתנה הטבע ומוליד מותר מדלא מנה דורות אי הי' אסור בעת מן העתים וקמי שמיא גליא הוי מונה דורות אע"כ כל דמוליד בשעתי' שרי:

**ובזה** הונח לן קו' הרא"מ וסמ"ג אהא דניקב גיד וחזר ונסתם דמוליד דהא איתא בספרי פ"ד חוזר כ"ש אינו חוזר וזו מהלכות הרופאים לכן הוציא הדברים מפשטן דבגמ' שקלי וטרי רק לענין ולד אי ממזר אבל כשר לקהל הוא אבל שאר הפוסקים לא פי' כן ותסוב עליהם קושיתו מספרי ולפ"ז י"ל דודאי אי עבד סמתרי לסתום גם לכ"ש יש תיקון אבל שיחזור ממילא א"מ משא"כ המום של פ"ד חוזר בחליפת זמנים שיש עתים שמוליד ואותו שהי' בזמן ההוא א"מ ואסור חוזר להיות מוליד משא"כ כ"ש לא ישתנה בשום זמן מזמנים אבל ודאי אם נסתם תו ל"ה כ"ש וע"ז לא דבר הספרי כלל:

**ונ"ל** לה"ר לדברי ר"ת מהא דאמר שמואל אם יבא לפני בעל ב"א אכשירנו וקשיא לימא הלכה כר"י וכמ"ש בכ"מ גנבא גנובי ל"ל אע"כ דהא דר"י בי"ש איירי אבל שמואל אמר אם יבא לפני אף שלא אדע אם בי"ש או בי"א אכשירנו ואמאי הא ספק פ"ד אסור מדרבנן אע"כ כדברי ר"ת ובי"א נמי כשר:

**הן** אמת דספק פ"ד דשקלי וטרי בה הנו"ב ס"ו ולדידי קשה הא ר"נ סובר ביבמות דמ"ב הבחנה דהוא דאורייתא מקרא דלהיות לך כו' ולזרעך אחריך אף דקמי שמיא גליא ממי הוא אם מראשון או מאחרון א"כ בס' פ"ד אף דודאי פ"ד מותר בגיורת מ"מ ספק יאסר כיון דאנן נסתפק על הבנים מאין הם דאם פ"ד הוא לאו בנו ולא יהי' מיוחס אחריו א"כ אפילו לאו פ"ד ויוליד מ"מ יעבור אמצוה דהבחנה ואיך יהי' מותר ומכ"ש בב"י דנהי דספק פ"ד הותר מטעם לא יבא בקהל אבל ספיקי אחריני אסורין וא"כ אי לא פ"ד הוא יעבור אהבחנה וא"כ ממ"נ ליתסר אי פ"ד אסור בקהל ואי לאו פ"ד ויוליד יעבור אהבחנה וא"ל הואיל דהאשה יודעת שלא זינתה מקרי מיוחס אחריו משא"כ נשאת תוך ג"ח דגם האשה לא תדע הוא דאסור דז"א דהא פריך שם אהבחנה ונבדקה בהליכה אמר רמב"ח אשה מחפה על בנה כדי שיירש בנכסי בעלה אלמא אף דאפשר לה לידע ע"י בדיקה בינה לבין עצמה כיון דאנן לא ידעינן אסור ה"נ נהי דהיא יודעת דנקי' מפשע ומבעלה

הולד מ"מ כיון דאנן לא נאמין לה אינו מיוחס אחריו אע"כ דאף בס' פ"ד מהימנא שלא זינתה ובעלה ובני' כשרים לקהל א"כ ה"נ כיון דאנן מספקינן אי כר"ת או כהחולקים יהי' הולד כשר:

**וראי'** לזה מדהקשו כל הראשונים דאי ר"י בי"ש איירי אפילו ניטלו שתי ביצים נמי ומה קושיא דלמא השמיענו דלא מבעיא בשני ביצים דכ"ע ידעי דא"מ ודאי בי"ש כשר אבל ב"א הו"א דספיקא הוא אי מוליד נהי דמותר מלאו דפ"ד בי"ש מ"מ יאסר משום הבחנה כיון דספיקא הוא ויש ספק אם לו הזרע אסור מטעם ספק הבחנה דהוא סד"א אע"כ דאפילו הוי ספיקא מכשרינן זרעו דאוקי איתתא בחזקת צדיקת ולא מספקינן לאסור בניו כלל וא"כ יפה הקשה דאי נקט שני ביצים הוי מכ"ש מותר באחת אי א"מ מותר ואי ספק הוא ל"ל חששא כלל דנכשיר זרעו:

**ואחרי** כל הפלפולים הי' נ"ל להמציא דבר חדש נהי דשאלת כת"ה סתומה אם האיש כהן או ישראל הי' אפ"ל אם הוא כהן כיון דלשבת מצוה היא ואפילו יש לו בנים איכא מצוה דאם הוא אינו פ"ד מוליד וגם משום הרהור עברה דהמקיל לא הפסיד אמנם אם הוא ישראל יש לעשות עצה שיגרש אשתו ע"ת שאם הוא פ"ד תהי' מגורשת ואם כשר הוא לא תהי' מגורשת דאז להרמב"ם ליכא לאו בבעל ולא קידש וגם משום פנוי' ליכא איסור דאורייתא כיון דמיוחדת לו לא מקרי קדשה מכ"ש מפלגש דכאן אגידה בס' קדושין ודמי למ"ש מהרי"ט דפלגשו של מלך כיון דאין משתמשין בשרביטו מיוחדת גמורה היא ושרי וה"נ אסורה משום ספק מגורשת ורק איסור ספק פנוי' דרבנן י"ל דבדרבנן אזלינן לקולא ואהני לן דהבנים יהיו ודאי כשרים ועלי' אם תתעבר לא יהי' חשש זונה דאם פ"ד הוא א"כ פנוי' היא וא"כ ודאי כיון דאפשר לחפש למצוא קולא עכ"פ לשיטת הרמב"ם ונהי דהפוסקים חלוקים עליו בבעל ולא קידש מ"מ סניף הוא להקל והנה עיקר השגת הראשונים מהא דפא"נ אי ר"י קשיא ממזרת בכתובות דף ל"ה מוכח בביאה לבד לוקה והראב"ד השיג בהשגה שני' פ"י מהא"ב דממזרות אסרה תורה כדי שלא תרבה ממזרות ופ"ד כדי שלא תזנה ויתרבה הממזרות עכ"ד ולפ"ז י"ל דנהי בממזר השגתו דחש התורה פן ינאפו אכן כשאסרה תורה זרעם יחוסו על זרעם אכן פ"ד אדרבה היא הנותנת לישא אסור שמא תזנה ותוליד בנים זרים אבל פנוי' לא אסרה תורה כיון דבנים לא יהיו ממזרים רק ע"י קדושין ואם היינו אומרים כן ממזר אסור אף ביאה בלי קדושין אבל פ"ד דוקא בקדושין ולא הי' סותר מאמר אי ר"י קשיא ממזרת אבל באמת לא דרשינן טעמא דקרא ואין לחלק ביניהם ונ"ל דיצא להרמב"ם הך דינא דהר"ן קדושין בסוגיא דחדש הקשה להרמב"ם דסד"א מה"ת לקולא למ"ל קרא להתיר ממזר ספק ונ"ל דהנה הרא"ה בבד"ה

כתב דכלי שטף שאפשר בהגעלה כיון דאפשר לתקן הוי כניכר האיסור ול"מ בטול ברוב ועמ"ל ה' מעילה וא"כ השתא ברוב דלהדיא כתיב אחרי רבים להטות וסוקלין ושורפין כל שאפשר לעשות בדרך היתר עבדינן א"כ מכ"ש בספק נהי דמקילין מספיקא מ"מ אם אפשר לעשות הדבר שיהי' ודאי היתר דאסור מדאורייתא כמו בניכר האיסור דלא בטל מדאורייתא א"כ הרמב"ם לטעמי' דסובר בעל ולא קידש אינו לוקה ואפשר בלי קדושין או בקדושי ע"ת אם ממזר לא יהי' הקדושין ול"ש כנסה מחל התנאי דא"א עושה בב"ז דאדרבה עדיף פנוי' דא"ע משא"כ בקדושין עובר א"כ ודאי ראוי שספיקו אסור לכן משמיענו קרא דממזר ספק היתר גמור הוא ומיעטה התורה שאין בה איסור והוי כודאי מותר ומזה יצא להרמב"ם דבעל ולא קידש אינו לוקה דאל"כ למ"ל קרא להתיר ממזר ספק הא בכ"מ סד"א לקולא ושני דבורי הרמב"ם כחדא מתרצי ובזה י"ל קצת הא דר"י קשיא ממזרת כיון דסד"א לקולא כתב פר"ח יו"ד סי' ק"י דתלי אי בעינן חתיכה משתי חתיכות ולמ"ד חתיכה אחת ספק חלב מחייב סד"א מה"ת לחומרא א"כ י"ל דסוגיא דא"נ למ"ד סד"א לחומרא וא"כ אין ראי' דבעל ולא קידש אינו לוקה דאף אי לוקה ואין בידו לעשות בהיתר גמור הוי אסור מספק ואיצטריך קרא להתיר ומנין דבעל ולא קידש אינו לוקה ויש לי עוד דרכים לישב ואכ"מ:

**ואל** יאמר דכה"ג ל"ה כריתות כיון דלעולם תהי' אגידה מחמת ספק דז"א דכיון אם יבא אליהו ויאמר פ"ד זה או יבאו ב"ד ויבררו הלכה דהוא פ"ד תהי' מגורשת ה"ז כריתות וספק קרוב לו ספק קרוב לה יוכיח וכן כל ספק גטין וכאן אף אם ידע קודם התורף לא איכפת דהרמב"ם פוסל תנאי משום ברירה וזה שייך תנאי דלהבא אבל תנאי דלעבר מבורר ועומד ומ"מ עדיף שלא יאמר קודם התורף דבירושלמי טעם אחר איכא משום כריתות אמנם אם הוא כהן י"ל דשמא פ"ד ותתגרש וא"כ להאומרים דבעל ולא קידש לוקה יהי' תרי איסורי ועב"ש ס"ה אי מותר בגרושה:

**והנה** על מה שאמר אביו שמחמת דחיקת ישיבה והוי בידי אדם נ"ל דהנה בירושלמי א"ר יודן ובלבד שהן שלימין הרא"ש מפרש דאותה היתה שלימה שניטלה והתוס' כתבו דהשני' שלימה והנו"ב מה"ק ס"ו נראה לו דהשני' שלימה דאל"כ מאי איכפת לן הא כמו ניקב ונסתם חוזר להכשרו ה"נ כשניטל חוזר להכשרו ולכאורה ק"ל לפי' התוס' מה הוצרך ר"י להשמיענו השתא אחת קיימת והשני' נפצעה פסול דתנן אפילו נפצע אחת מהם מכ"ש כשאחת ניטלה ושני' נפצעה דפסול ונ"ל דהנה נפצע בי"ש כשר רק בי"א פסול א"כ חידש ר' יודן דאם נפצע אחת בידי שמים והשני' ניטלה דפסול נהי דמעיקרא היתה נפצעה וא"מ א"כ ה"א דניטל השני' כשר קמ"ל דלא כיון דאם היו נוטלין

הפצוע הי' מוליד ועתה ע"י שניטלה השלימה אין לו תקנה להוליד דפצוע א"מ ואם נטל גם ודאי בלא ביצים לא יוליד ואסור מיהת לתוס' פצוע שניטלה מוליד א"כ ודאי לדעת ר"ת שריא ואפילו לדעת הרמב"ם דרק ע"י חולי מותר וכאן י"ל דתחלתו בי"א מ"מ כיון שהאיש אומר שלא הרגיש כאב ולא ידע מאומה אין לחשוב ריעותא כלל ועוד דזה הכאב נשכך ע"י רטיות רק ע"י מחלה וחמימות נתעורר הדבר יוכל להיות שתבערה באה מחמת החולי ועוד דבאמת טעם הרא"ש דמחמיר בחולי דרוב חולים בא מחמת פשיעת גופו והוי כבידי אדם והמקילין סוברים דוקא בחרזי' סילוא לביצים דפשע ובעת פשיעה הפ"ד אבל מחמת חולי דהולך לאט לאט גרמא בעלמא א"כ אפילו ע"י דחיקת אדם הי' בא כיון דאז לא נפצע מדהוטב לו רק אח"כ נעשה הקלקול הוא כמו כל חולי דמתיר הרמב"ם וכיון דכאן איכא סברת ר"ת ולפמ"ש לעיל י"ל בחולי של סכנה י"ל כ"ע מודי אף הרא"ש דל"ד לממזר ומותר לכן הנני מצטרף להקל בדבר ואם יוכלו לעשות בגט ע"ת כאשר כתבתי הוא נכון יותר וכמש"ל אמנם אם הוא כהן שכתבתי דאין זה עצה בגט ע"ת חדא דאף דהרמב"ם סובר גם כהן בעל לבד אינו לוקה י"ל דאסור מדאורייתא לפי שמחלל זרעו ונהי דאינו לוקה דכתיב לא יקח ג"כ משא"כ ישראל פ"ד להרמב"ם ודאי שרי כיון שכ' הר"א בנו הובא בכ"מ דלא מקרי בקהל בלי קדושין א"כ למה יאסר והא דנקט הרמב"ם דאינו לוקה דאסור משום פנוי' משום קדשה ועוד דאם פ"ד הוא בכהן אם יגרש לדעת הרבה ראשונים יהי' בבעל לבד שתי לאווין דגם בלא קידש לוקה כיון שכ' הב"ש ס"ה סק"א דאסור פ"ד בגרושה כשהוא כהן:

**והנה** בכהן ספק פ"ד הי' סברא להתיר בכבר נשא אשה דהנה כיון דלשבת שייך גם באשה והנה התוס' יומא דכ"ט חדשו בהא דנתערבו עורות פסחיהן ונמצא יבלת בא' דפריך דליתי פסח שני ויתנו בשלמים דאף דאסור שלמים אחר תמיד כאן שמא חייב בפסח דחי עשה דהשלמה והנה נהי דכאן בפ"ד דא"מ ליכא לשבת כמ"ש הנו"ב מ"מ כיון דספק הוא י"ל דשמא לאו פ"ד ומוליד ואיכא לשבת דוחה צד הספק השני דליכא לשבת ואיכא לאו וכמ"ש תוס' יומא הנ"ל דגם שם אי שלמים ליכא עשה דפסח ועברה דהשלמה איכא ואי פסח ליכא השלמה צד הספק א' דאיכא עשה דוחה איסור צד השני אשר הוא הפכו והנה בגיטין דמ"א הקשו תוס' בחציו עבד וחב"ח דידחה לאו ותי' ראשון ל"ש כאן ותי' דהואיל ול"ה בעידנא דעובר משעת הראה ועשה בגמר ביאה זה לפמ"ש פסקי תוס' בזבחים צ"ז דהיכי דא"א לבא לעשה כ"א דרך זה מקרי בעידנא ליתא רק תי' דאיהי לא מפקדת וא"כ אי לשבת שייך גם בדידה אינו מספיק ואף דאף דאפשר לה באחר ג"ז אינו מספיק דא"כ עדיין יקשה ישא חצי' ב"ח וחצי' שפחה כמ"ש תוס' שם

ומה שתירצו דאסור דאתי צד עבדות ומשתמש עדיין קשה דלידחי כיון דהיא לא אפשר באחר אבל זה ניחא דאפשר לה ליקח ע"ע בשלמא הוא אינו נמכר בע"ע דגר א"נ בע"ע אבל הי תנשא לע"ע או כתי' ראשון דאפשר ע"י כפי' והנה לפמ"ש קשה ספיקן בספיקן אמאי אסרו חז"ל לידחי לשבת כיון דא"א לשניהם לישא אחר וצ"ל דאפשר בגיורת אבל ספק פ"ד כהן ליתי צד שאינו פ"ד דאיכא לשבת בשניהם ולידחי לאו אם הוא פ"ד כמ"ש תוס' יומא וכאן א"א בגיורת דאם אינו פ"ד כהן אסור בגיורת מד"ת כמ"ש הב"ש ס"ה דיחזקאל אסמיך אקרא והלמ"מ ואין לנו לאסור רק מטעם דהיא אפשר באחר א"כ כיון דלכ"ע אין כופין הבעל לגרש מפני חשש גט מעושה א"כ א"א לה באחר ודמי להא דשבת דקל"ג בבהרת היכי דליכא אחר דחי:

**אבל** בנ"ד דיש לו בנים אין היתר הנ"ל מספק דליכא פו"ר ולא לשבת ואף די"ל אהתירים הנ"ל וכדאי לסמוך בשעת הדחק מ"מ תקנת הבנים דלא יהי' רק ספק אחד וגם באשר תתעבר לדור הבעל אם הוא כהן אף שצדדתי לתקן דברי הלבוש קשה עלי לסמוך ע"ע כ"א בצירוף אחד ממובהקים

**אבל** אם ישראל אין לך עצה מעולה מגט ע"ת אם נפצע תהי' מגורשת ויהי' ס"ס ספק כר"ת או כהרמב"ם דא"ע בלא קידש ועל הבנים ואשתו לא יהי' שום חשש דתהי' פנוי' וזה נ"ל נכון:

**ואגב** אזכיר מ"ש הלבוש בי"ש כגון רעם וברד או כיוצא שנולד בהם שחין והמס אותן (מפרש דלא כהרש"ל שכרתן אח"כ אדם) כשר ואם חלה חולי כל הגוף ובטל איברים הללו י"א דהוי בי"ש וי"א דהוי בי"א ע"כ ותמוה בעיני דמשמע דמחלק בין שחין בביצה או חולי כל הגוף ובשחין ליכא פלוגתא דשרי וז"א דהטור הביא בשם הרמב"ם דחולק בחולי אהרא"ש וסובר דהוי בי"ש ואי איתא דהרא"ש מודה בשחין א"כ אנה מצא הטור ברמב"ם דמתיר ע"י חולי ותו דכתב הרא"ש דבירושלמי משמע דאסור ע"י חולי ובירושלמי הוא מה דאמר ר"א כולה רבנן הרי שהי' בו חטטין ומפרש הרא"ש דברייתא דבי"ש פסול היינו בעלתה בו חטטין ובריייתא דבי"ש כשר מברייתו א"כ מוכח דגם בשחין פוסל הרא"ש דחולי כל הגוף לא נזכר בירושלמי כלל וצע"ג לישב:

**ובענין** החדוש שחדשנו בהא דביצה אחת מוליד לכאורה מדברי הלבוש ס"ה ס"ו דמחלק בין ביצים לגיד לענין הולדה לא נראה כדברינו ויש לישב בדוחק. אבל הסברא בעצמה נכונה לישב שיטת רמב"ן וריטב"א דמודים דמוליד קצת למצוא תקנת הולד ואשה כשתוליד:

**ואמת** כי מדברי הרמב"ם ה' ביאת מקדש שכתב דנתוק וכרות גם בחד ביצה וכיון דכתיב בתר קרא דנתוק וכרות ובארצכם לא תעשו את אלה שהוא אזהרת הסרוס משמע דחד ביצה נמי סירוס מקרי דלא כמ"ש הלבוש ועיין ספר המצות לרמב"ם מצוה ש"ס דכתב מי שאבד כלי משגל שא"ר להוליד לכן קשה בעיני לסמוך אהלבוש לתקן הולד ואשה אם לא ע"י גט ע"ת דאו יצאו מחשש ממזרות ואיסור זונה לבעל ורק איסור פ"ד להרמב"ם ג"כ ליכא איסורא ולהחולקים מיהת ספק פ"ד שרי ואינו אלא דרבנן ראוי להקל ולסמוך אר"ת וסייעתו:

**דברי גיסך ד"ש בלונ"ח דוד דוב מייזלש**

## סימן לז

**שאלה** במי שנקטעו שני רגליו אם ראוי ליבם אותה כיון דאינו יכול לחלוץ לא שייך מצות חליצה קודמת:

**תשובה** נראה דמקודם יש לעיין בזה בדבר שנסתפקו גדולי עולם השבות יעקב והשב יעקב בתשו' ל"ו לחלק אה"ע דמי שנעקם רגלו הימנית שא"י לחלוץ באותו רגל ליבמה הנופלת לפניו ושל שמאל חליצה פסולה אם יוכל ליבמה. ודעת השבות יעקב דאף דאיכא איסור האידנא ליבם רק משום דמצות חליצה קודמת אבל במקום שאינה יכולה להתקיים כלל בחליצה והיא אין לה תקנה משום עגון מותר ליבמה בזה"ז. וכתב די"ל דכיון שאינו עולה לחליצה אינו עולה ליבום וא"כ גם ייבם אותה כ' תוס' ביבמות דמ"ד דהא חרש וחרשת דעולים ליבום ואין עולים לחליצה ותירצו דשאני חרש וחרשת דפומייהו הוא דכאיב להו ה"נ בנ"ד רק רגלו הוא דכאיב לי' ושפיר עולה ליבום. וכתב השב יעקב דאין דומה כלל דפי' דברי התוס' כך הוא דבשלמא בחרש וחרשת כיון דקריאה לא מעכבא ובדיעבד כשר בלא קריאה ונהי דבעינן עכ"פ ראוי לקרות דבילה מעכבת מ"מ בכה"ג מקרי עולה לחליצה רק פומייהו דכאיב להו ועוד כיון שכתב הרמב"ם בכלל שכל שאמרנו חליצתה פסולה פוסלת לכהונה ונפסלת מן האחין וכ"מ שאמרנו שאינה חליצה לא נפסלת מן האחין כלל וא"כ כיון דבחרש וחרשת רק חליצתה פסולה מידי דהוה אאלם ואלמת כיון דטעם אחד להם חוץ מדעת הרמב"ם שכתב דבחרש וחרשת לפי שאינן בני דעת אינה חליצה כלל ואנן לא נקטינן הכי והביא מכמה מקומות לפ"ז י"ל דדוקא היכי שמועיל חליצה לפסול על האחין הוא דאיקרי ראוי' לחליצה. וע"ז, כתבו דכיון דרק פומייהו הוא דכאיב להו א"כ חליצתה פוסלת על האחין ושפיר מקרי עולה לחליצה כיון דמועיל החליצה בדיעבד ולא דמי להא דשאינו עולה לחליצה בחלץ

לאחת לענין השני' דשם אין חליצת שני' פוסלת כלל וא"כ שפיר מקרי אינה ראוי' לחלוץ כלל משא"כ בנ"ד שנעקם רגלו כיון דכל שהוא מעשה באיש מעכב כדילפינן מככה יעשה ואינה חליצה כלל ודאי דאינה עולה ליבום כיון דזה שפיר אינו עולה לחליצה:

**הן** אמת שלא נסתר מאתי דיוכל לפרש פי' אחר בדברי התוס' דלא דמי חרש וחרשת להא דחליצת שני בתים דשם ראוי לחלוץ רק התורה צותה מבלי לחלוץ אבל חרש וחרשת א"י לחלוץ מחמת שא"י לדבר א"כ אינו בשביל איסור תורה רק החסרון בחיק החולץ ולכן בכה"ג שפיר עולה ליבום. אכן אדרבה מצינו סברא להיפך מזה דדבר שהוא מהנמנע גרע מדבר שהוא מחמת איסור כמ"ש בשבועות דכ"ד שבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור ופריך מאכל נבילות וטריפות ומשני דשם אכילה הוא רק איסורא הוא דרביע עלוי' מוכח דדבר שרק מחמת איסור הוא מקרי יותר ראוי מדבר שהוא נמנע ביכולת עכ"ד הש"י. וא"כ פי' הוא פי' אחר בדברי התוס' ומסיק דעי"ז בנעקם רגלו הימנית אינו עולה ליבום ואף שיש לספק בפי' דברי התוס' עכ"ז לא נוכל להקל שתתיבם:

**והנה** לפי' הראשון שכתב כיון דקריאה לא מעכבא ואף דבעינן עכ"פ ראוי לבילה מ"מ בכה"ג לא שייך לומר דאינו עולה לחליצה כיון דמה שא"י לקרות הוא מחמתו הי' עולה לחליצה דקריאה לא מעכבא ואין החסרון רק דלפי שאינו ראוי לקרות בשביל זה לא מקרי אינו עולה לחליצה דא"כ היאך יפרנס הסוגיא דיבמות דק"ז ע"ב דרצה בגמ' לפרש דחרש וחרשת אינו עולה לחליצה לפי דקריאה מעכבא או לפי שאינן בני דעת דא"כ למה עולין ליבום אלא ע"כ דאף אם מעכב מ"מ עולה ליבום ואף לפי פי' השני דתליא דאם אינה חליצה כלל אזי מקרי אינו עולה לחליצה וא"כ קשה לפי הס"ד דאינן בני דעת וא"כ ודאי אינה חליצה כלל כמ"ש הרמב"ם ונהי דדחה לדברי הרמב"ם מהלכה לפי דמסקינן דהטעם הוא רק בשביל שאינן בואמר ואמרה אבל עכ"פ זה מודה גם הש"י דאם הוא לפי שאינן בני דעת אינה חליצה כלל וא"כ לפי הס"ד תיקשי לי' מתניתין דחרש וחרשת דעולות ליבום אע"כ דהפי' הוא דדבר שהוא רק א"י לחלוץ בשביל שהחסרון בעצם האדם שפיר מקרי ראוי ועולה לחליצה ועל דבריו השניים אני תמה מאוד אשר חילק בנידון דידי' שנעקם רגלו הימנית דכיון שהוא דבר שבמעשה מעכב לכן שפיר אינה חליצה כלל ולכן שפיר אינו עולה ליבום משא"כ בחרש וחרשת דרק חליצה פסולה היא ומועיל לפוסלה מן האחין וא"כ עולה עכ"פ לחליצה דמעשה חליצה מועלת להחמיר לפסול מן הכהונה דהיאך חלק והעלה דבנעקם רגלו דא"ע ליבום דהא גם בנעקם רגלו וחלץ לה ברגל הימנית עכ"ז כתב הרמב"ם בפ"ד מה' יבום הי"ז דהיתה רגלו עקומה לאחור כו' דאינו חולץ כו' ואם חלצה למי שרגלו כך חליצתה פסולה וא"כ גם בנעקם

רגלו הימנית דחלץ לה הוי רק חליצה פסולה וא"כ שפיר דמי לחרש וחרשת דתרווייהו לא הוי רק חליצה פסולה ועוד כיון דרק רגל הימנית נעקם וכיון דחליצה בשמאל פ' הרמב"ם שם הי"ז דפסולה ופוסלת א"כ עדיין עולה לחליצה מקרי כיון דמועיל חליצתה לפסול וא"כ היאך חילק הש"י בין השוים ממש דבעובדא דידי' הוא ג"כ ראוי לחלוץ בין בימינו בין בשמאלו דבשניהם לא הוי רק חליצה פסולה ולדבריו דמי ג"כ לחרש וחרשת, והרב הש"י דימה דבימינו שנעקם וכן בשמאל אין חליצה כלל ואין זה נכון כי ממקום ראייתו מדברי הרמב"ם מוכח דלא גרע מחרש וחרשת וזה תימה גדולה על הש"י שנחית לחלק ואין כאן שום חילוק כלל. אכן לפ"ז בנ"ד דאין לו כלל רגלים ואין שייך כלל חליצה לגבי' בזה שפיר י"ל דאינו עולה ליבום ושפיר יש לנו לדון אם הפי' כדברי הש"י דרק בחרש וחרשת דראוין לחליצה רק שפסולה וכיון דעכ"פ פוסלתו על האחין שפיר עולה ליבום משא"כ היכי שנמנע כלל לחלוץ שפיר אינו עולה ליבום:

**איברא** כד חזינא בההוא ענינא לית בי' ממשא ואין לחוש כלל לפי' הש"י רק הוא סברת תוס' דמה דפומי' הוא דכאיב לי' באופן אחר ואין ענין כלל להא דשב יעקב. דהנה קשה קושיא גדולה לסברת התוס' דהיכי דאינו אסור לחלוץ רק בשביל שהחסרון בגוף האדם שמחמת כאב פי' הוא מסבב שא"ר לחליצה עולה ליבום והנה מנ"ל להתוס' דא"ע לחליצה ג"כ א"ע ליבום הא לא מצינו זה בגמ' רק דתוס' למדו זה מכח קו' תוס' ביבמות ד"ו ע"ב ד"ה החולץ ליבמתו דכיון דאיצטריך לא יבנה להורות דחלץ ליבמתו וחזר, וקדשה אינו בכרת רק בלאו א"כ קשה קושית הגמ' דליחלוץ לחדא וליבם לחדא ומה דמשני ביבמות דמ"ד אמר קרא אשר לא יבנה כיון שלא בנה שום לא יבנה דא"כ הא כיון דאיצטריך קרא לדבר אחר מנ"ל למדרש דלא ייבם השני' אם חלץ לאחרת או להיפך מנ"ל דלא קאי רק בלאו ותירצו דרק לפי הס"ד דהוה ס"ל דאף שא"ע ליבום עולה לחליצה הוא דפריך ליחלוץ לחדא וליבם לחדא אבל לבתר דמשני אפירכא דליבם לחדא וליחלוץ לחדא דכיון דאמר קרא אם לא יחפוץ הא חפץ מייבם וכיון שא"ע ליבום א"ע לחליצה א"כ גם במקום שא"ע לחליצה א"ע ליבום וא"כ כיון דאינו חולץ לשני בתים ה"נ כשחלץ לראשונה לא מצי מיבם לשני' ואייתר לא יבנה לאוקמי בלאו ולנתק מכרת עכ"ד. וא"כ מוכח מדברי תוס' דכמו במקום שא"ע ליבום דא"ע לחליצה ה"נ במקום שא"ע לחליצה אינו עולה ליבום וכיון דהיכי דפומי' הוא דכאיב לי' אף שא"ע לחליצה בשביל זה מ"מ עולה ליבום כמ"ש בחרש וחרשת א"כ גם היכי שא"י ליבם מחמת חסרון בתכונת גופו ודאי עולה לחליצה וא"כ היאך יכון הא דאיתא במתניתין יבמות דע"ט ע"ב סרים חמה לא חולץ ולא חולצין כיון דלא שייך להקים לאחיו שם בישראל וא"כ

אינו ראוי ליבם ג"כ אינו ראוי לחלוץ הא הוא ראוי ליבם רק מחמת חסרון בגופו שא"ר להוליד ולהקים שם א"כ הוי כמו בפומי' הוא דכאיב לי' ונימא דעכ"פ מהא ראוי לחליצה כיון דכשחולץ בל"ז אינו מקיים שם אחיו. אלא ע"כ דאף כשהחסרון בגופו ובתכונתו עכ"ז מקרי א"ר ליבם ושפיר אינו עולה לחליצה ונימא ג"כ היכא דפומי' כאיב לי' לענין חליצה גם ליבום לא תעלה. ובזה יש להביא ראי' קצת לס' הש"י דפומי' הוא דכאיב לי' היינו לפי שאינו רק חליצה פסולה:

**אכן** דברי תוס' בל"ז תמוהין דהיכי מדמי להדדי דכמו שאמרו דכל שא"ע ליבום א"ע לחליצה ה"ה בא"ע לחליצה א"ע ליבום הא ל"ד כאוכלא לדנא כיון דמצות יבום כתוב בתורה רק אם לא יחפוץ ליבם אזי יחלוץ לה וא"כ היכי שאינו עולה ליבום שפיר אינו עולה לחליצה דהוא צוח בעינא ליבומי ולא שביקנא לי' וא"כ שפיר חפץ ליבם רק שלא יוכל ליבם לכן ליכא מצות חליצה כלל כדדייקינן מואם חפץ ליבם אבל להיפך כשעולה ליבום וא"ע לחליצה דא"כ הא היכי נמעט מיבום הא כיון שלא תלה התורה יבום בחליצה היכי שא"ר לחלוץ שיבמה רק חליצה תליא ביבום וא"כ אף שרוצה לחלוץ מ"מ מקרי ראוי ליבם דלא תלה התורה כלל יבום שתהא ראוי לחליצה וא"כ אף שא"ר לחלוץ ע"כ י"ל דמוטל עליו מצות יבמין וזה תימה, ולישב זאת נראה עפ"י מה שקשה לי קושיא גדולה דהיכי משני דלכן כשייבם חדא לא בעי למחלץ שנית דכיון דאינו מייבם השני' דאינו בונה ב' בתים א"כ א"ר ליבום א"ר לחליצה הא כיון דמה שא"י ליבם שני' הוא רק מאיסור עשה דבית אחד בונה או לאו מלא יבנה כמ"ש הרשב"א. וא"כ כיון דגלי קרא דיבמתו דבח"ל אף שא"ע ליבום ע"כ עולה לחליצה כדאיתא ביבמות ד"ך ע"א וא"כ כיון דמה שא"ע השני' ליבום רק מעשה או ח"ל דאינו בונה ב' בתים וא"כ עדיין תתחייב בחליצה דבח"ל גלי קרא אף שא"ר ליבום עולה לחליצה רק בח"כ הוא דכל שאינו עולה ליבום א"ע לחליצה וא"כ תימה על תירוץ הגמרא דלכן לא יחלוץ להשני' לפי שא"ע ליבום מאיסור דבית א' בונה הא משום חייבי עשה או לאוין לא נפקעה מחליצה וזה קושיא נפלאה:

**אמנם** חדא מתורצת בחברתה דודאי דזה שבח"כ הוא דאמרינן דכל שא"ע ליבום הוא מטעם דהתורה גזרה דחפץ מייבם וכיון שאסור ולא שבקינן לי' נטלה התורה ממנו בחירת יבום והוא כמוכרח לחלוץ וכה"ג היכי שאין בבחירתו ליבם פטרה ג"כ מחליצה דרק באם הוא בבחירתו ליבם והוא בוחר שלא ליבם אזי תגשה יבמתו כו' אכן בח"ל ועשה גלתה התורה דלא הפקיעו בחירתו ועדין נקרא דאי, חפץ מייבם דלכן באלמנה לכה"ג מן הנשואין אף דמדאורייתא א"ע ליבום דלא דחי עשה ול"ת מ"מ חולצת מקרא

דיבמתו כדאיתא בדף ק' וא"כ קשה על הגמ' דמנ"ל דכשייבם לחדא דלא יחלוץ לאידך ואי משום דכל שאינו עולה ליבום הא בח"ל אף שא"ר ליבום מ"מ עולות לחליצה ובית א' הוא בונה לא עדיפא מח"ל:

**אכן** נראה דעוד י"ל דבר אחר כיון דצרה זו אמאי לא תתיבם הכי בשביל שייבם צרתה תאסר היא להתייבם בשלמא בשאר ח"ל דבכ"מ אלמנה לכה"ג אסורה וא"כ ביבמה לא התירה התורה וא"כ ראוי שתחלוץ מיהת. ונהי דמקרא דאי חפץ מייבם הומ"ל דנטלו ממנו בחירתו ולא תחלוץ גלי קרא דיבמתו דבעי חליצה משא"כ בשתי יבמות דאשה זו מקודם היתה מותרת להתיבם רק עתה בשביל שייבם האחרת אסור להתייבם השני' ע"כ נקלשה זיקה מיבמין עתה בייבם שני' דאל"כ אמאי לא תתיבם אלא ע"כ דיבום הראשונה פוטרת צרתה מיבום א"כ קלשה זיקתו ולכן שפיר כל שאינה עולה ליבום א"ע לחליצה דכיון דנקלשה זיקה מנ"ל לחייבה בחליצה דהתורה לא חייבה כ"א שלא נקלש הזיקה דאין הטעם משום דאסורה עליו בלאו הוא דמקרי שא"ע ליבום דבח"ל גלי קרא דעכ"ז עולות לחליצה רק דל"מ לשאר ח"ל דבאשתו לא נקלש זיקתו בשביל שאיסור ח"ל הוא דרביע עלוי' רק דלא קרינן אי חפץ ייבם גלתה התורה דבח"ל אף שאינו בבחירתו לייבם מ"מ חולצת משא"כ כאן שהאיסור להתייבם הוא הפוטרים בדין מצות יבמין והגורם לזה הוא יבום השני' א"כ ע"כ אלים יבום השני' למדחי יבום צרתה שלא יבנה ב' בתים א"כ הוי קלישא זיקה דבכה"ג ודאי א"ע לחליצה כיון דהתורה הפקיעה ממנו מצות יבמין בכה"ג גם ממצות חליצה פטרה תורה. ולכן כ' תוס' שפיר כיון דמחמתו שהוא אסור בל"ת או בעשה לא נוכל לפטור מחליצה מקרא דיבמתו רק ע"כ הטעם לפי דכשפטרה התורה מיבום וכיון דיבום וחליצה חדא מינה כשפטרה תורה מיבום גם מחליצה פטרה ה"נ בית אחד חולץ ואינו חולץ שני בתים כיון שהתורה פטרה וגזרה לבלי לחלוץ ומקודם לכן הי' ראוי לחלוץ רק בשביל חליצת צרתה פוטרתה מחליצה וא"כ כמו שבמקום שייבם צרתה פוטרתה הוי כאילו ייבם אותה כיון דמועיל יבום הראשונה למפקעה מיבום הועיל שלא תחלוץ ה"נ היכי שחליצתה מפקע ע"י חליצת חברתה א"כ ע"כ הוה כאילו נחלצה היא ג"כ וכדאמרן דשליחא דחברתא היא ועיין ביבמות ד"ע ע"ב וא"כ ממילא כמו כשחלץ לה דנפטרה מן היבום ה"נ כשחלץ לחברתה נפטרה מן היבום. וא"כ מסלקין קושיית הש"י דלמה דבר שהוא בנמנע מהטבע יגרע מאיסור ל"ת דז"א דשפיר הקשו מחרש וחרשת ותירצו שפיר דבשלמא כאן היא היתה ראוי' לחלוץ רק התורה פוטרתה מלחלוץ דהוי כאילו נחלצה שפיר לא תתיבם משא"כ בחרש וחרשת דהן חייבים לחלוץ רק דפומי' הוא דכאיב לי' וא"כ לא פטרה אותם התורה

מחליצה כלל וא"כ ממילא גם חיוב חליצה עלי' רמיא ועולות ליבום ובאמת גם בלאו אחר שהי' איסורא אם הי' בנמצא איסור שלא יחלוץ לה עכ"ז היתה עולה ליבום דהא גם בחייבי לאוין ממש מצינו שעולות ליבום וא"ע לחליצה:

**ובזה** מיושב מה שהקשיתי מסרים חמה דלא חולץ משום שא"ע ליבום לפי שא"י להקים לאחיו שם ואמאי הא אינו רק מחמת נמנע בטבע והוא כמו פומי' דכאיב לי'. דכבר כתבנו דבחליצה שפיר כ' תוס' דפומי' הוא דכאיב לי' עולות ליבום כיון דאף שא"ע לחליצה עולה ליבום כיון דלא תלתה תורה יבום באם לא חפץ לחלוץ וכיון שהוא מהנמנע חפץ הוא לחלוץ רק שא"י מחמת חולשת פיו דמה לי שחפץ לחלוץ עכ"ז הוי יבום וכן אמרינן דחלוץ לה ובכך אתה כונסה לא מהני משום דבעינן שלא יחפוץ לייבם אותה אכן בבא עלי' קנאה אף בלא רצה לקנותה וא"כ יבום קונה אף בחפץ לפטרה ולכן שפיר אף שא"י לחלוץ וא"כ י"ל שרצונו לחלוץ אותה מ"מ יבום מהני ולכן מצי מייבם רק בהא דאינו חולץ ב' בתים כ' שפיר דלא יעלה ליבום כיון דנקלשה זיקתו במה שנפטרה מן החליצה והוכיחו שפיר כמו דבאינו בונה ב' בתים דפטורה מן החליצה דאף בשביל דלא מצי בשביל איסור בניית ב' בתים לא נפטרה מחליצה כדין ח"ל עכ"ז פטורה משום דכיון דגזרה שלא תתייבם גלי קרא דנקלשה זיקה וא"כ ממילא לא בעי חליצה לכן גם בנקלשה זיקה לענין חליצה לא תתייבם כיון דאין עיקר הטעם בשביל שחפץ לייבם רק מקלישת זיקה וכמו שלא זקוקה לחלוץ כמו כן לא זקוקה לייבם. משא"כ בחרש וחרשת דלא נקלשה זיקת חליצה בשביל שאינו יכול מכאב פיו ועדיין זקוקה ועומדת ואי משום דלא קרינא בי' אי חפץ תחלוץ דמשו"ה לא מצי למפטר דהא לא כתיב בקרא דאם לא יחפוץ לחלוץ לכן שפיר מייבמין ולפ"ז בסריס דלא מצי לייבם דבזה שפיר כתיב ואם לא יחפוץ הא חפץ ייבם וא"כ כיון דאי רצה לייבם לא מצי דלהקים שם לאחיו כתיב ולא מצי וא"כ שפיר ג"כ א"ע לחליצה כיון דאי חפץ לא מצי אבל בחרש וחרשת כיון דלא נקלשה הזיקה רק דאינו בבחירתו לחלוץ הא לא כתבה תורה דבעינן שאם חפץ לחלוץ לא ייבם דזה לא נכתב בקרא והבן. ולפ"ז בנ"ד ברור דעולה ליבום כיון דלא נקלש הזיקה בשביל זה רק דא"י מטבעו שלא מצי לחלוץ שפיר ייבמה ודו"ק:

**איברא** דמסרים אין להקשות כ"כ די"ל דמדלא ימחה ממעטינן גם מחליצה בלא טעמא דכל שאינו עולה ליבום א"ע לחליצה כנ"ל. אכן לפי דרכנו שפי' דהא דמשני דכיון דאינו בונה ב' בתים לא יחלוץ מקרא דאם לא יחפוץ הא חפץ ייבם וכל שא"ע ליבום כו' דהטעם משום דע"כ מה שא"ע ליבום הוא משום קלישת זיקה שאינה זקוקה כ"כ ליבום ולכן הדין הוא גם לענין חליצה להיפך כן והי' קצת גמגום דלמ"ל לפרש בגמ' בטעם דחפץ

ייבם ולא אמרי בסתמא משום דא"ע ליבום נקלשה הזיקה ופטורה מחליצה ולפמ"ש דבטעם שחפץ ייבם לא יהי' נשמע להיפוך במקום שא"ר לחלוץ שא"ר לייבם כלל אך נ"ל דבגמ' משני מכח ממ"נ דאם נאמר דכשבא על צרת יבמתו חייב כרת א"כ ע"כ לא נקלשה זיקה דלא הוי כאלו ייבמה דאי הי' צרה שליחותא דחברתה קעבדא הי' מותר משום איסור אשת אח ולא הי' רק עשה לבד. וע"כ נצרך לומר שלא הועיל יבום חברתה לדידה כלל וא"כ עדיין קאי באיסור אשת אח לכן משני שפיר דכל שא"ע ליבום משום שאינו החפץ בידו דבח"כ אמרינן בדף ק' דכל שא"ע ליבום א"ע לחליצה דלפי שח"כ חמור וניטלה ממנו בחירת יבום וא"ע לחליצה ושפיר משני ואם נימא דמה דאינו בונה ב' בתים אינו בכרת כ"א בלאו ביבום חברתה נפקע איסור אשת אח מינה דשליחותא דידה קעבדא וא"כ אף שאינו רק ח"ל ולא שייך טעם דא"ע ליבום דבח"ל אף שא"ע ליבום עולה לחליצה הא ע"כ נקלשה הזיקה כיון דא"ע ליבום מחמת יבום חברתה זה כאלו ייבם אותה וממילא בנקלשה זיקתו א"ר לחלוץ ולכן לפי מה דקיי"ל דאינו רק בלאו ג"כ הדין להיפך בהא דאינו חולץ שתי בתים דגם כן נקלשה זיקה וא"ר ליבום ושפיר כ' התוס' רק דבגמ' בעי לפרושי בכל אנפי והבן זה כי נכון מאוד:

**ומצאתי** ראי' לדברינו מהא דאמרינן בפ' מצות חליצה ד"ק החולצת מן הקטן חליצתה פסולה זו דברי ר"מ אבל חכ"א אין חליצת קטן כלום ואף לא פסלה וא"כ קשה הא דקטן שבא על יבמתו קנאה בפ' ב"ש דקי"ב ואמאי הא כל שאינו עולה לחליצה א"ע ליבום דא"ע לחליצה מקרא דאיש ובדיעבד ג"כ פסולה ואינה פוסלת מכל האחין ולהדיא מיעט קרא מאיש דאינו עולה לחליצה ואף אינה פוסלת על האחין כלל כנ"ל. ולא שייך ס' הש"י כלל וא"כ אמאי עולה ליבום. אלא ע"כ דעולה ליבום משום דכיון שלא נקלש הזיקה בשביל שהוא קטן רק עתה א"ר לחלוץ מ"מ מצי מייבם דהתורה לא תלתה יבום בחליצה דתליא באי חפץ לחלוץ יהי' יכול ואף שא"י לחלוץ מ"מ מייבם כנ"ל. ולכאורה יש לדחות ראייתינו די"ל דכיון דלאחר שיגדל יהי' עולה לחליצה לכן עולה ג"כ עתה ליבום ואף דמחוסר זמן הא זמן ממילא קאתי ומיקרי שפיר ראוי לחליצה ולכן עולה ליבום וכעין שכ' המ"ל לענין דמחוסר זמן לא מיקרי דשלב"ל כיון דממילא קאתי:

**אכן** מצינו להיפך ביבמות ד' צ"ו דלדברי ר"מ דלא נתמעט ש מקרא דאיש קטן מחליצה כלל רק לא חולצין לכתחלה שמא ימצא סריס לכן לא מייבמין דאמרו דעשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול לכן חולצת בן ט' כמאמר בגדול. והנה מה דקאמרו דוקא ביאת בן ט' דפחות מבן ט' דאינו ראוי להזריע אין ביאתו ביאה כלל דאף אין חייבין על ביאתו בעריות כרת ואינו קונה ג"כ ביבמה אכן לענין חליצה למה נקט חליצת בן ט' הא אף

פחות מבן ט' יועיל דלענין חליצה מ"ל בן ט' או פחות מכן דבין כך ובין קז קטן הוא וכיון דלא נתמעט מקרא קטן גם בפחות מבן ט' יחלוץ ויהי' כמאמר בגדול שיהי' חליצה פסולה. אלא ע"כ דפחות מבן ט' כיון דאין ביאתו ביאה וא"ר להתייבם אין חלינתו מועלת כלל כיון דא"ע ליבום א"ע לחליצה. ואף דרק מחוסר זמן הוא דלאחר זמן יה ראוי ליבום. וגם דחסרון שא"י לייבם רק מצד דפומי' הוא דכאיב לי' שחסרון במניעת יכלתו. מ"מ אמרינן דא"ע ליבום א"ע לחליצה וא"כ לחכמים דסברי דחליצת קטן אף בן ט' אינה כלום דאימעוט מקרא דאיש אמאי בבא על יבמתו קנאה הא אינו עולה לחליצה אלא ע"כ דאף שא"ע לחליצה אף בדיעבד מ"מ עולה ליבום היכי שלא נקלש הזיקה אבל בא"ע ליבום אף שלא נקלש הזיקה והחסרון הוא רק במניעת יכלתו כעין פומי' הוא דכאיב ליה כיון דלא קרינא בי' ואם לא יחפוץ הא חפץ מייבם א"ע לחליצה וזה מוכרח כמש"ל ולפ"ז בנ"ד ודאי עולה ליבום. וא"כ מוכח דפי' דברי תוס' דההילוק בין פומי' דכאיב לי' הוא רק לענין היכי שאינו עולה לחליצה דאזי שפיר כיון דאינה חולצת בשביל קלישת זיקה רק בשביל מניעות אחרות המקיפות אותה שפיר מייבמין דלא קרינא בי' כל שאינו עולה לחפוץ דמי כתיב ואם לא יחפוץ לחלוץ דנימא דבעינן שיהא ראוי לחלוץ באם יחפוץ ולכן שפיר קטן אף שא"ר לחלוץ מייבם לרבנן אבל לר"מ דראוי לחליצה קטן שפיר בפחות מבן ט' אינו חולץ משום שא"ר ליבום ונהי דאין כאן קלישת זיקה מ"מ לענין חליצה דבעינן שיהי' ראוי ליבום אף בלא נקלשה זיקה ג"כ תליא אם יש לו בחירה לייבם. דקרינן ואם לא יחפוץ הא חפץ מייבם. וא"כ גם בנ"ד שא"י לחלוץ לפי שהוא קוטע מ"מ עולה ליבום. ומקום הניחו לי בפי' דברי תוס' להתגדר בו:

**ובעמדי** על עיונא בההיא מלתא בהבדל הנושאים מהא דבעינן עולות לחליצה וליבום. ראוי לחקור בדברי רשב"א ריש יבמות ד' ב' הביא בזה"ל הקשו תוס' דליתני שש עשרה עריות שפוטרות צרותיהן וכגון המגרש את אשתו ע"מ שלא תנשא לראובן ונשאת לשמעון ונפלה לפני ראובן אחיו ליבום דמתוך שהיא אסורה צרתה אסורה ותירצו דזו ודאי אינה פוטרת צרתה דאינה פוטרת צרתה רק ערוה גמורה כאחות אשה אבל זו שאינה אסורה אלא מחמת תנאי ומגורשת גמורה היא אצל הכל אלא שא"י להתייבם היא עצמה מחמת תנאי של זה בכי הא ודאי דאין פוטרת צרתה אלא או חולצת או מתייבמת והביא מירושלמי וגדולה מזו התיב ר' פנחס ליתני שש עשר לר' אלעזר כלומר דאמר המגרש את אשתו ואמר הרי את מותרת לכל אדם אלא לזה וסברוה בירושלמי דחוץ קאמר דאפ"ה קמכשר ר"א ומשני כבר איתמר טעמא תמן התורה אוסרתה ברם הכא הוא אסרה עליו בשיור שמשייר ואינה כערוה גמורה רק כעין תנאי ואין צרת איסור תנאי

פטורה ואע"פ שזו נראת יותר כערוה שמשייר בגיטה מכ"ש בתנאי דאינה פוטרת דלכ"ע מגורשת רק לזה ומשמע ודאי מדלא אקשו הכי בירושלמי בעל מנת ולכ"ע מסתברא לי דאפילו היא עצמה חולצת ואין אני קורא בה כל שאינו עולה ליבום א"ע לחליצה דבתנאי לא קמיירי קרא ולא אמרינן אלא באיסור ערוה אבל זו שאיסור ד"א גרם לה להאסר ה"ז חולצת ולא מתייבמת ואף שאם עמדה ונשאת ה"ז אסורה עליו איסור ערוה דנמצא גט בטל מ"מ אין איסורה עכשיו מחמת ערוה אלא מחמת תנאי שהרי גט גמור ואין כאן שיור מידי דהוה אתנאין דעלמא. וה"ז כנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה דתנן בפ' ב"ש דכופין אותו שיחלוץ לה וה"ז אינה עולה ליבום ד"ת דקיימא עלי' בלאו ועשה ואעפ"כ עולה לחליצה משום שאיסור דבר אחר גרם לה עכ"ל. הרשב"א חידש לנו דדוקא בא"ע ליבום מחמת ערוה אבל כשהוא מדבר אחר המסבב דא"ע ליבום בשביל כן עולה לחליצה וראייתו אינו מובן מנודרת הנאה הא שם רק הוי לאו ועשה והא גם באלמנה לכה"ג חולצת ולא מתיבמת משום דגלי קרא דבלאו בלי ח"כ כיון דתפסי קדושין שפיר עולה ליבום ה"נ שפיר בנודרת הנאה כיון דעכ"פ תפסי קדושין חולצת משא"כ בתנאי דשפיר קדושי ראובן לא יתפסו כלל כיון דאם מקדשה יהי' הגט בטל ולא יחולו קדושי ראובן כלל דא"א גמורה היא וערוה גמורה הוי לכן שפיר י"ל דאינה חולצת:

**וכבר** עמד ע"ז השעה"מ פ"ו מה' יבום וסלקא בתימה ג"כ י"ל דשפיר בתנאי כיון דאם ייבם יהי' ערוה גמורה שפיר א"ע לחליצה ג"כ משא"כ בנודרת הנאה דכל איסור נדר אינו רק לאו ואינו עבירת ערוה:

**ולכאורה** נ"ל ליישב דהנה גם באלמנה לכה"ג אמרינן בגמ' דמה ראית לחלק בין ח"כ לחייבי לאווין ומשני ח"כ לא תפסי קדושין ת"ל תפסי בי' אזון עיין יבמות ד"כ ע"ב והטעם דבח"ל אם מייבם יועיל היבום דתפסי בי' קדושין וא"כ מקרי חפץ ייבם רק שהאיסור מונע מבלי לייבם משא"כ בח"כ אף אם ייבם לא יועיל כלל. וא"כ לא מקרי אם חפץ ייבם דאין היבום חל כלל דלא תפסי קדושין גם היבום לא תפסה. אכן לפמ"ש הפרשת דרכים בח"ד הובא בשעה"מ שם דנימא כיון דאסורה להתייבם א"כ הוי אשת אח שלא במקום מצוה ולא תיבעי גט כלל אם ייבמה דהוה כח"כ דלא תפסי קדושין. אכן הב"ש בסי' ק"ע כתב דאם בא עליה קנאה ובעי גט אף שהוא שלא במקום מצוה ובאמת צריך מובן דנימא שפיר כיון דאסורה הוה אשת אח שלא במקום מצוה ופגע בערוה וא"כ קשה ג"כ דנימא גם בח"ל כיון דאין עשה דוחה ל"ת ועשה א"כ ליכא מצוה לייבם איסורא דאשת אח תיקום אדוכתי' וא"כ אף היבום לא יועיל וא"כ למה קנה בדיעבד ואף

דמשום ח"ל גרידא תפסי קדושין מ"מ כיון דנשאר לתא דאשת אח לא ליתפסו קדושין ולא תיבעי גט מיבם:

**אכן** נראה דהנה נהי דאין עשה דוחה ל"ת ועשה מ"מ להיפך ג"כ אין ל"ת ועשה דוחין לעשה כמ"ש התוס' ביבמות ד"ך ע"ב וא"כ רק מאי דאין עשה דיבמה יבא עלי' דוחה לאיסור אלמנה לכה"ג רק משום דמאי אולמי' ואין לנו בכח להתיר לעשות מעשה והוא מחויב להיות כשב וא"ת וכיון דאין בכח ג"כ עשה דאלמנה לכה"ג לדחות עשה דיבמה לא שייך לומר דהוה א"א שלא במקום מצוה דא"כ צריך לומר שעשה דאלמנה לכה"ג עוקרת העשה דיבמה יבא עלי' וזה מהנמנע מחמת דמאי אולמי' האי עשה מהאי עשה וא"כ נשארו שניהם עשה דיבום ועשה דאלמנה לכן שפיר אם בא עלי' קנאה דלא מיקרי שלא במקום מצוה דעדיין מצות יבום חיילא וקיימא דלא קעברה כלל מצות עשה דאלמנה לכ"ג למצות יבום רק מחמת מאי אולמי' איסורא רביע עלי' ואי עבר לייבם קיים מצות עשה דיבום ועבר אלאו ועשה דאלמנה ובודאי היבום מועיל ושפיר נכונים דברי הב"ש ולפי' שפיר אם חפץ ייבם דאם ייבם קיים מ"ע דיבום ומאי דעובר אלאו ועשה בשביל זה לא יעקר מצות יבום דרק איסורא דרביע עלי' ולפ"ז בנדרים כיון דבאמת אינן ראוין לחול אמצוה רק משום דנדרים הם איסור חפצא ומצות עשה חובת גברא לכן חל הנדר כדאיתא ספ"א דנדרים וא"כ הנדר חל אהנאת יבום וע"ז ליכא מ"ע כלל דהחפץ אינו מחויב במ"ע וא"כ לא שייך לומר דמאי אולמי' לעשה דנדרים מעשה דיבום. דנדרים אלומי שהן איסור חפצא ואיסור גברא כמ"ש הר"ן בנדרים די"ח וא"כ אין בכח לדחות העשה דיבום לעשה דנדרים לפי שזה איסור גברא וזה איסור חפצא. אכן נדרים ליבום שפיר י"ל דידחה. דגם בנדרים יש איסור גברא שמצי לדחות עשה דיבום. וא"צ שפיר נדרים אלומי שדוחין מ"ע דיבום מכל וכל דלא שייך לומר מה"ת נדחה מ"ע דיבום מקמי מ"ע דנדרים נדחה מ"ע דנדרים מקמי מ"ע דיבום דזה אי אפשר דהיאך ידחה יבום לנדרים הא נדרים ג"כ חובת חפצא מה שאין במ"ע דיבום וא"כ זה בבירור שאין בכח מ"ע דיבום לדחות מ"ע דנדרים משא"כ בנדרים י"ל דידחה למ"ע דיבום וא"כ כיון דלא שייך סברת מאי אולמי' כלל לכן שפיר נדחה מ"ע דיבום. וזה החילוק מבואר דבשאר ח"ל ועשה כיון דשניהם יוכלו לדחות זה את זה לכן שפיר אמרינן כל חד וחד תיקום אדוכתי' ולא נדחה שום אחד מהם ועיין בנו"ב מה"ק בסוף שכ' דלכן אין עשה דוחה ל"ת ועשה משום דמאי אולמי' ועיין בתו' יבמות ד"ו שכ"כ דהטעם משום מאי אולמי' וא"כ שפיר כיון דאין אחד אלים מחבירו לכן שפיר מ"ע דיבום במקומה עומדת ואם בא עלי' קנאה וקיים מ"ע דיבום ועבר אל"ת ועשה דאלמנה לכ"ג משא"כ בנדרים דכיון דנדרים

ודאי לא נדחין מקמי מ"ע דיבום דנדרים ג"כ איסור חפצא הן ומ"ע דיבום יוכל לידחות מנדרים אמרינן דנדחה מ"ע דיבום וליכא מ"ע דיבום כלל והוה כאשת אח שלא במקום מצוה ויש לה דין ערוה גמורה דלכן שפיר הביאו ראי' דנימא דכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה דבנודרת הנאה מיבמה ודאי אף אם ייבמה לא קנאה כלל בדיעבד כיון דמ"ע דיבום נדחה הוה אשת אח שלא במקום מצוה וזה ברור. ושפיר הוכיחו דדוקא בעינן שלא יהא דבר אחר גורם לבטל היבום אבל אם דבר אחר גרם לבטל מצות יבמין שפיר עולות לחליצה ול"ק קו' השעה"מ:

**אכן** בגוף דברי הרשב"א יש לנו הויות עצומות הא מה שהקשה בשם תוס' דליתני שש עשרה עריות שפוטרות צרותיהן במגרש אשתו ע"ת שלא תנשא לשמעון ונשאת לראובן ומת ונפלה לפני שמעון אחיו דא"ע ליבום משום דיהי' גט בטל והוה ערוה גמורה ומזה הביא סברא דכל שאינה אסורה רק מחמת תנאי ודבר אחר גרם לה ועתה אינה א"א לא פטרה צרתה וכתב דאף הירושלמי לא הקשה רק משיורא לר"א אבל בע"מ לא הקשה דזו ודאי אינה א"א כיון דלכל העולם מותרת רק לזה מחמת תנאי לבד אין זה נקרא ערוה רק בשיור הקשו דשם א"א גמורה היא לזה ועכ"ז תירצו בירושלמי דתמן התורה אוסרתה כו' ולא הקשו כלום מתנאי ע"ש. וזה תימה גדולה דהיאך מלאם לבם להקשות מתנאי שיפטור צרתה הא כיון דעתה אינה ערוה כלל ע"ז רק אם ישאנה או ייבמה ויעבור אתנאי ואז תהי' א"א וא"כ היאך תפטור צרתה ממ"נ הא עתה אינה ערוה כלל ולא מצי פטרה צרתה ואם ייבמה או ישאנה ואז תהי' ערוה הא אם ישאנה יעקור הגט למפרע ויתבטל ג"כ קדושי המת כיון דא"א היא ולא היתה מגורשת כלל וא"כ לא תהי' אשה זו צרתה כלל ואיך יפטור צרתה מה דילפינן מלצרור הא ממ"נ כ"ז שלא נשאת ונתייבמה עדיין אינה ערוה ולאחר שנתייבמה אז בטל הגט למפרע ואיך תפטור אשת אחיו מן היבום כיון שהיא אינה צרתה כלל דהא קדושי אחיו בטלין לגבי דידה והוה כאלו לא היתה אשת אחיו כלל והשני' היא אשת אחיו והיאך תפטור מן היבום דלא מצינו עריות דפוטרות צרותיהן רק היכי שאף אם תתייבם תהי' ערוה כמו אחות אשה ועכ"ז אף אם תהי' ערוה תהי' צרת השני' לכן פוטרת משא"כ היכי שתהי' ערוה לא תהי' צרתה כלל דיבטלו קדושי אחיו וא"כ היאך תפטור מן היבום את צרתה וא"כ שפיר לא הקשו בירושלמי רק משיור לר"א דלדידי' שפיר אם תתייבם תהי' אסורה משום ערוה דלגבי דידי' ערוה גמורה היא. אכן לגבי המת לא היתה ערוה כלל לכן שפיר אף אם תהי' ערוה עכ"ז תהי' צרת חברתה שפיר פריך בירושלמי דתפטור צרתה מלצרור משא"כ בתנאי

דגם קדושי המת יתבטלו א"כ אם תתייבם לא תהי' ערוה כלל צרתה דיהי' בטל קדושי המת למפרע וא"כ היאך תפטור צרתה וזה תימה גדולה:

**שוב** מצאתי בתוס' יבמות ד"ו ע"א שכ' כן דלמאן דיליף מאחות אשה מצי למדחי דשם ערוה היא קודם יבום משא"כ באשת איש דקודם שייבמה לאו ערוה היא וכשתתייבם לא תהי' צרתה דאינה אשת המת כלל. אכן הירושלמי הקשה שפיר רק ללוי דיליף משני לקוחין א"כ גם הרשב"א מקשה אליבי':

**אכן** מה שיש לנו לעיין בגוף דברי רשב"א שכ' דכל שהוא רק מחמת תנאי בעי עכ"פ חליצה כיון דעולה ליבום רק מחמת תנאי הוא שא"ע ליבום הוא דעולה לחליצה כמו בנודרת הנאה אף שא"ע ליבום כיון דדבר אחר גרם לה עולה עכ"פ לחליצה. לדעתי צ"ע דאינו דומה כלל דשם בנודרת הנאה עכ"פ קדושי המת הן קדושין אם תתייבם וא"כ עולות ליבום רק איסורא דנדר גרם לה לכן עולה לחליצה וכן בהא דהירושלמי לענין גרושין אם שייר חוץ משמעון דאזי באמת מצות יבום עלי' קאי רק שתהי' אסירה על היבם משום א"א לכן עולה לחליצה כיון דדבר אחר גרם לה דמן הדין אינה אשת איש רק מחמת שיור היא א"א ולא אוסרתה התורה עליו כמ"ש הירושלמי. אכן בתנאי קשה לי כיון דאם יבא עלי' היבם בע"כ דאזי תתייבם רק דהיבום לא יהי' יבום מחמת דבטל הגט וא"כ ממילא נעקרו למפרע קדושי אחיו המת ולא היתה זקוקה לאחיו כלל וא"כ י"ל שפיר כיון דאם ייבם בטל הקדושין מאחיו שפיר א"ע לחליצה. והסברא נראה פשוטה דהא בשלמא בנודרת אף אם נאמר דהיבום לא מועיל בדיעבד כמש"ל או כמ"ש הברית אברהם בתשו' סי' מ"ז דכיון דלא גלי קרא דיבמתו לפי שבדה מלבו א"כ י"ל דשפיר מקרי א"ר ליבום. אכן אם ייבם בדיעבד לא מהני וא"כ י"ל דעדיין אף אם ייבם בדיעבד ליבעי חליצה וא"כ נהי דלא שייך דכל שאינו עולה ליבום בשביל דאיסור זה אינו ערוה מצד שאסרה תורה רק תנאי קגרים. לכן שפיר אף טרם שייבם בעי חליצה. משא"כ בכה"ג כיון דאם ייבם יהי' בטל קדושי אחיו למפרע ולא תהי' כלל אשת המת למפרע א"כ למה בעי חליצה כיון דאם ייבם לא תהי' מקודשת למפרע גם עתה לא ליבעי חליצה וראי' לזה מהא דב"ק דף קי"א ע"ב אלא מעתה יבמה שנפלה לפני מוכה שחין תיפוק לי' דאדעתא דהכי לא קדשה ולא לבעי חליצה. ופי' רש"י דהוה כאלו התנה תנאי שאם תזקק למוכ"ש יהי' הקדושין למפרע בטלין משום דודאי לא ניחא לה במוכ"ש שיהי' בעלה וא"כ עדיין קשה דליבעי חליצה ואף דאם ייבם יהי' הקדושין בטלין למפרע דלא ניחא לה שייבמה מוכ"ש והוה קדושי המת בטלין עכ"פ אם ירצה לחלוץ לה מאי איכפת לה אם נחלצה ממוכ"ש או מאחר וא"כ למה לא לבעי חליצה ומאי פריך אלא

ע"כ כיון דאם ייבמה יהי' קדושי אחיו בטלין גם חליצה לא ליבעי ואף דשם אינו רק דהוה אומדנא וכאלו התנה תנאי ה"נ גם בכאן כיון דאם ייבמה יהי' קדושי המת בטלין גם חליצה לא תיבעי וא"כ מלבד שתהי' אסורה על היבם איסור ערוה קשה כיון דאם ייבמה יהי' היבום בטל מחמת דקדושי המת יהיו בטלין וכיון דאם עברה אתנאי הגט בטל וממילא ל"ה קדושי המת כלל. וא"כ הוה כמו ביבמה שנפלה לפני מוכ"ש דרצה בגמ' לומר דלא ליבעי חליצה משום כיון דאם ייבם יהי' הקדושין בטלין גם חליצה לא תיבעי ה"נ כיון דאם ייבם אותה שמעון יהי' קדושי ראובן בטלין לא תיבעי חליצה. משא"כ בנודרת דאף אם ייבמה יהי' קדושי אחיו חיילין נהי דהיבום לא מהני עכ"פ אם ייבמה מ"מ אף שלא יועיל היבום תיבעי חליצה גם עתה תיבעי חליצה. וא"כ בין לפי מ"ש הברית אברהם והגאון מוואַרשא. דבנודרת היבום לא מועיל בדיעבד מ"מ קשה דאין ראי' כלל לנ"ד שכתב הרשב"א דשם עכ"פ אם לא יועיל היבום עכ"פ תהי' זקוקה לחליצה משא"כ בהא דמגרש ע"ת דאם ייבם אזי לא תהי' כלל זקוקה לחליצה גם עתה אינה זקוקה לחליצה. והוא מוכרח מהא דפריך מיבמה שנפלה לפני מוכ"ש דלא תיבעי חליצה והא האומדנא אינו לענין חליצה כלל דלא איכפת לה אם יחלוץ לה מוכה שחין ועכ"ז כיון דלא חפצה שתתייבם עם זה ואם ייבם אותה בע"כ יהיו קדושין בטלין ולא תהי' מקודשת ואשת המת כלל דיעקרו קדושין למפרע בכה"ג אינה זקוקה לחליצה וא"כ מוכח דלא כמ"ש הרשב"א:

**אכן** גם בקושיית התוס' לענין לפטור צרתה שהביא הרשב"א שכבר דחו התוס' ביבמות ד"ו כמש"ל רק דכתבו ללוי דאמר מולקחה דתרי לקוחין במשמע וכיון דליכא תרי לקוחין מפטרה צרתה קשה דנפטור גם בכאן כיון דליכא תרי לקוחין דחדא אסורה משום א"א ותפטור צרתה ולכן ע"כ גם הרשב"א מקשה אליבי'. אכן גם קושיא זו נ"ל לישב דהנה תוס' ביבמות דט"ז ד"ה בני צרות הקשו למ"ד קדושין תופסין ביבמה לשוק אם כן כיון דא"א היא תפטור צרתה א"כ פקעה זיקה ובני' פשיטא דכשרין כמו בשומרת יבם שקידש אחותה דמפקעה זיקה ותירצו די"ל דבאחותה כיון שאין בידינו להמית אחותה לכן מפקעה זיקה משא"כ כאן שאפשר לתקן ע"י גרושין לא נפקעה זיקה ולפ"ז ללוי דאמר מולקחה דבעינן תרי לקוחין וכיון דאשת איש היא ליכא תרי לקוחין כיון דאם יגרשה הראשון עוד הפעם בלי תנאי לא יהי' נפקע הזיקה כלל וא"כ היאך תפטור צרתה הא עדיין ראוי' ללקיחה כיון דאם יגרשה תהי' ראוי' לקחתה וא"כ כיון דיש תקנה שתהא ראוי' ליבום וא"כ לא נפטרה צרתה ואף דעכ"פ קדושי המת יהיו נפקעין למפרע משום דגט שמגרש עתה אינו מועיל לשוי' גרושה בעת שקדשה אחיו ועכ"פ אינה ראויה לדין

יבום כיון דלא תהי' אשת המת מ"מ א"י אתה לפטור צרתה משום דכיון דאית לה לקוחין וקרינא בה ולקחה ולא פטרה לצרתה וא"כ גם ללוי ל"ק קושיית תוס' כלל דכל שיש תקנה ע"י מעשה ואף שאין ביד האשה והיבם לתקן א"ע הא גם ביבמה לשוק אין ביד היבם והיבמה לתקן הזיקה מ"מ לא נפקע הזיקה ה"נ לא מועיל למפטר צרתה משום ערוה דאיסור ערוה בידינו לתקן ובזה מיושב גם קושיית הירושלמי משיור לר"א כיון דיכולין לתקן בגרושין. אבל לענין שרצה לחדש הרשב"א דבעי. חליצה ודאי תימה דאף אם יתקן ע"י גט מ"מ אם ייבמה יהי קדושי המת בטלין ולא תהי' זקוקה ליבום כלל ובכה"ג ודאי אינו עולה לחליצה כלל כמו שהוכחנו ממוכה שחין והנה לכאורה מה שקשה על הירושלמי וכן על קושיית תוס' דהא לא תפטור צרתה כיון דאיסור ערוה יוכל לתקן ע"י גרושין כמ"ש תוס' ביבמות דט"ז יש לדחות קצת דשם כתבו בתוס' שפיר דעל קושייתם דכיון דקדושין מפקיעין זיקה הביאה שוב אינו באיסור יבמה לשוק כיון דנפקעה זיקה לכן תירצו שפיר דעל המקדש עדיין רמיא עלי' איסור יבמה לשוק כיון שבידו לתקן שלא יפקע הזיקה ע"י מעשה הגרושין א"כ אסור לו לבעול אותה רק מחויב לגרשה כי היכי דלא יפקע הזיקה והאיסור לא תהי' קאי אכל ביאה וביאה שמחויב ועומד הוא לגרשה למען לא יפקע הזיקה וא"כ כיון דהביאה באיסור הם פסולים וממילא ג"כ בנים ממזרים כיון דע"י ביאת איסור הוא משא"כ כאן שפיר י"ל דלפטור צרתה כיון דא"ר ליבום כיון דהמגרש שגירש ע"ת אינו מחויב לגרשה למען יוכל ליקח אותה זה וא"כ אין ביד היבם והיבמה לגרשה. וכמו באחות אשה הואיל ואינו בידינו להמית אחותה אמרינן דמותרת לשוק ה"נ כאן היא מותרת לשוק בלי חליצה דערוה גמורה היא כיון דא"ר להתייבם ואי שתהא יכולה להנשא ע"י מעשה גרושין הא אין בידם להתגרש כלל וזה חילוק נכון לכן שפיר הקשו דתפטור צרתה בשיור ובתנאי משום דערוה גמורה היא לפי שאין בידם להתגרש ונפקעה זיקתה מדין ערוה ודין ערוה גמורה י"ל דתפטור צרתה:

**וכ**"ז כ' בתוס' יבמות ד"ו בפירוש דברי הירושלמי דתמן התורה אוסרתה משום דכאן תלוי ביד המגרש שיכול לגרש עוד הפעם ותהי' נלקחת לכן שפיר לא פטרה צרתה ודבריהם הן כמ"ש בתוס' יבמות דט"ז למ"ד קדושין תופסין ביבמה לשוק דא"כ פשיטא דבני' כשרין כיון דפקעה זיקה כמו בשומרת יבם שקידש אחותה דמפקעה זיקה ותירצו דבאחות אשה אין בידינו להמית אחותה משא"כ כאן שאפשר לתקן ע"י גרושין לא יפקעה זיקה עכ"ד. וכמו כן בקדושין ע"ת ובשיור כיון דראוי ללקוחין ע"י גרושי המגרש לא מקרי ערוה למפטר צרתה:

**אכן** מה שיש לנו לעיין בקושיית התוס' לפמ"ש הר"ן בפ' המגרש דפ"ג אהא דהתנה ע"מ שלא תנשא לשמעון ונשאת לראובן ונתגרשה ואח"כ נשאת לשמעון דהגט בטל ובני' ממזרין דאמאי הא כיון דנשואי שמעון בטלין א"כ הוה כאלו לא נשאת כלל לשמעון וא"א שתנשא לשמעון ויהי' קדושי ראובן קיימין דלא עברה כלל אתנאי דהא לא הועיל הנשואין לשמעון כלל וכאלו לא נשאת ותירץ בזה בשם התוס' דמשכחת שנשאת לאחר מיתת המגרש ונמצא גט בטל מראשון ושבחיי הבעל ממזרים ומה דאמר ועברה ונשאת לאו שעושת עברה בנשואין אלא כיון דעושת עכשיו למפרע ביאתה ביאת זנות ובני' ממזרים שפיר מקרי עברה. והרמב"ן ז"ל תירץ שאף שהנשואין לא הועילו מ"מ הגט בטל דמה דקאמר שלא תנשאי לאו נשואין גמורין קאמר שהרי אי אפשר רק בדרך נשואין וכיון שנשאת גטה בטל אע"פ שאין הנשואין נשואין מ"מ כיון שעברה ונשאת עברה ע"ת. ושמעינן מינה שהנותן מתנה לחבירו ע"ת שלא יתננה לאחר והלך הוא ונתנה ואע"פ שלא זכה מקבל מתנה מתנתו מ"מ, נתבטלה המתנה כיון שבדרך מתנתו גמרה לי'. ול"נ כיון שא"א לגט להתבטל אלא מחמת חלות הנשואין על כרחך הנשואין חייליו שאין לך דבר שמעכב מלחול שהרי מגורשת גמורה אצל כל אדם אלא שהתנה עלי' כתנאי בעלמא והרי הוא כאלו אמר לה הרי את מותרת לכל אדם ולהנשא לכל מי שתרצה אלא שאם תנשא לפלוני הרי את אשתי עד שעת נשואין ומשעת נשואין ואילך אלא שבשעת, נשואין אי את אשתי. ואע"ג דמסקינן לקמן בהיום א"א אשתי ולמחר את אשתי כיון דפסקא פסקא ה"מ היכי דאם אחד פסקא לגמרי אבל הכא לא פסק אלא לענין שאפשר לנשואי אותו פלוני לחייל עכ"ל הר"ן ז"ל. ומעתה נעיין על איזה סברא נבנה קושיית הרשב"א. דלתירוץ התוס' שהביא הר"ן קושייתו דתפטור צרתה מדין א"א דהא כ"ז שבעלה הראשון חי ולא גירשה אם ייבם אותה לא חייל כלל היבום מכח התנאי וא"כ אין הגט בטל כלל שלא עברה על תנאי כיון שלא נשאת לו שלא היו הנשואין מועילין כלל. רק שא"ע ליבום משום שהיבום אינו מועיל. לכן לפטור צרתה מדין א"א שפיר הקשה כיון דהיבום לא חייל כלל וא"כ לא מקרי ולקחה דאין לו בה לקוחין לכן שפיר מצי למפטר צרתה דכ"ז שהוא חי הראשון לא מהני היבום ולא נתבטל נשואי אחיו כלל ומיושב מה שהקשינו דלידמי ליבמה שנפלה לפני מוכ"ש כיון דאם ייבם יתבטל קדושי אחיו א"כ אינה זקוקה לחלוצה כלל דז"א דא"א בשום פנים שיתבטל כיון דכ"ז שלא מת הראשון אף אם ייבמה נהי שאין היבום כנשואין כיון שמצד התנאי א"א שתהי' נשואין ואין לו בה לקוחין מ"מ כיון דרק מצד התנאי א"ע ליבום עולה לחליצה ול"ד ליבמה שנפלה לפני מוכ"ש דשם אם ייבם פקעו קדושי המת דאינה רוצה בזה שיהא

יכול ליבמה וקפדה אביאת היבם דשם לא תלי בקפידת נשואין רק בקפידת ביאה מפני שממוכה שהוא מכופין להוציא לכן שפיר הוא באומר ע"מ שלא תבעלי לפלוני דאז יהי' קדושי המת בטלין לכן לא חלצה משא"כ כאן דלא התנה רק על נשואין וא"כ כיון דהיבום לא מהני ואין לה דין נשואין א"כ קדושי המת לא יעקרו לכן שפיר בעי חליצה: **אכן** לדעת הרמב"ן דנהי שהנשואין לא יועילו מ"מ הוא כאלו עבר על תנאי לפי שמעשה הנשואין נהייתה א"כ גם בכאן אם ייבם נעקרו קדושי המת אף שלא יהי' דין יבום בה וא"כ ודאי לא בעי חליצה רק הרשב"א דכתב דבריו על דברי תוס' שפיר כתב דאף חליצה בעי לשיטתם. אכן תוס' ביבמות ד"י שכתבו דלמ"ד דמה דפוטרת צרותיהן ילפינן מאחות אשה ל"ק דבתנאי ל"ד לאחות אשה כיון דאם ייבם יפקעו קדושי המת א"כ ממ"נ כשלא ייבם אין כאן ערוה וכשייבם ליכא דין צרה. וא"כ דברי תוס' סותרין להדדי דלפמ"ש תוס' במגרש ע"מ שלא תנשאי ונשאת דאין הנשואין חלין בחיים ואין הגט בטל בנשאה כיון דאינן תופסין א"כ דבריהם מוקשים דהא אף אם ייבם תהי' צרה דאין היבום מועיל. ואין לומר דכוונו אם ייבם לאחר מיתת המגרש. דהא אז לא הוי ערוה דאף אם הגט יתבטל מ"מ אינה ערוה כיון דמת בעלה וא"כ ע"כ כוונת התוס' אם ייבם בחיי המגרש וא"כ היכי קאמר שלא תהי' צרה הא שפיר דין צרה יש לה כיון דלא נפקעו הקדושין מאחר דאין מקום לחול היבום מדין איסור א"א. וכך הו"ל לתרץ דאי אפשר שיחול שם איסור ערוה כלל דכ"ז שלא מת אין הנשואין חלין ואף אם ייבם אין היבום מועיל וא"כ לא עבר כלל אאיסור א"א ולא הוי ערוה לכן אינה פוטרת צרתה וא"כ דברי תוס' עכצ"ל דקאי בשיטת רמב"ן דאז שפיר כתבו דקוטב קושייתם לא קאי רק ללוי דתלי הטעם באין לו בה לקוחין וזה שפיר לרמב"ן ג"כ אין לו בה לקוחין מכח ממ"נ. ועפי"ז הרווחנו ליישב קצת מה שהקשינו לעיל על הרשב"א שסתם קושיית התוס' משמע דקאי קושייתם דליתני שש עשרה עריות אליבא דכ"ע ומראיותי מירושלמי דלא פריך לרבנן מתנאי ומאי קושיא שמא הירושלמי קאי למ"ד דילפינן מאחות אשה דל"ק מתנאי כמ"ש התוס' רק משיור ולפ"ז ניחא כיון דהרשב"א קאי בס' התוס' שהביא ר"נ גיטין וא"כ אף אם ייבם לא יהי' היבום מועיל ולא יהי' הגט בטל כלל ומ"מ מקרי ערוה האשה ההיא כיון שא"ע ליבום כמו אחות אשה דא"ע ליבום משום איסור אחות אשה ולא מהני ה"נ אינה עולה ליבום מחמת לתא דאשת איש כיון דאם יהי' עולה ליבום יעבור באיסור א"א וא"כ מקרי שפיר ערוה ודמי לאחות אשה. ואף דבאחות אשה אם ייבם נהי דלא מהני מ"מ עבד איסורא. אבל בכה"ג אם ייבם כיון דלא מהני לא עבד איסורא מ"מ כיון דענין צרתה תלוי באם הי' מועיל היבום וכיון דאם הי' מועיל היבום הי' עושה איסור ערוה א"כ מה דלא מהני

משום איסור א"א שפיר ערוה מקרי ופטרה צרתה כיון דהיא צרתה. ולכן שפיר גם למ"ד דיליף מאחות אשה קשה כנ"ל ולכן שפיר כ' דאף י"ל דעולה לחליצה. אכן לדעת הרמב"ן י"ל דלא בעי חליצה כלל וכלל:

**ובזה** י"ל דל"ק. מה שכתב הרשב"א דמוכח דדעת רמב"ן דאינה עולה לחליצה ולא ליבום דהרמב"ן לטעמי' אזיל ולדידי' שפיר דמי ליבמה שנפלה לפני מוכ"ש דפטורה מכל וכל. אכן לדעת הר"ן כיון דהיבום חל לענין שיהא יכול ליבם כי היכי דיהי' הגט בטל. נראה לי בהא גוונא בהתנה ע"מ שלא תנשא לשמעון ונפלה לפניו ליבום נ"ל דכיון דיבום אף בע"כ מהני וכיון דאינה מקודשת בע"כ רק לדעתה, א"כ אם מייבם אותה בע"כ לא עבר כלל אתנאי ממ"נ אם היבום הועיל לא הוי נשואין כלל ואין לומר דנשואין חיילו ומ"מ הגט בטל וכמ"ש דרק הרגע שנשא היתה מגורשת אבל מלפנים ולאח"כ מקודשת היא לראובן וא"כ גם קדושי המת בטלין למפרע וא"כ אינה זקוקה ליבום והיאך יועיל היבום כיון דלא הוי כלל אשת אח ונהי דפנוי' היא בשעה שמייבם מ"מ כיון דבעת שנתקדשה לאחיו הותר א"א א"כ קדושי אחיו בטלין והיבום ממילא לא מהני דאיך יהיה קונה את האשה שאינה זקוקה ליבום שלא מדעתה וא"כ ודאי י"ל דלא הי' בתנאי כלל יבום רק כיון לנשואין אבל איבום לא התנה כלל. וא"כ יש לעיין בכה"ג אם מועיל היבום. נחזור לענינו על מה שכתבו התוס' מהמגרש על תנאי דהוי א"א ופוטרת צרתה ותירצו בשם הירושלמי דכיון דבידו לגרש לא מפקעי זיקה:

**אכן** הבאתי לעיל בדברי התוס' דט"ז שהקשו למ"ד קדושין תופסין ביבמה לשוק א"כ ודאי דבני צרות לא מתסרא דעל ביאה לא עבר מידי דאזי אינה זקוקה ליבום כלל כיון דנתקדשה הוי ערוה ומפקע זיקת יבמין ממנה ותירצו בתוס' כיון דבידו לגרש לא יפקעה זיקה משא"כ באחות אשתו דאין בידו להמית אחותה. ועוד תירץ ר"י דלא תהי' דאפקי' בלשון הוי' דמוכח דאף בגונא דקדושין מ"מ לא תהי' וגלי קרא דאף שקדושין תופסין מ"מ עדיין אסורה ולא מפקע זיקה עכ"ד ולפ"ז לדעת ר"י אף היכי שבידו מ"מ מפקע זיקה וא"כ קשיא עליו מן הירושלמי. וע"כ אינו מפרש כן בירושלמי רק כמ"ש הרשב"א כנ"ל. ולדידי חזיא להביא ראי' גדולה וברורה דלא כר"י רק דהטעם הוא לפי שבידו לגרש לכן לא יפקע זיקה מהא דפריך בס"פ יש מותרות דפ"ז דלא נעשה מתים כחיים לענין יבום מק"ו דאלמנה מה אלמנה שעשה בה ולד מן הראשון כולד מן השני לא יעשה בה מתים כחיים ביבום כו' אין דין שלא יעשה בה מתים כחיים ומשני דדרכי' דרכי נועם כתיב ופי' רש"י דאם תנשא לשוק דאז מותרת להנשא ואח"כ ימות הבן ותהי' זקוקה ליבם ואם תחלוץ אתה מגנה אותה על בעלה וע"כ לא קפיד קרא רק אשעת מיתת הבעל.

ולפ"ז קשה דא"כ למ"ד אין קדושין תופסין ביבמה לשוק דיליף מלא תהי' דאין קדושין תופסין נימא דשפיר לא נעשה מתים כחיים מק"ו ולדידי' לא מצית לשנויי דאין זה דרכי נועם דאם תנשא ואח"כ ימות אם תהא זקוקה לחליצה אתה מגנה אותה על בעלה דהא אם תנשא אז לא תהא זקוקה כלל מאחר דתהי' אסורה על היבם מדין א"א כיון דנשאה בהיתר בעוד הי' לה בן ותפסי קדושין וא"כ ערוה היא וא"צ חליצה כלל וא"כ לא תגנה אותה. על בעלה אכן אם תתגרש אח"כ דאז לא תהי' ערוה או אם עדיין לא ניסת כלל דאז שפיר אף במת הבן אחר מיתת הבעל תהי' זקוקה. וא"כ לדידי' שפיר אין כאן ראי' מדרכי נועם דאף אם קפדה תורה גם על זה שמת אח"כ מ"מ איכא דרכי נועם כיון דאז נשא בהיתר תפסי קדושין וערוה היא ולא בעי חליצה. ולדידי' לא מצית למימר מקרא דלא תהי' דאדרבה לא תהי' סובל פי' דאין קדושין תופסין וא"כ י"ל דבגונא דקדושין תפסי כשנשאת בהיתר שפיר פטורה מחליצה ויבום כדין ערוה גמורה. ולפ"ז כשהיא פנוי' שפיר תהי' זקוקה לכן אם נאמר דהסברא נותנת הכי דבידו לגרש לא תפטור מזיקה ולא קפקעה כיון דתוכל לגרשה א"כ שפיר אם נאמר דבן אין לו קפדה תורה גם בלאחר מיתה א"כ גם בשכבר נשאת ודאי זקוקה כיון דאין לה דין ערוה שבידו לגרש וא"כ אין זה דרכי נועם לכן דייקינן דלא קפדה תורה רק אשעת מיתה משא"כ לר"י דרק למ"ד קדושין תופסין מקרא דלא תהי' מוכח דאף דקדושין תופסין מ"מ עדיין אסורה משום יבמה לשוק וא"כ למ"ד אין קדושין תופסין דלדידי' לא מוכרח מקרא כלל וא"כ שפיר י"ל דעשתה תורה מתים כחיים ועכ"ז הוי דרכי נועם כיון דאם תנשא בהיתר אזי יהי' קדושין תופסין ממילא אינה זקוקה ליבום מדין ערוה דא"א דפוטרת וא"כ מנלן דעשתה תורה מתים כחיים וא"כ מוכרח כס' התוס' דמחלקינן בין בידו. וא"כ לפי"ז דברי הירושלמי נכונים וברורים. וזה ברור ויפה מאוד. ועיין באבני מלואים סי' י"ח שרצה לחדש דאם נולד אח"כ דין ח"כ דנעקרו קדושי הראשונים למפרע כמו שכתב רש"י ביבמות דמ"ט ע"ב מדין סוטה מדלא נעקרו קדושי הראשונים ע"כ סוטה תפסי קדושין ע"ש ולפ"ז ל"ק קושייתנו דשפיר אם נאמר דאין קדושין תופסין ביבמה לשוק א"כ, מח"כ כשימות הבן יעקרו קדושי הראשונים ולא תהי' ערוה ותהא צריכה חליצה ואתה מגנה על בעלה וא"כ שפיר אף למ"ד אן קדושין תופסין מוכח דלא נעשה מתים כחיים ודוק:

**אכן** דברי האבני מלואים אינו רק לדעת רש"י ביבמות דמ"ט אכן לדעת ר"י דסותר דעת רש"י שם וא"כ ע"כ סובר כיון דהקדושין בהיתר הי' אף אם אח"כ נולד איסור ערוה עכ"ז אינן נפקעין קדושין רק בגמ' יליף מהא דמחזיר סוטה דתפסי קדושין וא"כ לדידי'

שסובר ג"כ דאף שבידו לגרש מ"מ אי לאו קרא הוה מפקע זיקה וקשה קושייתינו הנ"ל לדוכתי' וזה תימה. ובמ"א הארכתי לסתור דעת האבני מלואים:

## סימן לח

**לענין אם טריפה זוקק ליבום ופוטר מן היבום**

**הנה** בענין אם הי' לו בן אם פוטר מן היבום כשהוא טריפה אם נחשב כחי או כמת הואיל וטריפה אינו חי. לכאורה יש לעיין דאף אם נחשבוהו כחי עכ"ז ראוי שתהי' זקוקה כיון דסופו למות דהנה פריך בגמ' בס"פ יש מותרות דפ"ז דנילף מק"ו מאלמנה דלא נעשה מתים כחיים לענין יבום מק"ו מה אלמנה שעשה ולד הראשון כולד מן השני לפוסלה מן התרומה לא עשה בה מתים כחיים כו' אינו דין שלא נעשה בה מתים כחיים ת"ל דדרכי' דרכי נועם וכל נתיבותי' שלום פי' רש"י מי שהי' לה בן ולא נזקקת ליבום ונשאת לשוק ומת בנה א"ת תחלוץ הרי היא מתגנה על בעלה הלכך ע"כ בן אין לו בשעת מיתה קאמר והרי יש לו עכ"ל משטחיות לשון הגמ' יש לומר דכיון דהיא מותרת להנשא משום דיש לו חזקת חי להבן וא"כ כיון שעתה מותרת להנשא אם נאמר שכאשר ימות תחזור להזקק ליבום א"כ אין זה דרכי נועם שאם תזקקה לחלוץ אתה מגנה על בעלה. ולפ"ז י"ל דבטריפה כיון שידעינן בבירור שסופו למות א"כ בודאי זקוקה והוי שפיר דרכי נועם כי תמתין עדי ימות הבן ואז תתיבם או תחלוץ. אכן סוף דברי רש"י יורה דכיון דקרא לא איירי דוקא בטריפה וא"כ ע"כ אין הפירוש בהפסוק דובן אין לו דאף אם ימות לאח"ז תהי' זקוקה דא"כ אתה מוצא דאין זה דרכי נועם. וא"כ ע"כ פי' דקרא רק בקפידת דובן אין לו בשעת מיתת הבעל, ולפ"ז גם בטריפה כיון דעתה הוא חי ואף שבכאן לא שייך ס' דרכי נועם מ"מ כיון דהגמ' לא נחית רק לפירושא דקרא ומאחר שנתבאר כי ביאור ענינו הוא רק דקפדה אשעת מיתת הבעל ממילא גם בכל מילי מותר דרק באלמנה לעולם דכשימות הבן תשוב אל בית אבי' וא"כ אין הדרך הזה מוכרע. ולכאורה יש ראי' לזה להכריע מדברי תוס' דר"פ כיצד די"ז ע"ב ד"ה אשת אחיו שלא הי' בעולמו מנלן שהקשו דלמ"ל קרא תיפוק לי' הא אין זה דרכי נועם דהא אם תנשא לאחר ואח"כ יולד אח תהא זקוקה ליבום אתה מגנה על בעלה. ותירצו דאיצטריך קרא להיכי דחמותה של יבמה מעוברת דאז הוי שפיר דרכי נועם ותמתין שמא תלד זכר ותהא זקוקה לו עכ"ל ובהרשב"א בחי' הביא דהירושלמי מתרץ כן א"כ מוכח דבשביל טעמא דדרכי נועם הוא רק במקום אשר לא נודע כלל אם יולד האח אבל בנודע שיולד אזי זקוקה היא להמתין וא"כ ה"ז דרכי נועם ושפיר אי לאו קרא הוה זקוקה ה"נ נימא דהיכי דיודע שימות הבן

א"כ שפיר מקרי דרכי נועם ומדלא אמרינן שם דאי לא הוי כתיב יחדיו ג"כ הוה אמרינן דע"כ האחים מיירי שהיו בשעת מיתה דאל"כ לא הוי דרכי נועם דקרא לא איירי דוקא במעוברת אלא ע"כ דדייקינן רק דווקא איירי באופן דהוי דרכי נועם א"כ במעוברת ה"א דהוא בכלל מצות יבום ה"נ נימא שפיר דטריפה הוא בכלל יבום כיון דהי' ידוע זה שימות. ולכאורה יש להקשות מהא דאמרינן ר"פ החולץ דחולץ למעוברת והפילה, דר"י אמר איגלאי מלתא למפרע דבת חליצה היא ור"ל אמר איגלאי מלתא למפרע לא אמרינן וכ' בנ"י דאמאי לא נימא כמו בכל הספיקות דאמרינן הואיל ואם יבא אליהו ויאמר דבת חליצה היא אמרינן דאגלאי מלתא למפרע דבת חליצה וחילק דשם י"ל שפיר דאגלאי מלתא למפרע שהי' בן תשעה לראשון או להיפוך אבל יוכל להיות שהי' ראוי להוליד רק עתה נולד איזה מקרה שהפילה וא"כ אין כאן הוכחה כי מעולם לא הי' ראוי להולד כלל כי יוכל להיות שהי' ראוי להולד רק עתה נתחדשה סבה המפלת הולד עכ"ד. ועדיין יקשה לי דכיון דמעוברת מוכרחת להמתין מבלי להנשא לאחר שמא תפיל הולד א"כ אף אם מת אח"כ הולד מ"מ שוב הוי דרכי נועם ונהי דהי' מקודם ראוי להולד והוי כמת אחר מיתת הבעל מ"מ כיון דלא שייך סברת דדרכי נועם י"ל שפיר דלא חילקה תורה ואף במת אח"כ באופן שצריכה להמתין מלהנשא לשוק ואז יחלוץ שפיר מק"ו מאלמנה דאסור. וכעין שכתבו התוס' גבי א"א שלא הי' בעולמו כיון דצריכה להמתין מחששא דכיון דהאם מעוברת ממילא שפיר הוי דרכי נועם ה"נ כיון דצריכה להמתין מלהנשא לשוק כשיבמה מעוברת מפני חשש דמפילות וא"כ שוב אף אם נדע בבירור דהולד הי' בן קיימא רק עתה הפילה כיון דהוי דרכי נועם שוב חייבת בחליצה וראוי' ליבום. ולכאורה י"ל כיון דמדאורייתא לא חיישינן למיעוטא דמפילות וא"כ כשהיא מעוברת אינה צריכה להמתין כלל רק מדרבנן חיישינן שתפיל א"כ שוב א"ר ליבום מדאורייתא משום דרכי נועם ולכן א"צ חליצה דכיון שא"ע ליבום ולכן אם נדע שהולד בן קיימא א"צ חליצה ולכן אין כאן רק ספק דאגלאי מלתא לא אמרינן אבל מוכח להיפוך בסוגיא דשם דאף למאי דאמרינן דהולד אינו פוטר עד שתצא לאויר העולם מ"מ אמרינן דאגלאי מלתא לא אמרינן. וא"כ לפ"ז מוכח דאף בגונא דלא שייך דרכי נועם מ"מ לא קפדה תורה רק אשעת מיתה וא"כ לפי"ז בטריפה ג"כ אף דלא חי מ"מ כיון דעתה חי מקרי בן. אכן יתמה על תוס' דר"פ כיצד דנימא בא"א שלא הי' בעולמו ג"כ דאין לחלק בין מעוברת ול"ל קרא:

**אכן** צריכין אנו לחלק לדעת התוס' דלמאי לא קפדה תורה רק אשעת מיתה שנאמר שאין לו בן אבל אם אנו יודעין שיולד לו בן אז לא מקרי דאין לו ולפ"ז שפיר דכשהיא מעוברת

ונולד הבן אזי בשעת מיתה הי' ידוע שיהי' לו בן ואם יבא אליהו אז בשעת מיתה ויאמר שיולד לו בן אזי לא היתה זקוקה לכן להיפוך באשת אחיו דא"ל קרא הוה אמרינן כיון דחמותה מעוברת ואם יבא אליהו ויאמר שיולד האח היתה זקוקה לכן מקרי אח נולד כבר ועתה נגלה דהי' אליהו בא ואומר שהי' ראוי להוליד לכן שפיר אי לאו דבעינא ישיבה אחת זוקק ליבום משא"כ לענין אם הפילה דאז ל"ש אגלאי מלתא למפרע כיון דעכ"פ בשעת עיבור לא הי' נגלה לנו אף ע"י אליהו שימות הבן דעל עתידות לא קמיירי ובשעת מעשה הי' ידוע שהוא חי לא קפדה תורה רק אשעת מיתה וא"כ כמו דבמעוברת שלא הפילה דפטורה אף שלא הי' לה בשעת מיתה בן מ"מ כיון דהי' ידוע שיולד לה בן ה"נ ממילא בטריפה להיפיך כיון דידוע שאינו חי א"כ שפיר י"ל דקרינא ובן אין לו. ולפ"ז י"ל מה שקשה לי מגוסס דתנן באהלות פ"א דפוטר מן היבום ואמאי הא הוי דרכי נועם כיון דרוב גוססין למיתה וא"כ אסורה להנשא וא"ל כיון דעכ"פ אינו ודאי רק רוב הא אדרבה בחמותה מעוברת כתבו התוס' כיון דצריכה להמתין והא אדרבה שם הרוב מסייע להתירה לשוק דמחצה זכרים ומחצה נקבות וסמוך מיעוטא דמפילות כדאמרינן בהאשה בתרא. ועכ"ז כיון דצריכה להמתין שוב הוי דרכי נועם ה"נ כיון דגוססין רובן למיתה ועדיפא מהתם דאינו אלא מיעוטא ובודאי צריכה להמתין וא"כ אם מת למה פוטר מן היבום. ולפ"ז ניחא שפיר דבגוסס שאני כיון דלעולם לא יתברר אם הי' ראוי למות כי אף אם ימות אח"כ י"ל דהשתא נולד סבה שמת ונתחדש איזה מקרה כסברת הנ"י וא"כ כיון שלעולם לא יתברר זאת קרינא בי' שיש לו בן משא"כ כאן כיון דצריכה להמתין ואם יולד הבן יהי' נודע שבשעת מיתה הי' ראוי להולד ונקרא אח שפיר אי לאו קרא הי' זוקק ליבום ולפ"ז בטריפה כיון דידוע שלא חי ובודאי ימות וא"כ שפי דמי להא דמעוברת שכ' התוס' דמקרי דרכי נועם וא"כ גם כאן כיון דליכא קרא קרינא בי' ובן אין לו ופי' דברי התוס' דהיכא שיתגלה לנו עתה שהי' ראוי להולד את או בן ודאי הוא בכלל לחיוב ולפטור וכיון דדרכי נועם ג"כ איכא בי' לכן שפיר אי לאו דבעינן ישיבה אחת הי' זוקק משא"כ בגונא דלא נודע לנו שהי' ראוי בשעת מיתת הבעל שיולד אח או שימות הבן שפיר אין זה מקרי לידת אח ובן. וא"כ נפשט דטריפה אינו פוטר. וראיתי בספר עמק המלך על הרמב"ם פ"א מהלכות יבום והביא בשם שו"ת גינת וורדים שנסתפק אם טריפה מקרי חי או מקרי מת וע"ש שדחה דבריו דהוא רצה לומר דמקרי כבר מת. והביא ראי' מגוסס. ולפמ"ש אף אם נאמר דאז מקרי חי מ"מ כיון דמעותד למיתה והי' ידוע בשעת מיתת הבעל שלא יהי' לה בן שוב הוה בכלל ובן אין לה. ולפ"ז פשוט דאין פוטר בטריפה וראי' ברורה לזה מדברי תוס' כנ"ל. והנלענ"ד כתבתי. אמנם לר' יוחנן

דאמר אגלאי מלתא למפרע אמרינן יקשה קושייתינו מגוסס דלמה יפטר כיון דהוי דרכי נועם. וצ"ע:

## סימן לט

**לב"ג החריף מ' מיכל כהן נ"י בווארשא**

**ע"ז** אשר כתבת לישב דברי, הרי"ף פ' אלמנה דצ"ט מה דלא הביא אוקימתת הגמ' אמתניתין דשל אחרון מכרה בטיל דקטיני גם מה דהביא דמכר לשנים מהני ופסק בזבין כורא וזבין ליתכא דמעביר ע"ד ותוס' הקשו והרי"ף לא הביא חלוקי' התו' דהרשב"א סובר במכר וספק בתנאי או ספיקא דדינא לא מוקמינן בחזקת מ"ק רק המ"ל סובר דדוקא ספק בתנאי אבל ספק אם נתקיים התנאי מוקמינן אחזקת מ"ק א"כ כיון דבעי' דלא איפשטא הוי ספיקא דדינא למה פסק דמכר בטיל רק כיון שכ' הר"ן דאי לא בידו למכור השאר ודאי מעביר ע"ד רק כשרוצה השליח למכור גם הלתך השני' אז אי אמרינן לא ניחא לאפושי שטרא א"כ ה"נ כיון דעיוות מיד רק דרוצה לקיים התנאי להשתדל במכירת לתך השני' ע"ז א"כ הוי ספק בקיום התנאי ומוקמינן אחזקת מ"ק א"כ לשנים אז הוי ספיקא דדינא במכירה א"כ המקח קיים כסברת הרשב"א וממילא מיושב דאלמנה לא הוי כשליח רק דחכמים הי' להם לתקן שלא תפסיד יתומים אפושי שטרא א"כ אינה מחויבת למכור שאר השדה הדר הוי ספיקא דדינא ומכירה קיים:

**תשובה** דמיונך אינו עולה יפה דרק בספק בתנאי אם הי' תנאי בתרי ותרי או ספיקא דדינא אם התנאי קיים או דהתנאי בטיל אז אמר הרשב"א כיון דהמכירה בודאי מכירה וראוי לקיים התנאי א"כ כיון דתנאה מילתא אחריתי א"כ ספק אי חייב לקיים התנאי לא מחייבינן לי' לקיים התנאי אבל כאן אי מעביר ע"ד הוי ספיקא דדינא אי הי' לו רשות למכור כלל ואם מכירתו חלה למפרע ודאי ספק במכר מוקמינן אחזקת מ"ק שלא קיים שליחותו ועבר על דעת משלחו והמקח בטיל וזה דומה לבר שטי' בכתובו' ד"כ דמוקמינן אחזקת מ"ק וזה פשוט:

**ומה** שלא הביא הרי"ף דקטיני נ"ל דהרי"ף מפרש דודאי הא תנן ברישא מוכרת אפי' ד' או ה' פעמים א"כ ע"כ כל שטר בזמן אחר והוי אפושי שטרא וכן ר"ש הא דמוכרת מקצת הא אפושי שטרא אם תרצה לגבות השאר בב"ד יכתבו שטר אחר ועכצ"ל דודאי רשות לה ולא תקנו חז"ל שלא תרבה בשטרא פן לא תוכל למכור הכל רק מקצת היום ומקצת למחר ואם לא תוכל למכור רק הכל אדהכי והכי תאכל מזונות מן היתומים ומפסידן הרבה לכן הרשות בידה למכור לאחדים בהרבה שטרות כדי שתמכור הכל

ויפסקו מזונות דהפסד דאפושי שטרא קל הוא מאשר פן לא תמצא על הכל ונפסידו מזונות לכן הרשות נתנו להאלמנה למכור כפי אשר יזדמן לה לרבנן בדו"ה פעמים ולרש"י עכ"פ בפעם ראשון כדי שיפסקו מזונותי' וטובה גדולה ליתומים. רק כיון דסיפא דמכרה כתובתה להרבה בני אדם לזה במנה ולזה במנה דסיפא הואיל וסתמא תנן אף כר"ש אתיא וכן משמע מדנקיט אלמנה דאלו לרבנן דר"ש אף גרושה נמי א"כ ע"כ מיירי במכרה בב"א לד' אנשים והרשות בידה למכור בפעם אחת כולה אף להרבה אנשים וע"כ לאו בשטר אחד דהירושלמי כ' דמתני' בהרבה שטרות דאי בשטר אחד כיון דאחרון בטל כולה בטילה א"כ ע"כ בהרבה שטרות ולכן פריך בגמ' כיון דאפושי שטרא לא ניחא א"כ למה לא תקנו הב"ד שאם תמכור בב"א שתכתוב שטר אחד דוקא ולא יהי' אפושי שטרא ומה אמרת פן לא יזדמן לה בפ"א הא אם לא יזדמן לה בפ"א הרבה בני אדם אז רק מוכרת לראשון והשאר לא תמכור אלא בב"ד א"כ רק נתנו רשות אם תמכור הכל בב"א מוכרת שלא בב"ד א"כ תכתוב שטרא חד ולא הרבה שטרות וכיון דמתני' כר"ש ג"כ אתיא א"כ היאך מועיל מכירה שמכרה במנה הא ממ"נ אי בשטר א' כולן בטלין בשביל האחרון ואי בשני שטרות הא ודאי לא ניחא לאפושי שטרא ולמה יתקנו חז"ל אם לא יקרה לפני' רק אחד אז לא תוכל למכור לשאר ואם יקרה לפני' הרבה בני אדם תמכור בשטר אחד לכן פשטי בגמ' דאינו מעביר ע"ד ודחי דבקטיני איירי דא"א למכור בשטר אחד. משא"כ אנן דקיי"ל כרבנן דר"ש ומוכרת הרבה פעמים שלא בב"ד לא צריך למידחק במתני' דמיירי שמכרה בב"א בהרבה שטרות רק בכל פעם מכרה לאחד דאז הרשות בידה כדי שתמצא קונים ויפטרו היתומים ממזונות א"כ שפיר אתיא מתני' כפשטה ולכן לא הביא הרי"ף בקטיני:

**ובזה** מיושב מה דפשיט מעיקרא בגמ' ממעילה ואח"כ ממתני' דהכא דפשיטיות מכאן לא אלימא כ"כ די"ל הא מני רבנן הוא ולכן פשט ממעילה ולבתר דדחי מהדר בגמ' לאוקמי מתני' כר"ע:

**הן** אמת דדברי הירושלמי דבשטר אחד מכרן בטל תלי' בפלוגתא דגיטין פ"ק ד"ח בהא דאביי ורבא אי פ"ד וא"כ לרבא דאמר דפ"ד ועצמו קנה ונכסים לא קנה קשה דנימא דבשטר אחד מיירי מתני' ומ"מ האחרון לא קנה והנך קנה. וא"כ לא שייך לאפושי שטרא כיון דבשטר אחד הוא [עהשמ"ט]ואי דהאחרון לא קנה הא מיהת השאר קנה. ולפי"ז י"ל דיצא להרי"ף בפ"ק דמכות בכתב נכסי' לשני בני אדם וקרובים לזה ורחוקים לזה דהקרוב נמי לא קנה והר"ן בגיטין פ"ק מיישב די"ל בין הא דרבא להתם. ולפי"ז יצא להרי"ף מהא דהכא דאל"כ מה פריך מעביר ע"ד דלמא בשטר אחד ואף דמקח אחרון

בטל הא גם לר"ש מוכרת מקצת שלא בב"ד כדי שתפסיד מזונות א"כ השאר מכרן קיים אלא ע"כ דקיי"ל כהירושלמי דבשטר אחד מכר כולן בטלה וקיי"ל כרבא לגבי אביי מדלא מנה ביע"ל קג"ם. א"כ דברי הר"ן נכונים:

**עוד** י"ל דהנה הא דלא ניחא לאפושי שטרא קשיא לי מהא דפג"פ דקע"ב דאם אמר שוי לי תרי חמשין חמשין דלא עבדינן דניחא לי' ללוה דליפגם שטרא וקשיא דאמאי לא אמר דלא ניחא לאפושי שטרא אלא ע"כ דס"ל שטר גדול או שתי שטרות קטנים וא"כ ה"נ ס"ל שטר על מכירת קרקע ב"ת או כמה שטרות במאה ולכן י"ל דג"כ כאן כיון דסתם שטר באחריות א"כ שפיר שייך דניחא לי' בשטר גדול כי היכי דליפגום שטרא אם ישלם חצי אחריות. וא"כ לפי"ז י"ל מה שהקשו דאמאי לא פריך ממתניתין דמוכרת אפילו ד' וה' פעמים דקדום לכן די"ל דאם רוצה האשה לקבל ע"ע אחריות נכסים אז שפיר מוכרת ד' וה' פעמים. אמנם קשה מאי פריך מהיתה כתובתה במנה וכו' דלמא במקבלת ע"ע אחריות הן מה שמכרה והן מה שעתידה למכור דאז יהי' המכר שלא באחריות ולא איכפת לן באפושי שטרא. אמנם בגמ' אמרי לקמן ד"ק פלוגתא אי שליח כדיינים או שליח כאלמנה ואמרי בגמ' טעמא דמה דיינין לאו לדידהו אף שליח לאו לדידי' אבל אלמנה לדידה ופי' שמא תזלזל בנכסים להשיג כתובתה לכן תיקנו שהמקח בטל אבל שליח דיינין למה יזלזל. ולפי"ז י"ל דאם קבלה ע"ע אחריות דאם מכרה שוה אלף בת"ק כשטורפין, מחיוב בעל האחריות לשלם כל האלף א"כ ודאי לא תזלזל שמא יגבו ממנה אח"כ יותר ממה שלוקחת א"כ ודאי לא תזלזל ראוי שיהי' הדין דאלמנה תהי' כשליח הדיינין ושפיר פריך בגמ' דאמאי מכרה בטל בשוה מנה וא' במנה אלא ע"כ דלא קבלה אחריות ע"ע וחיישינן שתזלזל בנכסים. א"כ בל"ז מכירה בטילה דלא ניחא דלאפושי שטרא שיהי' שטרי אחריות הרבה כהא דלא ניחא דלא ניפגום שטרא ושפיר פריך רק מסיפא ולא מרישא. וכ"ז פריך הגמ' אי נימא שליח כדיינין אבל הרי"ף פסק דשליח כאלמנה א"כ אפילו קבלה אחריות ע"ע נמי מ"מ טעתה ומכרה בטיל דדוקא כח ב"ד יפה אבל שליח לא א"כ שפיר יש לומר דמיירי בקבלה אחריות ע"ע:

**והא** דאמרינן בזבין כורא וזבין ליתכא דלא קנה דשם הקונה לא ידע וקונה על סמך שיהי' אחריות על המוכר אבל כאן דידעו שיפיש בשטרא ואין לה רשות מב"ד רק על אחריותה א"כ קנו שיהי' על אחריות שלה א"כ שפיר לא שייך לא ניחא לאפושי שטרא רק בגמ' פריך למ"ד שליח כדיינים דכיון דידע הלוקח שמכרה לזה במנה ולזה במנה ואין לאלמנה רשות למכור על אחריות היתומים לאפושי שטרא א"כ קנו על האחריות שלה א"כ לא ליהוי מכרה בטל דלא תזלזל מפני חיוב אחריות. אבל לדידן דקיי"ל דשליח

כאלמנה דאף דאחריות הטעות חוזר דלמא משום שמא תזלזל רק לתקוני שדרה ולא לעוות אם כן שפיר לא הוצרך לאוקמי בקטיני:

**ונ"ל** בדרך פשוט לישב שיטת הרי"ף דהוא הביא בסתמא אפילו לשנים דהנה הקשו הראשונים דמה ענין אלמנה לשליח. ונ"ל דהנה רש"י פי' אהא דפריך במעילה דאף דלא שייך לאפושי שטרא מ"מ מעביר ע"ד הוי. ואינו מובן דא"כ למ"ל לגמ' לומר לאפושי שטרא רק הנה מבואר בא"ע סי' ל"ה דמי שגילה דעתו דרוצה לקדש יוכל אחר לקדש עבורו דהוי זכות הוא לו. ולכן סובר רש"י דודאי אם שלח אחד שליח למזבן כורא אי לא הי' עובר על לשונו ודאי הי' שליח ואף שי"ל שנתכווין למכור לאחד ולא לשנים כיון דלא עבר על דעת משלחו הוי שליח והו"ל למשלח להתנות לאחד ולא לשנים ולכן פסק הרי"ף דאפילו לשנים. משא"כ כאן כיון דעבר אדעת משלחו פקע השליחות במה שזבין רק לתך. ונהי שבטיל ענין השליחות מ"מ הוי גלוי דעת שרוצה למכור שדותיו. א"כ נהי דאינו שליח מ"מ גלוי דעת שרוצה למכור ומה נ"מ אי לתך או כור לכן אמר לא ניחא לי' לאפושי שטרא וא"כ לא הוי גם גלוי דעת אלתך שרוצה למכור הא לאו הכי ודאי דאי אינו מעביר ע"ד והוי שליח אז הי' בשביל לאפושי שטרא לא בטיל השליחות רק כיון דנשתנה הלשון הוא בטל השליחות. ולענין גלוי דעת בקפידא כ"ד לא הוי גלוי דעת דניחא לי'. ולפי"ז ניחא כיון דלאפושי שטרא אינו רק לבטל הגלוי דעת אבל בלאו אפושי שטרא כל ששינה הוי מעביר ע"ד ובטל השליחות א"כ במעילה כל שאינו שליח בודאי דבעה"ב לא מעל ול"ש לומר דגלוי דעת יהי' מועיל שימעול בעה"ב דדוקא שליח גלי קרא במעילה לחייב שלוחו אבל מצד גלוי דעת לא שייך דהא כל מעילה באמת הוא בטעות ואילו ידע דהקדש לא הוי רצונו רק כשעשה שליח גלי קרא וכיון דמעביר ע"ד א"כ לא הוי שליח א"כ אמאי מעל בעה"ב ודוקא בליתכא שם נצריך לטעמא דאפושי שטרא דנהי דהשליחות הי' נתבטל הי' מועיל מטעם גלוי דעת אי לאו לאפושי שטרא. אבל במעילה דגלוי דעת לא מהני למעול בעה"ב. ודאי לא מעל. וללישנא דאינו מעביר ע"ד הייינו דהוי שליח ממש אף דאמרינן דלא ניחא לאפושי שטרא. מ"מ בשליח הו"ל להתנות ובשביל סברא גרידא לא יתבטל השליחות כנ"ל ברור בדברי רש"י ולכן מיושב הא דאמר סתמא אפילו לשנים שפסק הרי"ף וקשיא עליו קושי' תוס' דלא ניחא לאפושי שטרא. ולפי"ז ניחא כיון דלא שינה לשון השליחות אז לא קפדינן בלאפושי שטרא דהו"ל למשלח להתנות רק היכי דשינה הלשון דבל"ז מעביר ע"ד ונהי דהי' מועיל מצד גלוי דעת כל שיש קפידא אין גלוי דעת:

**אמנם** ק"ל דלפי פי' רש"י אף דבכה"ג דל"ש לאפושי שטרא הוי מעביר ע"ד וכ"כ תלמידי הרשב"א הובא בש"מ א"כ קשיא מתניתין דמעילה דכ"א באמר לו בעה"ב הילך פרוטה והבא לי בכולה נרות או בכולה פתילות שניהם לא מעלו דשליח לא עקר שליחותו רק בחצי פרוטה ואמאי למעול השליח דאלו הביא בחציו נרות לבד הוי מעביר ע"ד ולא עשה שליחות בעה"ב וא"כ שינה השליח בכל הפרוטה ולמעול שליח. בשלמא לפי' התוס' דלא הוי מעביר ע"ד רק בחלוק לפי דקטן ורע דמי לאפושי שטרא ניחא דחצי' נרות לא הוי מעביר ע"ד אבל לפירוש רש"י ותלמידי הרשב"א קשיא:

**ומה** שנ"ל בזה דהנה אם שלח שליח לקנות ונתאנה נהי דבכ"ש נמי יוכל לומר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי מ"מ דוקא באונאה יותר מפרוטה אבל לא בחצי פרוטה כיון דלאו ממון. והרא"ש נסתפק בהזהב אי מותר להונות ודאי לא אמרינן דלא לעוותי. וא"כ הבעה"ב ששלח לקנות בפרוטה דאם יקנה בחצי פרוטה ומשלם מחירה פרוטה דאז יהי' האונאה פחות מש"פ יהי' המקח קיים א"כ נחית להכי כששלחו שאם יביא לו בחצי פרוטה שוה נרות שיהי' שליחותו קיים א"כ מכ"ש כשקנה לו בחצי פרוטה נרות וחצי פתילות שלא פשע בשליחותו ולא הוי מעביר ע"ד רק כיון שהשיג בעד חצי פרוטה הו"ל להביאו החצי פרוטה ובלי לקנות פתילות שאמר לו או נרות או פתילות א"כ בחצי פרוטה השני' שינה בשליחותו ולכן כ"א מעל בחצי פרוטה לכן שניהם לא מעלו משא"כ בדינר דאם קונה מה ששוה שלש בשש הוי אונאה א"כ נחית אדעתא שיקנה דוקא מה ששוה שש וא"כ אם קנה רק בעד שלש הוי מעביר ע"ד:

**ובזה** י"ל מה שתמוה הא דפריך בגמ' מדינר זהב חלוק ולא מייתי מרישא דמעילה דכ"א הנותן שתי פרוטות להביא לו אתרוג והביא לו בפרוטה אתרוג ופרוטה רמון ולמה פשיט דוקא מסיפא דדינר להביא חלוק. ולפי"ז י"ל דהנה למ"ד שליח כדיינים אם השליח התאנה פחות משתות המקח קיים דשליח יש לו כח כמו דיינים. א"כ י"ל כיון דבעה"ב שנתאנה בפרוטה קיי"ל דאין אונאה לפרוטות. א"כ אי שליח כדיינים ולא אמרינן לתקוני שדרתיך ולא לעוותי א"כ י"ל דגם בשליח דאין אונאה לפרוטות וא"כ שפיר ניחא דשניהם מעלו דלא שייך מעביר ע"ד דאדעתא דהכי נחית הבעה"ב שאם יתן שתי פריטות אתרוג ש"פ יהי' המקח קיים א"כ כ"ש כשקנה בפרוטה דהמקח קיים. ולכן לא פריך רק מדינר דאז ודאי בשלש איכא אונאה אם יקנה שוה שלש בשש ה"ה קנה בעד שלש שוה שלש דהוי מעביר ע"ד:

**ונהי** דהרמב"ם פ"ג ממעילה הביא דבשתי פרוטות באתרוג הוי מעביר ע"ד היינו לדידן דקיי"ל שליח כאלמנה ושייך לתקוני שדרתיך ולא לעוותי. א"כ י"ל דגם באונאה פרוטה

נמי כן דבשליח מקח בטל לכן שפיר הוי מעביר ע"ד באתרוג. אבל בגמ' לא פריך די"ל דשליח כדיינים ובשליח אין אונאה ג"כ לפרוטות. וא"כ מאתרוג לא הו"מ למיפרך דלא הוי מעביר ע"ד כיון דאפילו הי' נתאנה המקח קיים:

**מעתה** י"ל דברי הרי"ף שלא הביא בקטיני דהנה מה מדמה גמ' אלמנה לענין מעביר ע"ד כמו בזבין כורא וזבין ליתכא דלמא שאני באלמנה דודאי ניחא ליתומים שתמכור האלמנה לאחדים פן לא תמצא קונה הכל ומפסיד מזונות ולכן ניחא להו שישתכרו מזונות אף שיפשע בשטר משא"כ בזבין כורא לא ניחא לי' למכור לתך. רק נראה דהנה נחזי למ"ד שליח כדיינים דאפי' אונאה פחות משתות המקח קיים ומ"מ אם מפיש בשטרא המקח בטל ע"כ אפושי בשטרא הוי קפידא גדולה מפחות משתות וא"כ מדבאלמנה פחות משתות מכרה בטל כ"ש אפושי בשטרא א"כ שפיר פריך כיון דתנן מנה וא' מכרן בטל א"כ כ"ש אפושי בשטרא ואמאי מכרן קיים ושפיר פריך. ובהכי ניחא מהא דלא פריך בגמ' מרישא דמוכרת אפילו ד' וה' פעמים ולפי"ז ניחא דהא אלמנה שאני דניחא לה כדי שלא יפסידו מזונות משא"כ מסיפא דמכרן בטל א"כ מוכח דפחות משתות מכרן בטל ולא חיישינן להפסיד מזונות כ"ש באפושא שטרא דיותר הוא חסרון כדחזינן בשליח דפחות משתות מכרן קיים ואפושי שטרא מכר בטל א"כ מדאלמנה מכר בטל פחות משתות כ"ש באפושי שטרא אבל הרי"ף דפסק שליח כאלמנה א"כ י"ל דיותר קפידא פחות משתות מאפושי שטרא ונהי דבפחות משתות באלמנה מכר בטל אבל אפושי שטרא כדי שלא יפסידו מזונות אין קפידא דהשבח יותר על קלקול אבל פחות משתות שקפידא גדולה הוא לא ניחא להו שיהי' קיים:

**ובזה** מיושב מה שעמדו מפרשי' דאמאי לא הביאו בגמ' פשיטות ממתניתין דהכא ואייתי מקורם ממעילה. דבאמת הו"מ לשנויי דשליח כאלמנה ול"ק אבל כיון דהפשטן פשט ממעילה מחלוק ולא אייתי מאתרוג דקדים לה א"כ ע"כ סבר דשליח כדיינים ואין אונאה לפרוטות א"כ שפיר פריך ממתניתין דכיון דמכרה בטל יהי' כולן מכרה בטל משום אפושי שטרא:

**ובאמת** י"ל לישב הקושיא דאמאי לא פריך מרישא דאתרוג והוא דהתוס' מעילה דכ"א כ' דר"י דאמר לא מעל פליג אתרווייהו משמע דלא היה בגרסתם באתרוג פלוגתת ר"י רק אחר חלוק ר"י פליג וקאי אתרוויהו א"כ ל"מ מרישא דהוי ידע דאיכא לאוקמי שוה שתים בחד ועיקר קושיית הגמ' דא"כ ר"י אמר חלוק ורע והוצרך לאתויי מסיפא דתנן בה ר"י אומר לא מעל ואף דגירסא שלפנינו פליג ר"י שם ברישא להדי'. מיהת מדברי התוס' משמע דלא גרסי לי':

**ומצאתי** להגאון מהר"מ ברב"י דעמד ע"ז התמי' דלמה לא פריך בגמ' משתי פרוטות אתרוג. והוא רצה לפרש שמיירי באלמנה שוה שתים בחד וכל הגמ' איירי בהכי ויש לסתור דבריו ואין להאריך בדבריו:

## סימן מ

**באחד** דר עם אשת נעורים והמיר דתו ויכולין לכוף ע"י הממשלה לגרש כחק המדינה לגרשה בג"פ אי רשאי. ולא הוי גט מעושה:

**תשובה** בהג"ה א"ע סי' קנ"ד וז"ל י"א דמומר כופין אותו ע"י כותים להוציא ובלבד שיבטל בשעת הגט ויש חולקים ואומרים דאין כופין למומר או שאר עובר על דת אא"כ פושע לה כגון שמאכילה דבר איסור או שעבר על חרם ששעבד עצמו נגדה שלא להכותה או להקניטה או שנודר ואינו מקיים שבני' מתים בעון נדרים. והנה שני דיעות הללו הובא גם בב"י א"ע סי' קל"ד. והוא מהג"ה מיימוני בה' אישות פ' כ"ה וז"ל כ' מורי רבינו עובר על דת או אפילו משומד אין כופין אותו להוציא ותדע מדלא מנה רשע שכופין אותו להוציא וטעמא דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלי אם לא שעבר על דת שקבל עליו חרם שלא להכותה או שלא להקניטה עיין סי' ט"ז עכ"ל ובפ"ב מה' גרושין כ' הגה"מ וז"ל ואותם המשומדים ואותן המנויים בשלהי המדיר מותר להכריחם ע"י עו"כ עד שיאמר רוצה אני כדתנן פ' האומר משקלי עלי ויש לדאוג שמא מסר מודעא וביטל את הגט בצנעא לכך צריך שיבטל כל מודעא בשעת נתינה וכן איתא התם בפ' האומר משקלי וכן בכל הגטין יש לבטל כל מודעא דעבד וכן פר"ח ועיין לקמן פ"י מס' התרומה והמצות ולכוף משומד להוציא עיין פכ"ה מה"א עכ"ל. א"כ דברי הגה"מ סותרין וא"ז דפכ"ה מה"א פסק בשם מורו הר"מ דאין כופין ובפ"ב מה"ג הביא בסתם דכופין ע"י עכו"ם לומר לו עשה מה שישראל אומרין לך. והנה ראיתי בס' עה"ג סי' ל"ט שהביא דבדיעבד אם כפה ע"י עכו"ם הואיל וספיקא אי הוי כדין א"כ הוי ספק גט וצריכי גט שני. אבל באמת הדבר מתמי' בעיני מאד דהיאך פסק מהר"מ דאין כופין למומר ותלה הטעם משום טב למיתב טן דו לא איכפת לה אם הוא רשע וכ"ז שייך רק בהוא רשע אבל לא במומר שהסיר מעליו כל חקות ישראל והשתא בעובר על חרם ונדרים הואיל ובעון נדרים בנים מתים כופין אותו להוציא כמ"ש הרמ"א מכ"ש המומר לעכו"ם החשוד לכל התורה כולה וחשוד אנדרים ג"כ:

**הן** אמת דדברי הרמ"א שכ' או שנודר ואינו מקיים שבני' מתים בעון נדרים באמת תמי' לי דבהג"ה ממדימוני בסוף ה' אישות ליתי' הך כללא. דהביא בזה הלשון אם לא שקבל

חרם שהוא כלפי דידה כגון שלא להכותה או שלא להקניטה עכ"ל. משמע דוקא חרם שנוגע לה הא עבר על חרם שאינו נוגע לה לא אף דדמי לנודר ואינו מקיים שהג"מ גופי' פסק באשה העוברת על חרם דתצא שלא בכתובה דהוי כנודרת ואינה מקיימת והובא דבריו בא"ע בהג"ה סי' קט"ו. וזה הוא רק מדברי הג"ה אלפסי שהביא בד"מ וז"ל דאם נודר ואינו מקיים או מאכילה דבר איסור כופין אותו להוציא ודברי הגה"מ דלעיל לא משמע הכי עכ"ל וכוונת הרמ"א כדברים דמדלא כ' רק בחרם שקבל שלא להכותה משמע דבשאר חרמות שעבר א"י לכופו אף דהוי כנודר ואינו מקיים. וא"כ דברי הרמ"א בהג"ה תמוהים מה שהביא יש חולקים דאין כופין למומר דהוא דעת הגה"מ ומסיים אלא א"כ פושע שמאכילה דבר איסור או בנודר ואינו מקיים דהוא דעת הגה"א ומשמע דעל זה ליכא חולק ואדרבה בנודר ואינו מקיים ג"כ הג"מ חולק עליו. ונהי די"ל דהכריע בזה הרמ"א בנודר ואינו מקיים דלא כהג"מ. וא"כ קשה למה לא הכריע במומר דודאי מומר גרע מנודר ואינו מקיים דחשוד על כל מילי והוא תמוה. ודוקא ההג"מ דסובר גם בנודר ואינו מקיים דא"י לכופו ה"ה דסובר במומר אבל להכריע הרמ"א מנין לנו לומר דהג"ה אלפסי מודה במומר דאין כופין דלמא סובר הגה"א גם במומר דכופין כדעה הראשונה:

**תו** קשיא דהרמ"א בהג"ה גם הביא מי שהוא רועה זונות אם יש עדות בדבר שראו אותו עם מנאפים או שהודה י"א שכופין אותו להוציא ומדהביאו בסוף בתר שני הדיעות משמע דכ"ע מודי בהא והביאו להלכה וא"כ מומר ודאי דחשוד אזנות ועיין בתשובה מהר"מ מרוטנבורג סי' תתר"כ שהביא כמה ראיות לענין איש ואשתו שהמירו אם חזרו בתשובה אם רשאין לדור יחד והעלה הרבה מראשונים בראיות דאמרינן דזינתה דחשודין אזנות מהא דלא יתייחד בפונדקאות דחשודין ארביעה. והמתיר לא התיר רק כיון דחזרו בתשובה אי איתא דעבדה איסורא הוית פורשת ממנו ע"ש. מיהת היאך אפשר דבמומר אין כופין וברועה זונות כופין וזה תימה ומלבד כל אלה גם דברי מהר"מ בעצמו תמוהין דתלה הטעם משום דטב למיתב טן דו. וזה סותר דברי עצמו מ"ש והובא במרדכי פ' החולץ וז"ל כ' בתשו' הגאונים יבמה שנפלה לפני מומר דפטורה מן החליצה וכן היבום כו' ונראה להר"מ להביא ראי' לדברי הגאונים מהא דפריך פ' הגוזל אלא מעתה יבמה שנפלה לפני מוכ"ש ת"ל בלא חליצה דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה מעיקרא ומשני מינח נייח לה למיתב טן דו מלמיתב ארמלי פירוש ניחא לה בבעל כל דהו א"כ לגבי מומר דליכא למימר הכי דאנן סהדי דלא ניחא לה להתייבם לו כי יעבירנה ע"ד לבא עלי' בגיות וכ"ז שהיא נדה ודאי אנן סהדי דלא ניחא לה וא"כ נפקא בלא חליצה עכ"ד הרי לפניך דאף דבמוכה שחין קיי"ל דכופין להוציא ומ"מ לענין אומדנא דתיפוק

בלא חליצה אמרינן דמ"מ לאו אומדנא ברורה הוא דטב למיתב טן דו ואילו במומר אומר הר"מ דגרע ולא אמרינן דטב למיתב טן דו א"כ מומר גרע הרבה דאינה דרה עמו בכפיפה יותר ממוכ"ש והיאך כ' דאין כופין אגט משום דטב למיתב אדרבה יותר טב למיתב עם מיכ"ש ממנו וזהו קושיא גדולה. ובדוחק י"ל דבשלמא התם הוי אומדנא דלא תרצה להתקדש פן יעבירנה אד"ת אבל כאן כ"ז שאינו מעבירה ע"ד אין לה טענת כפי' אבל זה דוחק גדול:

**ולולי** דמסתפינא אמינא דמהר"ם אין כוונתו כלל במי שהמיר דתו שלא יהיו כופין אותו רק הגה"מ הביא עובר ע"ד ואפי' מומר היינו כי מבואר ביו"ד סי' או"ב דבפעם אחד לא מקרי מומר עובר עברה לכן אמר בעובר על ד"ת דעבירה ואפילו עבר כמה פעמים שהוי מומר לאותו דבר מ"מ אין כופין אותו דטב לה למיתב טן דו. ולכן לא תנן רשע בהדי הנך. אבל מי שהמיר דתו הוי כופר לכל התורה כולה פשיטא דאינה דרה עמו בכפיפה אחת ועתה לא יסתור דברי הג"ה מה' אישות לדברי הגה"מ בפ"ב מה' גרושין דשם מיירי בהנך שכופרין בכל התורה ובה' אישות מיירי רק במומר לדבר אחד. ולפ"ז אין כאן חולק במי שהמיר דתו דכופין אותו דיש לפרש דברי הר"מ ג"כ דמודה בכה"ג דכופין אותו ולא יסתור דבריו שבפ' החולץ לענין חליצה דבמומר ל"ש טב למיתב טן דו. ועוד לפמ"ש בהג"ה מרדכי פ' החולץ וז"ל מצאתי תשובה מר' אברהם הגדול מרגנשפורק וז"ל על יבמה שנפלה לפני מומר איכא דברים בגו אי בעי אפילו חליצה דבמקום ערוה הוא דקנאין פוגעין בו דגם הנבעלת לארמאי קנאין פוגעין בו עכ"ד ונהי דדחה התה"ד בסי' רכ"ג דבריו וז"ל ועל דברי ר"א השיב דכל ימיו תמה ע"ד דמשוה לביאת עכו"ם כמו ערוה דתוס' פ"ק דיבמות כתבו בחד שנויא דמדאורייתא אינו ממזר כיון דבצנעא ביאת היתר הוא עכ"ד וע"כ לא דחה התה"ד רק משום דלא הוי ערוה מדאורייתא אבל מדרבנן ודאי י"ל דאסור:

**ובאמת** איני יודע הדמיון כלל דדוקא ארמית מדאורייתא בפרהסיא קנאין פוגעין ובצנעא שריא מה"ת ואילו בארמי אינו רק מגזרת ב"ד של שם כמ"ש בחי' הר"ן סנהדרין ס"פ בן סורר דביאת עו"כ לא הוי בכלל ג"ע לענין יהרג ואל יעבור ודוקא בארמית הוא דהוי בכלל ג"ע דקנאין פוגעין בו ע"ש ובמלחמות מיהת עכ"פ אי נימא דמומר לענין זה דינו כעכו"ם אסורה לדור עמו וא"כ פשיטא שכופין אותו להוציא דמי גרע ממורד מתשמיש כיון דע"י מעשיו א"ר לשמשתו ולדור עמו. והכי משמע לשון המהר"מ שהובא במרדכי פ' החולץ שכ' כי יעבירנה ע"ד לבא עלי' בכותית וכ"ז שהיא נדה משמע דתרווייהו נינהו חדא שיבעל בכותית ועוד בנדותה לכן מוכח בתשו' מהר"מ סי' תתרכ"ב אחר שהביא

דברי הר"מ כ' וז"ל אע"ג דיש לחלק דוקא התם שהי' מומר מעיקרא בשעת קדושי אחיו כו' מ"מ יש למצוא צד היתר כגון שהי' מומר קודם מיתת הבעל כאשר כ' הר"א הגדול וז"ל היבמה שנפלה לפני מומר וכו' וגם הנבעלת קנאין פוגעין בה וכו' והנה חזינן דלפי' הר"א הגדול ור"ח מתירין אותה לכתחילה ואפילו לדברי האוסרין י"ל דוקא לכתחילה אבל בדיעבד שנשאת נוכל לומר דלא תצא עכ"ל א"כ חזינן דמיהת מודו החולקים דאסורה לדור עם המומר וא"כ אמאי לא יכפוהו כיון דהוא גרם לה וממילא י"ל דל"ק מאי דלא תנן במתניתין מומר דשפיר כיון דאסור לדור עמה לא איצטריך למתני דגרע ממוכה שחין דכופין משום דא"י לדור עמו שממיקתו ה"נ כאן. ורק המהר"מ דייק בעובר ע"ד או במומר כמו שפרשנו דהיינו במומר לעברה דמ"מ אין יכולה לכוף אותו דאל"כ ליתני רשע:

**אולם** קשיא לי עדיין מה דתלה המהר"מ הטעם דלא תוכל לכוף אותו בשביל דטב למיתב טן דו. אמאי הא בעובר על דת אף בדידה דוקא שמכשילתו ומאכילתו אינו מעושר או משמשתו נדה הוא דתצא שלא בכתובה הא בעוברת ואינה מכשילתו פסק הרא"ש ובסי' קט"ו הובא בב"ש סק"א בא"ע דלא תצא בלא כתובה. וא"כ ג"כ בעובר הוא על דת כיון דאינו מכשילה למה תכופנו להוציא ולמ"ל טעמא דטן דו הא אף בדידי' דלא שייך לטן דו אינו יכול להוציאה בלא כתובה כל שאינה מכשילתו כ"ש שהיא לא תכופנו א"כ משמע דבמומר גמור נמי אמר דאין כופין. אבל נ"ל כיון דהוכחנו דמהר"מ סובר אף בנודר ואינו מקיים דאין כופין אותו דאף דהאשה שנודרת תצא לפי שהוא מצווה אפו"ר ובעון נדרים בנים מתים וזה מוכרח מדנקט רק עובר אחרם שנוגע לה שלא להכותה א"כ שפיר הוצרך לתת טעם משום טן דו דלא תוכל לומר לפי שבעונו ימותו בני' ובעיא חוטרא לידה וכשיטת הג"ה אלפסי לכן השמיענו דטב למיתב טן דו ואין כופין. ולפ"ז י"ל דבמומר גמור לכ"ע כופין וליכא פלוגתא:

**ומה** מאד תגדל התמי' על מהרמא"י שהביא ב' דיעות במומר ואלו בנודר ואינו מקיים פסק להדיא דכופין לפי, שבני' מתים והא ניהו דבנדרים בנים מתים אטו מומר לעכו"ם לא נאמר העונש כזה אדרבה בעכו"ם כתיב בי' כרת אותו ואת משפחתו במולך וא"כ ודאי דבנים מתים ונהי דבח"ל לאו עובדי עכו"ם נינהו כיון שעובדין בשותף ה"מ לגבי עכו"ם גמורים אבל ישראל שמצווה על השותף א"כ כבר אמרו חז"ל כל המשתף ש"ש וד"א נעקר מן העולם ותו דחייבי כריתות שעוברין הוי ממילא כרת דזרעו נכרת א"כ לא גרע מנדרים. ועיין בח"מ אה"ע סי' קט"ו סק"ז בנודרת ואינה מקיימת דאז הוא ג"כ נודר ואינו מקיים דאינו מוציאה בלי כתובה דהא ההוא גברא לא בעי בני ואפשר דה"ה אם

הוא עובר שאר עבירות שהעונש עליהם שהבנים מתים כדאיתא בגמ' שא"י להוציאה מטעם הנ"ל עכ"ד. א"כ ממילא נמי ה"ה למומר שעובר שאר עבירות שבני' נכרתים דתוכל לכופו:

**ולישב** דברי הרמ"א נראה דאיכא נפקותא כגון שהאשה נודרת ואינה מקיימת דאז לא תוכל לכוף הבעל מצד שעובר עברה שזרעו נכרתים או לפי שהוא מומר כיון דעיקר הטעם הוא רק לפי שטוענת שע"י עברה שעושה זרעו נכרת א"כ כיון דאיתתא לא בעי' בני לכן שפיר י"ל דלכן כ' הגה"מ במומר דוקא שקבל חרם שלא להכותה ועבר הוא דכופין אבל בחרם שלא עלי' לא די"ל דכיון דפסק דאף במומר נמי אין כופין אף שזרעו נכרת דמיירי בכה"ג שמצד טענתה על הבנים אין טענה דכיון דהאשה ג"כ חשודה לעבור אעברה שזרעה מת א"כ כשם שלהיפך הבעל א"י להוציאה בלי כתובה דהא ההוא גברא ל"ב בני ה"נ גם היא א"י לכופו דיוכל לומר ההיא איתתא ל"ב בני אבל אם היא כשרה וטוענת שבעיא בני פשיטא דאף בנודר ואינו מקיים נמי כופין אותו כשיטת הגהת אלפסי ולא נחלק עליו הר"מ כלל ודלא כמ"ש הד"מ כנ"ל:

**וממילא** לפ"ז שפיר אם היא כשרה י"ל דכ"ע מודים דבמומר כופין לגרש רק דנחלקו הראשונים אף בכה"ג שאין האשה כשרה וגם בעונה ימותו הבנים אז נחלקו אם יכולה לכופו בעבור שהוא מומר. ומ"ש הרמ"א או בנודר ואינו מקיים היינו באשה כשרה או באינה כשרה וקבל חרם שלא להכותה. אבל באשה כשרה כ"ע מודים דכופין. והשתא לפ"ז באשה כשרה שפיר כופין את המומר לגרש אף לשיטת הרמ"א. וא"כ ממילא כיון דשיטת הר"מ שאין כופין במומר מלבד שיש לפרש דאין כוונתו רק למומר לדבר אחד כמש"ל רק אף לשיטת הרמ"א י"ל דמיירי באינה כשרה וחשודה ג"כ אעברות שבנים מתים דלכן לא נקט הר"מ רק בקבל חרם שעלי'. אבל באשה כשרה פשיטא דיכולה לכיפו לכ"ע מצד שחשוד אעברות שונות שזרעו נכרתים דחשוד אכל ח"כ וא"כ ממילא תוכל לבוא בטענה דבעי' חוטרא לידה. או דהרמ"א איירי כגון שיש לה בנים מבעל ראשון דלא תוכל לבוא בטענה דבעיא חוטרא לידה לכן א"י לכופו אבל באין לה בנים מבעל ראשון שפיר י"ל דתוכל לכופו. מכל הלין טעמי נראה דבמומר והאשה כשרה דכופין להוציאה. וגדולה מזה אף בעובר עברה שיש בו ח"כ כגון מחלל שבת כיון דכרת כתיב י"ל דכופין כמו בנודר ואינו מקיים וצ"ע:

**תו** נראה להביא ראי' דבמומר כופין מדברי הת"ה סי' רל"ג שהקשה דברי רש"י אהדדי דבתשו' פסק דמשומד שנתרצה לתת גט לאשתו יוכל לזכות ע"י אחר דמשמע דבמשומד ל"ש טן דו מדבעי בגמ' המזכה גט במקום קטטה ומסיק דלא מהני משום טן דו. וא"כ

למה פסק רש"י דבמומר צריך חליצה ולא אמרינן אדעתא דהכי לא קדשה. ולכן חילק התה"ד דדוקא ביבמה שמקדשה עכשיו כהוגן שנאמר שאלו ידעה שסופה ליפול לפני יבם מומר כה"ג אמרינן דשייך טן דו קצת אף במשומד משא"כ גבי גרושי אשה דאין כאן ספק אלא בודאי צריכה להיות טן דו וחבור עם המומר ודאי לא ניחא לה ונהי דשם היתה נכנסת לספק בעבור זה אבל כאן בודאי לא ניחא לה וא"כ כיון שעיקר ס' מהר"מ הוא מכח טן דו אין כופין. א"כ איך אפשר לפרש דקאי אמומר גמור דא"כ השתא התם לענין יבמה דרש"י סובר דנכנסת לספק כי הא לא ניחא למהר"מ לומר הכי ונהי דחשש לחומרא מ"מ סברתו הוא כדעת הגאונים. מכ"ש בכה"ג שהיא אשת מומר ודאי דסובר הר"מ דסברת טן דו לא שייך כיון דבכה"ג אף רש"י מודה דל"א טן דו א"כ היאך כ' דאין כופין לגרש אלא ע"כ דפי' דברי מהר"מ היינו רק במומר לדבר אחד כמו שפירשנו. ואף שהרמ"א בסי' ק"מ הביא שני דיעות בענין זכיי הגט במומר וגם התה"ד החמיר קצת בענין זה עיין בט"ז שם שדחה דברי הרמ"א שכ' דסברת הת"ה נכונה ובמומר זכות גמור ולכן עכ"פ בכה"ג שהאשה כשרה דכתבנו לעיל דהרמ"א מודה יש להקל ולסמוך דכופין:

**אמנם** לכאורה י"ל דמאי דאין כופין המומר מטעמא אחרינא לפמ"ש הרמב"ם בפ"ב מה' גרושין דלכן מהני כפי' בכ"מ לפי דאדם רוצה לקיים אך יצרו תוקפו וכשכופין אותו אז באמת מרוצה משא"כ במומר דא"ר כלל לקיים דברי חכמים דפקר טובא בכל עברות בשאט נפש א"כ תו לא שייך תקנת כפי' וכן כתב העבודת הגרשוני בתשו' ל"ט רק שדחה זאת מדברי מהרי"ק בשורש ס"ג כ' וז"ל ואשר דקדקת מלשון ר"מ בענין כפיית המומרים לגרש לפי הנראה לענ"ד יפה דקדקת ולכאורה אין תקנה לאשת המומר לפי דברי' ואלו בכה"ג סבר הר"מ דאפקעינהו רבנן לקדושין מינה ע"י גט זה שנותן המומר בכפי' דמשום עגונא חששו רבנן טובא הרי קמן לדעת מהרי"ק שאפילו לפי דברי הרמב"ם ט כ"ב י"ל שכופין למומר לגרש עכ"ד. ולכאורה הי' אפשר לומר דטעם הר"מ מרוטנבורג שלכן אין כופין להמומר משום דבדידי' ל"ש טעם הרמב"ם והוא ל"ל סברא דאפקעינהו דהרי חזינן דפסק דאין כופין. אבל ג"ז א"א להעמיס בדבריו דא"כ למה כתב עובר ע"ד ואפילו מומר אין כופין ואמאי אמר אפילו מומר אדרבה יש סברא יותר לומר במומר דאין כופין משאר עובר עבירה דבמומר לא מהני כפי' כיון דאינו רוצה לשמוע דברי חכמים כלל אלא ע"כ דלאו מהאי טעמא סובר דאין כופין כלל. וא"כ באמת תימה אדבריו דלמה אין כופין כיון דאסורה לשבת תחתיו וגם סברת טן דו ליכא כמ"ש לעיל לכן נראה כמ"ש דכוונתו רק במומר לאותו דבר:

**אמנם** לכאורה הך סברא דמהרי"ק דאפקעינהו הוא סברא חדשה וקשיא דמנלן דהרמב"ם סובר דכופין למומר דלמא באמת לית לי' סברא דכופין ולא אפקעינהו כלל ומנלי' להמהרי"ק להמציא לסברתו דאפקעינהו דלמא באמת סובר דאין כופין ולפי שלא מהני כפי' ומה שנראה לי לישב דהנה הקשו על הרמב"ם שכ' וז"ל מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש אשתו ולא רצה לגרש ב"ד של ישראל בכ"מ ובכ"ז מכין אותו עד שיאמר רוצה אני ויכתוב הגט והוא גט כשר וכן אם הכוהו עכו"ם וא"ל עשה מה שישראל אומרים לך כו' ואם העכו"ם מעצמן אנסוהו עד שכ' הואיל והדין נותן שיגרש ה"ז גט פסול ולמה לא בטל גט זה שהרי הוא אנוס בין מיד עכו"ם בין מיד ישראל שאין אומרין אנוס אלא למי שנחלץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחויב בו מן התורה כגון מי שהוכה עד שמוכר או עד שנתן אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עברה והוכה עד שיעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר האיסור לעשותו אין זה אונס ממנו אלא הוא אנוס עצמו ברעתו הרעה לפיכך זה שא"ר לגרש מאחר שהוא רוצה להיות מישראל ורוצה לעשות מצוה ולהתרחק מן העברות ויצרו הוא שתקפו וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו לא הי' הדין נותן שכופין אותו לגרש וטעו ב"ד של ישראל או שהיו הדיוטות ואנסוהו עד שגירש ה"ז גט פסול הואיל וישראל אנסוהו יגמור ויגרש ואם העכו"ם אנסוהו לגרש שלא כדין אינו גט כו' הואיל ואין הדין מחייב להוציא ועכו"ם אנסוהו אינו גט עכ"ל ותמה הלח"מ דהא הרמב"ם כייל דכ"מ דהזכיר בחבורו פסול מן התורה הוי גט. וא"כ שלא כדין דישראל אמאי הוי גט ד"ת. ועוד קושיות:

**ומה** שנ"ל דהנה כ' תוס' בב"ב דמ"ח ד"ה אילימא. וא"ת אי מהכא גמר אפילו תלוה ויהיב נמי מתנה והי' ר"י רוצה לתרץ דהכא הוי כמו מכר דהא יש לו כפרה תחת הקרבן וקונה הכפרה ומגטי נשים דבעי למגמר מינייהו הוי נמי כמו מכר שנפטר ע"י כך משאר וכסות ועונה אבל אי אפשר לומר כן דא"כ גט מעושה שלא כדין נמי יהא כשר ובהמגרש אמר שמואל דפסול עכ"ד ונראה דהרמב"ם אזל בשיטת הר"י. אמנם נחזי אנן בחייבי לאוין דמן הדין אין לה מזונות ושאר וכסות ועונה אינו משועבד לה אמאי כופין להוציא וא"כ אמאי כדין יהי' כשר ועכו"ם שאנסו מעצמן יהא בטל דהוי תלוה ויהיב לכן תי' שפיר כיון דשורת הדין כך הוא אם כן רוצה לעשות רק שיצרו גבר עליו וכי תשש יצרו ע"י הכאה גמר ברצון ומגרש. לכן אף בעכו"ם שאנסו מעצמן גט פסול. אמנם בשלא כדין דאז יש לה שאר כסות ועונה א"כ הוי תלוה וזבין ונהי דליכא מצוה נימא דגמר ומגרש כמו בכל מכר דסברת הר"י נכונה. אמנם בשלא כדין שכפוהו עכו"ם נראה דשפיר ל"ק קושיית התוס' לפ"מ שמבואר בא"ע סי' קט"ו בהג"ה בשם הג"ה מיימוני

אשה שגיזמה לבעלה שרצונה להשכיר עליו כותים אם יעשה לה דבר מקרי עוברת על דת. וא"כ כיון דאם גזמה הוי עוברת על דת מכ"ש כשכופתו ע"י עכו"ם לגרש והם כין אותו דודאי מקרי עוברת ע"ד ומפסדת כל תנאי כתובה ואנן קיי"ל בכל עוברת ע"ד דאם רצה לקיימה מקיימה והפסידה תנאי כתובה א"כ כשרצתה לכופו ע"י עכו"ם הפסידה תנאי כתובה דשו"כ ועונה וא"כ תו אינו מרויח בגרושין מאומה שפיר הוי תלוה ויהיב דאף אם לא יגרש פטור משו"כ ועונה וא"כ שפיר אינו גט ול"ק קושיית תוס' על הר"י אמנם בשלא כדין דישראל דישראל טעו או הדיוטות כמ"ש הרמב"ם דשפיר אין לקנוס האשה כיון דהיא סבורה שכתורה עושים ואם הם טעו בדין הא אשה ודאי לאו דינא גמירא וא"כ אין לה דין עוברת ע"ד וממילא אם לא יגרש מגיע לה שו"כ וא"כ הוי תלוה וזבין ומדאורייתא ראוי שיהי' גט רק מדרבנן פסול כן סובר הרמב"ם וזה נכון בשיטתו. וסוגיא דהמגרש דפ"ח דא"ר משרשיא ד"ת גט מעושה בנכרים כשר ומ"ט אמרו פסול שלא תהוי אשה תולה עצמה בנכרי ומפקעת עצמה מבעלה ופריך עלה א"ה שלא כדין דנכרי נהוי כישראל ומפסיל. ודחי לה. וי"ל דלא פסק כסוגיא דהתם הואיל ובב"ב דמ"ח מייתי לדר' משרשיא. דהתם קאי לר"ה דתלוה וזבין זביני' זביני א"כ שפיר ניחא דכדין דעכו"ם מדאורייתא כשר כמ"ש הרמב"ם בטעמו ושלא כדין דישראל נמי כשר הואיל והוי תלוה וזבין ורק מגזירה דלא תתלה עצמה בנכרי. אף כדין דנכרי מעצמו פסול. ושלא כדין דישראל פסול אטו שלא כדין דעכו"ם. אבל שלא כדין דעכו"ם שפיר הוי תלוה ויהיב. ואין בו ריח הגט. ואף דשיטת הגמ' דחוקה כבר דחק הלח"מ בישוב דברי הרמב"ם בזה מיהת סברת הרמב"ם נכונה עפ"י שיטת הר"י:

**והשתא** כיון דחזינן דהרמב"ם סובר כשיטת הר"י דאל"כ אף שלא כדין דישראל לא להוי כשר מדאורייתא ומדנקט פסול משמע מדאורייתא כשר וע"כ טעמא משום דמרויח שאר וכסות ולכן לא הקשה רק כדין דמיירי אף בחייבי לאוין דבל"ז אין לה שו"כ וא"כ למה מעשין לפסולות לכן הוצרך לומר משום שתשש יצרו רוצה באמת וכ"ז הוא בחייבי לאוין אבל במומר דבאמת מגיע לה שו"כ וא"כ מרויח הוא שו"כ והעשוי כדין א"כ אין לה דין עוברת ע"ד כלל א"כ פשיטא משום תלוה וזבין מודה הרמב"ם דכופין וזה נכון מאד וממילא ל"ק קושית מהרי"ק כנ"ל. ולפ"ז יצא לן הדין דבחייבי לאוין אם הבעל המיר דתו שפיר אין כופין אותו לגרש דהא בכה"ג הבעל פטור משו"כ וא"כ הוי תלוה ויהיב וטעם הרמב"ם ליתי' דהא מומר אינו רוצה לקיים מצוה ועובר בשאט נפש. אבל בכשרה לו והבעל המיר עצמו ודאי דכופין כנ"ל נכון:

## סימן מא

**יום ח' דחנוכה תר"ל לאסק** לכבוד הרב וכו' מו' **נחום גינצבערב** נ"י שהי' אבד"ק סאכאטשוב:

**מכתבו** היקר מיום אתמול הגיעני לנכון והנה בדבר האשה שכתב הבעל לסופר וממנהו לסופר וגם שליח או פב"פ או פב"פ וכ' כ"ת דאף המתירים בפקח שכתב בכת"י מ"מ מודים כיון שלא כתב בפני הסופר דהוי כאומר אמרו אף שקורא הסופר הכתב מ"מ מיהת לא נכתב בפניו והגט פסול זה אינו ברור כ"כ והא לדעת האומרים דשולח, כת"י לב"ד להעיד הגם דחוץ לב"ד לא מהני עדות תנן במכות ד"ו שלא יהא סנהדרין שומעת מפי המתורגמן ואמאי מהני אלא עכצ"ל דכשהב"ד קורין הכתב הוי כאלו כתב בב"ד וא"כ ה"נ י"ל כאן:

**גם** מה שחשש כיון שכתב או שליח זה או זה תליא בברירה ג"ז לדעת רמב"ן הובא בר"ן גיטין בסוגיא דמעמ"ש דמשתעבדנא לך ולכל מאן דאתי מחמתך לא שייך לברירה כיון דאפשר להשתעבד לכלם זא"ז א"כ בגט דשליח עושה שליח י"ל כן וקיי"ל דכולהו מכח בעל קאתי ואפילו נפקפק בזה מ"מ פשיטא דעיקר שליחות הוא בעת כתיבת הגט מהסופר וא"כ כבר כ' מהרי"ט דבמידי דלהבא אין ענין למפרע ודוקא מה שאני עתיד למפרש תרומה מעתה אבל שיהי' תרומה בעת הפרשה מסוגיא דצנועין דכל הנלקט וכן מוכח פ' לולב וערבה כל מי שיגיע לולבי לידו יהא במתנה דהואיל ומכאן ולהבא מהני רק עכ"ז לא אכניס עצמי בדבר הזה יען מתוך מכתבו ניכר כי אינו למעשה כי העובדא הי' טרם כונן שבתו בסאכטשוב ובודאי נפל הדבר ברבוותא ובורח אני מפני המחלוקת לכן השבתי אחור ימיני מלירד לעומקא דדינא:

**עתה אשיב לו על קבא דקושייאתה דשדר לן כ"ת וזה החלי בס"ד:**

**מ"ש** על דברי תוס' יבמות דל"ו ע"ב דחשבו משאל"ס למיעוט המצוי ודימו להא דלא שהה ומלבד שסותרין דבריהם בבכורות דכ"ז קשה דהא ר"ג סובר חיישינן למיעוטא בחולין ד"ו ואלו ביבמות דקכ"א משמע דאינו רק מדרבנן עכ"ד. לדברי רש"י בחולין דהך ר"ג בנו של ריי"ה ל"ק דביבמות ר"ג הוא רק לדברי תוס' ולכאורה י"ל דכיון דרש"י סובר בכתובות דכ"ב אפילו בתרי ותרי באומרת ברי לי אלו קיים הי' בא והר"ן החולק דוקא בתרי ותרי דהוי ספק גמור אבל במיעוט י"ל דאפילו למ"ד חיישינן מודה הר"ן לרש"י וכיון דדייקא ומנסבא הוי כאומרת אלו קיים הי' בא לכן ל"ת. ואף לכתחלה רק מדרבנן אסורה:

**אבל** האמת יורה דרכו דמעולם לא חשבו תוס' משאל"ס למיעוט מצוי רק מיעוט דלא שכיח ואף כשאר מיעוט אינו. תדע דלמה התפלאו על מעשה שקרה לר"ע ולר"מ שניצולו ואמרו כמה גדולים דברי חכמים משמע שהי' נמנע ביניהם שינצלו עד שלא הבינו ד"ת עד שראו מעשה וא"כ מוכח דלא ואם בעבור שקרה לאחד או שנים יהי' מיעוט מצוי גם בתוס' לא הזכירו מלת מצוי במשאל"ס כלל רק כונת התוס' כך הוא דתירצו אלא שהה דהוי מיעוט מצוי והוקשה להם אחר שמצינו מפורש בתורה דמתירין ברוב איך יחמירו חז"ל וכמ"ש הט"ז יו"ד סי' קי"ו ובח"מ סי' ב' לכן הביאו ראי' דמצינו לחז"ל במשאל"ס משום דבר ערוה ה"נ דמיהת החמירו בשאר איסורין במיעוט מצוי ול"מ לעבור על ד"ת שכ' הט"ז דלא תקנו חז"ל רק להוסיף על ד"ת ומ"ש התוס' אע"ג דשמא בדבר ערוה החמירו לכאורה משמע דאי לא החמירו בערוה ג"כ ניחא וקשה למה נלענ"ד תוכן כונתם דהנה י"ל טעם אחר שהחמירו במשאל"ס כיון דחז"ל האמינו לע"א בעגונא ומשאל"ס כמלחמה א"כ י"ל דגזרו ב' עדים אטו ע"א ולאו משום דחשו למיעוטא וא"כ ממילא אין ראי' להא דלא שהה דחשו למיעוט די"ל דהוי זה כמו לעבור על ד"ת כמ"ש הט"ז לכן הקדימו דשמא בד"ע החמירו לחוש למיעוט ואי נימא כן ולא מטעם גזרה עכצ"ל דחז"ל הבינו דאין זה לעבור על ד"ת א"כ ה"ה דבשאר איסורין החמירו למיעוט מצוי אף דמד"ת אין לחלק. וממילא אין סותרין דבריהם ביבמות לבכורות:

**ומה** שהביא ראי' לגי' הכ"מ בה' ק"פ פ"ד דרבא סובר אין לוקין אלאו שבכללות בהא דפסחים דמ"א בנא ומבושל מדברי רשב"א יבמות דפ"ד אהא דלא יקחו דת"ל משום לפני עור ותי' דלפ"ע איכא אבל מהדרינן ללקות משום לאו המיוחד בה והא התם איתא רבא בגמ' אלמא דרבא סובר א"ל אלאו שבכללות כגי' הכ"מ וקשיא לגירסתינו איפכא עכ"ד הנה ודאי הרמב"ן והרשב"א לא הזכירו לאו שבכללות רק לאו המיוחד דאם התרו משום לא יקחו לוקה אבל אי לאו קרא אם התרו משום לאו המיוחד ולא משום לפ"ע לא לקי דבעינן שיתרו משום אותו לאו וכ"כ התוס' ב"ק ד"ב במשמר ע"ש ואין כאן סמך כלל:

**רק** מה דפסיקא לי' דלמ"ד לוקין אלאו שבכללות לוקה אלפ"ע ליתא ועיין ס' המצות להרמב"ם כלל ט' חלקם בשני מינים המין א' ל"ת על הדם ול"ע ל"ת מכשול שנדרשו לדרשות רבות ומין השני כגון נא ומבושל והרמב"ן כתב ד"ה המין הראשון דבל"ת על הדם לכ"ע אין לוקין אלאו שבכללות כזה רק כמין השני כגון נא ומבושל נחלקו בגמ' אי לוקין וא"כ לפ"ע דהוא ממין הראשון לכ"ע אין לוקין לדעת הרמב"ן והרשב"א יבמות הביא שם בשמו א"כ פשיטא דל"ק דרבא אדרבא דהא בלפ"ע מודה רבא. וז"ב. וזה

מוכרח דאטו אביי לגי' הכ"מ דסובר דלוקין אלשב"כ יחלוק אברייתא דלא יקחו או אדרב דלא הוזהרו כשרות להנשא לפסולין אלא ע"כ כדברינו:

**ומ"ש** אהרשב"א דהו"ל לתרץ דאיצטריך לא יקחו לאונס דהוי ראוי עשה לדחות רק בכתובות ד"מ אמרו משום דלא בעינא ליתי' לעשה ומפרשי בתו"י דהואיל והיא מוזהרת כופין אותה שלא תעבור דבדידה ליכא עשה ואלו לא כתיב דאשה מוזהרת הוי דחי עשה לגבי' וליכא לפ"ע:

**באמת** הרשב"א כסברת התו"י ועוד פירש כל דבר שתלוי ברצון אדם לא אלים עשה למדחי לאו ושני הסברות הביאם הרשב"א בכתובות דלהך סברא שפיר הקשה והוצרך לתרץ כמ"ש וז"פ:

**עוד** י"ל דניחא להרשב"א תירוצא רויחא בלי אוקימתא מלאוקמי דאיצטריך דוקא באונס תדע דאל"כ ק"ל לפמ"ש תוס' יבמות ד"ו ד"ה ואכתי דאלמנה לכה"ג לא מקרי אינו שוה בכל ולא דחי עשה דיבום אותה כיון דשוה בכל הנשים ול"ד לגלוח דא"נ בכל נשים א"כ איצטריך דלא יקחו שלא ידחה עשה דיבום אותה דבשביל לפ"ע לא הוי שוה בכל דאינו משים לתא דידה וכן קשה אם הוא קטן למ"ד אין מצווין להפרישו ואף בידים מאכילין ונהי דא"ק תופסין הא בעל ולא קידש נמי לוקה וקידש ולא בעל אינו לוקה לרבא וא"כ משום לפ"ע ליכא וצריך קרא דאשה מוזהרת רק הרשב"א לא נחית לאוקימתא רק מיישב בדבר הכולל לכל. ואף כי י"ל קושיתינו קצת האמת עד לעצמו. עוד נ"ל דבנזיר דמ"א הביאו תוס' אי עשה דחי תרי לאוי ונהי דהפמ"ג בס' גנת ורדים הביא משם דדחי אינו ראי' ברורה די"ל דוקא גלוח דנזיר דישנו בשאלה דחי אבל בשאר דוכתי לא וכיון דאונס בא על גרושה חללה הכהן בביאתו ואיכא תרי לאוי דגרושה וחללה בל"ז לא דחי ובכתובות בא"ר לבא בישראל דליכא רק חד לאו הוצרך לטעמא דלא בעינא. ואין להקשות דמשכחת באונס שגירש דלא חללה לענין דאינו מחזיר דא"כ כל ימיו בעמוד והחזיר למ"ל דאי נימא דא"מ להחזיר למ"ל לאו דלא יקחו כקושית הרשב"א ויש לפקפק ע"ז מתמורה ד"ה דאיצטריך לנתוקי:

**עוד** נ"ל כיון דתוס' כתובות ד"מ כתבו דלו תהי' איצטריך קרא דמדעתה וממילא אמרינן ל"ב ליתי' לעשה לכן הוקשה להרשב"א למ"ל קרא דמדעתה ת"ל דאל"כ לא יקחו למ"ל כיון דאונס מותרת לכהן ובשאר נשים איכא לפ"ע לכן הוצרך לתרץ תירוצו לענין מלקות:

**ובדרך** חדוד י"ל דהנה ודאי באונס אם מחלה פ"א נפטר המאנס מחיובו לקחתה ופרח העשה מיני' אף שחוזרת ואומרת בעינא לי' וא"כ מאי פריך בכתובות ד"מ ניחוש דלמא מחלה וליכא עשה וצ"ל דל"ח להכי דא"כ כיון דהיא מוזהרת לא היתה מכשלת עצמה

או לפי הס"ד לא ידע מהא דל"ב וגם למסקנא הוצרך לומר דכופין דל"ח שמא מחלה כיון דהיא עושית איסור ולפי"ז כיון דהדרישה ביו"ד ס"א כתב דנשים לא ישחטו לאחרים דחשידי אלפ"ע א"כ אי ליכא קרא דאשה מוזהרת ודאי אסור לו לאונס שמא מחלה ואסור לו לסמוך עלי' דא"כ לא הכשילתו דחשודה לעבור אלפ"ע וא"כ לא הי' דוחה באונס כלל:

**ומ"ש** כבודו בדברי תוס' גיטין דכ"ג ד"ה נעשה כמי שהקנה לה א' מאברי' דהא ל"ש גיטה וידה באין כאחד דאמאי לא הקשו עדיפא מיני' דבירושלמי פ"ק דקדושין אמשחרר ח"ע פריך דהוי כמימינו לשמאלו ותי' במזכה ע"י אחר וכאן דלא מיירי ע"י אחר דהרי את שפחה כו'. נראה דהנה שם בירושלמי מסיק דפליגי רבי ורבנן אי כל היכי דהוא לא מצי עבד שליח מצי משוי ובזה חולק הש"ס דילן דטעמייהו דרבנן לאו משום דשליח לא מצי משוי רק דמקשינן לגט אשה אלמא דש"ס חולק וכבר הקשה הפנ"י לקמן אמאי לרבה אי לאו דמקשינן לגט אשה הא ל"ש גיטה וידה ואי במזכה הא אין זה זכות דלישא שפחה א"י וב"ח א"י ואי בעשה שליח הא בעי רבה בקדושין דכ"ג אי היכי דלא מצי עבד אי משוי שליח ודחק עצמו הפנ"י. לכן י"ל דגמ' דילן ל"ל סברת הירושלמי רק כיון דעובד רבו יום אחד ועצמו יום אחד א"כ ביום של עצמו, מקרי גטה וידה באין כאחד וכ"כ המהר"ם שיף דכ"ג א"כ הש"ס דילן חולק אירושלמי בח"ע דאפילו יהב לדידי' קנה רק בעובר ל"ש זה כיון דשפחה משועבדת לעולם יפה הקשו בתוס' דל ש גטה וידה וע"כ מוכרח כן בדעת מהרמ"ש שלא יקשה עליו מירושלמי דש"ס דילן חולק דאל"כ דא קו' הפנ"י הנ"ל:

**ובעיקר** קו' הפנ"י אפשר לישב דהנה מפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור ולדעת תוס' גטין ד"מ מותר בשפחה א"כ אם הפקירו ואח"כ שחרר חציו אז שפיר ל"ש יד עבד כיד רבו דלענין ממון משוחרר הוא ואין ידו יד רבו ומוציא הרב גט מרשותו מ"מ אי ילפינן מגט אשה דגם שם רק איסור לחוד ולא מהני חציו ורבי לא מקיש ושפיר מהני. משא"כ בסוגין ע"כ לא מיירי בהפקיר השפחה דאל"כ למ"ל לגמ' לתרץ דעובר ירך אמו וכרבי הא בהפקירה י"ל דנעשית שליח לקבל גט מיד רבה כיון דל"ש ידה כיד רבה ותוס' שפיר הקשו כאן:

**ואמינא** בזה לישב קו' התוס' וסוגיא דתמורה דכ"ה דאיתא שם דהאי תנא כר' מאיר דמשחרר ח"ע קנה והוא תמוה דלא מצינו רק לרבי ולא מצינו לר"מ שיסבור כן והגאון מי"פ הגי' כדרכו. אכן אמינא דודאי קשה קו' התוס' אכן ר"מ סובר דא"א מוציא דבריו לבטלה י"ל דהפקיר גם השפחה ורק אמר הרי את שפחה לענין שתאסר לעבד וולדך

ב"ח גמור שיהי' מותר לב"ח וא"כ בכה"ג יכולה האשה לזכות עבור הולד דלאו ידה כיד רבה אמנם אי לאו עובר ירך אמו ודאי ל"ש לומר בשביל דאמ"ד לבטלה כמו שאין עבד יכול לקבל גט מיד רבו שלו ולא אמרינן דהפקירו כלל אבל אי עובר ירך אמו כיון דמקצת רצה לשחרר אמרינן דהפקיר כולה. אבל זה דחוק ועתו"ס פ' המדיר ד"ע ע"ב דמודה ר"מ להוסיף על דבריו ל"ל אאמד"ל וא"כ ליתא לתירוצנו:

**מיהת** דגמ' דילן ל"ל לפי' הירושלמי מצאתי מבואר בתמורה דכ"ה דתניא המשחרר ח"ע קנה וגיטו וידו באין כאחד אלמא להדיא דגמ' לא מיירי במזכה ע"י אחר דלא כהירושלמי וערש"י שם ול"ק קושיתו של כ"ת:

**אמנם** הגי' דמני ר"מ הוא דתניא המשחרר ח"ע נ"ל דהנה הלח"מ בה' עבדים הקשה דאמאי ולדך ב"ח מהני הקיי"ל מזכה לעובר לא קנה והנה בב"ב בסוגיא דמזכה לעובר פריך ולימא ר"מ הוא דאמר אדם מקנה דשלב"ל ונהי דמשני אימר דאמר ר"מ דשלב"ל לדשלב"ל מי שמעת לי' אבל הקשו תוס' גיטין די"ג ע"ב דהא ר"מ בלאחר שאתגייר הוי לדשלב"ל ותי' דמחוסר גירות לא הוי כ"כ לא בא כמו עובר ותו כ' תוס' דאיכא מ"ד דלדשלב"ל יותר מועיל מדשלב"ל דר"נ ל"ל אדם מקנה דשלב"ל ומזכה לעובר קנה וא"כ קשה מלאחר שאתגייר דחכמים סברי דאינה מקודשת ועכצ"ל דבהא פסק כר"מ בלאחר שאתגייר. מיהת לחכמים השתא במחוסר גירות מכ"ש בשלא בא לעולם כלל וא"כ י"ל דסוגיא דתמורה כר"נ ולכן אמרי מני ר"מ הוא דמזכה לעובר קנה וא"צ להגי' הספרים:

**ובני** יקירי וחביבי הרב החריף ובקי מו"ה צא"י יעקב נ"י (כעת הגאון אבד"ק לאסק תי' לש"ס תמורה שגרסינן שם ר' מאיר בטוב טעם דמבואר בגיטין דמ"א דטעם מ"ד דס"ל משחרר ח"ע קנה דמקשינן שטר לכסף. ומ"ד דל"ק דמקשינן לה לה מאשה מה אשה חצי' לא כך בעבד לא מהני לשחרר חצי' והנה ר"מ ס"ל בקדושין דכ"ג דעבד קונה עצמו בשטר ע"י עצמו ולא ע"י אחרים ע"ש ומזה יליף הטו"ז בה' עבדים סי' רס"ז ס"ק י"ח דר' מאיר לית לי' הקישא דלה לה מאשה דבאשה ודאי מהני קבלת גיטה ע"י אחרים ע"ש ולפי"ז כיון דר"מ פליג על הקישא דלה לה מאשה א"כ ודאי לדידי' מהני משחרר ח"ע ומקיש לכסף כיון שרק טעמא דמ"ד שס"ל שלא מהני משום היקש דלה לה מאשה ור"מ פליג ע"ז וע"כ דמקיש ר"מ לכסף ומהני משחרר ח"ע ושפיר גרסינן בגמ' ר"מ ולא צריך להגיה כלל ודברי בני שי' נכונים מאד:

**ומה** שעמד על הא דהמוכר פירות דגנב או קוביוסטוס הגיעו דמה ענין לפלוגתא דרב ושמואל דהם לא פליגי רק אי רוב הוי בירור, גמור שנוציא ממון אבל אטו נימא דהלוקח לא דן על העבד שהוא גנב מחמת הרוב ולא ידעתי הפרש בין רב לשמואל עכ"ד. ל"ק

דלמ"ד מוציאין ממון א"כ הלוקח שהוא מוחזק הו"ל להתנות שלא יהי' גנב דאל"ה נוציא ממנו ממון משא"כ למ"ד א"מ ממון הי"ל למוכר להודיע ומדלא הודיע אין לו תביעה וכהא דכדא וחביתא בר"פ המניח:

שתמה על דברי כ"מ פ"א ממעשר ה"ד שכתב להקשות ע"ד הרמב"ם דאין מוציאין כל מתנות כהונה מכהן לכהן מהא דחולין דקל"א דתניא זה הכלל דבר שבקדושה מוציאין מכהן לכהן ותי' דנדחה הך ברייתא מקמי הא דפאה. ותמה הא רש"י פירש מלוי לכהן אבל לא מכהן לכהן דהשתא מאחריני שקלי דידי' מיבעיא עכ"ד:

**גם** אנכי זה ימים כבירים עמדתי ע"ז ונהי דקושיתו מק"ו דמאחריני שקלי אינו דהא מעשר עני מוציאין מעני ונותנין לעני אחר אבל באמת הגמ' בלוי לכהן איירי דהא קאי שם אההוא בר ליואה דמותבינן מינה ואיך מפרש הכ"מ דמכהן לכהן איירי להקשות ארמב"ם. ומה שנ"ל בזה דהכ"מ סובר דע"כ א"א לפרש הברייתא רק בלוי לכהן דא"כ למה תניא דדוקא דבר שבקדושה מוציאין כגון תרומה ות"מ וחלה הא אפילו ראשית הגז דאינו אסור לזרים מ"מ להדיא איתא התם דמלוי לכהן מוציאין כגון ראשית הגז אברייתא דא"מ מכהן לכהן ולא מלוי ללוי לכן סובר הכ"מ דהך דזה הכלל קאי בין מכהן לכהן בין מלוי לכהן ולכן דוקא דבר שבקדושה מוציאין מתרווייהו מכהן ומלוי לכהן הא ראשית הגז עכ"פ מכהן לכהן א"מ וסיפא דדבר שאינו בקדושה כגון הזרוע א"מ כלל לא מכהן ולא מלוי לכהן ופשט מינה דלוי לא איקרי עם ודחי לבתר דקנסינהו עזרא וקאי אמעשר אבל ראשית הגז לא תנא בהך ברייתא דבזה יש הבדל בין כהן ולוי דמכהן א"מ משא"כ מלוי ובברייתא לא חשיב רק מה ששוה כהן ולוי ואין זה סותר לפרש"י דהואיל ובגמ' שקלי וטרי אהא דרב דאיירי מלוי לכהן בזרוע לכן פרש"י מלוי לכהן אבל ה"ה דברייתא גם מכהן לכהן דאל"כ קשה הא ראשית הגז אינו דבר שבקדושה ומוציאין מלוי לכהן דלא כתיב עם בההיא פרשה. ולפי"ז י"ל קצת קו' התוס' דמאי פריך אדרב דלמא האי תנא ג"כ מספקא לי' לכן א"מ ולפ"ז ניחא כיון דחד לישנא כולל לכהן ולוי ומכהן מודה רב דא"מ בודאי א"כ ה"ה ללוי דאל"כ יפרש הברייתא דמכהן ודאי א"מ ומלוי ספק ומדכייל בחדא מחתא ש"מ דשניהם ודאי ושפיר פריך לרב:

**וע"ד** הפלפול י"ל דהכ"מ מפרש פי' אחר בגמ' ואולי מצא שיטה דסבר כותי' ויתישב בזה א) מה שהקשיתי מראשית הגז דאדשב"ק ומוציאין מלוי ב) קו' התוס' מאי פריך לרב דלמא תנא ג"כ מסופק ומה שתי' התוס' דאין דרך תנא להסתפק הא מצינו בקדושין דמ"ח דחכמים ספוקא מספקא וכן בנדרים ד"ב ר"ע הי' חוכך להחמיר ומוטב לרב משנשבש הברייתא כגון זרוע ולא זרוע אמנם י"ל דכיון דרוב פוסקים פסקו דתקפו כהן

מוציאין מידו י"ל דבשלמא אי ודאי א"מ מלוי ניחא דלא נקט ברייתא דאם תפס כהן מלוי מוציאין דפשיטא כיון דלוי לא אקרי עם שלא כדין תפס הכהן ולא הוצרך להשמיענו אבל אי איתא דהוא רק ספק יש למטעי דת"כ אין מוציאין הוי לברייתא להשמיענו בת"כ דמוציאין ללוי אלא ע"כ ודאי הוא ושפיר פריך ארב אבל לרמב"ם פ"ט מבכורים דאם תפס כהן מלוי אין מוציאין וקשיא קו' התוס' ג) ק"ל דלישני דהך ברייתא בדבר שבקדושה פליג אברייתא קמא ולא מפרשינן בברייתא קמא כגון זרוע ולא זרוע רק זרוע ממש וכיון דהנך תרי ברייתות פליגי מספקא לרב כהי מינייהו הלכתא והתנא אינו מסופק דהא המסקנא התם בהא דלימא כתנאי מסיק דרב מספקא לי' כמאן הלכתא ואמאי לא משני בהא דדשב"ק כן דפליגא אברייתא קמא ורב מספקא לי' וזה קו' גדולה ולכן עכצ"ל דהתוס' סברי דידעו בגמ' דהך ברייתא דזה הכלל נשנית סמוך להך ברייתא שלמעלה ואין סברא למוקמי בתרי תנאי ואף דבתוספתא דפאה מתניא ברייתא קמא ולא תניא הא דזה הכלל מ"מ צ"ל דהש"ס ידע ברייתא דמתני הני תרוייהו בהדדי וכיון דבברייתא קמא תניא מכהן לכהן ג"כ לכן עכצ"ל דזה הכלל נמי קאי אמכהן לכהן מדתנא סתמא מוציאין וא"מ והוא סעד למש"ל בפי' דברי הכ"מ כן צריכין אנו לדחוק לשיטת תוס' ורש"י ויתישב ג"כ דברי הכ"מ כנ"ל:

**אבל** אפשר לפרש פי' אחר בדברי הגמ' דלא מדייק בגמרא מהך ברייתא דזה הכלל כמ"ש רש"י רק להיפוך דהנה לשון אין מוציאין משמע דחייב רק דא"מ לפי שזוכה הכהן כמו שזוכה בשל אחר ונ"מ אם אסר ע"ע להנות ממ"נ אז ודאי אסור לזכות בו כיון דזכה השבט והוא אסר ע"ע להיות זוכה מדין כהן אבל אי נימא דהתורה פטרתו דלא איקרי עם ואינו שייך לשבט כלל א"כ לא זכה מדין מ"כ רק דפטור מלתת הזרוע ולחיים וא"כ כיון דתנן א"מ משמע דחייב כהן לתת זרוע רק דא"מ דזכה לנפשי' דטו"ה שלו ויוכל ליקח לעצמו א"כ מוכח דכהן נמי איקרי עם כ"ש לוי וא"כ בלוי אי נימא דחייב דאקרי עם כיון דלא שקל הלוי מאחר ה"ה בדידי' א"י לזכות דזה משפט הכהנים כתיב ולא לוי א"כ מוכח מברייתא דלא תניא פטור דרק דא"מ דהכהן זוכה לנפשו ובלוי דל"ש זה ודאי מוציאין לכהן וקשיא דרב וא"כ כולה ברייתא מכהן לכהן איירי ול"ק כל הני קושיות הנ"ל דאדרבה הך ברייתא כקמא דמוציאין מלוי לכהן ומשני לבתר דקנסם עזרא דא"מ דלזה לא קנסם שלא יזכו בשלהם אף דאינן זוכין בשל אחרים. ועיין חדושי הר"ן דדייק מלשין א"מ ונדחק מאד בדברי המקשן אבל זה פי' נכון לולי רבותינו שלא פי' כן לכן י"ל דהכ"מ מצא שטה המפרשים כן. מיהת אף אי לא נפרש כפירושינו מ"מ הפי' הראשון

שכתבנו לישב דברי הכ"מ עשינו לו סמוכין בראיות ברורות ואינו סותר לפי' רש"י ותוס' והר"ן ויפה כתב:

**והואיל** ועסיקנא בהא אמרתי מקור לדברי הר"ב בתשוב' שהביא מהרי"ט אלגזי פ"ח מבכורות דקע"ח אהא דהלוקח טבלים מן העכו"ם בכורות די"א דהמעשר שלו מטעם דאתינא מכח גברא דא"כ למ"ל קרא דכי תקחו ותי' הר"ב דהך טעמא לא סגי רק למעשר דאינו אסור לזרים אבל תרומת מעשר דאסור לזרים אי לאו קרא לא הוי פטרינן ותמה המהריט"א וז"ל לא הבנתי דבריו מה מעלה ומוריד הא דאסור לזרים לענין ממון הא יכול למכור לכהן וליקח הדמים לעצמו מטעם דאתינא מ"ג כו' ולפי"ז מקור נפתח מהא דזה הכלל דבר שבקדושה אף לפרש"י פשיטא דלענין איסור אכילה לא איירי דפשיטא דלוי זר הוא אלא ע"כ לענין ממון דמוציאין וא"י למכור לכהן א"כ נתחזק סברת הר"ב דה"ה להא דאתינא מכח גברא דיש לחלק בין דבר שבקדושה כיון דמצינו כיוצא בזה בגמ' וזה ברור דהר"ב הוציא סברתו מגמ' דחולין הנ"ל:

**ומ"ש** כבודו בחולין דף י"א דיליף משבירת עצם דהא אי לא אזלינן בתר רובא והו"ל מצותו בכך א"כ אתי עשה דפסח ודחי ל"ת כמו באשת אח דאמרינן ביבמות ד"ד עכ"ד נראה דל"ד דהתם שפיר כל א"א במקום יבום מצותו בכך אבל כאן אלו יבא אליהו או נביא דלאו טרפה מיתכשר בלי בדיקה ולא דחי עשה ואסור לשבור עצם רק באין חזון נפרץ הוא דבדקינן לא מקרי מצותו בכך:

**תו** אטו לא ידע הך מ"ד הך ברייתא דהשורף בעצמות א"ב משום שבירת עצם רק דדחיק לו שכל פסחים יהיו נכשרין דוקא באנת גומרתא והמדחה דחה מיהת ל"מ מצותו בכך:

**ובני** הרב הנ"ל שי' תי' דיש עצה לשבור ע"י עכו"ם ולבדוק רק בגמ' שפיר הוכיח דאטו אם לא יהי' עכו"ם לשבור לא יהי' מייתי ק"פ וע"כ שהולכין אחה"ר ועתו"ס שבועות ד"ג ד"ה ועל מיהת לא מקרי הכשירו בכך כיון דאם איתא עכו"ם מצי לשבור ע"י עכו"ם ולבדוק ונכון:

**ומה** שתמה כ' על דברי רש"י ב"ק דע"ח ד"ה המעכב בשחיטה דהוי נבלה ושט כו' או כבד ובני מעים והא מי איכא למ"ד דכבד הוי נבלה והניח בצ"ע יעיין כ"ת בלשון רש"י נבלה מחיים כגון וושט או קנה או ירך או כבד או א' מבני מעיים דלא מתיר לה שחיטה והך סיומא דלא מתיר הוא שפת יתר רק באמת נחלקו בפי' דברי רבי מהם אומרים דוקא נבלה אבל טרפה ל"מ מעכב בשחיטה כיון דמטהר להוציא מידי נבלה והרשב"א חולק שם דאף בטרפה מקרי מעכב בשחיטה ורש"י כוותי' ס"ל רק דתלוי בפלוגתא דרבנן ור"ש דלרבנן דששא"ר הוי שחיטה מקרי טרפה לא מעכב בשחיטה. ולר"ש דששא"ר לא

שמה שחיטה לאו דוקא נבלה וא"כ כיון דאמרו בחולין דפ"ה ראה רבי דבריו של ר"מ באו"ב ודבריו של ר"ש בכסוי הדם ועיין תוס' שם ד"ה דנין שהקשו ארו"ה ומה שתירצו מיהת רש"י נסתפק כהי מינייהו סבר רבי בדו"ה לכן פתח בנבלה מחיים כגון וושט וקנה וירך וחלל דהוי לכ"ע ואח"כ כבד וב"מ דאי סבר כר"ש ג"כ כיון דלא מתיר השחיטה פטור מדו"ה וזה פשוט:

**ומה** שתמה כ' אדברי תוס' סנהדרין דע"ז שהקשו נפלה סכין מידו הא הפילה לו דהא חציו הוא ותהי' שחיטה כשרה ותי' דהך סוגיא כמ"ד אשו משום ממונו עכ"ד ותמה דהא מרא דשמעתתא דאשו משום חציו ר"י ובחולין דל"א פריך לר"י טעמא דנפלה הא הפילה כשרה. איני רואה שום קושיא דבמתניתין ליתא תיבת מידו רק נפלה סכין ויוכל להיות שנפלה משמי קורה תדע דאל"כ מה מתרצי התוס' דאתיא כמ"ד משום ממונו אטו פלוגתא דתנאי ומה יענה אמורא דסובר משום חציו להך מתניתין אלא ע"כ לא גרסינן רק נפלה סכין ומ"ד משום חציו מפרש שלא נפלה מידו ודוקא נפלה משמי קורה פסולה הא מידו כשרה רק התוס' הקשו כיון דבגמ' מדייק הא הפילה והפילה הוא מידו משמע דנפלה מידו פסולה למ"ד אמ"ח ותי' דאתיא כמ"ד אמ"מ מיהת בין למ"ד מ"ח מוכח דאי נפלה מידו או הפילה דכשרה וכן למ"ד אמ"מ הפילה מיהת כשרה ולתרווייהו שמעינן דל"ב כונה לשחיטה כיון דלכ"ע הפילה שמעינן ממתניתין שפיר פריך לר"י דסובר חולין בעי כונה איך פסק דלא כסתם משנה. והא דנקט והוינן נפלה הא הפילה משום דהמקשן סבר אמ"מ אבל אטו בשביל דר"י סובר הא נפלה מידו כשרה אטו לא שמעינן דל"ב כונה וא"כ שפיר קמותיב וז"ב.

**דברי ידידו הדו"ש דוד דוב מייזלש חונה פ"ק הנ"ל**:

## סימן מב

**שוטה שגירש אם נפסלה לכהן**

תשובה ראיתי בס' אור הישר תשו' להגאון בעל נוב"י כ' וז"ל ואומר עוד איך מלאם לבם לומר שהגט בטל אפילו לקולא להתירה לכהן והרי אפילו אם הי' שוטה גמור שהי' עושה כל ארבעה דברי שטות המפורשים בחגיגה והוחזק בהם כמה פעמים אפ"ה הגט שנותן בב"ד והב"ד מלמדין אותו כנהוג ומסברין לו עניני ביטול מודעות וביטול התנאים ושיכוין להתירה בגט זה ואין לך גדול עומד ע"ג יותר מזה והנה במס' גטין דכ"ב הכל כשרין לכתוב הגט אפילו חש"ו ומוקי לה ר"ה בגדול עע"ג הרי שבגדול עומד ע"ג יודע לכתוב לשמה וכ' התוס' שם בד"ה והא לאו כו' דחליצת חש"ו הי' כשר משום

דכל חליצה הוא בב"ד והוי כעע"ג אי לאו דמיעט קרא חרש מטעם קר אה וקטן משום איש כתוב בפרשה. ואף שכ' התוס' שם בשם התוספתא דשוטה לאו בן חליצה הוא אף שב"ד מלמדין אותו משום דלא מוכחא מלתא דעבד לשמה כמו בכתיבת הגט שמוכחא מלתא שכותב לשמו ולשמה ומינה דהה"ד שוטה שגירש לא מוכחא מלתא וה"ז דומיא דחליצה מ"מ מטעם לא מוכחא מלתא אין להכשיר בודאי אבל איך אפשר לסמוך לקולא שהרי אם הי' לנו הוכחה שעושה לשמה הי' הגט גט גמור אפילו להתירה להנשא ומשום חסרון ההוכחה א"א להתיר בשלמא בלא גדול עע"ג רוב מעשה השוטה מקולקלין. אבל בגע"ג נהפוך הוא. ולא עוד אלא שאני אומר גוף הדין שהחליטו התוס' מהתוספתא ההיא במחלוקת שנוי' והכי איתא בירושלמי רפ"ק דתרומות ה"א ויוכיח מעשה שלו על מחשבתו א"ר שמואל אר"י את שכ' בו מחשבה אין מעשה שלו מוכיח על מחשבתו וכאן הואיל וכ' בו מחשבה ונחשב לכם אין מעשה שלו מוכיח על מחשבתו אר"י קשיתי' קמי שמואל הרי גיטין כו' עד דמסיק אתיא ר"י בתרומות כר"י בנו של ר"י ב"ב ור"י דגטין כרבנן דתנן חש"ו שקדשו אין קדושיהן קדושין ר"י בנו של ריב"ב אומר בינן לבין עצמן אין קדושיהן קדושין בינן לבין אחרים קדושיהן קדושין הרי דלר"י דתרומות דאתיא כר' ישמעאל גם בקדושין מועיל אחרים עע"ג דהיינו בינן לבין אחרים אף דלא מוכחא מלתא ודמיא ממש לחליצה וא"כ התוספתא אתיא כרבנן ור"י דמוקי בגטין דכ"ג ע"א כר"מ דהיינו ר"י בגטין שמביא בירושלמי ורבה בב"ח דמוקי אליבא דר"י כר"א דאומר דעדי מסירה כרתי היינו ר"י דתרומות דירושלמי וא"כ כוונת הגמ' ממש ע"ד הירושלמי וג"כ אין כוונת הגמ' בשייר מקום התורף כדמוקי שמואל אלא בגע"ג וכר"י בנו של ר' יב"ב ולפ"ז גם שוטה עצמו מגרש בגדול עע"ג מהני לר"ה ולר"י דתרומות ואין אט צריכין לחילוק התוס' בין כתיבת הגט לשאר דברים שכל עיקר הוכחת התוס' מהתוספתא וכיון דזכינו לדון דתנאי פליגי בזה א"כ התוספתא כרבנן ולר"ה משנתינו דגטין כר"י וא"כ להרשב"א ובה"ג וסמ"ג והתרומה והרי"ף לדעת בעה"ע שפסקו כר"ה עיין בב"י סי' קכ"ג אפילו שוטה ממש שגירש והב"ד עע"ג כשר לגמרי ואפילו לשאר הפוסקים שפסקו כשמואל בשייר מקום התורף מ"מ אין הטעם לומר שאם כ' התורף בגדול עע"ג שיהא הגט בטל בודאי אלא מספק שמא לא סמכינן על הוכחת מעשי' שיהי' מחשבתם לשמה ואיך מלאו חכמי פפד"מ לומר שמותרת אפי' לכהונה בדבר שהרבה פוסקים מכשירים הגט לגמרי אפילו בשוטה ממש עכ"ד הגאון ז"ל:

**הנה** הורה דפסולה לכהן ולא עוד שחידש דלהרשב"א והרבה ראשונים הוי גט גמור להתירה. ולבבי לא כן יחשוב ותמה אני מאוד עליו דאם כדבריו דבגדול עע"ג חש"ו

מגרשין וקיי"ל כר' ישמעאל וא"כ ג"כ קדושי חש"ו בגדול עע"ג ומלמדי' מהני שיהי' קדושין א"כ לדעת הראשונים דקיי"ל הכי מאי פריך סתמא דגמ' בקדושין די"ט אברייתא דאשר ינאף את אשת רעהו פרט לאשת קטן וא"א אינו מייעד אמאי מיעטו קרא. תפשוט מינה דמייעד. ומוקי לה ר"א ביבם בן ט' שבא על יבמתו ואמאי לא מוקמינן בקטן וגדול עע"ג דהוי א"א מה"ת ומיעטה קרא דהוי אשת קטן. תו א"כ קטנה שמת אבי' אף שקדשה עצמה והשיאה אמה ואחי' לדעתה ממאנת. אף שאמה ואחי' עע"ג משמע דמועיל מיאון ואמאי להוי קדושי תורה. ועיין בנ"י פב"ש שנחלקו הראשונים בקדושי קטנה אי צריכה מיאון והרמב"ן חילק בין השיאה אמה ואחי' לקדשה עצמה. ובשלטי גבורים כ' דאף בקדשה עצמה צריך שיהי' לדעת אמה או קרובי'. מיהת מכולהו מוכח דלא כתבו דאם אמה ואחי' עמדו ע"ג דהוי קדושי תורה:

**ועוד** קשיא דחרש מוציא בגט ביבמות דף קי"ב משום שכשם שכונס ברמיזה כך מוציא ברמיזה. ואמאי הא זמנין שעומדים ע"ג בשעת קידושין דהוי קדושי תורה ובגט לא עמדו ע"ג והוי מדאורייתא גט פסול וא"כ א"א יוצאת בלי גט. תו קשיא דלמה תקנו רבנן קדושין לקטנה יבמות קי"ז כיון דאפשר בקדושי דאורייתא. ותו איך לפרש דהירושלמי אייריי בחש"ו שקדשו דהוי קדושין הא כשם שבחליצה קטן לא מהני משום דאיש כתיב בפרשה אמאי לא נימא בקדושין דאיש כתיב בפרשה כי יקח איש אשה וא"כ קדושי קטן לא מהני. תו ממקומו מוכרע דבא"ע סי' ק"כ לא דברו כלל רק דבודקין אותו אם הוא שפוי בדעתו כמבואר במי שאחזו. ואלו בסי' קכ"ג הביאו מחלוקת הראשונים אם מהני גדול עע"ג. והכי מוכח דאל"כ למ"ל בדיקה בפ' מי שאחזו הא ב"ד יעמדו ע"ג ונהי שאינו שפוי בדעתו תתגרש כמו שכ' הגאון נו"ב הנ"ל. אלא ודאי ליתא ובמחכ"ת ערבב הדברים דודאי בכל הקנינים הן בממון הן בגיטין וקדושין כיון דלאו בני דיעה נינהו אינו מועיל כלל מה שאחרים עע"ג. והכי מוכח מהא דבר שטיא בכתובות כ' וכשהוא חלים זבין כשהוא שוטה זבין ובכל מקום לא מצינו שקטן יוכל למכור באחרים עע"ג אף שמלמדו כלל ודברי הירושלמי שמביא פלוגתא דרבנן ור"י בנו של ריב"ב בקדושין אינם לענין קדושי אשה ובזה אף ר' ישמעאל מודה דאינו מועיל כלל רק מיירי לענין מקדש מי חטאת. והכי מפרש בהדיא בתוספתא פ"ד דפרה דאיתא שם הפלוגתא זאת מוכח דלא פליגי רק במקדש מי חטאת. ואלו בס' נשים לא מתניא הך פלוגתא כלל. ודלא כהמפרש בירושלמי הר"א פולדא דפי' בתרומות דפלוגתתם בקדושי אשה דהא מקומו דברייתא זו בפרה לענין דיני קדוש מי חטאת. והיינו טעמא דכל קנין שאדם מקנה אינו מועיל מה שאחרים מלמדין אותו כלל כיון דבעינן שיהי' לרצונו. ונהי דמחשבין כן החש"ו כמו

שהגדול מלמדו מ"מ מחשבתו נהי דהוי מחשבה מ"מ הא לא הוי המחשבה מצד רצונו רק שהגדול העע"ג ואנן בעינן הן בגיטין וקדושין הן בעניני ממון שיהי' המקח ברצונו ואלו אנסו אחר לקדש ולגרש אף שמחשב כן לא מהני כלל אף כי חשב לפי דבעינן שיהי' לדעתו. וא"כ חש"ו דלאו בני דיעה נינהו ואף שאחר מע"ג ומלמדו על הכוונה שפיר נהי דהוי כוונה מ"מ הוי כוונה ע"י הטיית העע"ג שמטה לבו לכוין ולא בבחירתו ולא הוי דעתו ורצונו כלל של המגרש ולכן לא מהני. ולכן שקלי וטרי בתוס' חולין די"ב דלר' נתן דבעי כוונה לשחיטה דנוקי הא מתניתין בעע"ג. דודאי אף דבעינן לר"נ כוונה לשחיטה מ"מ פשיטא דאם נאנס לשחוט דמהני כיון שמ"מ כיון בלבבו ולא בעי שיהי' לרצונו או שהי' מוטעה מ"מ הא כיון שפיר מהני עע"ג. וכן סופר שכתב הגט דההתורה גזרה וכתב לה לשמה אבל אם איים הסופר והכריחו באונס ממון או נפשות שיכתוב גט לא מצינו שיהי' פסול כתיבתו כיון שמ"מ כתב לשמה לכן שפיר מהני גדול עע"ג. וכן בקדושי מי חטאת שפיר נהי דמקדש המים לשמה מ"מ אם הכריחו אחר לא גזרה התורה שיהי' לרצונו לכן שפיר סובר ר' ישמעאל דמהני בעע"ג אבל בקדושי אשה וגטין ודיני ממון דאמרינן דקפדה תורה שיהי' לרצונו וגט מעושה אין בו ממש כלל וכן בקדושין אי לאו משום דאמרינן דאגב אונסי' גמר ומקדש חזינן דלאו כוונה בלבד בעי אלא רצון גמור והני חש"ו אין להן רצון כלל דלאו בני דיעה שיהי' רצונם רצון. דאפילו פתוי קטנה אונס הוא. וא"כ מה מועיל שהגדול מלמדו ומפתהו הא אונס הוא ואין לו רצון כלל וקדושין באונס גמור היכי דלא שייך אגב אונסי' גמר ומקדש פשיטא דלא מהני וא"כ למה יועיל מה שגדול עע"ג סוף סוף אין לו רצון לדעת לקדש ולגרש:

**ולפ**"ז תימה על התוס' דדימו חליצה לכתיבת הגט דמהני בגדול עע"ג ה"נ אי לאו דגלי קרא בחרש וקטן הוי מהני ואמאי נהי דבעינן כוונה בכתיבת הסופר לשמה הא מ"מ לא מצינו שיהי' לרצונו דוקא ואם אנס הסופר באונס נפשות לכתוב הגט אפשר דמהני משא"כ בחליצה באונס דאינו גט כלל נהי דגדול מלמדו הא חזינן דאף פתוי קטנה אונס הוא לפי שאין לה דעת שיהי' לרצונה כלל. ה"נ נהי דמכוונת כיון שאין לה דעת כאנוסה היא ולא מהני כלל. ומה שנראה בזה דביבמות דק"ו אמרינן חליצה מוטעת כשרה בגט פסולה אמר ר"ל חלוץ לה ובכך אתה כונסה. ור"י פליג ואמר בין שנתכוין הוא ולא נתכוונה היא פסולה עד שיתכוונו שניהם. וא"כ לר"ל דסובר דלא בעינן כוונה ואף חליצה מוטעת כשרה וע"כ לא פליגי אלא בחליצה מוטעת אבל בחליצה באונס לא שמענו לר"ל דפליג. ותו הא הריב"ש בתשו' תפ"ב העלה לשיטת הרמב"ם דחליצה מוטעת כגון חלוץ ובכך אתה כונסה פסולה ופוסלת ואסורה בקרובי' ואלו באונס סובר

הרמב"ם דאינה חליצה כלל ואינה פוסלת. א"כ חזינן דע"כ חליצה בטעות לא דמי לאונס כלל דאלו באונס אינה חליצה ובטעות הוי פסולה ולכן נראה דודאי כיון דאיתא בקדושין דמ"ג ההוא ולא אנוס ולא שוגג ולא מוטעה מוכח דמוטעה ושוגג לאו חדא מלתא היא ואע"ג דמחד קרא נפקי מ"מ חילקו בגמ' דודאי שוגג דמיפטר ממיתה ומלקות הוא משום דלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד. ואלו באונס מקרא אחרינא קנפיק דילפינן בנדרים דכ"ח מולנערה לא תעשה דבר ע"כ נראה דדיניהן חלוקין ג"כ דודאי למ"ד לא בעי כוונה בחליצה אפילו מוטעה כשר מ"מ באונס מודה והיינו טעמא דודאי כל אונס שרצו להרגו עד שעשה הדבר א"כ הוי כעושה מדעת בעבור אונסו ול"ד לשוגג או מוטעה רק דגלי קרא דלנערה לא תעשה דבר דאונסא כמאן דלא עבד תדע דהא בכל תנאי שהתנה כגון שאמר אי לא אתינא ליום פלן לבטלי' זכותי' וכן ה"ז גיטך אם לא באתי וחלה אי לאו תקנה דצנועות ופרוצות מבואר בריש כתובות דהוי טענת אונס. ואלו בהטעוהו או ששגג לא אמרינן בכה"ג דיש טענת אונס אלא ע"כ דאונסא כמאן דלא עבד כלל אבל בשוגג או מוטעה ודאי הוי כמאן דעבד רק כמאן דלא עבד ברצון ממש מיהת הוי כמו שעשה המעשה והכי חזינן דבאונס פטור מן התורה אף מחטאת ואלו בשוגג חייבי' רחמנא חטאת דשוגג או מוטעה הוי כמאן דעבד אבל אונס הוי כלא עשה המעשה כלל א"כ חזינן דאף היכי שלא בעינן דעתו שלימה כמו בקיום התנאי דאף אם עשה בלא כונה רק בשגגה ששכח שע"ז יתקיים התנאי מ"מ הוי קיום התנאי מ"מ באונס הוי כלא עשה ה"נ בחליצה באונס סובר הרמב"ם דאינו גט דהוי כלא חלץ כלל משא"כ בלא כוונה דהוי כעשה המעשה רק דמחוסר הכונה אינו רק פוסל בחליצה. וכן לר"ל דלא בעי כונה מ"מ בחליצה באונס הוא מודה שאינו גט דאונסא כמאן דלא עבד דאף דלא תלה הכתוב ברצונו מ"מ באונס בקיום התנאי דלא תליא ברצונו כלל מ"מ שפיר באונס הוי כלא עבד כלל וה"נ לא הוי חליצה:

**ולפ"ז** שפיר בחש"ו דלאו בני דיעה נינהו ודאי דל"ד לאונס גמור דהא דלנערה לא תעשה דבר דאל"כ למ"ל קרא למעט קטן מעונשין בכל מקום ת"ל דאונס הוא אלא ע"כ כיון דלא כפו אותו ולא נאנס רק נהי דלאו אונס הוא מ"מ אין לו רצון וכיון דבחליצה הוי כאלו עשה החליצה רק דמחוסר הכונה א"כ כשאחרים עומדים ע"ג סוברים התוס' דהוי שפיר כוונה א"כ הוי כונה גמורה. ואף דנהי שמכוין כן מ"מ בגט וקדושין לא מהני דהא נהי דמכוין מ"מ הא אין לו רצון לבחור בדבר והפוכו דאין הכונה ברצון כלל. אבל בחליצה דלא בעי כוונה לר"ל ואף לר"י דבעי כוונה מ"מ לא בעינן שיהי' רצונו כך דבהא לא פליגי כלל א"כ י"ל דמהני בקטן בעומד ע"ג אי לאו דגלי קרא דאיש כתיב בפרשה.

נמצא דיש שלשה חילוקים אונס גמור הוי כלא עבד. ושוגג או מוטעה הוי בלי כוונה ודיניהן חלוקין דאונס אינו חליצה כלל ואלו במוטעה הוי רק פסולה לשיטת הרמב"ם. אמנם יש שמקרי כוונה ושלא לרצונו. מ"מ אינו אונס כגון קטן שאחרים עומדים ע"ג ומלמדין אותו דאז כונה הוי מ"מ כיון שאין לו דעת ונוח להתפתות בדבר והפוכו א"כ אין לו רצון אבל כונה מ"מ מקרי בזה. ולכן אי לאו דגלי קרא דאיש או בקטנה לר"מ דלא מקיש אשה לאיש חולצת שפיר דבחליצה לא בעינן שיהי' לה בחירה דאף אם בעי כונה פליגי ר"י ור"ל ומנין לנו להוסיף שיהי' הכונה ברצון אבל בגט דבעינן בכל מקום שיהי' ברצונו כמו בכל קניני ממון ואישות ולכן אף דבעי כוונה מ"מ הכונה אינה לרצונה. לכן ודאי דאפילו ריח הגט אין בו ולא מיפסלה אף לכהן:

**תו** מ"ש הנו"ב דאף להפוסקים דלא כר"ה בגדול עומד ע"ג רק דהכל כשרין לכתוב ואפילו חש"ו איירי בשייר מקום התורף או כמ"ד עידי חתימה כרתי דסברי כרבנן דר' ישמעאל דלא מהני בעומד ע"ג מ"מ י"ל דמיהת פסולה לכהן דרק להכשיר חלקו אר"ה אבל להקל שלא לפסול לכהן מנין עכ"ד. ודבריו מן המתמיהין מלבד שהעלינו דבגט כ"ע מודים דאין מועיל מה שמלמדים אותו רק אף בחליצה הביא הרמב"ם פ"ד מה' יבום הט"ז דחש"ו שחלצו אינה חליצה כלל וכן כ' שם הי"ג לחלק דבאלם ואלמת אף דלאו בני קריאה נינהו לא הוי חליצה פסולה ואינן כחרש וחרשת שלא עשו כלום לפי שאינן בני דיעה עכ"ד ואמאי הא הב"ד מלמדין אותו ומזהירין אותו א"כ הוי כגדול עע"ג ונהי דהרמב"ם בה' גרושין פ"ג פסק דלא כר"ה מ"מ אמאי פסק דאינו חליצה כלל ומשתריא לכהן ולא נאסרה אקרובות אלא ע"כ דמאן דלא פסק כר"ה אף לכהן משתריא ואין ריח חליצה וגט כלל. אבל דברי הרמב"ם תמוהין לכאורה דכיון דהרמב"ם סובר דחליצה מוטעת פסולה ופוסלת א"כ בלא כונה אינה פוסלת א"כ חרש וחרשת למה לא עשו כלום ואינו חליצה כלל אי משום שאינן בואמר ואמרה הא אלם ואלמת דג"כ אינן בואמר ואמרה לא הוי כ"א חליצה פסולה לדידי' ורק הטעם דלאו בני דעת נינהו מ"מ מקשה הא חליצה מוטעת ג"כ סובר דאינה רק חליצה פסולה ולכן נראה דהרמב"ם סובר דודאי מי שבר דעת הוא רק לא נתכוין עפ"י שוגג או טעות לר"ל כשרה ולר"י לא הוי רק פסולה אבל מיהת פוסלת על אחין משא"כ חש"ו לאו בני דיעה נינהו הוי כאנוסים ובאונס אינו גט לל לכן העלה דאינו גט כלל. ואף שהתוס' ל"ל הך שיטתא דחש"ו הוי כאנוסים הרמב"ם חולק עליהם גם בזה:

**אבל** עדיין קשה על הרמב"ם דא"כ היכי אמרינן בגמ' זו דברי ר"מ דאמר איש כתוב בפרשה ומקשינן אשה לאיש אבל חכ"א אשה בין גדולה או קטנה וקשיא כיון דהרמב"ם

סובר דקטן וקטנה כאנוסים דמי א"כ לר"מ אמאי בקטנה חולצת הא באונס אינו גט ואי דיתרץ בגדול עומד ע"ג כמ"ש התוס' דז"א דאחר שהעלינו דכל שאונס מקרי לא מהני מה שמלמדו הגדול. בשלמא לדעת התוס' י"ל דלא מקרי עשיית קטן כאונס רק דאין לו רצון. אבל להרמב"ם דסובר בחרש ושוטה דאינה חליצה אף שהב"ד מלמדין א"כ היאך חכמים מכשרי בקטנה. ותו למ"ל קרא דאיש אף לר"מ למעט קטן תיפוק לי' דאינו בר דיעה ואינה חליצה כלל וביותר תימה כיון דהוא פסק כר' יוחנן דלא מהני בגט גדול עומד ע"ג א"כ למ"ל לר"מ למעט איש וחכמים אמאי פליגי בקטנה:

**ואין** לומר דהרמב"ם סובר דר"מ וחכמים סוברים כר' ישמעאל דמהני גדול עומד ע"ג משא"כ אנן קיי"ל כרבנן דר' ישמעאל אבל זהו תימה חדא לפי מה שהעלינו דהיכי דלאו משום כונה הפסול רק משום רצון אף בגדול עע"ג לא מהני. ותו דהא ר"י מוקי בגטין דכ"ג מתניתין דהכל כשרין כר"מ דעדי חתימה כרתי ולדידי' לא מהני גדול עע"ג. רק משום דלא בעי כתיבה לשמה. משמע דאף ר"מ סובר דלא מהני גדול עע"ג וזאת יש לדחות:

**ויותר** יש לתמוה אדברי הרמב"ם שפסק פ"ד מיבום הלכה **ט**"ז דקטנה שחלצה אינו רק חליצה פסולה. ואמאי לידמי לחרשת דאינה חליצה כלל. וראיתי להה"מ שם הי"ג כ' וז"ל נראה שסמך לו על התוספתא חרש שנחלץ וחרשת שנחלצה ושוטה שחלצה והחולצת מן השוטה והחולצת מן הקטן תצא וי"ג דברים בה הרי שהשוה דין חש"ו ובגמ' אמרינן אין חליצת קטן כלום והלח"מ עמד עליו דקשה קצת להך ראי' דא"כ נשוה חרשת לקטנה כי היכי דקטנה חליצתה פסולה ה"נ חרשת ובאמת לא ידעתי מה תלונתו על הה"מ יותר מעל הרמב"ם גופי' דמה חילק בין חרשת לקטנה הא תרווייהו לאו בני דיעה נינהו:

**ומה** שנראה דהרמב"ם סובר דכבר הקשו בירושלמי בתרומות רפ"א ויוכיח מעשה שלו על מחשבתו ומשני דאת שכתוב בו מחשבה אין מעשה שלו מוכיח על מחשבתו ופריך מהכל כשרין דמוקי ר"ה בגדול עע"ג פי' הא לא"ה לא הוי גט אמאי הא גט לא כתיב בו מחשבה ומשני זה כותב וזה מגרש דמעשה נתינת הגט אינו ע"י הכותב לכן אינו מוכיח על מחשבתו א"כ שפיר קטן או קטנה אי לאו דאיש כתיב בפרשה הוי מעשה שלו מוכיח על מחשבתו דהוא בעצמו חולץ ולכן צריכין לקרא דאיש וקטנה דלא כתיב בה איש רק פסולה מדרבנן אבל מן הדין הוי חליצה משא"כ בחרש דלאו בר דיעה אף מעשה שלו אינו מוכיח על מחשבתו ולכן חרשת אינו חליצה אבל קטנה הוי חליצה פסולה. ולפ"ז הא דמעשה מוכיח על מחשבתו אינו רק בקטן אבל בחרש לא אמרינן מעשה מוכיח

על מחשבתו. ויצא להרמב"ם זה מסוגיא דחולין י"ב דבעי ר' יוחנן קטן יש לו מחשבה ומדלא בעי בחש"ו מוכח דבחרש ושוטה ודאי דאינו מועיל אף דהתם מסקינן דבעיית ר"י במחשבתו ניכרת מתוך, מעשיו לכן שפיר מחלק בין חרש וחרשת לקטנה בדינייהו. והא דאמרינן התם והא אמרה ר"י חדא זימנא העלום חש"ו לגג אעפ"י שנתכוונו לכך אינן בכי יותן אר"י ל"ש אלא שלא היפך, בהן אבל היפך בהן ה"ז בכי יותן י"ל דר"י לא קאמר הך ל"ש אלא שלא היפך רק אקטן אבל אחרש ושוטה אף שהיפך לא מהני ובאמת כ' להדיא הרמב"ם פי"ד מה' טומאת אוכלין ה"ב וז"ל לפיכך אם העלום חש"ו לגג לא הוכשרו שיש להן מעשה ואין להן מחשבה אף מד"ס הפכו בהן קטנים על הגג הרי אלו מוכשרין דקדק הרמב"ם בלשונו דלמעלה הביא חש"ו דלא הוכשרו ובהפוכו לא הביא רק קטנים מוכח דקטן הוא דמעשה מוכיח על מחשבתו אבל לא בחרש ושוטה ולכן שפיר חילק בחרש וחרשת בין קטנה כנ"ל:

**אבל** עדיין לא הונח לי דהא אבעי' בחולין אי מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו מהני דאורייתא או מדרבנן ולא מהני רק לחומרא והרמב"ם פי"ד מטומאת אוכלין הביא אהא דהפכו תינוקות וז"ל הרי אלו מוכשרין שאם היתה מחשבתו של קטן ניכרת מתוך מעשיו מחשבתו מועילה מדבריהן עכ"ל א"כ נהי דשפיר פסק בקטנה דפסולה החליצה היינו דמדרבנן אזלינן לחומרא דמחשבה מהני והוי חליצה. אבל מיהת הדרי קושיא לדוכתי' דלמה לי' לר"מ לטעמא דאיש כ' בפרשה ולמה הכשירו חכמים בקטנה דחולצת הא מדאורייתא לא אמרינן דמעשה מוכיח על מחשבתו כלל. וא דבירושלמי משמע דמדאורייתא מהני מדפריך אגט דיועיל בל גדול עע"ג הא ע"כ הרמב"ם לא פסק כוותי' וא"כ קשיא סוגיא דיבמות:

**לכן** נראה דהואיל וזכינו לדברי הרמב"ם שמחלק בהא דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו בין קטן לחרש ושוטה. ע"כ טעמא אית בי' והוא משום דשוטה וחרש הוי כאונס משא"כ קטן לא הוי כאונס דהיכי דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו בעי בגמ' אי מדאורייתא או מדרבנן מיהת מדרבנן מהני וא"כ לא הוי אנוס כלל רק דאין מחשבתו מועלת א"כ סובר הרמב"ם בחליצה דגדול עע"ג הוי מחשבתו מחשבה גמורה דכל שמלמדין אותו הב"ד הוי מחשבה כהא דר"ה מכשיר בגט ואף דהרמב"ם לא פסק כר"ה דכשר בגט היינו די"ל דהרמב"ם סובר דדוקא טופס מותר לכתוב הוא משום דסובר הרמב"ם דלא פליגי אר"ה רק דמדאורייתא מותר אף התורף בעומד ע"ג רק מדרבנן אסור ולכן לא גזרו בטופס אטו תורף דלכן כ' הרמב"ם דחש"ו יוכל לכתוב טופס ובגדול עומד ע"ג דאז ל"ש למגזר טופס אטו תורף דגם תורף כשר מדאורייתא בגדול עע"ג מיהת מודה דכשר מדאורייתא

בגדול עע"ג ואף דגם חש"ו מותר לכתוב טופס משמע דג"כ דלא גזרינן אטו תורף א"כ אף חרש ושוטה כשרין בעע"ג י"ל דסובר הרמב"ם דכיון דכתיבת סופר אף באונס מהני דלא מצינו שיכתוב הסופר ברצון דוקא א"כ שפיר מהני מדאורייתא גדול עע"ג. אבל בחליצה דבאונס אינו חליצה מה מהני עע"ג בחרש ושוטה כיון דהם כאנוסים שאין להם דעת כלל משא"כ בקטן סובר הרמב"ם דלא מקרי כאונס ולכן בגדול עע"ג הוי כשר אי לאו משום דאיש כתוב בפרשה דלא מקרי אונס וכונת הגדול מהני וב"ד מלמדין אותו ולכן שפיר בקטנה דלא מקשינן חכמים מכשרי. ואף דאנן קיי"ל דפסולה מדרבנן הוא דפסלו בקטנה כמו בסופר קטן שכ' התורף דפסול מדרבנן ובזה מיושב הכל. נמצא בזה חלוקין התוס' אהרמב"ם דהם משוים לענין חליצה ג"כ חרש ושוטה לקטן לענין עומד ע"ג והרמב"ם סובר דבחרש וחרשת הוי אנוסים. אבל התוס' ס"ל דגם בחרש ושוטה לאו אנוסים מקרי רק אין להן רצון כמו שכ' למעלה. ולא קשה להרמב"ם דא"כ קטן שקדש בגדול עע"ג יועיל דז"א די"ל דשם בעינן רצון ורצון אין לו או דסובר בקדושין איש כתיב כי יקח איש אשה וממילא אימעט קטן כמו בחליצה וחרש וחרשת בל"ז אינו מועיל דאנוסים הם.

**אבל** עדיין קשה לשיטת התוס' שהוכחנו דמעשה קטנה לאו אונס הוא רק כמו מוטעה דלאו ברצון הוא והיכי שגדול עע"ג מ"מ לאו, ברצון הוא והוא שדברנו למעלה. א"כ מ"ט דפתוי קטנה אונס הוא. הא בקרא לא כתיב רק והיא לא נתפשה אסורה א"כ מנלן בקטנה נהי דאין לה רצון מ"מ לאו אנוסה היא. ותו בהאשה שהלך בעלה למדה"י בנשאת ברשות דמותרת לחזור לר"ש דאנוסה היא הא אינה אלא מוטעת ועכצ"ל דמוטעת הוי כנתפשה באונס ואין לחלק כלל. וא"כ ממ"נ אי גדול עומד ע"ג בחרש ושוטה ליהני גרושי שוטה ג"כ בגדול עע"ג ואי דנחשבנו לאונס גם בחליצה לא יועיל. ואם באנו לחלק דכה"ג שאין לו דעת שלימה לא הוי כאונס מנלן להתיר פתוי קטנה הא בכלל לא נתפשה היא ואף דאין לה רצון ג"כ מנלן מקרא שבעינן לאסרה דוקא ברצון הא התורה לא גזרה שיהי' לדעתה רק והיא לא נתפשה:

**ולכאורה** נראה דיצא להרמב"ם מזה מ"ש בפ"ב מה' סוטה ופ"ג מנערה בתולה דקטנה שזינתה ברצון דנאסרה על בעלה מסוגיא דיבמות דק"ה דממעטי רק קטן מחליצה מאיש ובקטנה נחלקו א"כ מוכח דלאו אונס הוא רק רצון גמור. ואף דבעי כונה למה מהני עע"ג. אבל איתימא דאין לה רצון כלל וכאנוסה היא א"כ ליפסול מטעם חליצה באונס ולא ליהוי חליצה כלל לכן דחה הך דפתוי קטנה אונס הוא. אבל התוס' דסברי לאו אנוסה היא קשה דהא כתבו להדיא בכתובות ד"ט ובאלו נערות ד"מ דפתוי קטנה אונס

הוא קשיא. ואין לומר דלאו אונס גמור רק דאין לה רצון כמו שחלקנו דמנלן כל שאינו אונס גמור דמותרת לבעלה ותו לדברי הרמב"ם דמחלק בין חלוץ לה ובכך אתה כונסה דהוי מוטעת לחליצה באונס לענין אי הוי חליצה פסולה אמאי באשה שהלך בעלה למדה"י דלא הוית אלא מוטעת דסברה שמת בעלה אמאי מותרת לחזור. לכן נראה כמ"ש המהרי"ק הובא באה"ע סי' קע"ח בהג"ה דאומרת מותר אסורה לבעלה אף דאנוסה היא מ"מ הא כתיב ומעלה מעל באישה והיא כיונה למעול באישה:

**ובאמת** צ"ע דמנלן למידק מקרא דומעלה לאסור הא לא מצינו לחז"ל שדרשו בגמ' הכי לכן י"ל דסובר המהרי"ק דבאמת מנלן בכל מוטעה להתיר הא מלא נתפשה לא ידעינן רק אונס גמור שכפוה או רצו להרגה אבל בטעות כגון שהלך בעלה למדה"י או אומר מותר להתיר הא אינו בכלל נתפשה ועכצ"ל דמה דשרינן בהלך בעלה למדה"י לאו מקרא דלא נתפשה ילפינן רק מומעלה בו מעל אבל כשהיתה מוטעת לא מעלה מעל א"כ ממילא באומר מותר אף דכאונס הוא היינו בכ"מ דבעי רצון אבל כאן לא תליא התורה ברצון והא לאו אנוסה היא ובכלל לא נתפשה היא ובאמת מעלה בו אסורה. א"כ הוא הטעם לפתוי קטנה דאינה בת רצון למעול בו מעל כלל לכן שריא:

## סימן מג

**ב"ה יום א' וארא תרל"ג לאסק**

**לכבוד ידידי הגאון החריף ובקי מופ"ה מ' ישראל יהושע נ"י אבד"ק קוטנא**:

**מכתבו** הנכבד קבלתי באהבה ואשר ביקש מאתי לבקר בספרו ולהודיעהו אם כי חבורו נחמד בעיני כי ראיתי שקושר חבל בחבל נימא בנימא מפוסקים ותלמודים ואין קץ לד"ת לבנות או לסתור רק למלאות חפץ כת"ה באתי וח"ו לא לקפחהו רק באהבתו למלאות חפץ לבו ולהגדיל תורה ולהאדיר ואת והב בראשיתו ובסופה:

**הנה** בדבר קושיתו במכתבו ע"ד תויו"ט פי"ז דכלים והרמב"ם דכלי עשוי לקבל דברים גדולים גם כשנפחת ממוציא רמון מקבל טומאה ומקרי כלי מהא דשבת דפ"ח בעגלה מלאה אבנים דניקב כמ"ר טהורה עכ"ד. הנה לשון זה לא נמצא ברמב"ם ולפענ"ד דאף בעשוי לקבל דברים גדולים ג"כ שיעורו במ"ר דלפעמים ג"כ לקבל דברים קטנים רוצה רק הרמב"ם פ"ו דכלים הביא כלים שעשאן מתחלה נקובים כמ"ר כגון הסל והפוחלץ של גמלים והאפיפריות מקבלים טומאה עד שנקרע רובן עכ"ל ולא כתב סתם ולמה חשב המינים הללו לכן נ"ל דלכל דבר שעושה נקבים ומקפיד בנקבים גדולים כמו סל שלא יכבד משאו לשאת אם יהי' סתום בכל מקום או פוחלץ של גמלים שגמלים טוענין אותו

להקל משא הגמלים וכן האפיפריות שמכניס דרך נקבים זרעים כמבואר פ"ו דכלאים א"כ מה שנעשה נקבים ואריג הוא תכלית הכלי במתכוין ודאי אף כמ"ר טמאה אבל בעגלה מלאה אבנים אין הנקבים לתכלית הקלת משאו רק שלא איכפת לו אם יש נקבים אבל אין עושין הנקבים להקל משאו דהכי חזינן דאר"י אם מקבל רמונים טמאים אלמא דדרך ג"כ לעשות בלי נקבים א"כ שפיר הדרא לכללא דניקב כמ"ר טהורה. ובזה אפשר לישב השגת הראב"ד מהא דתוספתא הסל והפוחלץ כו' שעשאן מתחלתן מקבלי רמונים טמאים ולפ"ז ניחא דאשמעינן התוספתא דאפילו מקבלי רמונים דה"א דהוי כמו גולמי כלי עץ כיון דלא נגמר הכלי שצריך לעשות נקבים גדולים להקל המשא ה"א דטהור קמ"ל דמקרי כלי וטמא. אבל פשיטא בעשאן נקבים כמ"ר דטמאים:

**ובזה** מיושב מה דפליג ר"א בתוספתא באם א"י לשאת ע"י גפים דטהורה דהוא סובר דמקרי גולמי כלי עץ דמשא כבד הוא. ומתניתין דפי"ז דכלים דפליגר"א שם על ענין אחר כן אפשר לישב והכ"מ נדחק דמקבלי רמונים היינו שאין מקבלים והוא תמוה וצ"ל בכונתו דמקבלי רמונים דהוא פי' דרך הנקבים לא דרך פי' ע"ד כונס משקה מ"מ טמאים אבל קשה דסמוך לתוספתא קמייתא פ"ו דטהרות תניא חמת חדשה אע"פ שמקבלים רמונים טהורה ושם פי' שמחזיקים רמונים וא"כ דוחק לומר דרישא וסיפא נתחלפו הלשונות:

**עוד** י"ל דהרמב"ם כ' בעשאן מתחלתן דאחשבינהו ובגמ' לא מיירי רק בעגלה שלא עשאה מתחלתן נקבים רק נשברה מכובד המשא וניקבתה דאז לא אחשבינהו ובטל מתורת כלי ע"י נקבים כמ"ר משא"כ בשעשאן מתחלתן לכך אחשבינהו אף שמלאה נקבים ודרך אבנים לשבור איזה מקומות בשולים ואפילו נימא דמרש"י לא כן משמע מ"מ אין קשה על הרמב"ם:

**עתה** אמלא חפצו כדבר ספרו והנה ראשית פיהו בח"מ סי' א' בחבורו ישועת ישראל ממרחק הביא לחמו דתוס' סברי דבור דנין בזה"ז נגד דעת מהרי"ח מהא דשבת ד"ב דתנן ארבעה אבות מה דהוה יותר א"כ בור הוי יותר משן דקדים ושן דנין בזה"ז וכ"ש בור עכ"ד. וזה שי"ל דהנה למ"ד שור לקרנו אטו קרן שכיח יותר משן הא קיי"ל פ"נ קנסא וסתם שוורים בחזקת שמור קיימי ואפילו מ"ד ממונא עכ"פ אין סברא שיחלקו במציאות אם הוי יותר. אלא באמת בור שכיח יותר להיות נתקל בה משן דמי יבער בשדה אחר ותאכל בהמתו שחת וישלם דמי ערוגה ע"ד המבואר בהכונס דנ"ה ודאי אינו מצוי אבל בור מסתמא לא יפול בו שור ולא ישמרנו וכן קרן כיון דאי מודה מיפטר ואף למ"ד ממונא א"מ רק ח"נ א"כ אין שומרין כ"כ כמו שן וא"כ יותר מצוי ולמ"ד שור לרגלו סובר דאף

דמשלם קשה לשמור מרגל יותר משן אבל הא דשליחותיהו עבדינן תקנו חז"ל כדי שלא יתפרצו ואלו לא היו מתקנים בשן ודאי כאו"א הי' מאכיל בהמתו בשדה אחר כיון שלא יצטרך לשלם כלום ויתרבו הגזלנים לכן הוכרחו לתקן שידונו שן דאם לא היינו דנין שן הי' שכיח יותר ונהי דכשדנין ל"ש כ"כ שן מ"מ תקנו לפי שאם לא ידונו יהי' שכיח ושכיח יותר מבור. דבור ל"ש דמה בצע שיפול שורו של חבירו. תדע דסתם רועה פסול דחשיד לרעות בשדה אחר כיון דרועה בחורשין ואין רואה וא"צ לשלם שכיח שן:

**תו** כ' כת"ה והביא דברי הרא"ה דל"ת לאשה דמש"ר נוהג בזה"ז ותמה כ"ת דבעי חיוב סקילה והנראה מדברי כת"ה דרא"ה י"ל סובר כדעת התוס' פ' נערה ד"מ דל"ב חיוב סקילה באמת א"א להעמיס בכונת הרא"ה דל"ב חיוב סקילה דהא הביא לענין ק' סלע ומ"כ דאין דנין אלא בזמן הבית ואי לא בעי חיוב סקילה למה לא ידונו אלא ע"כ דהרא"ה ג"כ בעי שירצה לחייב מיתה. והגאון המגי' ממ"ל פ"ג מנערה מסיק בכוונת הרמב"ם דסובר כסוגיא דערכין דט"ו דל"ב חיוב סקילה וג"כ דבריו תמוהים דהא כ' הרמב"ם דאין דנין אלא בזמן הבית מוכח דלא כדעתו ובדברי הרא"ה י"ל דהואיל ושני סוגיות דפ' נערה וערכין סתרי אהדדי והרמב"ן וריטב"א הובא בש"מ כתובות דל"ט דחקו לישב הסוגיות לכן י"ל דהרא"ה נסתפק בזה אי בעי חיוב סקילה ולענין ק' סלע ומ"כ פסק מספיקא דאין דנין אלא בזמן הבית ולענין ל"ת לאשה פסק לחומרא דחייב רק דברי הרמב"ם שכ' דכל הפטור אם רצה לגרש יגרש נראה דלא כדברי המגיה ממ"ל שהעמיס בכונתו דל"ב חיוב סקילה:

**עוד** י"ל בדברי הרא"ה דסובר כיון דאמרינן נמצא חמור בפיו מעושה מעשה בנ' כסף ומש"ר בק' לכן סובר דליכא חיוב סקילה ודאי מלקות אינו מחיוב ולא מחויב מלקות רק בחיוב סקילה, כן מאה כסף אבל לענין ל"ת לאשה גמרינן מאונס דלא רצה לחייבה סקילה ומ"מ ל"ת לאשה אבל מאה כסף לא מצי למגמר דהא באונס לא הוי רק נ' ולמגמר אנ' כסף לא שייך חדא די"ל דהרא"ה סובר אין עונשין ממון מן הדין מכ"ש קנס ועתו"ס ב"ק ד"ב. או דכיון דכל מאה כסף א"א למיגמר וחצי לא גמרינן. ולפ"ז אפשר לישב קו' תוס' כתובות דמ"ו דלמ"ל פרישת שמלה כיון דאיכא עדים ולדעת ר"ת ניחא כיון דרק הוכחשו בחקירות א"כ מאן יימר ששקר הוא לכן צריך פרישת שמלה שאז נודע ששקר דבריו וגם לדברי הרא"ה נהי די"ל דאינו סובר כדעת ר"ת מ"מ פרישת השמלה הוא לענין ל"ת לאשה שמחויב אף בהוכחשו בחקירות ובאמת הרמב"ם פ"ג מנערה כתב פרישת שמלה משל ותמה הג"מ ולפ"ז ניחא דהוא לטעמי' דסובר דכל הרוצה לגרש יגרש היכי שפטור מק' סלע וא"כ שפיר ק"ל קושית תוס' ולכן פי' דמשל הוא

**הגהה** וקושית המגי' על הרמב"ם אפשר לישב דהנה ק"ל דמאי פריך ר"א אהא דמש"ר על קטנה פטור טעמא דכתיב נערה הא לא"ה אפילו קטנה במשמע והכתיב אם אמת הי' הדבר וסקלוה וקטנה לאו בת עונשין היא דמה קושיא דלמא העדים העידו שראו לה בעת שנבעלה שתי שערות דאז בת סקילה ואם הוזמו העדים א"כ עדיין קטנה היא דליכא עדים על ב' שערות ואם אמת הדבר ויבאו עדי בעל להזים עדי אב תפשוט גדולה ובת סקילה היא משא"כ כשהזימו עדי אב לעדי בעל קטנה היא ומיעטה תורה מחיוב ק' כסף דכיון דהשתא לא אבי הנערה הוא אבל באם אמת הי' הדבר לא מצי למיפטר דאם אמת הדבר יש עדי גדלות וזהו קושיא חמורה לכן יש לומר דהנה כתוב ופרשו השמלה כתב לברר שהיא בתולה אם כן לכאורה בשלמא אי נערה היא יש לומר דכבר ראתה וא"כ אין לה אלא לילה אחד אם כן אם לאו בתולה היא בתולים היכי הוי ומשום דם נדות נוכל להכיר בין דם נדה לדם בתולה אבל איתימא קטנה היא ותינוקת אפילו ראתה הוי כלא ראתה ונותנין לה עד שתחי' המכה ושמואל אמר דאימת חיתה כשנבעלה ולא ראתה אבל כ"ז שלא פסקה מלראות בשעת תשמיש י"ל דבתולים הוא א"כ מה ברור הוא פרישת שמלה דלמא כבר נבעלה ולא חיתה מכה ועדיין בעולה היא והא דאמר לא מצאתי בתולים היינו שמצא פ"פ ואין כאן ברור להכחישו א"כ אמאי לא פריך הגמ' מהא דופרשו השמלה דע"כ בנערה שראתה איירי אבל קטנה אפילו ראתה הוי כלא ראתה וא"כ י"ל שבעולה היא ומ"מ יש בתולים. אמנם הרמב"ם כ' בפ"ה מה' א"ב דגם בקטנה אין תולין דבתולים רק י"ב חדש ועיין סדרי טהרה שהקשה דמנלי' דגם בקטנה הדין כן דלמא דוקא בנערה ד' לילות מתוך יב"ח או בקטנה שהגיעה לנעורים. ולפ"ז ניחא דראיתו מכאן מדלא פריך מופרשו השמלה דאינו ברור דלמא לא חיתה המכה ועדיין רואה מ"מ דם בתולים א"כ ע"כ בנערה וראתה איירי. לכן צ"ל דבגמ' לא הו"מ למיפרך דהו"מ לאוקמי באמרו שהיא זינתה יב"ח קודם וא"כ כיון דזינתה יב"ח קודם לכן כבר הי' פוסק דם בתולים והוי ברור פרישת שמלה שלא כמו שאמרו העדים. ולפ"ז ניחא גם קושייתו דבגמ' פריך ממ"נ אם איירי קודם יב"ח זינתה ע"כ בעודה קטנה זינתה דאל"כ אין בין נערות לבגרות רק ששה חדשים וא"כ בוגרת היא עתה וא"כ עכצ"ל דקרא איירי שלא העידו עדים שקודם יב"ח זינתה א"כ מה ברור איכא פרישת שמלה ואם נתרץ דלעולם קודם יב"ח רק בקטנותה זינתה וכבר עברו יב"ח בת סקילה היא וא"כ ע"כ אתה צריך לומר דאמרו שזינתה כשהיא נערה ואין כאן רק ו' חדשים וא"כ כשהוזמו העדים וקטנה היא מה ברור שלא זינתה הא י"ל דבעולה היא ותינוקת תולין כל יב"ח וא"כ אין כאן ברור כלל לכן ע"כ אתה צ"ל דעדים אינם מעידים שבנערות זינתה רק

בעודה קטנה ועברו י"ב חדש ומ"מ אינה בוגרת א"כ שפיר פריך לאו בת סקילה היא. ולכן הוציא מכאן הרמב"ם דגם בקטנה יותר מיב"ח חיתה המכה דאלת"ה א"כ אף בלא קושיא דבת סקילה היא ליפרך כיון דקטנה היא מה מועיל פרישת שמלה כיון די"ב חדש נמי לא מהני לכן הוכיח הרמב"ם מדהקשה ר' אחא דבת סקילה היא דגם בקטנה אחר יב"ח לאו דם בתולים הוא ומיושב קושיית הס"ט שם ולפ"ז למה דמסיק ר' יוחנן שם תני תדין בסקילה א"כ י"ל דעדים מעידים שלפני י"ב חדש, ואי דבוגרת היא מ"מ וסקלוה וכשהוזמו קטנה היא איצטרך קרא למעוטי ועוד דהרמב"ם דפסק משל הוא א"כ ל"ק מופרשו השמלה דאינו אלא משל א"כ שפיר י"ל קרא דנערה למעט כגון שהעידו דנערה היא וזינתה והוזמו דקטנה היא דפטור ושפיר צריך קרא לכן הביא דנערה למעט קטנה ע"כ הגהה:

**והנה** הרי"ף והרא"ש הביאו דין מש"ר וי"ל דסוברים או כתוס' דפ', נערה דלא בעי חיוב סקילה או כדעת הרא"ה והביאו לענין ל"ת לאשה. אמנם בש"ע אה"ע לא הביאו די"ל דסובר דמש"ר לא שכיח דאדרבה אמרו חזקה אא"ט בסעודה ומפסידה אלמא לא שכיח שיוציא ש"ר בחנם וא"כ כיון דודאי בעי ב"ד במש"ר דאטו אם יוציא ש"ר בשוק יהי' חייב וא"כ שפיר אנן לא עבדינן שליחותיהו והוי כחוץ לב"ד וא"נ עתה והרא"ה מיירי בזה"ז שלא בפני הבית בזמן דאיכא סמוכין:

**וע"ד** הרש"ל שתמה כת"ה שכ' דטעם הרא"ש דחומש ואשם א"נ בזה"ז דאשם קריא רחמנא ותמה כ"ת דאשם היינו קרן ולא חומש וכן מהא דמת עד שלא הביא אשמו דחייב להביא חומש ויפה הקשה והנני מוסיף להקשות דגזל הגר כ' תוס' דקי"א דא"י למחול אבל בגזל ישראל עצמו תנן בב"ק דק"ג מחל לו את הקרן או מחל לו את החומש אלמא דלאו כפרה היא ולמה לא הביא הדין:

**ולולא** דברי רש"ל הי' אפשר לומר דדעת הרא"ש דאין חומש נוהג בזה"ז י"ל דסובר דשבועה בב"ד בעי ואף דשבועת פקדון תנן נוהגת בין בפני ב"ד בין שלא בב"ד התני סיפא מה הן חייבין על זדונה אשם בכסף שקלים ואלו חומש לא תנן ואל ישיבני מהא דב"ק דק"ו אהא דשבועה קונה דפריך מעדים מעידים שאכלו דמוקי לה בחוץ לב"ד ומ"מ תני סיפא פודה משלם קרן וחומש די"ל דלפי הס"ד ע"כ סובר רב דגם חוץ לב"ד מחייב חומש אבל לפי המסקנא ולדידן דשבועה א"ק י"ל דא"ח חומש אלא נשבע בב"ד או י"ל דנהי דשבועה לא בעי בב"ד הודאה בב"ד מיהא בעי כמו מודה מקצת הוי בב"ד וכן שבועת עדות חוץ לב"ד וכפירה בב"ד וכיון דחומש לית בו חסרון כיס א"כ לא עבדינן שליחותיהו ולענין קרן בלי שבועה חייב א"כ הוי כהודה חוץ לב"ד וממילא כיון דלא הוי

ב"ד דאנן לאו שליחותייהו קעבדינן והוי כהודה חוץ לב"ד וא"מ חומש ולא מהני אף תפס כלל ובאמת לא מלאני לבי לדבר זה רק איכא דמסייע לי רש"י ב"ק דק"ה דמחק שעמד בדין וכ' דהא עד השתא נמי ע"כ שעמד בדין דהא נשבע הוא ואבי' קתני מכלל בב"ד הוי הלכך לא"ג לי' עכ"ל וזה תימה דהא שבועת פקדון הוי חוץ לב"ד אלא ע"כ דא"מ חומש רק בב"ד דאלומי לאפקיע ממונא כמ"ש רש"י דק"ו למ"ד שבועה קונה דאלימא לאפקיע ממונא כן השבועה או הודאה עושה רושם לחייב חומש רק בב"ד משא"כ אשם דמשום כפרה על השבועה הוי אפי' חוץ לב"ד:

**וקצת** סמוכין יש לזה מת"כ פ' ויקרא דמה בטט"ג א"מ אלא לאחר שבועה אף הודה א"מ אלא לאחר שבועה לא אם אמרת בטט"ג דא"מ חומש כו' ת"ל ושלם א"מ אלא לאחר שבועה משמע דאי לאו פירכא הוי ילפינן מטט"ג כמו דקיי"ל עתה והא בטט"ג הוי דוקא בב"ד דלהכי כ' הרמב"ן דהרי"ף לא הביא לפי דבעינן שבועה בב"ד ולאו שליחותיהו עבדינן וא"כ משמע דגם שבועת פקדון לענין חומש בעי ב"ד וידעתי כי יש לדחות דלפי הס"ד קודם פירכא אה"נ הוי בעי ב"ד אבל בדברי רש"י יש לי סיוע ועדיין צל"ע ומדברי הירושלמי פ"ה דשבועות ה"ב והוא בתוספתא כמ"ש הפ"מ מה את בעי אחרי דמביא קרן וחומש נראה דבלא תביעה ואף שלא בב"ד משלם חומש ויש לדחות:

**אמנם** אחרי עיוני נ"ל דודאי בקרא מבואר אף בלא גר לשון אשם על הקרן וחמישיתו יוסף עליו לכן סובר הרש"ל דבאמת מה דצריך לשלם הקרן הוא גם בלעדי שבועה ואין השבועה גורם התשלומין דהא שבועה אינו קונה מ"מ יש הא דיוליכנו אחריו אף למדי או בגזל לחמשה ב"א למה דס"ד דמודה ר"ע היכי דלא אשתבע רק משום דכתיב לאשר לו יתננו ביום אשמתו א"כ קרי התורה לקרן אשם וזהו החיוב שהוא יותר עליו אחר חיוב השבועה מכח לתא דשבועה זהו מטעם שקראו אשם זה א"נ רק בזמן דאיכא אשם ושלא בפני הבית אינו נוהג ובזה מיושב תמיהת הש"ך סי' שס"ד סק"ד אהרמב"ם וסמ"ג וש"ע שכ' בטעמא דהואיל שנשבע נתיאש הגזלן והקשה הש"ך דלמ"ל ה"ט תיפוק לי' דבעינן כפרה צריך ליתנו לידו ובגמרא משמע טעמא משום כפרה ולפ"ז ניחא דבש"ס דמיירי בפני הבית הוא משום כפרה משא"כ בזה"ז דלא מתכפר בלי אשם ובאמת הקרן לאו בר כפרה דאל"כ לא הי' יכול למחול רק גלי קרא דמה דנוסף החיוב מכח שבועה א"נ אלא בזמן דאיכא אשם לכן הביאו הרמב"ם וסמ"ג וש"ע טעם אחר שיהי' נוהג בזה"ז ולכן כ' רש"ל דבהודיעו א"צ לילך אחריו לרמב"ם ועש"ך סק"ד שם וא"כ עכ"פ בכה"ג פטור מקרן בזה"ז להוליך אחריו אם הודיעו דאזדא טעם הרמב"ם ויש להאריך בזה:

**אבל** בזמן הבית ודאי מחייב אף בהודיעו משום כפרה מעתה י"ל כיון דקרא כתיב וחמישיתו יוסף עליו אקרן שהוא אשם לא חייבה תורה החומש רק בזמן שהקרן מחויב משום אשם דאז צריך להוסיף חומש אבל בזה"ז דא"מ הקרן לשלם מטעם אשם רק לפי שחייב לו בלא נשבע אין עליו חיוב חומש כלל וא"כ גם הרש"ל כונתו דאשם על הקרן דיש תוספת חיוב על הקרן במה שקרוי אשם ואז מחויב בחומש אבל כשאין חיוב על הקרן מדין אשם בזה"ז רק לפי שגזל ושבועה אינו קונה וא"כ א"צ להוליך בהידיעו ול"ש כפרה שפיר הדין דא"מ בחומש דחומש אאשם דקרי רחמנא קאי. ומ"ש כת"ה ממת דמשלם חומש שם כבר נתחייב בקרן ואשם בשעה שיכול להביא וחל עליו קרן מדין אשם אף דמת מ"מ לא פרח מעליו החיוב מחומש אבל כאן לא חל עליו חיוב קרן כיון דליכא אשם לפי שאינו נוהג בזה"ז לא חל חיוב אשם וממילא ליכא חמישיתו יוסף על האשם המושב כנ"ל להצדיק דברי רש"ל:

**ובזה** יתיישב קושית המ"ל פ"ג מגזלה אהא דגזל חמץ ועעה"פ ונשבע שהשמיטו הרי"ף דלפ"ז י"ל דהך חיובא דממונא קא כפר הוא בתורת שבועה ובלא נשבע עפרא בעלמא הוא א"כ אין חיוב קרן רק מצד שבועה ומדין אשם אינו נוהג בזה"ז והשמיטו הרי"ף ובל"ז יש לחלק דבמת שם מה דא"מ אשם דמיתתו מכפרת וה"ט דחטאת שמת בעליו כמ"ש רש"י משא"כ בזה"ז דא"ל כפרה כלל אך זה יש לדחות ומחוורתא כמ"ש:

**ומה** שהקשה כ"ת אר"ן סנהדרין ד"ח דע"כ דמעידין בפני ג' ואח"כ בפני כ"ג לדעת הרמב"ן פ' שופטים דא"מ ג' לקבלת עדות לד"נ וא"כ איך כשרין להעיד בג' ואח"כ בפני כ"ג הא הוי עדות שאאי"ל דאם העידו עדי אב בפני ג' מעיקרא אם יוזמו אח"כ בב"ד של כ"ג יהי' למפרע פסולים היו בעת שהעידו בפני כ"ג ולא יתחייבו מיתה כמבואר בב"ק דע"ג. ע"כ תירץ קושיתו באמת הגאון לא ס"ל כרמב"ן וי"ל דהר"ן סובר כהגאון דג' מקבלים עדות לד"נ וקצת ראי' יש לזה מהתוס' מכות ד"ו שהקשו ארבי דאמר בד"מ תתקיים עדות בשאר דהא גם בד"מ כתיב עפ"י שנים או שלשה ומה קושיא דלמא בממון מפרשינן דג' יכולין לקבל עדות שנים כמ"ש הגאון אבל בד"נ א"י לקבל וע"כ אתיא לקא"פ לכן מחלק רבי שפיר אלא ע"כ דתוס' סברי דגם בד"נ מקבלים ג' עדות וא"כ מאין הוכיח רבי דבד"נ עדותן בטלה ע"כ סובר דאין הלשון הכתוב מורה כן מדנקט עדים אלמא דלאו בקבלת עדות איירי לכן הקשו דגם בד"מ נימא דעדותן בטלה אבל איתימא דבד"נ אין ג' מקבלים עדות א"כ מנלן דרבי סובר דלשון הכתוב אינו מורה כן דלמא סובר כמו שהגאון מפרש רק בד"נ אינו סובר כוותי' אבל בממון מפרש כפי' הגאון דשלשה מקבלים עדות שנים:

**אמנם** קושית כת"ה בל"ז יש לישב די"ל דעולא בסנהדרין סובר כרבא בסנהדרין דע"ח דבעדי הזמה ל"ב עדות שאי"ל דהזמה חדוש הוא כמו בעדי טריפה וא"כ ל"ק קושית כ"ת על הר"ן אבל בל"ז תמוה דהא הרש"ל סובר אף בקבלו עדות שלא בפני בע"ד דלא מהני קבלת עדות דא"נ להגיד אח"כ בפני בע"ד דעביד לאחזוקי דבורא ואף החולקים מ"מ כה"ג דכבר הגידו לענין ממון ואם יחזרו בב"ד של כ"ג משוי נפשייהו רשיעי גם יצטרכו לשלם לבעל ק' סלע וכתובה מדד"ג כמבואר בש"ע וא"כ אין לך נוגעים גדולים מזה דא"נ להעיד אח"כ בב"ד של כ"ג. לכן י"ל דהנה הר"ת כ' דעדי בעל שהוכחשו בחקירות חייב הבעל ק' סלע ומ"כ והר"ן דחה כיון דלא נחקרו עדות הוי כלא הביא עדים ופטור מיהת נראה דבאם יזימו מקצת עדים ויתבטל כל עדי הבעל מדין שבטלה מקצתה בטלה כולה דאז חייב כיון דכבר נחקרו העדים ועכשיו נתבטלו ע"י הזמה ובטול מקצתן ודאי חייב בעל בק' סלע ומ"כ א"כ י"ל דבפני ג' יזימו עד אחד ואח"כ בב"ד של כ"ג יזימו כל העדים דאז אם יוזמו על העד השני שלא הזימו בפני ג' לא יהיו פסולים למפרע ומ"מ יהיו נהרגין לפי שבב"ד של כ"ג רצו להרוג העד שהזימו אח"כ וא"כ הוי עדות שאי"ל דחייבין לפי שגרמו עתה מיתה ולא יהיו נפסלין למפרע ולא יהיו נוגעין בעדותן כי עדות הראשונה שהזימו קיימת ואין העדים זוממין עד שיזומו כלם מ"מ בטל כל העדות:

**וגם** שיטת האומר דעדי בעל מעידין בפני ג' ואח"כ לד"נ ג"כ י"ל דאם אמרו במערב בירה עמנו הייתם במקום שלא יכולתם לראות מקרי הזמה א"כ אם בראשונה הגידו שזנתה ואח"כ בב"ד של כ"ג שהתרו בזנות או שמעו התראה ויבאו עדים ויזימום איך תאמרו שמעתם התראה עמנו הייתם באופן שלא תוכלו לשמוע התראה ממרחק אף שיכלו לראות הזנות דאז עדות שהעידו בראשונה קיימת דאזנות ליכא הזמה ואלו אהתראה איכא עדי הזמה שלא שמעו התראה א"כ שפיר הוי חייבין מיתה א"כ יכול להזימם ועדות ראשונה קיימת:

**ולהכי** מיושב גם הירושלמי מהו שישלם בג' ויסקל בכ"ג דאם מעידים ששורו של פלוני הרג הנפש ולא הגידו אם שחור או לבן ואז משלם כופר ואח"כ יעידו בפני כ"ג ששור לבן הרג ומחויב השור סקילה ואם יזימו העדים שעמנו הייתם ולא תוכלו לראות השור לבן והשור שחור אפשר שראיתם א"כ הוי הזמה לד"נ ודין הראשון קיים דאפשר שור שחור הרג וחייב כופר ול"ק כלל:

**ומה** שתמה כת"ה אהא דמצריך הטור בקרן שיתפוס המזיק עצמו ואלו בסי' שצ"ז כ' דפחת שחיטה צריך לשלם לדידן אם תפס וכבודו מתרץ דהעמדה בדין עושה למפרע כגבוי ותפיסה הוי כהעמדה בדין א"כ למפרע חייב מטעם מזיק משא"כ כשלא גבה לא

הוי העמדה בדין וא"צ לשלם מדד"ג. לא הבינותי אטו אם שני שוורים תמים ביחד יזיקו ויתפוס אחד נאמר דנכוף גם השני לתת לו אם שניהם רק ח"נ שוים ודאי מה דתפס תפס והי' העמדה בדין ואמאי דלא תפס לא תפס ה"נ כאן אמה דתפס הוי העמדה בדין ואפחת לא הוי כלל העמדה בדין:

**לכן** י"ל דודאי אם השור אינו שוה ח"נ וישלם מביתו וע"ז יתפוס לשלם פחת שחיטה לא נתכוין הטור רק הטור מיירי בשור שוה ר' שנגח שור שוה ר' ואפחתו בפחת שחיטה ועומד על ק' דאי מזיק שעבודו פטור א"כ חולקין השור שוה ק' עתה ומזיק נוטל חמשים וניזק חמשים אבל אי מזיק שעבודו חייב א"כ יאמר הניזק למזיק בהזיקך הוי כאלו חלקת השותפות ונטלת לידך את שלך והמותר שתפסת שלי לגמרי וא"כ תפס המזיק עצמו לענין זה וכמו שאם הי' ב"ד סמוכין הי' מחויב לשלם והי' יכול הניזק ליטול כל השור שאתה נטלת שלך בהפסידך ה"נ אם תפס השור יוכל להחזיק בו אבל לשלם מביתו ודאי א"ל לשלם בשביל היזק דיאמר יהא כאלו לא הזקתיך וא"י לכופנו לתת לך ומה דתפסת תפסת ויותר א"צ לשלם לך וזה ברור. והגם שהרא"ה פי' הא דבגמ' פחת שחיטה כגון ששוה פחות מח"נ דאל"ה אף למ"ד מזיק שעבודו פטור נוטל כולו והובא בש"מ ב"ק דל"ג י"ל דהוא קאי לר"י דב"ח הוא א"כ אין לו בהיזק אם נפחת מאליו א"כ ה"ה מזיק דפטור מ"מ הבע"ח אין לו להפסיד הפחת אבל לר"ע דשותפי ואם נפסד מאליו ודאי ההפסד לחצאין א"כ אי מזיק שעבודו פטור הוי כנפחת מאליו וחולקין השור השחוט אבל אי מזיק חייב הוי כמו שנטל השותף חלקו דאם הי' בעין והי' תופס הניזק מחצית השור לא יכול המזיק לתפוס ממנו כי חלקנו וזה ברור:

**ומה** שהקשה כ"ת בסי' כ"ח אדברי רשב"א דמשחק, בקוביא בעדות מהני תפיסה מהא דעד צריך שבועה דלוה משלם ול"מ תפיסה אף דהוא דרבנן נ"ל דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון ול"מ תפיסה רק משחק בקוביא לא פסלו רבנן רק מטעם ספק כמ"ש רש"י בר"ה דכ"ב דחשדוהו למשקר א"כ פסול רק מטעם חשד וספק והוי כתרי ותרי דמהני תפיסה אבל עד צריך שבועה דל"ש משקר רק עשאו כקרוב או אסמכוה משום יקום דבר דבדבר שמפני ודאי פסלוהו משום דכשצריך שבועה לא מקרי על פיהם ל"מ תפיסה ובימי חורפי הקשיתי מרש"י במה"ק הובא בש"מ כתובות י"ט בשנים חתומים על שטר דפסולי עדות משחקי בקוביא דא"כ כיון דבכת"י יוצא ממ"א מהני תפיסה ובריש ל"מ תפיסה ואמאי הא משחק בקוביא מהני תפיסה ואמרתי עפ"י דברי ש"מ ב"מ די"ג אהא דאומר הי' ר"מ שטר שא"ב אחריות נכסים דא"ג מב"ח דפי' משום דהוי מפי כתבם ונהי דקיי"ל הכי מ"מ י"ל דוקא שהשטר מועיל עכ"פ לגבות מב"ח אבל כשאינו מועיל

לגבות כלל רק לענין תפיסה הוי מפי כתבם ול"מ תפיסה ובזה ישבתי מה דרש"י לא פי' כסברת הרשב"א בתוס' דמיירי התם לענין שובר כיון דשובר עיקר השטר להחזיק לא הוי מפי כתבם ומהני אף במשחק בקוביא שלא ישלם הלוה:

**ומ"ש** כ"ת דא"כ למה אמרו בחשודין מי יימר דמשתבע לדעת הרי"ף דנשבעין ונועלין מהני תפיסה א"כ יתחייב ק"ש לדעת הרשב"א לא ידעתי מה ק"ל הא שם משמתינן לו שישבע ורשע הוא אם לא ישבע ויתפוס א"כ היאך נימא בשביל זה יתחייב ק"ש דאפסדי' אם יהי' רשע ולא ישבע ויתפוס משא"כ במשחק בקוביא דמדין תופס. תו תמה כ"ת בסי' ל"ח אדברי הרמב"ם דבהעידו שנמכר בע"ע והוזמו לוקין דהא ממון איכא כמו שחייב בק"ש השבע לי דלאו עבדי אתה א"כ ישלם ולא ילקה ג"כ לא ידעתי הרמב"ם איירי דעל הגניבה יש עדים ולא הוזמו רק הבע"ד טוען שלא נמכר ושוה יותר או פחות מגניבה דאינו נמכר בע"ע לתנאי בקדושין דט"ז והוא טוען שמעולם הי' שוה יותר או פחות או עכ"פ אם לא נמכר ועתה שוה יותר או פחות א"נ בע"ע א"כ ה"א דנמכרין בע"ע כשהוזמו שרצו לעשותו ע"ע קמ"ל דא"נ ולוקין ותו לא שייך דהפסידו ממון דבאמת חייב ממון גם לפי דבריו דהא כמו שאם הזימו עדים שהעידו על הלוה שחייב אף שאין לו לשלם מ"מ עדים חייבין בהזמה לשלם לפי שעשאוהו בר חיוב ומקרי כאשר זמם ה"נ בכה"ג שמודה שהוא בר חיובא דאין על עדים חיוב ממון דאף בלי עדותם הוי בר חיובא ממון. ורק הרמב"ם השמיענו דא"נ בע"ע והמעות יהי' שלהם דלא רצו להפסידו. וקצת ראי יש לזה מהא דמכות ד"ה דבממון אם הוזמו בגברא בר חיובא אף דנגמר הדין וטורף ממשעבדי ולא יוכל למכור ואלו בלא עדותם הי' יכול למכור ולאכול הכל מ"מ פטורים וזה יש לדחות אכן הסברא בעצמה צודקת דכה"ג על ממון לא רצו להפסידו כלל ובאמת צ"ע על הרמב"ם הא כיון דלא הוזם על הגניבה ואנן רק ילפינן מקרא דבגניבתו ולא בזממו אבל בכה"ג אפשר דנמכרין רק הרמב"ם צ"ל דסובר דברייתא סתמא תנן אין נמכרין בע"ע ודעתו רחבה מדעתינו מיהת קושית כ"ת ל"ק:

**ואין** להקשות לדברינו וא"כ אף אם ימכרוהו בהזמתו הא דמי מכירה ודאי של עדים הוא דלא הפסידו אותו דבר חיובא הוא וא"כ יצאו מיד בגרעון כסף דז"א דהרמב"ם כ' פ"ג מה"ע דאינו לוה וגואל דבעינן והשיגה ידו וכאן הי' לו מיד ואינו נגאל ול"מ גרעון כסף. לכן קמ"ל דאין נמכרין. דברי תמו וידידות לא תמה ד"ש באהבה דודו:

**הרב** בספרו ישועת ישראל סי' א' תמה על פסקי הלכות שלא הביא בזאב וארי וברדלס שהמיתו דעורן אסור בהנאה דהא אמרו בסנהדרין פ"ק דכיון דגמר דינייהו אסור בהנאה. וכן על הרא"ה שכ' דא"נ בזה"ז, ולא ידעתי הקושיא דאנן לא קיי"ל כר"א וכולן מיתתן

בכ"ג כמבואר ברמב"ם פ"ה בסנהדרין ולהראב"ד אפילו נחש מיתתו בכ"ג ואף הרמב"ם דהביא נחש שהמיתו כל אחד יכול להרגו י"ל דאינו רק דסובר דהוי כמו רודף דמותר להרגו אע"פ שיש להן בעלים ומדייק מהא דר"ע אמר סתם מיתתן בכ"ג ולא פליג בהדיא אנחש רק דסובר דבאמת גם נחש בתורת דין שור הנסקל מיתתן בכ"ג לאסור עורן אבל מצוה להרגו מפני שרודף הוא ולכן שפיר עורו מותר דאינו מדין מיתת ב"ד ועיין בלח"מ ומ"ע שכ' ג"כ דנחש אינו רק לפי שאין להן תרבות ובמרכבת, המשנה ג"כ הביא ראי' מדמחללין עליו שבת לדעת הרמב"ם א"כ לכל פרושי הוי רק מדין רודף ואין ענין לאיסור הנאה דלא מטעם גמ"ד הוא:

**עוד** אפשר דר"ע סובר אף בלא המית מותר להמיתו רק הכ"מ כתב דרמב"ם פסק בנחש כר"ע דהוי רבים לכן סובר כיון דבלא המית הוי ר"א ות"ק רבים דבנחש אין הורגין הלכה כוותייהו ובהמות הוי ר"ע ור"א רבים לכן פסק כוותי'. מיהת מ"מ לאו כדין גמ"ד וא"כ מ"ש מארי וזאב רק מדין רודף מותר להפסידו ול"ק קושייתו:

**תמיהני** על דברי הרשב"א ב"ק דק"ד ע"ב כי לא הודה נמי לא ישלם הקשה דלמא דאיכא עדים ותי' אי איכא עדים למה ממעט בנו מחומש הא אב חייב ואי איכא עדים גם האב פטור דמשבאו עדים הודה משלם כפל ואינו משלם חומש עכ"ד ותמוהין לי דשם בטט"ג הוא דוקא אבל בטענת אבד או להד"ם או כשלא נשבע בב"ד דא"מ בכפל ודאי מחייב חומש דהכי אמרינן להדיא בב"ק דס"ה אי מטעם חומשו עולה לו בכפלו או מטעם ממון משתלם בראש מוסיף חומש הא כל שאינו חייב כפל מוסיף חומש. ועוד דבגמ' אמרו בגזל אביו ובגזל דחייב בגניבה ואבדה ל"ש טט"ג כלל דהא לפי טענתו ג"כ מחייב דבש"ש נמי מיפטר מטט"ג כדאמרינן בהכונס דנ"ו דע"כ בלהד"ם איירי. ולכן תמוהין מאד דברי רשב"א. וצ"ע:

**מ"ש** הרב ישועת ישראל בהשמטות בסי' א' אהא דהרי"ף והרא"ש הביאו דשור הנסקל אסור בהנאה דא"נ בזה"ז נ"ל דהנה ב"נ נהרג בעד א' ובדיין אחד כמבואר ברמב"ם ה' מלכים א"כ י"ל דשור הנסקל נמי כשהוא של ב"נ דכמיתת בעלים כך מיתת השור נהרג השור בדיין אחד וא"כ שפיר נוהג בזה"ז ג"כ דכל מילי דבעינן דין סנהדרין ממש א"נ בזה"ז אבל כל שא"צ לדין סנהדרין י"ל דנוהג בזה"ז. ואף דב"נ מיתתו בסייף מ"מ כמו שהרוצח בסייף ושורו בסקילה ה"נ בסקילה שור של ב"נ זה לדעתי נכון. עיין שו"ת ח"צ סי' פ"ד:

## סימן מד

**תשובה שנית להגאון אבד"ק קוטנא**

**הנה** מ"ש שהרא"ה גם באונס כ' דנוהג בפני הבית בזמן שהי' יכולת בידינו לדון ד"ק אם אמנם כי דבריו תמוהים שם ואולי טעות הדפוס הוא:

**ומ"ש** לסתור דברי המל"מ שהקשה על הרמב"ם בכתובות דמ"ו באבעי' דנשואי אשתו ראשונה דרצה לגרש יגרש הא ספיקא לחומרא דלא אמרינן סדא"ו לחומרא רק בבין אדם למקום אבל לא בין אדם לחבירו דאינו רק מצד שעבוד והוי כממון וראי' מע"מ שאין לך שאר כסות ועונה דדבר שבממון תנאו קיים ורק הרמב"ם סובר דצערא דגופא לא מצי מחיל מ"מ לשעתה מחול. ולכן בוררת וחוזרת ובוררת בירושלמי לפי דלא תוכל למחול לעולם כו' עכ"ד:

**איננ**י רואה בזה ראי' דלדברי כבודו בעינה דמצי מחיל לשעתה דשם ודאי שעבוד הוא תדע שלא מצינו שילקה אלאו דעונתה לא יגרע בשלמא מילי דממון כמו שאר וכסות אינו לוקה דניתן לתשלומין אבל עונה למה לא מצינו שילקה ודוחק לומר משום דהוי דבר שבכללות כמו נא ומבושל דפליגי אביי ורבא דאנן לא מצינו בשום מקום אף למ"ד לאו שבכללות לוקין דילקה רק באמת התורה בא לגלות דמשועבד לה ואסור לגרע דהוי כגוזלה ולא ניתן למלקות משא"כ אונס ומש"ר דלוקה על ל"י לשלחה א"כ מוכח דלאו משום שמשועבד לה מצד מצות התורה רק שלוקה וראי' לזה דהא בהנאת תשמישך דקונמות מפקיע מידי שעבוד כ' הרשב"א נדרים דט"ו דאף דמצות לאו ליהנות ניתן גם בהנאת הגוף מ"מ כיון דקונמות מפקיע ליכא מצוה ואלו באונס איתא במכות דט"ו דבביטלו לוקה ודחי בגמ' דלדבר מצוה יש הפרה וא"כ חזינן דמצותו עלי' ואמאי לא נימא דמפקיע מידי שעבוד ול מצוה כלל ולמה לוקה כלל הא בדין דקונם מפקיע מידי שעבוד ואף אם באנו לדחות זה מ"מ הא חזינן דאי שעבוד של אונס הוי כדבר שבממון אמאי פריך בכתובות ד"מ ניתי עשה ודחי ל"ת אמרו בב"מ דל"א מי דחינן איסורא מקמי ממונא. ובגמ' הוצרך לשנויי דלא בעינא ליתי' לעשה היינו כמ"ש התו' שם דמלמדין אותה לפי שהיא מוזהרת ג"כ ובדידה ליכא עשה ואף להרשב"א בתי' קמא בכתובות דעשה קלישא הואיל ואי אמרה לא בעינא עכ"פ לאו מטעם דהוי כמו ממון. ועוד דכיון דאי לאו דגלי קרא דל"ת לאשה מדעתה ה"א אפילו אינה רוצה בכך מ"מ איכא עשה ול"ת רק דגלי קרא דאין כופין אותה אבל פשיטא דלאו מטעם שעבוד לטובתה דאל"כ פשיטא דאינו אלא מדעתה והכי חזינן דבעונתה לא יגרע לא איצטריך קרא דדוקא מדעתה דבל"ז מסברא ידעינן דאינו אלא שעבוד לטובתה אבל במש"ר ואונס ה"א דאפילו שלא ברצונה

דמצוה היא. ואם נדחוק לומר דאחר דגלי קרא דמדעתה י"ל דתורה לא גזרה רק לטובתה מלבד שהוא דחוק. נראה לי דודאי אי מחלה אעונה יכולה כיון דרק לטובתה יכולה לומר הריני כאלו התקבלתי אבל באונס לא מהני מחילה. והא דל"ת לאשה מדעתה היינו כשאינה רוצה להנשא לו כלל דאז אין כופין אותה ומיפטר הבעל אבל כשאומרת אם תרצה כנוס ואם לא תרצה לא המצוה עליו לכונסה וזה טעם הירושלמי דבוררת וחוזרת ובוררת דלא מהני מחילה כלל כיון דהמצוה גזרה תורה עליו רק שלא יכול לכופה אבל כל שמרוצה אף שאינה תובעת אותו עליו החיוב מצד מצוה ול"ש מחילה כלל בהא דאל"כ כיון שמחלה פ"א הי' מהני ול"ד לעונה דא"י למחול דודאי שתשב צרורה תחתיו ויענה אותה א"י למחול אבל אם מוחלת שיגרשה א"כ למה לא תוכל למחול הא לא יהי' צערא דגופא דתוכל להנשא לאחר אלא ודאי לאו מטעמא דלא מצי מחלה צערא דגופא רק משום דהתורה לא חייבה מחמת רצונה רק המצוה עליו וכשרוצית להתגרש אז פקע המצוה. לכן סובר הירושלמי דבוררת וחוזרת ובוררת דמ"ד בירושלמי פא"נ דכיון שבירר אחד מהם מיפטר דסובר כיון דפ"א נפטר מהמצוה אינו חוזר וקרא דכל ימיו היינו רק בגירשה באיסור או שלא רצה לנושאה. מיהת לאו מטעם צערא דגופא ומחילה כלל. אבל פשיטא דהא לא הוי כדבר שבממון:

**ואפילו** נרצה לדחוק על כל הא התוס' ישנים הקשה מהא דלא בעינא אכבוד אב דאמאי ה"א דדחי אי לאו קרא והוצרך לתרץ דמלמדין אותו א"כ כבוד אב דמי לאונס ומש"ר והא ודאי בספק אב מחויב לכבדו ואקללתו והכאתו חייב ולא הוי כדבר שבממון וע"כ ל"פ בהכה זה וחזר והכה זה רק בהתראת ספק ואיתימא דלכל חד שרי מדינא א"כ לידמי לשני יוסף בן שמעון דא"י לגבות א"כ בכל חד לא עבד איסורא דיוכל להדחות איני משועבד לך ונהי דבבא בהרשאה חייב ביב"ש משום דממ"נ חייב אבל כל שלא מהני הרשאה פטור וא"כ איתימא דכבוד אב הוי כמו דבר שבממון א"כ לכל חד מיפטר מן הדין ומותר לגמרי איך נימא דעל שניהן בזא"ז חייב אלא ע"כ דבאמת איסור הוי וספק מיתה הוא דלא הוי דבר שבממון וכמצוה שבין אדם למקום הוא אף דהוא בינו לחבירו וא"כ ע"כ גם באונס כן ואין לחלק משום דהוקש כבודו לכבוד המקום דאל"כ מה הקשה הת"י ליתרץ שאינו כבוד אב דדחי לפי שמצוה היא משא"כ באונס אינו אלא שעבוד ולא דחינן איסורא מקמי ממונא וגם מנין לנו לעשות חילוק בין כבוד אב לאונס שניהם בין אדם לחבירו הן ובודאי אסור לספק שלא לכבד אב מספק א"כ יפה הקשה המ"ל:

**וראיתי** להפנ"י כתובות שם תמה אדברי רש"י יבמות דל"ט דאין כופין היבמה להתיבם אם אמרה לא בעינא דא"כ אמאי דחה עשה לל"ת וע"ש תירוצו. ולדעתי פשוט אף אי

אמרה לא בעינא אי ייבמה בע"כ קנה חזינן דמצוה היא דאל"כ הוי א"א שלא במקום מצוה ולא קנה א"כ אף אי אמרה לא בעינא עדיין מצוה קיים משא"כ באונס שלא מדעתה לא קיים מצוה כלל דהתורה אמרה מדעתה וזה פשוט ותימה שלא נחית להכי הגאון בעפנ"י.

**ודברי** הרמב"ם אפשר ליישב דהנה בש"מ הקשה דלמ"ל הזה ולא ליבם ת"ל מואקרב אליה ואי בביאת אחיו לא מצא מה ואקרב אלי' ותי' דקאי למ"ד ואקרב אלי' בדברים ולראב"י ל"ל דרשא דלזה ולא ליבם עכ"ד ולפ"ז הרמב"ם דפסק כראב"י דבעינן בעל ואקרב אלי' ממש אייתר לזה ולא ליבם א"כ דרשינן קרא על נשואין ראשונים למעט ובגמ' אמרי פשוט מינר חדא למ"ד דלא בעינן בעל. הן אמת שיש לדייק בלשון הרמב"ם שכ' על קדושי ראשונים ולא כגמ' דילן דנקט על נשואי ראשונים א"כ י"ל דמפרש הבעי' כגון שקידש אחיו ועכשיו ייבמה ולא מצא בתולים או שחזר וקדשה ובא עלי' ועי"ז נודע שלא מצא בתולים ודלא כפי' רש"י שאחיו לא מצא בתולים או בנשואי ראשונים לא מצא ולא מפרש כפרש"י א"כ משמע דהי' קשה להרמב"ם קושיית הש"מ מואקרב אלי' דאם אחיו לא מצא בתולים מה ואקרב וא"כ נסתר דברינו בתירוצו:

(**מיהת** למדנו מדברי הש"מ הנ"ל דר' אשי בעי דלא כהלכתא ונהי דלהרמב"ם הבעי' שפיר בקדושין מ"מ ר' אשי דבעי על נשואין הוי דלא כהלכתא. יש ליישב דברי הרמב"ם דהנה קשה למה בעי ר"א על נשואי ראשונים דלא כראב"י ולא בעי על קדושי ראשונים לכ"ע. דהנה לכאורה כיון דכתיב את האשה הזאת לקחתי ואקרב אלי' משמע דאקדושין אינו מפקפק הבעל ואמאי אי זינתה בעודה תחת אחיו הא הוי סוטה ולא מתיבמת ולא הוי נשואין כלל בשלמא לדעת הראב"ד הובא ברא"ש יבמות די"א דבעי חליצה א"כ הוי היבום מועיל לחומרא א"כ י"ל שפיר אבל לדעת הרמב"ם דסוטה ודאי טומאה כעריות ול"ב חליצה א"כ לא קרינן את האשה הזאת לקחתי. וכן בקדושי ראשונים דלא בעלה עדיין א"כ כנסה בחזקת בתולה קדושין שניים ונמצא בעולה דקיי"ל דמקח טעות א"כ לא קרינן את האשה הזאת לקחתי על קדושי שניים שפיר פטור. רק ר' אשי י"ל דלא סבר כרב אלא כר' חסדא דפליג ביבמות די"א אסוטה דטומאה כתיב כעריות וא"כ הרמב"ם דפסק כרב ליתא להבעי' כלל דהא ביבמה ודאי לא מהני היבום אי זינתה תחת אחיו דערוה היא. ועל קדושי שניים בלא בעל בראשונה הוי כנסה בחזקת בתולה דמקח טעות ולכן דקדק ר"א דס"ל כתו' י"ב כנסה בחזקת בתולה הוי מקח טעות לכן בעי ר"א בנשואין ראשונים וזנתה תחתיו דהוי קדושין ראשונים קדושין גם קדושי בתרא קדושין דכבר ידע שבעולה היא ופי' ואקרב אלי' בדברים וסוטה ל"ל דטומאה כתיב כר' חסדא אבל אנן

לא משכחת לן הך בעי' דיבם דהא טומאה כתיב בי' ואייתר הך דהזה למדרש בקדושי ראשונים ולא לנשואי ראשונים לא קרינן האשה הזאת לקחתי דהוי מקח טעות לכן סובר הרמב"ם דפטור ואם רצה לגרש יגרש. ומזה הגמ' י"ל דיצא להראב"ד דלא קיי"ל דפטור מחליצה בסוטה ודאי דלא ניחא לי' לומר דר' אשי פליג אדרב. אמנם הרמב"ם סובר דפליג לכן פסק דפטור):

**אמנם** לישב דברי הרמב"ם בפשיטות דהנה הרמב"ם פי' דשמלה משל וא"כ לא נתברר כלל ששקר הגיד הבעל ושמא כדבריו דלא מצא בתולין ואם אשת כהן אסורה עליו, וכבר הקשה מוח"ז הגאון בספר בית יעקב בסוגיא דפ"פ דאדרבה שויא חד"א ותי' דכאן משועבד לה ולא מהימן דהתורה חייבו מל"ת לאשה ודמי לטמאה אני לך דלא מהימנא שכ' הר"ן דל"ש שויא חד"א כיון דמשועבדת לו. וכאן איכא ל"ת לאשה. ולפ"ז ודאי בספק ל"ת לאשה הדר בעל אסור לקיימה באשת כהן דשויא חד"א ואי דמשועבד הא השעבוד אינו רק מספק ושויא חד"א. ולפ"ז י"ל דאף באשת ישראל אם רצה לגרש יגרש דהוי ס"ס ס' הדין דנשואי ראשונים לאו מש"ר הוא ואת"ל דישנו בכלל מש"ר שמא באמת זינתה תחתיו וא"ר לקיימה. ובשלמא בודאי מש"ר א"נ כלל וליכא ספיקא משא"כ בספק דתו מהימן מספק וא"כ י"ל ס"ס דלמא אינו מחויב ושמא אסורה עליו באמת ולכן אם רצה לגרש יגרש דיוכל לומר אמת אמרתי ואיני משועבד לך דשמא את אסורה עלי דתחתיו זינתה ואת"ל לא זינתה שמא מותר לגרשה דספיקא דדינא הוא:

**וכ**"ז שייך להרמב"ם דפרשו השמלה משל אבל מ"ש לשיטת הרא"ה דספיקא הוי ומחויב בל"ת לאשה דלהרא"ה י"ל דפרשו השמלה ממש א"כ נתברר ששקר דיבר ודאי מספק כופין אותו שלא לגרשה:

**ומה** שהשיג כבודו דהרא"ש הביא האבעי' דגזל ונשבע בחמץ שעעה"פ מוכח דאף מה שמחויב מכח שבועה נוהג בזה"ז. ודאי הרא"ש לא סובר בזה כוותי' דהא כ' דאפילו הודיעו מ"מ חייב להחזיר וכן כ' הרש"ל דלענין קרן נוהג בזה"ז אך לדינא כיון דהרמב"ם וסמ"ג וש"ע סוברים בהודיעו דא"צ ע"כ י"ל דמפרשים כן כמ"ש א"כ קיי"ל דחומש א"נ בזה"ז. אבל בדברי הרא"ש א"א להעמיס כן. והנה בדבר שבועה בב"ד אי בעי לענין חומש מדברי רש"י כתבתי דנראה כן או עכ"פ הודאה בב"ד לענין חומש ואף שלא מצאתי מדברי שום פוסק מ"מ דברי רש"י הכריחוני לומר כן וי"ל דהרא"ש סבר כן ויעיין כבודו בדברי הרשב"א ב"ק דק"ד ע"ב כי לא הודה שהקשה דלמא ביש עדים ותי' דאם משבאו עדים הודה א"מ חומש ודבריו תמוהים בעיני דהא בב"ק דס"ה לא סברי רק או חומשו עולה בכפלו או ממון משתלם בראש מוסיף חומש אבל חוץ לב"ד דאינו משלם כפל

ודאי מוסיף חומש ומה תירץ הרשב"א. א"כ מוכח קצת דהרשב"א סובר דא"מ חומש ג"כ רק בב"ד. הן אמת שדברי הרשב"א בל"ז צע"ג דהא י"ל בטענת אבד או לא גזלתי דא"מ כפל כלל רק בטט"ג ותדע הא שם בגזלה איירי ולא מיפטר בטט"ג דחייב באונסין וא"כ א"מ כפל כמו בש"ש כמבואר בהכונס דנ"ו וע"כ מיירי בכיחש בגזלה א"כ אינו משלם כפל וא"כ ודאי משלם חומש אפילו אחר ביאת עדים ובאמת דברי הרשב"א צע"ג ומצוה ליישב:

## סימן מה

**ב"ה יום א' תשא י' אדר תקצ"ט לפ"ק פיעטרקוב. לכבוד ידידי הרב חריף המפורסם מ' יוסף אהרן שיפשר נ"י בק' שעברשין** :

**מכתבו** השגתי יום ב' משפטים על הב"ד הנכתב אל כבוד א"א הגאון נ"י וגם אותי קראת לעיין בענין הנוגע להלכה ולמעשה בדבר שבערוה ומהראוי לבל אשיב בענין זה אחרי אשר כבוד א"א נ"י כתב אליך הדבר באר היטב והנני כיהודא ועוד אך למלאות חפצו הנני להשיב מפני הכבוד כפי חות דעתי להלכה ולא למעשה וזה החלי בעזה"י:

**ואעתיק** נוסח השאלה זה כמה שנים מת איש אחד בקהלתכם בלי זש"ק ולו שני אחים הגדול איננו כי נתנו אביו למחזרים על הפתחים לכן לא נודע מקומו איו והקטן שהי' בעת מות המת כבן שנה נשאר תחת אביו ואשת המת בעודה זקוקה נשאת לשוק והולידה בן ונתגרשה מאישה עתה בא האב לשם עם ילד ונתאכסן בבית הכנסת אורחים והגיד לבעה"ב שזה בנו אחי המת הוא הקטן ורוצה שיחלוץ ליבמתו ואח"ז נסע משם ושב לקהלתכם אחר שמונה חדשים ורוצה לחלוץ ליבמתו עפ"י עדות האב שזה אחי המת והגדול איננו בנמצא לכן אין לחזור אחר הגדול ונשמע ע"פ ע"א שגם עתה היא א"א שנשאת לאחר ולא נתגרשה וע"ז עלו הספיקות בלבך ויפרדו לשלשה דרכים באיסור האשה הזאת שתנשא ע"י חליצתו. הא' אף דקרוב או אשה נאמנים שזה אחי המת כמבואר באה"ע סי' קס"ט. הלא גדר בזה הריב"ש דדוקא בעדות שלא בשעת מעשה אבל בשעת מעשה אין נאמנין וא"כ אף שהאב העיד לפני בעה"ב מהכנ"א עכ"ז כיון שבלבו הי' לחלוץ כבשעת מעשה הוי גם אף אם אז לא יחשב לאמירה בשעת מעשה מ"מ אין לנו ע"ז עדות רק ע"א מפי קרוב וזה ג"כ א"נ בשעת מעשה וא"כ לא נודע לנו אם הוא האח ולדברי הריב"ש הסכים מהריב"ל ח"ב סי' מ"ט. הב' כי לא נודע מספר שנים ועל השנים א"נ רק עדים כשרים כמבואר בסי' קס"ט רק ע"י רבוי שערות וא"כ ראוי לידע מהו רבוי שערות. הג' כיון שנשאת לשוק נאסרת על האחין בדין וא"כ הוה

חליצה פסולה דצריכה לחזור על כל האחין. והדבר תלוי במחלוקת רש"י ותוס' ביבמות דק"ו ע"ב ופלפל גם במחלוקת רש"י ותוס' בגיטין פ' הזורק ותכלית בקשתו להשיב על כל פרט ופרט לכן נשים לבנו על טעם הראשון לברר בזה דעות ומקור מחצבתם מהגמ' וראשונים ועליהם אשען בעזה"י:

**תשובה** גרסינן בפרק החולץ דל"ט ע"ב ואישתמודעינהו פליגי בה ר"א ורבינא ח"א בעדים וח"א אפילו קרוב אפילו אשה והלכתא גלוי מלתא בעלמא ואפילו קרוב ואפילו אשה וכ' הרי"ף ז"ל דכיון דלאו אמלתא דאיסורא ואמלתא דממונא קמסהדי אלא מלתא בעלמא דמגלו דהדין גברא פלן כו' ודוקא היכי דליכא חשדא אבל היכי דאיכא חשדא לא מבעי' לי' למסהד עד דבדיק בהדי סהדי אחרינא בין במלתא דאיסורא בין במלתא דממונא כדמוכח פ' ג"פ קס"ז כו' וכ' הריב"ש בסי' קפ"ב אחר שהביא דברי הרי"ף ז"ל בזה"ל ועוד הביא בשם הרמב"ן ז"ל שמטעם זה סומכין בסימני הבת בעדות נשים כדאמרינן פ' בא סימן דמ"ח דכל הנבדקות נבדקות ע"פ נשים דכיון דלאו אאיסורא ולאו אממונא קמסהיד כי היכי דבאומר זה אחיו של פלוני מאביו מהימן וה"ה לסימנים ועדיפא מינה דהכא אפשר למיקום עלה דההיא מלתא אי הביאה סימנים או לא משא"כ באחיו עכ"ד ואני אומר שלפי לשון הרי"ף ז"ל נראה שאין אשה וקרוב נאמנין לומר זה אחיו של פלוני כשמעידין בין בממון בין באיסור בשעת מעשה ומשנה שלימה שנינו בפ' י"נ דקל"ד האומר זה אחי א"נ ונוטל עמו בחלקו אלא שאם אמרו כן קודם מעשה שאין מעידין לא על ממון ולא על איסור הוחזק על פיהם ויכולין העדים או הדיינים המעידים על החליצה לכתוב ואשתמודענא. כיון שכבר הוחזק ע"פ קודם מעשה. וגם בדרך הזה כ' דדוקא היכי דליכא חשדא כו' כמ"ש בהלכות אבל עדות נשים בסימני הבת עדות גמור הוא אף בשעת מעשה כו' משום חזקה דרבא ורבי דוראן תמה על הרי"ף למ"ל למתלי טעמא בהא דרבא שלא נאמרה אלא להחמיר גדולה שלא תמאן והי"ל בפירוש גלוי מלתא כמ"ש הרמב"ן כו' ולפמ"ש אין כאן תימה שהרי נשים נאמנות בסימני הבת ואפילו בשעת מעשה כעדות שני אנשים ול"ד להוא דגלוי מלתא דמיירי קודם מעשה כו' עכ"ד הריב"ש ע"ש וע"ד בנ"ד אין לסמוך על האב כלל. ובאמת לא על הרי"ף תלונת ר' דוראן כ"א קשה ג"כ על הסוגיא דנדה דמ"ח ע"ב דר"י ור"ש סברי או תוך הפרק או אחר הפרק למאן דל"ל חזקה דרבא אין משיאין ספיקות עפ"י נשים ואין נאמנות רק להחמיר ולא להקל ואמאי ליתהמני משום דגלוי מילתא מהני ולכן ע"כ דברי הריב"ש מוכרחים אכן הרמב"ן כ' הובא בחדושי הר"ן נדה דת"ק דאמר דכל הנבדקות איירי בין בתוך הפרק בין לפני הפרק ולאחר פרק בין להקל כו' והאריך משום דהוי גלוי מלתא

ועדיפא מבחליצה כמ"ש הריב"ש דברי' ור"י ור"ש פליגי עלי' דת"ק והלכה כת"ק משום דאינהו הוי יחידים לגבי ת"ק ור' אליעזר ור' ישמעאל שמסרו זה לנשים וגם מעשה רב עכ"ד ולכן מהסוגיא אין כאן קושיא דר"י ור"ש פליגי אסברת גלוי מלתא רק על הרי"ף שהוא הביא הא דמהני גלוי מלתא בהלכות לדידי' הקשה שפיר דגם הוא כתב דר"י ות"ק סברי כחדא ואמאי לא כשיטת הרמב"ן. ופוק חזי דדברי ריב"ש תלוים במחלוקת להרי"ף א"נ בשעת מעשה ולהרמב"ן ע"כ נאמנין:

**והנה** הרז"ה השיג על הרי"ף שפסק דנבדקות אף להקל ע"י נשים קודם הפרק למען שאם ימצא אותן שערות לאחר הפרק נחזיקם לשומא שתמאן דהא למה תהי' נאמנות לאחר הפרק נאמנות משום חזקה דרבא שיש להן שערות אבל להחזיק לשומא למה נאמנים להקל ולהשיא ספיקות ע"פ נשים. והרמב"ן המליץ עליו במלחמות דע"כ לא מיירי הרי"ף דאי משכח לאחר הפרק שומא נינהו לענין בשבעל דאז אף אם נאמין לה לא תמאן דחוששין שהי' לה עוד אחרות ונשרו דקיי"ל דחוששין למאן בהא דנדה דמ"ו בשבעל כיון דהוה סד"א וע"כ אין לנו נ"מ רק בשלא בעל דאז לא חיישינן לנשרו דכיון דלא הוי רק ס' דרבנן וכיון דאין נ"מ רק לענין איסור דרבנן נאמנין נשים דהימנוהו רבנן בדרבנן כדאיתא בפ"ק דפסחים ואף שלדברי הרמב"ן אף בדאורייתא נאמנות דהוי רק גלוי מלתא יישב זה לשיטת הרי"ף ז"ל דסובר דת"ק ור"י סוברים כחדא וא"כ ע"כ סובר דלא אמרינן לענין זה גלוי מלתא לכן יישב בדרך אחר. והנה מאי דפשיט לי' להרמב"ן דהמנוהו רבנן בדרבנן נשים ולזה הסכים הר"ן בחי' שם. ראיתי להב"ש שנסתפק בזה בסי' קנ"ה ס"ק כ"ט וז"ל כשלא בעל אחר היות לה יב"ש ויום אחד דאז ליכא ס' קדושין דרבנן אף אם היא גדולה דלכן לא חיישינן שמא נשרו. וכתב בהגה"מ ומרדכי דאז נשים נאמנות דאין להם שערות שתמאן דכיון דליכא רק חשש דאורייתא כו' וכן יש לדייק מרש"י פ' בא סימן דמ"ו ע"ב שכ' דאי אמרי ליתנייהו לא ממאנת דחוששין שמא נשרו ש"מ דוקא היכי שאמרינן שמא נשרו אינה ממאנת משא"כ כשלא בעל חיישינן לנשרו וממאנת ומתוס' אין ראי' דפליגי ע"ז ממ"ש בתוס' ד"ה אילימא לפני הפרק בעי בדיקה דאי משכח לאחר הפרק שומא נינהו פי' דאין לפרש ותמאן דהא קתני בסיפא דא"נ לומר קטנה היא שתמאן ועכצ"ל דאיירי בלא בעל דאל"כ היכי ס"ד שתמאן דהא אע"ג שנאמנות דהני שערות נינהו מ"מ חיישינן שמא נשרו שערות לא יהא שלא הי' שערות כלל וא"י למאן וע"כ איירי כשלא בעל ומ"מ א"נ שתמאן וי"ל דה"פ דהא קתני בסיפא דא"נ שתמאן וא"כ סיפא דומיא דרישא איירי הן בבעל הן בלא בעל אלא איירי לענין חליצה ואיירי בבעל ותו תירץ דוקא באין לה חיישינן לנשרו אבל ביש לה שומא ולא נשרו אמרינן דודאי לא

הי' לה אחרות ונשרו מדהני לא נשרו עכ"ד ודעת הרמב"ן היפך תירוץ השני גם ביש לה שומא כו' חיישינן לאחרות שנשרו כמ"ש במלחמות רק בזה מוכרח דעת הרמב"ן ור"ן דנשים נאמנות בלא בעל. הנה תירוצו בכונת התוס' דמקשה מכח סיפא דקתני דומיא דרישא דגם בסיפא איירי לענין החזקת שערות לשומא דא"נ דבתוס' הקשו אהא דנאמנין לומר קטנה שלא תחלוץ דלמ"ל נאמנותה בל"ז תוך הפרק ספיקא הוי ולא תחלוץ כו' ותירצו דמיירי שיש להן שערות ונשים מעידות שאותן הי' קודם הפרק ושומא נינהו דאזי בלי עדותן היתה חולצת ולא היינו חוששין לשומא וא"כ ע"כ הא דקתני דא"נ לומר קטנה שתמאן היינו באותו אופן החזקת שומא וא"כ הקשו תוס' דאם רישא איירי בלא בעל דע"כ סיפא דומיא דרישא איירי ג"כ בלא בעל ותהא נאמנת דהמנוה רבנן בדרבנן באמת עדיין יקשה דאין ראי' מסיפא דלפמ"ש בש"מ כתובות דק"ח חלוקים שונים דלאו לכל מילי המנוהו רבנן בדרבנן וא"כ י"ל גם כן כמ"ש הרמב"ן דכאן עדיפא מיני' משום דהכא עבידי לגלויי דבידינו למבדקה וא"כ י"ל דסיפא דהן מעידות לאחר הפרק שהי' לה קודם הפרק אותן שערות וא"כ עתה אינה עבידי לגלויי ע"י בדיקה כי מאי דהוה הוה לכן י"ל דלא המנוה רבנן משא"כ בהא דפריך בשלמא לפני הפרק דשם נבדקות קודם הפרק אם יש להן עתה שערות והן קודם פרק מעידות דזה בנקל להודע ע"י בדיקה ועבידי לאגלויי ולכן שפיר המנוה רבנן בדרבנן בעבידי לאגלויי לכן י"ל דהנ"מ ג"כ לענין שתמאן דודאי פשוט בעבידי לאגלויי דנאמן בדרבנן וכעין זה כ' הש"מ שם:

**ונראה** לישב שיטת הגה"מ ומרדכי שיהי' מוסכם אליבא דכ"ע אף לדעת התוס' דדוקא לענין שנאמנין לפני הפרק שיש להן שערות דשומא נינהו סברי התוס' דא"נ אבל לאחר פרק דל"ל שערות נאמנות בלא בעל דהנה אף בתוך הפרק במצא שערות אין חוששין שהן מקודם הפרק ושומא הוא. ואף מקילין שתחלוץ כמ"ש התוס' וא"כ ע"כ משום דשומא לא שכיח, והוי כמיעוט דלא שכיח שיהי' להן שומא. לכן אין לחוש כלל לשומא ותחלוץ. אף שהוא איסור דאורייתא מ"מ אמרינן דמותר ואין חוששין לשומא וע"כ מטעם משום דרוב הוא שאין להן שומא (ולקמן אכתוב זה ביותר ביאור) וא"כ שפיר לא שייך לומר כלל דהמנוהו רבנן בדרבנן כמ"ש הרמב"ן ראייתו מפ"ק דפסחים. דאינו דומה כלל דשם אינו מנגד עדותן לרוב כלל ולחזקה כיון דבידם לבדוק וספק לנו אם בדקו ואף אם לא נבדק ליכא לתא דאורייתא דבביטול בעלמא סגי וא"כ שפיר המנוהו רבנן לברר ספק דרבנן משא"כ היכי שאין אנו חוששין כלל לשומא מאחר שהן ממיעוט והן מעידין שאשה זו מן המיעוט היא שיש לה שומא וסותרת להרוב שאין לה שומא

ודאי אף בדרבנן לא האמינוה לעדות נגד הרוב ולכן שפיר אף בלא בעל א"נ דשומא הוא. דלא המנוה רבנן רק בספק לברר לא להאמינוה נגד הרוב:

**אכן** לאחר פרק קאמרי נשים שאין להם שערות דכיון דבדרבנן לא חיישינן לנשרו ובדאורייתא חוששין לנשרו וע"כ הטעם דאף דחזקה דרבא מורה שהי' להם שערות מ"מ כיון דבדקו ואשכחו איתרע חזקה זו והנה יש שני מיעוטי מיעוט שיש להם שערות אחר פרק ונשרו ומיעוט שעדיין קטנות ואין להם כלל כי אין כאן חזקה שיש להן כיון כשרואין שאין להן לכן ספק שקול אם היא ממיעוטא דנשרו או מקטנות לכן כשבעל דס' דאורייתא חיישינן לנשרו ובלא בעל דספיקא דרבנן להקל ומחזיקין אותה לקטנה:

**והנה** הרשב"א בפא"ט דס"ג בהא דלוקחין ביצים מן הנכרים הקשה אהא דפריך דדלמא מעוף טמא נינהו הא עופות טהורים מרובים על הטמאים ניזיל בתר רובא. ותירץ דהיכי דאיכא תרי מיעוטי דמסייע להדדי הוה כפלגא ופלגא וכיון דאיכא חשש דהן ביצי נבילות וטריפות רק אזלינן בתר רובא ה"נ יש מיעוט שהן נבילות וטריפות ומיעוט דעוף טמא לכן הוה כפלגא כו' ולפי"ז כיון דאין הנשים מעידות על איסור והיתר רק אעצם הדבר אם יש להן שערות או לא וא"כ כיון שבס' השקול הימנוה רבנן לעדות נשים וא"כ כיון שאיכא תרי מיעוטי דאין להן שערות או מנשרו או מקטנות וא"כ לענין אם האשה אומרת הן שיש לה או אין לה שערות בזה שפיר הוה ספק השקול כיון דתרי מיעוטי מצרפינן להדדי א"כ פלגא יש להן ופלגא אין להן ומדרבנן מהימני נשים ושפיר נאמנות שאין להן שערות דאינן סותרות חזקה דרבא שהוי כמו רוב שהן גדולות שאינן אומרות שהיא קטנה רק שאין לה שערות ולענין אם יש לאשה שערות הוי רק מחצה על מחצה נאמנות נשים וכיון שמאמינין לה שאין לה שערות שפיר תוכל למאן כיון דע"ז נאמנת שפיר ממאנת דלא חיישינן לנשרו בלא בעל. ודבר זה ברור דלכן הגה"מ אינו סותר לדברי תוס' דשפיר לאחר הפרק שאין להם שערות נאמנות כיון דאין מכחישין להרוב דאי יש להאשה שערות אינו רק ספק השקול כיון דהוי תרי מיעוטי דאין לה כנ"ל משא"כ בדברי תוס' דאותן הן שומא דלענין אם הם שומא שפיר מנגדות לרוב שפיר אף בדרבנן א"נ דל"ד לפ"ק דפסחים. ומסולק קושיית הב"ש:

**אכן** הרמב"ן ע"כ סותר לדברי תוס' דהוא אף בכה"ג סובר דהמנוה וראיתי להרב סדרי טהרה תי' קו' הב"ש דהא דאמרינן שנשרו מכח קושיית התוס' דייקינן שהקשו דלמ"ל חזקה דרבא למיאון הא להחמיר בלי חזקה לא תמאן כמו שאינה ממאנת תוך הפרק דליכא חזקה דרבא ותירצו דהנ"מ לענין שאם לא ימצאו שערות דחיישינן לנשרו דתוך הפרק לא חיישינן לנשרו וא"כ לא שמעינן רק למסקנא דלחליצה בעי בדיקה רק למיאון

אהני חזקה וא"כ ע"כ דחוששין לנשרו משא"כ לפי הס"ד דחזקה דרבא קאי גם לחליצה א"כ י"ל דלא חיישינן לנשרו לכן שפיר הצריכו בתוס' להוכיח מסיפא דא"נ דאם היתה נאמנת היתה ממאנת דאין חוששין הוה סבירא לן ודבריו דברי תימה דהיאך יפרנס גמ' ערוכה בנדה דמ"ו ע"א דפריך אהא דלא ממאנת ולא תחלוץ האיכא חזקה דרבא ומשני ה"מ היכי דלא בדקו אבל היכי דבדקו ולא אשכחו לא א"ה תמאן חוששין שמא נשרו ופריך הניחא למ"ד חוששין כו' אלא למ"ד אין חוששין מא"ל ומסיק כי קאמר רבא חזקה למיאון אבל לחליצה בעי בדיקה. וא"כ אדרבה הא דמסקינן חזקה למיאון לבד הוא למ"ד אין חוששין ל"צ לאוקמי בחילוק זה בין מיאון לחליצה רק הוא מוכרח דגם לדידי' יש חילוק בין מיאון לחליצה מסוגיא דהכא (ומזה נסתר דברי הנוב"י מה"ק סי' ס' שחידש דלמ"ד חוששין לנשרו אף לחליצה לא בעי בדיקה דאינו מוכרח כלל מסוגיא ההיא ובמח"כ עדיין הדבר מוכרח מר"י דבעי לאחר הפרק בדיקה ואנן קיי"ל דחוששין לנשרו ע"ש) וא"כ היאך יאמר דרק מ"ד חוששין לנשרו הוציא זה מהא דאמרינן דלחליצה בעי בדיקה דעיקר התירוץ הוא רק למ"ד אין חוששין ובאמת גם אתוס' תסוב קושייתינו דמאי תירצו דחזקה למיאון הנ"מ לענין דחיישינן לנשרו דהיאך יפרנסו למ"ד אין חוששין פי' הא דחזקה למיאון. ובחדושי הר"ן תירץ דחזקה הוא לבלי להטריח את הב"ד בבדיקה ואם ניישב למ"ד אין חוששין כס' הר"ן למה לא תירצו זה גם למ"ד אין חוששין ותירוצם אינו מספיק:

ועלה בידי דרך נכון מאוד לישב זה דקושיית תוס' אינה סובבת רק למ"ד חוששין אבל למ"ד אין חוששין ל"ק כלל דהנה ק"ל קושיא גדולה דמאי הקשו דלמ"ל חזקה למיאון הא בלי חזקה ואף תוך הפרק דליכא חזקה מ"מ לא תמאן דאף אם נבדוק ע"פ נשים א"נ לומר קטנה היא שתמאן דאין משיאין ספיקות ע"פ נשים ולמ"ל חזקה להחמיר דמאי הרעש הזה הא כמו דאיתא בלא בעל דלא חיישינן לנשרו כיון דהוי רק סד"ר להקל א"כ שפיר י"ל הא דאמרינן דתוך הפרק לא תמאן מספיקא ע"כ איירי בשבעל דאז הוי סד"א ובלא בעל לא מתוקמא דאז אמאי לא מהימני נשים הא המנוהו רבנן בדרבנן וכדכייל לנו רמב"ן וא"כ ע"כ מדנשים לא מהימני איירי בשבעל וא"כ שפיר סד"א ומחמרינן אבל בלא בעל י"ל דתוך הפרק כיון דליכא חזקה דרבא שפיר תמאן ולא חיישינן לספק שהביאה שערות דס' דרבנן להקל וכמו דלא חיישינן לנשרו לפי דסד"ר להקל אף דגם שם ס' השקול דחזקה דרבא איתרע כיון דבדקו ולא אשכחו ה"נ בענין זה י"ל אי לאו חזקה דרבא אף לענין מיאון היו מקילין בלא בעל משא"כ בחזקה דרבא דהוא כודאי שפיר בלא בעל לא תמאן עד דבדקינן לה וגדולה מזה מצינו ברמב"ם פ"ו מה"ג שכ'

הה"מ בדעת הרמב"ם דבלא בעל אף אחר הפרק תמאן אף שהוא נגד חזקה דרבא. ועיין בלח"מ שכ' שהטור חולק עליו דנהי דבלא בעל לא חיישינן לנשרו מ"מ עכ"פ לא תמאן בלי בדיקה משום חזקה דרבא וא"כ ודאי בלי חזקה עכ"פ י"ל דהיתה ממאנת בלא בעל דלא חיישינן כלל לסד"ר וא"כ שפיר צריכין חזקה למיאון וזה קושיא חמורה:

**ונראה** לישב קושיא זו דודאי פשוט דס' דרבנן לא עדיף מרוב דאורייתא דכמו דמתירין בחזקה איסור דאורייתא כמו כן מתירין ס' דרבנן והנה חזקה למיאון אבל לחליצה בעי בדיקה ולכאורה למה הא בכ"מ אזלינן בתר חזקה גם להקל באיסור דאורייתא וכתבו האחרונים ובתוכם הנוב"י מה"ק שני טעמים האחד די"ל דחזקה דרבא חזקה קלישא היא ואין בכחה להקל באיסורי תורה השני די"ל משום דנהי דאזלינן בתר חזקה דוקא במקום דליכא לברורי אבל במקום דאיכא לברורי לא סמכינן אחזקה ואף ארובא כמ"ש הרשב"א בחולין בהא דרוב מצויין אצל שחיטה. ונ"ל דמ"ד דחוששין שנשרו אף דרואין שאין לה שערות ואיתרע רובא א"כ ע"כ סובר דחזקה דרבא חזקה מעליא היא שהוא כרוב גמור שיש לה שערות לכן אף כשרואין שאין לה תולין בנשרו ולמ"ד אין חוששין סובר דלאו חזקה גמורה היא רק קלישא הלכך היכי דבדקו ולא אשכחו ל"ל למיתלי בנשרו רק שאין לה שערות שאין זה רוב גמור שיש לה. ולפי"ז חדא מתורצת בחברתה דודאי שפיר הקשו בתוס' דלמ"ל חזקה למיאון בלי חזקה היינו מחמירין ואי דהנ"מ כקושייתנו דבלא בעל דבלי חזקה היינו מתירין מספיקא כדין ס' דרבנן להקל הא כיון דרוב גמור בדאורייתא ודאי לא גרע מספק בדרבנן דבשניהם סומכין להקל ואדרבה דרוב עדיף דרוב עושה הדבר כודאי וא"כ כיון דאמרינן דלחליצה בעי בדיקה ע"כ דבמקום דאיכא לברורי לא סמכינן ארובא דכיון דנוכל לבדוק ממילא שפיר הקשו למ"ל חזקה בל"ז היינו מחמירים ואף בלא בעל דהוי סד"ר היינו מחמירים כיון דאיכא לברורי דודאי לא עדיף ספק בדרבנן מרוב בדאורייתא וכמו ברוב היכי דאיכא לברורי לא סמכינן להקל עד דמבררינן ה"נ בסד"ר לא סמכינן להקל עד דמבררינן וא"כ י"ל [עהשמ"ט]דחזקה מעולה היא ע"כ היכי דאיכא לברורי לא סמכינן אחזקה להקל אכן לטעם האחד דחזקה קלישא היא לכן בעי בדיקה א"כ שפיר י"ל אף במקום דאיכא לברורי סמכינן להקל בד"ת וג"כ י"ל בס' דרבנן אף דאיכא לברורי מקילין משום דדמי לחזקה מעליא בדאורייתא דכמו דשם מאמת החזקה להתיר הדבר בלי בדיקה כמו כן הס' דרבנן מיקל אף בלי בדיקה והנה לפמ"ש דלמ"ד חוששין ע"כ החזקה מעולה היא רק הטעם דבעי בדיקה הואיל ואיכא לברורי לא סמכינן עליו וממילא ז"פ דבספק דרבנן ודאי לא נקל בלי בדיקה וא"כ לדידי' שפיר הקשו תוס' דלמ"ל חזקה למיאון דגם בלעדי החזקה היינו מחמירין אף

בלא בעל ומאי אהני חזקה דרבא דכמו ברוב דאורייתא לא סמכינן להקל כיון שאפשר לבדוק ה"נ בס' דרבנן לא נקל כיון שאפשר לבדוק ולדידי' תירצו תוס' שפיר דהנ"מ בלא נמצאו שערות דחיישינן לנשרו. ולפי"ז מיושב קושייתי דמה הועילו בתירוצם למ"ד אין חוששין דלדידי' משני לעיל דלחליצה בעי בדיקה וחזקה למיאון ולפי"ז ניחא דמ"ד אין חוששין יוכל לסבור דחזקה קלישא היא וא"כ י"ל דלחליצה בעי בדיקה משום דחזקה לא טובה היא אבל אם הי' חזקה טובה שפיר אף במקום דאיכא לברורי סמכינן להקל בלי בדיקה וממילא י"ל ג"כ בס' דרבנן דמקילין אע"ג דבידינו לבדוק ולפי"ז ממילא לא קשה קו' התוס' די"ל חזקה למיאון להחמיר בלא בעל דאל"ה היינו מתירין בלי בדיקה למאן משום דסד"ר להקל להכי בעי חזקה להחמיר גם בלא בעל וא"כ אין קושיית התוס' רק למ"ד חוששין דלדידי' חזקה מעליא ולא סמכינן במקום דאיכא לברורי הקשו שפיר דלמ"ל חזקה הא מספיקא לא היינו מקילין דלא עדיף ס' דרבנן מחזקה מעליא בדאורייתא ולדידי' תירצו שפיר דהנ"מ לחוש לנשרו וזה נכון מאוד בישוב קושיות הללו אכן דברי הסדרי טהרה סתורים:

**והואיל** ואנו עסוקין בהא דחוששין לנשרו אביא דברי הר"ן התמוהים לי מאוד בנדה דמ"ח ע"ב אהא דאילימא לפני הפרק דאי משתכח לאחר הפרק שומא נינהו וז"ל וא"ת כיון דלרבא ס"ד השתא דאף לחליצה מהני אלמא כודאי משוינן לה וכיון שכן היכי ניחא לן בדיקה דלפני הפרק דאי משתכחו לאחר הפרק שומא נינהו אדרבה כיון דאית לי' חזקה דרבא אית לן למימר דודאי אחר הפרק הביאה עוד סימנים ונשרו עכ"ל ונעלם מאתי הבנת דבריו דהא בנדה דמ"ו לפי הס"ד קודם דמסיק דלחליצה בעי בדיקה פריך דאמאי לא תחלוץ האיכא חזקה דרבא ומשני ה"מ היכי דלא בדקו אבל בדקו ולא אשכחו לא ופריך דתמאן ומשני דחוששין הניחא למ"ד חוששין וגם פריך מכלל דלמ"ד חוששין תחלוץ והא חוששין קאמר ומסיק דלחליצה בעי בדיקה וא"כ מוכח דלפי הס"ד דכודאי משוינן לי' דוקא כ"ז שלא בדקו אבל בדקו ולא אשכחו אין כאן ודאי רק ספק וא"כ שפיר מועיל בדיקה לפני הפרק למשוי ספיקא לאחר הפרק שייך לומר דודאי הביאה סימנין ונשרו דאף לפי הס"ד דלחליצה בעי בדיקה אמרי בגמ' דחוששין קאמר ולא מצאתי כעת ישוב לדבריו וצ"ע:

**נחזור** לענייננו המסופק לנו דינא דהריב"ש וכתבנו דתלי בדעת הרי"ף ורמב"ן דלהרי"ף ע"כ דלא מועיל גלוי מלתא בשעת מעשה דאל"כ אף תוך הפרק נבדוק לה ע"פ נשים אך לרמב"ן ר"י ור"ש הוא דפליגי אהא דהוי גלוי מלתא ולכן קיי"ל כת"ק דאינן יחידאי וגם מעשה רב כמ"ש וא"כ ע"כ בשעת שבודקין ג"כ מהני עדות נשים למשוי גלוי מלתא

וגם הריטב"א בחי' הובא במהריב"ל ח"ב סי' ס"ט הסכים לדברי רמב"ן ועכ"ז החמיר המהריב"ל כדעת הריב"ש ע"ש. ועלה דההיא מלתא למיקום צ"ע. ות"ל מצאתי דרך נכון וברור להציל את הר"ח מהשגת ותוס' וראש שהשיגו עליו ונ"ל דדעתו נכונה ושפתיו ברור מללו. דהנה הר"ח כתב דלא קיי"ל לחזקה דרבא כיון דאנן קיי"ל כר"ש דתוך הפרק כלפני הפרק לא קיי"ל ג"כ לחזקה דרבא וכ' בתוס' ורי"ף דמאי ראי' דהכי הוא בשביל דפסקינן כוותי' דר"ש בחדא דתוך הפרק כלפני הפרק ג"כ נסבור בהא דל"ל חזקה דרבא דלמא פסקינן כוותי' בחדא ופליג עלי' בחדא עיין בתוס' נדה דמ"ט וברי"ף יבמות פרק ב"ש. ולדידי נראה דדברי ר"ח נכונים דהנה קשה מאוד אהא דפסקינן בפ' החולץ דגלוי מלתא מהני הא סותר לדעת ר"י ור"ש דהם סוברים דגלוי מלתא לא מהני שאין משיאין ספיקות ע"פ נשים רק במאי דפסקינן הלכתא י"ל כמ"ש רמב"ן דת"ק דסובר דכל הנבדקות נבדקות ע"פ נשים אף להקל וא"כ למה יהיו נשים נאמנים להקל אע"כ דסובר דמהני גלוי מלתא ופסקינן כת"ק לכן שפיר נפסק ההלכה דגלוי מלתא מהני. והנה השיג הר"ן בתשובה על הרמב"ן דהא ליכא נ"מ בדאורייתא כלל בנאמנותם לאחר הפרק לענין שיש לה שערות בלי טעם גלוי מלתא מהני משום חזקה דרבא ואי דנאמנותם שהי' לפני הפרק ושומא נינהו זה עדיין אין נ"מ דבבעל אף אם הוא שומא לא תמאן דחיישינן לנשרו והי' לה אחרות. וא"כ ע"כ בלא בעל הוא הנ"מ להקל דנחזיק לשומא שתמאן הא בלא בעל הוי דרבנן ובלי טעם גלוי מלתא נאמנת דהמנוהו רבנן בדרבנן עכ"ד. וכמו כן השיג הרמב"ן על הרז"ה וא"כ הדרא קושייתנו דמנלן דמהני גלוי מלתא הא אדרבה מצינו ר"י ור"ש דפליגי עלה וסברי דתוך הפרק א"נ ולית להו ס' גלוי מלתא ומת"ק אין ראי' דכיון דאין נ"מ בדאורייתא רק לדרבנן י"ל דנאמנות משום דהמנוהו רבנן בדרבנן וכיון דאשכחן תנאי דפליגי אהא דמהני גלוי מלתא ולית לן תנא דמסייע לסברא זו א"כ היאך פסקינן הלכתא דגלוי מלתא מהני דלא כתנאי ולמה נדחו ר"י ור"ש מהלכה כל כמה דלא חזינן דפליגי עלה בההוא דגלוי מלתא. אכן זה דנבדקות להקל אין נ"מ באיסור דאורייתא אם אית לן חזקה דרבא ותוך הפרק כלפני הפרק דאז אין כאן מקום לומר דת"ק סובר לגלוי מלתא בדאורייתא דלאחר. הפרק אף ר"י סובר דמהימן משום חזקה דרבא. ולפני הפרק אין נ"מ רק לענין מיאון בלא בעל דבבעל חיישינן לנשרו וא"כ ליכא נפקותא בדאורייתא כלל וקשה סוגיא דהכא. אבל אם נאמר אחת משתי אלה או דתוך הפרק כלאחר הפרק דאז שפיר מוכח דת"ק סבר דגלוי מלתא מהני דאל"כ מאי נבדקות תוך הפרק להקל הא אין משיאין ספיקות עפ"י נשים לר"י וא"כ ע"כ סובר להא דגלוי מלתא או דל"ל חזקה דרבא י"ל דת"ק סובר ע"כ להא דגלוי מלתא דאל"כ

אמאי נאמנות נשים לאחר הפרק שיש לה שערות שתחלוץ כיון דלר"ש ל"מ וא"כ ע"כ סובר לגלוי מלתא וכיון דת"ק פליג עליו פסקינן כוותי' לכן איפסקא הלכתא בש"ס פרק החולץ דגלוי מלתא מהני. וא"כ שפיר כ' הר"ח כיון דקיי"ל תוך הפרק כלפני הפרק ע"כ ל"ל לחזקה דרבא כיון דאיפסקא הלכתא גלוי מלתא מהני א"כ ע"כ יש לת"ק חששא דאורייתא ומ"מ נשים נאמנות דאי ליכא חששא דאורייתא מה"ת נפסוק דלא כר"י ור"ש ונקל בדאורייתא דלא כמאן דאם נאמר דאית לן חזקה דרבא ותוך הפרק כלפני הפרק ליכא נפקותא להקל בעדותן שתמאן רק בלא בעל וא"כ לא שמעינן לתנא דסובר דמהני גלוי מלתא בד"ת וא"כ למה פסקינן בהחולץ דאף בדאורייתא גלוי מלתא מהני ולכן אם תוך הפרק כלאחר הפרק י"ל דאית לן חזקה דרבא רק דת"ק מוכרח דסבר להא דגלוי מלתא כיון דאיכא נ"מ בדאורייתא שתחלוץ תוך הפרק אכן כיון דקיי"ל דכלפני הפרק א"כ שפיר ע"כ ל"ל חזקה דרבא ואיכא נ"מ בדאורייתא דתוך הפרק כלאחר הפרק מ"מ מהימנא לת"ק וע"כ דסובר דמהני גלוי מלתא ולכן איפסקא הלכתא שפיר דאי לית לן חזקה דרבא ליכא נ"מ בדאורייתא כלל וא"כ מה"ת נפסוק דלא כמאן אחרי דמת"ק אין ראי' דכיון דודאי פסק כהלכתא דלפני הפרק וגם חזקה דרבא ויקשה סוגיא דהחולץ וא"כ שפיר כ' הר"ח ותלי חדא בחברתה דכיון דבתוך הפרק כלפני הפרק ע"כ גם לא קיי"ל כרבא ביאור דבריו מכח שיקשה סוגיא דהחולץ ואין כונתו כלל כמ"ש תוס' דסובר ג"כ בדינא אחרינא כר"ש ולא קשה כלל קו' תוס' להרי"ף ז"ל וזה נכון מאד:

**והנה** לפי"ז מוכרח ג"כ מדברי ר"ח דגלוי מלתא מועיל אף בשעת מעשה דאל"כ שפיר י"ל דנפסוק לחזקה דרבא דליכא ראי' לסתור מר"י ור"ש כלל דשם דנבדקות הוא מדובר בשעת מעשה ולכן שפיר ל"מ דלא כהריב"ש ודו"ק:

**אכן** דברי הרמב"ן הן תמוהים כמ"ש הר"ן עליו וגם סותר למ"ש במלחמותיו בעצמו דליכא נפקותא בדאורייתא כלל וא"כ למה כתב דת"ק סובר דגלוי מלתא מהני ופליג אר"י ור"ש מאחר דליכא נ"מ בדאורייתא. ולהקל התמיה מעליו נראה דהרמב"ן סובר בשיטת ר"ת בנדה דמ"ט דתוך הפרק הי' יום אחרון של שנת י"ב ויום אחד ופסק הלכה כר"י לגבי ר"ש דהוא כלאחר הפרק וא"כ שפיר דבריו נכונים דאיכא נ"מ בדאורייתא דודאי ת"ק סובר כר"י דהלכה כוותי' דכלאחר הפרק ומ"מ נבדקות להקל אף שספק דאורייתא הוא וע"כ דפליג אר"י וסובר דגלוי מלתא מהני ובהא קיי"ל כת"ק דגלוי מלתא מהני ותוך הפרק כלאחר הפרק דהלכה כר"י לגבי ר"ש. אכן במלחמותיו שהשיג על הרז"ה בהמליצו על הרי"ף שהוא קאי בשיטת הר"ח דפסקינן דכלפני הפרק ואינו מפרש כפי' ר"ת ותוך זמן ותוך פרק חדא הוא והלכה דתוך הפרק כלפני הפרק שפיר פסק

דנאמנות להקל דאין נ"מ בדאורייתא לדעת הרי"ף ז"ל. אכן הרמב"ן בשיטת עצמו פסק כשיטת ר"ת דתוך הפרק אינו ענין לתוך זמן ושפיר פסקינן כר"י דאמר כלאחר הפרק ואיכא נ"מ בדאורייתא לכן צריך לס' גלוי מלתא ול"ק קושיית הר"ן זה ברור
: **מעתה** דינא דהריב"ש תלוי בפי' השמועות דלשיטת ר"ת ע"כ ליתא לס' הריב"ש דאל"כ מאי טעמא דת"ק דמהני להקל וא"כ המנגדים לסברתו הם הריטב"א ורמב"ן ור"ת. ומהר"ן אין ראי' די"ל דדחה דברי הרמב"ן מכח דת"ק ל"ל טעם גלוי מלתא וא"כ שפיר מוכרח מסוגיא דהחולץ דמיירי דוקא שלא בשעת מעשה דבשעת מעשה א"נ דאל"כ יסתר דברי ר"י ור"ש. וגם הר"ח יסבור דבשעת מעשה מהני כדעת הרמב"ן:
**עוד** י"ל בישוב קושיית הרמב"ן שלא יסתרו דבריו במלחמותיו אף אם נאמר דלא פסק כר"ת כלל דהנה ק"ל מאוד על דבריהם דהמנוה רבנן בדרבנן דהנה הקשה הב"ש בסי' קנ"ה ס"ק ל"ב דעדיין ניחוש לנשרו אף בלא בעל כיון דבלא בעל מקודשת מספק אבעי' ביבמות פ' ב"ש דק"ט דלכי גדלה גדלי קדושי בהדה והוה קדושי דאורייתא או אינה מקודשת כלל וא"כ כיון דאיכא ספיקא דדינא לחשש דאורייתא ניחוש לנשרו ותירצו האחרונים דהואיל והוי ס"ס לא נשרו ואת"ל נשרו נימא אין הדין שתהי' מקודשת כלל ולכן מקילין ואף שהב"ש דחה זה דבס' דדינא לא נחשיב לס"ס והרב בעל דגול מרבבה השיג עליו דרק הפר"ח כתב כן והפרי תואר השיג עליו ודחה דבריו ע"ש ולפי"ז קשה כיון דחשש שומא אין לחוש כלל והוי כודאי דליכא שומא וליכא. ס"ס כלל א"כ שפיר היאך תהי' נאמנת ששומא נינהו אף בלא בעל כיון דהוה ס' דאורייתא אם מקודשת היא ומאי ענין זה להא דבפ"ק דפסחים דהמנוהו רבנן דשם אין כאן לתא דאורייתא כלל דאף אם לא בדקו הא מדאורייתא בידוע שיש חמץ בביטול סגי משא"כ כאן שמעידין על ספק קדושי דאורייתא לעקרו היאך יהיו נאמנים מאחר דליכא ס"ס וזה תימה
**אכן** נראה דהנה הרי"ף פ' ב"ש כתב עלה דההיא איבעי' בשם רבוותא דהדא מלתא ספיקא הוא ועבדינן לחומרא והביא ראי' מהא דבלא בעל לא חיישינן לנשרו ואי לא אשכחן שערות יכולה למאן דנשואי קטנה מדרבנן והו"ל ס' דרבנן כו' וע"ש וקשה כיון דספיקא הוא למה כתב שם דלא בעי אלא גט מדרבנן וי"ל דהדא תליא בדברי הרי"ף בקדושין פ"ק ד"ה שפסק בנתן הוא ואמרה היא ספיקא הוא וחיישינן מדרבנן והשמיט תיבות ספיקא הוא וכתב הר"ן שם וז"ל ולפיכך אני מסתפק בכל ס' קדושין אם צריכה גט מדאורייתא כלל דאפשר מדאורייתא שרי דהעמיד פנוי' על חזקתה דמ"ש מכל תיקו דממונא שכתבו גדולי אחרונים דאף אם תפס תובע מוציאין מידו לכן שפיר מוקמינן אחזקה וכיון שד"ת מותרת רק רבנן החמירו משום חומר ערוה ומשו"ה כתב דחיישינן

מדרבנן אבל הרי"ף ז"ל לקמן ד"ח באבעי' דכלב רץ אחרי' דסלקא בתיקו כתב דהו"ל ספיקא דאורייתא וצ"ע עכ"ד. ולישב קושיית הר"ן דהנה פסק המרדכי הובא באה"ע סי' נ' דבקדושי ספק צריכה להחזיר המעות וא"כ קשה למה תהא מקודשת כלל הא כיון דצריכה להחזיר ע"כ ל"ל כלל ובמאי תהי' מקודשת וא"כ אם אין לה כסף לא תהי' מקודשת כלל. אכן ז"א דעכ"פ בשעת מעשה נתן לה כסף ואף דמתנה עמ"ל אינן קדושין יש דעות דדוקא בגוף החפץ שצריכה להחזיר וג"כ מתנה ע"מ להחזיר היא רק מדרבנן אינה מקודשת בגזירה אטו חליפין אכן מדאורייתא מקודשת רק נ"ל דאם האשה לא ידעה שתצטרך להחזיר הכסף ודאי קדושי טעות הוא שהיא סברה שלא תצטרך להחזיר לו רק דשמא ידעה הדין שספק מקודשת היא. ולפי"ז שפיר מדאורייתא בכסף שהוא ס' קדושין דכיון דיש ספק אולי לא רצתה להתקדש אם היתה יודעת שתצטרך להחזיר הכסף והוי ס"ס גמור לכן שפיר פסק דמדאורייתא אינה מקודשת ומדרבנן משום חומר ערוה נוגע בה שהחמירו. ולפי"ז מיושב קו' הר"ן מהא דכלב ק אחרי' דשם האבעי' היא אם רצתה להתקדש בהנאת הצלה או דלמא מימר אמרה את חיובי מחייבת לאצלוי וא"כ לפי"ז פשיט דאם הציל אותה דאף דס' מקודשת א"צ לשלם לו שכר הצלתה כדין קדושי ספק דצריכה להחזיר המעות כיון דמחויב להציל משום ל"ת על דם רעך אינה חייבת לשלם כלל אף אם הקדושין לא יהי' קדושין וא"כ הכסף נשאר אצלה אף אם הוא ס' קדושין דנשאר אצלה הנאת הצלה דלא תתחייב להחזיר לו דכיון דלא נתקדשה בהככר שנתנו לכלב רק בהנאת הצלה כמ"ש הרשב"א קדושין דרק האבעי' התם אם מתקדשת בהנאת הצלה ולא על הככר דבזה ברור דלא מתקדשה ועל הנאת הצלה ברור ופשוט דלא תתחייב לתת מחיר הצלה כלל וא"כ ליכא רק ספק אם רצתה להתקדש לו אין כאן ספיקא דאוריתא ומיושב קו' הר"ן. ועפי"ז בס' קדושי ביאה ספק דאורייתא הוא. ועפי"ז א"ש דברי הרמב"ם דפסק בנתן הוא ואמרה היא דספיקא דאורייתא הוא כמ"ש הר"ן דהח"ס כתב בסי' נ' דהרמב"ם השמיט תיבות קדושי ספק דבקדושי ספק אין חוזרין הכסף קדושין וא"כ שפיר דידי' בכל ספק קדושין הוי ס' דאורייתא ועפי"ז מיושב דברי הרי"ף כאן דהרשב"א יבמות פ' ב"ש כתב אהא דלכי גדלה גדלי קדושי בהדה דהא היתה קטנה בשעת קדושין ואין מעשה קטנה כלום והיאך מהני קדושי קטנה למשוי קדושי דאורייתא. ותי' דהוה כמקדש לאחר ל' ונתאכלו המעות דמקודשת ה"נ קדשה לכשתגדל וכ"ז לא מיירי אלא בקדושי כסף דוקא עכ"ד. ולפי"ז הנ"מ בלא בעל הוא רק כשקדושי מיאון הי' ע"י קדושי כסף וא"כ כיון דאם הוא ספק צריכה להחזיר הכסף ושפיר כ' הרי"ף דרק מדרבנן צריכה גט גם בלא בעל דבס' איבעי' מוציאין הממון היינו כסף קדושין

ממילא אינה מקודשת מדאורייתא ותצטרך להחזיר הכסף וא"כ א"ש דהרמב"ן שפיר כתב בישוב דברי הרי"ף דהמנוהו רבנן בדרבנן לדעת הרי"ף בלא בעל דאין כאן רק חשש דרבנן דבקדושי כסף בס' איבעי' קיי"ל דמדאורייתא אין כאן חשש כיון שצריכה להחזיר המעות. ובקדושי ביאה לא מתוקמא בעודה קטנה דקדושי ביאה לא מהני לאחר ל' דכלתה קנינו כמו במשוך פרה ותקנה לאחר ל'. אבל הרמב"ן י"ל דקאי בשיטת הרמב"ם דס' דאורייתא הוא דא"צ להחזיר הכסף קדושין ומדאורייתא יש כאן ס' קדושין רק בלא בעל לא חיישינן לפי דאיכא ס"ס כנ"ל אבל לענין להאמין שהן שומא דאין כאן ס"ס אינן נאמנין דהמנוהו רבנן ל"ש כיון דאיכא חששא מילתא דאורייתא ודו"ק. ויש אתי דרך אחרת בישוב דברי רמב"ן ולא רציתי להאריך (כתוב אצלי במקום אחר):

**אכן** רש"י כ' בנדה דמ"ו דמדרבנן מקודשת בלא בעל משום גזרה אטו בעל ולא פי' משום דהוה ס' איבעי' וא"כ הוי ט' דאורייתא. ועכצ"ל דאף בלא בעל אם נאמר דבודאי לא גדלי קדושי בהדה עכ"פ מדרבנן מקודשת א"כ לדידן דמספקינן לא הוה ס"ס כלל כיון דמדרבנן בודאי אסור. (וע' בש"ך סי' ק"י דכ' דגם כה"ג מקרי ס"ס ע"ש) וכיון דרק הספק אם מקודשת מדאורייתא א"כ צ"ל דניחוש לנשרו. וי"ל דע"פ מ"ש הרמב"ם הובא בח"מ סי' רל"ה דבפחות מבן עשרים שנים שמכר בנכסי אביו דאינו כלום דאם הגדיל ולא מיחה א"י למחות עוד והביא הה"מ מהא דמיאון דלכשגדלה א"י למאן והק' באחרונים דהא בעינן בעל דוקא א"כ גם שם נימא דבעינן דוקא קנין אחר. אכן לפי"ז נראה דודאי מדרבנן הוא דקדושי קטנה מועיל כמו קדושי גדולה רק דתקנו כי פן לא תאבה לזה אכן כשגדלה ולא מיחתה אף בלא בעל גלתה דעתה כי חפצה א"כ חלין קדושי דרבנן וה"נ בקטן שמכר, בנכסי אביו דהקנין מועיל כמו שהי' בן י"ג שנים רק דבנכסי אביו אין לו דעה ואולי יתנחם לכן אם לא התנחם כשיעשה בן ך' מכירתו וקנין, מאז הוה קנין למפרע והא דבעי אי בעינן בעל האבעי' הוא אם נאמר דמקודשת מדאורייתא דהוה כמקדש לכשתגדיל או דהקדושין הן רק שיחולו מיד והן אינן חלין אלא מדרבנן ולכשגדלה א"י למאן כי נתרצתה אקדושי דרבנן אכן ברצונו לא יהי' קדושי קטנה קדושי דאורייתא וא"י לעשות קדושי דרבנן לקדושי דאורייתא ולפי"ז ע"כ דעת הה"מ דלא בעי בגמ' כלל אדרבנן ג"כ רק פשיטא לי' דמדרבנן מקודשת וכמ"ש תוס' ביבמות דק"ט ע"ב דפשיטא דמדרבנן א"י למאן והביא ראי' מפלוגתת ר"י וחכמים בשירבה שחור על הלבן דמודה ר"י בבעל ע"ש וא"כ אבעיית הגמ' הוא רק לדאורייתא דמדרבנן פשיטא לי' דמקודשת והנה הטעם י"ל דס' דרבנן להקל שהם אמרו והם אמרו ותקנו שאם יהי' נולד ספק שיהי' מותר ואף אם הוא צד איסור יכולין להפקיע תקנתם בענין ס' קדושין אכן בס'

דאורייתא אסור דלא רצו חז"ל לעקור קדושי דאורייתא ולא יכלו רק במקום מגדר מלתא לכן מחששא מחמירין וכמו כן בהמנוה רבנן י"ל דהמנוה ואף ששקר אומרים לא יהי' מכשול דהפקיעו קדושין לבל יכשול. והנה הקשה הרשב"א יבמות דק"ו דהיאך תהי' מקודשת מדאורייתא הא אין קדושי קטנה מועילין להיות, קדושי תורה. ותי' שקידש לכשתגדיל כמו מקדש אלאחר ל' כו' ואע"פ שקטנה היא ואינה משתעבדת דכי יתן איש פרט לקטן אפ"ה כיון דתקנו לה רבנן נשואין ה"ה משתעבדת בכסף קדושי' ולפיכך כשגדלה גדלי קדושי בהדה והוא שקדשה בכסף אע"ג דלא בעל עכ"ל וא"כ מיושב קו' הב"ש דהנה יש לחוש לנשרו והיא מקודשת ודאי מדרבנן לדעת הרמב"ם כיון דקדושי קטנה חלין כיון שלא מיחה רק לענין דניחוש לנשרו לא חיישינן כיון דלא הוה רק ס' דרבנן והנה הטעם בס' דרבנן מקילין דהם עוקרין קדושין שתקנו ואינה מקודשת כלל ומותר מספיקא ולפי"ז ל"ק כלל דעדיין י"ל לספיקא דנשרו דשמא נשרו ומקודשת מה"ת דהא כיון דמדרבנן מקודשת בודאי ועכצ"ל דהם הפקיעו הקדושין בספק קדושין וא"כ נעקרו קדושי קטנה דהם עקרו קדושי קטנה שלא יהי' קדושין וא"כ ממילא אינה מקודשת כלל מה"ת דהא נתאכלו המעות ואינה משתעבדת בכסף קדושין רק אם נאמר דמהני קדושי קטנה דמדרבנן מועיל ג"כ שתתקדש מדאורייתא וא"כ אם נעקרו קדושי קטנה שהם עקרו בספק ג"כ ממילא נעקר קדושי תורה לסברת הרשב"א וא"כ שפיר מקילין דלא שייך ס' תורה לחומרא דכאן אם נקל בדרבנן ממילא איסור תורה נפקע וא"כ יעקר קדושי דרבנן ממילא יעקר קדושי תורה דכי יתן איש פרט לקטן ואינה משתעבדת וכיון דמדרבנן בודאי מקודשת א"כ בס' נשרו צריכין חז"ל להפקיע קדושי דרבנן ממילא ליכא ג"כ קדושי תורה לכן שפיר מסולק קו' הב"ש אבל בבעל דהיא מקודשת מעתה הוה ס' דאורייתא ולחומרא כיון דאין קדושי' תלוין בקדושי קטנות כלל ובס' דאורייתא הניחו בזה להחמיר ודו"ק כי קצרתי וסמכתי עליו שיבין כי שכל ישר הוא לבלתי מתעקש:

**מעתה** נשוב לדברי הריב"ש דמחלק בין בשעת מעשה לשלא בשעת מעשה נ"ל לישב שיטת הרי"ף מהשגת הרז"ה דלמה נבדקות לפני הפרק להקל הא אין משיאין ספיקות ע"פ נשים ואי כמ"ש הרמב"ן דלפי שאינו רק חשש דרבנן הא גם בלא בעל איכא חשש דאורייתא כמש"ל. ונראה דהא דאמר ר"י תוך הפרק א"נ משום דכשרואין נולד הספק אם קטנה היא ושערות הללו שומא הן או שאין לה שערות כלל או גדולה היא ויש לה שערות וא"כ הספק הוא לענין איסור וא"כ הן מעידות לענין איסור דא"נ בשעת מעשה רק לפני הפרק ודאי קטנה היא ותוכל למאן ואין נפקותא בעדותן רק לאחר הפרק אם לא יצמחו לה שערות אחרות וא"כ אינן מעידות שתוכל למאן אחר הפרק כי יוכל להיות

שעוד קודם פרק תמאן או אחר הפרק אף עם עדותן לא תמאן כי יוכל להיות שיצמחו לה שערות אחרות וא"כ אין עדותן עתה נ"מ במילתא דאיסורא רק יוכל לצמוח עי"ז נפקותא לאח"ז במלתא דאיסורא א"כ הוי שלא בשעת מעשה בפרט לסברת הריב"ש דכ' דבשעת מעשה הוי כחשדא אבל עדות תוך הפרק ליכא חשדא כלל כיון דאין נ"מ כלל עתה ויוכל להיות שלא יהי' נ"מ כלל בעדות בזה מודה ר"י ור"ש דמהני גלוי מלתא (ובזה נסתר דברי תוס' שפירשו שאין הפי' לענין מיאון דא"נ וראייתם מסיפא. וז"א דלפני הפרק נאמנת רק בסיפא דא"נ לומר קטנה היא במעידות לאחר הפרק דאז בשעת מעשה הוה כמו שנוגע מיד אם תמאן וז"ב) וסברתינו לעיל בחילוק דתוך הפרק משום דהוי על"ג אז נאמן אין לפרש בדברי הרי"ף דא"כ גם תוך הפרק תהא נאמנת דהוי על"ג כיון דלא נחתינן עתה לחלק בין דאורייתא לדרבנן ודוק. וא"כ דברי הרי"ף נכונים וברורים ואף בדאורייתא מאמינים גלוי מלתא שלא בשעת מעשה ולפני הפרק הוי שלא בשעת מעשה דמי יימר שלא תמאן טרם בא פרקה וגם יוכל להיות שירבה לה ויתוסף שערות לכן שפיר נאמנת אף להקל. ובזה ישבתי קו' התוס' דנאמנת לומר גדולה שלא תמאן דלמ"ל נאמנותה הא להחמיר בלי דבורה מחמירין ואדרבה א"נ להקל ולפי"ז י"ל, דהא, משכחת שפיר בפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר דאם נאמין לה שגדולה היא א"צ גט משני ואם אירע בלי עדותה אזי נותנין עלי' חומר שניהם להצריכה גט מזה ומזה מספק. וא"כ נאמנת אף להקל והטעם כיון שבשעה שהעידה עדיין לא קבלה קדושין מאחר וא"כ ליכא נפקותא בעדותן דלהחמיר שלא תמאן בלי עדותן מחמירין וא"כ אין עדותן אז נוגע למלתא דאיסורא כלל. וא"כ אתחזק ע"פ שלא בשעת מעשה והוי גלוי מלתא שלא בשעת מעשה לכן אח"כ אף שנוגע הדבר למלתא דאיסורא להקל הוי כגלוי מלתא שלא בשעת מעשה דמועיל אף להקל בדאורייתא כהא דאחוה דמיתנא דנאמנין אפילו קרוב אפילו אשה כיון דבשעה שדברו לא נגע למלתא דאיסורא ה"נ בשעה שהעידו לא פשטה ידה לקבל קדושי' וא"כ אז לא נגע למלתא דאיסורא כלל דעדותן להחמיר בלי דברי' היינו מחמירין וא"כ עדותן ללא הועיל הוי כגלוי מלתא דלכן אף שאח"כ נולד הספק באיסור כיון שהוחזק שאז גדולה היתה ומיאון לא הועיל דכודאי גדולה חשבינן לה שפיר אף בקבלה קדושין לא מצריכין גט ושפיר תניא דנאמנת דהועיל נאמנותה שפיר וא"כ דברי ריב"ש עולים כהוגן בשמועה זו. וא"כ שפיר יש לחוש בנ"ד לדברי הריב"ש ואף שהרמב"ן והריטב"א מוכח שחלקו עליו וגם כתבנו שהר"ח ור"ת יחלקו עליו עכ"ז נראה דנקטינן דגלוי מלתא ל"מ בשעת מעשה וקיי"ל בסי' קס"ט דעל השנים א"נ נשים ואמאי הא הוי גלוי מלתא ונהי דעבידי לאגלויי לא הוי עדות שנים הא הרמב"ן כ' דגם

באחוה דמיתנא ל"ה עבידי לאגלוי רק בסימני הבת הוי עבידי לאגלי ועכ"ז נאמנין שזה אחוה דמיתנא אף וכת עבידי לאגלוי [עהשמ"ט] ומדפסקינן דא"נ בעדות שנים קרוב ואשה עכצ"ל דלא מהני גלוי מלתא בשעת מעשה ולא פסקינן כשיטת הרמב"ן. וא"כ דברי הריב"ש מוכח מפסק הלכה דבשעת מעשה א"נ אף בגלוי מלתא:

**הלום** ראיתי אחרי רואי במרדכי פ' מצות חליצה שכתב אדברי רי"ף דה"מ בליכא חשדא שאין פי' דבריו באינו מתכוין להעיד כלל רק מסל"ת דהא בד"ת א"נ מסל"ת ורק הא דנאמנין משום דעבידי לאגלוי. וא"כ מפורש היפך דעת ריב"ש וגם בפי' גלוי מלתא משום דעבידי לאגלוי לדברי' וא"כ אין להביא ראי' משנים דא"נ קרוב דשנים לא עבידי לאגלוי כלל וא"כ אין מוכרח מפסק הש"ע כדעת הריב"ש כלל רק די"ל דלכן עדות שנים א"נ כיון דלא עבידי לאגלויי:

**עוד הביא** במרדכי דעה אחרת לחלק בין סימני הבת לאחוה דמיתנא דבאחוה דמיקנא דאתחזק לן באח והיא מעידה שאחיו מן האב דרובא הכי איתניהו נאמנת משא"כ בסימנים וא"כ יש לנו ארבעה דעות בזה הריב"ש סובר דגלוי מלתא מהני רק לשלא בשעת מעשה. זהרמב"ן סובר דכל שהעדות נעשה. קודם מעשה חליצה או מיאון אף בשעה שאנו עסוקין בענין חליצה מהימני נשים וקרובים. גם דפה אחרת דבין קודם מעשה ואחר מעשה תלי' בעבידי לאגלוי ודעה אחרונה דא"נ רק לברר דבר המסופק לנו ורובא הכי איתנייהו משא"כ היכי דלא איתחזק כלל רק ס' השקול היא א"נ בכ"מ ולדעת. הריב"ש ודעה אחרונה בכאן אסורה האשה זו כיון שלא נודע לנו כלל אם בא אח ולא הוחזק כלל ודעת רמב"ן כבר נדחה מהלכה, כמ"ש רק נפסק כדעה שלישית ואם כדברי הריבש. וראיתי לרשב"ש בתשו' סי' קנ"ד ביבמה שהלכה למקום שאין מכירין אותה ורצתה שיחלוץ יבמה הוי עד מפי עד וכתב שנאמן דאפילו קרוב ואפילו אשה נאמנין וה"ה עד מפי עד ושם הוי בשעת מעשה שרצתה, לחלוץ ועכ"ז פסק דנאמן אפילו קרוב אפילו אשה. אכן מדבריו אין ראי' די"ל דבשיטת ר"י דוראן אביו שהוא התשב"ץ קאי כידוע:

**ונתתי** את לבי לדרוש ולתור בסברת גלוי מלתא מצאתי של"ק כלל קו' הר"ר דוראן ול"צ לטעמא דריב"ש כלל ובזה יסתור ראיות הריב"ש דהנה ענין גלוי מלתא לסברת הרי"ף כיון שעדיין בעוד הוא מעיד לא נעשה מעשה חליצה הוחזק דברי' שלא נגע לאיסור גם אחר שנוגע נאמן. וקשה בעיני מדוע קרוב ליהימן ואחי המת לא ליהימן בעצמו מ"ל מ"ל אחי המת. וראיתי להרשב"א ונ"י פ' מצות חליצה בהא דאין חולצין אא"כ מכירין שהקשו דלמ"ל להכירם הא כמו באומרת נתקדשתי וא"י למי נתקדשתי דנאמן לומר אני

קדשתי דנאמן ליתן גט וא"נ לכנוס ה"נ נאמן לומר שהוא בעצמו אחי המת ותירצו זו אינה קושיא משום דהכא איכא למיחש שמא לא זהו היבם ורוצה לפוטרה ולישאנה במקום אחר ואנן מתיראין שמא יבא יבם ויוציאנה ומימר אמר בעצמו זה הוא הנחלץ או אח הי' לו שחלץ ופוטרה וכיון שאין היבם יכול לקלקלה חוששין להם אבל התם ליכא למיחוש מידי דהא אימת דאתי בעל ואייתי סהדי שהוא בעלה הא נאמן וכיון שכן אף הן אינן מקלקלין א"ע וחוששין שמא יבא בעל ויערער עכ"ד. והנה בקרוב לכן נאמן כי אין כאן חשש כיון שא"י אם מרוצה היבם לחלוץ או ליבם א"כ עדותו שלא בשעת מעשה נאמן משום חזקה דא"א חוטא ולא לו וכמו בנתקדשתי וא"י למי רק בשעת מעשה חליצה או בבע"ד כיון שבידו לחלוץ איכא חשדא דהנה אף דלא העיד אמילתא דאיסורא למה יהא נאמן רק הטעם משום חזקה דא"א משקר ולא לו והנה הריטב"א הקשה בהא דנאמן ליתן גט דאמאי שמא רצה לישאנה ולכן לא שייך חזקת א"א חוטא ותירץ דכשנותן גט ואינו חוזר מדבורו ודאי הוכחה מחזקת א"א חוטא שאמת כדבריו. ולפי"ז ניחא דכ"ז שלא חלץ ולא גירש לא נודע אם אמת בשפתיו כי לא שייך חזקת א"א חוטא שאז יוכל להיות שרוצה לכנוס או ליבם רק אז נודע לנו שאמת כדבריו מחזקת א"א חוטא ואז לא הוי גלוי מלתא כי כשחלץ או גירש כבר הוא עדות לענין איסור רק בנתקדשתי נאמן משום דחזקה לא יקלקלו עצמן אבל בחליצה דלא שייך זה א"נ בעצמו כיון דאמלתא דאיסורא קמסהיד ואין בכח חזקת א"א משקר ולא לו להתיר לבד רק או בהדי החזקה דדייקא או בהדי סברת גלוי מלתא שאין מעידן בשעת מעשה החליצה לכן שפיר באחי המת לא משכחת גלוי מלתא דכ"ז שלא חלץ לא מהימנין לי' כי שמא רוצה ליבמה ורק ע"כ נאמנותו בעת שכבר חלץ שאז א"א חוטא ולא לו. ואי אמלתא דאיסורא קמסהיד וחזקת א"א חוטא בחשש קלקול לא מהימן לפי שכבר נוגע לענין איסור הדבר שכבר נחלץ ולכן אחר מהימן מחזקת דא"א משקר ולא לו וכיון שנאמן הוא נאמן גם אח"כ. והנה הקשה הר"ן בקדושין דאמאי לא מהימן בעדות שבערוה מחזקת א"א חוטא ותירץ דכאן לא איתחזק איסורא כיון דידוע שנתקדשה ואין זה האיש מכחיש מעשה קדושין או אומר שמותרת שמת בעלה רק מברר למי נתקדשה וזה ידוע לנו שרק לאחד נתקדשה לא הוי איתחזק ודבר שבערוה נאמן לכן בחזקה נאמן עכ"ד. והנה אף שכ' הרי' דאיכא חשדא דקלקלו עצמן צ"ל דשם הא היכא דהוי חששא ל"ה חזקת א"א חוטא טוב כ"כ ועפי"ז מבואר הבדל בין הענינים דבאחוה דמיתנא כיון דבאמת ל"ה דבר שבערוה ולא איתחזק איסורא כי אין אנו מסופקין אם יש להמת אח דאי ודאי לא הי' מהימן להצריכה חליצה רק אנן ידעינן שיש לו אח ולא נכיר איזה הוא והוא מברר שזה

האת וא"כ אינו מעיד על דבר שבערבה ולא על חזקת א"א ובמה לשוק כלל רק מברר הספק לכן בחזקת א"א חוטא סגי רק בשעת מעשה איכא חשדא דרוצה לישאנה במקום אחר אכן הקרוב זה א"י אם ירצה לחלוץ או לייבם לכן עדותו בחזקת שאינו משקר ולכן אף כשחלץ נאמנו דבריו אחזקת א"א משקר כיון דאף ליכא חשדא עדיין כי כ"ו. שלא חלץ לא נודע עדין אם ירצה לחלוץ ולכן שפיר איכא חזקת א"א משקר ולא לו אבל בהא דסימנים היאך יהי' נאמן מטעם דגלוי מלתא הא כיון דמה שהי' האמן קודם שיראנה או חלצה הוא רק מחזקת א"א משקר ולא לו והיאך תהי' נאמנת שם הא במיאון שרוצית לעקור קדושין וכן אם גדולה והיא ראוי' לחלוץ ולהיות בהיתר לשוק וזה עיקר הדבר מחזקת איסור להיתר והוי דבר שבערוה ובכה"ג ודאי פשוט דא"נ כמ"ש הר"ן בחזקת א"א חוטא דאינו מועיל רק לברר הענין בדבר שאינו עיקר חזקת איסור משא"כ, באשה שיש לה חזקת קטנות ועדותה לעקור קדושי' או להתירה מאיסור יבמה לשוק דאיתחזק איסורא ואף גלוי מלתא לא מהני. תדע דאף חצי דבר בדבר שבערוה לא מועיל משום שאינו מועיל דבר וא"כ אף אם נחשב הגלוי מלתא כשני עדים כיון שהעידו שלא להתיר הענין בלי נפקותא הוי חצי דבר ואי העידו להתיר הענין שפיר אין דבר שבערוה פחות משנים וז"פ. וכמו בלא אתחזק לן באח דא"נ ע"א לומר שזה אח המת דרק באתחזק לן באח ואין אנו ידעינן אם זהו האח אז לא בכה"ג מהימן שאינה עיקר חזקה כי חזקת זיקה אינו רק מברר למי כמ"ש הר"ן לכן שפיר נאמן בגלוי מלתא מחזקת א"א משקר ולא לו אבל לחדש דבר שהוא נ"מ לאיסור ערוה בין קודם מעשה בין בשעת מעשה לא מהני דאין דבר שבערוה פחות משנים. ומהתימא על רמב"ן וריטב"א שלא נחתו לחלק בהכי וא"כ ל"צ לומר כהריב"ש וכהרמב"ן רק דר"מ ור"ש ג"כ סברי לסברת גלוי מלתא רק בעדות שנים או בסימני הבת שפיר דהוה דבר שבערוה דמוציאין מחזקת איסור ולהתיר הענין א"נ נשים וקרובים דאין להאמינם משום גלוי מלתא דקודם שנוגע לאיסורא אף אם היו מהימנינן מחזקת א"א חוטא מ"מ כשנוגע לענין איסור אין בכח חזקת א"א חוטא להוציאו כלל מחזקת איסור כנ"ל:

**ובזה** יש לסתור ראיית ריב"ש שכ' ומשנה שלימה שנינו בפי"נ האומר זה אחי א"נ מוכח דבשעת מעשה א"נ. מלבד שיש לדחות ראייתו די"ל דגלוי מלתא דמהימני בעינן מ"מ חזקה דדייקא קצת ואף דליכא חומר שהחמרת מ"מ איכא קצת חזקה דדייקא כמ"ש תוס' בע"א ביבמה דהיא דייקא קצת משא"כ במלחמה וקטטה לא דייקא כלל וכיון שכתבו דאם בעל אמר לה ולא דייקא סומכת עליו ולא דייקא ובעל גרע מעד אחד ביבמה ע"ש. וא"כ י"ל ג"כ דלענין בשבעל אמר זה אחי א"נ משום דלא דייקא האשה כלל (ולקמן

נדבר עוד בזה) ובל"ז נדחה ראייתו ואדרבה מביא ראי' לסתור והרי לפניך דברי הרשב"ם פי"נ דקל"ד ע"ב והא דמוקי בגמ' מתניתין דמוחזק לן באחי ולא בבני וכ' וז"ל ומיהו סיפא דקתני זה אחי א"נ לא באיסור והיתר שלשוק איירי דהא ודאי אפילו שתק אסורה דהא מוחזק לן באחי ולא בבני רק לענין ירושה קאמר. א"נ איכא למימר דלצדדין קתני זה בני נאמן דאע"ג דמוחזק לן באחי ולא בבני זה אחי א"נ דלא מוחזק לן באחי ולא בבני עכ"ד. וא"כ לשני הפירושים מוכח דא"נ רק כשלא מוחזק לן באח שיועיל עדותו להזקיקה לחליצה או ליבום זה לא מהני כאשר בארנו מזה דהוי דבר שבערוה שפיר א"נ משום גלוי מלתא כיון שאינו בירור רק עקירת חזקת היתר לשוק ולהטעינה חליצה זה אין ביכולתו משום חזקת א"א משקר ולא לו בדבר שבערוה דבעי שנים והוא כאומר על פנוי' שנתקדשה דא"נ דאין דבר שבערוה פחות משנים. ואדרבה מדויל ידו משתלם וראיית ריב"ש הוא לסתור דיקשה על רשב"ם שלא פירש מתניתין שפיר דמוחזק לן באחי בגונא דרישא ורק שמעיד שזה אחיו ומברר שזה הוא אחיו שאין אנו מכירין אותו שזהו האח רק כיון שמתכוין להעיד א"נ כמ"ש הריב"ש אלא ע"כ דגם כשמתכוין להעיד הי' ראוי להאמינו שזהו אח דאין זה רק גלוי מלתא ואף כשמתכוין להעיד נאמן כיון שאינו דבר שבערוה רק מברר מי הוא האח שלו ואין זה עקירת דבר שבערוה מהימן שפיר וא"כ ע"כ איירי לעקור חזקת איסור לכן מוקי לענין ממון או בסיפא בלא איתחזק לן באחי וא"כ מדברי הרשב"ם ז"ל מוכח היפך דעת הריב"ש רק אף בשעת מעשה באיתחזק באחי רק לא נודע לנו מי האח דבזה שפיר נאמן מדלא פי' מתניתין בכה"ג וא"כ חזינא דגם דעת הרשב"ם לסתור דברי ריב"ש ומוכרח דסובר כסברתינו ולפי"ז בנ"ד לסברתינו שלא צריך לחילוקא דהריב"ש הי' ראוי להתיר כיון שדעת הרמב"ן מסייעת לדברינו ובאמת כיון שלא נזכר דבריו בש"ע מוכח שלא רצו לקבוע הלכה כמותו אכן לאשר ראיתי דעת מהריב"ל ח"ב סי' מ"ט שמסיק אף במקום שהאח השני איננו במדינה עכ"ז לא רצה להקל נגד דעת הריב"ש וא"כ ודאי ראוי להחמיר לכתחילה כדבריו ועוד נכתוב בזה לקמן:

## סימן מו

**להנ"ל. הערה באיסור אשה.**

**עוד** כתב כ"ת שהאב רוצה ליקח מעות עבור החליצה וקיצר במקום שהי' לו להאריך כי זה חשש גדול לכל הדיעות דזה הלכה פסוקה מדברי הרי"ף דבמקום דאיכא חשדא לא סמכינן עליו ואף לפמ"ש בטעם א"א חוטא ולא לו לא שייך כשמבקש ממון וליכא

חזקה ופשוט דא"נ האב כלל. ואף בעדות אשה שהכשירו חז"ל קרוב ואשה פלפלו בזה האחרונים דנוגע א"נ וכיון דבהחולץ איתא דאפילו קרוב אפילו אשה לא עדיפי מע"א במת בעלה דבמקום נגיעה נסתפק דלא האמינו ועיין בנו"ב מה"ק סי' ק"ז שפלפל בזה והביא מדעת הרי"ף ראי' דנוגע א"נ בעדות אשה ואף דשם יש להתיר משום חזקת דייקא לכן אף נוגע מירתת דעבידי לאגלוי מחמת שתחקור אבל בנ"ד לא הוי עבידי לאגלוי כ"כ כמ"ש הרשב"א ונ"י דליכא חומר דתוכל לומר אותו שחלץ או אח אחר שחלץ לה וא"כ לא דייקא כ"כ ודאי דנוגע לא מירתת וגם הנוב"י חילק בין עבידי לאגלוי בבירור לשלא בבירור ויחשב למת בעלי ג"כ לא עביד לאגלוי בבירור דא"נ עכ"פ בנ"ד באחוה דמיתנא בזה ודאי לא דייקא כ"כ דא"נ. וראיתי לנו"ב שמקשה להא דנוגע לא מהימן בעבידי לאגלוי מהא דעמשא ביבמות דע"ז דפריך בגמ' ומי מהימן והא אמר ר"א כו' כל ת"ח שמורה ובא אם קודם מעשה שומעין לו כו' ואם לאו אין שומעין לו ומשני שאני הכא דהא שמואל ובית דינו קיים ופרש"י דמלתא דע"ל לא משקר אינש וכ' בתוס' דדוקא בדבר שהוא נוגע א"נ אחר המעשה כי האי דהכא דיתרא נשא בת ישי כו' וא"כ מוכח בעבידי לאגלוי אף נוגע נאמן ולכן חילק בין עב"ל. אף שבנ"ד אין נ"מ דודאי נוגע מקרי חשדא ולא מהימן עכ"ז י"ל דאף בע"ל גמור לא מהימן נוגע רק הא דעמשא ל"ק מירי דשם איתא הלכה נתעלמה כו' א"ל עמוני ולא עמונית כו' אקשי להו דואג כל הני קושייתא ואישתיקו בעו לאכרוזי עלי' מיד ועמשא כו' אמר כך מקובלני מב"ד של שמואל כו' ופריך והאר"א כל ת"ח כו' ומשני דשמואל וב"ד קיים וא"כ הפי' הוא שרצו להכריז ואי שהוא אומר כך אין שומעין לו דשמא משקר כיון דאמר ר"א אין שומעין לו כלל א"כ אין כאן חשש שבשביל אמירתו נחוש לנוגע ולהכריז כלל ומשני דשמואל וב"ד קיים וחזקה דלא משקר ואף דאיתרע חזקה מחשש שישקר בשביל נגיעתו עכ"פ שפיר עבדי דלא הכריזו עד דבדקו וחקרו היטב אי אמת הדבר דבכה"ג שומעין לו לחשוש לדבריו אבל אם לא הי' עבידי לאגלוי אף אין לחוש לדבריו ולא מאמינין כלל והיו מכריזין כמ"ש בב"ב דמ"ב אנא מייתינא איגרתא כו' א"ל לכי תיתי וא"כ עכ"פ לאמת הדבר בבירור שהוא כדבריו לא מצינו ג"כ בע"ל היכי שנוגע הוא רק הא דשמואל וב"ד קיים מועיל למשוי הדבר ספק כי היכי דלא יכריזו עליו עד דבדקו אם אמת הדבר וזה ברור. ומסתייענא להא סברא מהא דפ"י יוחסין ד"ע דר"י אכריז להוא דקרו לאינשי עבדא דעבדא הוא דאמר שמואל כל הפוסל במומו פוסל א"ל אימר דאמר הכי למיחוש לה לאחזיקינהו מי אמר אדהכי אתא ואמר לדידי קרית עבדא דאנא מדבית חשמונאי מלכא קאתינא אמר ר"י הכי אמר שמואל כל דאמר מדבית חשמונאי כו' עבדא הוא דלא אשתייר כו' א"ל

והא אמר ר"א כל ת"ח כו' א"ל והאיכא ר' מתנא דקאי כוותי ר' מתנא לא חזיא לנהרדעא תליסר שני ההוא יומא אתי א"ל דכיר מר כו' א"ל הכי אמר שמואל כל דאמר מדבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא כו' אכריז עלי' דעבדא הוא וא"כ אם נאמר דבע"ל אף נוגע כשר להחזיק ולאמת דבריו מבלי לספק בהן כלל למ"ל ספור הגמ' דר' מתנא אתא ואח"כ אכריז עלי' מוכח דאי לאו דאתי ר' מתנא מנהרדעא לא היו מכריזין ע"פ דבריו של ר"י רק לפי שר' מתנא העיד שהוא אמת ואמאי הא הוי על"ג אע"כ דגם בעל"ג א"נ שנאמין לדבריו ולהחליט שאמת אתו למשוי הדבר כודאי ולהכריז ע"פ רק הוא מביאו לבית הספק עי"ז ומוטל עלינו לחקור אח"ז ולכן לא הוחלט אצל ר"נ שנכריז דעבדא הוא טרם ביאת ר' מתנא ועדותו כלל וא"כ ע"כ הפי' בעמשא רק דהועיל שימתינו מלהכריז עד שישאלו לב"ד של שמואל ובזה נדחה ג"כ תירוץ הנו"ב דבעמשא בל"ז ספק הי' כיון דרק דואג אקשי קושייתי נפל הספק בלבם לכן הי' מהימן והוי כלא אתחזק איסור חדא דהא שם רצו להכריז עליו מוכח שנגמר דינו שאסור ועכ"ז האמינו לעמשא ועוד קשה דהא גם בהא דר"י כבר הי' חשש עלוי' שהוא עבד מחמת כל הפוסל במומו פוסל ועכ"ז לא האמין לו עד שבא ר' מתנא ואז אכריז עלי' מוכח דאף באם הוא ספק לנו עכ"ז לא יכולין אנו להחזיק ע"פ של נוגע גם בעבידי לאגלוי אלא ע"כ דלא מהימן נוגע כלל בעבידי לאגלוי וזה ראי' נכונה:

**אכן** יש לדחות קצת ראי' זו מקדושין דשם לא הוי עבידי לאגלוי כיון דאף אם ר' מתנא יכחישנו שלא שמע משמואל ולא הי' באותו מעמד לא יהי' שקרן דהנה איתא בחו"מ סי' ק"ט בהג"ה דאם אומר העד שפלוני הי' עמו ואותו פלוני אומר שלא הי' עמו **אין** זה הכחשה דאין עד מדקדק עמו בשעת עדות ע"ש. ולפי"ז י"ל אף אם הי' ר' מתנא מכחישו שלא הי' במעמד ששמע משמואל לא הי' מוכחש והוחזק לשקרן כי אינו מדקדק מי עמו לכן שפיר כיון דלא יהא הוחזק שקרן לא הוי עבידי לאגלוי ושפיר לא יהיו נאמנין לכן לא הכריז עד שהעיד ר' מתנא אבל בעבידי לאגלוי אף נוגע מהימן להחזיק הדבר ואין כאן ראי' מקדושין. וראיתי בנו"ב הביא שם ראי' דנוגע פסול אף במלתא דעבידי לאגלוי מהא דנתגיירתי בפני פו"פ דאינו נאמן כמ"ש הרמב"ם מוכח דאף בעבידי לאגלוי משקרי אינשי ונראה דאינו ראי' כלל דשם עתה הוא עכו"ם ורוצה להתגייר עצמו נראה דא"נ דהטעם בע"ל לא משקר אינש משום דמירתת שיתגלה הדבר להב"ד אזי יפסלו אותו לעדות שיהא הוחזק שקרן ואף דעבד או אשה פסולין לעדות מ"מ כיון דכשרין לעדות אשה שפיר יהיו נפסלים לעדות אשה גם אינו רוצה שיחזיקוהו לעד שקר ורשע וכדאמרינן בב"ב דמ"ג לא ניחא לי' לאינש למיקרי לוה רשע ולא ישלם.

משא"כ בעדות שיעשה גר דבזה אם נודע כי לא נתגייר אזי הוא כנכרי גמור א"כ לא שייך לומר שיפסל לעדות ומירתת דמאי יחשוש בל"ז עכו"ם הוא ופסול לעדות ואי כשיתגייר יהא כשר אף שעבר עבירות בעודו נכרי א"כ לא שייך דעבידי לאגלוי דלכן בעינן בעדות אשה בהדי עבידי לאגלוי דייקא למען שיירא שמא יודע שקרו אבל כאן מאי איכפת לי' אם שקר הוא וודאי דנכרי א"נ אף בעבידי לאגלוי כמו שא"נ בעדות אשה רק במסל"ת ולא האמינו משום דעבידי לאגלוי דע"כ א"נ אף בעבידי לאגלוי ואם כן גם להחזיק עצמו ליהודי א"נ כיון דהחשש שהוא עכו"ם א"נ בעבידי לאגלוי ומהתימא שנחית לחלק והדבר פשוט ומוכרח. וא"כ לכאורה י"ל דנוגע פסול בעבידי לאגלוי אכן דברי הרי"ף הם במקומם עומדים כיון שאין ראי' להיפך וכבר כתבו שכל דבריו הם דברי קבלה ומאן ספין לעלות רקיע לחלוק עליו בדבר דלא מצינו מאן דפליג עלי' דע"כ לא חילק הנו"ב רק בדברים אחרים אבל בדבר שהזכיר הרי"ף אין לזוז מדבריו:

**הערה באיסור אשה דדמי לע"א בקטטה בפ' האשה שלום**

**הערה** חדשה בנ"ד דאף אם אינו נוגע גם אם נימא דלא קיי"ל כס' הריב"ש מ"מ נראה דא"נ האב דהריטב"א כתב בזה"ל ואע"ג דאמרינן גלוי מלתא ואפילו קרוב אפילו אשה התם כיון דהוי מילתא דעבידי לאגלוי דייקינן ואמרינן ולפי"ז י"ל דרק מהימן לפי דדייקא האשה קצת כמש"ל ואף דאינה דייקא כ"כ ודמי לע"א ביבמה ועי"ז אנו מתירין ע"פ עדותן ולפי"ז כמו בקטטה בינו לבינה דמוקי באומרת גרשתני בפני פו"פ ואשתכח שיקרא דא"נ לומר מת בעלי ואף בע"א בקטטה בעיא בגמ' ולא איפשיטא ולחומרא פסקינן דא"נ משום דלא דייקא וכתבו התוס' פ' האשה דע"א בקטטה לא דייקא כלל. וא"כ י"ל כיון דאשה זו חשודה שנשאת לשוק ודרה תחת בעלה זמן כביר וילדה בן א"כ חשודה ע"ז ולא דייקא כלל ואף בעבידי לאגלוי משקר כי מי יחפש לחקור אחר הדבר אם היא לא תחקור ואף דהתם ספיקא הוא היינו משום דרק אמרה גרשתני ולא עשתה איסור ודמי למ"ש הש"מ בכתובות דע"ב בעוברת על דת מאכילתו שאינו מעושר דוקא בהאכילתו אבל ברצתה להאכילו לא מפסדא כתובתה דיכולה לומר משטה אני בו והביא שם דעת החולק ע"ז ולפי"ז י"ל דתלוי בפלוגתת הגמ' באשה שלום דח"א הטעם משום דמשקרי וח"א משום בדדמי ואמרינן א"ב דארגיל איהו קטטה. והקשו תוס' אמאי לא ניחוש למשקר כיון דהוחזק לשקר. ולפי"ז ניחא דשפיר נתירה דעל מה שהיתה משקרת יש לה התנצלות שרק אמרה בשביל קטטה דארגיל איהו לכן רצתה להקניטו וכיון דלא עשתה מעשה איסור אינה חשודה עדיין לעבור באיסור א"א ושפיר יכולין להתירה כי בודאי לא תנשא באיסור וכסברת הש"מ דעל דבור בלבד אין להענישה

דעביד אינש דאמר ובזה פליגי דמ"ד שמשקרת סובר כדעה השני' של הש"מ דמדברים לבד יכולין להוכיח שגם היא חשודה על מעשה איסור וא"י לומר משטה הייתי בו וא"כ ג"כ א"נ שלהקניטו אמרה. ולפי"ז בנ"ד שהאשה עברה באיסור יבמה לשוק כמה פעמים בעודה יושבת תחת בעלה וא"כ מומרת לאותו דבר היא וא"כ ודאי לא שייך דייקא מי יימר דבכה"ג האמינו חז"ל קרוב ואשה דלמא דוקא באשה כשירה ואדרבה י"ל להיפוך דנהי דשם במת בעלי יש להאמין כי אף שאיננה כשירה מ"מ מתייראת מפני חומר שתצא מזה ומזה משא"כ ביבמה דליכא חומר כלל אינה דייקא רק מפני שלא תרצה לעבור באיסור וגם לא חיישת אבני' שיהיו ממזרים כי הולידה בן פרוץ וא"כ ודאי אם תדע ששקר הדבר לא תודיע זאת לכן צ"ע מאוד להתיר. ואף אי אמינא דכאן התירה בלי טעם דדייקא כלל עדיין אנו צריכין לחוש לדעת הרמב"ם דע"א בקטטה לא תנשא משום שמא שכרה עדים וא"כ גם כאן ניחוש לשכירות עדים. והנה הנ"י שדחה דבריו הוא בשני קושיות נהי דהיא הוחזקה כל ישראל מי הוחזקו כדאיתא פ"ק דמכות ד"ה ועוד אמאי לא בעי בגמ' רק אי סגי בעבידי לאגלוי בלי חזקת דייקא ולא חיישינן לשכרה עדים כלל למבעי עלה אע"כ דלא חיישינן לשכרה והנה על קושיא השני' י"ל דזה פשוט דלכתחילה לא תנשא שמא שכרה עדים דהנה הב"ש בסי' י"ז כתב דהרי"ף כ' בע"א במלחמה דאיפשיט בענין דמהימן דסגי בעבידי לאגלוי לחוד וא"כ י"ל דהרמב"ם סובר דלענין לכתחלה לא בעי בגמ' דודאי חיישינן לשכירות עדים רק האבעיא לענין אם בדיעבד תצא דחשש שכירות אינו מועיל שתצא ולכן כיון דנפשט בע"א במלחמה דנאמן ה"ה לע"א בקטטה לכן לא תצא רק לכתחילה אסיר משום חשש שכירות כנ"ל וזה פשוט. ואין לי כעת פנאי לעיין בכל חלקי ענין זה. ועכ"פ הרמב"ם כתב כן והובא דבריו בש"ע סי' י"ז להלכה. ומ"ש הנ"י שכל ישראל מי הוחזקו ל"ק כלל דדוקא בשני עדים דהתורה האמינם שפיר אין יכולין מחששא לאורועי סהדי אבל נאמנות ע"א באשה מצד האומדנא דמוכח דלא משקר אינש ובקל יוכל להיות איתרע האומדנא וז"פ בדעת הרמב"ם וא"כ כאן ברור דא"נ שמא שכרה ובכאן ג"כ עדיפא מהתם כיון דעשתה עבירה בידים חשודה היא יותר ע"ז שתשתדל בכל כחה. וראיתי להט"ז בסי' י"ז פי' דברי הרמב"ם דלכן חיישינן לשכירות עדים יותר מבכ"מ משום דאיתא בגיטין פ' התקבל דס"ז דחיישינן שמא שכרה עדים ופריך התם ומשני דבורא עבדי מעשה לא עבדי ופי' התוס' היכי שאין גומרין ע"פ חשודים לקבל שכירות ולהעיד שקר וא"כ כיון דעדות אשה אינו מועיל לבד בלי חזקת דייקא א"כ איננו נגמר על פיהם עכ"ד. ואין זה דומה יפה דדברי התוס' עשירים במקום אחר בחולין פא"ט דמ"ד כתבו בזה"ל דכל דבר שנגמר ע"פ חשיב

מעשה אבל התם דאינו אלא דבור בעלמא מן הבעל אל הסופר לכתוב ולעדים לחתום ואולי לא יעשו ולא תתגרש וגם אם אינן גומרין את הדבר אינן חוששין עכ"ד וא"כ אינו ענין כלל דשם יוכל להיות דלא יהי' כלל מעשה הגרושין ולא יועיל עדותן לכן שפיר לא הוה מעשה אבל כאן במת בעלה נהי דיוכל להיות שלא תנשא לאחר מחמת דתידוק ויהי' נודע לה שחי הוא. עכ"ז ההיתר נעשה ע"פ וגמרו דאל"כ נימא בכל גרושין לא הוי מעשה דלמא לא תנשא לאחר אלא עכ"פ כיון דמתיר הענין מקרי מעשה ה"נ כיון שע"י מתירין אותה להנשא עשתה עדותו פעולה שלימה וא"כ אין בזה לדחות קושיית הנ"י אכן אם תדמה הא דגיטין יש לנו לדמות לנ"ד כיון דכאן אינה נאמנת האשה רק שיהא יכול לחלוץ לה ומי יימר שיחלוץ לה ואף בהיתר לייבם אותה ליכא כלל עדות דהא מיתסרא לי' מדין יבמה שנשאת לשוק ואדרבה מהראוי שלא להאמינה רק לפי שאין עדות נוגע לאיסור דמי יימר שיחלוץ לה היא הנותנת דנאמנות אשה וקרוב וא"כ ודאי אין עדות זה עדות שלימה שיהי' מקרי מעשה כי א"כ לא הי' נאמן קרוב להתירה רק לפי שאין זה גמר עדות ודאי יש כאן חשש שכירות עדים. ואף שהנ"י דחה דעת הרמב"ם יוכל להיות דבכאן מודה:

**אכן** יש לנו עוד תנאי בדעת הרמב"ם שהביא הכ"מ דבעינן שהאשה הביאתו לב"ד הא בלא"ה לא חיישינן לשכירות וא"כ יש לנו לדעת זאת אבל עכ"ז אין להתיר אף אם לא הביאתו, כי הב"ש לא כתב שם רק דלפי דיעות דלא חיישינן לשכרה עדים א"כ אנו סומכין בכה"ג אדיעה זו אף שאינו משמע כן ברמב"ם וא"כ כיון דבכאן יש לנו ספיקות רבות ועצומות די"ל דגם החולקים על הרמב"ם מודים כאן כיון דאין זה מקרי מעשה שאינן גומרין דאם הי' מקרי גומרין הרי כ' הרי"ף דאמילתא דאיסורא לא, מהימני וא"כ ע"כ אתה מחזיק שאינן מעידין רק חצי דבר ממילא יש לחוש שפיר לשכירות עדים. ועוד כיון דאף אם לא נחוש לשכירות עכ"ז י"ל כיון דלא דייקא כאן דחשודה היא אינה מותרת דבגמ' לא התירו רק במקום דדייקא קצת דכמה פוסקים יש שמתירים ע"א. ביבמה משום דדייקא קצת לכן סומכין אקרוב או אשה אבל כאן דלא דייקא כלל וכ"ע מודי כיון דעשתה עבירה בפועל א"כ נראה מזה ברור ואין לגמגם בזה דבכה"ג א"נ כ"א שני עדים כשרים. והנה בדברי הכ"מ י"ל קו' הטו"ז סי' י"ז ס"ק ס"ב על הטור שכתב דאם היא אומרת מת בעלי והעד מסייע לדברי' בקטטה דא"נ דלמ"ל שמסייע וכ' דרבותא קמ"ל אף דמסייע לדברי' א"נ ע"ש ול"נ דלדעת הכ"מ י"ל דדוקא היכי שהיא מעידה והעד מסייע י"ל ששכרה אבל אם היא אינה יודעת כלל אין לחוש לשכרה ולזה נתכוין הטור. אמנם עכ"ז לא נוכל להקל בזה ואין לה תקנה כ"א בשני עדים:

## סימן מז

**להנ"ל. תשובה על האיסור הב'.**

**בו יבואר על מעם השני לאיסור שכתב כ"ת. וגם בדברי ריב"ש.**

**ועל** השנים אשר לא נודע כ"א ע"פ האב דפסקינן דא"נ האב וצריכינן רבוי שערות כמבואר בסי' קס"ט. הנה לא הבינותי מדוע בתוך הפרק דג"כ ס' השקול הוא אם היא גדולה או קטנה מ"מ שערות מועילות ואין חוששין לשומא שהן מלפני הפרק וע"כ רוב אין להם שומא וא"כ גם בלא נודע השנים אם היא גדולה או קטנה נימא דשערות יועילו מכח רוב. ונראה דזה ודאי שלא נולדה עם השערות הללו וא"כ החזקה היא שלא הי' לה שערות לכן מתירין מכח דהשתא הוא דאתאי כמו במקוה שנמדד ונמצא חסר לכן תוך הפרק אם יודעין דהשתא דאתאי ואינם מלפני הפרק ל"ה שומא משא"כ בא"י השנים אף אם יודעין שהשתא הוא דאייתי עכ"ז שמא לא מלאו ימי' ואינה בת י"ג שנה. ולכן צריכין לידע מספר השנים:

**וראיתי** בזה לעיין בהא דא"נ האב על השנים וליישב קושיית הר"ר דוראן מדוע ישתנה מן אחוה דמיתנא מר"י בתוך הפרק כמש"ל ועוד הקשה הח"מ בסי' קס"ט מדוע נשים נאמנות שיש להם רבוי שערות ולא נאמנו כמה ימי חיי' ועי' בח"מ וב"ש. אכן נראה דודאי דמה דאין אנו מחזיקין לשומא בתוך הפרק י"ל משום דרובא לית להו שומא והוא כמו חזקה. אכן באמת יש להן חזקת קטנות (ואף שעשוי להשתנות כמ"ש מהרי"ט סתרו דבריו האחרונים) רק דכיון דהן מנגדות זה לזה לכן מועיל חזקה דהשתא הוא דאייתי כנ"ל. והנה כתב הרשב"א בחולין כבר הבאתיו דתרי מיעוטי מצטרפי והוי כפלגא ופלגא. והנה ז"פ דהא דמאמינין מחזקת א"א משקר ולא לו או מגלוי מלתא לא עדיף מרובא דודאי יש מיעוט שמשקרין. תדע דארובא סמכינן בדבר שבערוה ובחזקה זו לא סמכינן וא"כ לפי"ז שפיר תוך הפרק א"נ נשים להעיד שיש לה שערות משום דהוי תרי מיעוטי דסתרי שעדיין קטנה היא חשש דמיעוט משקרת ואולי אין לה שערות וחשש דאף אם אמת כדברי' שמא יש לה שומא וא"כ שני מיעוטי מסייעים לחזקת קטנות הוי ס' דאורייתא, דהוי פלגא ופלגא לכן קאמר ר"י דאין נשים נאמנות שאין משיאין ספיקות ע"פ נשים. משא"כ באח המת כיון דאם אמת אומרים ודאי מותר לחלוץ רק כיון דחשש משקרת הוא דאיכא וזה הוי כמו מיעוט דעבידי לאגלוי לא משקרי או מחזקת א"א משקר ולא לו הוי כמו רובא לכן שפיר סומכין להתיר לחלוץ. ולפי"ז ניחא גם ברבוי שערות כיון דרבוי שערות אין לחוש כלל לשומא כיון דהם שערות כמו שיש לגדול וא"כ אם יש להן רבוי שערות בודאי גדולה בלי טעם דאזלינן בתר רובא רק דודאי הוא ולא

משכחת שתהי' שומא לכן נאמנות מחזקת א"א משקרת או משום דעבידי לאגלויי ול"צ לפי' הב"ש שפי' דברי הד"מ דבשתי שערות לא עבידי לאגלוי לא מהימן דז"א דאף שג"כ עבידי לאגלוי הוא עכ"פ אתה צריך למשוי גדולה ע"י שני רובא רוב שאינן משקרות ורוב שאין להן שומא ותרי מיעוטי ג"כ היכי דמסייעי להדדי כרוב הוי פלגא ופלגא וא"כ הדבר עדיין בספק. ולכן לא מהימני נשים וז"ב ונכון מאוד. ועפי"ז ל"צ לס' הריב"ש ואין מקום לקו' הר"ר דוראן כלל:

**וראיתי** במהרי"ק שורש קל"ה שכתב על המומר שהוא אחי הבעל שהעידו שמת וכתב וז"ל (לענין עדהמכיר) ופשיטא דע"פ דודו ג"כ יכול להעיד כדאמרינן בפ' החולץ ואשתמודענא כו' והעתיק דברי הרי"ף ז"ל הרי לך שתלה הטעם דלאו אמילתא דאיסורא קמסהדי כו' ואע"ג דבההיא שעתא דמגלו דאחוה דמיתנא הוא כבר אנו צריכין לעדותו שהוא רוצה לחלוץ ולהנשא לשוק בחליצה זו ואפ"ה לא חשיב אלא גלוי מלתא מכ"ש הכא שבשעה שאמר לן הח"ר יודא לא היתה עדיין זקוקה כלל עכ"ל מוכח מדבריו שאף מעשה נאמן קרוב או אשה דלא כהריב"ש. וע' בט"ז אה"ע סי' קמ"ב. וא"כ לפי"ז כאן בנ"ד אין כאן עדות שנים ואין אביו נאמן לכן עלה הספק מהו רבוי שערות וכ' כ"ת שבדק וראה שאין בכל השערות שתי שערות כרוחב אצבע זה א"צ עיון ובדיקה דודאי בא"י מספר השנים בעינן כרוחב אצבע ועיין בב"ש סי' קנ"ה שכתב הא דלא בעינן כרוחב אצבע רק בידוע מספר שנים אבל בא"י מספר שנים בעינן ודאי כרוחב אצבע והב"ח החמיר ביותר אף בבן י"ג שנים ויום אחד בעינן כרוחב אצבע כ"א ברבוי שערות מתירין אף באינן רוחב אצבע אכן ז"פ דבא"י בעינן רבוי או שיהי' ביניהן ב' שערות כרוחב אצבע וענין הרבוי פשוט כמ"ש דבעינן שיהי' כמו באיש גדול על הערוה ואבר הזרע באופן אחר לא מקרי רבוי וא"כ בנ"ד שלא הי' כ"כ רבוי שערות כמ"ש כ"ת לדעת הב"ח אין לחלוץ אף אם נודע שהוא בן י"ג שנים. אכן בלא נודע פשוט דאין חולצין אף במקום עגון:

**אכן** יש לעשות תחבולה לידע מספר כיון שבעל האשה היה דר עמה בשעברשין וזה יוכל להודע ע"פ שני עדים כשרים כמה שנים הוא שמת הבעל וגם זה תחקור ע"פ עדים אם הי' הקטן כבן שנה ואז תוכל לחקור שמספר שני הקטן הגיעו לי"ג שנים ויום אחד ואם כן אין לנו רק ספק אם זהו אחיו הקטן ולענין זה שהוא האח הקטן נאמן דקרוב או אשה נאמנין דזה אותו האח שאנו מסופקין בו דהוי גלוי מלתא ואם כן אין לנו לספק כלל במספר שנים כמה הם כי לא תוכל לומר שזה פחות מבן י"ג שנים רק אם תכחיש שזה אינו אחיו הקטן וכיון שלענין זה נאמן האב לברורי מלתא א"כ אין לנו לספק במספר השנים כלל וא"כ אם יוכל להתברר זאת ע"פ שני עדים אין לספק כלל במספר שנים ואם

נאמר שאין להאמינו ע"ז שהוא אחיו הקטן מהלין טעמי דכתיבנא א"צ לספק בעדות השנים כי בל"ז שמא אינו אחיו המת שהי' בעולמו וא"כ אם יתברר זאת כפי עצתי אזי אין זה הספק כמה ימי' ספק כלל. כי חרוצים ימי' במספר שהעדים יעידו רק אין להתיר האשה הזאת מחמת טעמים שכתבתי לעיל רק אם לא יוכל להתברר זאת עפ"י עדים ודאי פשוט דחליצה זו פסולה דאין לסמוך על עדות אב לענין שנים ואין זה נקרא רבוי שערות ואף בשביל זה לבד חליצה אינה חליצה כלל. ואשר כתב כ"ת בדברי מהר"ם נכונים דבריו. ולא רציתי להאריך בזה כי לפי אומדן דעתי יוכל להתברר בקהלתכם ובפרט שאשה זו אסורה מחמת טעמים אחרים לפענ"ד לכן לא רציתי להרבות דברים בפרט הזה:

## סימן מח

**להנ"ל.**

**תשובה על ענין הג' שכתב כבודו בענין פרט חליצה פסולה ובישוב דברי הב"ש שהקשה כ"ת.**

**עוד** כתב כ"ת דבנ"ד הוי חליצה פסולה דצריכה לחזור על כל האחין כיון דיבמה שנשאת לשוק א"ר להתייבם וזה תלוי בפלוגתת רש"י ותוס' דרש"י ביבמות דכ"ו ע"ב פי' דכל שאינה ראוי' ליבום מקרי חליצה פסולה. ובתוס' חלקו דדוקא בבעלת מאמר וכן באחות חלוצתו ואחות זקוקה דקלישא זיקה אז הוי חליצה פסולה ולא כן כשא"ר ליבום מחמת איסור דלא נקלש זיקה וא"צ לחזור על כל האחין דכשהוא גזירה אטו ח"כ אזי כיון דבערוה פוטרת צרתה ואין לה זיקה גם כשגזרו אטו ערוה קלשה זיקה ומקרי חליצה פסולה וע"ש. ויסוד דברי תוס' מכח שני קושיות דהא במחזיר גרושתו דאסורה להתייבם ועכ"ז איתא ביבמות דף י"א דחלץ לה דנפטרה צרתה וא"כ ע"כ לא זהו בכלל חליצה פסולה עוד הקשו דהא פריך בגמ' אהא דחלץ לאחיות לא יפטרו צרות כו' בשלמא צרה דרחל לא תפטר אלא צרה דלאה תפטר ואמאי הא כיון דאסור ליבם לאה משום דאסור לבטל מצות יבמין דאף שייבם לאה עכ"ז יהא חייב לחלוץ צרת רחל דכיון שנאסרה אחר נפילה עכ"ז אם תמות צרת רחל אזי אם ייבם ללאה תפטר רחל מדין אחות אשה מיבום וקמבטל מצות יבמין אבל אם יחלוץ ללאה יהא חייב לחלוץ לרחל דאחות חלוצה אינו אלא מדרבנן וכיון דאסור לייבם לאה ג"כ יהא חליצה פסולה ומאי פריך דצרתה תפטר אלא ע"כ כיון דלא נקלש זיקתו אף שא"ר להתייבם פוטרת צרתה וא"צ לחזור על כל האחין עכ"ד. והנה נראה לי לישב קו' תוס' על רש"י דפי' בדף כ"ז אהא דצרה

דלאה תפטר דאי בעי הוי מצי מייבם. והקשו גם שם תוס' הא אסור לבטל מצות יבמין. ונ"ל דהנה עדיין י"ל דמצי לייבם דבידו לחלוץ מקודם צרת רחל ואח"כ לייבם את לאה דמותר אדם בקרובות צרת חלוצתו ואף שעתה אין בידו ליבם מ"מ מקרי בידו ליבם דאי בעי לחלוץ לרחל מקודם הוי מצי מייבם אח"כ ללאה והוא כעין שכתבו תוס' בד' י"ז בד"ה בני צרות דבאחות אשה יפטור מיבום לפי שאין בידינו להמית אחותה אבל בנשאת לשוק לא הוי ערוה לפטור אותה מזיקה דבידו לפטור אותה בגט א"כ עדיין זיקת יבמין עלי' (ולכן כיון דחליצה פסולה הוא למ"ד יש זיקה דוקא לפי"ז הטעם דכיון דלדידי' זקוקה היא והוי כארוסה ליבם א"כ אם אשה זו אינה ראוי' ליבם לא הוי זקוקה ואין חליצה זו מועיל לפטור צרתה וגם צריכה לחזור על כל האחין בשלמא כשראוי' להתייבם א"כ כמו שאם ייבם אותה אחד נפטרה משאר אחים דהא איתתא לבי תרי לא חזיא וכיון דהחליצה במקום יבום ל"צ רק לאחד אבל במקום שא"ר ליבום וא"כ הוי חליצה במקום יבום לכן בעי חליצה מכל אחין דחליצה אפשר בתרוייהו והא דלא חולצין שנים במקום אחר משום דהוא במקום יבום וביבום א"א בתרווייהו אבל למ"ד אין זיקה דע"כ חליצה אינה במקום יבום כי עדיין אינה זקוקה כלל ליבום וא"כ ע"כ בל"ז התורה פטרתה לאשה לחלוץ משנים וא"כ ע"כ גזה"כ הוא דבחד סגי לכן גם בחליצה פסולה כן הדין) ולפי"ז כיון דבמקום שבידו לייבם לא נפקע זיקת יבמין וא"כ היא עדיין זקוקה וראוי' ליבום דבידו ליבם צרת רחל או לחלוץ לה ולבתר הכי ליבם לאה רק שעדיין בעת החליצה מחוסר מעשה לכן שפיר מקרי ראוי' ליבום. וזה פי' רש"י דהואיל ואי בעי הוי מצי ליבם ולא פירש דמצי ליבם רק אף דעתה אין ליבמה משום ביטול מצות יבמין מ"מ יוכל ליבמה אם ירצה ליבם מקודם צרת רחל:

**אכן** לכאורה ז"א דאף בכה"ג אסור כדאיתא בדף כ"ח דפריך בגמ' אהא דד' אחין שנים מהם נשואים שתי אחיות ומתו חולצות ולא מתיבמות ופריך דבשלמא קמא לא תתיבם דהוה אחות זקוקתו אידך תתיבם פי' שאח אחד יחלוץ והשני ייבם ומשני דאתי' כמ"ד אסור לבטל מצות יבמין ופריך בשלמא קמא לא תתיבם דלמא אדמייבם חד מיית אידך וקמבטל מצות יבמין (דתצא משום אחות אשה) אבל בתרא תתייבם ומשני שמא יאמרו דמייבם והדר חלץ וא"כ לפי"ז גם כאן נימא דשמא מעיקרא מייבם לאה ואח"כ חלץ צרת רחל וא"כ אף אחר שחלץ לרחל יאסר לייבם לאה וא"כ אין לנו אופן שתהי' מותרת ליבמה וא"כ שפיר הקשו בתוס' ונראה דל"ק כלל דעדיין י"ל דבכאן אם ייבם צרת רחל מותר אח"כ לייבם לאה דהנה הריטב"א הקשה דלמה למ"ד יש זיקה לא גזרינן שמא יאמרו ולמ"ד אסור לבטל מצות יבמין שפיר גזרינן וכ' דלמ"ד יש זיקה האיסור חמור

לאינשי וידעו דודאי לא מייבם מקודם חליצה רק דמקודם חלץ והדר מייבם דודאי לא עבר על אחות זקוקה אבל בהא דאסור לבטל מצות יבמין וסובר דאין זיקה י"ל דאיסור ביטול מצות יבמין ולחוש למיתה דאידך לא משמע לי' לאינשי. ויסברו שייבם והדר חלץ ומותר לבטל מצות יבמין עכ"ד ולפי"ז שפיר י"ל דודאי אם יחלוץ צרת רחל אסור ליבם אח"כ לאה שיאמרו שמייבם והדר חלץ. אכן יש עצה שמייבם צרת רחל והדר ייבם לאה דזה מותר כי היכי דמותר בקרובת צרת חלוצתו ה"נ מותר בקרובת צרת יבמתו וא"כ שפיר ל"ק דיש לאסור לייבם לאה דנגזור שמא יאמרו ייבם לאה מקודם ואח"כ ייבם צרת רחל וביטל מצות יבמין דמותר דזה א"א לומר כיון דאיסור צרת קרובת חלוצתו ידעו דאסור בפרט צרת קרובת יבמתו ועדיפא מאחות זקוקה וא"כ ידעו הכל דמעיקרא מיבם צרת רחל והדר מיבם לאה דלהיפוך א"א לומר שמעיקרא ייבם לאה והדר ייבם צרת רחל דאז לבד איסורא דביטול מצות יבמין אסור משום צרת קרובת יבמתו וכיון דזה משמע לי' לאינשי ממילא ידעו שמעיקרא ייבם צרת רחל והדר ייבם לאה ולהכי שפיר ליכא גזירה וא"כ מותר בכה"ג ושפיר לא מקרי חליצה פסולה כיון דאי בעי לייבם מקודם צרת רחל הוה ראוי ליבום ג"כ לאה וכיון שהוא בידו לעשות כן ראוי ליבום הוא לכן שפיר לא הוי חליצה פסולה ולזה כיון רש"י שכ' דאי בעי הוה מצי מייבם דאף שעתה א"י אבל אם הי' רוצה בידו ליבם ולכן שפיר כ' רש"י ואין כאן סתירה לדבריו וזה ברור מאוד:

**עוד** נ"ל ליישב קושיית תוס' על רש"י גם מהא דמחזיר גרושתו ומהא דבטול מצות יבום. נ"ל לפרש דעת רש"י דהנה מאי איכפת לן דבשביל שאסור ליבמה הוי חליצה פסולה מ"מ הא יכול לייבם רק איסורא דרביע עלוי' ולמה יהי' זה חליצה פסולה ונראה דהד"מ בסי' ט"ו כתב דבח"ל ובשניות לעריות נהי דקדושין תופסין היינו לענין דבעי גט מראשון אבל אם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר אזי צריכה גט משני ג"כ דעכ"פ מועיל קדושי שני מדרבנן דקדושין באיסור אינן תופסין מדרבנן כי היכי דנצריך גט משני. והנה י"ל דח"ל אף מדרבנן קדושין תופסין כיון דבדין הי' דאי עבד לא מהני רק התורה גלתה חלולין הוא עושה וא"ע ממזרים כדאיתא בתמורה ד"ה ע"ב וא"כ ודאי למה יעשו חז"ל שיהי' אין קדושין תופסין מדרבנן ולהדיא מצינו כזו הסברא בט"ז חו"מ ס"ב ובכמה מקומות כתב זה דהתורה שהתירה דבר בפירוש א"י חכמים לאוסרו כמו הא דאין עושין סחורה בנבילות וטריפות דאינן אסורים אלא מדרבנן ועכ"ז אין בכחם לאסור חלב כיון דהתורה התירה בפירוש לכם יהי' לסחורה ואף דהתורה לא אסרה שום סחורה בדברים אסורים מ"מ כיון שזאת התירה התורה בפירוש א"י לאסור וכן במילה לא גזרו חז"ל גזירה שמא יעבירנו כיון דהתורה התירה בפירוש עכ"ד. וא"כ כיון דהתורה

גזרה שיהי' קדושין תופסין בח"ל ודאי לא תקנו שלא יהא קדושין תופסין מדרבנן וגם מדרבנן קדושין תופסין ולא בעי גט משני כלל. אכן בשניות לעריות י"ל דשפיר תקנו דאי עבד לא מהני דגזרו אטו ח"כ וא"כ השוו לח"כ דאין קדושין תופסין ונהי דלא רצו לעקור קדושי דאורייתא מ"מ תקנו שלא יועיל מדרבנן כיון דע"ז לא גזרה תורה שלא יהי' קדושין תופסין דמה"ת לא נאסרו שניות רק אח"ל גזרו ושפיר לא מהני וצריכה גט משני. והנה ק"ל לכאורה דא"כ בבא על איסור דרבנן עכ"פ ניבעי חליצה מדרבנן כיון דמדרבנן לא מהני גם היבום לא קנה וא"כ אמאי מועיל היבום דלא ניבעי חליצה אחרי שאין היבום מועיל מדרבנן אכן ז"א דכיון דקיי"ל בכל שאינו עולה ליבום א"ע לחליצה רק בח"ל דכיון דקדושין תופסין עולה לחליצה ולפי"ז דכיון דמדרבנן בשניות א"ע ליבום לא בעי חליצה ג"כ כיון דאף אם בדיעבד בא עלי' אין קדושין תופסין וכיון דתקנו כעין דאורייתא תיקנו מדרבנן לא בעי חליצה כלל וא"כ ממ"נ מדאורייתא קנאה לכן שפיר בבא עלי' לא בעי חליצה ומדרבנן לא צריכה חליצה כיון דאין קדושין תופסין מדרבנן דמי לח"כ דא"צ חליצה כנ"ל. ולפי"ז כיון דהיכי שאסורות להתייבם מדרבנן בדיעבד אין היבום מועיל מדרבנן וודאי אם תקבל קדושין מאחר צריכה גט משני מקרי חליצה פסולה כיון דמדרבנן א"ר ליבום כלל דאף בדיעבד לא מהני. והנה הא דאסור לבטל מצות יבמין נהי דרבנן גזרו שאף אם תקבל קדושין מאחר צריכה גט משני שאף בדיעבד לא יועיל עכ"פ ז"א רק בביאה ראשונה כיון דע"י ביאה זו בטלה מצות יבמין משא"כ בביאה שני' מותרת כיון דכבר נתבטל מצות יבמין כיון דמדאורייתא קנאה וביטל מצות יבמין א"כ עתה אינה אסורה כלל לבעלה דכיון דעתה נתבטל כבר ולמה תהא אסורה וא"כ ביאה שני' מותרת והוי יבום אף מדרבנן וא"כ שפיר אם בא עלי' שני פעמים אזי אף מדרבנן תתייבם דביאה הראשונה נהי דלא קנאה מדרבנן עכ"פ הותרה נו כיון דאף אם לא תהי' מותרת ולא יבעלה עוד נתבטל מצות יבמין וא"כ שפיר בביאה שני' מותרת נתייבמה אף מדרבנן כיון דבהיתר הי' מהני וא"כ שפיר אי בעי הוי מייבם ע"י איסור ועכ"ז הוי יבום משא"כ בשאר איסורי דרבנן כמו שניות וכמו אחות חלוצה דזה לעולם אסור וא"א שיהי' לעולם יבום מדרבנן א"כ שפיר חליצה פסולה היא כיון דאף בדיעבד לא מהני יבומה מדרבנן וא"כ שפיר כ' רש"י ולכן מיושב דבמחזיר גרושתו כיון דאסור מדאורייתא חז"ל לא תיקנו שלא יהא מועיל בדיעבד כנ"ל וא"כ כיון דמועיל בדיעבד אף שאסורה מ"מ הוי ראוי' ליבום רק ארי' דרביע עלי' וזה נכון וכיון שאין כאן סתירה על דברי רש"י למה לא נחוש לדבריו. אכן הה"מ פ"ז מה' יבום סתר דעת זו מהא דתניא פ' כיצד איסור מצוה או איסור קדושה בא עלי' או חלץ לה נפטרה צרתה ואמאי הא הוי חליצה פסולה דלא מצי

ליבומי משום לאו ואיסורא דרבנן עכ"ז פוטרת צרתה. ואף שדבריו עדיין אינן סותרין לדעת רש"י שהוא לא הקשה רק לשיטת הרמב"ם דסובר דגם בחליצת צרה פסולה עכ"ז אינה פוטרת לכן לא מצא מקום ליישב דברי הרמב"ם אכן רש"י יוכל לסבור דהא דאינה פוטרת צרתה הוא בצרה ראוי' ליבום אבל אם הוא ג"כ איסור מצוה או קדושה אז שפיר חליצתה פוטרת חברתה וגם הברייתא איירי בכה"ג כמ"ש הה"מ. ובזה מיושב קושיית הישׁ"ש שהקשה על התוס' דהקשו ממחזיר גרושתו ולא הקשו מפ' כיצד דלדעת רש"י י"ל דל"ק כלל דמצי לאוקי בשניהם פסולות לכן פוטרת משא"כ ממחזיר גרושתו דשם רצה לאוקמי ברייתא דאם הי' אחת כשרה ואחת פסולה כשהוא חולץ לפסולה כשהוא מייבם מייבם לכשירה במחזיר גרושתו דא"כ מוכח אף שהשני' כשרה עכ"ז בחליצת הפסולה סגי ג"כ לכשרה מוכח דפוטרת אף במקום שא"ר להתייבם. ובזה הי' מקום ליישב שיטת הש"ס די"א ע"ב דפריך אהא דכשהוא חולץ כו' אי פסולה לעלמא כו' אלא לאו במחזיר גרושתו ויקשה דאמאי לא מוקי בח"ל ושניות ולא יהי' נפשט בעיית מחזיר גרושתו כלל רק דזה לא הוי מצי לאוקמי דהנה הב"ש בסי' קע"ד כתב לתרץ קושיית תוס' ממחזיר גרושתו דכיון דרבי רחמנא יבמתו דעולות לחליצה ואינן עולות ליבום שוי' רחמנא כחליצה כשרה והה"מ כתב כן אאלמנה לכה"ג (דשאר ח"ל מדאורייתא ראויין להתיבם רק רבנן גזרו ביאה ראשונה אטו ביאה שני' ואינן בלמוד מקרא דיבמתו עיין יבמות ד"ך) והוא כעין ס' הט"ז שכתבנו לעיל דלא היו יכולין חז"ל לאשויי פסולה כיון דהתורה הכשירתה. אכן בח"ל ושניות דהתורה התירה ליבם מחמת דעשה דחי לל"ת רק דחכמים גזרו ביאה ראשונה אטו ביאה שני' א"כ לא התירה התורה זה שפיר י"ל דרבנן שאסרו עשו ג"כ לחליצה פסולה. ולכן מיושב דבאלמנה לכה"ג לא מתוקמא ברייתא דהא ע"כ שניהן אלמנות וא"כ לא מתוקמא רק בח"ל ושניות א"כ אמאי נפטרה צרתה הא הוי חליצה פסולה דלא שייך סברת הב"ש דהתורה לא גזרה יבמתו עלייהו כיון דמדאורייתא מותרין להתייבם רק אאלמנה לכה"ג ומחזיר גרושתו דמדאורייתא אסורין ולא דחי עשה לל"ת כלל לכן ל"ה חליצה פסולה וכיון דבאלמנה לכה"ג לא מתוקמא דשתיהן אלמנות הן רק בגרושה להדיוט ושאר ח"ל ושניות בזה שפיר לא נפטרה צרתה ולכן פשיט בגמ' דע"כ איירי במחזיר גרושתו וז"ב. אכן דעת רש"י מוכח דאינו כן דכתב דק"א ע"ב אהא דכשהוא חולץ דבאלמנה לכ"ג וגרושה וחלוצה להדיוט לא מיירי דא"כ מאי רבותא קמ"ל עכ"ד. מוכח דגם בח"ל סובר דנפטרה צרתה רק דברי רש"י מגומגמים בלשונם שכ' דנוקי באלמנה לכה"ג דהא מהנמנע שיהי' אחת כשרה כיון דשתיהן ע"כ אלמנות דנפלו ליבום ואולי אשגרי' דלישנא נקטי'. וא"כ קשה דדברי רש"י סותרין עצמן.

ולפמש"ל ניחא דבח"ל לא עשו שלא יהי' קדושין תופסין וגם היבום מועיל ואף דגזרו מדרבנן אטו ביאה שני' לא גזרו יותר מבאיסור ח"ל עצמו ולכן שפיר רצה לאוקמי בח"ל דכיון דמועיל בדיעבד וראוי ליבם באיסור לא מקרי חליצה פסולה ופוטרת צרה משא"כ בשניות שפיר הוי חליצה פסולה ול"ק קושית תוס' כלל. והריטב"א תי' דהא דמחזיר גרושתו אתיא כמ"ד אין זיקה לכן אף דחליצה פסולה היא פוטרת. אכן נראה דעכ"ז הקשו תוס' שפיר לשיטת רש"י דאם נאמר דהברייתא לא אתיא כמ"ד יש זיקה א"כ קשה קו' רש"י דמנ"ל לפשוט דבמחזיר גרושתו איירי דלמא בח"ל ושניות איירי ואי דמאי קמ"ל טובא קמ"ל דאין זיקה ולא מחייבה חברתה בחליצה ונפטרה בחליצה פסולה ולכן הוכיחו שפיר דלא מקרי חליצה פסולה כי אם בקלשה זיקה. גם לפי מה שכתבתי לעיל אתיין דברי רש"י כהוגן:

**עכ**"ז ראיתי להרמ"א בסי' ק"ע שהשמיט דעת רש"י רק הביא ס' קלשה זיקה לבד. והנה הה"מ שם כתב ז"ל ויש מן המפורשים שסוברים ואומרים דלא אמרו חליצה פסולה פי' אינה פוטרת אלא כגון שנאסרה עליו בזיקה דומיא דאחיות או שעשה בה מאמר או גט או חליצה מעוברת וכמו באשה שהלך בעלה למדה"י סוטה דרבנן אבל בשניות וכיוצא באלו שהן אסורות מתחלתן חליצה כשירה היא עכ"ל. והנה ס' הה"מ הוא דאשה שנאסרה בשביל שהיתה זקוקה ליבום כמו מאמר וגט דבלא זיקת יבמין אין גט ומאמר אוסרין וכן סוטה דרבנן דנאסרת על אחיו אי לאו דהי' אחיו לא היתה אסורה בשביל שהיא זינתה תחת בעלה לאחר רק בשביל שזקוקה היא נפסלה כמו שהיתה לבעלה וא"כ בשביל זיקה הוא דנפסלה לכן הוי חליצה פסולה ואין להקשות על הה"מ דבאחות חלוצתו הא אף אם לא היתה זיקה נאסרה ואמאי תהוי חליצה פסולה נדמי לשניות ונראה דל"ק דכמו שאסרו בצרת קרובת חלוצתו פרש"י בד' מ"ד הטעם משום דאזלה בב"ד ונראית כאלו היא נחלצה ואסורה בלא יבנה וא"כ אסורה ג"כ שמא יאמרו שזקוקה היתה בעצמה ואסורה וא"כ שפיר מקרי חליצה פסולה לפי שנפסלה בשביל חשש זיקה ועיין בתוס' שפירשו דרך אחר. ולפי"ז שפיר כ' הה"מ דכולם נאסרו בשביל זיקה לכן שפיר הוא דמקרי פסולה. ובזה מיושב קו' הישש"ש על התוס' די"ל דרש"י פי' הא דא"ר ליבום היינו שנפסלה בשביל זיקה מקרי חליצה פסולה והיינו יכולין לומר כסברת הה"מ ול"ק מח"ל ושניות דשם אף בלי זיקה היתה אסורה ול"ק מפ' כיצד לכן הקשו ממחזיר גרושתו דזה דמי שפיר לסוטה דרבנן דלפי שאם לא היתה זקוקה כלל רק הי' היבם איש אחר לא אחיו הוא לא הי' נאסר עליו אשה זו בשביל שבעלה החזירה אחרי אשר כבר הוטמאה א"כ רק נאסרה עליו משום דיבם כבעל דמי וכמו שהיתה אסורה לו כמו כן

אסורה לאחיו וכמו כן במחזיר גרושתו אילו הי' איש אחר ולא מגדר יבום הי' מותר אף שבעלה לקחה באיסור מחזיר גרושתו רק לפי שמדין יבמין נגע בה הק"ו במותר לה נאסר לה באסור לה לכ"ש וא"כ הפסול הוא בשביל הזיקה וכן בהא דאסור לבטל מצות יבמין ג"כ האיסור בשביל שמוטל עלי' זיקה לכן הקשו דלהוי חליצה פסולה לדעת רש"י וזה שכ' רש"י שא"ר להתייבם אבל בלי יבום היתה ראוי' רק דאיסורא הוא בשביל הזיקה או גזרוה שמא יאמרו זה שנחלצה מזיקתה אהדרה לכן לא מצי לאקשויי מח"ל ושניות רק ממחזיר גרושתו ובטול מצות יבמין וא"כ דעת הה"מ מסכים לדעת רש"י. וכבר כ' בישוב קו' התוס' על רש"י וא"כ מדעת בה"ג דבשניות ג"כ הוי חליצה כשירה אין סתירה לדעת רש"י כלל. ולפי"ז לדעת רש"י והה"מ בנ"ד ג"כ כיון דמצד אי לאו ענין זיקה היתה מותרת לו רק שבשביל זיקה גזרו או משום דמחלפא באשה שהלך בעלה או דאיכא בגופא גזירה דשמא יאמרו חלץ לה כו' א"כ לדעת המגיד ג"כ הוי חליצה פסולה. אכן לדעת התוס' דדוקא כשגזרו אטו דבר שבערוה שפוטרת צרתה הוא דמקרי חליצה פסולה וצריכין לומר דשניות מקרי חליצה כשרה דאינה בשביל גזרה אטו דאורייתא רק להרחיק מן העבירה. וגם כיון דמדרבנן קדושין תופסין בשניות לדעת הה"מ והב"ש בסי' ס"ו ע"כ לא עשאוהו כח"כ דא"כ ראוי שלא יתפסו הקדושין מדרבנן וא"כ בשניות שפיר הוי חליצה כשרה ועי' בש"מ כתובות דל"ו מה שמחלק בין נתינה לשניות אף שאינו ענין לכאן. אכן לדעת התוס' תלה כבודו הדבר בשיטת רש"י ותוס' בהזורק דלרש"י דהגזירה שמא יאמרו חלץ ונשא זה וגרשה ואהדרה וקם בלא יבנה א"כ קלשה זיקה ולתוס' דמחלפא בהלך בעלה למדה"י י"ל דתלוי רק באיסור דרבנן לכן לא הוי חליצה פסולה. וי"ל דלשיטת הב"ח דלסוטה דרבנן לא מקרי חליצה פסולה בכאן ודאי לא מקרי חליצה פסולה ומה שדחה הב"ש דבריו מדברי הירושלמי ותוס'. השיב עליו הבית מאיר דהא לא כתבו תוס' רק למ"ד סוטה דאורייתא פוטרת צרתה מחליצה ויבום דהוי כערוה לכן סוטה דרבנן דגזרו אטו דבר שבערוה קלשה זיקה מקרי כמ"ש התוס' ומועלת בסוטה דרבנן להיות פסולה וצריכה לחזור על האחין. משא"כ לדידן דקיי"ל דסוטה גמורה לא הוי ערוה ודאי דבסוטה דרבנן לא קלשה זיקה וא"צ לחזור על האחין. ונכונים דבריו מאוד. אכן לפמ"ש הה"מ טעם אחר לפי שפסול סוטה להתייבם בשביל זיקה שאם לא היתה זקוקה לא היתה אסורה בשביל שנאפה תחת אחר וא"כ גם לדידן הוי חליצה פסולה:

**ואשר** הקשה כ"ת לשיטת הגה"מ למה סוטה דרבנן יהי' חליצה פסולה כיון דאסורה עליו מעיקרא אין הפי' בדברי רמ"א דבעינן שיהי' לה שעת הכושר להתייבם ואח"כ תפסל דאם הי' כפי' זה בדין הי' שישיב ע"ז מסוטה דרבנן. אכן המחוור הוא כמ"ש דפסול לייבם

רק בשביל שזקוקה לו שהוא אחי המת הא אם לא היה אחי המת לא היתה נפסלת לו בשביל שזינתה תחת בעלה.. לכן נצמח האיסור מהזיקה א"כ עכצ"ל שזקוקה היתה רק נפסלה מדין במותר לה נאסר לה וכ"כ במחזיר גרושתו אבל פסולה מעיקרא א"צ לחזור כוונתו היינו שאם פסולה אף מעיקרא היינו בטרם היתה זקוקה היתה פסולה היינו שלא יצמח מענין זיקה שפיר לא מקרי חליצה פסולה וזה טעם ברור. ובזה ניחא דברי הב"ש שהקשה כבודו דכ' על הרמ"א דכ"כ תוס' והא באמת ענין אחר. אכן לפי"ז ניחא דבאמת יקשה על דברי תוס' משניות דג"כ הוא גזירה אטו ערוה דפוטרת צרות וצרי צרות ודוחק הוא לחלק לכן צריכין לומר דסברי כס' הה"מ דבעינן שיהי' פסולו מחמת זיקה אבל בלא הי' מחמת זיקה תוכל לומר שלא חל כלל זיקה לא מקרי חליצה פסולה ועדיין יקשה ע"ז ממחזיר גרושתו ומבטל מצות יבמין לכן הטילו עוד תנאי דבעינן שיהי' תולדה מערוה שפוטרת צרות ויקלש הזיקה ושניהם כאחד טובים לישב כל הקושיות משניות ומחזיר גרושתו אבל ודאי סוברים ג"כ כסברת הה"מ דאל"כ יקשה משניות דגזרינן אטו ח"כ רק דשניהם בעינן פסולו מחמת זיקה ותולדה מדבר שבערוה ושפיר נכונים דברי ב"ש וזה שכלל הרמ"א בסי' ק"ע שני הטעמים והא דחליצה פסולה כו' היינו שהיתה זקוקה לגמרי ונפסלה שנקלשה הזיקה היינו שהי' האיסור מחמת זקוקה דאף שאסורה מכבר לא נוכל לומר שלא חל הזיקה עלי' דא"כ הי' ראוי שלא יאסר וא"כ אדרבה ע"כ חלה עלי' דאם כאחר הי' לא הי' ראוי לאוסרה בשביל שהיתה סוטה וג"כ בעינן שיהי' גזרה אטו ערוה שנקלש הזיקה אבל, פסולה מעיקרא לא היינו פי' טרם נשאה אחיו י"ל שאף אם לא נשאה אחיו רק אחר ונתאלמנה היתה עליו מאיסור אחר לא מחמת זיקה אף שהוא תולדת ערוה כמו שניות מ"מ לא מקרי חליצה פסולה. וא"כ הה"מ ותוס' דברו דבר אחד. והרמ"א כ' כשני התירוצים אשר בזה יתורצו כל הספיקות משניות ומחזיר גרושתו וסובר רמ"א דבעינן שני אלה התנאים פסול מחמת זיקה וגם נקלש זיקה והי' כדברי תוס' נכונים דברי ב"ש בלי פקפוק כלל:

**ומעתה** צריכין לקצר דבשביל חליצה פסולה אי נקיטנא כשני שיטות תוס' ביבמות ובהזורק ונקיטנא כשיטת הב"ח ע"כ כס' הב"ח ודאי בנ"ד לא מקרי חליצה פסולה אך לדברי רש"י ביבמות או בהזורק מקרי חליצה פסולה והרבה יש לדבר בדברי רש"י בהזורק אך אקצר מחמת הוצאות הפאסט. רק דברי רש"י מיבמות דחה רמ"א דלא רצה לעייל נפשי' בתירוצי דחוקי והנה עכ"ז מחמת חליצה פסולה במקום עגון הי' ראוי להקל כי כמה גדולי הקדמונים פסקו דא"צ לחזור כמ"ש הריב"ש בתשו' והדברי ריבות דנקטינן כמאן דמיקל בחליצה פסולה דעיקרה דרבנן וגם יש כמה דעות החולקים דא"צ

לחזור כלל והי' מקום לצדד בחשש עגון להקל (אם נודע שאינה מקודשת עתה כאשר כתב כ"ת) אף שקשה לו הדבר:

**אכן** לבר מדין יש לנו חששות כאן. הא' דעת הריב"ש ואף שהבאנו לעיל דעת החולקים מ"מ הרב מהריב"ל חוכך להחמיר אך בשביל דעה אחת הי' מקום להקל קצת. הב' על ענין השנים אם לא נוכל להודע כמה שנים מת הבעל וכמה הי' הקטן אז עפ"י שני עדים כשרים אין האב נאמן וברבוי השערות חל הדבר כראוי שיהי' לאיש גדול עפ"י דין אכן לדעתי' ימצא עדים. הג' מטעם חליצה פסולה ג"כ במקום עגון להקל ומ"מ הנני חוכך בזה ולא רציתי לסמוך על דעתי. הד' מטעם שכתבתי משום שהאב יקח מעות זה ברור ופשוט דחליצה זו פסולה אף בדיעבד משום חשדא כמש"ל בביאור. הה' בשביל שחשודה ששכרה עד גם י"ל דבעינן כאן דייקא קצת וכיון דחשודה לעבור בפועל לא דייקא כלל נ"ל דג"כ אין להקל שתנשא ע"י כיון דלדעת זה ברור הדבר זה אשר ראיתי להשיב על כל פרט ופרט:

**עתה** אשיב בנ"ד על הכולל אחר שיש כמה סניפים לאיסורא דעת ריב"ש גם הא דחליצה פסולה אף אם יודע ע"י עדים כמה שנים להקטן ואף אם הי' רבוי שערות עכ"ז אינו מועיל להתיר האשה זו משני החששות ומלבד זה חשש שכירות וגם לשאר דעות דלא סברי בשיטת רמב"ם מ"מ י"ל דבעינן דייקא קצת לכן מועיל עבידי לאגלוי ובנ"ד דלא דייקא לא ואף אם האב לא ירצה ליקח ממון אין להתיר אשה זו לחלוץ לה. ואשר כ' בדבר להשיב אם נחלצה מה דינה דודאי אם נחלצה הי' בב"ד לא רציתי לדקדק אחריהם רק אם שגו באיזה פרטי הדברים אשר נעלמו מהם גוף המעשה ראוי להודיע להם כל הטעמים ואם לא יחזרו אזי אין לנו לפסוק בדבר בענין חמור לאסור ולהתיר אחרי אשר כבר עשוהו:

**דברי ידידו ד"ש דודו בעריש מייזלש**

## סימן מט

**ב"ה יום ג' צום העשירי ת"ר לפ"ק פיעטרקוב**

**רב שלום לכבוד ידידי הרב הגאון החריף ובקי כ"ש מו' סיני ספיר נ"י אבדק"ק ברעזין מכתבו** השגתי יום ו' עש"ק ובו רצוף אהבתו אלי אשר שוקד להיות דברי תורה מצוי בינינו ולי מה יקרה בעיני זאת ונפשי מאד נכספה ג"כ לזה. והנני להשיבו על דבריו בתוכחת מגולה ואהבה מסותרת. ואבוא בקיצור דברי כ"ת. צורב אחד הקשה על דברי רמב"ם שסובר דבהכחשה והזמה כאחד אין עליו תורת הזמה מהא דמכות ד"ה בהא דגנב

וטבח בחד בשבתא והוזמו שאמרו עמנו הייתם בחד בשבתא. אלא בתרי בשבתא. והרג פ' את הנפש בחד בשבת. ובאו תרי ואמרו עמנו הייתם בחד בשבתא. אלא בתרי בשבתא הרג פלוני את הנפש דהן נהרגין. ולשון הרמב"ם יורה שעל אותו איש שהראשונים, העידו שנהרג בחד בשבתא הם מעידים שנהרג בתרי בשבתא. וא"כ הוא סותר למעשה. ובכה"ג הזמה בטילה לדעתי. והמריב"ל הקשה כיוצא בזה ממיפוך והזמה ולפי תירוץ הלח"מ פי"ט מה' עדות ל"ק גם זה:

**וזאת** אשר השיב כ"ת כי טעמו ונמוקו של הרמב"ם הוא לפי שבהכחשה עדותן בטילה וא"כ כיון שלענין מה שהן מכחישין בטילה עדותן של המזימין. א"כ גם מה שהוזמו נתבטל עדותן מפני עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. ולפי"ז ל"ק אהך דהרג פ' את הנפש כמ"ש בנזיר ד"ך. דאף באחד אומר שתים ואחד אומר שלש דנחלקו עדותן לב"ש מ"מ בשני כתי עדים מודים דהוה נזיר מכח ממ"נ כיון דכת האחת מגדת האמת והוי נזיר וא"כ בתרי ותרי המעידים שהרג את הנפש רק מכחישין בהזמן אף שאחת היא שקרנים מ"מ נהרג מכח ממ"נ ושפיר לא בטלה העדות לענין הכחשה כיון דמות יומת הרוצח מכח ממ"נ לכך שפיר לא בטלה הזמה ולכן הוא והן נהרגין מכח המזימין. עד כאן דבר כ בוד תורתו:

**הנה** אשר הבין כבודו בדברי הרמב"ם דטעמו משום עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה יש לו פנים בהלכה וכ"כ הר"ב בעל מנחת אהרן בסנהדרין ד"ט ע"ב גבי פלוני רבעני אכן מה שבנה דיק דבתרי ותרי המעידין על הריגה רק מכחישין בזמן יהרג הרוצח מכח ממ"נ ועי"ז הרס יסוד הקושיא:

**צריכה** רבה והרבה יש לי להוכיח שהוא נגד דבריו יעיין כבודו בסנהדרין ד"ט ע"ב בפלוגתא דבן זכאי שפירשו תוס' בשתי כתי עדים המכחישות זא"ז בבדיקות דלא תיהרג ולכן ל"ח לשמא יבואו עדים אחרים דסוף סוף יהיו מוכחשין בבדיקות עכ"ד מוכח אף שהשתי הכתות מעידין שזינתה וחייבת מיתה אין לה משפט מות מכח ממ"נ אך לכאורה י"ל דוקא כשהכחישו עצמם בבדיקות דשניהם ראו המעשה כאחד ונצטרפו בשעת ראי' ולכן כיון שכת אחת נפסלה גם עדות השני' נתבטל מדין קא"פ אבל בנ"ד שהכחישו עצמם בזמן ומה שראו אלו לא ראו אלו לפי אמרם ולא נתאחדו בשעת הראי' שוב אין עדות בטלה כמ"ש תוס' מכות ד"ו לענין נמצא אחת מהם זוממין הואיל וראי' שקר:

**אכן** לדברי תוס' סנהדרין דל"א ע"א הקשו בב' כתי עדים דמודו ב"ש דיש בכלל מאתים מנה דהא כת אחת פסולה והוי עדותן בטלה ותירצו בתוס' משום שהפסול אינו ידוע לא נתבטל עדות. עוד תי' לפי שהן מכחישין עצמן בעדות אין להם צירוף שיתבטל עי"ז

העדים כת השני'. ולדברי השני תירוצים ל"ש להעמיס בכוונת תוס' ד"ט ע"ב משום דהוי קא"פ עדותן בטלה. או לפי שאין הפסול ידוע או לפי שמכחישין עצמן אין להם צירוף. אכן י"ל דשם אזלי בשיטת תי' תוס' סנהדרין דל"א דהא דרשב"א דמודי' ב"ש וב"ה בב' כתי עדים אתי' כמ"ד תתקיים עדותן בשאר בד"מ והא דדף י"ט ע"ב דאיירי בד"נ לכן גם במכחישות זא"ז עדותן בטלה:

**ובינותי** בסברא וראיתי למ"ו חותני הגאון ז"ל לספרו נתיבות המשפט סי' ל' סק"ד כ' הנה אף שכתבתי דבד"מ כשמכחישין זא"ז בשנים אומרים לוה באייר ושנים אומרים בניסן חייב לשלם מכח ממ"נ נראה דבשנים אומרים הרג פלוני בניסן ושנים אומרים באייר שאין הב"ד יכולין להרוג את הרוצח מכח ממ"נ כיון שהב"ד אינם יודעין איזה כת הם גומרין הוה עדות שאאי"ל הואיל ואם יוזמו לא יהרגו דאין עדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין על פיהם והואיל ואינם יודעים באיזה כת נגמר שנהרוג אותן כמו בארבע שראו באחד שהרג את הנפש ושנים מהם פסולי' ולא נודע איזה מהם מהפסולין ולא הי' להם צירוף כגון שלא ראו מחלון אחד דאין הורגי' הרוצח מכח ממ"נ דהוי עדות שאאי"ל ואין עדות כלל עכ"ד. הרי מבואר דלא כמ"ש כ"ת רק דאין הורגין מכח ממ"נ:

**ומה** דפשיטא לי' למרן בראשית השקפה נעלמו ממני דרכיו ועקבותיו לא נודעו אם גמרא אם סברא דילי'. אכן אחר עיוני מצאתי כדבריו בירושלמי ולא מטעמי' בפ' האשה שלום וז"ל רב אמר הוכחש עדות בתוך עדות לא בטלה עדות ור' יוחנן אמר בטלה עדות זה אמר מן הכיס מנה וזה אמר מצרור מנה הוכחש עדות בתוך עדות אף רב מודה שבטלה עדות מה פליגין בשהי' ב' כתי עדים אחת אומרת מן הכיס מנה וכו' הוכחש עדות בתוך עדות בטלה עדות וכרב לא בטלה עדות וכו' זה אומר במקל הרג זה אומר בסייף הרג וכו' אף רב מודה שבטלה עדות. ב' כתי עדים אחת אומרת במקל הרג ואחת אומרת בסייף הרג הכחישם בטלה העדות וכרב לא בטלה עדות וכו' חיילא דרב מהדא ר"י ור"ש אומרים הואיל וזו וזו מודות שאינו קיים ינשאו (פי' הרב בעל פ"מ דהואיל וע"א בעדות אשה כשנים. א"כ דמי לב' כתי עדים דהואיל וממ"נ מותרת בין אם מת או נהרג מתירין אותה להנשא) ודחי ולא שמיע לי' הא דמר ר"ל בעדים וכו' מתניתין פליגי אדרב אחד חקירות ואחד בדיקות עדותן בטלה שמכחישן זא"ז אמר ר' מנא פתר לה רב עד בעד. אמר ר' אבין אפילו תימר כת בכת שניא הוא בד"נ דכתיב צדק צדק תרדוף עכ"ל. פי' הפ"מ משום דמהפכינן בזכותא אין הורגין מכח ממ"נ. ופי' במראה הפנים דר' אבין סובר דלעולם לא אמר רב בד"נ באומרת במקל הרג וכו':

**מעתה** נחזי דע"כ אינו סובר הירושלמי דבד"נ הוא דבטל העדות משום דסובר הירושלמי כר"י דתתקיים עדות בשאר בד"מ ורב לא אמר בד"נ רק בד"מ. חדא דא"כ מאי פריך מזו וזו מודות שאינו קיים דשם לא שייך ביטול העדות משום שאחד מהם קרוב או פסול. חדא דלא הוי ד"נ. ואף אם נדמה עדות נשים לד"נ. ועיין שלהי יבמות דקכ"א ע"ב דכד"נ מדמינן לי' מ"מ כיון דחד כשר לא שייך לדינא דקרוב או פסול דזה ילפינן מעפ"י עדים שנים או שלשה דמקיש שלשה לשנים. ועיין תוס' מכות ד"ו דכ' בד"מ תתקיים עדות בשאר משום דאף בשנים אם נמצא אחד פסול. הועיל עדות ע"א לענין שבועה. לכן לא ילפינן דקא"פ עדותן בטלה. ואף לרבי הוא טעמא משום דבד"מ עכ"פ בשנים אם נמצא אחד מהם קא"פ נתבטל עדותן לענין ממון אבל היכי שע"א מהימן לא שייך לאקושי שלשה לשנים שיהי' עדותן בטלה כיון דגם בשנים לא מתבטל העדות:

**אמנם** זאת יש לתרץ דלר' מנא לא אסיק אדעתי' משום נמצא אחד מהם קא"פ לבטל עדות רק אם יועיל מכח ממ"נ. לזה הביא ראי' מזו וזו מודות. אבל בודאי דלר"מ נתבטל העדות מדין קא"פ בד"נ:

**אכן** יקשה כיון דבמתניתין תנן אחד חקירות ואחד בדיקות בזמן שמכחישין עדותן בטלה ובחקירות אז לא ראו כאחד כיון שמכחישין א"ע בזמן. וא"כ לא יתבטל העדות מכח שנמצא ביניהם פסול כיון שלא נצטרפו בשעת ראי':

**אולם** גם זה י"ל דמיירי מתניתין בהעידו תכ"ד דאז אף אם לא נצטרפו בשעת ראי' נתבטל העדות והא דלא משני ר' אבין דרב מיירי בהעידו אחכ"ד ומתניתין בתכ"ד ולא יצטרך לומר דלא נחלק רב על ד"נ כלל כמו שדחק עצמו הפ"מ כיון דרב איירי בהכחישו עצמם בבדיקות א"כ נצטרפו בשעת ראי'. לכן אף שלא העידו תכ"ד נתבטל העדות שהוכרח ר"א לתרץ שניא בד"נ ורב איירי רק בד"מ:

**אבל** כ"ז יכון לתירוץ התוס' דרשב"א אתאן כמ"ד תתקיים עדותן בשאר. אבל לשני התירוצים דשני כתות המכחישין זא"ז לא שייך נמצא אחד מהן קא"פ. או משום שאין הפסול ידוע או משום שמכחישין אין להן צירוף לבטל העדות. א"כ ע"כ אין הפי' בירושלמי משום עדות קא"פ נתבטל דאין לזה יחס לדינא דקרוב או פסול:

**ואף** לתירוץ שכ' תוס' בסנהדרין דל"א דבעינן שיעידו כל אחד בתכ"ד של חבירו והא דרשב"א בלא העידו תכ"ד. וא"כ היינו יכולין לומר דירושלמי מוקי מתניתין בתכ"ד וסובר כר"י דשניא הוא בד"נ אבל ז"א דא"כ למ"ל לר' אבין לסתור מ"ש דרב איירי ג"כ בד"נ הי' לו לתרץ דרב איירי ג"כ בד"נ רק איירי שהעידו שלא בתכ"ד ומתניתין דאחד חקירות וכו' איירי בהעידו בתכ"ד ולמ"ל לומר דרב סובר דשניא הוא בד"נ לד"מ כיון

דנוכל לומר דרב סובר כרבי דאין חילוק בין ד"מ לד"נ רק איירי אחר כ"ד דאף דבשאר דוכתי' בראו באחד ולא העידו תכ"ד מ"מ נתבטל מדין קא"פ היינו דוקא לפי שבעת ראי' היו פסולים ואז נתבטל. אבל בהכחשה בעת ראי' היו כשרים רק בעת הגדתם הוא דנפסלו וא"כ כיון שבעת הגדה לא הי' תכ"ד לא נתבטל עדותן כסברת התוס' ומדלא תירצו כן ע"כ סוברים דמתניתין מיירי ג"כ באחר כ"ד. ומ"מ שניא בד"נ דנתבטל העדות מקרא דצדק צדק תרדוף. וא"כ להך ג' תירוצים מוכח דבתרי ותרי המעידים שחייב מיתה והכחשה בזמן או בסבה פטור כמ"ש מ"ו חותני ז"ל:

**וחפשתי** בספרי האחרונים ומצאתי להגאון נוב"י סי' מ"ו בחלק אה"ע במה"ק שכ' ג"כ כדברי מר חותני ז"ל והערה מן הירושלמי בקצת מדבריו והחליט הטעם משום דהוה עדות שאאי"ל. ועדיין לא נתקררה דעתי עד שמצאתי בירושלמי מכות מבואר כדבריהם דאין הורגין מכח ממ"נ. וז"ל פ"ק היו עומדין ומעידין על א' שהרג את הנפש בלוד ובאו אחרים ואמרו להם היאך אתם מעידין שהרי אתם עמנו הייתם בחמשה לחדש בקסרי ובאו אחרים ואמרו להם היאך אתם מעידים שהרי אתם עמנו הייתם בעשרה לחדש בציפורי ההורג אינו נהרג שמא זוממין הן והעדים אינן נהרגין שמא אמת אמרו עכ"ל הירושלמי והוא אינו מובן:

**וברב** בעל פני משה כתב הגי' היאך אתם מעידין שהרי הייתם עמנו אותו היום בקסרי ובאו אחרים ואמרו בה' לחדש וכו' ואף לגי' הספר אפשר נמי לפרש דה"ק דעל הראשונים שאמרו ביום פלוני הרג פ' את הנפש בלוד ובאו המזימין הראשונים ואמרו היאך אתם מעידין שהרי עמנו הייתם עד ה' לחדש בקסרי ואותו היום בכלל ובאו מזימים השניים ואמרו הרי אתם עמנו הייתם עד י' לחדש בציפורי ואותו היום בכלל ההורג אינו נהרג. כלומר מי אמרינן דההורג אינו נהרג דשמא עדים זוממין הן הראשונים שהרי עכ"פ הוזמו בעדותן ואם דהזמה של זו אינו כהזמה של זו מ"מ שני הכתות מעידין שלא היו הראשונים בלוד באותו יום. וכן העדים אינן נהרגין דשמא אמת אמרו בעדותן כיון דאין עדות מכוונת דאלו אמרו בציפורי ואלו אמרו בקסרי וכיון דהמזימין מכחישין אלו לאלו א"נ להשוותן לעדי זוממין שיהיו נהרגין עכ"ל ובמראה הפנים כ' דהבעיא א"א לפרשה בענין אחר אלא כדפרשתי בפנים שהרי ההורג אינו נהרג והעדים וכו' ואי בזוממי זוממין אמאי אינו נהרג אלא ע"כ בדאיכא הכחשה במזימין איירי והרמב"ם לא הזכיר מזה הדין. ואולי לרוב פשיטותו לא כתבו לפי דפשיטא דשניהן אינן נהרגין וכו' עכ"ד מבואר דאף בעדים ראשונים מכח ממ"נ הם מזוממים עכ"ז אין להם חיוב מיתה כיון דלא נודע ע"י מי מהעדות להמיתו וגם שם איירי במכחישין עצמם בזמן ועכ"ז לא ימותו מכח ממ"נ

וכדברי הנוב"י והנה"מ. אולם מטעם לפי שאינם בזוממי זוממין כיון שלא יוכל לגמור הדין כאו"א בפ"ע או מקרא דצדק צדק תרדוף כמ"ש בהאשה שלום:

**אך** זאת נפלאתי דבמכות פשיטא לי' להירושלמי דמכח ממ"נ אין להעניש מיתה בלי קרא ובהאשה שלום פליגי בה ר' מנא ור' אבין אי ממיתין מכח ממ"נ או לא ואף ר' אבין לא ידע זאת מסברא כ"א מקרא. ולמה שם פשיטא לי'.

**ועוד** אשתומם על המראה הפנים שכ' דהרמב"ם לא הביא הדין לרוב פשיטותו דהיאך יהי' פשיטא להרמב"ם מה שנחלקו בו אשלי רברבי ר' מנא ור' אבין:

**וליישב** דברי רמב"ם הי' ביכולת לומר דהרמב"ם דחאה מהלכה כיון דהירושלמי יליף דאין הורגין מכח ממ"נ מכח קרא דצדק צדק תרדוף ושניא בד"נ. אבל ש"ס דילן דמוקי קרא דצדק צדק לד"מ בדין מרומה בסנהדרין דל"ב ע"ב שחולק על הירושלמי לכן דחה מהלכה ופוסק דהורגין מכח ממ"נ כדברי כ"ת. ולכן השמיט דברי ירושלמי. אבל לשון הירושלמי מורה דזאת סברא פשוטה בלי קרא ולאו מקרא דצדק צדק יליף. וא"כ יקשה על הירושלמי שסותר דבריו להא דאשה שלום. והנה לכאורה היינו יכולין לפרש שייכות קרא דצדק צדק תרדוף להא דאין הורגין מכח ממ"נ דהוא בלתי מובן. דכיון דבאד"מ דל"ב יליף מקרא דצדק צדק דבעי' דו"ח לדין מרומה א"כ מוכח שלשון צדק צדק מורה דבעי' דו"ח וכיון דבעי דו"ח שוב עדות שאאי"ל פסול ולכן אין הורגין מכח ממ"נ אבל בד"מ דלא בעי דו"ח דהירושלמי מוקי קרא דצדק צדק לד"נ דוקא וכיון דבד"מ לא בעי דו"ח גם עדות שאאי"ל כשר ולכן מחייבין מכח ממ"נ עכ"ל:

**וליישב** דברי הירושלמי אהדדי עלה בידי דבר נכון דהנה לכאורה אין מקום להסתפק בד"נ בשתי כתי עדים שמכחישות זא"ז אם הורגין מכח ממ"נ דא"א לומר שיהרג מכח ממ"נ לפי שלכל חד מהכתות חייב מיתה. דהא איתא בסנהדרין דמ"ו ע"ב דאמר שמואל נקטעה יד העדים פטור משום דכתיב יד העדים תהי' בראשונה ובעינן שיהיו יכולין להמיתו ולפ"ז א"כ כיון דלא נודע לנו מי מהכת היא המחייבת ואיזהו הדוברת אמת א"כ לא נדע איזהו מהעדים שיקיימו יד העדים תהי' בראשונה ולא נוכל לקיים קרא כדכתיב א"כ למ"ל הרעש הגדול הזה לתלות בקרא דצדק צדק תרדוף הא בל"ז פטור בנקטעה יד העדים כיון שנשלל ידיעתינו מי מהעדים האמתיים:

**אכן** הירושלמי בהאשה שלום מיירי באלו אומרים במקל הרג ואלו אומרי' בסייף הרג שהמחויב מיתה הוא הרוצח וברוצח גלי קרא דמות יומת הרוצח דלא בעי' קרא כדכתי' וכ"פ הרמב"ם פי"ד מה' סנהדרין ה"ח וברוצח ג"כ נקטעה יד העדים חייב ויכולין להמיתו ביד כל אדם לכן שפיר לר' מנא הורגין מכח ממ"נ דלא בעי' קרא דיד העדים

ואף אם לא נודע מי הם העדים האמיתיים חייב מיתה כמו בנקטעה ידם ור' אבין הוצרך למילף דאין הורגין מכח ממ"נ מקרא דצדק צדק תרדוף אבל בהא דהמזימין במכות דשם איירי לענין עדים זוממין דהם נכנסין תחת גדר שאר חייבי מיתות. ואף שהעידו על רוצח מ"מ לא חמיר דינם כרוצח. ובעינן קרא כדכתיב ובנקטעה יד העדים שפיר פטור וכיון שלא נודע לנו העדים האמיתיים ועל כל חד וחד מהכתות אין לחייב להמוזמין שמא אמת אמרו והם הדוברים שקרים ומכח ממ"נ אין להרוג כיון דלא נודע האמיתיים אין ציור לקיים יד העדים תהי' בראשונה ודמי לנקטעה ידם דפטור לכן פשיטא לי' להירושלמי דלא יהרגו העדים ובהא אף ר' מנא יודה ולכן לא הזכיר הרמב"ם לרוב פשיטתו ודוק היטב כי נכון הוא מאד:

והואיל ואיירינא בהאי ירושלמי י"ל שמקום הניחו לי לפרש פי' אחר דלא כהפ"מ שנדחק לפרש במה שהעיקר חסר מן הספר. גם מה שבמכות כ' בדרך פשיטות וביבמות פליגי בה. ונ"ל דקאי שפיר אזוממי זוממין והא דההורג אינו נהרג וגם ההזמה מה' לחדש לי' לחדש אשר הוא בלתי מובן. ויבואר עפ"י מאמר רבא במכות ד"ה באו שנים ואמרו בסורא בצפרא בחד בשבתא הרג פ' את הנפש ובאו שנים ואמרו בפניא בחד בשבתא עמנו הייתם בנהרדעא חזינן אי מצפרא לפניא אזיל מסורא לנהרדעא לא הוי זוממין ואם לאו הוי זוממין. פשיטא מהו דתימא ליחוש לגמלא פרחא קמ"ל (ועיין בתוס' יבמות דקט"ז הקשו דשם חיישינן לגמלא פרחא ע"ש) ולפי"ז י"ל בפי' הירושלמי דשנים אומרים פלוני הרג בלוד ובאו שנים אחרים ואמרו היאך אתם מעידין שאתם עמנו הייתם בה' לחדש בקסרי ולא הי' אפשר לילך מלוד לקסרי עד יום ה' לחדש. ובאו עוד זוממי זוממין ואמרו היאך אתם מזימין שהייתם בה' לחדש בקסרי ואתם הייתם עמנו בי' לחדש בציפורי. ולא הי' אפשר לילך מקסרי לציפורי בה' ימים וע"כ שקר דוברים דבכה"ג יש לנו לספק מי יומת עי"ז. ולכן בודאי הראשונים לא יומתו ע"י שהוזמו דשמא אמת אמרו שפלוני הרג בלוד רק שהי' בה' לחדש בקסרי ע"י גמלא פרחא. וא"כ אף אם לא היו מוזמין המזימין לא היו הראשונים חייבין מיתה לכן גם המוזמין לא יתחייבו מיתה עתה לפי שלא כיוונו להרוג להראשונים ועוד שמא המזימין ג"כ הלכו בגמלא פרחא מקסרי לציפורי. אכן ההורג י"ל שנהרג מכח ממ"נ אם לא ניחוש לגמלא פרחא הרי הוזמו המזימין לחייב ההורג מיתה דעדים הראשונים אמת העידו והמזימים שקר דברו. ואם ניחוש לגמלא פרחא דאזי המזימין לא הוזמו דיכול להיות שהלכו מקסרי לציפורי ע"י גמלא פרחא מ"מ יתחייב מיתה כיון דגם אין ממש בהזמת העדים הראשונים דנוכל לומר שמא הראשונים הלכו מלוד לקסרי ע"י גמלא פרחא לכן קמ"ל דההורג אינו

נהרג שמא אמת אמרו המזימין והמוזמין הראשונים שקר דברו. והראשונים לא הלכו בגמלא פרחא והמזימין הלכו בגמלא פרחא. וזהו דברי הירושלמי שמא זוממין הן. היינו ששמא הם זוממין שהראשונים לא הלכו ע"י גמלא פרחא והשני הלכו ע"י גמלא פרחא. וא"כ מספק אין להרוג ההורג. גם העדים אין להרוג שמא אמת אמרו והלכו ע"י גמלא פרחא, וה"ה דאינן נהרגין לפי שלא היו הראשונים חייבין מיתה לפי דשמא אמת אמרו. וא"כ לא זממו המזימין להרוג. והא דנקט בזוממי זוממין. ולא נקט בזוממין לבד חיישינן לגמלא פרחא דלכן קמ"ל בזוממי זוממין אף די"ל דנהרוג ההורג ממ"נ אם הלכו ע"י גמלא פרחא כולם הלכו ואין כאן זוממין. ואם לא הלכו כולם לא הלכו והוזמו המזימין עכ"ז אינו נהרג כי שמא הראשונים לא הלכו והמזימין הלכו. וזה נכון:

**ולפי"ז** מיושב מה שהשמיט הרמב"ם דברי הירושלמי שהוא פסק כש"ס דילן דלא חיישינן לגמלא פרחא ודוק:

**ועפי"ז** י"ל דאין הורגין מכח ממ"נ כיון דהראי' מן הירושלמי מי אזדי וכשל עוזר. אך עכ"ז אין לזוז מדברי שני עמוד עולם הנוב"י והנה"מ המתנבאין בסגנון אחד ולכן נסתר תירוץ כ"ת על הקושיא וקמה וגם נצבה הקושיא על הרמב"ם מהא דמכות:

**ולבבי** ידמה אשר כוונה אחרת יש בדברי הרמב"ם כי מלבד שתמוהין דברי הרמב"ם ממכות וממיפוך והזמה אין מובן מאין למד זאת ואין דרך הרמב"ם לבדות מלבו דינים. ולכן נראה דהרמב"ם פי"ח מה' עדות הלכה ב' שכ' דבאומרים עמנו הייתם עם הלוה או עם המלוה אין זה הזמה רק הכחשה הוא מפרש המתניתין דמכות ד"ד ע"א דתנן דבאמרו עמנו הי' המלוה או הלוה אין זה הזמה ויליף מקרא דלענות בו סרה עד שתסרה גופן של עדות ופירושו שהיינו שיזימו העדות ולא שיזימו על המלוה. אכן לא יובן מדוע יהי' זה שם סרה נגזר על העדים ולא על האומר על הלוה או על המלוה. אכן כי ודאי המכחישים עדות הראשונים שאומרי' לוה והם אומרים שלא לוה א"נ יותר מהראשונים כי הוי תרי ותרי כיון שהעדים שאמרו שלוה אף שאמרו שקר עכ"פ על אותו שעה שהם מעידים שלוה בשעת ראי' נעשו עדים אם שראו שהלוה. או שראו שלא הלוה באותו שעה עכ"פ יעשו אז עדים בשעת ראי' על הן או על לאו. וא"כ אף אם משקרים עתה ואומרי' שלוה עכ"ז מקרי עדים בשעת ראי' על מה שראו ואם ראו שלא הלוה היו עדים שלא הלוה שיהי' יכולין להכחיש אותן שיאמרו שבשעה ההוא לוה. וא"כ אף לדבריהם שמזימין ואומרי' עמנו הי' הלוה עכ"ז לא יעידו שהמה מוסרים מכלל עדות כי עכ"פ י"ל שבאותו שעה ראו הם למלוה שלא הלוה ונעשו עדים שלא הלוה וא"כ אין המזימים אומרים שאינם בגדר עדות כי אם היו אומרי' שלא לוה הי' עדותן עדות לפי דברי המזימין רק

מה שאמרו שהלוה הם אמרו ששקר דוברים. א"כ זהו הוי הכחשה ומאי חזית דציית להני כו'. אבל באומרי' עמנו הייתם שקאי על העדים. א"כ אמרו המזימין שלא נעשו כלל עדים בשעת ראי' ולא ידעו אם הלוה או לא. אזי הוסר מהם שם עדות כי אינם עדים כלל לא על הן ולא על לאו ז"פ דברי הגמ' לענ"ד:

**ולכן** שפיר כ' הרמב"ם באומרי' עמנו הייתם עם המלוה כיון דאין מוסרין מכלל העדות הראשונים וכיון שאם היו מעידין שלא לוה אז הי' אמת מעידין לפי דברי המזימין. א"כ לא מקרי לענות בו סרה שלא הוסר מהם ענין העדות רק מכחישין צורת העדות אבל עצם העדות לא איתכחיש. וזה לדעתי אמת וברור בכוונת דברי הרמב"ם והגמ':

**ובזה** לא יקשה מהא דמכות. כיון דנהי שמכחישין המעשה המזימין. אבל המוזמין לפי דבריהם אינם יודעים ענין עדות כלל כי אינם יודעים אם בחד בשבתא הרגו כלל או לא. א"כ הוסר מהם עצם העדות. ול"ד להא דעמנו הייתם עם המלוה דשם יודעים המזימין שלא לוה. וא"כ יש להם עדות רק אינם עדות על צורת עדות שהעידו וכה"ג הכחשה גמורה הוא. אבל כאן שאינם תחת גדר עדות שפיר נחשב הזמה וכן ל"ק ממיפוך והזמה. ולדעתי מקום הניחו לי בזה:

**ובזה** יישבתי מה שקשה ב"ב ד"ל בהא דאנן אגרינן מיני' ודרינן בי' ופריך דנוגעים בעדותן. ומשני דנקיטי אגר ביתי' ואמרו למאן ליתבי'. שקשה הא הוי עדות שאאי"ל כיון דאם יוזמו שלא היו דרים יהי' המעשה מוכחש דלא יהי' רצופין. וא"כ אין זה עדות כלל. ולפי"ז ניחא כיון דעיקר קפידת הרמב"ם שלא יהי' להם עדות גם על צורה אחרת. ולפי"ז כאן באם יהיו מעידים שלא דרו בו שלשה שנים לא יהי' נאמנים בתורת עדות כיון שהם נוגעים שלא יצטרכו לשלם שכר דירה אומרים שלא דרו בו. ואי דעדיין הם עדים על ההיפוך מזה שלא דרו בו שלשה ימים באופן שישלמו שכר דירה כמו שמשלמין עתה דשוב לא יהיו נוגעין כיון שמשלמין שכר דירה י"ל דהרמב"ם פסק דנוגע לא מהני סלוק. ועין ריטב"א קידושין מ"ג ע"ב וא"כ א"נ לומר שלא דרו כיון שיהיו נוגעי' שלא יצטרכו לשלם ואף דירצו לשלם לא יהיו נאמנים דיהי' כמו סלוק נגיעה דלא מהני. וא"כ אם מזימין הוסרו מכלל העדות דלהיפך א"י להעיד שפיר יש לו דין הזמה:

**ולפי"ז** ל"ק קושיית הגאון מהו' חיים יונה ז"ל מה פריך רבעני לאונסי דהא הוי הכחשה והזמה בב"א. דהנה בסנהדרין ס"פ בן סורר דהרודף אחר הזכור ניתן להצילו בנפשו וכן בח"כ ולא בח"ל ואמרי בגמ' לרבנן משום דמקפדת על פגמה. וא"כ ע"כ בזכור ג"כ משום דמקפיד על פגמו. והנה הרמב"ם כ' בהודה שבייש את פלוני דחייב ולא הוי מודה בקנס דהא עתה בשעת הודחה בייש פי' דחם לא ידע אדם אין זה ביוש. משא"כ בשידע אדם

אז הוי ביוש א"כ אם יאמר הנרבע לא רבעני לא מהימן דאין לך נוגע גדול מזה לפי שבוש להודות דעי"ז הוי פגם וגנאי הוא לו שנרבע. וא"כ כיון שא"נ שלא נרבע. א"כ הוסר גופו של עדות ושפיר הוי הזמה:

**אכן** עדיין יש לפקפק בזה. דא"כ גם במכחישים העדות שלא דרו בו יהי' כמו הזמה וזה לא ישמע וצ"ע. אבל עכ"פ דברי הרמב"ם ממיפוך והזמה והא דמכות נכונים וברורים ועוד יש דבר בענינים אחרים מרמב"ם הנ"ל רק לא רציתי להאריך יותר:

דברי ידידו דו"ש ומשתוקק להשתעשע בתורתו בכל פעם

**דודו בעריש מייזלש**

## סימן נ

### תשובה שני' להרב מברעזין.

**ב"ה יום ב' ז' שבט תר"ל פיעטרקוב. יהי' אוד הצלחתו. כשמש בגבורתו. כבוד יד"נ שב"ז הרב הגאון המאוה"ג סיני ועוקר הרים יקר רוח כ"ש מו' סיני ספיר נ"י אבד"ק ברעזין יצ"ו.**

**מכתבו** השגתי ביום העבר תוכו רצוף דברים הנאמרים בדעה והשכל מתקן דברים הראשונים כזאת שם לו למטרה להשתעשע בדברי אם לרחק אם לקרב הכל כאשר עלה ברעיוניו כן היום אנכי בעז"ה עתה באתי לקרב המרוחקים בזרוע עוזו ועוצם בינתו ולברר כי כנים דברי וכל אשר ירט לנגדי אין בהם ממש להרוס אשיות בניני וזה אשר יצא ראשונה מש"כ באות א' על מ"ש א) מדברי תוס' סנהדרין ד"מ ע"ב דבב' כתי עדים המכחישות בבדיקות אין בו ד"נ. דמזה מוכח דלא יהרגו מכח ממ"נ ואנכי בעצמי כתבתי דמזה אין הוכחה די"ל דשם נתבטל מדין קא"פ דכיון דנתבטל עדות כת אחת לפי שהיא מוכחשת גם הכת השני' אין בה תועלת לפי שנצטרפה בהגדה וס' כבודו דטעם דברי תוס' הוא לפי שגזה"כ הוא שיהי' נכון לכן כל שמכחישים אינו נכון ובטל העדות ולכן כ' הרמב"ם פ"ב מה"ע ה"ג אף בשנים שכוונו עדותן ואחד הכחישם דעדותן בטלה דגזה"כ הוא והאריך כ' בפי' דברי תוס' כל דבריו המה פשוטים רק מ"ש שגזה"כ הוא מנין לנו לבדות גזרות מלבנו. אם שגזרה התורה שיהי' נכון היינו בשנים המכחישות עצמן לפי שאין שני עדים מעידים בשוה. ואף דבד"מ המכחישים בבדיקות כשרין אבל מנין לנו דגם באחד מכחיש שנים עדותן בטלה ואדרבה דברי רמב"ם מוכרחים כדברי' שהרמב"ם לא הביא הא דב' כתי עדים המכחישות זו את זו בבדיקות רק בב' עדים הסותרין זא"ז דעדותן בטלה דאחד מוכחש ממ"נ ואף בשנים מכוונין עצמן ואחד מכחישם דהאחד

מוכחש משנים בבדיקות לכן עדותן נתבטל מגזה"כ דנכון דאין עדותן נכון דמוכחש מתרי דתרי מהימני לגבי חד וא"כ הפסול ידוע (פי' מי שנתבטלה עדותן) לכן עדותן בטלה כמו נמצא אחד מהם קא"פ דמ"ל שהאחד מהעדים פסול שאין בו תועלת או אין בו תועלת מצד בטול הנצמח ע"י הכחשת בדיקות ולכן סובר הרמב"ם דפסול מדין קא"פ אבל בב' כתות המכחישות י"ל דהרמב"ם יודה דהורגין מכח ממ"נ כיון דאין הפסול ידוע כמ"ש תוס' סנהדרין דל"א וכאשר העירותי במכתבי הקדום לדברי תוס' סנהדרין ד"ט ע"ב אזלי להני תירוצי שכ' בדף ל"א. ויעיין תוס' סנהדרין דמ"א ד"ה כמאן דשנים בחקירות ואחד בא"י דעדותן בטלה מדין קא"פ ואם אין ראי' לדבר זכר לדבר:

ב) **מ"ש** כבודו באות ב' דבמה שישבתי דברי הירושלמי אהדדי מהא דנקטעה יד העדים ובזה רצה כ' לסתור מ"ש דלכן השמיט הרמב"ם ירושלמי דמכות לרוב פשיטותו כמ"ש הפ"מ דהא היאך יהי' פשוט לרמב"ם מה דמספקא לי' לאמוראי. דעדיין בתירוצו יקשה דלמה השמיט הרמב"ם ירושלמי דיבמות אין זה השגה. ויעיין כ' במכתבי ד"ה אך לזאת שכ' די"ל דהרמב"ם דוחה מהלכה הא דאין הורגין מכח ממ"נ דקיי"ל כש"ס דילן דלא אתי קרא דצדק צדק לד"נ דוקא וא"כ על הירושלמי דיבמות ל"ק כלל דלכן השמיטו דלא קיי"ל כן רק דהורגין מכח ממ"נ רק דקשיא הא דמכות דמוכח דבלא קרא ידעינן למה השמיטו מהלכה ולזה ירמזון דברי דיכלל בכללא דנקטעה יד עדים ולא הוי צורך להביאו אחרי אשר הביא הא דנקטעה יד העדים להלכה:

ב) **אשר** השיב כ"ת בזה"ל וגם בגוף ההערה מנקטעה יד העדים אם אמנם הוא מתוק מדבש לפענ"ד יש לעיין בהך דנקטעה יד העדים הא בכל הת"כ שש"א כמותו וא"כ כי נקטע ידם מאי הוי ואע"ג דכתיב יד בסמיכה נמי כתיב יד ואפ"ה מצרכינן תלתא קראי למעט שליח כו' בפ' שתי מדות. אך בנקטע י"ל כיון דאיהו לא מצי עביד כו' ולפ"ז בעדות מוכחשת דקיימי יד העדים רק לא ידעינן איזה מהם הוא העדים שפיר איכא תקנתא דנשוי שליח לאחריני או כת לחברתה כדאיתא בכ"מ יכתבו הרשאה להדדי. וא"ל דא"כ מאי פריך מבורח ומוקי בהן הן עדים לישני שמינו אותם לשלוחי' דשם כיון דמינו שליח צריך עדים כמ"ש הב"ש בה' גטין ג"כ ניחא לי' טפי לאוקמי בהן הן עדים עכ"ד כ"ת:

**הנה** בגוף הענין דבד"נ יועיל שליחות זה לא מצינו דבכמה מקומות בש"ס איתא דבד"נ לא גמרינן מממון ומשאר דוכתי דשאני ד"נ דכתיב ושפטו העדה והצילו העדה וכל כמה דנוכל להפוכי בזכות מהפכינן. אך הא לכאורה ליתא דבהדיא מצינו בת"כ פ' אמור הובא ברש"י בהמקלל דכתיב רגום אותו כל העדה מכאן ששליח של אדם כמותו מבואר דגם בד"נ מהני שליחות ומאוד אתפלא דבהאיש מקדש שקלינן וטרינן בקרא דושחטו

אותו כל קהל עדת ישראל כי היכי דנדע שליחות ולא מייתי קרא דרגום אותו כל העדה דאף בד"נ דחמיר מהני שליחות וגם בהא דמצרכי קדושין וגרושין ותרומה דחדא מחדא לא ילפינן ולא מייתי האי קרא דילפינן מינה שלוחו של אדם כמותו. מ"מ מדברי הת"כ מוכח דגם בד"נ מועיל שליחות כאשר מורה הלשון הכתוב א"כ לפ"ז שפיר יקשה דגם בנקטעה יד העדים יעשו שליח רק לפי שא"י לעשות בעצמו וכיון דאיהו לא מצי עביד כו' מאי פריך מבורח לוקי במינו לשלוחים וד"ז שצריך עדים על מינוי שליחות אינו מוסכם ובזה פליגי הרמב"ם והראב"ד ומבואר בה' קדושין באה"ע. ואף למאן דמצריך עדים י"ל אולי דוקא בע"א דא"נ בתורת עדות שנתמנה לשליח ואף אי בעי בב' עדים מינוי שליחות יש לחלק קצת בין קדושין לחיוב מיתה אבל דבר הברור אצלי דלא מהני שליחות כיון דקיי"ל תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה וכל הפוסקים פסקו אף ע"י שליח לא מהני בחב לאחרים. וע"כ הוא משום דאין מועיל שליחות לחוב לאחרים. וא"כ כיון דאחר אין רשאי להורגו רק יד העדים תהי' בהם וא"כ אין ביכולת להרוג אותו רק ע"י מה שהם עושים לזה שליח וע"י השליחות יהרג הנדון אין לך חב לאחרים גדולה מזה שנמשך בזה חוב גדול המחויב כיון שאם לא יהי' זה שלוחו לא יוכל להורגו ואם בממון דקל אין מועיל שליחות לחוב בד"נ דחמיר עאכו"כ דאין מועיל למשוי שליח לחוב לו להנדון זה ברור:

**ומהת"כ** אין לדחות דברי. דזה פשוט וברור דאף אם רבים מאנשי עדה לא הסכימו שיהי' זה שליח להרוג המקלל או מתו אחר גמ"ד טרם נהרג המקלל דאז לא יהי' שייך בהו דין שליחות הכי לא יהרג המקלל זה דבר שאין הדעת סובלתו רק אף אם כל העדה יסכימו שלא להרגו ולא יחפוצו בשליחות מות יומת המקלל רק קרא דרגום אותו כל העדה הוא מצוה על כל איש מישראל שירגום אותו וכיון דא"א לקיים אותו שכ"א יקיים מצוה זו לכן די בהסכמה שיהי' אחת מאתם לברר לזה ועושה בשליחותם ויתייחס כאלו כל העדה הרגו וקיימו כל איש מישראל המצוה דרגום אותו כל העדה לפי ששלוחו ש"א כמותו ואשר לא ירצה ולא יסכימו לשליחותו זהו מבטל מ"ע אבל עכ"פ לא ינקה העושה רע מעונש דלאו לעיכובא כתבי' קרא רק למצוה וא"כ כיון שאף אם לא יועיל השליחות מות יומת המקלל דלא קפדה תורה שאם לא יהיו שוים לא יומת א"כ אין בקיום שליחות ובטולו זכות וחובה להנדון דבין כך ובין כך יומת ולא ינצל מיד מכהו וא"כ השליחות אינו מועיל רק לזכות את העדה שיקיימו כ"א המצוה ולא חובה להנדון כלל לכן שפיר מועיל השליחות וזה ברור. ומסתייעא דבד"נ לא מהני שליחות הואיל והוי חב לאחרים דאל"כ בהא דהמקלל למאן דבעי קרא כדכתיב בסנהדרין דמ"ה ע"ב א"כ באם אחד מן

העדה אינו בר שליחות ובר משוי שליח נימא דלא יהרג המקלל וקרא אתי לעכובא דרגום אותו כל העדה ומנ"ל דלמצוה הוא דאתי ולפי דברי תוס' בסנהדרין שם דבנסקלין לא בעינן קרא כדכתיב ניחא אבל לדעת הרמב"ם דלא חילק בין נסקלין לשאר חייבי מיתות א"כ למה לא נימא בנקטעה יד א' מן העדה או שנשתטה דלא בר משוי שליח הוא ולא יהי' ההורג שלוחו דיפטר המקלל ממיתה ודבר זה לא אשכחן בשום מקום וע"כ דרק למצוה הוא ולא לעכב ומנין לנו ועפי"ז ניחא דמוכחינן דרק למצוה בלחוד אתא ולא לעכב דאי ס"ד לעכב אתי דאם לא ירצה א' מן העדה לעשות שליח או לא יהי' בר משוי שליח לא יומת המקלל. אכ' אף אם כלם יסכימו לשליחות לא יועיל השליחות כיון דהשליחות הוה פועל לענין שיהרג הנדון א"כ אין לך חב לאחרים גדול מזה ואנן קיי"ל דחב לאחרים לא מהני שליח כלל. ומזה מוכח דרגום כל העדה אינו מעכב וא"כ בלי שליחות יהרג המקלל ואין תועלת בשליחות רק למצוה לכן לא הוי חב לאחרים כלל ומתקיים שפיר קרא דרגום אותו כל העדה אבל אי הי' מעכב לא הי' באפשרי שיתקיים הכתוב כיון דלא הי' מועיל שליחות דהי' חב לאחרים וזהו ראי' נכונה לדברי:

**ומזה** יש להביא ראי' דפסקינן כדעת תוס' דבחב לאחרים לא מהני שליח כלל שלא כדעת רש"י דגם בחב לאחרים מהני בשוי' שליח דלדעתי יקשה דנימא דקרא דרגום כו' לעכב אתי כנ"ל ולפמ"ש הפנ"י בב"מ ד"י י"ל דבנ"ד אף רש"י מודה דלא מהני שליח ודברי נכונים:

ד) **ואל** ישיבני כ"ת מדברי השיטה לכתובות דפ"ד ע"ב שכתב דבחב לאחרים אינו רק כשחב לבע"ח אבל אלמנה שתפסה למזונותי' כשחב ליתומים שא"י לישא וליתן בהמעות יכולה לעשות שליח דכיון שמהיורשים מגיע לה וא"כ ה"נ כיון שכאן אינו חב רק להנדון והוא חייב לקבל העונש א"כ אינו מקרי חב לאחרים אבל אין זה דומה כלל דשם כיון דהיורשים עצמן חייבין לתת לה המזונות רק שאם לא תתפס לא תהי' בטוחה וכיון שמוטל עליהם אין זה חב רק מכריח שיעשו את אשר מוטל עליהם אבל בד"נ כיון דאם לא יועיל השליחות לא יוכל זה להורגו ואין שום חוב מוטל על הנדון שיהי' רודף אחרי מי שימית אותו ולבקש זאת והיכי שאין יד העדים יפטר מדין רק ע"י שליחות הזה יתחייב א"כ אין זה השליח פורע חוב רק מחייב אותו וזהו שפיר הוי חב לאחרים משא"כ הא דאלמנה אין השליח מחייב כל היתומים רק הם מחויבים ועומדים והוא כופה שיפרעו חובם לא הוי חב לאחרים כלל וזה ברור:

ה) **ועל** מש"כ שם דבנקטעה יד העדים לא מצי משוי שליח הואיל ואינהו לא מצי עבדי אבל בשתי כתי עדים דלא מצי להרוג רק מכח ספק יכולים שפיר למשוי שליח לחברתה

כהא דכותבין הרשאה זה לזה ע"כ. אף אי יהיבנא דבד"נ מהני שליח וכדעת רש"י דבחב לאחרים נמי מהני שליחות מ"מ אין זה דחי' דצריך באור הא דבכ"מ הספקות כותבין הרשאה דאינו מובן כיון שכ"א לא מצי עביד היכי מצי משוי שליח ואמאי יועיל הרשאה אכן הטעם נ"ל כיון שאף בספק תביעה על חבירו מ"מ יש לו זכות בממון כיון שאם יתפס לא מפקינן מיני' ויש לו זכי' ע"צ הספק כמו שאם הספק יהי' נעשה אחר זמן ודאי יוכל לגבות כל הסך המגיע לו כמו כן הספק יוכל למשוי שליח שיהי' לו זכות כמוהו ויהי' ספק כמותו וכגון שאם ירצה חבירו להרחיק עצמו מספק גזל ואף שאין מוציאין בדיינין יש להשליח לזכות בכל מה שהספק בעצמו הי' זוכה וא"כ כשכתב הרשאה ונעשה ספק ובצירוף זכות עצמו או מהרשאה שלקח מהשני נעשה ודאי יוכל לתבוע דלא שייך לומר הואיל שהוא א"י להוציא הממון שלוחו היאך יוציא דז"א דשלוחו אינו נעשה רק שליח שיהי' כמו הספק עצמו ואי שאין זה זכות שיוכל בשביל זה למשוי שליח ז"א דגם ספק יש לו זכות לענין אם יהי' מוחזק ולזה מהני שליחות לכן כיון שהשליח ספק בשליחותו ובצירוף זכות שיש לעצמו יעשה ודאי יוכל להוציא ממון כמו הספק עצמו שיעשה ודאי. וא"כ בד"נ כיון דהספק אסור להרוג הנדון ואין אנו גומרין הדין שיהרגוהו העדים המכחישים זא"ז כיון שכאו"א ספק הוא וא"כ שוב לא קגמר דינא אין כאן גמ"ד בבירור וא"כ אסור להמיתו ואף אם ימיתוהו העדים לא יפטרו מצד ששמא הן העדים ובדין הרגוהו דכיון שלא הי' גמ"ד שימיתוהו א"כ הוי כמו שהרגו להנדון קידם גמ"ד דחייבין מיתה כמבואר במכות ד"ה דלא שייך גברא קטילא קטלו ע"ש ברש"י ותוס' וא"כ אין בספק זה זכות שיהי' בזה נפקותא לענין שיוכל להרוג א"כ לא שייך לומר שהם עושים להשליח ספק כמוהם כי אין זה שום עשי' כיון שאין לו שום זכות ומעלה במה שהוא ספק יותר מאשר הוא ודאי אינו עד וכיון שאין זה זכות כלל אין בו דין שליחות דכל שליחות הוא שנותן הזכות שיש לעצמו לחבירו והעדים כל כת בפ"ע אין לה שום זכות ואין להם מה שימסרו לחבירם כיון שאינהו לבדם לא מצי עבדי לכן אינו מועיל הרשאה כלל וזה נכון:

**וסעד** לדברי מצאתי מדברי רש"י ותוס' יבמות דצ"ט ע"ב בהא דבני התערובות דאין חולקין ואין מוציאין מהם פרש"י אם היו חייבים חטאת או אשם אין כופין אותם לתתם לאנשי משמר ולהיות עבודתם ועורם לאנשי משמר דכל חד אמר אנא כהן ותנא בב"ק דק"ט מנין לכהן שמקריב קרבנות בכל שעה שירצה ואפילו במשמר שאינו שלו ת"ל ובא בכל אות נפשו ושרת ומנין שעבודתם ועורם שלו ת"ל ואיש את קדשיו לו יהי' לכן בבני תערובות יתנו לאנשי משמר או יעשו שליח להקריב את קרבנות עד שיתרצו הם

לתתם לאנשי משמר כו' וקשיא לי דאמרינן בהגוזל היכי דלא מצי עביד עבודה לא מצי משוי שליח עכ"ד רש"י ז"ל. וא"כ לדבריו שאין הספק יכול לעשות שליח א"כ היאך כותבין הספקות הרשאה. אכן ז"א דכיון דהתורה הקפידה שיהי' יכול לעשות עבודה ועי"ז מה שהוא ספק כהן אין מניחין לו לעשות עבודה כלל ממילא אין העור שלו דא"י לעשות שליח שיקריב כיון שאין לו זכות בודאי שיקריב ע"י סבה שנסתפק לנו אם הוא כהן. ולפ"ז ה"נ כיון דהתורה גזרה יד העדים והם א"י לקיים זה בשביל הספק ואין מניחין אותם להרגו מדין ודאי ולכן שפיר לא מצי עביד מקרי משא"כ בעדות ממון שפיר יכול לעשות הספק שליח שיהי' לו זכות כמו הוא ויהי' ספק כמוהו ואם יתפס יהי' הממון שלו דיוכל ליתן מה שיש לו זכות הספק עצמו משא"כ בהא דעבודה ויד העדים דבהקרבה והריגה ספק דינו כודאי ישראל וכודאי אינם עדים ואין להם שום זכות שפיר לא מצי משוי שליח:

**איברא** תוס' יבמות שם כ' וז"ל והר"ר אליהו הי' אומר דאין זה קושיא דאם יבא אליהו ויאמר שהוא כהן הוא ראוי לעבוד עבודה כמו חולה וזקן שנותן לאנשי משמר שירצה הואיל וע"י הדחק חשיב עבודה כדמפרש בהגוזל דק"י וכן מצא הר"ר אלחנן בירושלמי כו'. ולכאורה מוכח דדעת התוס' אף שעתה ע"י ספק אין לי זכות בבירור בעבודה מ"מ כיון שעומד להתברר ואם יבא אליהו יהי' לו זכות יוכל למשוי שליח ולפ"ז אם יבא אליהו ויאמר בנ"ד שאלו שני העדים הם הצודקים יהרג ע"פ ויתקיים יד העדים יוכל לעשות שליח ע"צ הספק וממילא אח"ז נעשה ודאי ע"י הרשאה מאחרים או כת לחברתה:

**וראיתי** להרב מ"ל פ"ח מה' אישות הלכה ו' הביא דעת רש"י ותוס' וז"ל ומיהו סוף דברי התוס' שמצאו בירושלמי דהספקות משוי שליח ומיהו יש לחלק בין ממין לקדושין ואם הוא חילק בין ממין לקדושין מכ"ש שיש לחלק בין ממון לד"נ ובודאי אין מועיל שליחות מן הספק כלל:

**עוד** נ"ל דדברי תוס' אינם מנגדים לדברי דשם כיון דאם הכהן עצמו יקריב ואח"כ יבא אליהו ויאמר שהוא כהן הי' הקרבה שלו מעולה וא"כ אם יבא אליהו ויאמר שהוא כהן ממילא גם מינוי השליחות הי' טוב למפרע לכן שפיר משוי שליח. אבל כאן כיון דאם יהרגו העדים עצמם ואח"כ יבא אליהו ויאמר שהן העדים הצודקין מ"מ יהיו ההורגים חייבים מיתה כיין דבעת ההיא לא הי' גמ"ד שהוא חייב דאין גומרין דין על הספק והוי כלא נגמר דינו עד שיבא אליהו וא"כ הוי כמו רוצח שנהרג קודם גמ"ד דההורגו חייב אף דידוע שיהי' גמ"ד למיתה לא אמרינן דגברא קטילא קטיל וגם כאן כיון שאין הספק מיקרי גמ"ד דאין הב"ד יכולין להרשות שיהרגו אותו העדים כיון שספק הוא אין הב"ד

יכולין לגמור דינו ואין זה גמ"ד וא"כ אף אם יברר ע"י אליהו מ"מ בעת ההיא טרם בואו לא הי' מצי עביד ושלוחו ג"כ לא מצי עביד כיון דלא שייך בזה איגלאי מלתא למפרע וא"כ גם לדעת התוס' אינו מועיל שליחות. וצ"ע בדברי רש"י ותוס' מכות ד"ה בטעמא דקודם גמ"ד לא אמרינן גברא קטילא קטיל ויש לפקפק מ"מ מיהת פשוט וברור דבנ"ד אינו מועיל שליחות א"כ לדעת התיס' אינו מועיל דהוי חב לאחרים ולדעת רש"י ליתנייהו בשביל ספק כנ"ל וא"כ דברי אשר ישבתי הירושלמי נכונים:

**וצ"ל** דרש"י אזיל לטעמי' שפי' בבכורות דמ"ז דהא דר' ינאי הוכרו ולבסוף כו' לא הוכרו אין כותבין הרשאה זה לזה דמיירי בבן שהוא ספק איזה הוא אביו דלא זכה בנכסי אביו לפי שהוא ספק ע"ש דפי' לענין פשיטות. ולכאורה דבריו תמוהים דבב"ב דף קכ"ו איתא דבכור ולא ספק למעוטי מאי פרשב"ם דלמ"ל קרא ודאי דא"י להוציא מנכסי יתומים דהמע"ה ומשני בגמ' בלא הוכרו דאין כותבין הרשאה זה לזה מבואר דלענין זה קאי קרא דבכור ולא ספק מוכח דר"י לא קאי רק אחלק בכורה דגלי קרא וא"כ ממילא באם הספק בחלק פשיטות ודאי דמועיל הרשאה. אכן עכצ"ל דרש"י סובר דבכור אתי לאורויי דנלמוד מבכור לשאר דוכתי דבלא הוכרו הואיל ולא הי' להספק שום זכי' אין בו דין שליחות כלל ולכן גם לענין פשיטות הדין דילפינן מבכור ולכן שפיר ביבמות הקשה דנימא דכל מילי דאיהו לא עביד כיון דספק אין לו זכי' לעבוד א"כ אין לו דין שליחות והבן:

ו) **ובעמדי** על הא דאיתא בנקטעה יד העדים פטור נ"ל להביא ראי' לדעת האומרים בכל מקום דשויא אנפשי' חד"א מטעם הודאה שאדם נאמן ע"ע וכמו עדות מהימן ולא כדעת האומרים דשויא אנפשי' חד"א מטעם נדר הוא שנודר עתה דא"כ יקשה הא דסנהדרין דמ"ד דפריך פשיטא כל כמיני' כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ומשני ל"צ דקיהיב טעמא למלתא כי האי דמוכסא ופרש"י במעשה דר' שמעון ב"ש שתלה פ' נשים באשקלון והלכו הקרובים והעידו על בנו של ר' שמעון בן שטח חיוב מיתה ונגמר דינו וכשהי' יוצא ליסקל אמר אם יש בי עון זה לא תהא מיתתי כפרה לי ואם אין בי עון זה תהא מיתתי כפרה כו' ושמעו אלו וחזרו בהם ונתנו טעם לדבריהם ואעפ"כ לא נפטר ע"כ ואם נאמר דכשאומרים שויא אנפשי' חד"א מטעם נדר א"כ כשחזרו ואמרו ששקר דברו אף דלא מהמנינן להו מגזה"כ דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד מ"מ הם עשו עצמם חד"א מטעם נדר לבלי להרוג בידים דאם שקר דברו אסורים להרוג על לא דבר וא"כ קבלו ע"ע בנדר לבלי להרוג ואין יכולין הב"ד לכופם שיהי' ידם בראשונה דאף דמצוה הוא מ"מ נדר חל על דבר מצוה ואסורים להמית מטעם נדר וא"י הב"ד לכופם להרוג בידים וא"כ

היאך נהרג בן ר' שמעון ב"ש דשם ע"כ לא מיירי ברוצח דהא נגמר דינו בסקילה ואלו רוצח בסייף וע"כ בשאר מחוייבי מיתות וא"כ אם נקטעה יד העדים פטור והכא הא העדים עצמן א"י להרוג לפי ששויא אנפשי' חד"א משום נדר ואסור להם להרוג וא"כ אין הב"ד יכולין לכופו ואחר א"י להרוג דבעינן יד העדים תהי' כו' ולפ"ז מוכח דשויא אנפשי' חד"א אינו משום נדר רק משום דנאמן ע"ע שיאסר עליו וא"כ כיון דתורה גזרה דאינו חוזר ומגיד, א"נ ע"ע כלל שלא נהרג וא"כ שפיר הב"ד כופין אותם שיקיימו מצוה דיד העדים תהי' בו בראשונה:

**ולכאורה** י"ל דאף אם יודעים בעצמם ששקר דברו ואינו חייב מיתה מ"מ כיון דבב"ד לא מהימנין להו מותרין להרוג כמ"ש תוס' שבת ד"ג בהא דמותר לרדותה שהקשו דהיאך יציית ולא יעבור באיסור דרבנן ויתחייב סקילה ותירצו דהואיל וב"ד מצווין אותו כך שוב אינו עובר באיסור סקילה. וא"כ י"ל דאף אם אמת ששקר העידו מ"מ אם הב"ד מצווין אותם להרוג מותרין וא"כ לא שייך דאסור מטעם נדר שנדרו שיהי' אסור כאלו שקר העידו הא גם באם שקר העידו נמי מותרין להרוג אם הב"ד צוו אותם אבל דבר ז"א דבשלמא באיסור שבת דכיון שחז"ל לא התירו לרדות א"כ שוב אונס הוא על איסור שבת דהב"ד לא יניחוהו לעבור אדבריהם והוי כמו אונס שכפו אותו לעבור באיסור שבת ה"נ הם אסרו לרדות וכופין אותו לעבור באיסור שבת וא"כ אין עליו חטא. אבל בנ"ד דהוא לענין אם שקר העידו ודאי חלילה להם להרוג ואם הב"ד יצוו ויכופו שיעברו ויהרגו לפי שהב"ד לא יאמינו להם מ"מ חלילה להם להרוג איש על לא חמס דאין התנצלות שאנוסים היו דבג' עברות אלו יהרג ולא יעבור וש"ד חד מינייהו. וא"כ אף אם יכופו אותן הב"ד להרוג נקי כדין שכופין על מ"ע דיד העדים כו'. מהעדר ידיעתם אסור להם ויהרגו ואל יעברו אם יודעין ששקר הי' עדותם. וא"כ לפ"ז באם גם מה שחוזרים ומגידים שקר הוא. מ"מ שויא אנפשי' חד"א כאילו היו מעידים שקר בראשונה ואי משום נדר קאתינא א"כ אין הב"ד כופין לעבור באיסור נדר ולהרגו מוטב שלא לעבור באיסור נדר אלא ע"כ דרק משום הודאה דנאמן ע"ע וא"כ כיון שכאן גלתה תורה דא"נ דאינו חוזר ומגיד שפיר מתירים הב"ד להעדים שיהרגו ואף אם אינם רוצים כופין אותן:

**אמנם** לדעת תוס' בדמ"ה ע"ב דבנסקלין לא בעי קרא כדכתיב וא"כ גם בנקטעה יד העדים דפטור בכ"מ בנסקלין חייב ניחא דבנו של שמעון ב"ש מנסקלין הי' וא"כ אף אם לא הרגו בידים אחר יכול להרוג ובירושלמי פ' נגמר הדין ה"נ איתא דהי' יוצא ליהרג ולא ליסקל ויש לומר אף לדעת רמב"ם דפוטר בנקטעה ידם גם בנסקלין ניחא די"ל דמעשה של בנו של ר' שמעון ב"ש הי' בסייף על רציחה דגם בנקטעה חייב. ואל ידחה ראייתי

מהא דההורג אחר שיגמר דינו פטור וא"כ אף אם שקר העידו העדים מ"מ אין מוזהרין לבלי להרוג דגברא קטילא קטלו דז"א דדוקא אם אחר הרג פטור משום שבל"ז הי' נהרג בב"ד עפ"י עדים אבל העדים עצמם ודאי דאם הרגו שופכי דמים הם כיון דבלעדם לא הי' נהרג ולא הי' בר קטלא א"כ לא שייך דהוא גברא קטילא כיון דאם לא יהרגוהו לא יהי' גברא קטילא ולא יקשה מהא דכאשר זמם ולא כאשר עשה הנאמר בד"נ ושם נהי שאין חייבין מדין מ"מ יתחייבו מחמת שהרגו להנדון כדין רוצחים ואי דלא התרו הא לא מצינו בשום מקום שיהרגו אף אם התרו בם. דז"א דכיון דמצוה שיד העדים וב"ד לא מהימני להו ששקר דברו וכופין אותם לקיים מצוה דיד עדים ומכין אותם עד שתצא נפשם ונהי דמוזהרין להרוג ולא יהרגו להנדון מ"מ כיון שמבואר ברמב"ם פ"ה מיסודי התורה דגם בג"ע דיהרג ואל יעבור מ"מ אם עבר ולא נהרג אינו חייב מיתה דאונס הוא ולכן שפיר הם פטורים מכאשר עשה דכאשר זמם כו' ומשום שהרגו בידים מפטרי לפי שאנוסים היו מב"ד שהיו כופין אותם עד שתצא נפשם. וא"כ עכ"פ אסור להם להרוג אף שאמרו ששקר העידו א"נ ע"ז והב"ד כופין. ומזה מוכח דאין בזה משום נדר דאל"כ אף אם בשקר חזרו מ"מ אסורים להרוג א"כ אין הב"ד יכולין לכוף לכן מוכח מהא דבנו של שמעון ב"ש דרק מטעם הודאה ולא מדין נדר כנ"ל וזה ראי' נכונה:

ז) **ולכאורה** צל"ע מהא דנקטעה יד העדים דפריך בגמ' מבורח ומשני בהן הן עדיו דעדיין דחוק לישנא דמתניתין ומאי קושיא לישני דשמואל לא פטר להנדון רק בנקטעה ידם דא"א לקיים בהו יד העדים. אבל היכי שיד העדים קיים ואינם לפנינו דהואיל ויש להם יכולת לקיים גם אחר יוכל להרוג לנדון וכהא שמצינו בכ"ד דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת וכל שא"ר לבילה מעכבת בו. והרי לפנינו דברי תוס' ביבמות דק"ד ע"ב שהקשו למאן דלא בעי קרא כדכתיב ומחייב בנקטעה ידם דאמאי נימא דכל שא"ר מעכבת בו. ותירצו בתוס' דאין סברא שיפטר הנדון בשביל שאין לו יד להעד. אמנם זה הוא רק למאן דלא בעי קרא סובר שאין זה סברא לפוטרו אכן לשמואל מנין דאף בראוי קיים יד העדים פטור שא"י להורגו אחר דלמא רק בנקטעה אמר שמואל הואיל וא"ר לבילה דלא שייך לומר כתירוץ התוס' דאין סברא כו' כיון דעכ"פ פטור לשמואל בנקטעה מנין לנו להוסיף אף בלא נקטעה וא"כ ל"ק מבורח דשם ראוי שיהרג אם יבואו העדים עצמם ויהרגוהו לכן אין מעכב בו הא דיד העדים כלל:

**ולחומר** הנושא הנני מוכרח לדחוק עצמי וליישב דבגמ' ידעי דשמואל אף בכה"ג סובר דגם בראוי להתקיים יד העדים מ"מ א"י להרוג דקושיא זו מבורח משמע דשמואל עצמו

הקשה דמשני תרגמא שמואל בהן הן עדיו מוכח דשמואל לעצמו תרגם מתניתין ולא חילק בין ראוי לשא"ר:

**ובזה** יש לישב כל תמיהות התוס' דאסיקו בתימה דמאי פריך בגמ' אשמואל דמי בעינן קרא כדכתיב (לעכובא ולא למצוה) מהא דרוצח והקשו בתוס' דמאי קושיא דדלמא לא בעי קרא כדכתיב ושאני הכא דכתיב תהי' דמשמע לעכובא. אבל בשאר דוכתי לא בעינן כדכתיב. ובזה ניחא דכל היכי דהלשון הוא לעכוב יש לנו לומר על הפחות כיון דאין סברא שיפטר הנדון כו' רק מגזה"כ וא"כ הבו דלא לוסיף עלה וראוי לומר דהתורה קפדה רק באם א"ר לבילה אבל בראוי אינו מעכב. וא"כ מקרא דתהי' י"ל דרק בנקטעה ידם אבל באם ראוים העדים להרוג יוכלו ג"כ אחרים להרוג אף שלא בשליחותם דכל שראוי אינו מעכב וקרא דתהי' לעכובא אתי בא"ר להרוג כמו נקטעה וא"כ למה פריך מבורח ושמואל הוצרך לתרגם בהן הן עדיו אע"כ דשמואל סובר דבעי קרא כדכתיב ואף אי לאו קרא דתהי' אמרינן שיהי' ראוי לקיים בהן יד העדים ובנקטעה ידם הוה פטרינן דמעכב וא"כ יתורא דתהי' אתיא לעכב. בראוי לקיים בהן יד העדים ובעינן דוקא שהם יהרגו לכן הוצרך לאוקי בבורח דהן הן עדיו אבל אי הי' סובר דלא בעינן כדכתיב א"כ מנלן דתהי' דאתי לעכובא דקאי אף אם ראוים להרוג דלמא לשא"ר הוא דאתי דבלאו קרא דתהי' לא הוה בעי קרא כדכתיב ומדהוצרך שמואל לתרגם בהן הן עדיו ואית לי' דאף בראוי מעכב יד העדים א"כ ע"כ סובר דבעי קרא כדכתיב בא"ר ואיצטריך תהי' לראוי א"כ שפיר פריך דברוצח לא בעי קרא כדכתיב באינו ראוי גם כן וזה נכון:

**ולפ"ז** י"ל דבנקטעה ידם כ"ע מודי דפטור רק האי דתלי בתנאי אי בעי קרא כדכתיב או לא הוא דוקא לענין אם גם בראוים להרוג אם מעכב שיהי' הם ההורגים או סגי באחר. אבל לדינא פ' הרמב"ם גם בראוי דמעכב משום דפסק ג"כ באין לו בוהן דאין לו טהרה ובעי קרא כדכתיב לכן הביא בורח בהן הן עדיו ועפ"ז יתחזק ראייתי לעיל דשויא אנפשי' חד"א מטעם הודאה דלכאורה הוה מצינו לאוקמי דמעשה דבנו של שמעון ב"ש דהיו סוברים דלא בעי קרא כדכתיב ולא יהי' ראוי כלל. אכן לפי דרכינו דכל שא"ר מעכב אף למאן דלא בעי קרא מרבויא דתהי' וגם שם א"ר מחמת נדרם. אמנם זה יש לדחות דזה מקרי ראוים כיון שיכולים רק איסורא הוא דרכיב עלייהו וכיוצא בזה מחלק בגמ' שבועות דכ"ב ע"ב לענין שבועה שלא אוכל ואכל עפר דנבילות וטריפות שאני דראוים לאכילה רק איסורא הוא דרביע עלייהו מוכח דרק בשביל איסור מקרי ראוי וכעין זה כ' בתשו' שב יעקב סי' ל"ו בחלק אה"ע לענין כל העולה לחליצה ואם שכל דבריו תמוהין בעניינא רק לא עת האסף כה כי אינו נוגע לענין זה מ"מ מבואר דבשביל לתא דאיסורא

מקרי ראוי א"כ י"ל דמאן דלא בעי קרא אף שאסרו ע"ע בנדר שלא יהרגו מ"מ יכולים אחרים להרוג וזה ראוי לבילה מקרי אבל זה דוחק דעדיין לדידן היכי משכחת בד"נ שלא יוכלו לחזור ולהגיד וא"כ דברי ראייתי חזקים כראי מוצקים:

**עוד** יש לי לשאול בהא דנקטעה דפריך בגמ' אלא מעתה היו העדים גידמין כו' ומשני דיד העדים שהיתה כבר מוכח דאי לאו לישנא דקרא ה"א דאף בגידמים ג"כ לא יעידו לד"נ דא"י לקיים יד העדים כו' דהא מוכח דהיכי דהיו גידמים שלא יוכלו מקודם להרוג דאינו מעכב מהא דאיתא בסנהדרין פז"ב דבן פסול לעדות אביו מקרא דלא יומתו אבות על בנים אי בעון בנים הכתיב איש בחטאו יומתו אלא בעדות בנים ופריך אשכחן ד"נ ד"מ מאי איכא למימר ומשני משפט אחד יהי' לכם השוה לכולכם מוכח דאי לא משפט א' אתי לד"נ דלישנא דקרא מוכח ולא אתי באם אין ענין רק אד"נ קאי והא לד"נ למ"ל קרא דתיפוק לי' דא"א לקיים יד העדים באם הבן הוא עדות דלכל אין הבן נעשה שליח להכותו ולקללו כמבואר בהנחנקין דפ"ה. ולפ"ז עכצ"ל דכיון דבעת ראוים הי' ג"כ א"י לקיים הא דיד העדים הוי כגידמין מעיקרא דיוכל אחר להרוג להנדון וא"כ פשיטא דאם היו גידמין מעיקרא חייב מיתה דאל"כ למ"ל קרא דלא יומתו אבות על בנים וא"כ קשה דלמ"ל יד העדים שהיתה כבר:

**אמנם** זה ל"ק כלל דלכן צריך יד העדים שהיתה כבר די"ל דלא יומתו איצטריך למסית ומדיח דבזה ג"כ הבן נעשה שליח לאביו כמבואר בהנחנקין ואז שפיר היו מקיימין יד העדים תהי' בראשונה וא"כ ה"א דבגידמין מעיקרא נמי פטור לכן קמ"ל דהעדים שהיתה כבר. והרווחנו בזה ליישב מה שקשה מאוד על הא דז"ב דכ"ח אשכחן לד"נ ד"מ מנלן אמר קרא משפט אחד יהי' לכם משפט השוה לכולכם דהא התוס' ר"פ אד"מ כתבו דהא דילפינן ד"מ מד"נ ממשפט אחד ואף דבכמה דברים מחלקין בין ד"מ לד"נ היינו במידי דתלוי בזכות וחובה אבל במילי דלא תלוי בזכות וחובה משוין להדדי. ולפ"ז למאן דסובר דאף בד"מ לא בעי דו"ח ולא יליף ממשפט אחד יהי' לכם ועיין תוס' סנהדרין ד"ב ע"ב. וא"כ ע"כ סובר דאף במילי דלא תלוי בזכות וחובה מ"מ לא ילפינן דשאני ד"נ דכתיב ושפטו העדה והצילו העדה יש לנו להציל אף במילי דלא תלו בזכות וחובה ולכן בעי דו"ח א"כ מנא ידעינן דקרובים פסולין להעיד בד"מ דלמא כשרים כיון דלא ילפינן ד"מ מד"נ ממשפט אחד כלל:

**ובזה** ניחא כיון דע"כ קרא דלא יומתו למסית הוא דאתי דבלא"ה נעשה שליח להמיתו דלשאר חייבי מיתות לא איצטריך כיון דאין נעשה שליח להכותו ולקללו ולא משכחת יד העדים וכיון דאשמעינן אמסית שפיר לא שייך לחלק בין ד"נ לד"מ משום דכתיב

ושפטו העדה והצילו העדה דאדרבה במסית כתיב לא תחמול ולא תכסה עליו וא"כ שוה מסית לד"מ ובשלמא לענין דו"ח שפיר איצטריך קרא לשאר ד"נ וממילא לא נחלוק בין מסית לשאר ד"נ או די"ל דגם במסית לא בעי דו"ח ואף אי בעי דו"ח לא חלקנו בין מסית לד"נ אבל קרא דלא יומתו דלא אתי קר רק למסית דאל"כ למ"ל קרא דהעדים כו' וא"כ ע"כ התורה לאו בוהצילו העדה תלי לה דאדרבה שאין מחפשין זכות למסית לכן שפיר ילפינן ממשפט אחד לד"מ וזה נכון מאוד לפענ"ד:

**איברא** משכחת לה קרא ברוצח ולפמש"ל אף ברוצח י"ל דהיכי דא"ר כגון בנקטעה ידם אתיא קרא דתהי' רק ברוצח לא בעי קרא כדכתיב בלא נקטעה כנ"ל וא"כ נכונו דברינו:

**ובזה** י"ל דלהרמב"ם יצא לו דהא דלכל אין הבן נעשה שליח להכותו ולקללו איירי בלא עשה תשובה ג"כ שלא כדעת התוס' דרק בעשה תשובה ועיין בלח"מ פ"ה מה' ממרים דאם נאמר דרק בעשה תשובה א"כ י"ל דקרא דלא יומתו איצטריך בלא עשה, תשובה דנהרג ע"י הבן מ"מ א"נ לעדות וא"כ קשיא דלמ"ד דלא בעי דו"ח בד"מ וסובר דמשפט אחד לא קאי אד"מ דשאני ד"נ דכתיב ושפטו העדה א"כ גם בקרובים ליתכשר דלא ילפינן מד"נ כיון די"ל דקרא דלא יומתו בשאר חייבי מיתות אתי ולא במסית ואתי לאשמעינן שא"נ בעדות זה בלא עשה תשובה ולכן הוכיח מזה הרמב"ם דגם בלא עשה תשובה אינו נעשה שליח להכותו ולקללו וא"כ קרא איירי במסית לכן שפיר ילפינן ד"מ מד"נ ממשפט אחד ודו"ק אמנם הרמב"ם סבירא לי' דגם ברוצח בנקטעה ידם דחייב וא"כ י"ל דקרא דלא יומתו אתי לרוצח ונסתר דברינו:

ח) **ועל** מ"ש כבודו דאע"ג דכתיב יד מהני שליח כמו בסמיכה דכתיב וסמך ידו ואפ"ה מצריכינן בפ' שתי מדות דצ"ג מעוטי לשליח ע"ש ובזה היסוד הקשה אהא דפריך מבורח דלמא נתמנו לשלוחים וזה היינו יכולין לתרץ עפ"י דברי הרמב"ם דאם הוכחש העדות גם ההזמה בטלה וא"כ הוה עדות שאאי"ל דאם יוזמו יוכחש מנוי השליחות ג"כ וא"כ יוכחש המעשה והא דשליח נעשה עד כ' בס' המקנה דאתאן למ"ד דבעדי נשים א"צ דו"ח ולא בעינן שיהי' יכול להזימה אבל בד"נ אין שליח נעשה עד אבל כ"ז אינו מספיק רק ליישב בדוחק:

**אמנם** בעיקר הא דסמיכה איצטריך קרא דידו למעט שליח זה תימה דהיכי נימא דבידו יהי' המובן ג"כ יד שליח ותפילין יוכיח והרי ידועים דברי התוס' רי"ד דכל מצוה שבגופו אין מועיל שליחות כמ"ש התוס' רי"ד בפ' האיש מקדש ועיין בבית אפרים חלק חו"מ ס"ז שהרחיב בפי' דבריו אמנם בתפילין כתיב ידיך ולא שליח אבל היכי דכתיב יד י"ל דגם שליח במשמע. אולם צ"ע לפמ"ש הריטב"א בקדושין דמ"ב דלמ"ל שליחות בתרומה

ובפסח תיפוק לי' דזכי' הוא לו וניחא לי' (וע"כ קושייתו סובבת לדעת דזכי' מטעם יד דאל"כ גם זכי' נפקא משליחות) ותירץ שם דהואיל וניחא לי' לאינשי למעבד מצוה בגופי' לא הוה זכי' וחובה חשיבא כדאיתא בנדרים פ' אין בין המודר בתורם משלו על של חבירו אע"ג דשאני הכא דעשאו שליח וגלי דעתי' דניחא לי'. ודלמא גזה"כ הוא דבעינן דבגופי' יהי' ולא ע"י שליחות כו'. אבל בתוספות חלקו דזכי' מדין שליחות הוא כדכתיבנא בב"מ בס"ד עכ"ל הריטב"א ז"ל כוונת דבריו דבאמת הוא זכי' רק דחוב הוא זה שניחא לי' למעבד בגופי' והקשה דבגלי דעתי' דניחא לי' למ"ל טעמא דשליחות ורצה להורות דמגזה"כ הוא ולכאורה היינו יכולין לתרץ דאף לדעת האומר דזכי' מטעם יד הוא דוקא בזכות גמור והחלטו אבל בזכות שיש בו קצת חובה רק שהוא אומר שאין זה חובה רק זכות מועיל גלוי דמת הזה מדין שליחות ולא מדין יד דזכי' שאינה זכי' גמורה אינה מדין יד רק מדין שליחות כיון דשלא מדעתו אינה זכי' כלל רק ע"י גלוי דעתו א"כ אינו דומיא דידו דהוא שלא מדעתו והוא רק משום שליחות ולכן שפיר בפסח ובתרומה בעינן שליחות וכעין זה כ' הט"ז באה"ע סי' ק"מ לחלק בין זכות גמור לזכות שיש בו קצת חוב:

**ובזה** יישבנו קושיית פנים מאירות אהא דנדרים נודרין נדרים ונדבות כישראל דהיאך ישחט דהא ליתנייהו בתורת שליחות דאין שליחות לעכו"ם וא"כ מי ישחוט להם ולפ"ז ניחא כיון דהעכו"ם עצמן א"י לישחט ולא שייך דניחא להו למעבד מצוה בגופי' וא"כ זכות הוא לו ומדין יד הוא דזהו זכות גמור שמועיל משום יד וישבתי בזה מה שקשה לי מאוד קושיא גדולה על דברי הר"ן נדרים דל"ו ע"ב בהא דאמר כל הרוצה ליתרום יבא ויתרום דפי' הר"ן דלענין מודר הנאה לאו שליחות הוא אבל לענין תרומה לא בעין שליחות רק גלוי דעת ומיהו באומר כל השומע קולי יתרום שליחות מעליא הוא ואסור מדתנן כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו מוכח דשליחות גמורה הוא וממילא ג"כ אסור במודר הנאה עכ"ד. וא"כ מוכח דלתרומה לא בעי שליחות כמו בגט דכל הרוצה לכתוב לא מהני בגט רק כל השומע קולי יכתוב וכדברים האלה כתב השיטה לכתובות פרק המדיר והטעם פירש"י דבתרומה רק כתיב אתם לדעתכם ובעינן גלוי דעת דניחא לי' וא"כ כיון דבתרומה לא בעינן שליחות רק גלוי דעת קשה לי דמאי פריך די"ל קראי בגירושין ותרומה וקאמר שם בפ' האיש מקדש דתרומה מגרושין לא אתי שכן ישנן בע"כ וגרושין מתרומה כו' והא היכי נילף גט מתרומה אחרי אשר הבדל רב בינהם דבגט בעי שליחות גמור ובתרומה לא בעי רק גלוי דעת דניחא לי' וחלוקים בדיניהם וזה תימה ויפלא לי מאוד על אשר לא הרגיש בזה אחד מן המפורשים. ובזה

מיושב דטעם דבתרומה סגי בגלוי דעת י"ל דאחרי שהתורה השמיענו דין שליחות דמועיל א"כ בזכי' כמו בתרומה שהוא זכי' לו ודאי מטעם שליחות ואף דאולי ניחא לי' למעבד מצוה בגופי' אי מגלי דעתי' דלא ניחא לי' בגופי' רק כל שרוצה לתרום יבא ויתרום א"כ שוב זכי' גמורה הוא רק עכ"פ כיון דבעי גלוי דעת לא הוי מטעם יד רק מועיל מדין שליחות אבל בגרושין דאין כאן זכי' רק משום שליחותו לבד בעינן לשון גמור שעושהו לשליח שיכתוב לכן לא מהני בכל הרוצה לכתוב אבל ודאי דבתרומה ג"כ מדין שליחות הוא רק מה דסגי בגלוי דעת דהיכי דמגלי דעתי' שוב זכי' מדין שליחות וא"כ לענין מודר הנאה אין לו דין שליחות רק לענין תרומה כיון דמגלי דעתי' שלא ניחא לי' למעבד בגופי' יוכל להפריש מדין זכי' שהוא משום שליחות ודבר זה נכון:

**ולפ"ז** יש לישב מה שקשה לי קצת אהא דאמר שמואל בנקטעה יד העדים דפטור עדיפא הו"ל למנקט אף בלא נקטעה ידם רק אינם לפנינו דאין הורגין אותו ואף שראוי לבילה מ"מ עכ"ז בילה מעכבת בו והוא רבותא יותר מבנקטעה דא"ר להרוג כלל. ולפ"ז ניחא דבלא נקטעה י"ל דאינו רבותא כ"כ דודאי אין אחרים יכולין להורגו משום דבעינן רצונם ושליחותם ואי דהוי זכי' להעדים שיקוים מצוה דיד העדים תהי' בראשונה הא י"ל דניחא להו למעבד בגופי'. ולכן משמיענו דבנקטעה אף שזכי' הוא להם כיון דא"י למעבד בגופי' מ"מ אין אחרים יכולים להרוג אותו דלא מהני בכאן זכי' כלל והורגין אותו רק ע"י העדים דלעכב אתי שלא יועיל זכי':

**ובזה** יש לסתור דברי כ"ת שכ' דהא דלא מועיל שליחות בנקטעה יד העדים משום דהואיל ואינהו לא מצי עבדי דהא מקור הא דהיכי דאיהו לא מצי עביד כו' הוא מנזיר באומר לשליח צא וקדש לי' ומפ' נערה בנדרים דע"ב ע"ב בהא דהאומר לשלוחו כל מה שתנדור אשתי כו' ועיין במ"ל פ"ט מה' אישות ה"ו שבנה יסוד זה דהיכי דאיהו לא מצי עביד השתא כו' מהא דנזיר ונדרים וא"כ י"ל דרק היכי שאינו זכי' כלל ושליחות הוא מצד צווי' לכן בעי שיהא הוא ביכולתו למעבד ומשוי שליח אבל אם אין ביכולתו לעשות היאך יועיל אמירתו אבל היכי ששליחותו מדין זכי' י"ל דאף דלא מצי עביד ג"כ הוי זכי' שלו שליחות וא"כ גם בנקטעה ידם יועיל שליחות כיון דזכי' הוא:

**שוב** נחמתי דבהדיא מוכח בקדושין דכ"ד בהא דאמר ר"ה ברי' דרב יהושע הני כהני שלוחי דרחמנא כו' ומסתברא שלוחי וכו' דאי שלוחי דידן כיון דאנן לא מצינו למעבד שלוחים היכי מצי למעבד. והא שם לענין הקרבת קרבן זכי' הוא ועכ"ז אין מועיל שליחות רק במצי למעבד בעצמו וכן בהא דב"ק דק"י בכהן המקריב דאם הוא בעל מום דאין קדשיו שלו כיון דאיהו לא מצי להקריב אף שזכות הוא לו ועדיין י"ל דהא דאמרי

בקדושין דהואיל ואינהו לא מצי עבדי היינו שהתורה פסלה עבודתן של ישראל לכן אין השליחות נחשב שלו דאם שלו הוא הוי עבודת ישראל דפסולה וכן בהא דב"ק דק"י אין לומר דזכות נחשב כאלו עבד הכהן עצמו כיון דא"י להקריב מחמת שהוא בעל מום והקרבתו פסולה וכמו כן בחולה שאוכל אכילה גסה דלאו כלום הוא והתורה פסלה אכילתו דלכן שלוחייהו נמי לא מצי עבדי אבל באין לו יד כיון דמצי עבד רק מחמת שאין לו יד מקרי מצי עבד וכעין זה כתבו תוס' ביבמות דמ"ד ע"ב ד"ה כל שאינו עולה לחליצה שהקשו מחרש וחרשת ותירצו דשאני התם דראוים לחליצה רק פומי' הוא דכאיב לי'. אמנם עכ"ז אין לדחות דבריו. כתבתי כ"ז למען ישמע חכם ויוסף לקח רק דברי הראשונים הם ברורים דב' כתי עדים שהוא בספק שפיר אין מועיל הרשאה כאשר כתבתי באות ג' וה':

ט) **ועל** מ"ש כ"ת להקשות על דברי שפרשתי ירושלמי דמכות דסובב על חששא דגמלא פרחא וז"ל דחוקא מלתא טובא לפטור את הרוצח כיון דעכצ"ל דאפשר בגמלא פרחא א"כ אין בידינו לחלק את עדותן להציל הנדון ועיין רש"י פסחים די"א ע"ב עכ"ד לא נעלם ממני סוגיא זו אך ל"ד לאהדדי כעוכלא לדנא דשם כל מה שאנו יכולין להשוות העדות שיהיו מכוונין אנו אומרין כיון דרובא דאינשי טעו בהכי אבל כאן כיון דעפ"י הרוב אין לחוש לגמלא פרחא וא"כ עדותן אינו מכוונת רק א"א לנו לכוון העדות רק עפ"י מיעוט דגמלא פרחא א"כ רק חד מהכתות הוא מהמיעוט ולא ששניהם מן המיעוט ובהא דטעו בעיבורא דירחא ובשעה היינו משום דרוב אנשים טעו אבל כיון דא"א יכול לכוון עדותן מצד הרוב ורק מצד המיעוט מוטב לילך בתר מיעוט אחד מלילך בתר תרי מיעוטי ששניהם אזלי בגמלא פרחא ועיין תומים סי' ל' סק"י שפלפל בענין דלמה נימא שיתכוונו עדותן אדרבה הממע"ה ונימא שסותרין עדותן וע"ש שהעלה כיון שכל כת יש לה חזקת כשרות וכוונו עדותן עיי"ש וגם העלה דהא דטעו הוא רובא דאינשי ולפ"ז כיון שהמזימים הראשונים היו עושין את העדות הראשונים ספק אי הלכו בגמלא פרחא או לאו וכבר נתבטל עדותן דלא היינו מכוונין לילך בתר מיעוט להרוג ההורג וגם לא נהרגו הראשונים מחשש מיעוט וא"כ יצתה עדותן מחזקת כשרות ונשאר בספק א"כ השניים הי' להן חזקת כשרות שנאמנים מדין הזמה ובבוא עדים השלישיים המזימים והשניים שוב מכוונין דבריהם להשניים דהשניים יש להן חזקת כשרות לכן מכוונין להציל להשניים דלקולא אנו מכוונין עדותן אף לילך בתר מיעוט דרק להחמיר אין מכוונין לילך אחר מיעוט כמ"ש התומים. ולכן אין לכוון השניים לראשונים כיון דכבר איתרע לחזקת עדותן. ושפיר הממע"ה ולא קטלינן מספיקא וזהו סברא נכונה:

**ואשר** כתב כ"ת לעמוד על עצמו ולעשות סניגוריא לדבריו מאשר השגתי עליו מדברי חותני הגאון ז"ל והנו"ב ז"ל אם כי בטעם דעדות שא"א יכול להזימה הוא מחמת ששקר דוברים אינו צודק בהחלט כי י"ל דרק גזה"כ הוא דאינו עדות כאשר פסולים כל הקרובים להעיד וכמדומה לי שראיתי כן עכ"ז סברא ישרה היא. יותר לא רציתי להאריך ועוד חזון למועד לעיין ולהשתעשע ביתר דברי פלפולו הנאמרים אלי רק ע"ז ירתי חצי מכתבי להראות צדקי ואשר הם כמסמרים בל ימוט. דברי

**מחו' דו"ש הכוסף להשתוקק להיות מפלפולי'**

**דודו בעריש מייזלש** כתבי זאת עלה בלבי לעיין בעיקרא דדינא אשר יסדו הגאון נו"ב ומו' הג' בעל נה"מ דבשנים אומרים הרג בניסן וב' אומרים באייר הרג את הנפש דאין הורגין מכח ממ"נ כיון שהב"ד אינן יודעין ע"י איזה כת הם גומרים הוי עדות שאאי"ל דאם יוזמו לא יהרגו ומדמה בס' נה"מ להא דארבעה עדים ששנים מהם פסולים וא"י מי הם הפסולים דאין הורגים הרוצח מכח ממ"נ אף בלא העידו כאחד ע"ש. הנה ראי' זו אם כי הדמיון הזה עדיין לא ידעתי אי' מקומו שבכה"ג לא יהרג הרוצח אף אם נקיטנא דבארבעה שמעידים על אחד שהרג ושנים מהם פסולים וא"י מי הם אף בלא ראו מחלון אחד מ"מ עדותן לא מועיל להרוג מכח ממ"נ מ"מ אין כאן ראי' לזה כלל. דזה ידוע אשר בהזמה אף אם רצו וזממו שיהרג הנדון מ"מ אם הם פסולים להעיד אין להם שום חיוב מיתה וכעין זה כ' הרמב"ן בשבועת העדות דאם קבלו ע"ע קא"פ ולא רצה להעיד דאינו חייב ק"ש שאף שהפסיד ממון בכבשת עדותו מ"מ אינו חייב רק באם עד כשר הוא דבעינן עד ראה או ידע והביא לזה ראי' מירושלמי בשבועות וא"כ לפי"ז גם בזוממין דכתיב והנה עד שקר ענה באחיו בעינן שיהי' כשר להעיד אבל היכי שהעד פסול אף שהב"ד לא ידעו מפסולו ורצה להרוג בעדותו מ"מ התורה לא חייבה רק כשרים בכאשר זמם ולא לפסולים. וזה מבואר בסוגיא דב"ק דע"ג דבהעידו על הגניבה ועל הטביחה אם למפרע הוא נפסל א"כ בשהזימם על הגניבה שוב היו פסולים בשעת שהעידו על טביחה ולא מחייבי בדין זוממין מבואר דאף שהב"ד לא ידעו בשעת שהעידו על הטביחה שהעדים הם פסולים מחמת עדות שקר שהעידו על הגניבה דאל"כ לא היו גומרין דין על הטביחה דאם אין גניבה אין טביחה ומכירה וא"כ ע"כ דאף שהב"ד היו מחייבין ע"פ עדותן מ"מ אין חייבים בכאשר זמם דכיון שהיו פסולים בשעת העדות לא הי' להן דין עד ואינם בתורת הזמה וא"כ לפי"ז בארבעה עדים אשר לא נודע מי הכשרים וא"כ ששני הכתות זממו להרוג הנידון מ"מ כיון שלהפסולים אף אם רצו להרוג אין להם עונש כאשר זמם דהתורה לא חייבה רק כשרים ולא לפסולים א"כ שניהם לא יתחייבו דלא נוכל

להרוג אותם דכל כת שמא הם פסולים ולא חייבה התירה אותם בכאשר זמם לכן שפיר לא יהרג הנדון דהוי עדות שאאי"ל אכן בשני כתות המכחישות עצמן בחקירות דאז על כל עדות שמעידים העדים כל כת בפ"ע הם זוממין להרוג הנדון ונתחייבו בכאשר זמם דבכל אחד מהעדות יש עליו חיוב מיתה ודין דכאשר זמם ואי דכיון ששנים מהם פסולים הא הם לא נפסלו רק אחר עדותן והא כל זוממין דחייבה רחמנא ע"כ הם פסולים מחמת עדות זה שמעידים ומ"מ חייבה אותם התורה כיון דקודם שהעידו לא היו פסולים רק כשרים וא"כ גם בשני כתות המכחישים זא"ז הא לא נפסלו עד שהעידו וקודם שהעידו היו כשרים והי' להם דין דכאשר זמם וודאי אם הוזמו חייבים כיון דלכל כת וכת בפ"ע נתחייבו בעת עדותם מכאשר זמם שזממו להרוג דעדותם הי' מחייב מיתה ואין כאן ראי' כלל דשם נהי דעדותם הי' מחייב מיתה מי גרע מפסולים גמורים שרצו לחייב מיתה דלא יהרגו וא"כ בלא נודע לא יהרגו שניהם דכל כת שמא הן הפסולים ואין להם שום עונש וזה ברור:

## מפתחות

### מפתחות מהתשובות הרד"ד

**א** בנטען על א"א. יבמות כ"ד:

**ב** בנשא מינקת אי יגרשה או יפריש כד"ח בכתובות דף ס':

**ג** בענין עע"ד באה"ע סי' קי"ט:

**ד** בענין חר"ג בא"א שקבלה קדושין:

**ה** בענין זונה מינקת:

**ו** בענין הנ"ל:

**ז** בעדות האנוסים שמכחישים זא"ז בחקירות בענין יבמה לשוק בתשו' עה"ג סי' ט"ז:

**ח** באשה שהמירה עצמה להתיר להבעל לישא אחרת:

**ט** באשה שנשאת לכהן וילדה לחמשה חדשים ואמרה שמח"כ נבעלה ואסורה לו פילפול בתשו' עה"ג וצ"צ:

**י** אי אימה שפירסה נדה הוי בירור שלא נתעברה ובענין תרי רובא:

**יא** בגט במעשה ב"ד אי צריך קיום באה"ע סי' קכ"ב:

**יב** בענין זונה לכהן באה"ע סי' ד':

**יג** בענין הנ"ל:

**יד** בענין מינקת.

**טו** בענין הנ"ל:

**טז** בענין חודש עיבור:

**יז** בענין עד מפי עד:

**יח** בתוס' כריתות ד' י"א ויבמות סוגי' דכולל ובתשו' הרשב"א בנבלה ושחוטה:

**יט** בגט מומר באה"ע סי' קמ"א:

**כ** במומר ששלח גט בלי קיום:

**כא** בסוטה דף ו':

**כב** בענין הנ"ל:

**כג** באשה שבעלה ישב במאסר והולידה בן באה"ע סי' ד':

**כד** בדבר יבמה והכרת היבם:

**כה** בענין מסל"ת בכתב:

**כו** בענין א"א שקבלה קדושין ולא נתיחדה כלל:

**כז** רשב"א קדושין כ"ו ובענין ברירה:

**כח** בכתב בגט בת לוי ולא הי' לוי

**כט** במופקרת שנשאת לכהן אי תצא:

**ל** בגט שבתחילה אמר תנאי ואח"כ סתם דבריו והמסדר אמר שזאת נעמיד על הד"ת אי סגי בלא תנאי:

**לא** במרדכי בענין אפקעינהו:

**לב** בב"ב ד"מ בענין מודעא ואונס:

**לג** בקטנה שנתקדשה ונתגרשה מהו לכהן:

**לד** בענין הנ"ל:

**לה** בענין עגונה ובענין חיישינן לשאלה:

**לו** בענין נכרתה ביצה אחת ופ"ד.

**לז** בנקטע רגליו אי ראוי ליבם:

**לח** טריפה אי זוקק ליבום:

**לט** בענין כורא וליתכא בכתובות דף צ"ט:

**מ** בענין מומר שכופין לגרש:

**מא** בענין אומר אמרי ביבמות דל"ו ופסחים דמ"א וחולין די"א ובענין לאו שבכללות:

**מב** שוטה שגירש אי נפסלה לכהן:

**מג** שבת דפ"ח ובדברי ישועת ישראל חו"מ:

**מד** בכתובות דמ"ו בנשואי ראשונה מאי:

**מה** בחליצה שהעיד אבי המת על אחי המת באה"ע סי' קס"ט:

**מו** בענין הנ"ל שהאב רצה ליקח ממון עבור החליצה:

**מז** בענין הנ"ל כשאב מעיד על השנים צריך רבוי שערות:

**מח** בענין הנ"ל בחליצה פסולה:

**מט** בדברי הרמב"ם בהכחשה והזמה בב"א.:

**נ** בשתי כתי עדים מכחישים בזמן בד"נ אי הורגין מכח ממ"נ בדברי נה"מ סי' ל':